GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2023

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 9 / 17 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2020/34667 24.05.2023
YUNUS ACAR

002 2020/35692 24.05.2023
HAMZA KABA

003 2021/197 24.05.2023
ABDULVAHAP ERSİN

004 2021/8864 24.05.2023
ÇETİN SAĞIR VE DİĞERLERİ

005 2021/10316 24.05.2023
RECEP ÖZTAŞ

006 2021/15563 24.05.2023
MEHMET ŞEKER

007 2022/7900 24.05.2023
SEMRA AKYÜREK

008 2018/15602 07.06.2023
ÇETİN İNAN VE DİĞERLERİ

009 2018/24432 07.06.2023
İDRİS GÜRKAN

010 2018/26098 07.06.2023
KÜRŞAT GÜNEY

011 2019/1870 07.06.2023
EKREM ÖNCEL KORKMAZ VE DİĞERLERİ

012 2019/4772 07.06.2023
ESENKENT İNŞAAT MÜHENDİSLİK OTOMOTİV PETROL TURİZM TARIM NAKLİYE SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

013 2019/12692 07.06.2023
SELÇUK IŞIK VE DİĞERLERİ

014 2019/17348 07.06.2023
DİLEK TORUN VE HİLAL DOĞRUÖZ ÖZER

015 2019/25121 07.06.2023
ERDAL ERBAYRAM

016 2019/28385 07.06.2023
ALİ EMİRHANİ VE DİĞERLERİ

017 2019/29206 07.06.2023
ONUR YILDIZ

İçindekiler - devam

018 2019/32156 07.06.2023
RAMAZAN AYYILDIZ

019 2019/40308 07.06.2023
BAĞIMSIZ KAMU ÇALIŞANLARI SENDİKASI

020 2019/41204 07.06.2023
ZELİHA KARATAŞ

021 2020/2995 07.06.2023
OSMAN BAYKAN VE BAYKAN OTOMOBİL A.Ş.

022 2020/6534 07.06.2023
HANİFE KURİŞ VE DİĞERLERİ

023 2020/8335 07.06.2023
BURAK USTAOĞLU

024 2020/10269 07.06.2023
MEHMET YAŞAR SARCAN

025 2020/16155 07.06.2023
ALAATTİN GÖK VE SELAHATTİN GÖK

026 2020/17510 07.06.2023
RAŞİT DÖRTYOL (6)

027 2020/22068 07.06.2023
AYŞE DURNA VE DİĞERLERİ

028 2020/22386 07.06.2023
EMRAH ÜZEGÜL VE DİĞERLERİ

029 2020/24429 07.06.2023
KİYMET DOĞMA

030 2020/31822 07.06.2023
ARZU AVCILAR VE DİĞERLERİ

031 2021/2754 07.06.2023
HALİL AKKAYA

032 2021/7616 07.06.2023
İSMAİL REÇBER

033 2021/13729 07.06.2023
SEMRA TAŞARSLAN

034 2021/14356 07.06.2023
ATALAY YILDIZ

İçindekiler - devam

035 2021/15011 07.06.2023
HASAN ÇELİK

036 2021/27677 07.06.2023
AZİZE ARAÇ VE DİĞERLERİ

037 2017/28375 08.06.2023
YILMAZ AKSU (2)

038 2018/5060 08.06.2023
GÜVEN ÇELİK VE KADRİ DURSUN

039 2018/12692 08.06.2023
YETKİN YILDIZ (2)

040 2018/21579 08.06.2023
EMİNE KURT

041 2018/27775 08.06.2023
DERVİŞ ÇETİN

042 2018/27871 08.06.2023
MURAT YÜKSEL

043 2018/33922 08.06.2023
BEYSİM GÖNÜL VE DİĞERLERİ

044 2018/36533 08.06.2023
ADEM YILMAZ VE DİĞERLERİ

045 2019/263 08.06.2023
MEHMET SELİM ÖCEK VE DİĞERLERİ

046 2019/6891 08.06.2023
VAHİT YAZGAN (2)

047 2019/8563 08.06.2023
NESRİN ÇETİNKAYA VE SERHAT ÇETİNKAYA

048 2019/12963 08.06.2023
AYCAN ERKAN VE DİĞERLERİ

049 2019/13374 08.06.2023
SÜMEYYE YILMAZ VE DİĞERLERİ

050 2019/17945 08.06.2023
MUSTAFA FATİH YALÇIN

051 2019/17969 08.06.2023
FAYSAL ÇİFÇİ VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

052 2019/19717 08.06.2023
AHMET KARAÇAY

053 2019/22511 08.06.2023
RECEP EFE

054 2019/23872 08.06.2023
ADEM ARISOY VE ŞÜKRÜ ARISOY

055 2019/29020 08.06.2023
ARAS ALTIOK

056 2019/34389 08.06.2023
GAYE EKEN VE DİĞERLERİ

057 2019/38575 08.06.2023
FUAT TEKİN

058 2020/2796 08.06.2023
HÜSEYİN CENGİZ

059 2020/3754 08.06.2023
UĞUR ÖZGER

060 2020/8674 08.06.2023
ŞABAN CİNOĞLU

061 2020/9239 08.06.2023
KENAN GÜLBAY

062 2020/11656 08.06.2023
İLKNUR KÖSE

063 2020/21174 08.06.2023
İSMAİL DEMİR

064 2020/35638 08.06.2023
BİRHAN IŞIK

065 2021/8599 08.06.2023
CENGİZ ACAR

066 2021/12559 08.06.2023
BURHAN ERZEN

067 2021/18267 08.06.2023
MEHMET KONUK

068 2021/28391 08.06.2023
KILIÇ DENİZ ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ İHRACAT İTHALAT VE TİCARET A.Ş.

İçindekiler - devam

069 2018/25145 14.06.2023
AZİZ BANKUR VE DİĞERLERİ

070 2018/32269 14.06.2023
FATİH SEYİS

071 2019/10975 14.06.2023
AYHAN DENİZ VE DİĞERLERİ

072 2019/39068 14.06.2023
CENGİZ YETGİN

073 2020/23730 14.06.2023
ÖZGÜR BOĞATEKİN

074 2016/73431 20.06.2023
MEHMET ALİ BAYRAKTAR

075 2018/22229 20.06.2023
MUSTAFA KOCAL

076 2018/29476 20.06.2023
VEYSEL SUR

077 2018/37773 20.06.2023
AYDIN KESER VE DİĞERLERİ

078 2019/227 20.06.2023
ÖMER BORA

079 2019/677 20.06.2023
EBAMÜSLÜM YILDIZ

080 2019/1135 20.06.2023
MURAT ÇATAL

081 2019/3220 20.06.2023
DİLEK İYİLİKBİLEN

082 2019/6682 20.06.2023
MURAT GÜLÇİN

083 2019/7881 20.06.2023
ŞEFKAN GÜLERDOĞAN

084 2019/11853 20.06.2023
SEVDE ÖZER POŞUL

085 2019/13739 20.06.2023
SİNAN YILDIRIM

İçindekiler - devam

086 2019/14067 20.06.2023
AYKUT ERDOĞDU

087 2019/15817 20.06.2023
AHMET KURTGÖZ (2)

088 2019/17051 20.06.2023
AHMET BURAK DEVECİ VE DİĞERLERİ

089 2019/19273 20.06.2023
NİHAT KİPER

090 2019/21723 20.06.2023
AHMET ATAMAN (2)

091 2019/22259 20.06.2023
BARBAROS HAYRETTİN EKİCİ (2)

092 2019/33592 20.06.2023
ALİ AKUZUN

093 2019/33875 20.06.2023
HUSRET AKKOYUN VE İSHAK ER

094 2019/38157 20.06.2023
AHMET TAŞ

095 2020/2206 20.06.2023
HEVAL TAYAM YILDIZ

096 2020/5685 20.06.2023
SADIK ÇELİK

097 2020/7697 20.06.2023
MEHMET BALABAN

098 2020/14178 20.06.2023
MUAMMER KUKUL

099 2020/21312 20.06.2023
HKB SOSYAL HİZMETLER İNŞAAT EĞİTİM TİCARET LTD. ŞTİ.

100 2020/22907 20.06.2023
CAN DÜNDAR

YUNUS ACAR

B. No: 2020/34667 | Karar tarihi: 24.05.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/34667

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUNUS ACAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/34667)

Karar Tarihi: 24/5/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 3/10/2023-32328

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Yunus ACAR

Vekili : Av. Necati TAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, deliller değerlendirilirken kolluk tutanağına aksi ispat edilemeyecek seviyede üstünlük tanınması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne ve silahların eşitliği ilkesi dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvurucu, Ankara Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü tarafından yapılan kontrollerde kandaki alkol miktarını belirleyen cihazı kullanmayı kabul etmediği iddiasıyla 3.804 TL idari para cezası ile cezalandırılmış ve başvurucunun sürücü belgesine iki yıl süreyle el konulmuştur.

4. Trafik İdari Para Cezası Karar Tutanağı'na göre olayın gerçekleştiği ve cezanın tanzim

edildiği tarih 27/2/2020 olup saat 01.10'dur. Başvurucu, trafik ekiplerince alkolmetre ile ölçüm yaptırmadığı iddia edilen ve idari para cezasının tanzim edildiği andan 36 dakika sonra Ufuk Üniversitesi Dr. Rıdvan Ege Hastanesinden etanol testinin negatif olduğunu belirten bir rapor almıştır.

5. Başvurucu, idari para cezasına karşı Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) itiraz etmiştir. Başvurucu; itiraz dilekçesinde trafik denetimi sırasında aracının durdurulduğunu ve trafik ekiplerince alkol ölçüm cihazını üflemesinin istendiğini, bu cihaza üç kez üflemesine rağmen cihazın ölçüm yapamadığını, ölçüm cihazında bir hata olduğunu, aynı zamanda alkollü olmadığını görevlilere bildirmesine rağmen kendisine idari para cezası uygulandığını belirtmiştir.

6. Hâkimlik 15/5/2020 tarihli kararla itirazı reddetmiştir. Hâkimlik; başvurucunun itiraz dilekçesi ile ileri sürdüğü beyanların yerinde görülmediği, aksi sabit oluncaya kadar geçerli olan Trafik İdari Para Cezası Karar Tutanağı'ndaki tespite karşı yeterli ve geçerli belge sunulmadığı, İdari Para Cezası Karar Tutanağı ve Sürücü Belgesi Geri Alma Tutanağı'nın hukuka uygun olduğu, dilekçe ekinde ibraz edilen belgelerin trafik kural ihlalinin aksini ispatlar nitelikte bulunmadığı ve Trafik İdari Para Cezası Karar Tutanağı'nın resmî evrak niteliği taşıdığı gerekçeleriyle itirazı reddetmiştir.

7. Başvurucu, Hâkimliğin verdiği itirazın reddi kararına itiraz etmiştir. Başvurucunun itirazını değerlendiren Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliği de 29/9/2020 tarihli kararı ile "Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğin kararında herhangi bir isabetsizlik bulunmadığı" gerekçesiyle itirazı reddetmiş, idari yaptırım kararı kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 29/9/2020 tarihinde öğrendikten sonra 26/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, Hâkimliğin delilleri incelemeden, dosya üzerinden ve kolluk tutanağını mutlak doğru kabul ederek karar verdiğini ileri sürmüştür. Başvurucuya göre Hâkimliğin kolluk tutanağıyla bağlı kalması ve bu şekilde ispat yükünün ters çevrilmesi hukuk devleti ilkesini zedelemektedir. Başvurucu, aksi düşüncenin kabulünün silahların eşitliği ilkesini ihlal edeceğini ileri sürmüş; polis tutanağının aksini ortaya koyacak belgelerin ve kamera kayıtlarının Hâkimlik tarafından dikkate alınmadığından yakınmıştır.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Hâkimliğin söz konusu kararını verirken dosyadaki tüm delilleri, somut olaya uygulanacak kanun hükmünü ve somut olayın hayatın olağan akışına uygunluğunu değerlendirerek başvurucunun itirazının reddine karar verdiği ifade edilmiştir. Mevcut başvuruda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edilip edilmediği iddiasına ilişkin yapılacak incelemede Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Başvuru, masumiyet karinesi ışığında silahların eşitliği ilkesi kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi, deliller değerlendirilirken kolluk tutanağına aksi ispat edilemeyecek seviyede üstünlük tanınması hususuyla bağlantılı olarak eşitlik ilkesine ilişkin

ilgili hukuka ve genel ilkelere Gurbet Çoban (B. No: 2019/38857, 17/11/2021, §§ 17-39) kararında yer vermiştir. Buna göre Mahkemeden başvurucunun iddia ve itirazlarını dikkate alması, bunları ilgili ve yeterli gerekçe ile karşılaması, bu iddialarda da yeterli ölçüde şans tanıdığını ortaya koyması beklenmektedir.İdari işlemlerin ve bu bağlamda kamu ajanları tarafından düzenlenen tutanakların içeriğinin hukuka/gerçeğe uygunluk karinesinden yararlanacağı hukukun bilinen bir ilkesi olmakla birlikte idari işlemin hukukiliğinin veya tutanağın içeriğinin gerçekliğinin dava konusu edildiği bir yargılamada hâkimin değinilen karineyi uygulaması bu davanın açılmasını anlamsız hâle getirecektir. İdare tarafından tanzim edilen belgelerin içeriğinin gerçekliği karinesinin yargılamanın sonucu yönünden belirleyici olması bireyi devlete karşı dezavantajlı bir konuma sokacağından silahların eşitliği ilkesini zedeleyebileceği gibi suç isnadıyla ilgili yargılama söz konusu olduğunda masumiyet karinesini de ihlal edebilecektir (Gurbet Çoban, § 44).

14. Başvurucuya isnat edilen alkol ölçüm cihazını kullanmayı kabul etmeme eylemi, kolluk görevlileri tarafından düzenlenen tutanağa dayanılarak delillendirilmiştir. Hâkimlik de itirazı reddederken aksi sabit oluncaya kadar geçerli Trafik İdari Para Cezası Karar Tutanağı'nın aksine yeterli ve geçerli belge sunulmadığına vurgu yapmıştır. Başvurucu ise bu tutanağın gerçekliğiyle çelişen, güvenilirliğine şüphe düşüren çeşitli iddialar öne sürmüştür. Ancak Hâkimlik bu iddiaları değerlendirmeksizin başvurucunun tutanağın aksini ispatlayacak delil gösteremediği sonucuna ulaşmıştır.

15. Hâkimliğin bu değerlendirmesi ispat yükünü ters çevirecek mahiyettedir. Kuşkusuz adil yargılanma hakkı suç isnadıyla ilgili yargılamalarda bile mahkemelerin fiilî ve hukuki karinelere dayanmasını bütünüyle yasaklamamaktadır. Ancak suç isnadına ilişkin bir yargılamada karinenin adil yargılama hakkını ihlal etmemesi için karineyle kişinin otomatik olarak suçlu ilan edilmemesi, bu bağlamda karinenin aksinin ispat edilebilir nitelikte olması ve başvurucunun karinenin aksini ispatlama gayesiyle yaptığı açıklama ve sunduğu delillerin mahkeme tarafından titizlikle ele alındığının gösterilmiş olması gerekir (Gurbet Çoban, § 47).

16. Olayda başvurucunun ileri sürdüğü argümanların ilgisiz olmadığı görülmüştür. Bu manada başvurucunun kolluk görevlilerince alkol ölçüm cihazı ile ölçüm yapılmak istenmesine rağmen ölçüm yapılmasına izin vermediği olgusunu kabul etmediğinin altını çizmek gerekir. Nitekim başvurucu, cihaza üç defa üflemesine rağmen cihazın ölçüm yapmadığını, alkol ölçüm cihazının bozuk ya da kalibrasyonunda sorun olabileceğini, cihaz ölçüm yapmayınca sinirleri bozulup gülmesi nedeniyle kolluk görevlilerince cihazı kullanmayı kabul etmediği yönünde tutanak tutulduğunu iddia etmiştir. Hâkimliğin başvurucunun anılan iddiasıyla ilgili olarak bir değerlendirme yapmamasının maddi olayın tespiti bakımından bir eksiklik olduğu vurgulanmalıdır.Ayrıca başvurucunun olay saatinden 36 dakika sonra hastanede yapılan alkol ölçümünde alkollü olmadığının anlaşıldığı da gözetildiğinde başvurucunun belirtilen iddialarının tutanağın içeriğinin gerçekliğine ve itibar edilebilirliğine gölge düşürecek ve Hâkimliğin açık yanıt vermesini gerektirecek mahiyette olduğu değerlendirilmiştir. Bu koşullarda Hâkimliğin olayın gerçekleşme koşullarıyla ilgili olarak ortaya çıkan şüpheleri dağıtmak için tutanak mümzilerini ve varsa diğer olay tanıklarını dinlemesi, eğer temin edilebiliyorsa kamera kayıtlarını değerlendirmesi, alkol ölçüm cihazının sağlamlığı ve kalibrasyonu hakkında araştırma yapması oldukça etkili olacakken Hâkimliğin bu yönde bir adım atmadığı görülmüştür.

17. Sonuç olarak kamu görevlilerince düzenlenen tutanağın gerçekliği karinesi aksi ispat edilebilir nitelikte olsa da başvurucunun bunun aksini ispatlamak için ileri sürdüğü iddia ve

itirazların Hâkimlikçe değerlendirmeye bile alınmaması sebebiyle somut olaydaki uygulanma tarzı itibarıyla karinenin başvurucuyu otomatik olarak kabahatli hâle getirdiği anlaşılmıştır. Başvurucuya savunma imkânı tanınmış ise de Hâkimliğin kamu görevlilerince düzenlenen tutanağa üstünlük tanıyan yaklaşımı başvurucunun savunma yapmasını anlamsız hâle getirmiş ve başvurucuyu kamu otoritesi karşısında dezavantajlı konuma düşürmüştür.

18. Bu durumda başvurucunun itirazının kamu görevlilerince düzenlenen tutanakların gerçekliği karinesine dayalı olarak reddedilmesinin -başvurucunun savunmalarının hiç irdelenmediği gözetildiğinde- silahların eşitliği ilkesini ihlal ettiği kanaatine varılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yenidenyargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan GK, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019,§§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) GK, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

22. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş No: 2020/2271) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/5/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAMZA KABA

B. No: 2020/35692 | Karar tarihi: 24.05.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35692

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAMZA KABA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35692)

Karar Tarihi: 24/5/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Hamza KABA

Vekili : Av. Süleyman Nuri EKİNCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; darbe teşebbüsü sonrasında, başvurucunun (sanığın) Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğundan bahisle yürütülen soruşturma/kovuşturma işlemleri nedeniyle bazı anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Denizli Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) FETÖ/PDY üyesi olduğu şüphesiyle başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır. Soruşturma kapsamında Başsavcılığın talebi üzerine 29/7/2016 tarihinde başvurucu hakkında tutuklanmak üzere yakalama emri düzenlenmesine Sulh Ceza Hakimliği tarafından karar verilmiştir.

4. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 15/11/2016 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede özetle başvurucunun FETÖ/PDY mensubu olduğu yönünde gizli tanık Yılmaz ve

tanık H.K.nın beyanlarının bulunduğu, başvurucunun adına kayıtlı telefon hattı üzerinden ByLock şifreli haberleşme programını kullandığı, örgütle irtibatlı ve örgüt ekseninde faaliyet gösterdiği gerekçesiyle kapatılan Diyalog Kültür Derneğine üye olduğu iddia edilmiştir.

5. Denizli 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) başka sanıklarla birlikte yürütülen yargılama, başvurucunun yakalanamaması nedeniyle yokluğunda bir süre devam etmiştir. Bu süreçte 5/7/2017 tarihli 12. celsede başvurucu ve müdafiinin yokluğunda tanık H.K.Mahkeme huzurunda, gizli tanık Yılmaz ise Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile dinlenmiştir. Mahkemece 7/11/2018 tarihinde başvurucu yönünden tefrik kararı verilmiş ve dosya yeni esasa kaydedilerek yargılama aynı Mahkemede devam etmiştir.

6. Başvurucunun 15/2/2019 tarihinde yakalanması üzerine Mahkemece bu tarihte celse açılarak başvurucunun müdafiinin de hazır bulunmasıyla savunması alınmıştır. Bu celsede başvurucunun tutuklanmasına; iddianamenin, Bank Asyadaki hesap hareketlerine ilişkin bilirkişi raporu ile ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nın ceza infaz kurumu aracılığıyla başvurucuya tebliğ edilmesine karar verilmiştir.

7. Mahkemeye gönderilen ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'na göre başvurucu adına kayıtlı ve başvurucunun kullanımında olan söz konusu GSM hatları üzerinden ByLock sunucusuna yapılan internet bağlantısı sonucunda ByLock sisteminde oluşturulduğu belirtilen veriler aşağıdaki şekildedir:

i. 218110 ID, kullanıcı adı "kibar2007", şifresi "zaha09", son online tarihi 19/12/2014

ii. 282154 ID, kullanıcı adı "kibar2014", şifresi "zaha09", son online tarihi 19/02/2016

8. Başvurucu, müdafiinin hazır bulunmasıyla 6/3/2019 tarihli ikinci celsede yapılan sorgusunda ByLock programını kullanmadığını, kimsenin talimatıyla Bank Asyaya para yatırmadığını ileri sürmüştür. ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'ndaki bilgiler ile ByLock içerik kayıtları okunarak sorulduğunda arkadaş listesinde ekli bulunan ve kendileriyle User-ID eşleştirmesi yapılan bazı kişileri tanıdığını bazılarını ise tanımadığını, eşi Ş.K. ile bazen soyadlarını Zarif olarak söylediklerini belirtmiştir. Mahkeme, başvurucu müdafiine dosyayı inceleyip ayrıntılı beyanda bulunmak üzere gelecek celseye kadar süre verilmesine ve Mahkemenin başka esas sayılı dava dosyasında bulunan gizli tanık Yılmaz ile tanık H.K.nın beyanlarının bir suretinin dava dosyasına eklenmesine karar vermiştir.

9. Duruşmanın 21/3/2019 tarihli üçüncü celsesinde gizli tanık Yılmaz ile tanık H.K.nın beyanları dosyaya eklenmiş, başvurucu müdafii beyanlardaki aleyhe hususları kabul etmediklerini bildirmiştir. Duruşmada Başsavcılık makamınca esas hakkında mütalaa sunulmuş, başvurucunun mütalaaya karşı savunma yapmak için süre talep etmesi üzerine Mahkemece talebi kabul edilerek duruşmaya ara verilmiştir.

10. Başvurucu, duruşmanın 29/3/2019 tarihli son celsesinde, esas hakkındaki mütalaaya karşı savunma yaparak suçlamayı reddetmiştir. Mahkemece başvurucunun atılı suçtan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın Fetö/PDY silahlı terör örgütü ile irtibatı ve iltisakı nedeniyle KHK ile kapatılan derneklerden olan Diyalog Kültür Derneğine Üye olduğu tespit edilmiştir.

Sanığın, FETÖ/PDY silahlı terör örgütü mensuplarının kullanmaları amacıyla oluşturulan ve münhasıran bu suç örgütünün bir kısım mensupları tarafından kullanılan bylock programını tespit edilemeyen gsm hattı üzerinden kullandığının tespit edildiği, tespit edilemeyen GSM hattına ilişkin ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağının incelenmesinde; ID numarasının

282154, kullanıcı adının kibar2014, şifresinin Zaha09. Olduğu, 282154 ID numarasını ekleyenlerin verdikleri isimlerde "şerife zarif, kibar2014, Hamza a, kibar, Hamza Zarif, Hamza Abi, H.Zarif" şeklinde kaydettikleri, 282154 ID numarasını ekleyenler listesinde, Denizli İl İmamı olduğu anlaşılan [M.B.], yine örgüt içerisinde üst kademede bulunduğu anlaşılan [V.Ş], [D.İ.], [M.G.], Kale İlçe İmamı olduğu anlaşılan [G.B.nin] ekli olduğu, önem arz eden bir çok örgütsel konuşmanın bulunduğunun tespit edildiği, yine sanığın FETÖ/PDY silahlı terör örgütü mensuplarının kullanmaları amacıyla oluşturulan ve münhasıran bu suç örgütünün bir kısım mensupları tarafından kullanılan bylock programını üzerine kayıtlı 0506 ... 79 ve 2582424379@ttnet hatları üzerinden kullandığının tespit edildiği, 0506 ... 79 ve 2582424379@ttnet hatlarına ilişkin bylock tespit ve değerlendirme tutanağının incelenmesinde ID numarasının 218110, kullanıcı adının kibar2007 şifresinin Zaha09. Olduğu, 218110 ID numarasına bağlı ekleyenler listesinde Denizli İl İmamı olduğu anlaşılan[M.B.], yine örgüt içerisinde üst kademede bulunduğu anlaşılan [D.İ.], [V.Ş], [U.C.], [Y.S.] vb. kişilerin ekli olduğu, 0506 ... 79 gsm hattı üzerinden bylock server IP'sine 2349 kez bağlanıldığının Cgnat kayıtlarından anlaşıldığı, 282154 ID numarası ile 218110 ID numarasının kullanıcı adı, şifre bilgilerinin benzer oluşu, Ekleyenler listesinde bulunan kişilerin benzer oluşu, 282154 ID numarasını ekleyenlerin "Hamza, H.Zarif, Hamza abi, şerife Hamza" şeklinde kaydetmeleri, sanığın soy isminin "KABA" olması ve Zarif kelimesinin karşıt anlamı olması, eşinin isminin Şerife olması, 0506 ... 79 gsm hattının sanık tarafından kullanılıyor oluşu, Bylock server Ip'sine 2349 kez bağlantı sağlanmasının sanığın bilgisi ve rızası dışında gerçekleşmesinin mümkün olmaması birlikte değerlendirildiğinde sanığın 0506 ...79 ve 2582424379@ttnet hatları üzerinden 218110 ID numarası ve tespit edilemeyen gsm hattı üzerinden 282154 ID numarası ile örgütün gizli haberleşme programı olan bylock programını kullandığı anlaşılmıştır.

Sanığın örgütün mali kaynak ve finansman aracı olan Bank Asya isimli bankada hesabının bulunduğu, örgüt liderinin talimatının bulunduğu tarihlerde talimata uygun olarak 03.09.2014 tarihinde 34.350 TL yatırarak katılım hesabı açtığı sanığa ait bank Asya hesapları üzerinde yapılan bilirkişi inceleme raporundan tespit edilmiştir.

Etkin pişmanlık hükümleri kapsamında beyanda bulunan [M.Ç.] beyanında "sanığın Denizli İl imamı ve etkili bir imam olduğunu" beyan ettiği tespit edilmiştir.

Tanık olarak beyanda bulanan [H.K.] beyanında; sanığın cemaatten geçimini temin eden başka bir işi olmayan bir kişi olduğunu, televizyonlara çıkıp konuşmalar yapan, dini sohbetler yapan, cemaat içinde etkin olan bir kişi olduğunu beyan ettiği tespit edilmiştir.

Sanığın FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütün yapılanması içerisinde yer aldığı, örgüt yöneticilerinin talimatları doğrultusunda örgütün kendi aralarında haberleşmek için kullandıkları ByLock programını 0506 ... 79 ve 2582424379@ttnet hatlarına üzerinden218110 ID numarası ve tespit edilemeyen gsm hattı üzerinden 282154 ID numarası ile kullanması, örgütün mali kaynak ve finansman aracı olan bank asya isimli bankaya örgüt liderinin talimatı doğrultusunda para yatırması, FETÖ/PDY Terör Örgütü bağlantısı nedeniyle kapatılan Diyalog Kültür Derneğine üye olması, etkin pişmanlık hükümleri kapsamında beyanda bulunan [M.Ç.nin] "sanığın Denizli İl imamı ve etkili bir imam olduğuna" yönelik beyanları, tanık [H.K.nın] sanığın cemaatten geçimini temin ettiğine, televizyonlara çıkıp konuşmalar yaptığını, dini sohbetler yaptığını, cemaat içinde etkin bir kişi olduğuna yönelik beyanları hep birlikte değerlendirildiğinde sanığın eylemlerinde FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü ile önceden süreklilik, yoğunluk ve çeşitlilik arz eden organik bağının bulunduğu, örgütün hiyerarşik yapısına dahil olduğu, üzerine atılı

silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği kanaatine varıldığından.."

11. Başvurucu, istinaf ve gerekçeli temyiz dilekçelerinde -diğerlerinin yanı sıra- mahkûmiyete esas alınan tanıkların Mahkeme huzurunda dinlenmediğini belirterek kararın bozulmasını talep etmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

12. Başvurucu nihai kararı 9/11/2020 tarihinde öğrenmiş, 20/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

13. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Tanık Sorgulama Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu; gerekçeli kararda beyanına yer verilen tanıkların huzurda dinlenilmesi için Mahkemenin herhangi bir girişimde bulunmadığını, kendisine tanıklara soru sorma imkânı tanınmadığını, bu suretle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Bakanlık görüşünde; başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararında başvurucu hakkındaki tanık beyanlarının yanı sıra başvurucunun ByLock kullanması, örgütün finans kaynağı Bank Asyaya örgüt liderinin talimatı doğrultusunda para yatırması gibi delillere de dayanıldığı vurgulanarak mahkûmiyet hükmünün tek veya belirleyici ölçüde tanık beyanlarına dayandırılmadığının altı çizilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

16. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

17. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama ve sorgulatma hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama ve sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemişse sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

18. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama ve sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit

edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanık beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

19. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun, beyanı delil olarak kabul edilen tanıkların duruşmada dinlenmemesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Tanıklar başvurucunun firari olduğu dönemde başvurucu ve müdafiinin yokluğunda Mahkemece dinlenmiş ve başvurucu aleyhine çeşitli iddialar öne sürmüştür. Başvurucunun yakalanmasından sonra yeni esas numarası alan dosyada tanıkların neden istinabe suretiyle ya da SEGBİS aracılığı ile dinlenmediğine ilişkin Mahkemece bir açıklamaya yer verilmemiştir. Diğer bir ifadeyle tanıkların savunmanın da hazır bulunduğu bir celsede dinlenmemesine ilişkin olarak herhangi bir geçerli neden ileri sürülmemiştir. Ancak buna ilişkin bir neden ileri sürülmemesi, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir.

20. İkinci olarak hükmün tek veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama ve sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır. Somut olayda Mahkeme, tanık beyanları dışında ByLock içerik kayıtlarını dosyaya getirerek User ID, şifre ve kullanıcı adına ilişkin değerlendirmeler de yaparak mahkûmiyet kararı vermiştir. Bunun yanı sıra Mahkeme, bilirkişi raporu ile de tespit edildiği üzere başvurucunun örgüt liderinin talimatının bulunduğu tarihlerde talimata uygun olarak Bank Asya hesabına 34.350 TL yatırarak katılım hesabı açması hususunu da değerlendirmek suretiyle isnat edilen suçun oluştuğu sonucuna ulaşmıştır.

21. Gerekçeli karar içeriğinden Mahkemenin tanık beyanları dışında başvurucunun ByLock programını kullandığına ve Bank Asyada katılım hesabı açarak örgütsel faaliyetle para yatırdığına ilişkin tespitlere dayandığı anlaşılmıştır. Bu kapsamda duruşmada sorgulanamayan tanıkların beyanlarının mahkûmiyet kararına götüren tek veya belirleyici nitelikte delil olduğunun kabulü mümkün görünmemektedir. Başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânı bulmadığı tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olarak mahkûmiyette kullanılmadığının tespit edilmesi nedeniyle tanık sorgulama hakkıyla ilgili uygulanan testin üçüncü aşamasıyla ilgili bir inceleme yapılmamıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

23. Başvurucunun, kanuni hâkim güvencesinin ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Mustafa Başer ve Metin Özçelik (B. No: 2015/7908, 20/1/2016, §§ 119-133) ve Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri (B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 183-197), yargılama ve kanun yolu incelemesi yapan makamların doğal hâkim güvencesine sahip, tarafsız ve bağımsız olmadıkları, bu nedenle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin

iddiasının Adnan Şen ([GK], B. No: 2018/8903, 15/4/2021, §§ 91-99), sistematik olarak tutukluluğunun devam ettirilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Ç.Ö. ([GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018), ByLock verilerinin hukuka aykırı şekilde elde edilip usulüne uygun alınmış mahkeme kararı olmaksızın incelendiğine ve hakkında verilen mahkûmiyet kararına esaslı dayanak teşkil ettiğine ilişkin iddialarının Ferhat Kara ([GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020), kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların yanıtsız bırakılması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Abdullah Topçu (B. No: 2014/8868, 19/4/2017, §§ 77,78) ve Yasemin Ekşi (B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 53-59), ByLock haberleşmesi ve kişisel verilerin yasal olmayan şekilde elde edilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Bestami Eroğlu ([GK], B. No: 2018/23077, 17/9/2020), benzer eylemler nedeniyle başkaca kişiler hakkında soruşturma yapılmazken kendisinin mahkum edilmesi nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine, ByLock iletişim sistemine ilişkin dijital materyallerin tarafına verilmediğine ve ByLock ile ilgili bilirkişi raporu aldırılması talebi hakkında değerlendirme yapılmadığına ilişkin iddialarının Cemal Günsel ([GK], B. No: 2016/12900, 12/1/2021) ve Mesut Gerez, (B. No: 2014/3998, 21/6/2017) kararları doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

24. Tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Fırat İşgören (B. No: 2014/6425, 17/11/2016, § 34) kararı doğrultusunda süre aşımı nedeniyle; internet trafik bilgilerinin mevzuatta belirlenen süreden fazla tutulması ve bu bilgilerin yargı makamına gönderilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiği iddiasının Ertan Erçıktı (3) (B. No: 2018/14040, 30/6/2021) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 24/5/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULVAHAP ERSİN

B. No: 2021/197 | Karar tarihi: 24.05.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/197

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULVAHAP ERSİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/197)

Karar Tarihi: 24/5/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Abdulvahap ERSİN

Vekili : Av. Fatih TÜRKER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının tefhim edilmesinden sonra verilen itiraz dilekçesi üzerine gerekçeli karar tebliğ edilmeden dosyanın itirazının incelenmesi için yetkili mahkemeye gönderilmesi ve ayrıntılı itiraz dilekçesi verme imkânı sağlanmadan itirazın incelenmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

3. Of Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucunun başkasına ait marka hakkına iktibas veya iltibas suretiyle tecavüz ederek mal üretme veya hizmete sunma suçundan cezalandırılması talebiyle 25/12/2019 tarihli iddianame düzenlemiştir.

4. İddianamenin kabulü ile açılan davada Of Asliye Ceza Mahkemesi 14/7/2020 tarihinde başvurucunun isnat edilen suçtan mahkûmiyetine ve mahkûmiyet hükmünün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) karar vermiştir. Başvurucuya tefhim edilen kararda gerekçeye yer verilmemiştir.

5. Başvurucu, karara itiraz ettiğine ilişkin 16/7/2020 tarihli dilekçesinde, gerekçeli dilekçesini gerekçeli kararın kendisine tebliğinden sonra sunacağını bildirmiştir.

6. Gerekçeli karar, başvurucuya tebliğ edilmeden dosya itiraz hususunda karar verilmek üzere 10/9/2020 tarihinde Trabzon 1. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir.

7. Anılan itiraz, Trabzon 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/9/2020 tarihli ve 2020/1197 D. İş sayılı kararıyla reddedilmiştir.

8. Başvurucu nihai hükmü 26/11/2020 tarihinde öğrendikten sonra 22/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; gerekçeli kararın kendisine tebliğ edilmediğini, ayrıntılı itiraz dilekçesi sunmadan HAGB kararına yaptığı itirazın incelenerek reddedildiğini ileri sürmüştür.

11. Başvurucunun iddialarının özünün adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma ile mahkemeye erişim haklarına ilişkin olduğu, bu kapsamda bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, daha önce HAGB kararının tefhim edilmesinden sonra verilen itiraz dilekçesi üzerine gerekçeli karar başvurucuya tebliğ edilmeden dosyanın yetkili mahkemeye gönderilmesi ve başvurucunun ayrıntılı itiraz dilekçesi verme imkânı sağlanmadan itirazın incelenmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma ile mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir (Ayşe Eşlik, B. No: 2014/15969, 21/6/2017, §§ 24-44; Batuhan Şengül, B. No: 2017/29295, 21/7/2020, §§ 25-35; İbrahim Kaya, B. No: 2017/29474, 28/1/2020, §§ 24-34). Bu başvuruda da söz konusu kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

13. Anayasa Mahkemesinin anılan kararı nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma ile mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

14. Başvurucu ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur.

15. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019,§§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

16. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olup olmadığı yönünde karar vermek

Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede Mahkemenin mevcut belgelerle birlikte delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma ile mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma ile mahkemeye erişim haklarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma ile mahkemeye erişim haklarının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Of Asliye Ceza Mahkemesine (E.2020/82, K.2020/223) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/5/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÇETİN SAĞIR VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/8864 | Karar tarihi: 24.05.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/8864

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÇETİN SAĞIR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/8864)

Karar Tarihi: 24/5/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 29/9/2023-32324

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ömer MENCİK

Başvurucular : 1. Hatice ÇAKMAK

Vekili : Av. Müslüm DALAR

2. Nida KUTLU

3. Ramazan SAYAN

4. Şükran ÖZER

5. Yücel BALYECİ

Başvurucular Vekili : Av. Ebedin ALTİNKAYNAK

6. Çetin SAĞIR

7. Mesut CANBEY

8. Zelal BAŞBOĞA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda açlık grevi yapan başvuruculara suç örgütünün

propagandasını yaptıkları gerekçesiyle disiplin cezası verilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular farklı tarihlerde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvuruculardan bazıları, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvuruya konu olayların meydana geldiği tarihte başvurucular terör suçlarından tutuklu veya hükümlü olarak Alanya 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

6. Başvurucular birbirine yakın tarihlerde Ceza İnfaz Kurumuna veya Bakanlığa hitaben dilekçe yazarak açlık grevi yapacaklarını bildirmiştir. Başvurucular dilekçelerinde genel itibarıyla Kürt halkının önderi olarak gördükleri Abdullah Öcalan'ın (A.Ö.) İmralı'daki ceza infaz kurumunda tecrit niteliğindeki koşullarda tutulduğunu, aynı koşulların siyasi suçlardan tutuklu veya hükümlü olanlara da uygulandığını, birçok siyasi suçlunun söz konusu ağır tecrit koşulları nedeniyle yaşamını yitirdiğini, ağır hasta olan bir siyasi suçlunun hastalığına rağmen ceza infaz kurumlarında tutulmaya devam edildiğini belirtmiştir. Bu açıklamalar sonrasında başvurucular, A.Ö. üzerindeki ağır tutma koşullarına son verilmesini ve hasta olan siyasi suçluların derhâl serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla açlık grevi yapacaklarını ifade etmiştir.

7. Başvuruculların açlık grevine başlamaları üzerine haklarında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) disiplin soruşturması sonucunda suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma eylemini gerçekleştirdikleri gerekçesiyle başvurucular hakkında hücreye koyma disiplin cezası uygulanmasına karar vermiştir.

8. Disiplin Kurulu başvuruculların PKK terör örgütü lideri A.Ö.ye uygulandığını belirttikleri tecritin son bulması için açlık grevi gerçekleştirdiklerini, anılan eylemleri ile terör örgütünün propagandasını yaptıklarını ifade etmiş; başvurucular hakkında hücreye koyma disiplin cezası uygulanmasına karar vermiştir.

9. Başvurucular söz konusu cezalara karşı Alanya İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği, başvuruculların şikâyetinin kabulüne ve disiplin cezalarının kaldırılmasına karar vermiştir. İnfaz Hâkimliği kararlarında; benzer bir olaya ilişkin verilen Yargıtay kararına atıf yaptıktan sonra somut olaylarda başvuruculların eylemlerinin aleni bir nitelikte olmadığına vurgu yapmış ve bu nedenle suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma disiplin eyleminin somut olayda oluşmadığı sonucuna varmıştır.

10. Alanya Cumhuriyet Başsavcılığı, İnfaz Hâkimliği kararlarına itiraz etmiştir. Alanya 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) İnfaz Hâkimliği kararlarına itirazın kabulüne ve kararların kaldırılmasına karar vermiştir. Mahkeme kararlarında genel olarak birçok

hükümlünün yakın tarihlerde benzer içerikli dilekçeler ile açlık grevi yaptıklarını, aynı Ceza İnfaz Kurumunda birçok kişinin bulunması nedeniyle eylemin aleniyet kazandığını, başvuruculaların eylemlerinin örgütsel bir eylemin icrası kapsamında kaldığını ve örgütün propagandasının yapılması niteliği taşıdığını kabul etmiştir. Mahkeme bazı kararlarında ise başvuruculaların eyleminin propaganda faaliyeti yapma niteliğinde olduğunu ve aleniyet unsurunun aranmayacağını kabul etmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

11. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 37. maddesinin (1) numaralı fıkrasının olay tarihindeki hâli şöyledir:

"Hükümlü hakkında kurumda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre Kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanır."

12. 5275 sayılı Kanun'un 40. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

…

g) Açlık grevi yapmak. "

13. 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Onbir günden yirmi güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

…

l) Suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak."

B. Uluslararası Hukuk

14. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Atilla ve diğerleri/Türkiye, ((k.k.), B. No: 18139/07, 11/5/2010) kararında, Diyarbakır F Tipi Ceza İnfaz Kurumunda bulunan ve A.Ö.nün tutma koşullarını protesto etmek amacıyla açlık grevi yapan elli sekiz mahpusa verilen disiplin cezasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasını incelemiştir. AİHM, eylemi yapan kişilerin kalabalık bir grup olmasının ve terör suçlarından tutuklu veya hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunmalarının özellikle dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Bu tespitler sonrasında AİHM, bu nitelikteki ve ölçekteki bir protestonun ceza infaz kurumu yetkilileri tarafından kurum düzenine yönelik bir tehdit olarak görülebileceğini, somut olayda başvuranların açlık grevi yapmalarını engellemek veya onları caydırmak ve bu tür bir kampanya başlatıldığında kurum düzenini yeniden sağlamak için ılımlı disiplin cezaları verildiğini kabul etmiştir. Son olarak AİHM, verilen disiplin cezasının düzensizliğin önlenmesi anlamında orantısız sayılamayacağını belirtmiş ve somut olayda ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varmıştır.

15. AİHM, İncedere ve Yıldız/Türkiye ((k.k.), B. No: 65227/19, 6465/20, 18/11/2021) kararında ise Edirne F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan ve bir kanun hükmünde kararname ile görevlerinden ihraç edilen iki öğretmene desteklerini göstermek amacıyla açlık grevi yapan iki mahpusa verilen disiplin cezasının ifade

özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasını incelemiştir. Söz konusu olayda başvurucular ile birlikte altı kişinin daha aynı tarihlerde ve aynı amaçlarla açlık grevi yaptıkları anlaşılmıştır. AİHM başvuru konusu disiplin cezasının kurum düzenin yeniden tesis edilmesi, başvurucuların ve diğer mahpusların kişisel durumlarını ilgilendirmeyen nedenlerle benzer açlık grevlerine yeniden başlamalarını engellemek amacıyla verildiğini belirtmiştir. Bu tespit sonrasında AİHM, başvuranlar tarafından yapılan açlık grevinin toplu niteliğini, benzer açlık grevlerinin kurum düzeni ve disiplini açısından teşkil edeceği riski ve verilen cezanın orantılı niteliğini dikkate almış; başvuru konusu disiplin cezasının başvuranların ifade özgürlüğünün kullanımına yapılan orantısız bir ceza olmadığını değerlendirmiştir. Sonuç olarak AİHM, somut olayda ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğunu kabul etmiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 24/5/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

17. Başvurucular adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucular genel itibarıyla sessiz bir şekilde, şiddete bulaşmadan gerçekleştirdikleri eylemlerini ifade özgürlüğü kapsamında kalan bir faaliyet olduğunu, kaldı ki eylemlerinde aleniyetin de söz konusu olmadığını belirtmiş; disiplin cezası ile cezalandırılmalarının ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Bundan başka başvurucular; mahkeme kararlarının gerekçesiz olduğunu, 5275 sayılı Kanun'da açlık grevi eylemi için hücre cezası öngörülmemesine rağmen kendilerine hücre disiplin cezası verildiğini ifade etmiş ve adil yargılanma hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

19. Bakanlık görüşünde, öncelikle benzer olaylara ilişkin Anayasa Mahkemesi ile AİHM kararlarına değinilmiş; daha sonra ise idarenin ve derece mahkemelerinin gerekçeleri açıklanmıştır. Ayrıca başvurucuların PKK terör örgütüne üye olma suçundan Ceza İnfaz Kurumunda bulundukları, dönüşümlü bir şekilde PKK terör örgütü lideri A.Ö.nün tutulma koşullarını protesto etmek amacıyla açlık grevi yaptıkları, yakın tarihlerde başka ceza infaz kurumlarında da benzer eylemlerin yapıldığı ifade edilmiştir. Başvurucuların başka herhangi bir sebep ileri sürmedikleri belirtilmiş; değerlendirme yapılırken değinilen ilgili anayasal ve yasal hükümlerin, Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararlarının, somut olayın koşullarının dikkate alınması gerektiği açıklanmıştır.

20. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı cevaplarında genel olarak başvuru formunda dile getirdiği hususları tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile

bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumlarında yapılan açlık grevlerinin bir ifade yöntemi olabileceğini kabul etmiştir (Mehmet Ayata, B. No: 2013/2920, 7/7/2015, § 24; Kahraman Güvenç (3), B. No: 2013/3551, 14/4/2016, § 31; Kahraman Güvenç (4), B. No: 2016/15659, 23/6/2020, § 26; Burcu Çelik Özkan, B. No: 2018/33605, 4/7/2022, § 17). Bu kapsamda başvuruculara açlık grevine başvurması nedeniyle haklarında verilen disiplin cezasının bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

22. Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ... kamu düzeni[nin], ... korunması ... amaçlarıyla sınırlanabilir..."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

24. Başvurucular Ceza İnfaz Kurumunda açlık grevine başvurmaları nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmıştır. Disiplin Kurulu kararı ile başvuruculara düşünce ve kanaatlerini başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmelerine ve yayabilmelerine, dolayısıyla ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale yapıldığının kabul edilmesi gerekir (diğerleri arasından bkz. Mehmet Ayata, § 29; Kahraman Güvenç (3), § 36).

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

25. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

26. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

27. Ceza infaz kurumlarında açlık grevi yapılması eylemlerine yönelik olarak 5275 sayılı Kanun'un 40. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (g) bendinde bir düzenlemeye yer verildiği görülmektedir (bkz. 12). Somut olayda ise Disiplin Kurulu, açlık grevi eylemi nedeniyle başvuruculara 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (l) bendinde

düzenleme altına alınan suç örgütlerinin propaganda faaliyetlerini yapma disiplin eylemini gerçekleştirdiklerini kabul etmiştir (bkz. 13).

28. Somut olayda başvuruculaların eylemlerinin suç örgütlerinin propaganda faaliyetlerini yapma kapsamında kalıp kalmadığının değerlendirilmesi gerektiği, bu değerlendirmenin ise ilgili normun (bkz. § 13) kanunla sınırlama ölçütünü karşılayıp karşılamadığına ilişkin bir inceleme teşkil edeceği açıktır. Ancak söz konusu değerlendirmenin mevcut başvurunun koşullarında müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı noktasında yapılacak değerlendirme ile açık bir bağlantı içinde olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu aşamada müdahalenin kanuniliği hususunda kesin bir sonuca varmaya gerek olmadığı kanaatine varılmış, bu hususun müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (benzer değerlendirme için bkz. Ahmet Sil ve Taner Yay, B. No: 2017/35227, 30/9/2020, § 39).

(2) Meşru Amaç

29. Eldeki başvuruya konu olayda başvuruculaların ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin amacının ceza infaz kurumunun güvenliğini sağlamak olduğu, bu bağlamda kamu düzeninin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

30. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması, bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Anayasa Mahkemesi çok sayıda kararında ifade özgürlüğünün demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemde olduğunu belirtmiştir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

31. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın, §§ 70-72; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

(a) Hükümlü ve Tutukluların İfade Özgürlüğü

32. Hükümlü ve tutuklular, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda hükümlü ve tutukluların ifade özgürlüğünün de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altında olduğu konusunda hiç bir şüphe bulunmamaktadır (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi, disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

(b) Hükümlü ve Tutuklular Hakkında Disiplin Cezası Uygulanmasına İlişkin İlkeler

33. Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğinde olan 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesi uyarınca, Kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında, Kanun'da belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Memiş Berber, B. No: 2017/38744, 20/10/2021, § 22).

34. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun'un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçunu oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22). Bununla birlikte ceza infaz kurumlarında düzenin ve güvenliğin sağlanması için özellikle terör örgütlerine bağlılığı canlı tutmaya katkıda bulunabilecek toplu eylemlere karşı daha hassas olunması gerektiği hususunda herhangi bir tereddüt bulunmadığı da ifade edilmiştir (Murat Karayel (5), § 46; Cihat Özdemir, § 22; Memiş Berber, § 23).

(c) Somut Olayın Değerlendirilmesi

35. Somut olayda Ceza İnfaz Kurumunda terör suçlarından tutuklu veya hükümlü olan başvurucular benzer içerikli dilekçelerle ve genel itibarıyla A.Ö.nün tecrit altında tutulduğu gerekçesiyle açlık grevi yapmıştır. Söz konusu eylemler birbirine yakın tarihlerde yapılmış hatta bazı başvurucular farklı tarihlerde olmak üzere birden fazla kez eylem yapmıştır. Bunun üzerine Ceza İnfaz Kurumu, başvurucular ve diğer mahpuslar hakkında bir disiplin soruşturması başlatmıştır. Disiplin soruşturması sonucunda Disiplin Kurulu, başvurucular hakkında suç örgütlerinin propaganda faaliyetlerini yapma disiplin eylemini işledikleri gerekçesiyle hücreye koyma disiplin cezası uygulanmasına karar vermiştir.

36. Öncelikle başvuruculaın eylemlerinin suç örgütlerinin propaganda faaliyetlerini yapma disiplin eylemini oluşturduğu kabulüne ilişkin bazı değerlendirmelere ihtiyaç vardır. 5275 sayılı Kanun'da düzenleme altına alınan suç örgütlerinin propaganda faaliyetlerini yapma disiplin suçunu 12/4/1991 tarihli ve 3713 saylı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinde yer alan terör örgütünün propagandasını yapma suçu ile karıştırmamak gerekir. Bu ikisinin bir ve aynı şey olduğunu kabul etmek, disiplin suçunu adli bir cezanın verilmesi şartına bağlar ki böyle bir yorumun disiplin suçunun konulma amacı ve koruduğu değer ile bağdaşması mümkün olmaz. Bu nedenle suç örgütlerinin propaganda faaliyetlerini yapma disiplin suçu ceza infaz kurumlarının güvenliği ve disiplini çerçevesinde özerk bir değerlendirmeye tabi tutulmalıdır (Abdulkadir Yurcu [GK], B. No: 2018/35713, 26/1/2023, § 24).

37. 5275 sayılı Kanun'da yer alan suç örgütlerinin propaganda faaliyetlerini yapma disiplin suçu, sadece terör örgütlerinin propagandasının yapılmasını değil her tür suç örgütünün ceza infaz kurumunda propagandasının yapılmasını düzenlemektedir. Söz konusu suç örgütünün silahlı bir örgüt olması mümkün olduğu gibi silahsız bir örgüt olması da

mümkündür. Bu noktadan hareket edildiğinde suç örgütlerinin propaganda faaliyetlerini yapma disiplin suçunun sadece bir terör örgütünün şiddet ve tehdit yöntemlerini meşru gösterme veya övme ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik etmeyle sınırlandırılması mümkün değildir. Örgütsel motivasyonu güçlendirmek, örgüte bağlılığı canlı tutmak, örgütün amaçlarını gerçekleştireceği ümidini aşılamak, örgütün korkutuculuk gücünü yaymak, örgütsel eylemleri yüceltmek, örgütün kurucu, yönetici veya üyelerini övmek amacıyla yapılan, ceza infaz kurumlarının güvenliği ve disiplini tehdit eden, mahkûmların ıslahı amacı ile çatışan faaliyetlerin tamamının bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmelidir (Abdulkadir Yurcu, § 25).

38. Başvuruculaların propagandasını yapmakla suçlandıkları PKK, yaklaşık kırk yıldır yurdun Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde yoğun olmak üzere ülkenin tümünde pek çok sivil vatandaş ile güvenlik gücünün ölümüne sebep olmuş şiddet eylemlerinin faili bir terör örgütüdür. PKK, başvuruya konu olayların meydana geldiği tarihlerde faaliyet göstermiştir ve faaliyetlerine devam etmektedir. Dolayısıyla PKK toplum yönünden oldukça yoğun, ciddi ve somut bir tehlike arz etmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Metin Birdal [GK], B. No: 2014/15440, 22/5/2019, § 74).

39. Benzer başvurularda her zaman gözetilecek hususlardan biri propagandanın genellikle sembolik bir fiil olarak ortaya çıktığı olgusudur. Semboller belli bir algı ve duygu yaratmak, bir anlam ve bir çağrışımı sağlamak, dikkat çekmek, akılda kalmak, etkilemek ve yön vermek, farklılaşmak, fark edilmek ya da fark edilmemek, tutum ve davranışları yönlendirmek için kullanılabilir. Semboller algıyı örgütlemeye, kodlamaya yardımcı olur. Dolayısıyla başvuruculaların gerçekleştirdikleri açlık grevinin bir örgüt liderinin anılması amacıyla yapılması da dikkate alındığında sembolik değeri olduğu unutulmamalıdır (Figen Yüksekdağ Şenoğlu ve diğerleri, B. No: 2016/39759, 30/3/2022, § 81).

40. PKK terör örgütü lideri A.Ö.nün ceza infaz kurumuna alındığı günden beri, yaklaşık yirmi yıldır örgüt mensuplarının sürekli bir şekilde ve aynı gerekçelerle toplu açlık grevi eylemleri yaptıkları görülmüştür. Somut başvuruya konu olayda da muhtelif terör suçlarından tutuklu ya da hükümlü olan başvurucular örgüt liderinin tecrit altında tutulduğu, buna son verilmesi gerektiği gerekçesiyle yakın tarihlerde ve topluca açlık grevleri gerçekleştirmiştir.

41. Eyleme katılan mahpusların terör suçlarından hükümlü ya da tutuklu oldukları ve kişisel durumlarını ilgilendirmeyen bir konuda toplu olarak açlık grevi yaptıkları gözönüne alındığında söz konusu eylemin terör örgütünün varlığı, amaçları ve eylemleri için tartışmasız sembol bir kişinin adı çevresinde gerçekleşen ve örgütsel motivasyonu güçlendirme, örgütün kurucusunu yüceltme, örgütün ve kurucusunun ismini infaz kurumunda bulunan kişilere ve açlık grevi yapıldığı bilgisinin iletilebildiği diğer kişilere duyurma, A.Ö. isminin ima ettiği anlamları yayma amacını taşıyan bir faaliyete ilişkin olduğu kanaatine ulaşılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Şükrü Yıldız, B. No: 2015/18720, 9/5/2018 § 27; Burcu Çelik Özkan, § 31). Dolayısıyla söz konusu eylemin suç örgütlerinin propaganda faaliyetlerini yapma şeklinde değerlendirilmesinin keyfî bir değerlendirme olarak görülemeyeceği, bu bağlamda başvurucular hakkındaki disiplin cezasının kanuni bir temelinin de bulunduğu sonucuna varılmıştır.

42. Öte yandan başvurucunun açlık grevi eyleminin kurumdaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek nitelikte kabul edilmesinin mümkün olup olmadığının da incelenmesi gerekmektedir.

43. Anayasa Mahkemesi daha önce açlık grevinin oldukça hassas ve istisnai bir düşünce açıklama yöntemi olduğunu belirtmiş; ceza infaz kurumlarında açlık grevine başvurulduğu hâllerde devletin ceza infaz kurumunun güvenliğini ve düzenini sağlama yükümlülüğüne, mutlak kontrolünde bulunan ve bu kurumlarda zorunlu olarak tutulan bireylerin sağlıklarının korunması yükümlülüğünün ilave olacağını ifade etmiştir. Bunun yanında açıktır ki mahpusların kişisel durumlarını ilgilendirmeyen, terör örgütlerinin çağrısı üzerine yapıldığı ya da örgütsel bağlılığı canlı tutma amacına yöneldiği konusunda makul şüphe bulunan açlık grevlerinin söz konusu olduğu durumlarda devletin takdir hakkı daha geniş yorumlanmalıdır (Şükrü Yıldız, § 21; Murat Karayel (5), § 46; Cihat Özdemir, § 22).

44. Ceza infaz kurumlarının devletin kontrolü altındaki özel alanlar olması, dolayısıyla devletin hem bu kurumda bulunanların güvenliklerini ve sağlıklarını koruma hem de disiplini tesis etme yükümlülüğünün bulunması karşısında hükümlülerin ve tutukluların ceza infaz kurumlarında diledikleri şekilde eylem yapma özgürlüğünün olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013;Barış İnan (2), B. No: 2018/38006, 17/11/2021, § 24).

45. Somut olaydaki gibi kalabalık grupların gerçekleştirdiği açlık grevi eylemlerinin doğası gereği sağlık ve güvenlik alanında rutin dışı bir dizi tedbirin alınmasını gerektireceği ve ceza infaz kurumlarında düzenli bir yaşamın sürdürülmesini engelleyeceği açıktır. Dolayısıyla ceza infaz kurumunda bozulan düzenin yeniden tesis edilmesi ve sürekli bir şekilde açlık grevlerinin yapılmasının önüne geçilmesi amacıyla bu tür eylemlere müdahale edilmesinin makul karşılanması gerektiği değerlendirilmiştir (Burcu Çelik Özkan, § 30).

46. Sonuç olarak açlık grevi yapmak gibi istisnai bir yola başvurmayı haklılaştırmak için dayandığı gerekçeler birlikte değerlendirildiğinde başvuruculara ceza infaz kurumunda bulunmasının gerektirdiği sorumluluğa uygun davranmadığı kanaatine ulaşılmıştır. Başvuruculara verilen cezanın zorunlu bir ihtiyacı karşıladığı, açlık grevinden beklenen fayda ile ceza infaz kurumundaki disiplinin temin edilmesi arasındaki dengenin sağlandığı sonucuna varılmıştır. Öte yandan Ceza İnfaz Kurumu idaresinin takdir payı ile birlikte değerlendirildiğinde başvuruculara eylemleri nedeniyle verilen hücreye koyma disiplin cezasının orantılı olduğu, bu nedenle müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı kabul edilmiştir.

47. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvuruculara yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 24/5/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RECEP ÖZTAŞ

B. No: 2021/10316 | Karar tarihi: 24.05.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/10316

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RECEP ÖZTAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/10316)

Karar Tarihi: 24/5/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Recep ÖZTAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, gözaltında kalınan sürenin hükmolunan cezadan mahsup edilmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Aksaray 2. Ağır Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) 8/10/2018 tarihli kararı ile 6 yıl 3 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Anılan hüküm Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 12/10/2020 tarihli ilamıyla onanarak kesinleşmiştir. Bu hüküm gereğince 18/11/2020 tarihinde düzenlenen müddetname başvurucuya tebliğ edilmiştir.

3. Başvurucu 30/12/2020 tarihinde Kayseri 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) başvurarak 19/1/2017 ile 1/2/2017 tarihleri arasında gözaltında kalmasına rağmen müddetnamede belirtilen gözaltı tarihlerinin 19/1/2017-26/1/2017 olarak -beş gün eksik- gösterildiğini ifade etmiş ve mahsup talebinde bulunmuştur.

4. İnfaz Hâkimliği 12/1/2021 tarihinde talebin reddine karar vermiştir. Gerekçede; Mahkeme ile yapılan yazışma sonucunda başvurucunun 19/1/2017-26/1/2017 tarihleri arasında gözaltında kaldığının bildirildiği, anılan sürenin hâlihazırda mahsubuna karar

verilmiş olması nedeniyle ret kararı verildiği ifade edilmiştir. Başvurucunun anılan karara itirazı üzerine Kayseri 1. Ağır Ceza Mahkemesi 2/2/2021 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

5. Bu karar başvurucuya 9/2/2021 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 12/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvurucu 13/7/2021 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunduğu ek beyan dilekçesinde; gözaltı süresinin beş gün eksik hesaplandığı iddiasına delil olması amacıyla nezarethane kayıt defterini ibraz ettiğini bildirmiştir. Ekte yer alan nezarethaneye alınanların kaydına ait defter başlıklı belgede başvurucunun 19/1/2017 tarihinde saat 08.10'da gözaltına alındığı, gözaltından çıkış tarihinin ise 1/2/2021 08.33 olarak belirtildiği görülmüştür.

8. Bakanlık 16/7/2021 tarihli görüş yazısının ekinde başvurucu hakkında düzenlenen 5/7/2021 tarihli müddetnameyi bireysel başvuru dosyasına sunmuştur. Anılan müddetnamede başvurucunun 19/1/2017 ile 1/2/2017 tarihleri arasında gözaltında kaldığı belirtilmiş ve bu sürelerin -başvurucunun talebine uygun olarak- hükmolunan cezadan mahsup edildiği anlaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, gözaltında kaldığı sürenin eksik hesaplanması nedeniyle ceza infaz kurumunda beş gün fazla tutulacağını, mahsup talebinin hukuka aykırı şekilde reddedildiğini belirterek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Bakanlık görüşünde; başvurucunun mahsup talebinin reddedilmesi ve bu kararın kesinleşmesinden sonra Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 5/7/2021 tarihinde yeniden müddetname düzenlendiği ve bu müddetnamede bireysel başvuru konusu olan 26/1/2021 ile 1/2/2021 tarihleri arasındaki gözaltı süresinin de mahsubuna karar verildiği bildirilmiştir. Bakanlık, başvuru konusu beş günlük sürenin mahsup edilmesinin bir sonucu olarak başvurucunun mağdur sıfatının kalmadığını vurgulamıştır. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Başvurucu, esas itibarıyla gözaltında kaldığı sürenin beş gün eksik belirlenmesi nedeniyle bu sürenin cezasından mahsup edilmesi gerektiğinden yakınmaktadır. Bununla birlikte Bakanlık tarafından sunulan 5/7/2021 tarihli müddetname uyarınca başvurucunun eksik belirlendiğini ifade ettiği sürelerin de cezasından mahsup edildiği anlaşılmıştır (bkz. § 8).

12. Diğer taraftan başvurucunun yargılamanın yenilenmesi ve manevi tazminat ödenmesi isteminde bulunduğu görülmektedir. Başvurucunun talebine konu olan yargılama mahsup talebinin reddine ilişkindir. Oysa başvurucu hakkında 5/7/2021 tarihinde düzenlenen müddetname uyarınca Mahkemenin ret kararına esas olan 18/11/2020 tarihli müddetnamenin geçerliliğini yitirdiği şüpheye yer bırakmayacak şekilde tespit edilmiştir. Dolayısıyla ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalktığı açık olduğundan başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir nedenin kalmadığı anlaşılmıştır. Öte yandan somut olayda başvurunun incelenmesini gerekli kılan istisnai koşulların bulunmadığı değerlendirilmiştir.

13. Açıklanan gerekçelerle incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmadığı

anlaşıldığından başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmamış olması nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 24/5/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ŞEKER

B. No: 2021/15563 | Karar tarihi: 24.05.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/15563

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ŞEKER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/15563)

Karar Tarihi: 24/5/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Mehmet ŞEKER

Vekili : Av. Kamile ÖZBULUT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız olarak konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Başvurucu Hakkındaki Silahlı Terör Örgütü Kurma ve Yönetme Suçuna İlişkin Soruşturma Süreci

2. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) adalet teşkilatındaki mahrem yapılanmasının ortaya çıkarılması amacıyla başvurucu ve çok sayıda şüpheli hakkında soruşturma yürütmüştür. Bu soruşturma kapsamında başvurucu, gözaltına alınmış; başvurucu ile diğer üç şüphelinin adalet teşkilatı mahrem hizmetler sınıfı mahrem sorumluları olarak görev yaptığı, üçüncü şahıslar adına alınan hatlarla örgüt üyeleriyle irtibat kurduğu belirtilerek silahlı terör örgütü yöneticisi olma suçuna ilişkin kuvvetli suç şüphesi bulunduğu gerekçesiyle haklarında tutuklama kararı verilmesi talebinde bulunulmuştur.

3. Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliği 24/12/2019 tarihli kararla, şüphelilere isnat edilen silahlı terör örgütü kurma ve yönetme suçuna ilişkin olarak delillerin niteliği gözetildiğinde suç vasfının lehe değişme ihtimali bulunduğunu, diğer üç şüpheli hakkında başka mahkemelerde silahlı terör örgütü üyeliği isnadıyla yargılamaların devam ettiğini ve başvurucu hakkındaki delillerin niteliği dikkate alınarak bu aşamada tutuklama tedbirinden beklenen faydanın adli kontrol tedbiriyle de sağlanabileceğini değerlendirmiştir. Bu nedenle şüpheliler hakkındaki tutuklama talebinin reddine ve elektronik kelepçe takılmak suretiyle konutu terk etmeme şeklinde adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermiştir.

4. Başvurucunun talebi üzerine Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliği, silahlı terör örgütü yöneticisi olma isnadıyla başvurucu ve diğer şüpheliler hakkında yürütülen soruşturma dosyasını inceledikten sonra 22/6/2020 tarihinde, başvurucu hakkında 24/12/2019 tarihli kararla verilenkonutu terk etmeme adli kontrol kararının kaldırılmasına ve yurt dışı çıkış yasağı, belirli günlerde en yakın güvenlik birimine başvurma ve Düzce il sınırı dışına çıkmama şeklindeki adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir.

5. Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucu ve diğer 70 şüpheli hakkında silahlı terör örgütü kurma ve yönetme suçu isnadıyla kamu davası açmış ve davanın Ankara 21. Ağır Ceza Mahkemesinde görülmekte olan altı ayrı yargılama ile birleştirilmesini talep etmiştir. İddianamede; örgütün adalet teşkilatı içindeki kadrolaşmasına, bu teşkilat içerindeki mahrem imamların yapılarına ve irtibat kurma yöntemlerine değinilmiştir. İddianamede "...Adalet Teşkilatı Mahrem Yapılanmasına yönelik olarak ... soruşturma işlemlerine başlanmış, bu kapsamda ülkemizin değişik bölge ve illerindeki adalet personelinden sorumlu olan yöneticiler tespit edilmiş, 2013 yılı ağustos ayında Erzurum İlinde gerçekleştirilen toplantıya katıldıkları, farklı gruplar halinde aynı tarihlerde aynı otellerde kaldıkları, aynı tarihlerde ve aynı uçaklarla aynı ülkelere seyahat ettikleri ve aynı bylock grupları içerisinde yer aldıkları tespit edilen şüpheliler hakkında ayırma kararı verilerek... 22 şüpheli hakkında iddianame tanzim edilerek kamu davası açılmıştır. ... tespit edilen diğer şahıslar hakkında da münferit iddianameler düzenlenmiş ve en son olarak... Ankara 21. Ağır Ceza Mahkemesine kamu davası açılmıştır. ... örgütün Adalet Teşkilatı bünyesinde mahrem hizmetlerde kullandıkları bir kısım GSM hatları tespit edilmiş ve örgütün bylock kriptolu haberleşme programına geçmeden önceki haberleşme ve iletişim sistemi olan mobil GSM hatlarının tespit edilmesi amacıyla... soruşturma işlemlerine başlanılmıştır. ... mahrem sorumlulardan etkin pişmanlık hükümlerinden yararlananların beyanları ile Trodoon, Drocorex, Tyrex ve Albatros isimli gizli tanıkların alınan ifadeleri dosya kapsamına kazandırılmış,... T-Rex kod adlı gizli tanığın da ayrıntılı beyanı alınmıştır. Bu aşamada Cumhuriyet Başsavcılığımıza müracaat ederek etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmak istediğini belirten şüphelilerin de savunmalarına başvurulmuş, aleyhte beyanda bulundukları şahıslar tespit edilmiş ve teşhis işlemleri de gerçekleştirilmiştir.... HTS kayıtları baz birliktelikleri ve şüpheli beyanları gibi... gerekse de Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünün yaptığı çalışmalar neticesinde Adalet Teşkilatı Mahrem Yapılanması sorumlusu olduğu değerlendirilen 270 şahıs tespit edilmiş, bu şahısların kullandıkları GSM numaraları ile operasyonel hat olarak kullandıkları değerlendirilen hatlar dahil olmak üzere toplam 906 GSM numarasına ait HTS kayıtları temin edilmiş ve bu HTS kayıtları üzerinde Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı nezdinde analiz çalışmaları gerçekleştirilmiştir... Mahrem sorumlu şahısların örgütsel faaliyetler için kullandıkları başkalarının adına kayıtlı operasyonel GSM numaraları ile kendi adlarına kayıtlı şahsi GSM numaralarının baz birlikteliklerine ilişkin gerekli çalışmalar (gece saatlerinde ikamette şahsi ve operasyonel hat baz eşleştirmesi,

ikamet civarında şahsi ve operasyonel hat baz eşleştirmesi, çalışmış olduğu kurumda şahsi ve operasyonel hat baz eşleştirmesi) ile operasyonel hattan mahrem sorumlunun aile fertleri ya da yakın arkadaş çevresi ile yaptığı görüşmelere yönelik çalışmalar Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığınca tamamlanmıştır.... örgütünün ülke genelindeki adliye ve ceza infaz kurumu personeli (mahrem) yapılanmasının deşifresine yönelik olarak (270) mahrem sorumlu şahsın yapı içerisinde mahrem hizmetlerde kullanmış oldukları operasyonel hat olarak tabir edilen GSM hatları ile şahsi hatlarına ait HTS kayıtları verisi içerisinde KOM Daire Başkanlığınca yapılan çalışmalarda mahrem şahısların operasyonel hatları üzerinden kendi aralarındaki irtibatlarına yönelik çalışmalarda... diğer yandan gerek Cumhuriyet Başsavcılığımızca gerekse de Kayseri, Sakarya, Samsun Cumhuriyet Başsavcılıklarınca soruşturmamıza konu edilen 270 mahrem sorumludan belirli bir bölümüne FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütünü Kurma ve Yönetme suçundan kamu davalarının açıldığı ve bu şüphelilerin belirli bir bölümünün ceza aldığının anlaşıldığı..." şeklinde toplanan delillere yer verilmiştir.

6. İddianamede başvurucu ile ilgili olarak;

i. Başvurucunun Ankara küçük bölge sorumluluğu ve Ankara Adliyesi sohbet sorumluluğu görevini icra ettiği,

ii. Silahlı terör örgütü üyeliğinden Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinde de yargılamasının devam ettiği,

iii. Bank Asya nezdinde hesabının bulunduğu ve aktif kredi kartı kullanımının olduğu, FETÖ/PDY ile bağlantılı olan D.T.R. Otel ile A.T. Otelde 2011 yılında birden fazla konaklama kaydının olduğu,

iv. FETÖ/PDY'nin üst düzey yöneticisi C.K. ile irtibatının bulunduğu,

v. D.E. adına kayıtlı bir GSM hattı (operasyonel hat- sadece mahrem sorumlular tarafından sadece örgütsel görüşmelerde kullan hat) üzerinden Adalet Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatında görev yapan 19 personele ait 20 hat ile 507 kez irtibat kurduğunun tespit edildiği,

vi. Adalet teşkilatı mahrem yapılanması içinde mahrem sorumlu olarak faaliyet gösteren 15 şüpheli ile operasyonel hat üzerinden çok sayıda irtibatının olduğu,

vii. Yapılan ortak baz çalışmasında başvurucunun hem şahsi hem de operasyonel GSM numarası ile Adalet Bakanlığı teşkilatı mahrem yapılanmasında görevli diğer mahrem sorumlular ile 2011-2014 yılları arasında Ankara, Yozgat, Çankırı, Kırıkkale'de ortak baz birlikteliklerinin bulunduğu,

viii. Gizli tanığın ifadesinde başvurucunun Ankara Adliyesinde görevli müdürler ve Sincan Ceza İnfaz Kurumunda bulunan personelin sohbetçiliğini yaptığı yönünde beyanda bulunduğu, ayrıca hakkında bölge imamı olduğuna dair diğer beyanların olduğuna yer verilmiş, başvurucunun terör örgütü kurma ve yönetme suçunu işlediği iddia edilmiştir.

7. Başvurucu hakkında silahlı terör örgütü kurma ve yönetme suçu isnadıyla Ankara 21. Ağır Ceza Mahkemesinde açılan kamu davasının Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinde silahlı terör örgütüne üyelik isnadıyla başvurucu hakkında yürütülen kamu davasıyla (bkz. § 10) birleştirilmesine 31/5/2021 tarihinde karar verilmiştir.

B. Başvurucu Hakkındaki Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma Suçuna İlişkin Soruşturma

Süreci

8. Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılamada sanık olan kişinin başvurucunun Ankara'da örgütün bölge imamı olduğunu beyan etmesi üzerine FETÖ/PDY üyesi olduğu isnadıyla Adana Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucu hakkında soruşturma başlatılmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı yetkisizlik kararı ile gönderilen soruşturma kapsamında Düzce'de bir üniversitede öğretim görevlisi olan başvurucunun müsnet suçtan ifadesi alındıktan sonra başvurucu hakkında yurt dışına çıkmama ve belirlenen yerlere başvurma şeklinde adli kontrol uygulanması talep edilmiştir.

9. Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği 17/7/2019 tarihli kararla başvurucu hakkında yurt dışına çıkmama ve en yakın güvenlik birimine haftanın belirli günü başvurma şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir. Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun kullanımında olan telefon hatlarının diğer bazı telefon hatları ile ve internet üzerinden bazı IMEI numaralarıyla iletişim kurup kurmadığının tespit edilmesine karar vermiştir.

10. Cumhuriyet Başsavcılığı, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan başvurucu hakkında düzenlediği iddianamede, başvurucunun FETÖ/PDY içinde Ankara bölge imamı olarak görev yaptığını, Bank Asyada aktif kredi kartı kullanımının olduğunu, örgüt ile bağlantılı olan bir otelde çok sayıda konaklama kaydının olduğunu,A.T. Otelde 2011 yılında birden fazla konaklama kaydının olduğunu iddia etmiştir. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi ve Düzce Ağır Ceza Mahkemesi arasındaki yetki uyuşmazlığının Yargıtay tarafından sonuçlandırılması sonrasında başvurucu hakkındaki yargılama dosyası Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesine iletilmiştir.

11. Yargılama dosyasındaki belgelerin incelenmesi neticesinde Edirne Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde S.S. isimli şahsın şüpheli olarak verdiği ifadede başvurucuyu Batıkent bölgesi büyük bölge imamı olarak teşhis ettiği anlaşılmıştır. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi, diğer ağır ceza mahkemelerinden başvurucuyla irtibatlı olan diğer bazı sanıklar hakkında görülmekte olan yargılamalar kapsamındaki beyanların, iddianamelerin ve varsa karar örneklerinin iletilmesini tensipten önce talep etmiştir. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi ayrıca gizli tanığın ifadesinin alınması için gerekli hazırlığın yapılması, Bilgi Teknolojileri Kurumundan bazı telefon hatlarının abone bilgilerinin ve baz istasyonu gösterir HTS kayıtlarının iletilmesi, baz istasyonlarına dair bilirkişi incelemesinin yaptırılması gibi işlemlerin yapılmasına dair ara kararları vermiştir.

12. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinin 2/3/2021 tarihli tensip kararıyla, suçun vasfı, aleyhteki beyanlar ve kuvvetli suç şüphesinin varlığı dikkate alınarak Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 17/7/2019 tarihli adli kontrol kararının devamına, ayrıca elektronik kelepçe takılmak suretiyle konutu terk etmeme şeklinde adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar verilmiştir. Aynı kararda, başvurucu hakkındaki silahlı terör örgütü kurma ve yönetme isnadıyla Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir diğer soruşturmanın beklenmesine (bkz. § 2), bu nedenle ilk duruşmanın 30/6/2021 tarihine bırakılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanmasına karşı yaptığı itiraz, Ankara 23. Ağır Ceza Mahkemesince 15/3/2021 tarihinde reddedilmiştir.

13. İtirazın reddi kararı başvurucuya 22/3/2021 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu 12/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinin 2/3/2021 tarihli tensip kararıyla, başvurucu

hakkında elektronik kelepçe takılmak suretiyle konutu terk etmeme şeklinde adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermesi üzerine (bkz. § 12) Düzce Denetimli Serbestlik Müdürlüğü (Denetimli Serbestlik Müdürlüğü) 7/5/2021 tarihinde, en yakın güvenlik birimine başvurma ve Düzce il sınırı dışına çıkmama şeklindeki adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasının mümkün olmaması nedeniyle kaldırılmasını anılan Mahkemeden talep edilmiştir. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi 18/5/2021 tarihinde konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına karar vermiştir.

15. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi 30/6/2021 tarihli ilk duruşmada, başvurucu hakkındaki tanık beyanlarında geçen örgütsel konumuna, örgütün adalet teşkilatı mahrem yapılanması içinde yer aldığına ve gizliliği sağlamak için operasyonel hat kullandığına ilişkin tespitler, gizli tanık beyanında geçen kod adı kullandığına ilişkin beyan, resmî kurumlara bildirdiği farklı GSM hatlarının olduğunu, bu hatlara ilişkin HTS kayıtlarının analiz edilmediğini, örgütün özellikle mahrem yapılanması içinde yer alan şahısların kaçırma girişiminde bulunduğunu gözeterek bu aşamada uygulanmakta olan adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağını değerlendirmiş ve başvurucuya isnat edilen suçun suçun tutuklama nedeni var sayılabilen katalog suçlardan olduğunu, suçun kanunda tanımlı alt ve üst sınırları da gözetildiğinde tutuklama tedbirinin ölçülü olacağını belirtmiş ve başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

16. Öte yandan Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi 1/7/2021 tarihinde, başvurucunun 30/6/2021 tarihinde tutuklanması nedeniyle hakkındaki yurt dışı çıkış yasağı, belirli günlerde en yakın güvenlik birimine başvurma ve Düzce il sınırı dışına çıkmama şeklindeki adli kontrol tedbirlerinin kaldırılmasına karar verildiğini Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne bildirmiştir.

17. Başvurucu hakkında yapılan yargılama sonucunda 19/7/2022 tarihli karar ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyeliğinden neticeten 8 yıl 1 ay 15 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir. Karar istinaf kanun yolu incelemesindedir.

18. Komisyonca 7/7/2021 tarihinde başvurucunun hakkında mükerrer soruşturma yapılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiası ile gözaltı tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, adli yardım talebinin kabulüne ve başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına, ayrıca konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin kısmının ise kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

19. Başvurucu; hakkında talep edilen tutuklama tedbirinin suç vasfının lehe değişme ihtimali olduğundan bahisle reddedilerek konutu terk etmeme şeklinde adli kontrol tedbiri uygulandığı, sonrasında bu tedbirin de kaldırılarak başka adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar verildiği, kuvvetli suç şüphesi bulunmadığı hâlde -büyük oranda aynı delillere dayanılarak, gerekçesiz ve keyfî olarak- hakkında üç ayrı adli kontrol tedbiri uygulanmaktayken ikinci kere konutu terk etmeme şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar verilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği ile gerekçeli karar haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin kaldırıldığının kabul edilebilirlik

incelemesinde gözetilmesi gerektiği, adli kontrol tedbirine dayanak olan terör örgütüne üyelik suçunun katalog suçlardan olduğu gözönünde bulundurarak kuvvetli suç şüphesinin varlığının değerlendirilmesi gerektiği, tedbirin iki ay kadar sürmesinin ise yapılacak ölçülülük değerlendirmesinde gözetilmesi gerektiğini belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

20. Başvuru kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

21. Anayasa Mahkemesi, hakkında konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanan başvurucunun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesindeki tazminat davası iç hukuk yolunu tükettikten sonra yaptığı bireysel başvuruya ilişkin E.Y. ([GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, § 48) kararında,5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddelerinde adli kontrolün tazminat talep edilebilecek koruma tedbirleri arasında sayılmadığını dolayısıyla konutu terk etmeme tedbiri bakımından etkili bir tazminat yolunun bulunmadığını tespit etmiştir. Bu bakımından, somut başvuruda başvuru yollarının tüketilmesine dair kabul edilebilirlik kriteri bakımından bir eksiklik bulunmadığı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesi konutu terk etmeme tedbirinin niteliği, uygulanış şekli ve özellikleri itibarıyla hareket serbestîsi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat özgürlüğüne göre oldukça ileri bir boyutta olduğu, dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır (Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 68-76).

23. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği terör örgütü üyesi olma suçu kapsamında yürütülen bir kovuşturmada Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinin 2/3/2021 tarihli kararla, 5271 sayılı Kanunu'nun 109. maddesi uyarınca verdiği konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiridir. Dolayısıyla başvurucu hakkında verilen ve adli kontrol yükümlülüğü olarak uygulanan konutu terk etmeme tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

24. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan adli kontrol tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce ön koşul olarak suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

25. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol kararı, terör örgütü üyeliği isnadıyla başvurucu hakkında yürütülen yargılama kapsamındaki tensip kararıyla verilmiştir (bkz. § 12). Söz konusu yargılama dosyasında diğer şüphelilerin başvurucunun büyük bölge imamı olduğuna dair beyanları mevcuttur. Ayrıca Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi; başvurucuyla irtibatlı olan diğer bazı sanıkların beyanlarının, iddianamelerin ve varsa karar örneklerinin, gizli tanığın ifadesinin, bazı telefon hatlarına dair incelemelerin diğer ağır ceza mahkemelerinden temin edilmesi için gerekli işlemlerin yapılmasına karar vermiştir (bkz. § 11). Ayrıca söz konusu yargılamaya dayanak olan iddianamede; başvurucunun FETÖ/PDY içinde Ankara bölge imamı olarak görev yaptığı, Bank Asyada aktif kredi kartı kullanımının olduğu, örgüt ile bağlantılı olan otellerde çok sayıda konaklama kaydının olduğu delillerine yer verilmiştir. Diğer yandan Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinin başvurucu ve diğer birçok şüpheli hakkında terör örgütü kurma ve yönetme isnadına dayalı olarak birçok il ile koordineli yürütülen adalet teşkilatı mahrem yapılanmasına dair soruşturmadan haberdar olduğu da anlaşılmıştır (bkz. § 12). Nitekim Mahkeme konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirine hükmettiği

kararda söz konusu soruşturmanın yürütülecek yargılama açısından beklenmesine karar vermiş ve neticede beklenen soruşturma sonucunda açılan kamu davası da başvurucu yönünden Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılama ile birleştirilmiştir (bkz. § 7).

26. Bu bilgiler ışığında somut olayın koşullarında FETÖ/PDY ile başvurucu arasında örgütsel bir ilişki olduğuna -dolayısıyla başvurucunun suç işlediğine- dair kuvvetli belirti bulunduğunun kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

27. Bu aşamada, başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin meşru bir amacı olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

28. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi suçun vasfını, başvurucunun örgütün bölge imamı olduğuna dair aleyhindeki ifadeleri ve kuvvetli suç şüphesinin varlığını adli kontrol tedbirine hükmetme gerekçesi olarak belirtmiştir.

29. Darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle veya FETÖ/PDY'yle bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda, delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama ve konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirleri dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir.Başvurucunun üyesi olduğu ileri sürülen FETÖ/PDY, yüz elliden fazla ülkede faaliyet gösteren ve ciddi seviyede uluslararası ittifaklar kurabilen bir yapılanmadır. Bu durumda anılan örgütle bağlantılı bir suç işlediği ileri sürülen kişilerin yurt dışına kaçmasının ve yurt dışında barınmasının diğer kişilere göre daha kolay olduğu gözönüne alınmalıdır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Yıldırım Ataş, B. No: 2014/4459, 26/10/2016, § 60; Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 78, 79).

30. Ayrıca başvurucunun konutu terk etmeme suretiyle adli kontrol altına alınmasına karar verilen silahlı terör örgütüne üye olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır.

31. Dolayısıyla somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Ağır Ceza Mahkemesi tarafından verilen kararın içeriği gözetildiğinde FETÖ/PDY ile bağlantılı suçtan hakkında kovuşturma yürütülen, ayrıca hakkında terör örgütü kurma ve yönetme isnadıyla yürütülmekte olan başka soruşturma bulunan başvurucu açısından özellikle kaçma şüphesine yönelik olarak adli kontrol tedbiri nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu sonucuna varılmıştır.

32. Başvurucu hakkındaki adli kontrol tedbirinin ölçülü olup olmadığının da tespiti gerekir. Bu tedbirin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır.

33. Terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, §

64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY'yle bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği, FETÖ/PDY'nin özellikleri de -gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi- dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

34. Başvurucu hakkındaki davaya bakan Mahkeme, 2 ay 6 gün sonra konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirini kaldırmıştır (bkz. § 14). Başvurucu hakkında terör örgütü kurma ve yönetme suçundan görülmekte olan diğer yargılamanın başvuruya konu yargılama ile birleştirilmesi sonrasında başvurucunun ilk celsede tutuklanmasına karar verildiği, konutu terk etmeme tedbirinin tutuklama tedbirine göre temel hak ve özgürlükler üzerinde daha hafif bir etki oluşturduğu da gözetildiğinde ve başvurucuya isnat edilen suçun niteliği, Mahkemenin tedbirin devamı sürecindeki tutumu birlikte dikkate alındığında konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasının ölçülü olmadığı söylenemez.

35. Açıklanan gerekçelerle, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/5/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEMRA AKYÜREK

B. No: 2022/7900 | Karar tarihi: 24.05.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/7900

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEMRA AKYÜREK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/7900)

Karar Tarihi: 24/5/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Semra AKYÜREK

Vekili : Av. Vedat GÜLEÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilen başvurucunun Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/1/2022 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. 1991 doğumlu olan başvurucu Diyarbakır Kayapınar Belediye Başkanlığı (Belediye) bünyesinde değişik alt işverenler (Şirket) nezdinde temizlik işçisi olarak çalışmakta iken

16/2/2017 tarihinde iş akdi feshedilmiştir.

6. Başvurucu, haksız şekilde işten çıkarıldığı gerekçesiyle işe iade talepli tespit davası açmıştır.

7. Diyarbakır 6. İş Mahkemesi (Mahkeme) 20/11/2017 tarihli kararı ile davanın reddine hükmetmiştir.

8. Başvurucu, karara karşı istinaf yoluna başvurmuş; kararın kaldırılmasını ve davanın kabulüne karar verilmesini talep etmiştir.

9. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 14. Hukuk Dairesi başvurucunun istinaf talebini 10/7/2018 tarihli kararı ile kesin olmak üzere reddetmiştir.

10. Nihai karar 4/1/2022 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu 20/1/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Anayasa Mahkemesinin 24/5/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

13. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirinin olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

14. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu; feshin usul ve yasaya aykırı olduğunu, hiçbir sebep gösterilmeksizin, savunması dahi alınmadan iş akdinin sonlandırıldığını, bu kapsamda açılan işe iade davasında ise derece mahkemelerince yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan davanın reddedildiğini belirtmiştir. Hakkında açılmış ve kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü olmadığı hâlde terör örgütleri ile irtibatlı/iltisaklı olarak gösterildiğini ifade eden başvurucu; yargılama sürecinde iddia ve itirazlarının incelenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin, gerekçeli karar hakkının, silahların eşitliği ilkesinin, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

C. Değerlendirme

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

17. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

18. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

19. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

20. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculların nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

21. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

22. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, henüz avukatına tebliğ edilmemiş olmakla birlikte nihai karar olan gerekçeli Yargıtay ilamının ilk derece mahkemesine ulaştığı, başvurucunun avukatının ise bireysel başvuru formunda bu karardan haberdar olduklarını belirttiği tarihten daha önce ilk derece mahkemesine söz konusu ilamın tebliğe çıkarılması için birden fazla talepte bulunduğunun anlaşıldığı bir bireysel başvuruda başvuru süresinin avukatın ilk yazılı talep tarihinden itibaren işlemeye başladığını kabul etmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, gerekçeli nihai karar ilk derece mahkemesine ulaştığından başvurucunun haberdar olduğu ve bu durumda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) Avukat Bilgi Sistemi'ni kullandığı görülen başvurucu vekilinin nihai karar sonucunu ve gerekçesini kesin olarak öğrenme olanağına sahip bulunduğu konusunda şüphe olmadığını ifade etmiştir (Suat Bircan [GK], B. No: 2014/16800, 1/12/2016, §§ 25-27).

23. UYAP, kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

24. Yargı sisteminin parçası olarak avukatlar; sistemde vekâleti bulunan dava dosyalarını internet üzerinden UYAP'tan yararlanarak inceleyebilmekte, bu dosyalardan suret

alabilmekte, elektronik imza ile sistemdeki dava dosyalarına evrak ekleyebilmekte, yeni dava dosyası açabilmekte ve harç ödeyebilmektedirler. Ayrıca nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği durumlarda başvurucu avukatları bu sistemi kullanmak suretiyle nihai kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânını da elde etmektedirler (Hüseyin Aşkan, § 27).

25. Tüm bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

26. Başvuruya konu olayda, nihai karar olan Bölge Adliye Mahkemesi kararına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede, ilgili kararın başvurucuyu yargılamada ve bireysel başvuruda temsil eden avukat tarafından 20/3/2021 tarihinde saat 19.50’de açılarak okunduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlatılması gerekir.

27. Bu kapsamda nihai kararın başvurucuyu yargılamada temsil eden avukat tarafından UYAP üzerinden 20/3/2021 tarihinde okunduğu, dolayısıyla nihai karardan haberdar olunduğu, bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 20/3/2021 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

28. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 20/3/2021 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvuru süresinin son günü olan 19/4/2021 tarihinden sonra 20/1/2022 tarihinde yaptığı ve herhangi bir mazeret de bildirmediği bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 24/5/2023tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÇETİN İNAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/15602 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/15602

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÇETİN İNAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/15602)

Karar Tarihi: 7/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 10/11/2023-32365

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1. Çetin İNAN

2. Hasan İNAN

3. Murat İNAN

Vekili : Av. Uğur TARHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tapu tahsis belgesi alınan taşınmazın arsa bedeli ödenmeksizin tapu tahsis belgesinin iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/6/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Uyuşmazlığın Arka Planı

5. Başvuruculaların murisi, Ankara'nın Mamak ilçesine bağlı Hüseyin Gazi Mahallesi 12. Sokak No: 115 adresinde, 2139 ada 10 parsel sayılı Maliye Hazinesi (Hazine) adına tapuda kayıtlı bulunan taşınmaz üzerine, başvuru formu ve eklerinde belirtilmeyen bir tarihte tek katlı bir gecekondu inşa ettirmiştir.

6. Başvuruculaların murisi, bu taşınmazda bulunan gecekondusu için 8/4/1983 tarihinde 24/2/1984 tarihli ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun kapsamında imar affı başvurusu yapmıştır.

7. Millî Emlak Müdürlüğü tarafından 11/1/1985 tarihinde söz konusu taşınmaz için 2981 sayılı Kanun’a göre başvurucular murisi adına tapu tahsis belgesi düzenlenmiştir. Tapu tahsis belgesi Tapu Müdürlüğü tarafından taşınmazın tapu kaydının beyanlar hanesine işlenmiştir.

8. Başvuru formu ekinde tahsise konu arsa bedelinin taksitle ödendiğine dair makbuzlar sunulmuş ancak tapu tahsis belgesine dayanılarak tapu verilmesi şartlarının oluştuğu iddiasıyla tescil davası açıldığına ilişkin bilgi ve belgelere rastlanmamıştır.

B. Kamulaştırma Davası Süreci

9. T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) tarafından başvurucular aleyhine 25/12/2015 tarihinde Ankara 10. Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan kamulaştırma bedelinin tespiti davasının 12/4/2016 tarihinde kabulüne karar verilmiştir. Kararda; tespit edilen kamulaştırma bedelinin (37.082 TL asgari levazım bedeli) başvuruculara ödenmesine, söz konusu gecekondu, müştemilat ve ağaçların zilyetliğinin TOKİ'ye ait olduğunun tespitine hükmedilmiştir. Ayrıca kararın bedel yönünden yasa yolunun açık, zilyetlik yönünden kesin olduğu ifade edilmiştir.

10. Taraflarca temyiz edilen karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesince 8/5/2018 tarihinde bozulmuştur. Bozma kararında başvurucular murisine tapu tahsis belgesi verildiği ancak herhangi bir arsa tahsisi yapılmaması nedeniyle bina bedeline hükmedilmesi gerekirken asgari levazım bedeline hükmedilmesinin hatalı olduğu belirtilmiştir. Öte yandan başvuru konusu taşınmazın kamulaştırılan kısmı üzerinde bulunan ve davalılara ait olan yapılara değer biçilirken bayındırlık birim fiyatının dava tarihine eskale edilmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Ankara 10. Asliye Hukuk Mahkemesince bozma kararına uyularak 13/6/2019 tarihinde 43.430 TL kamulaştırma bedeline hükmedilmiştir. Söz konusu karar taraflarca temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir.

C. Başvuru Konusu İptal Davası Süreci

11. Mamak Belediyesi (Belediye), Ankara 10. Asliye Hukuk Mahkemesinin 12/4/2016 tarihli kararıyla gecekondu ve ağaçların mülkiyetinin TOKİ'ye geçtiği gerekçesiyle 29/4/2016 tarihinde tapu tahsis belgesinin iptaline karar vermiştir.

12. Başvurucular 15/8/2016 tarihinde Belediye aleyhine Ankara 18. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) tapu tahsis belgesi almak için arsa bedeli ödenmesine rağmen kamulaştırma dosyasında arsa bedeline hükmedilmediğini belirterek tapu tahsis belgesinin iptaline ilişkin işlemin iptali davası açmıştır. Mahkemece 23/11/2017 tarihinde davanın reddine karar

verilmiştir. Kararın gerekçesinde 12/4/2016 tarihli kamulaştırma kararının gecekondu, müştemilat ve ağaçların zilyetliğinin TOKİ'ye ait olduğunun tespitine ilişkin kısmı yönünden kesin olması nedeniyle gecekondu ve ağaçların zilyetliğinin TOKİ'ye geçtiği ve kamulaştırma bedelinin başvuruculara ödendiği açıklanarak tapu tahsis belgesinin iptaline ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca kamulaştırma işlemi nedeniyle arsa bedelinin ödenip ödenmeyeceği hususunun adli yargıda hükme bağlanması gerektiği vurgulanmıştır.

13. Başvuruculaların istinaf kanun yoluna başvurmaları üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi 6. İdari Dava Dairesi (Daire) tarafından 8/3/2018 tarihinde istinaf başvurusunun kesin olarak reddine karar verilmiştir.

14. Nihai karar, başvurucular vekiline 7/5/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucular 5/6/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. İlgili hukuk için bkz. Ercan Mumcu ve diğerleri, B. No: 2019/37721, 19/10/2022, §§ 13-16; Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, §§ 24-36.

V. İNCELENME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 7/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

18. Başvurucular, Belediyenin tahsis ettiği arsanın bedelini tahsil ettiğini ancak kamulaştırma dosyasında davacı TOKİ'nin arsa yönünden bedel tespitini talep etmeyip sadece yapı bedelini tespit ettirdiğini vurgulamıştır.

19. Başvurucular ayrıca tapu tahsis belgesine konu yapının ruhsatsız olmadığını, tapu tahsis belgesinin ön tapu niteliğinde olduğunu açıklayarak Belediyenin arsa bedelini ödemeden tapu tahsis belgesini iptal etmesinin geçerli olmadığını öne sürmüştür.

20. Öte yandan başvurucular, kamulaştırma dosyasında dava konusu yapılmayan arsa bedelinin başvuru konusu davada verilen mahkeme kararı nedeniyle adli yargıda kamulaştırmasız el atma davası açılamayacağını ancak arsa bedelinin iadesine ilişkin dava açılabileceğini ifade etmiştir.

21. Başvurucular bu gerekçelerle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculaların şikâyetlerinin özü, iptal edilen tapu tahsis belgesine yönelik olduğundan şikâyetlerinin

mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

25. Somut olayda başvurucular murisinin talebi kabul edilerek 11/1/1985 tarihinde adına tapu tahsis belgesi düzenlenmiştir. Tapu tahsis belgesinin düzenlenmesi tek başına kişiye taşınmazın mülkiyetini edinme yönünde meşru bir beklenti doğurmasa da söz konusu belgenin mülkiyet hakkı kapsamında korunmaya değer bir ekonomik menfaat teşkil ettiği açık olup başvuruculaların Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında korunması gereken bir menfaatinin olduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Ercan Mumcu ve diğerleri, §§ 22-26).

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

26. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi şartlarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58).

27. Başvurucular murisine 2981 sayılı Kanun uyarınca verilen tapu tahsis belgesinin iptal edilmesi mülkiyet hakkına müdahale oluşturmuştur. Meşru beklentinin karşılanmaması biçiminde tezahür eden müdahalenin mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına saygıya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

28. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

29. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin

genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

30. Somut olayda taşınmaz, kentsel dönüşüm projesi kapsamında bulunduğundan 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu kapsamında kamulaştırılmış ve tapu tahsis belgesi de aynı nedene dayanılarak iptal edilmiştir. Dolayısıyla müdahalenin kanuni dayanağının olduğu değerlendirilmiştir.

ii. Meşru Amaç

31. Anayasa'nın 56. maddesinde, herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu düzenlenmiş; çevreyi geliştirmenin, çevre sağlığını korumanın ve çevre kirliliğini önlemenin devlet ve vatandaşların ödevi olduğu belirtilmiştir. İnşa edilecek yapıların imar mevzuatına uygun olarak yapılmasının sağlanması ve bu kapsamda ilgili mevzuat hükümleri uyarınca ruhsat alınmadan yapılabileceği açıkça düzenlenen yapılar hariç bütün yapıların ruhsata bağlanması suretiyle yapılaşmanın fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi; sağlıklı, güvenli, kaliteli ve ekonomik yaşam çevrelerinin oluşturulması bakımından önem teşkil etmektedir. Bu bakımdan yapılaşmanın fen, sağlık ve çevre şartlarına uygunluğunun sağlanmasında ve buna ilişkin düzenlemelerde kamu yararı olduğu kabul edilmelidir (Osman Yücel, B. No: 2014/4874, 15/6/2016, §§ 82-84).

32. Somut olay bağlamında düzenli, sağlıklı ve güvenli yerleşim yerleri oluşturmak amacıyla tapu tahsis belgesinin iptal edilmesinde kamu yararına dayanan meşru bir amaç olduğu kabul edilmiştir.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

33. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması şartıyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut şartların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

34. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

35. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını da gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

36. Orantılılık, sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mülkiyet hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 49).

37. Seçilen aracın ulaşılmak istenen amaçla kıyaslandığında bireye orantısız bir külfet yüklediğinin belirlenmesi, ihlal sonucuna ulaşılabilmesi için bazı hâllerde tek başına yeterli olmayabilir. Kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların var olup olmadığı da büyük önem taşımaktadır. Elverişli ve gerekli olduğu hükmüne varılan aracın seçilmiş olması nedeniyle kişiye yüklenen aşırı külfeti hafifleten hukuksal mekanizmalar mevcutsa bir ihlalin olmadığı sonucuna varılabilir (D.C., § 50).

38. Anayasa Mahkemesi başvuru konusu olaya benzer nitelikteki Osman Ukav kararında, uygulanacak ilkeleri ortaya koymuştur (Osman Ukav, §§ 45-76). Anılan kararda somut olayda derece mahkemelerince uyuşmazlık konusu taşınmazın dava tarihi itibarıyla konut alanında olduğu, yine bu tarihe göre yargılama sırasında yapılan imar planı değişikliği dışında diğer bütün koşulların gerçekleşmiş olduğu kabul edilmiş; dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucu yönünden tapu tahsis belgesine dayalı tescil koşullarının dava tarihi itibarıyla gerçekleştiği yönündeki tespiti dikkate alındığında başvurucunun uyuşmazlık konusu taşınmazın mülkiyetini edinme yönünde meşru bir beklentisinin mevcut olduğu belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun söz konusu meşru beklentisinin soyut bir temele de dayalı olmayıp somut bir şekilde derece mahkemelerinin açık tespitlerine dayandığı, bu nedenle somut olay bakımından başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında korunması gereken bir menfaatinin olduğu değerlendirilmiştir (Osman Ukav, §§ 51-59).

39. Son olarak ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede ise başvurucuya tapu tahsis belgesi verildiği ve tahsis belgesi verilen taşınmazın bulunduğu yerde ıslah imar planı yapılarak taşınmazın imar durumunun konut alanı olarak belirlendiği tespitlerine yer verilmiştir. Başvurucu da 2981 sayılı Kanun'da öngörülen tescil şartlarının gerçekleştiği iddiasıyla tapu iptali ve tescili davası açmıştır. Derece mahkemeleri de kanunda öngörülen tescil şartlarının dava tarihi itibarıyla gerçekleştiğini tespit etmiştir. Bu sebeple başvurucunun mülkiyet hakkı kapsamında taşınmazın mülkiyetini edinme yönünde meşru bir beklentisi doğmuştur. Ancak yargılama sırasında taşınmazın imar durumunun değiştirilmesi gerekçesine dayanılarak başvurucunun tescil davası reddedilmiştir. Böylece başvurucu lehine olan hukuksal durum, kamu gücü eliyle ve tek taraflı olarak öngörülemez bir biçimde değiştirilmiştir. Üstelik bu durum, başvurucunun elinde olmayan sebeplerden ve bütünüyle kamu makamlarının tutumundan kaynaklanmış ancak meydana gelen sonuçtan yine kamu makamları yararlanmıştır. Dolayısıyla derece mahkemelerinin tescil şartlarının

yargılama sırasında değişebileceğini meşru gören söz konusu kabulünün -başkaca herhangi bir giderim imkânının da sağlanmadığı dikkate alındığında- başvurucu açısından şahsi olarak aşırı ve olağandışı bir külfete yol açtığı değerlendirilmiştir. Bu sebeple müdahalenin amaçladığı kamu yararı ile mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu sonucuna varılarak mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir (Osman Ukav, §§ 70-78).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Başvuruculaın murisinin inşa ettiği gecekondunun bulunduğu alan kentsel dönüşüm kapsamına alınarak kamulaştırılmış ve idare tarafından taşınmaz üzerinde bulunan yapıdan kaynaklanan kamulaştırma bedelinin tespiti davası açılmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesi davacı idarenin talebi doğrultusunda yalnızca muhdesat yönünden yargılama yapmış ve bilirkişi kurulu tarafından belirlenen muhdesat bedeline hükmetmiştir. Belirlenen muhdesat bedeli bireysel başvurunun konusunu oluşturmamaktadır.

41. Başvurucular, kamulaştırma bedelinin tespiti davasına konu edilmeyen zemin ile bağlantılı olarak murislerinden intikal eden tapu tahsis belgesinin iptal edilmesi nedeniyle maddi zararlarının olduğunu iddia etmiştir. Başvuruculaın tapu tahsis belgesinin bedelsiz olarak iptal edilmesine yönelik şikâyetleri müdahalenin orantılılığıyla ilgili görüldüğünden bununla sınırlı bir değerlendirme yapılacaktır.

42. Kamu makamlarının özellikle şehircilik gibi karmaşık ve zor bir alanda kendi imar politikalarını uygulamak için geniş bir takdir alanı kullanmaları doğal olmakla birlikte bu takdir yetkisinin Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkını ve Anayasa'nın 13. maddesinde yer verilen güvence ölçütlerini gözetecek şekilde kullanılıp kullanılmadığının denetlenmesi zorunludur (AYM, E.2012/100, K.2013/84, 4/7/2013).

43. Bu kapsamda kentsel dönüşüm projesi kapsamında bulunan taşınmaza ilişkin tapu tahsis belgesinin iptal edilmesi kararının hukuka uygun olması idarenin tazminat sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır. Mülkiyet hakkına yapılan ve mülkten yoksun bırakma ya da mülkten barışçıl yararlanma kapsamında kalan müdahalenin hukuka uygun olması tek başına mülkiyet hakkının ihlal edilmediğini göstermemektedir. Müdahalenin aynı zamanda ölçülü olması ve bu bağlamda öngörülen meşru amaçla kıyaslandığında malike aşırı ve olağanın ötesinde bir külfet de yüklememesi gerekir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Ayhan Işık Aslım, B. No: 2018/14339, 14/9/2021, § 56).

44. Somut olayda uyuşmazlık konusu taşınmaza ilişkin kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davasında taşınmaz üzerindeki yapı ve diğer muhdesatların bedeli belirlenmiş ise de zemin yönünden bir değerlendirme yapılmamasına rağmen Belediye yargılamada gecekondu ve müştemilat ile ağaçların bedeline hükmedildiği gerekçesiyle tahsis belgesini iptal etmiştir. Mahkeme ise tapu tahsis belgesinin iptaline ilişkin işleme yönelik iptal davasında hükmedilen kamulaştırma bedelinin tespiti davasında ödendiği ve arsa bedelinin ödenip ödenmeyeceğinin adli yargının görev alanında olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

45. Kamulaştırılan taşınmazlara ilişkin olarak 2942 sayılı Kanun'un 10. maddesi uyarınca taşınmazın bedelinin tespiti amacıyla dava açmak idarenin yükümlülüğünde olup kişiler bu dava kapsamında ancak belirlenen bedele ilişkin itirazlarını ileri sürebilmektedir. Ayrıca mahkemenin önünde bulunan idari işlemin dava konusu edildiği ve kesin olarak çözme kabiliyetinin bulunduğu bir uyuşmazlıkta başvuruculara başka bir yargı kolunu işaret etmesi

davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması ilkesi ile bağdaşmadığı gibi başvurucular yönünden de aşırı bir külfete yol açmaktadır.

46. Bu noktada ayrıca belirtmek gerekir ki başvuruculara verilen tapu tahsis belgesi 2981 sayılı Kanun'da öngörülen tescil koşullarının gerçekleşmesi kaydıyla arsanın mülkiyetini edinme imkânı sağlamaktadır. Başvurucular da bu çerçevede tapu tahsis belgesinin iptal edilmesinden yakınmıştır. Başvuruculara arsa bedeli ödenmeden tapu tahsis belgesinin iptal edilmesi nedeniyle açtığı başvuru konusu iptal davasında ise kamulaştırma bedelinin ödendiği gerekçesiyle iptal davasının reddine karar verilmiştir. Hâlbuki kamulaştırma davasında yalnızca muhdesat bedeline hükmedilmiştir. Buna rağmen derece mahkemelerince tapu tahsis belgesinin iptalinin şartlarının somut olayda gerçekleşip gerçekleşmediği ile ilgili herhangi bir değerlendirmede bulunulmaksızın sonuca gidilmiştir.

47. Dolayısıyla somut olayda başvuruculara davanın sonucuna etkili olabilecek mahiyetteki iddia ve itirazlarının ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanmadığı kanaatine varılmıştır.

48. Buna göre idari ve yargısal sürecin bütününe bakıldığında mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği, başvuruculara bu güvencelerden yararlandırılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple başvuruculara mülkiyet hakkı ile müdahalenin dayandığı kamu yararı arasında olması gereken adil denge, başvurucular aleyhine bozulmuş olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

49. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. Giderim Yönünden

50. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesini ve yargılamanın yenilenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

51. Başvuruda tespit edilen mülkiyet hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 18. İdare Mahkemesine (E.2016/3224, K.2017/3208) GÖNDERİLMESİNE,

D. 294,70 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.194,70 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İDRİS GÜRKAN

B. No: 2018/24432 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/24432

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İDRİS GÜRKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/24432)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucu : İdris GÜRKAN

Vekilleri : Av. Linda Sevinç HOCAOĞULLARI

: Av. Öztürk TÜRKDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamu görevlisi olan başvurucunun bir gazetede yayımlanan basın açıklamasında kullandığı ifadeler nedeniyle il dışına naklen atanmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurucu, nihai kararı 25/6/2018 tarihinde öğrendikten sonra 25/7/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte Muş Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Çocuk Evleri Sitesinde sosyal araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Başvurucu, Sağlık Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) üyesi ve Sendikanın Muş şube başkanıdır.

6. Somut olaya konu disiplin soruşturması, başvurucunun 12/11/2015 tarihli Muş Ovası gazetesinde yayımlanan "En Uzun Ay" başlıklı basın açıklamasında Türkiye Cumhuriyeti hükûmetine yönelik iftira ve hakaret niteliğinde ifadeler kullandığı iddiasıyla başlatılmıştır. Söz konusu haberde başvurucunun açık kimlik bilgisine, fotoğrafına, SES Muş şube başkanı olduğuna ve basın açıklamasının Ankara Garı'ndaki patlamanın (arka plan bilgisi için bkz. Tayyip Akbudak, B. No: 2018/5558, 11/9/2019, §§ 8-13) üzerinden bir ay geçmesi nedeniyle yapıldığına yer verilmiştir. Başvurucunun disiplin soruşturmasına konu edilen açıklamasının ilgili kısmı şöyledir:

"...Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük katliamı üzerinden tam bir ay geçti. Bu bir ay bizim için en uzun ay olarak tarihteki yerini aldı,..., Bizler 10 Ekim Emek, Barış ve Demokrasi mitingiyle ülkemizin içine sürüklendiği çatışmalı ortama dur demek istedik,..., Çatışmalardan en çok etkilenen ve bedel ödeyenler olarak iktidarın ve Cumhurbaşkanının gerilimi artırıcı, kutuplaşmayı derinleştirici ve çatışmaları yaygınlaştıran politikalarına karşı halklarımızın ve emekçilerin özlemi ve talebi olan barış sesini yükseltmek, beyaz güvercinlerimizi ve balonlarımızı gökyüzüne uçurmak istedik,..., AKP iktidarı izlediği ırkçı/ayrımcı/tekçi/mezhepçi bir siyaset ekseniyle başta Suriye olmak üzere Ortadoğu'da da sorunların derinleşmesine, halklar arasında çatışmalı ortamların sürekli kendisini üretmesine neden olmuştur. IŞİD,..., ve daha birçok çeteci, paramiliter güçlere direk/dolaylı destek ve yardım nedeniyle ülkeler kan gölüne çevrildi,..., Bizlerin ve diğer muhalif kesimlerin bu politikaların eninde sonunda ülkemize yansıyacağı ve AKP hükumetinin çeteci güçlerle girdiği kirli, girift ilişkilerin suç olduğu yönündeki uyarılarımız ciddiye alınmadığı gibi adım adım AKP ve yandaş medya eliyle çeteci güçlerin hedefi haline getirildik.

...

Ankara saldırısının ardında büyük bir korku dalgası oluşturulduğunu ileri sürerek açıklamasına devam eden Gürkan: 'Katliamdan hemen sonra iktidar ve Saray'ın ısrarla bir algı operasyonu yürütmeleri,..., soruşturmanın seyrini değiştirmeye,..., yönelik,..., açıklamalarının nedeni 1 Kasım'da daha da iyi anlaşılmıştır. İktidar sözcüleri ' her kim ki bu saldırıdan nemalanmak istiyorsa arkasında da onlar vardır' diyorlardı,..., Kısa süre sonra 'Ankara saldırısından sonra oylarımız arttı' dediler,..., ve 1 Kasım'da tek başlarına iktidar oldular. Kimin nemalandığı da böylece ortaya çıktı."

7. Disiplin soruşturması sürecinde başvurucunun ifadesine başvurulmuştur. Başvurucu; ilk olarak kullanılan ifadelerin tarafına ait olduğunu, sendika kanununa göre sendika başkan ve yöneticilerinin basın açıklaması yapabileceklerini ve açıklama metninin sendika tarafından hazırlandığını belirtmiştir. Başvurucu, ifadesinin devamında çözüm sürecine değinerek anılan sürecin bitmesine AK Partinin savaşçı politikalarının neden olduğunu, açıklamayı Hükûmeti ve AK Partiyi yeniden barış görüşmelerine döndürmek maksadıyla yaptığını, Cizre gibi pek çok yerde savaş manzaralarının yaşandığını ve buralarda yaşam, eğitim ve sağlık haklarının ihlal edildiğini vurgulamıştır. Başvurucu, son olarak AK Partinin çeteci güçlere karşı hoşgörülü tavrının defalarca medyaya konu olduğunu ve saldırıların engellenmeyişinin çeteci güçlere tırlarla gönderilen silahlardan kaynaklandığını ifade etmiştir.

8. Soruşturma sonucunda başvurucunun kullandığı ifadelerle "Cumhurbaşkanı, Türkiye Cumhuriyeti Hükumeti ve Adalet ve Kalkınma Partisi hakkında siyasi görüş beyan ettiği ve bu görüşlerini sendikacılık adı altında yürüttüğü, sendika yöneticiliğini bana bir şey olmaz rahatlığında kullanması nedeniyle, çalıştığı kurumdaki personeller ile diğer kamu kurumlarındaki personelleri de sendikacılık adı altında siyasi faaliyetler konusunda teşvik edebileceği kanaatine varıldığından, görev mahallinin Muş ilinden başka bir ile atama yapılarak değiştirilmesi gerektiği" belirtilmiş ve başvurucu bu doğrultuda Artvin'e atanmıştır.

9. Başvurucu, hakkında tesis edilen naklen atama işleminin iptali istemiyle idare mahkemesine başvurmuştur. İlk derece mahkemesi, öncelikle kullanılan ifadelerin mevzuat hükümleri uyarınca sendikal faaliyet kapsamında değerlendirilemeyeceğini, ayrıca basın açıklaması metninin Sendika Genel Merkezi tarafından hazırlandığı belirtilmişse de davacının bu açıklamayı yapmasıyla söz konusu ifadelerin kendisi tarafından da kabul edilmiş sayılacağını belirtmiştir. Diğer yandan kamu görevlilerinin de ifade özgürlüğünün olduğunu ancak bu özgürlüğün bulundukları statüye uygun olarak kullanılması gerektiğinin altını çizerek başvurucunun aynı yerde görevini sürdürmesinin kamu hizmetinin yürütülmesini olumsuz yönde etkileyeceği sonucuyla davanın reddine karar vermiştir. Anılan karar istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Naklen Atama İşlemine İlişkin Mevzuat

10. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun "Memurların kurumlarınca görevlerinin ve yerlerinin değiştirilmesi" kenar başlıklı 76. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Kurumlar, görev ve unvan eşitliği gözetmeden kazanılmış hak aylık dereceleriyle memurları bulundukları kadro derecelerine eşit veya 68. maddedeki esaslar çerçevesinde daha üst, kurum içinde aynı veya başka yerlerdeki diğer kadrolara naklen atayabilirler.”

11. 17/5/2013 tarihli ve 28650 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Haklarında yapılan adli veya idari soruşturma neticesinde o yerde/birimde kalmalarında sakınca görülmüş olan,..., personelin görev yerinin değiştirilmesi, gerekçeleri ile birlikte illerde valiler, merkez teşkilatında birim amirleri tarafından Bakanlığa teklif edilebilir.

...

(4) Yer değişikliği teklifleri Bakanlıkça değerlendirilir. Teklifin uygun görülmesi halinde personelin görev yeri, atama zamanına bakılmaksızın bulunduğu bölgenin zorunlu çalışma süresini tamamlamışsa bir üst bölgede bir yere, tamamlamamışsa bölge içerisinde veya bulunduğu il içerisinde başka bir yere atanmak suretiyle değiştirilir.

(5) Birinci ve ikinci fıkralarda belirtilen durumlarda personelin görev yeri, teklife bağlı kalınmaksızın gerekli görüldüğü takdirde atamaya yetkili makam tarafından hizmet gereği resen değiştirilebilir."

12. Diğer ilgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, §§ 19-27.

B. Sendika Üyelerinin ve Yöneticilerinin Güvencesine İlişkin Mevzuat

13. 25/6/2001 tarihli ve 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'nun "Sendika üyelerinin ve yöneticilerinin güvencesi" kenar başlıklı 18. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kamu görevlileri, iş saatleri dışında veya işverenin izni ile iş saatleri içinde sendika veya konfederasyonların bu Kanunda belirtilen faaliyetlerine katılmalarından dolayı farklı bir işleme tâbi tutulamaz ve görevlerine son verilemez.

Kamu işvereni, işyeri sendika temsilcisi, sendika işyeri temsilcisi, sendika il ve ilçe temsilcisi ile sendika ve sendika şube yöneticilerinin işyerini sebebini açık ve kesin şekilde belirtmedikçe değiştiremez.

Kamu işvereni kamu görevlileri arasında sendika üyesi olmaları veya olmamaları nedeniyle bir ayırım yapamaz.

Sendika veya konfederasyonu ilk genel kurula kadar sevk ve idare edecek yönetim kurulu üyeleri, genel kurulda yönetim kuruluna seçilenler ile sendika şube yönetim kurulu üyeleri seçildikleri tarihten itibaren durumlarını en geç otuz gün içinde kurumlarına yazılı olarak bildirirler. Söz konusu yöneticiler sendika tüzüğünde belirtilen hükümlere göre, ayrıca yazılı talepte bulunmaları halinde bu görevleri süresince aylıksız izine ayrılırlar. Talepte bulunmayanlar ise kurumlarındaki görevlerine devam ederler. İzine ayrılmayan yönetim kurulu üyeleri haftada bir gün kurumlarından izinli sayılırlar. Sendika yönetim kurulu üyelerinin, bu fıkrada belirtilen haklardan yararlanabilmesi için bağlı bulundukları sendikanın şube kurulması için öngörülen üye sayısına ulaşması, konfederasyon yönetim kurulu üyelerinin bu fıkrada belirtilen haklardan yararlanabilmesi için ise konfederasyona bağlı sendikaların toplam üye sayısının genel kurullarını delegelerle yapabilecek sendika üye sayısına ulaşması gerekir.

...

Kurumlarından aylıksız izinli sayılan sendika, konfederasyon ve şube yönetim kurulu üyeleri ile bunların bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin sağlık giderlerinin kurumlarınca karşılanmasına devam olunur.

Aylıksız izinli sayılanlardan herhangi bir nedenle sendika veya konfederasyon organlarındaki görevlerinden ayrılanlar, görevlerinin son bulması tarihinden itibaren otuz gün içinde ayrıldıkları kurum ve kuruluşa yazılı müracaat etmeleri durumunda, kamu işvereni bu kimseleri otuz gün içinde eski görevlerine ya da uygun diğer bir göreve atamak zorundadır. Otuz gün içinde görevlerine başlamak için başvurmayanlar görevlerinden çekilmiş sayılırlar."

C. Sendika Hakkına İlişkin Mevzuat

14. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için çok sayıda karar arasından bkz. Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 25-40.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 7/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu; Ankara Garı'ndaki patlamayı değerlendirdiği basın açıklamasının sendikal

hak kapsamında kaldığını ve yargılama sürecinde mahkemelerin eksik araştırmaya dayalı olarak karar verdiklerini belirterek naklen atama şeklindeki müdahalenin sendika hakkını, ifade özgürlüğünü ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; mevcut başvuruda ifade özgürlüğüne bir müdahalenin bulunup bulunmadığı, bulunduğu düşünüldüğü takdirde müdahalenin meşru bir amacı haiz olup olmadığı, belirtilen meşru amaç ile orantılı olup olmadığı, bu anlamda idare ve derece mahkemeleri kararlarının ilgili ve yeterli gerekçeler içerip içermediği hususları değerlendirilirken ilgili mevzuat hükümleri ile ulusal ve uluslararası içtihatların dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

B. Değerlendirme

1. Uygulanabilirlik Yönünden

17. Başvurucu, somut olaya konu basın açıklamasını üyesi bulunduğu Sendikanın il şube başkanı sıfatıyla yapmış ve açıklamaları nedeniyle il dışına naklen atanmıştır. Anayasa Mahkemesi önündeki öncelikli mesele, başvurucunun düşünce açıklamaları nedeniyle naklen atanmasının sendika hakkı kapsamında incelenip incelenemeyeceğidir.

18. Kişi kamu görevine kendi isteği ile girmekle kamu görevlilerine özgü bir statüye dâhil olur ve bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılır. Kamu hizmetinin kendine has özellikleri bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır. Buna göre eldeki başvuruda ilk olarak sendika yöneticisi bir kamu görevlisinin statü hukuku karşısındaki durumu ele alınmalıdır (kamu görevlisi ve statü hukuku ilişkisi için bkz. İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 36; Elif Güneysu, § 42).

19. Bilindiği üzere kamu görevlileri sendikalarına üye olmanın veya sendika kurucusu olmanın ön şartı kamu görevlisi olmaktır. İlgili kanunda sayılan bazı yöneticiler sendika tüzüğünde belirtilen hükümlere göre ve ayrıca yazılı talepte bulunmaları hâlinde bu görevleri süresince aylıksız izne ayrılabilir. Kanunda sayılanların dışında kalan ancak sendika yönetiminde görev alan kişilerin kamudaki görevleri ise devam eder. Öte yandan kanun koyucu, sendika yöneticisinin aylıksız izin aldığı durumlarda dahi sağlık giderlerinin kurumunca karşılanmasını ve bu kimselerin üstlendikleri görev sonrasında kamu görevine dönmeleri imkânını sağlayarak sendika yöneticisinin kamu göreviyle ilişkisini tamamen sonlandırmamıştır (bkz. § 13). Başka bir deyişle kamu görevlisi kimse sendika ile üyelik, yöneticilik veya kuruculuk gibi herhangi bir bağ kurduktan sonra dahi tabi olduğu statü hukukunun etki alanı dışına çıkmamakta, bir başka ifadeyle statü hukukunun getirdiği sorumluluk ve sınırlamaların bir parçası olmaya devam etmektedir. Şu hâlde sendikal faaliyette bulunan kamu görevlilerinin tabi oldukları statü hukukunun etki alanı dışında bağımsız, alternatif veya ikame bir kimliğe kavuştuklarını kabul etmek mümkün değildir.

20. Kamu görevlileri sendikal faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde şüphesiz belirli bir hareket alanına ve güvencelere ihtiyaç duyarlar. Nitekim kanun koyucu da sendikal faaliyetlere katılan kamu görevlilerinin iş saatleri dışında veya izinli olmak kaydıyla iş saatleri içinde söz konusu faaliyetlerden dolayı "farklı bir işleme tabi tutulamayacaklarını ve görevlerine son verilemeyeceğini" hüküm altına almıştır. Bunun yanında sendika temsilcisi veya yöneticisi kamu görevlilerinin sebebi açık ve kesin bir şekilde ortaya konulmaksızın iş yerlerinin değiştirilemeyeceğini belirtmiştir (bkz. § 13). Açıktır ki kanun koyucu, sendikal faaliyetleri yürüten ve bu faaliyetlere katılanlar için kabul ettiği bazı güvencelerle onları idarenin olası

müdahalelerinden -disiplin cezası, naklen atama gibi- korumayı amaçlamaktadır.

21. Anayasa Mahkemesi, önceki kararlarında kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, sendikal faaliyetleri üyelerin mesleki çıkarlarının korunmasına yönelenler ve sendikanın baskı grubu olma fonksiyonundan kaynaklananlar olmak üzere ikiye ayırmıştır. Bu itibarla sendikaların kamu görevlilerin çalışma koşulları, yükümlülükleri, iş güvenlikleri ile sağlık koşullarının geliştirilmesi konularına ilişkin görüş bildirmesi, yetkili makamlara sunulmak üzere çalışmalar yapması, işverenlerle ortak çalışmalar yürütmesi, üyelerine hukuki destek sağlaması, üyelerin mesleki yeterliliklerini artırmaya, sorunlarını çözmeye ve sendikal faaliyetlerini geliştirmeye yönelik kurs ve seminer gibi toplantılar düzenlemesi gibi faaliyetlerinin sendikal faaliyetlerin çekirdek alanında kaldığını belirtmiştir. Dolayısıyla sendika çatısı altında çekirdek alana ilişkin faaliyette bulunan kamu görevlilerine yapılan müdahalelerin sendika hakkı kapsamında inceleneceği hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır (çekirdek alana ilişkin çok sayıda karar arasından bkz. Ahmet Parmaksız, § § 50-62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26-36).

22. Öte yandan kamu görevlilerinin söz konusu çekirdek alana ilişkin yaptıkları sendikal eylemler doğası gereği işveren pozisyonundaki idareye ve/veya politika oluşturma özelliği nedeniyle siyasi otoriteye yönelmekte ve bu durum kamu görevlisinin düşünce açıklamalarında siyaseten yansız olmasını öngören statü hukuku ile belirli derecede gerilime neden olmaktadır. Şüphesiz sendikal düşünce açıklamalarının statü hukuku bağlamında tam anlamıyla yansız bir görünüme kavuşturulması son derece güçtür. Bununla birlikte sendikaların yaptığı her tür düşünce açıklaması ve eylem de otomatik olarak sendika hakkı kapsamında değerlendirilemez. Dolayısıyla söz konusu olan kamu görevlileri olduğunda bir eylemin sendika hakkı kapsamında incelenebilmesi için eylemile kamu görevlisinin mesleki çıkarları arasında nesnel ve öngörülebilir bir ilişkinin bulunması hayati önemdedir (yükseköğretim derslerinde siyasi konulara değinilmesi hakkında benzer değerlendirmeler için bkz. Hasan Mor, B. No: 2019/20996, 25/5/2022, § 34; kamu görevlisinin açıklamalarının nesnelliğine ilişkin olarak bkz. Hasan Güngör, B. No: 2013/6152, 24/2/2016, §§ 48, 49).

23. Başvurucu, somut olaya konu basın açıklamasında Ankara Garı'ndaki patlamanın iktidar partisinin izlediği politikalar ve terör örgütleri ile olan ilişkisinden kaynaklandığını iddia etmiştir. Başvurucu; açıklamasında iktidar partisinin ırkçı, ayrımcı, tekçi ve mezhepçi bir politika izlediğini, IŞİD gibi terör örgütlerine yardımda bulunduğunu ve çetelerle kirli ve girift ilişkilere girdiğini ileri sürmüştür. Başvurucu soruşturma kapsamında alınan ifadesinde basın açıklamasının temelde iktidar partisini çözüm sürecindeki eski pozisyonuna döndürmeyi hedeflediğini söylemiştir. Başvurucunun kullandığı ifadelerin sendika üyelerinin kolektif çıkarlarını korumaya değil iktidar partisinin izlediği politikaların kabul edilemez bulunarak eleştirilmesinden ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla başvurucunun basın açıklamasının sendikaların çekirdek faaliyet alanına ilişkin bir eylem olduğunu değerlendirmek mümkün olmamıştır (bkz. § 21).

24. Somut olayda başvurucu, basın açıklamasındaki sözlerinden dolayı il dışına naklen atanmıştır. Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğü kişilerin düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmamasını, bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesini, anlatabilmesini, savunabilmesini, başkalarına aktarabilmesini ve yayabilmesini koruma altında almaktadır (Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17/3/2021, § 42; Ömer Faruk Gergerlioğlu [GK], B. No: 2019/10634, 1/7/2021, § 150; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 35). Buna göre başvurucunun

şikâyetlerinin bir bütün hâlinde ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (sendikayla ilişkili benzer eylemlerin ifade özgürlüğü kapsamında incelendiği kararlar için bkz. Elif Özkan, B. No: 2018/7757, 8/6/2021, §§ 18-21; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 36).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

26. Başvurucunun yapmış olduğu basın açıklaması nedeniyle hakkında yürütülen disiplin soruşturması sonucunda il dışına naklen atanmasının ifade özgürlüğüne müdahale niteliği taşıdığı değerlendirilmiştir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

27. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine... ilkesine aykırı olamaz."

28. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

29. 657 sayılı Kanun’un 76. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı değerlendirilmiştir. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

30. Anayasa Mahkemesi, Elif Güneysu (B. No: 2017/31733, 7/10/2021) kararında naklen atama şeklindeki benzer bir müdahalenin konu edildiği başvuruyu ifade özgürlüğü yönünden incelemiştir. Anılan kararda; kamu görevlisinin naklen atanması konusunda idarenin geniş bir takdir yetkisine sahip olduğu ve bu yetkinin ancak hizmet gerekleri doğrultusunda kullanılabileceği belirtilerek gerek Anayasa gerekse yasada kamu görevlileri açısından coğrafi teminat öngörülmediği vurgulanmıştır. Bununla birlikte söz konusu yetkinin keyfî olarak kullanılamayacağı aksi takdirde naklen atama işleminin anayasal haklarını kullanan kamu görevlileri yönünden cezai yaptırımlarla aynı etkiyi doğurmasına ve ilgili anayasal haklarının ihlal edilmesine de sebep olabileceği belirtilerek idarenin bu araca başvurduğu hâllerde naklen atama işleminin gerekçesini ilgili, yeterli ve somut olarak

ortaya koyması gerektiğinin altı çizilmiştir.

31. Somut olaya konu basın açıklaması başvurucunun görev yaptığı bölgede faaliyet gösteren yerel bir gazete aracılığıyla haberleştirilmiş ve başvurucunun kimliği anonimleştirilmeksizin fotoğrafı ve sendika yöneticisi kimliği kullanılarak yayımlanmıştır. Bu itibarla başvurucunun söz konusu açıklamayı sendika yöneticisi bir kamu görevlisi olarak yaptığı hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte açıklamanın kitle iletişim aracı üzerinden yapıldığı gözetildiğinde kullanılan ifadelerin başvurucunun görev yaptığı Çocuk Evleri Sitesi ve çevresinde bilinir hâle geldiğini de kabul etmek gerekir (sendika yöneticiliği-kamu görevlisi ilişkisi için bkz. §§ 18,19; kamu görevinin niteliğine ilişkin olarak bkz. Adem Talas [GK], B. No: 2014/12143, 16/11/2017, § 47; Sinan Akbulut, B. No: 2019/1396, 2/11/2022, § 34; Emre Kaya, 2018/26675, 20/12/2022, § 15; ifadelerin alenileşmesine ilişkin benzer değerlendirmeler için bkz. Elif Güneysu § 56).

32. Elbette kamu görevlilerin de herkes gibi bir olaya ilişkin herhangi bir düşünceye sahip olması ve onu paylaşması ifade özgürlüğü kapsamında mümkündür. Ancak devlet memurları söz konusu olduğunda görüşlerin dengeli ve siyaseten yansız olarak açıklanıp açıklanmadığı, kişisel tavırlar sergilenip sergilenmediği ve tarafsızlıklarının güvence altında olup olmadığı hususlarının ifade özgürlüğü incelemesinde değerlendirileceği de hatırlanmalıdır (Hasan Güngör, § 49; Zeki Çınar, B. No: 2016/3585, 12/6/2019, § 34; Ömer Yalçın, B. No: 2017/30798, 29/9/2020, § 26).

33. Başvurucu, yaptığı basın açıklamasında iktidar partisinin ırkçı, ayrımcı, tekçi ve mezhepçi bir politika izlediğini, IŞİD gibi terör örgütlerine yardımda bulunduğunu ve çetelerle kirli ve girift ilişkilere girdiğini ileri sürerek iktidar partisine yönelik yalnızca tek bir perspektiften, tereddüt barındırmayan, katı ve kesinlikle suçlayıcı bir dil kullanmıştır. Başvurucu böylelikle siyasi görüşünü kamu görevlisi kimliği üzerinden tanımlanabilir ve bilinir hâle getirmiştir. Bu itibarla somut olaya konu eylemin siyasi kutuplaşma anlamında iş çevresinde huzursuzluğa veya çalışma ilişkilerinde olumsuzluğa neden olabilecek bir hareket olarak değerlendirilebilmesi mümkündür (kullanılan dil yönünden benzer değerlendirmeler için Hatice Deniz Aktaş ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, B. No: 2019/18481, § 42).

34. Somut olayda, başvurucunun görev yerini değiştiren idarenin ve müdahalenin hukuka uygunluğu denetleyen derece mahkemelerinin gerekçeleri dikkatli bir şekilde ele alınmıştır. İdare, başvuru konusu basın açıklamasının siyasi görüş beyanı olduğunu ve başvurucunun çalıştığı kurumda sendikacılık adı altında siyasi faaliyetleri teşvik edebileceğini (bkz. §§ 7, 8); derece mahkemeleri ise eylemin sendikal faaliyet kapsamında olmadığını, başvurucu kamu görevlisinin ifade özgürlüğünü ancak statü hukuku kapsamında kullanabileceğini ve bu bağlamda başvurucunun aynı yerde görevini sürdürmesinin kamu hizmetinin yürütülmesini olumsuz etkileyeceğini (bkz. § 9) belirtmiştir. Bu itibarla anılan mercilerin yukarıda yer verilen kriterlere (bkz. § 30) ve diğer açıklamalara uygun değerlendirmeler yaptıkları ve başvurucunun ifade özgürlüğü ile kamu düzeni meşru amacı arasında adil bir denge kurmak bakımından ortaya koydukları gerekçelerin ilgili ve yeterli olduğu kanaatine varılmıştır. Nihayetinde başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin zorunlu sosyal bir ihtiyacı karşıladığı ve orantılı olduğu anlaşıldığından demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle somut olayda Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KÜRŞAT GÜNEY

B. No: 2018/26098 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/26098

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KÜRŞAT GÜNEY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/26098)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Kürşat GÜNEY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltında fiziksel ve sözlü şiddete maruz kalma şikâyetinin etkili soruşturulmaması nedeniyle kötü muamele yasağının, hukuka aykırı ve uzun süre tutuklu kalması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, yargılandığı ceza davası sürecinde adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/8/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulü ile kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. 1984 yılında doğan ve vergi müfettişi olarak görev yaptığını beyan eden başvurucu, Fettuhlahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) soruşturmaları kapsamında hakkındaki yakalama kararına istinaden 30/6/2017 tarihinde İstanbul'daki evinde arama yapılmasının ardından gözaltına alınmıştır. Başvurucu, gözaltına alınırken başvurucunun eşi K.G. de evde hazır bulunmuştur. Ertesi gün başvurucu Şanlıurfa'ya götürülerek kolluk görevlilerine teslim edilmiştir.

9. Şanlıurfa Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde (Kolluk Merkezi) on dört gün gözaltında tutulan başvurucu 14/7/2017 tarihinde Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığında (Başsavcılık) alınan ifadesinden sonra Şanlıurfa 3. Sulh Ceza Hâkimliğince (Sulh Ceza Hâkimliği) yapılan sorgusunun ardından silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanarak aynı ildeki ceza infaz kurumuna yerleştirilmiştir.

10. Başvurucunun gözaltı süresince hakkında alınan raporlarda darp ve cebir izi bulunmadığı tespit edilmiştir. Raporlar şöyledir:

- İstanbul Esenyurt Necmi Kadıoğlu Devlet Hastanesi tarafından 30/6/2017 tarihinde düzenlenen adli sağlık raporu

- Şanlıurfa Mehmet Akif İnan Eğitim ve Araştırma Hastanesi (Eğitim ve Araştırma Hastanesi) tarafından 1/7/2017 tarihinde düzenlenen adli sağlık raporu

- Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından 4/7/2017 tarihinde12.03 ve 20.46 (geçici yer değiştirme nedeniyle) saatlerinde düzenlenen iki adli sağlık raporu

- Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından 6/7/2017 tarihinde düzenlenen adli sağlık raporu

- Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından 9/7/2017 tarihinde düzenlenen adli sağlık raporu

- Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından 14/7/2017 tarihinde 13.19 (adli merciye sevk nedeniyle) ve 18.28 (ceza infaz kurumuna teslim nedeniyle) saatlerinde düzenlenen iki adli sağlık raporu

11. Gözaltında tutulurken başvurucunun avukatıyla 3/7/2017 ile 11/7/2017 tarihlerinde iki kez görüşme yaptığı tutanaklara yansımıştır.

12. Başvurucunun avukatının hazır olduğu Başsavcılıkta alınan ifadesinde veya Sulh Ceza Hakimliğince yapılan sorgusunda gözaltındayken şiddet gördüğüne ilişkin bir söylemi bulunmadığı gibi yargı makamlarınca da bu yönde bir gözlem yapılmamıştır.

13. Başvurucu, bulunduğu ceza infaz kurumu aracılığıyla 27/11/2017 tarihinde Başsavcılığa şikâyette bulunarak gözaltı süresince fiziksel ve sözlü şiddete maruz kaldığını iddia etmiştir. Başvurucu şikâyet dilekçesinde gözaltına alındığı andan itibaren hakaret ve tehditlere maruz kaldığını, konuşmazsa evine dönemeyeceğinin söylendiğini, Şanlıurfaya getirildikten sonra Kolluk Merkezinde kafasına çuval geçirildiğini, üç kişi tarafından tekme ve yumruklarla bir saat darbedildiğini, bildiklerini anlatması için zorlandığını, bayılıncaya kadar fiziksel şiddet gördüğünü, on üç gün boyunca işkenceye maruz kaldığını ileri sürmüş; korktuğu için avukatına olanları anlatmadığını, avukatıyla görüşürken kolluk memurlarının

da olduğunu belirterek kolluk görevlilerinden şikâyetçi olmuştur.

14. Başsavcılık, başvurucunun yakalanması ve gözaltı sürecine ilişkin olarak kolluk tarafından düzenlenen tutanakları, başvurucu hakkında alınan doktor raporlarını ve diğer belgeleri Kolluk Merkezinden temin ederek yaptığı inceleme sonucunda 16/3/2018 tarihinde somut bulgu veya delil olmaması gerekçesiyle kolluk görevlileri (meçhul sanık) hakkında işkence yapma suçundan kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir.

15. Başsavcılık kararı başvurucuya 26/4/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucunun Başsavcılık kararına itiraz ettiğine ilişkin olarak UYAP'ta bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte başvuru formunda başvurucunun esas karar numarasını bildirdiği itiraz değerlendirme kararının bu şikâyetle ilgili olmadığı, başvuru formuna itiraz değerlendirme kararının da eklenmediği anlaşılmıştır.

16. Başvurucu 17/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Başvurucu hakkında yapılan ceza yargılaması sonunda Şanlıurfa 6. Ağır Ceza Mahkemesince (Ağır Ceza Mahkemesi) 28/6/2018 tarihinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 10 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına karar verildiği görülmüştür. Başvurucunun hükmen tutukluluk kararına itirazı Şanlıurfa 1. Ağır Ceza Mahkemesinin4/7/2018 tarihli kararıyla reddedilmiş, ret kararı başvurucuya 11/7/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Diğer taraftan Yargıtay 16. Ceza Dairesinin (Ceza Dairesi) 1/6/2021 tarihli kararıyla başvurucu hakkında verilen anılan mahkûmiyet hükmünün bozulduğu, Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sonunda 4/10/2021 tarihinde başvurucunun 8 yıl 9 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verildiği, bu mahkûmiyet hükmünün aşamalardan geçerek en son Ceza Dairesinin 3/3/2022 kararıyla onandığı UYAP'taki kayıtlardan anlaşılmıştır.

19. Başvurucunun aynı yargılamaya ilişkin ihlal iddialarını içeren başvurusu (B.No: 2022/46472) Anayasa Mahkemesinin 14/11/2022 tarihli kararıyla kabul edilemez bulunmuştur. Başvurucunun anılan başvurusunda isnat edilen eylemler nedeniyle cezalandırılmasının suç ve cezaların kanuniliği ilkesini ihlal ettiği, gözaltına alındığı andan itibaren avukat yardımından yararlanamadığı, yasa dışı delil olan ByLock kullandığına ilişkin delilin hükme esas alınması nedeniyle yargılama sonucunun hakkaniyete uygun olmadığı şikayetlerinin de bulunduğu görülmüştür. Başvurucunun kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin benzer yöndeki şikâyeti bakımından eldeki başvurunun inceleme aşamasında olduğu dikkate alınarak değerlendirme yapılmamıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 7/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucu, yukarıda yer verilen iddialarına (bkz. 13) benzer şekilde Kolluk Merkezinde işkenceye maruz kaldığını ileri sürmüş; çıplak bırakıldığını, cinsel organı dâhil vücudunun birçok yerine darbe aldığını, şok aletiyle bacaklarına elektrik verildiğini, gözaltı boyunca fiziksel şiddetin devam ettiğini, bu nedenle ifadesini okumadan imzaladığını, iki kez doktora

götürülmüş ise de muayene edilmeden hakkında rapor düzenlendiğini, Başsavcılığın hiçbir araştırma yapmadan şikâyeti hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verdiğini iddia etmiştir.

22. Bakanlık görüşünde, başvurucunun kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz etmediği belirtilmiş; ayrıca kötü muamele yasağına ilişkin Anayasa maddelerine ve emsal kararlara yer verilmiştir.

2. Değerlendirme

23. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

24. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun, bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

25. Somut başvuruda, başvurucu gözaltında kötü muameleye maruz kaldığını iddia etmekteyse de bu hususta yapılan ceza soruşturması sonucunda verilen Başsavcılık kararına itiraz ettiğine ilişkin bilgi bulunmamaktadır. Bu durumda başvurucunun etkili kabul edilen yargı yollarını usulüne uygun tükettiğinden bahsedilemez.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu; başvuru formunda ayrıntılarına yer vererek Hakimler ve Savcılar Kurulunun otoritesi altında bağımsız ve tarafsız bir mahkeme kalmadığını belirterek bu mahkemelerde yargılandığını, isnat edilen eylemler nedeniyle cezalandırılmasının suç ve cezaların kanuniliği ilkesini ihlal ettiğini, gözaltına alındığı andan itibaren avukat yardımından yararlanamadığını, yasa dışı delil olan ByLock kullandığına ilişkin delilin hükme esas alınması nedeniyle yargılama sonucunun hakkaniyete uygun olmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

28. Başvurucu, Hakimler ve Savcılar Kurulunun otoritesi altında bağımsız ve tarafsız bir mahkeme kalmadığını belirterek başvuruya konu davayı gören ve temyiz incelemesini yapan hâkimlerce bağımsız ve tarafsız olmayan bir yargılama yürütüldüğünü ileri sürmüştür.

29. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3),48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olaylarda bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır.

30. İhlal iddiasına ilişkin delilleri sunma ve temel hak ve özgürlüğün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğün yerine getirilmediği, dolayısıyla iddiaların temellendirilmediği durumlarda kabul edilemezlik kararı verilebilir (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021).

31. Başvurucu, yargılandığı mahkemelerde görevli hâkimlerin hangi eylemleri veya mahkemelerce verilen hangi kararlar nedeniyle bu hakkının ihlal edildiğini somut olgularla ortaya koyamamış ve ihlal iddiasına ilişkin delillerini sunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Bu nedenle söz konusu iddianın temellendirilmemiş şikâyet kapsamında kabul edilmesi gerekmektedir.

32. Diğer taraftan başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki diğer ihlal iddiaları Anayasa Mahkemesinin 14/11/2022 tarihli kararıyla kabul edilemez bulunmuştur. Aynı ceza yargılamasına ilişkin benzer iddiaların Anayasa Mahkemesince yeniden değerlendirilmesini haklı kılan bir husus bulunmamaktadır. Bu nedenle başvurucunun adil yargılanmaya ilişkin diğer ihlal iddiaları ayrıca incelenmemiştir.

33. Açıklanan nedenlerle, başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

34. Başvurucu; şartlarının oluşmamasına rağmen tutuklandığını, makul tutukluluk süresinin aşıldığını, bağımsız mahkemelerce tutukluluk değerlendirmesi yapılmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

35. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir.

36. Bir suç isnadına bağlı olarak tutuklulukta geçen sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih; doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 66). Dolayısıyla suç isnadına bağlı şikâyetlere ilişkin iddiaların dile getirildiği bir bireysel başvurunun ilk derece yargılaması devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada başvuru yolları tüketildikten sonra başvuru süresi içinde yapılması gerekir (Mehmet Emin Kılıç, B. No: 2013/5267, 7/3/2014, § 28).

37. Bu bağlamda bir suç isnadına bağlı olarak tutuklulukla ilgili şikâyetleri içeren bireysel başvurunun tutukluluk hâlinin devamı kararı sonrasında yapılması durumunda söz konusu karara itiraz edilmiş ise itiraz merciince verilen kararın öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir.

38. Somut olayda Ağır Ceza Mahkemesi tarafından hükümle birlikte verilen tutukluluk hâlinin devamına dair karara başvurucunun yaptığı itirazın 4/7/2018 tarihinde reddedildiği ve anılan kararın 11/7/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edildiği anlaşılmıştır. Buna göre nihai kararın öğrenilmesinden itibaren otuz gün geçtikten sonra 17/8/2018 tarihinde yapılan bireysel başvurunun bu kısmında süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır. Anılan mahkûmiyet hükmü, temyiz incelemesi sonucunda bozulmuş ve başvurucunun tutulmasının niteliği tekrar "bir suç isnadına bağlı tutmaya" dönüşmüş olsa da bu durumun, bireysel başvurunun süresinde yapılması gerektiği yönündeki kural üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır (Benzer değerlendirme için bkz. Tuncay Yazıcı, B. No: 2014/735, 9/6/2016, §40).

39. Açıklanan gerekçelerle bireysel başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EKREM ÖNCEL KORKMAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/1870 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1870

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EKREM ÖNCEL KORKMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1870)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : 1. Ekrem Öncel KORKMAZ

2. Mehmet Taner TERZİ

3. Ferhat ALTINIŞIK

4. Mehmet ERYILMAZ

5. Ahmet ULUCA

6. Emre ÇALIŞKAN

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akitlerine son verilmesi üzerine açılan işe iade davalarının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının, yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2019/1870 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2019/1870 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, ekli tablonun (D) sütununda belirtilen kurumlarda (idare) özel iş sözleşmesine bağlı olarak çalışmaktayken başvurucuların terör örgütü ile iltisaklı olduklarının idareye bildirilmesi üzerine iş akitleri feshedilmiştir.

14. Başvurucular, iş akitlerinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade talebiyle anılan kurumlar aleyhine dava açmıştır.

15. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelerce bakılan davaların bir kısmı

reddedilmiştir. Kararlarda; başvuruculaların terör örgütü yapılanması ile irtibatlı ve iltisaklı olduğu gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği, mevcut durum nedeniyle işçiden kaynaklanan nedenle işveren açısından güven ilişkisinin sarsıldığı, fesih işleminin haklı ve geçerli nedenle gerçekleştirildiği gerekçesine yer verilmiştir. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelerin bir kısmı ise davaların kabulüne ve başvuruculaların işe iadesine karar vermiştir. Karar gerekçelerinde genel olarak başvuruculara ilişkin bilgi ve belgelerin emniyet ve istihbarat kaynaklı olduğu ancak bu belgelerde iş sözleşmesinin feshine neden olabilecek, terör örgütü ile irtibat yahut iltisaka ilişkin şüpheyi ortaya koyacak nitelikte emarelerin bulunmadığı belirtilmiştir. Bir kısım kararda ise feshin genel hükümler kapsamında usulüne uygun olarak yapılmadığı belirtilmiştir.

16. Başvurucular ve davalı kurumlar anılan kararlara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf merciince (bölge adliye mahkemesi) bir kısım başvurucunun istinaf talepleri reddedilmiştir. Kararlarda şüphe feshi kavramı üzerine durulmuş ve şüphe devam ederken işverenden iş ilişkisini sürdürmesinin beklenemeyeceği ifade edilmiştir. Davanın kabulü kararlarına karşı kurumlar tarafından yapılan istinaf talepleri ise kabul edilmiş, feshin usulüne uygun olduğu belirtilerek derece mahkemesi kararlarının kaldırılmasına ve davaların reddedilmesine hükmedilmiştir.

17. Temyiz yolu açık kararlara karşı başvurucular temyiz talebinde bulunmuştur. Yargıtay ilgili Hukuk Dairesince (Daire) derece mahkemelerinin davanın reddine dair kararları kesin olmak üzere onanmıştır.

18. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 7/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvurular incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

21. Başvurucu Ferhat Altınışık bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

22. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu Ferhat Altınışık, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

24. Medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin olan iş mahkemelerinde açılan işe iade

davalarında yargılama süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın açıldığı tarih, sürenin sona erdiği tarih olarak yargılamanın sona erdiği (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 69), yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Mehmet Salih Ayyıldız, B. No: 2012/397, 17/11/2014, § 25). İşe iade davalarında yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Nesrin Kılıç, §§ 57, 58).

25. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde davanın iki dereceli yargılama sisteminde ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama esası üzerinden 2 yıl 4 ay 18 gün sürdüğü tespit edilmiştir. Yargılama süreci bir bütün olarak dikkate alındığında başvurucunun hakkını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Mahkeme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

27. Başvurucular; işverence iş akitlerine KHK gereği son verildiği belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduklarına dair herhangi bir bilgi, belge yahut mahkeme kararı bulunmadığını, derece mahkemeleri tarafından da yeterli inceleme ve araştırma yapılmaksızın idari kurumların bilgilendirmesi ile iddia ve itirazlarının reddedildiğini, bu kapsamda haksız ve geçersiz bir şekilde iş akitlerinin sona erdirilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, gerekçeli karar hakkı, bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkı, etkili başvuru hakkı, mülkiyet hakkı, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile çalışma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

28. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucuların temel iddiası; ilgili birimlerce gönderilen bilgilerin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvurucuların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Derece mahkemelerinin gerekçesi ile nihai mercinin gerekçesinin farklı olduğu durumlarda nihai mercinin gerekçesi incelemeye esas alınmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine

ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

31. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (aynı kararda bkz. §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker, § 55).

32. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker, § 56).

33. Diğer taraftan mahkemelerin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker, § 57).

34. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı, davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte; yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker, § 58).

35. Öte yandan Anayasa Mahkemesinin Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır

(Berrin Baran Eker, § 69).

36. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker, § 70).

37. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 71).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Somut olayda da derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucular hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruculara tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvurucuların mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Her ne kadar başvuruya konu kararların bir kısmında bazı başvurucular hakkında istihbarı nitelikte birtakım tespitler olduğu belirtilmişse de bu işlemlerin neler olduğu ve şüpheyi haklı kılıp kılmadığı olgusal olarak değerlendirilmediğinden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı görülmüştür.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

40. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

41. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile

İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 57-59, 66, 67).

42. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

43. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

44. İşbu ihlal kararının başvuruculların açtığı davaların esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu işlemlerle ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek ekli tablonun (E) sütununda gösterilen mahkemelerin takdirindedir.

45. Mahkeme hakkının ihlalinin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

46. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucu Ferhat Altınışık'ın adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Başvurucu Ferhat Altınışık'ın makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli tablodaki harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ESENKENT İNŞAAT MÜHENDİSLİK OTOMOTİV PETROL TURİZM TARIM NAKLİYE SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

B. No: 2019/4772 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4772

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ESENKENT İNŞAAT MÜHENDİSLİK OTOMOTİV PETROL TURİZM TARIM NAKLİYE SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/4772)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucu : Esenkent İnşaat Mühendislik Otomotiv Petrol Turizm Tarım Nakliye San. ve Tic. Ltd. Şti.

Vekili : Av. Melik MÜJDECİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Batman-Siirt çevre yolu etrafındaki taşınmazların Şevket Başak Köprülü Kavşağı Yapım Projesi ve çalışmaları dolayısıyla değer kaybetmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/2/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Batman ili Merkez ilçesi Tilmerç köyüne kâin 175 ada 2 ve 3 No.lu parselde yer alan arazilerin malikidir.

6. Başvurucu, taşınmazların yakınında inşa edilen köprülü kavşağın ortaya çıkardığı olumsuz etkiler sonucunda taşınmazların değer kaybettiği gerekçesiyle zararının giderilmesi için 18/10/2018 tarihinde Karayolları Genel Müdürlüğüne (İdare) başvurmuştur. Başvurunun 2/11/2018 tarihli işlemle reddi üzerine başvurucu 27/11/2018 tarihinde Batman İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Başvurucu, kavşak yapım projesi nedeniyle değer kaybına uğradığı gerekçesiyle 1.500 TL maddi tazminatın proje tarihinden itibaren işleyecek ticari temerrüt faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmesini istemiştir.

7. Mahkeme 18/12/2018 tarihli kararıyla davayı süre aşımı nedeniyle kesin olarak reddetmiştir. Kararın gerekçesinde özetle;

i. Şevket Başak Köprülü Kavşağı Yapım Projesi'nin 6/3/2015 tarihinde onaylandığı, 1/3/2016 tarihinde köprülü kavşağın inşasına başlandığı ve 15/5/2017 tarihinde inşası tamamlanan köprülü kavşağın hizmete açıldığı tespitinde bulunulmuştur.

ii. Mezkûr projenin 15/5/2017 tarihinde tamamlanarak köprülü kavşağın hizmete açıldığı dikkate alındığında başvurucunun eylemin idariliğini ve zararı en geç yolun hizmete açıldığı tarihte öğrendiğinin kabulü gerektiğine işaret edilmiştir. Mahkemeye göre başvurucunun projenin tamamlanarak köprülü kavşağın hizmete açıldığı 15/5/2017 tarihinden itibaren bir yıl içinde ve en geç 15/5/2018 tarihine kadar zararın karşılanması istemiyle idareye başvurması ve talebinin reddedilmesi hâlinde işlemin tebliğinden itibaren altmış gün içinde veya talebine altmış gün içinde cevap verilmeyerek talebinin reddedilmesi hâlinde takip eden altmış gün içinde dava açması gerekmektedir. Buna mukabil dava bu süreler geçirildikten sonra 18/10/2018 tarihinde yapılan başvurunun İdarece 2/11/2018 tarihinde reddedilmesi üzerine 27/11/2018 tarihinde açıldığından süre aşımı nedeniyle davanın esasının incelenmesine olanak bulunmadığı belirtilmiştir.

iii. Diğer taraftan kavşağın yapımına 31/7/2018 tarihine kadar devam edildiğine, dolayısıyla bir yıllık idari başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlatılması gerektiğine yönelik beyanda bulunulmuş olsa da 2017/1773 Esas sayılı dosya kapsamında yapılan keşif neticesinde hazırlanan bilirkişi raporunun incelemesinden farklı tespitler edinilmiştir. Bu tespitlerden hareketle kararda; dilekçede sunulan evrakın Şevket Başak Köprülü Kavşağı bağlantı yolları ve imar yolu bağlantı köprüsü yapım işine ait olduğu, Şevket Başak Köprülü Kavşağı'nın Batman-Siirt kara yolu üzerinde daha önceki yıllarda yapımı tamamlanmış alttan geçiş sistemli Gültepe Kavşağı'nın devamında yer aldığı ve trafik akışını üstten geçiş sistemi ile sağladığı, köprülü kavşağın 15/5/2017 tarihinde trafiğe açılarak o tarihten beri kullanımda olduğu, 31/7/2018 tarihinde bittiği iddia edilen işin köprülü kavşak yapımından farklı olarak köprülü kavşağın bitişiğinde yer alan bağlantı yolları ve imar bağlantı köprüsüne ait olduğu ve işe 17/5/2017 tarihli anlaşmaya istinaden 22/5/2017 tarihinde başlandığı, köprülü kavşağın ise inşasına 1/3/2016 tarihinde başlanarak 15/5/2017 tarihinde inşaatın tamamlandığının anlaşıldığı ifade edilmiştir.

iv. Bu saptamalardan hareketle mahkeme kararında; başvurucunun mal varlığında değer kaybına yol açan eylemin köprülü kavşak yapım işi olduğu ve bu kavşağın 15/5/2017 tarihinde bitirilerek trafiğe açıldığının açık olduğu anlaşıldığından kavşak civarındaki

bağlantı yollarının yapım işinin köprülü kavşak yapımının devamı gibi değerlendirilemeyeceği kanaatinde bulunulmuştur.

8. Başvurucu 4/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurucu, karara karşı aynı tarihte ayrıca istinaf yoluna da başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde başvurucu; kesin olarak verilen yerel mahkeme kararının hukuka aykırı olduğunu, köprülü kavşak, yol ve kaldırım düzenlemesi çalışmalarının halen devam ettiği için davanın süresinde açıldığının kabulü gerektiğini ifade etmiştir.

10. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 27/9/2019 tarihinde istinaf başvurusunu kabul ederek mahkeme kararını kaldırmış ve uyuşmazlık hakkında Mahkeme heyetince yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın gönderilmesine karar vermiştir. Karar içeriğinde, uyuşmazlık konusu parasal tutarın tek hakim tarafından çözüme kavuşturulacak uyuşmazlıklara ilişkin kanunda belirlenen parasal sınırın üstünde olması sebebiyle yargılamanın mahkeme "heyeti" tarafından yapılması gerekirken "tek hâkim" tarafından verilen istinafa konu idare mahkemesi kararında usul hükümlerine uyarlık bulunmadığı ifade edilmiştir. Karar gerekçesinde ayrıca, Mahkemece ilkin ara kararla dava konusu taşınmaz ve köprülü kavşak ile imar bağlantı yollarının/bağlantı köprüsünün renkli kalemle işaretlendiği yere ait 1/1000 ölçekli imar plan paftası temin edilerek davaya konu olan taşınmazın köprülü kavşağın yanında mı yoksa imar bağlantı yollarının/bağlantı köprüsünün yanında mı bulunduğunun saptanmasından sonra süre hususunda bir değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

11. Mahkeme 5/4/2022 tarihli kararıyla bu defa başvurucunun maddi tazminat isteminin kabulüne, değer kaybı olarak belirlenen 4.559.045 TL maddi tazminatın yasal faizi ile birlikte davalı idarece başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde özetle; olayda bilirkişi raporu doğrultusunda kamu yararı bulunan bu hizmetten dolayı başvurucunun özel ve olağan dışı bir zararının söz konusu olduğu ve bu zararının da kusursuz sorumluluk halleri arasında bulunan fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi kapsamında davalı idarece karşılanması gerektiği belirtilmiştir.

12. Karara karşı İdare ile başvurucunun Bölge İdare Mahkemesi nezdinde sırasıyla 15/4/2022 ve 25/5/2022 tarihlerinde istinaf yoluna başvurdukları, inceleme tarihi itibarıyla başvurucunun başvuru konusu davanın istinaf aşamasında derdest olduğu anlaşılmıştır.

13. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

IV. DEĞERLENDİRME

14. Başvurucu, İdare tarafından Batman-Siirt kara yolu üzerinde yapılan köprülü kavşak nedeniyle, bu yere sınır olan taşınmazlarında değer kaybı olduğundan bahisle değer kaybının giderimi için idari yargı mercii nezdinde davanın süre aşımı dolayısıyla haksız olarak usulden reddedilmesinden yakınmaktadır. Başvurucuya göre ilk derece mahkemesinin hiçbir araştırma yapmadan salt davalı kurumun beyanına göre karar vermesi haksızlık olup bu durum Mahkemenin olayda İdare lehine tutum sergilediği gerçeğine işaret etmektedir. Başvurucu sonuç olarak dava açma süresinin belirlenmesinin hatalı olduğunu, süregelen bir idari eylem olduğundan zamanaşımının söz konusu olmayacağını, idari eylem ve yargısal karar sonucu kamu külfetleri karşısında eşitliğin bozulmasına yol açıldığını ve kararın istinaf yolu kapalı biçimde kesin olarak verilmesinin haksızlık olduğunubelirterek adil yargılanma, etkili başvuru hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Genel olarak bir hakkın öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak nitelendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31). Bu kapsamda özellikle mahkemeyi yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılmasıyla söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; Mehmet Güven Ulusoy, § 32).

16. UYAP üzerinden yapılan araştırmada somut olayda başvurucunun başvuru formunda yerel mahkeme kararının istinaf yolu kapalı biçimde kesin olarak verilmesinden şikâyetçi olmakla birlikte bireysel başvuruda bulunduğu tarih itibarıyla istinaf yoluna da başvurduğu ve Bölge İdare Mahkemesince istinaf başvurusunun kabul edilmek suretiyle Mahkeme kararının kaldırılıp uyuşmazlık hakkında yeniden karar verilmek üzere dosyanın Mahkemeye gönderilmesine karar verildiği anlaşılmıştır. Akabinde de Mahkemece bu defa başvurucunun maddi tazminat isteminin kabulüne, değer kaybı olarak belirlenen 4.559.045 TL maddi tazminatın yasal faizi ile birlikte başvurucuya ödenmesine karar verilmiştir. Ancak başvurucu, Anayasa Mahkemesini bu konuda bilgilendirmemiştir.

17. Başvurucunun köprülü kavşak ve yapım faaliyetleri nedeniyle taşınmazlarının değer kaybına uğradığından, bu değer kaybının tazmini talebiyle açılan davanın Mahkemece hatalı değerlendirmeyle süre aşımından dolayı reddedildiğinden ve kesin olarak verilen bu karara karşı istinaf yoluna başvurulamadığından şikâyet edilen başvuruda, istinaf başvurusu üzerine Bölge Adliye Mahkemesince kararın kaldırılması, Mahkemenin yeni kararıyla bu defa başvurucunun zararının karşılanarak maddi tazminata hükmedilmesi, başvurucunun mağdur statüsünün değerlendirilmesi bakımından oldukça önem taşımaktadır. Kesin karara karşı istinaf yoluna başvurulabilmesi ve uğranıldığı iddia olunan zararın giderilmesi olgularının değerlendirilmesi sonucunda bazı şikâyetler yönünden başvuruculların mağdur statüsünün hitama erdiği sonucuna ulaşılabilecek ve başvurunun düşmesine karar verilebilecektir. Başvurucu, bireysel başvuru formunda başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik meydana geldiğinde bunu Anayasa Mahkemesine bildireceğini beyan etmesine rağmen Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklerine açıkça aykırı bir şekilde, yukarıda belirtilen olguya ilişkin olarak herhangi bir bildirimde bulunmamıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi vermediği, bu süreçte vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmelerle ilgili olarak Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemek suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat

oluşturulmasını engellediği anlaşıldığından başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

19. Bu durumda başvurucu aleyhine Anayasa Mahkemesini yanıltıcı nitelikte başvuru yapması nedeniyle 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca takdiren 2.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

B. 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 83. maddesi uyarınca başvurucunun 2.000,00 TL disiplin para cezası ile CEZALANDIRILMASINA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELÇUK IŞIK VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/12692 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/12692

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELÇUK IŞIK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/12692)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1. Selçuk IŞIK

2. Elif ÖZDEMİR

3. Esra ÇAKIR

4. Sibel IŞIK

5. Zahide KILIÇ

Başvurucular Vekili : Av. Sedat İLHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tapu tahsis belgesine dayalı olarak mülk edinme koşulları oluştuğu hâlde taşınmazın tapuya tesciline ilişkin talebin reddedilmesi sebebiyle mülkiyet hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/4/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Tapu Tahsis Belgesine İlişkin Süreç

5. Başvuruculaların murisi, İstanbul ili Zeytinburnu ilçesine bağlı Merkezefendi Mahallesi 2965 ada 13 parsel sayılı Maliye Hazinesi (Hazine) adına tapuda kayıtlı bulunan 5.206 m²lik taşınmazın 400 m² kısmı üzerinde -başvuru formu ve eklerinde belirtilmeyen bir tarihte- tek katlı bir gecekondu inşa ettirmiştir.

6. Başvuruculaların murisi, bu taşınmazda bulunan gecekondusu için 18/5/1983 tarihinde 24/2/1984 tarihli ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun kapsamında imar affı başvurusu yapmıştır.

7. Millî Emlak Müdürlüğü tarafından 11/3/1985 tarihinde bu taşınmaz için anılan 2981 sayılı Kanun'a göre tapu tahsis belgesi düzenlenerek başvurucular murisine verilmiştir. Anılan tapu tahsis belgesi Tapu Müdürlüğü tarafından 1/4/1985 tarihinde, taşınmazın tapu kaydının beyanlar hanesine işlenmiştir.

8. Zeytinburnu Belediye Başkanlığının (Belediye) İstanbul Defterdarlığı Millî Emlak Daire Başkanlığına (İdare/Hazine) gönderdiği 22/11/1996 tarihli yazıda başvuru konusu taşınmazın sur tecrit alanında kaldığı, 11/3/1994 tasdik tarihli 1/5.000 ölçekli revizyon nâzım imar planında yönetim merkezleri lejantında ve yine 20/8/2001 tarihli yazıda da 23/6/2000 tasdik tarihli 1/1.000 ölçekli imar planında yönetim alanında kaldığı belirtilmiştir. İdarenin talebi üzerine de tapu sicil müdürlüğünce 29/11/2004 tarihinde tapu tahsis şerhi sicilden terkin edilmiştir.

9. Başvurucular, murislerine ait tapu tahsis belgesinin terkin edilmesi üzerine 3/2/2005 tarihinde İstanbul 3. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) İdare aleyhine iptal davası açmıştır. İdare Mahkemesince 22/9/2006 tarihinde davanın kabulüne karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, öncelikle başvuru konusu taşınmazın Kültür Bakanlığı tarafından sit alanı olarak ilan edilen yerlerden olmadığı vurgulanmıştır. Ardından taşınmazın sur tecrit bandında dahi kalmadığı belirtilerek tapu tahsis belgesinin iptali için geçerli bir sebep bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu karar, davalı İdarenin 18/1/2007 tarihli hukuki menfaat bulunmadığından temyizden vazgeçme hususundaki oluru ile temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir.

B. Tapu İptali ve Tescil Davasına İlişkin Süreç

10. Başvurucular tarafından başvuru konusu 400 m²lik taşınmazın adlarına tescili talebiyle 3/2/2005 tarihinde İdare aleyhine Bakırköy 13. (bozma kararı sonrası 6.) Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) tapu iptali ve tescili davası açmıştır. Başvurucular dava dilekçesinde imar durumuna ilişkin olarak 19/11/1986 tarihinde nâzım imar planı yapılması nedeniyle imar ıslah planı yapılmasına gerek olmadığını ileri sürmüştür.

11. Davalı İdare cevap dilekçesinde, Belediyenin 22/11/1996 tarihli yazısına istinaden başvuru konusu taşınmazın sur tecrit alanında kaldığı, 11/3/1994 tasdik tarihli 1/5.000

ölçekli revizyon nâzım imar planında yönetim merkezleri lejantında ve 23/6/2000 tasdik tarihli 1/1.000 ölçekli imar planında ise yönetim alanında kaldığını savunmuştur.

12. Mahkemece 22/12/2008 tarihinde davanın kabulüne karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, tapu tahsis belgesinin iptaline ilişkin işlemin İdare Mahkemesince iptal edildiği ve yeni nâzım imar planına göre taşınmazın kentsel gelişim ve dönüşüm alanı içinde konut ve ticaret alanında kaldığı belirtilmiştir.

13. Davalı İdare tarafından temyiz edilen karar, Yargıtay 14. Hukuk Dairesince (Daire) 4/5/2009 tarihinde bozulmuştur. Bozma kararının gerekçesinde, Mahkemece kararın eksik araştırma ve incelemeyle verildiği, taşınmaz bedelinin ödenip ödenmediğinin tespit edilmediği ve başvurucular tarafından mirasçılık belgesi sunulmadığı vurgulanmıştır.

14. Mahkemece bozma kararına uyularak alınan 25/8/2014 tarihli bilirkişi heyeti raporunda, imar durumuna ilişkin olarak Belediyenin 20/9/2007 tarihli yazısında, 1/1.000 ölçekli uygulama imar planında başvuru konusu taşınmazın kentsel dönüşüm alanında kaldığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte 1/7/2014 tarihli bilirkişi raporunda ise başvuru konusu taşınmazın imar uygulamasına tabi tutulmamış olduğundan düzenleme ortaklık payının kesilmediği ve parselin kadastral parsel olduğu beyan edilmiştir.

15. Mahkemece, başvuru konusu taşınmazın kısmen işyeri ve kısmen konut alanında kaldığı vurgulanarak 28/5/2015 tarihinde yeniden davanın kabulüne karar verilmiştir.

16. Davalı İdare tarafından, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 14/3/2012 tarihli kararı ile 1/5.000 ölçekli nâzım imar planında başvuru konusu taşınmazın kentsel dönüşüm alanından meslek eğitim alanına alındığı belirtilerek temyiz edilen karar, Dairece 25/1/2016 tarihinde yeniden bozulmuştur. Bozma kararının gerekçesinde, bir taşınmazın tahsise dayalı olarak tescil edilebilmesi için evvela imar planı veya ıslah imar planlarının yapılmış olması ve hak sahiplerinin gecekondusunun bu imar parseli üzerinde kalmış olması gerektiği izah edilmiştir. Oysa somut olayda dosya içerisindeki 21/8/2015 havale tarihli yazı ekinde gönderilen tapu kaydına göre başvuru konusu taşınmazda herhangi bir imar uygulaması yapılmadığı gibi tahsise konu yerin nâzım imar planında kentsel gelişim ve dönüşüm alanında kaldığı ifade edilmiştir. Buna göre de tapu tahsis belgesine dayalı tapu iptali ve tescil koşullarının gerçekleşmediği dile getirilmiştir. Ardından başvuruculaların bozma kararına yönelik karar düzeltme talebi Dairece 5/4/2017 tarihinde reddedilmiştir.

17. Bozma kararına uyan Mahkeme 6/6/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Başvurucular tarafından temyiz edilen karar, Dairece 13/3/2018 tarihinde onanmıştır. Başvuruculaların karar düzeltme talepleri de Dairece 11/2/2019 tarihinde reddedilmiştir.

18. Nihai karar, başvuruculara 11/3/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucular 10/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. Başvurucu Şükrü Işık, başvurunun devamı sırasında vefat etmiş; mirasçıları Elif Özdemir, Esra Çakır ve Sibel Işık başvuruya devam etmek istediklerini bildirmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. Konu hakkında ilgili hukuk için bkz. Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, §§ 24-36.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 7/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucular öncelikle uyuşmazlık konusu taşınmaz bölümü yönünden 1985 yılında verilen tapu tahsis belgesinin geçerliliğinin İdare Mahkemesi kararıyla kesinleştiğini vurgulamıştır. Başvurucular esasen bu tahsis belgesine dayalı olarak mülk edinme koşulları oluşmasına rağmen yargılama sırasında yapılan imar değişikliğiyle tescil taleplerinin yeterli gerekçe belirtilmeden reddedilmesi nedeniyle mülkiyet ve gerekçeli karar haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucular ayrıca başvuru konusu aynı parselde bulunan farklı taşınmazlarla ilgili Dairenin farklı kararlar verdiğini açıklayarak eşitlik ilkesiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin Osman Ukav ve Ayşe Öztürk (B. No: 2013/6670, 10/6/2015) kararlarına değinerek öncelikle başvuruculaların meşru beklentilerinin olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığından temin edilen görüş ve ilgili belgeler ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

25. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında daha önceki iddialarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

26. İddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak Anayasa’nın 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculaların şikâyetlerinin özü, tapu tahsis belgesine dayalı tapu iptali ve tescil taleplerinin reddedilmesine ilişkin olduğundan başvuru mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

29. Başvuruya konu olayda uygulanacak ilkeler Anayasa Mahkemesinin Osman Ukav kararı ile ortaya konulmuştur (Osman Ukav, §§ 45-76).

30. Buna göre somut olayda derece mahkemelerince uyuşmazlık konusu taşınmazın dava tarihi itibarıyla konut alanında olduğu ve yine bu tarihe göre yargılama sırasında yapılan imar planı değişikliği dışında diğer bütün koşulların gerçekleşmiş olduğu kabul edilmiştir. Dolayısıyla başvurucu yönünden tapu tahsis belgesine dayalı tescil koşullarının dava tarihi

itibarıyla gerçekleşmiş olduğu yönündeki derece mahkemelerinin tespiti dikkate alındığında başvurucunun, uyuşmazlık konusu taşınmazın mülkiyetini edinme yönünde meşru bir beklentisinin mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca başvurucunun söz konusu meşru beklentisi soyut bir temele de dayalı olmayıp somut bir şekilde derece mahkemelerinin açık tespitlerine dayanmaktadır. Bu nedenle somut olay bakımından başvurucunun, Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında korunması gereken bir menfaatinin mevcut olduğu değerlendirilmiştir (Osman Ukav, §§ 51-59).

31. Anayasa Mahkemesi dava tarihi itibarıyla kanunda öngörülen tescil koşullarının gerçekleştiği kabul edilmesine karşın, sonradan bu koşullarda yapılan değişikliğe dayalı olarak tescil talebinin reddedilmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğini kabul etmiştir. Ayrıca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan söz konusu müdahalenin türünün, yoksun bırakma niteliğinde olduğu değerlendirilerek başvuru müdahale türlerine ilişkin ikinci kural çerçevesinde incelenmiştir (Osman Ukav, §§ 60-61).

32. Anayasa Mahkemesince müdahalenin niteliği gözetilerek kamu makamlarının yaklaşımının Anayasa'nın 35. maddesindeki gereklilikleri karşılayıp karşılamadığı konusunda müdahalenin takip edilen meşru amacı gerçekleştirmede başarılı olup olmadığı sorgulanarak sonuca varılacağı ifade edilmiştir (Osman Ukav, § 65). Başvuru konusu olayda tahsise konu taşınmazın meslek lisesi alanı olarak kamu hizmetine ayrıldığı gerekçesiyle başvurucu adına tapuya tescil edilmemesinde kamu yararının olduğu ve müdahalenin bu nedenle meşru bir amacı içerdiği vurgulanmıştır (Osman Ukav, §§ 66-69).

33. Son olarak ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede ise başvurucuya tapu tahsis belgesi verildiği ve tahsis belgesi verilen taşınmazın bulunduğu yerde ıslah imar planı yapılarak taşınmazın imar durumu konut alanı olarak belirlendiği tespitlerine yer verilmiştir. Başvurucu da 2981 sayılı Kanun'da öngörülen tescil koşullarının gerçekleşmiş olduğu iddiasıyla tapu iptali ve tescili davası açmıştır. Derece mahkemeleri de kanunda öngörülen tescil koşullarının dava tarihi itibarıyla gerçekleştiğini tespit etmişlerdir. Bu sebeple başvurucunun mülkiyet hakkı kapsamında taşınmazın mülkiyetini edinme yönünde meşru bir beklentisi doğmuştur. Ancak yargılama sırasında taşınmazın imar durumunun değiştirilmesi gerekçesine dayalı olarak başvurucunun tescil davası reddedilmiştir. Böylece başvurucu lehine mevcut olan hukuksal durum, kamu gücü eliyle ve tek taraflı olarak öngörülemez bir biçimde değiştirilmiştir. Üstelik bu durum, başvurucunun elinde olmayan sebeplerle ve bütünüyle kamu makamlarının tutumundan kaynaklanmış ancak meydana gelen sonuçtan yine kamu makamları yararlanmıştır. Dolayısıyla derece mahkemelerinin tescil koşullarının yargılama sırasında değişebileceğini meşru gören söz konusu kabulünün, başkaca herhangi bir giderim imkânının da sağlanmadığı dikkate alındığında başvurucu açısından şahsi olarak aşırı ve olağandışı bir külfete yol açtığı değerlendirilmiştir. Bu sebeple müdahalenin amaçladığı kamu yararı ile mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu sonucuna varılarak mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir (Osman Ukav, §§ 70-78).

34. Somut olayda da Osman Ukav kararındaki olay olgulara benzer şekilde dava öncesinde var olduğu iddia edilen tahsise dayalı tescil şartlarının yargılama sırasında yapılan imar planı değişikliğiyle ortadan kaldırıldığı ileri sürülmüştür. Buna göre başvuruda çözümlenmesi gereken temel mesele, başvuru konusu taşınmazla ilgili tapu iptali ve tescili davasının açıldığı 3/2/2005 tarihi itibarıyla imar veya ıslah imar planlarının yapılıp yapılmadığı, yapılmış ise başvuru konusu taşınmazın konut alanında kalıp kalmadığıdır.

35. Bu çerçevede somut olaya bakıldığında sonuç olarak bozma ilamı doğrultusunda Mahkemece başvuru konusu taşınmazda imar uygulaması yapılmadığı kabul edilmiş ve varlığı kabul edilen nâzım imar planında da taşınmazın kentsel gelişim ve dönüşüm alanında kaldığı ifade edilmiş ise de İdarenin savunmalarında ve Belediyenin atıf yapılan yazılarında bu kabulü şüpheye düşüren verilerin olduğunu vurgulamak gerekir.

36. Bu minvalde evvela Belediyenin İdareye gönderdiği 22/11/1996 tarihli yazıda başvuru konusu taşınmazın sur tecrit alanında kaldığı, 11/3/1994 tasdik tarihli 1/5.000 ölçekli revizyon nâzım imar planında yönetim merkezleri lejantında ve 20/8/2001 tarihli yazıda da 23/6/2000 tasdik tarihli 1/1.000 ölçekli imar planında yönetim alanında kaldığı belirtilmiştir. Tapu tahsis belgesinin tapudan terkinine ilişkin işlemin iptali davasında İdarece savunulan bu görüşe rağmen İdare Mahkemesince Kültür Bakanlığının 28/4/2006 tarihli yazısına istinaden taşınmazın sur tecrit alanı içerisinde kalmadığı kabul edilerek terkin işleminin iptaline karar verilmiş ve bu karar İdare tarafından temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir.

37. Öte yandan Belediyenin anılan yazısına göre 2000 yılında başvuru konusu taşınmazın 1/1.000 ölçekli imar planında imar planı içerisinde kaldığı ancak İdarece taşınmazın -kamu hizmet alanı kabul edilen- yönetim alanında kaldığı savunulmasına rağmen Mahkemenin -22/12/2008 ve 28/5/2015 tarihli- ilk iki kararında -tarih belirtilmeden- yeni imar durumu itibarıyla taşınmazın konut ve ticaret alanında kaldığı kabul edilmiştir. Bu bağlamda taşınmazın dava tarihi itibarıyla konut alanın da mı yoksa yönetim alanında mı olduğu ihtilafının açıklığa kavuşturulduğunu söylemek mümkün değildir. Diğer bir deyişle Mahkemece yeni imar durumunun esas alındığı ifade edilmesine rağmen bu imar planının tarihinin belirtilmemesi nedeniyle dava tarihindeki imar durumu netleştirilmemiştir.

38. Dolayısıyla somut olayda, derece mahkemelerinin kararlarının başvuruculara davanın sonucuna etkili olabilecek mahiyette olan iddia ve itirazlarına cevap verecek nitelikte yeterli ve ilgili bir gerekçe içermediği anlaşılmıştır.

39. Buna göre idari ve yargısal sürecin bütününe bakıldığında mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği, başvuruculara bu güvencelerden yararlandırılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sebeple başvuruculara mülkiyet hakkı ile müdahalenin dayandığı kamu yararı arasında olması gereken adil denge, başvurucular aleyhine bozulmuş olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

40. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculara İddiaları

41. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

42. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan,

yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

43. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Giderim Yönünden

44. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesini ve yargılamanın yenilenmesine hükmedilmesini talep etmiştir. Başvurucular ayrıca makul sürede yargılanma hakkı ve adil yargılanma hakkı yönünden ayrı olmak üzere 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesini istemiştir.

45. Başvuruda mülkiyet hakkı yönünden tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

46. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilen adil yargılanma hakkına ilişkin manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 6. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2017/222, K.2017/286) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DİLEK TORUN VE HİLAL DOĞRUÖZ ÖZER

B. No: 2019/17348 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17348

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DİLEK TORUN VE HİLAL DOĞRUÖZ ÖZER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17348)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucular : 1. Dilek TORUN

: 2. Hilal DOĞRUÖZ ÖZER

Başvurucular Vekili : Av. Hüseyin GÜLEÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ilave tediye alacağının tahsili talebiyle açılan davada emsal dosyalardan farklı karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. 2019/17349 numaralı bireysel başvuru dosyası konu yönünden hukuki irtibatı nedeniyle 2019/17348 numaralı bireysel başvuru dosyasıyla birleştirilmiştir.

3. Başvurucular Ankara 9. İş Mahkemesinde (Mahkeme) 4/12/2013 tarihinde E.2013/1492 ve E.2013/1493 sayılı dosyalarda ayrı ayrı dava açmıştır. Mahkeme davaların kısmen kabulüne karar vermiştir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi (Daire) 17/1/2019 tarihli kararları ile Mahkemenin kararlarını kaldırarak davaların reddine miktar yönünden kesin olarak karar vermiştir.

4. Başvurucular temyiz talebinde bulunmuştur. Daire 1/4/2019 tarihli ek kararları ile temyiz

talebine konu hüküm altına alınan miktarın karar tarihindeki kesinlik sınırı altında bulunduğu gerekçesiyle temyiz taleplerinin reddine karar vermiştir.

5. Başvurucular 22/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurucular ek kararları temyiz etmiştir. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 27/1/2021 tarihli kararıyla Dairenin ek kararlarının bozulmasına hükmetmiştir. Daire 20/4/2021 tarihli ilamıyla bozma ilamına uyarak davaların kısmen kabulüne Yargıtay kanun yolu açık olmak üzere karar vermiştir. Başvurucular süresi içinde kararları temyiz etmemiştir. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

8. Başvuruculların kendi davalarının reddine emsal dosyalarda davanın kabulüne karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddiasıyla Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt (B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16) kararı doğrultusunda Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için olağan kanun yollarını tüketmiş olmaları gerekir. Somut başvuruda başvuruculların olağan kanun yolu olan temyiz yolunu tüketmediği anlaşıldığından başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERDAL ERBAYRAM

B. No: 2019/25121 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/25121

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERDAL ERBAYRAM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/25121)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Fatih ALKAN

Başvurucu : Erdal ERBAYRAM

Vekili : Av. Celal ÜLGEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yükümlülük süresini tamamlayarak Türk Silahlı Kuvvetlerinden istifa eden pilotun 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında görevine geri çağrılması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/7/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Olağanüstü Hal Sürecinde Uygulanan Tedbirler

5. Ülkemizin 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmasına ilişkin süreç, Millî Güvenlik Kurulu kararları, darbe teşebbüsünün bastırılmasının akabinde Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hâl (OHAL) süreci ve bu süreçte uygulanan tedbirler Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında detaylı şekilde yer almaktadır (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-66; Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 10; ayrıca bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı).

6. OHAL sürecinde genel ve soyut normlar ihdas edilerek alınan tedbirlerin yanı sıra kişiler hakkında doğrudan etki doğurucu nitelikte işlemler tesis edilmiştir. Örneğin 25/8/2017 tarihli ve 30165 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 694 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (694 sayılı OHAL KHK'sı) 37. maddesiyle, Türk Silahlı Kuvvetlerinden (TSK) ayrılan pilot subayların uçuş için gerekli şartları sağlamaları ve haklarında yaptırılacak güvenlik soruşturmalarının olumlu olması kaydıyla ihtiyaç duyulan hava aracı tiplerinde on sekiz yıllık yükümlülük süresini tamamlamaları için yeniden subay nasbedileceklerine yönelik bir kural getirilmiştir.

7. Türkiye Cumhuriyeti 21/7/2016 tarihinde, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS, Sözleşme); Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine ise Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye (MSHUS) ilişkin derogasyon (askıya alma/yükümlülük azaltma) beyanında bulunmuştur. Olağanüstü hâlin uzatılmasına ilişkin kararlar da Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 50).

B. Yeniden Pilot Subay Olarak Nasbedilmeye İlişkin Süreç

8. Başvurucu, TSK bünyesinde pilot subay olarak görev yapmış ve zorunlu yükümlülük süresini doldurmasının akabinde 2013 yılında istifa ederek görevinden ayrılmıştır. 15 Temmuz darbe girişiminin akabinde kabul edilen 694 sayılı OHAL KHK'sının 37. maddesiyle 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'na eklenen ek geçici 98. madde ile TSK'dan ayrılan pilot subayların yükümlülük süreleri on sekiz yıla çıkarılmış ve bu kapsamdaki pilotlar kamu görevlerine geri çağrılmıştır. 25/8/2017 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren söz konusu OHAL düzenlemesi 1/2/2018 tarihli ve 7078 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 35. maddesiyle kabul edilmiştir.

9. Başvurucu, pilotaj muayenesi ve fizyolojik eğitim sürecinin başlatılması amacıyla 6/10/2017 tarihinde gönderilen çağrı yazısıyla muayeneye davet edilmiştir. Başvurucu, Hava Kuvvetleri Komutanlığına hitaben yazdığı 13/10/2017 tarihli yazıda, idari işlemlerin geriye yürümeyeceğini ve kazanılmış haklarının korunması gerektiğini ifade etmiştir. Öte yandan başvurucu çağrıya uyarak 1/11/2017 tarihinde pilotaj muayenesine iştirak etmiştir.

10. Başvurucu, söz konusu zorunlu çağrı işleminin iptal edilmesi talebiyle Ankara 16. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) 27/12/2017 tarihinde iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde; 2012 yılında yapılan yasal değişikliklerle pilotlar için pilotaj eğitim sürelerinin iki katı süreyle hizmet zorunluluğu getirildiğini, dolayısıyla pilotların on üçüncü hizmet yılında görevlerinden ayrılabilmelerine imkân sağlandığını, kendisinin on dört buçuk yıl pilot subay

olarak görev yaptığını, zorunlu yükümlülük süresini artıran ve geriye dönük şekilde uygulanan yeni düzenlemenin sivil havacılıkta devam eden mesleki kariyerini, aile düzenini ve beklentilerini olumsuz şekilde etkileyeceğini ifade etmiştir. Yaşam standartlarının düşeceğini, ödemesi gereken kredi taksitlerini ödeyememe ve icra tehdidiyle karşı karşıya kalacağını, yurt savunması ve TSK'nın gereksinim duyması durumunda isteyerek geri dönebileceğini ancak mevcut uygulamanın hukuki olmadığını iddia etmiştir. Geçmişte zorunlu hizmet süresini tamamlayarak istifa ettiğini, bu anlamda elde ettiği hukuki durumun kazanılmış hak teşkil ettiğini, geriye dönük şekilde uygulanan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki güvenlik ilkesinin zedelendiğini ileri sürmüştür.

11. Mahkeme, başvurucunun on sekiz yıllık zorunlu hizmet süresini tamamlamak üzere yeniden pilot subaylık görevine çağrılmasına ilişkin dava konusu işlemde mevzuata aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle 4/10/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda; başvurucunun uçuş için gerekli sağlık şartlarını taşıdığının Etimesgut Şehit Sait Ertürk Devlet Hastanesinin sağlık kurulu raporuyla tespit edildiği ve güvenlik soruşturmasının olumlu değerlendirildiği belirtilerek tesis edilen işlemin mevzuattaki koşullara uygun olduğu ifade edilmiştir. İstinaf başvurusu Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesinin 9/5/2019 tarihli kararıyla kesin şekilde reddedilmiştir.

12. Nihai karar 5/7/2019 tarihinde başvurucu tarafından öğrenilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. 694 sayılı OHAL KHK'sının 37. maddesiyle 926 sayılı Kanun'a eklenen ek geçici 98. maddenin birinci fıkrası şöyledir:

"22/5/2012 tarihli ve 6318 sayılı Askerlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 112 nci maddenin birinci fıkrası ve 113 üncü maddenin birinci fıkrasının (d) bendinde yapılan değişiklikten sonra Türk Silahlı Kuvvetlerinden ayrılan pilot subaylar, uçuş için gerekli şartları sağlamaları ve haklarında yaptırılacak güvenlik soruşturmalarının olumlu olması kaydıyla ihtiyaç duyulan hava aracı tiplerinde ilgili Kuvvet Komutanının teklifi ve Millî Savunma Bakanının onayı ile 18 yıllık yükümlülük süresini tamamlamaları için yeniden subay nasbedilir. Bunların emsallerinin bulunduğu rütbelere terfi işlemleri, 38 inci maddede belirtilen rütbe terfi şartları ve esasları, aranmaksızın derhal yapılarak nasıpları emsalleri tarihine götürülür. Atanan pilot subayların dışarıda geçirdikleri süreler rütbe bekleme süresinden, uçuş süreleri ise uçuş hizmet süresinden sayılır."

14. 694 sayılı OHAL KHK'sının 37. maddesi, 7078 sayılı Kanun'un 35. maddesi ile kabul edilmiştir.

15. 926 sayılı Kanun'un ek geçici 98. maddesinin 21/2/2019 tarihli ve 7166 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 6. maddesiyle değiştirilen birinci fıkrası şöyledir:

"Bu fıkranın yürürlüğe girdiği tarihten önce tabi oldukları yükümlülük sürelerini tamamlayarak Türk Silahlı Kuvvetlerinden ayrılan pilot subaylar, uçuş için gerekli şartları sağlamaları ve haklarında yaptırılacak güvenlik soruşturmalarının olumlu olması kaydıyla ihtiyaç duyulan hava aracı tiplerinde ilgili Kuvvet Komutanının teklifi ve Milli Savunma Bakanının onayı ile halihazırda 113 üncü maddenin birinci fıkrasının (d) bendinde pilotlar için belirlenen yükümlülük süresini tamamlamaları için yeniden subay nasbedilirler. Bunların emsallerinin bulunduğu rütbelere terfi işlemleri, 38 inci maddede belirtilen rütbe terfi şartları ve esasları aranmaksızın derhal yapılarak nasıpları emsalleri tarihine

götürülür. Atanan pilot subayların dışarıda geçirdikleri süreler rütbe bekleme süresinden, uçuş süreleri ise uçuş hizmet süresinden sayılır."

16. 926 sayılı Kanun'un ek geçici 98. maddesine 7078 sayılı Kanun'un 35. maddesi ile eklenen ilgili kısmı şöyledir:

"Pilot subaylara 2629 sayılı Kanun uyarınca ödenecek uçuş tazminatı, uçuş sürelerine bakılmaksızın 23 uçuş hizmet yılı esas alınarak belirlenir. 2629 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin (h) bendi uyarınca yapılacak toptan ödemede, hizmet yılı döneminin başlangıç tarihi olarak bu madde kapsamında göreve başlanılan tarih esas alınır. Bunlara, en az 120 saat uçuş yaptıkları her görev yılı için, 2629 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin (h) bendi uyarınca 80 saat üzerinden hesaplanacak toptan ödeme tutarında ilave tazminat, damga vergisi hariç herhangi bir vergiye tabi tutulmaksızın her görev yılı sonunda ayrıca ödenir. Bu madde kapsamında yeniden subay nasbedilen pilotlara göreve başladıkları yıldan itibaren her hizmet yılının sonunda ödenecek toptan ödeme ve ilave tazminattan mahsup edilmek üzere her ay damga vergisi hariç herhangi bir vergiye tabi tutulmaksızın 10.000 Türk Lirası tazminat ödenir. Bu tazminat ödemeleri, toptan ödeme ve ilave tazminatın yetersiz olması durumunda personelden tahsil edilir. Her bir yıllık görev süresini tamamlamayanlara, ilgili hizmet yılı için bu fıkra uyarınca toptan ödeme ve ilave tazminat ödenmez.

Atanan pilot subaylardan ilgili yönetmeliğe göre sağlık yeteneklerini sonradan kaybedenlerin yükümlülükleri sona erer. Görevlendirildikleri hava aracı tipinde sağlık dışındaki nedenlerle uçuculuk niteliğini kaybedenler ile Türk Silahlı Kuvvetlerinden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlik suçu işleyenlerin Türk Silahlı Kuvvetleri ile ilişiği kesilir ve sivil pilot sertifikaları ilişik kesme tarihinden itibaren kalan yükümlülük süresi kadar iptal edilir. Bunlara, ilişiklerinin kesildiği tarihte ikinci fıkra uyarınca toptan ödeme yapılır.

Malullük ve ölüm hali hariç olmak üzere yükümlülük süresini tamamlamadan Türk Silahlı Kuvvetle-rinden ayrılanlar, nasbedildikleri yeni rütbelerinin emeklilik de dahil olmak üzere hiçbir hakkından yararlanamazlar. Emeklilik veya yaşlılık aylığı almakta iken bu madde kapsamında görevlendirilenlerin bu aylıkları kesilir. Aylıkları kesilenlerden hesaplanan yükümlülük süresince görev yapma şartını yerine getirmemiş olanların bu hizmet süreleri hizmet birleştirmesine konu edilmez ve başkaca bir şart aranmaksızın haklarında toptan ödeme hükümleri uygulanır. Aylıkları kesilenlerin sigortalılıklarının sona erdiği tarih yazılı istek tarihi kabul edilerek ilgili sosyal güvenlik mevzuatına göre aylıkları yeniden bağlanır. Bu maddenin uygulanması nedeniyle geçmişe yönelik olarak herhangi bir ödeme yapılmaz.

Bu madde kapsamındakiler, göreve başladıkları tarihten itibaren yükümlülük süresince 41 inci maddenin birinci fıkrasının (c) bendi uyarınca Yüksek Askeri Şûra tarafından belirlenecek hizmet kadrosu fazlası albay miktarı kapsamında değerlendirilmezler.

Hizmet süresini tamamlayanlardan talepleri uygun görülenler, bu madde kapsamındaki hakları korunmak suretiyle muvazzaf subay olarak görevlerine devam edebilirler.

Ek geçici 92 nci madde kapsamında subaylığa nasbedilen ve bu madde kapsamında uygulama yapılan hava aracı tiplerinde görevli pilotlar, şartları sağlamaları halinde, müracaat tarihinden itibaren dört yıl zorunlu hizmet şartıyla bu madde kapsamına alınırlar. Bunlara hak ettikleri toptan ödeme müracaat tarihi esas alınarak ödenir.

Seçim sürecine dahil edilerek buna ilişkin çağrı emrinin tebliğinden itibaren onbeş gün içerisinde çağrı emrine uymayanlar ile subaylığa nasıplarını müteakip nasıp kararının

tebliğinden itibaren onbeş gün içerisinde atandıkları birliklere katılış yapmayanların sivil pilot sertifikaları yükümlülük süresince iptal edilir.

Subay nasbedilen pilotların çalıştıkları firmalarla yaptıkları iş sözleşmeleri Türk Silahlı Kuvvetlerin-de görev yaptıkları sürece askıya alınır. Görev süreleri sona erenler, görev öncesi çalıştıkları firmalar tarafın-dan sicil ve kıdemleri devam edecek şekilde aynı statüde yeniden istihdam edilir. ..."

17. 926 sayılı Kanun'un 113. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinin ilgili kısmı şöyledir:

"Pilotaj eğitimini (pilot adaylarına verilen uçuş eğitimi) bitirenlerin yükümlülük süresi altı yıl ... daha uzatılır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 7/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu; on dört buçuk yıl boyunca görevini yerine getirerek zorunlu hizmet süresini tamamladığını, akabinde istifa ederek sivil havacılık alanında çalışmaya başladığını, zorunlu hizmet süresini on sekiz yıla çıkaran düzenlemelerin geriye dönük olarak uygulanmasının kazanılmış haklarına ve hukuki güvenlik ilkesine aykırı olduğunu ifade ederek adil yargılanma hakkının ve hukuk devleti ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

20. Bakanlık görüşünde; OHAL döneminde yürürlüğe giren KHK'lar kapsamında terör örgütleriyle irtibatı tespit edilen çok sayıdaki pilot subayın kamu görevinden uzaklaştırıldığı, oluşan personel açığının giderilmesi amacıyla sınıf değişikliği yoluyla personel temini yapıldığı ve kısa sürede personel istihdamına imkân veren kanuni düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Görüşte; OHAL koşulları içinde millî güvenlik hizmetinin layıkıyla yürütülmesi ve ülke savunmasının zarar görmemesi amacıyla hayata geçirilen düzenlemeler kapsamında tesis dilen işlemin gerekli olduğu belirtilmiştir. Daha önce istifa eden ve TSK bünyesinde yeniden istihdam edilen personelin terfilerinin emsallerinin bulunduğu rütbelere yapıldığı, pilot subayların dışarıda geçirdikleri sürelerin rütbe bekleme süresinden, uçuş sürelerinin ise uçuş hizmet süresinden sayıldığı, uçuş tazminatı dâhil tüm mali haklarının ödenmesinin öngörüldüğü, bu düzenlemeler ile sivil pilot ile savaş pilotu arasındaki gelir farkının azaltılarak maddi kaybın en alt seviyeye indirilmesinin hedeflendiği, tedbirin bu yönüyle ölçülü olduğu yönünde değerlendirmelere yer verilmiştir. Ayrıca görüş yazısında mevzuata yer verilmiş ve incelemenin Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler çerçevesinde yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

21. Anayasa’nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının, zorunlu hizmet süresini tamamlayarak istifa etmesinin akabinde zorunlu hizmet sürelerinin artırılmasını öngören

yasal düzenlemeler doğrultusunda göreve yeniden çağrılmasına yönelik tesis edilen işleme karşı açılan iptal davasının reddedilmesine ve bu suretle sivil havacılıkta devam eden mesleki kariyerinin sona erdirmesine ilişkin olduğu görülmektedir. Kişilerin mesleki hayatlarının onların özel hayatlarıyla sıkı ilişkisinin olduğu ve meslek hayatına yönelik müdahalelerde özel hayata saygı hakkının gündeme geldiği yadsınamaz. Bununla birlikte öncelikle bu tür müdahalelerin hangi durumlarda özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmeye uygun olduğu veya başvuru konusu edilen uyuşmazlıkların hangilerinin bu bağlamda uygulanabilir kabul edileceği hususlarında belirlenen ölçütler dikkate alınarak değerlendirmeler yapılması gerekmektedir (Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, § 82).

23. Anayasa Mahkemesi, önceki birçok kararında, özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanılmaksızın mesleki hayata yönelen müdahalelerin özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi gerekli olan koşulların neler olduğuna ilişkin detaylı değerlendirmelerde bulunmuştur (Tamer Mahmutoğlu, §§ 84-90; C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 97-101; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 106-110). Başvurucu hakkında gerçekleştirilen işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte müdahalenin başvurucunun mesleki faaliyetlerinin aksamasına, kariyer planlarının değişmesine, sosyal çevresiyle olan ilişkilerine önemli derecede etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir.

24. Başvuruya konu olan işlem tüm ülkede olağanüstü hâlin devam ettiği bir süreçte tesis edilmiştir. Söz konusu kararın terör örgütleriyle irtibatlı ya da iltisaklı olduğu değerlendirilen pilot subayların TSK'dan uzaklaştırılması nedeniyle ortaya çıkan personel açığının giderilmesine yönelik alınan tedbirlerden biri olduğu, bu durumun olağanüstü hâlin ortaya çıkardığı tehlikeleri bertaraf etmek amacına yöneldiği görülmektedir. Dolayısıyla başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediğine dair inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Engin Karataş, B. No: 2018/3488, 13/9/2022).

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedenin de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

27. Savaş, seferberlik veya OHAL gibi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Dolayısıyla bu hak yönünden OHAL'lerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkündür. Ayrıca anılan hak, milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle MSHUS'un 4. maddesinin (2) numaralı ve AİHS'in 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında da sayılmamıştır. Ayrıca somut olaydaki özel hayata ilişkin tedbirin milletlerarası hukuktan

kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe (olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden bir güvenceye) aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148).

28. Kişilerin keyfî şekilde mesleki hayatlarına ve dolayısıyla özel hayatlarına müdahale edilmemesi, aksi yöndeki durumda meydana gelmesi muhtemel olan etkiler ve sonuçlar düşünüldüğünde en önemli güvenceler arasındadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, §§ 149, 150).

29. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü yönetim rejimlerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturan tedbirin meşru olup olmadığı hususunda yapılacak son inceleme, bunun durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesidir.

30. Başvurucunun artırılan zorunlu hizmet süresini tamamlamak üzere geri çağrılmasına ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır.

31. Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçülülük, olağanüstü yönetim usullerinin uygulanmasına neden olan durum karşısındaki ölçülülüğü ifade etmektedir. Buna göre temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının sınırlandırılması veya durdurulması için başvurulan aracın amacı gerçekleştirmeye elverişli ve bunun için gerekli olması, ayrıca araçla amacın ölçülü bir oran içinde bulunması gerekir (AYM, E.1990/25, K.1991/1, 10/1/1991). Tedbir, olağanüstü durumu oluşturan tehdit veya tehlikenin ortadan kaldırılması amacına ulaşma bakımından elverişli ve bu amacın gerçekleşmesi için gerekli olmalı; ayrıca ulaşılmak istenen amaç doğrultusunda ortaya çıkan kamu yararı ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandıran tedbirin birey üzerindeki olumsuz etkisi arasında orantısızlık bulunmamalıdır (Ayla Demir İşat, § 154; birçok karar arasından bkz. AYM, E.2013/57, K.2013/162, 26/12/2013).

32. Ölçülülüğün unsurlarının tespitinde tedbirin alındığı dönemin tüm koşulları birlikte değerlendirilmelidir. Ayrıca müdahale edilen hak ve özgürlüğün niteliği de önemlidir. Yine tedbirin alındığı zamanın da ölçülülüğün belirlenmesinde gözönüne alınması gerekir. Bu bakımdan olağanüstü durumu oluşturan olayların yaşandığı ve somut tehlikenin tüm gerçekliğiyle birlikte ortada olduğu dönemde alınan bir tedbir ile tehlikenin veya bunu doğuran tehdidin büyük ölçüde bertaraf edildiği bir zamanda alınan tedbir farklı şekilde değerlendirilmelidir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı, ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Nitekim müdahalenin süresi arttıkça bireyin üzerindeki külfet de ağırlaşmaktadır. Bunun yanında bir tedbir kısa süreli olmakla birlikte kapsamı veya ağırlığı itibarıyla temel hak ve özgürlükleri çok ciddi ölçüde etkileyebilir. Böylece tedbirin ağırlığı, süresinden bağımsız olarak bireyin aşırı bir külfet altına girmesine neden olabilir (Ayla Demir İşat, §§ 155-156; Şükran Dağ Cabir, B. No: 2019/19839, 15/3/2023, § 34).

33. Diğer taraftan temel hak ve özgürlüklere yönelik ölçüsüz veya keyfî müdahaleler

karşısında bireylere, bunlara karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerin sağlanması gerekir. Bu bağlamda idari makamlar ve mahkemeler, tedbirin keyfî olmadığını ortaya koyan ilgili ve yeterli gerekçeler oluşturmalıdır. Dolayısıyla bireylerin bu güvencelerden önemli ölçüde yoksun bırakılmaları ölçülülük ilkesiyle bağdaşmayacaktır. Ayrıca bir tedbirin olağanüstü durumu oluşturan tehdit veya tehlikeyi bertaraf etmeye elverişli, bunun için gerekli ve ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olup olmadığı hususlarında söz konusu tehdit veya tehlike ile karşı karşıya kalan ve onunla mücadele etme bakımından öncelikli sorumluluğu bulunan kamu makamlarının geniş bir takdir alanı bulunmaktadır. Bununla birlikte bireysel başvuruya konu edildiğinde alınan tedbirin bu takdir alanını aşıp aşmadığını incelemek Anayasa Mahkemesinin görevidir (Ayla Demir İşat, § 157; Şükran Dağ Cabir, § 35).

34. Somut olayda, pilot subay olarak görev yapmaktayken zorunlu hizmet süresini 2013 yılında tamamlayarak görevinden istifa eden ve sivil havacılık alanında çalışan başvurucu 15 Temmuz darbe girişiminin akabinde yürürlüğe giren mevzuata dayanılarak görevine geri çağrılmıştır. Söz konusu düzenlemeler gereğince başvurucunun zorunlu hizmet süresinin on sekiz yıla çıkarıldığı görülmektedir. Başvurucu ise on dört buçuk yıl boyunca görev yaptığı TSK'dan kendi isteğiyle istifa ederek kariyer planını değiştirdiğini, sonradan yürürlüğe giren ve hizmet süresini artıran düzenlemelerin geçmişe dönük şekilde uygulanamayacağını, geri çağırma işleminin iptali talebiyle açtığı davanın reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmektedir.

35. Ülkemizde yaşanan 15 Temmuz darbe girişiminin savuşturulmasının akabinde Millî Güvenlik Kurulunca 20/7/2016 tarihinde yapılan toplantıda "demokrasinin, hukuk devleti ilkesinin, vatandaşların hak ve özgürlüklerinin korunmasına yönelik tedbirlerin etkin bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla" hükûmete olağanüstü hâl ilan edilmesi tavsiyesinde bulunulmuş ve 21/7/2016 Perşembe günü saat 01.00'den itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiştir. İki yıl boyunca devam eden süreçte OHAL ilan edilmesine neden olan tehditlerin veya tehlikenin bertaraf edilmesi amacıyla OHAL KHK'ları yürürlüğe konulmuştur. 694 sayılı OHAL KHK'sının 37. maddesinde de daha önce tabi oldukları yükümlülük sürelerini tamamlayarak TSK'dan ayrılan pilot subayların uçuş için gerekli şartları sağlamaları ve haklarında yaptırılacak güvenlik soruşturmalarının olumlu olması kaydıyla ihtiyaç duyulan hava aracı tiplerinde yeniden subay nasbedilecekleri düzenlenmiştir. Yine düzenlemelere göre çağrı emrinin tebliğinden itibaren on beş gün içerisinde çağrı emrine uymayanlar ile subaylığa nasıplarını müteakip nasıp kararının tebliğinden itibaren on beş gün içerisinde atandıkları birliklere katılış yapmayanların sivil pilot sertifikaları yükümlülük süresince iptal edilecektir.

36. 694 sayılı OHAL KHK'sında yer alan düzenlemede artırılan yükümlülük süresi on sekiz yıl olarak saptanmışken 1/2/2018 tarihinde kabul edilen 7078 sayılı Kanun ile kabul edilen düzenlemeye göre yükümlük süresinin 926 sayılı Kanun'un 113. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde belirlendiği ifade edilmektedir. Başvurucu da bu süreçte 6/10/2017 tarihinde gönderilen yazıyla pilotaj muayenesine davet edilmiştir.

37. OHAL ilan edilmesine neden olan tehdit ve tehlikelerin önlenmesi amacıyla alınan tedbirlerden biri de millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı ya da bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenlerin kamu görevlilerinin kamu görevinden çıkarılmaları olmuştur. Bu kapsamda TSK'da farklı rütbelerde görev yapan birçok pilot subay da kamu görevinden uzaklaştırılmış ve pilot subayların sayısında önemli derecede azalma meydana gelmiştir. Bu kapsamda ortaya çıkan pilot ihtiyacının giderilmesi

ve pilot sayısının artırılması amacıyla çeşitli yöntemler içeren bazı yasal düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Tabi oldukları yükümlülük sürelerini tamamlayarak TSK'dan ayrılan pilot subayların görevlerine geri çağrılmaları da bu anlamda belirlenen yöntemlerden biri olmuştur. Yasal düzenlemeler ve bu kapsamda gerçekleştirilen işlemler, daha önce ayrılan pilot subayların tümünün otomatik olarak kamu görevlerine geri dönmelerine imkân vermemektedir. Buna göre başta fiziksel yeterlilikler olmak üzere gerekli şartları sağlayan ve haklarında yapılan güvenlik soruşturmaları olumlu şekilde sonuçlanan kişiler kapsama alınmaktadır.

38. Kuşkusuz ülke savunmasının herhangi bir şekilde zafiyete uğramaması ve millî güvenliğin temini açısından TSK bünyesinde görev yapan pilot subayların yeterli sayıda ve donanımda olmaları vazgeçilmez gerekliliklerden biridir. Uzun ve masraflı bir askeri pilotaj eğitiminin ardından pilot subay olmaya hak kazanılabileceği ve OHAL koşullarından kaynaklanan nedenlerle oluşan acil ihtiyacın hızlı bir şekilde giderilebilmesinin zaman alabileceği, mevcut kaynakların ya da sınıf değişikliği suretiyle elde edilen kaynağın yetersiz kalabileceği hususları birlikte düşünüldüğünde askerlik görev ve bilinciyle yetiştirilen ve farklı gerçeklerle görevlerinden ayrılan eski personelin göreve geri çağrılması şeklinde belirlenen aracın amacı gerçekleştirmeye elverişli olmadığı söylenemeyecektir. Ayrıca OHAL koşullarının gerektirdiği acil tedbirlerin hayata geçirilmesi konusundaki gerçek ihtiyaç, öngörülen tedbirin gerekli olduğunu ve keyfî olarak nitelendirilemeyeceğini ortaya koymaktadır.

39. Öte yandan başvurucunun özel hayata saygı hakkına müdahale oluşturan tedbirin ölçülü olup olmadığı belirlenmeli; bu anlamda tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı değerlendirilmelidir. Hayata geçirilen tedbir, tedbirin muhatabı olan bireyin aşırı şekilde külfet altına girmesine neden olmamalıdır.

40. Somut olayda, yapılan düzenlemeler ile zorunlu hizmet süreleri, yeni personel kaynağının oluşması ve mevcut personelin tecrübesinin artırılması için gerekli olabilecek süre gözetilerek belirli bir zaman dilimiyle sınırlandırılmıştır. Ayrıca görevlerine dönen pilot subayların terfi işlemlerinin ve nasıplarının emsalleri dikkate alınarak gerçekleştirileceği, atanan pilot subayların dışarıda geçirdikleri sürelerin rütbe bekleme süresinden, uçuş sürelerinin ise uçuş hizmet süresinden sayılacağı hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte uçuş tazminatlarının uçuş sürelerine bakılmaksızın 23 uçuş hizmet yılı esas alınarak belirleneceğine, en az 120 saat uçuş yaptıkları her görev yılı için 80 saat üzerinden hesaplanacak toptan ödeme tutarında ilave tazminat ile her ay 10.000 TL tutarında tazminatın damga vergisi hariç herhangi bir vergiye tabi tutulmaksızın görevlerine dönen pilot subaylara ödeneceğine ilişkin düzenlemeler yapılarak sivil havacılık koşullarında elde edilen gelirden mümkün olduğunca mahrum kalmamaları amaçlanmıştır. Dolayısıyla mali koşullar yönünden yapılan iyileştirmelerle kapsamdaki kişilerin üstleneceği külfetlerin azaltılması yolunda adımlar atılmıştır. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde ülke savunması ve millî güvenliğin temin edilmesi konusunda oluşan acil ihtiyaç nedeniyle ortaya çıkan kamu yararı karşısında görevine geri çağrılan ve bir süre daha zorunlu hizmet süresine tabi tutulan başvurucunun aşırı külfet altına sokulmadığı ve tedbirin ölçülü olduğu kanaatine varılmaktadır.

41. Neticede kamunun menfaati ile başvurucunun kişisel menfaati arasında kurulmaya çalışılan dengenin adil olarak nitelendirilebileceği değerlendirildiğinden öngörülen güvencelere aykırı olmayan tedbirin olağanüstü yönetim usullerinin uygulanmasına neden olan durum karşısında ölçüsüz olduğu söylenemeyecektir.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ EMİRHANİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/28385 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/28385

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ EMİRHANİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/28385)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ömer MENCİK

Başvurucular : 1. Ali EMİRHANİ

2. Burhan EVİZ

3. Deniz TEPELİ

4. Ergün KARAMAN

5. Habib GÜLER

6. Hurşit ÇETİN

7. İbrahim KAYA

8. İzzettin SAYHAN

9. Kadir YILDIZ

10. Mehmet KURT

11. Mehmet Şirin BOZÇALI

12. Mirhan GÖKTAŞ

13. Oğuz ÖZTÜRK

14. Ozan BEKTAŞ

15. Ramazan YILDIRIM

16. Süleyman YILDIZ

17. Uğur YILMAZ

18. Yavuz ÇİLTAŞ

19. Yusuf ÇABUK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, ceza infaz kurumlarında tutuklu ya da hükümlü olarak bulunanların ücreti kendilerince karşılanarak kurum idaresi aracılığıyla satın aldıkları süreli yayınların kendilerine teslim edilmemesi ya da satın alma taleplerinin reddedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucular, süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Somut başvuruda başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne ve 2019/10060, 2019/22944, 2019/28393, 2019/28398, 2019/28404, 2019/28411, 2019/28413, 2019/28419, 2019/28422, 2019/28428, 2019/28432, 2019/30940, 2019/31112, 2019/31134, 2019/31231, 2019/31423, 2019/31442, 2019/31448, 2019/31556, 2019/32770, 2019/32777, 2019/34351, 2019/34434, 2019/35637, 2019/35686, 2019/36851, 2019/36854, 2019/36880, 2019/36907, 2019/36910, 2019/37182, 2019/37213 ve 2019/38145 numaralı başvuruların bu başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

3. Anayasa Mahkemesi daha önce vermiş olduğu birçok kararında, tutuklu ve hükümlülere kargo yoluyla gelen ya da ziyaretçileri aracılığıyla getirilen veya hükümlü ve tutukluların kendi satın aldıkları süreli ya da süresiz yayınların ceza infaz kurumlarına kabul edilmemesini ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmiştir (ilgili kararlar için bkz. İbrahim Kaptan (2), B. No: 2017/30723, 12/9/2018, § 23; Recep Bekik ve diğerleri [GK], B. No: 2016/12936, 27/3/2019, § 24; Delil Ek, B. No: 2016/14159, 17/6/2020, § 13). Söz konusu kararlar çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında başvurucuların şikâyetlerinin bir bütün olarak ifade özgürlüğü bağlamında incelenmesi gerekir.

4. Anayasa Mahkemesi, Recep Bekik ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/12936, 27/3/2019) kararında olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan bir başvuruyu inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede süreli yayınların ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülere teslim edilip edilmemesinde keyfîliği engelleyecek, aynı hukuki durumda bulunanlara aynı uygulamanın yapılmasını sağlayacak, açık, yol gösterici ve istikrarlı idari uygulamaları garanti edecek bir mekanizmanın bulunmadığı gerekçesiyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Her ne kadar Recep Bekik ve diğerleri kararından sonra 14/4/2020 tarihli ve 7242 Kanun ve buna bağlı düzenleyici işlemler ile bir dizi önlemler alınmış ise de eldeki başvurunun ve birleştirilen başvuruların söz konusu yasal ve uygulamaya dönük değişiklikten önceki müdahalelere ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple eldeki başvuru ve birleştirilen başvurular yönünden anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 26. maddesinde güvence

altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucular, ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve tazminat talebinde bulunmuştur.

6. İhlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvuruculara manevi zararları karşılığında net 1.000 TL manevi tazminatın ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvuruculara net 1.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ONUR YILDIZ

B. No: 2019/29206 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/29206

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ONUR YILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/29206)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Onur YILDIZ

Vekili : Av. Ünzile YÜKSEL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; tıbbi ihmal sonucu zarara uğranılması nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 18/2/2009 tarihinde iyileşemeyen gribal enfeksiyon sonrası gelişen baş ağrısının şiddetlenmesi ve her iki bacakta güçsüzlük şikâyetleri ile Giresun Devlet Hastanesine başvurmuş ve Guillaine Barre ön tanısıyla Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Farabi Hastanesi Acil Tıp Servisine yönlendirilmiştir. Başvurucu 19/2/2009 tarihinde (gece saat 01.00) hastane acil servisine başvurmuş, hastane tarafından başvurucuda Medulla Spinalis (omur iliği) hastalığı olabileceği belirtilmiş ve başvurucuda aynı gün saat 09.00'da şuur bozulması, beyin sapı bulguları ve solunum durması gelişmiştir. Bunun üzerine başvurucu yoğun bakım ünitesine alınmış ve altmış dokuz gün boyunca yoğun bakım ünitesinde kalmıştır. Başvurucunun burada tedavisi tamamlanıp taburcu edildikten sonra farklı hastanelerde Guillaine Barre hastalığı teşhisi konularak tedavisine başlanmış olup bu hastalık sonucunda başvurucunun hâlen %81 oranında vücut

fonksiyonlarında kaybının bulunduğu anlaşılmaktadır.

3. Başvurucu, Trabzon İdare Mahkemesinde (Mahkeme) 27/6/2012 tarihinde maddi ve manevi tazminat talebiyle tam yargı davası açmıştır. Mahkeme, idarenin hizmet kusurunun bulunup bulunmadığının belirlenmesi için Adli Tıp Kurumundan (ATK) rapor alınmasına karar vermiştir. ATK 2. İhtisas Kurulu 2/4/2014 tarihli raporunda; Giresun Devlet Hastanesi tarafından Guillaine Barre ön tanısı konularak hastaneye sevk edilen başvurucuda birkaç saat gibi kısa bir sürede şuur bozulması, beyin sapı bulguları ve solunum durması oluştuğu belirtilmiştir. Bu durumun tedaviyi gerçekleştiren doktorların acil olarak beyin patolojilerine yönlenmesine yol açtığı, hastaya yaklaşımda öncelikle hayati tehlike ile mücadele edilmesinin tıp kurallarına uygun olduğu vurgulanmıştır. Raporda ayrıca Guillaine Barre tedavisinde önemli bir yere sahip olan IVIG (vücut savunma mekanizmasını etkileyen) ve Plasmoferez (bir çeşit kan değişimi) adındaki tedavi yönteminin beyin enfeksiyon hastalıkları tedavisinde yer almadığı, bu nedenle hastalığa ilişkin kesin tanı oluşmadan tedaviye başlanmasının mümkün bulunmadığı ifade edilmiştir. Raporda son olarak hastanın solunum ve şuurunun etkilenmesinden kısa bir süre sonra yoğun bakım ünitesine kabul edilmesinin ve hayati fonksiyonlarının kontrol altına alınmasının tıp kurallarına uygun ve hayat kurtarıcı olduğu belirtilmiştir.

4. Başvurucu ATK raporuna karşı sunduğu 3/2/2015 tarihli itiraz dilekçesinde; bağımsız ve özel üniversite hastanelerinde görev yapmakta olan profesörlerden oluşacak yeni bir kuruldan rapor alınması gerektiğini, başvurucunun sakat kalmasına neden olan ihmallerin ve sorumluların tespit edilmediğini ifade etmiştir. Ayrıca başvurucu tarafından Giresun Devlet Hastanesinde yapılan ilk muayenede Guillaine Barre teşhisiyle hastaneye sevk edildiği, hastanece ise anılan teşhis dikkate alınmadan hatalı olarak menenjit teşhisi ve tanısı konulduğu, buna göre tedavi uygulandığı, bu nedenle de telafisi mümkün olmayan sonuçların ortaya çıktığı vurgulanmıştır.

5. Mahkemece 24/2/2015 tarihli ara kararla; ATK 2. İhtisas Kurulu raporundaki "... İlk günden yapılan EMG ve klinik tablo ile kısmı uyumun dikkate alınıp medulla Spinalis lelzyonlarının araştırılmaması eksiklik olarak kabul edildiği..." ifadesine yer verilmesi karşısında kusur boyutunun yeterince incelenmesi açısından, başvurucunun hastaneye geldiği 01.00'den yoğun bakıma kaldırıldığı 09.00'a kadarki 8 saatlik süreçte tanı konulamamasının tıp kuralları açısından olağan olup olmadığı hususunda ATK Genel Kurulundan bilirkişi raporu alınmasına karar verilmiştir. ATK Genel Kurulu 13/8/2015 tarihli bilirkişi raporunda özetle; başvurucunun Hastaneye ilk girişinden itibaren tüm bulguların kişide ensefalomyelit tanısını destekler nitelikte olduğu, yaşamsal fonksiyonlar yönünden öncelik arz eden yoğun bakım ünitesine kabul edilmesinin ve hastanın hayati fonksiyonlarının kontrol altına alınmasının tıp kurallarına uygun bulunduğu ifade edilmiştir.

6. Mahkemece 12/2/2016 tarihli ara kararıyla; medulla spinalis lelzyonlarının araştırılmasına ilişkin eksikliğin başvurucunun hastalığının tespitindeki ve sonrasında uygulanacak tedaviler açısından öneminin ATK Genel Kurulu raporunda yeterince irdelenmediğinden bu hususta özel bir inceleme yapılmasının istenilmesine karar verilmiştir. Ara kararla ayrıca başvurucunun %81 oranında fonksiyon kaybına yol açan hastalığının hastanede yoğun bakımda uygulandığını iddia ettiği yanlış teşhis ve tedavi sonrasında oluşup oluşmadığı, bu aşamada Guillaine Barre hastalığına yönelik bir araştırma yapılıp yapılmadığı, yapılmamışsa hastanenin kusuru bulunup bulunmadığı hususlarında da inceleme yapılması istenmiştir. ATK Genel Kurulu 23/6/2016 tarihli raporunda özetle; başvurucunun Giresun Devlet Hastanesince Guillaine Barre ön tanısıyla hastane acil

servisine yönlendirildiği, burada gerçekleştirilen ilk muayene ve tetkiklerde başvurucunun Medulla Spinalis (omur iliği) hastalığı olabileceği ifade edilmiştir. Raporda başvurucunun birkaç saat gibi kısa bir süre içerisinde şuur bozulması, beyin sapı bulguları ve solunum durması durumunun geliştiği, yoğun bakıma kaldırıldığı, tanı konulmasının sekiz saat gecikmesinin ihmal ya da kusur olarak değerlendirilemeyeceği, ilgili sağlık personelinin kusurunun bulunmadığı vurgulanmıştır.

7. Mahkeme 27/10/2016 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; söz konusu ATK raporlarına atıf yapılmış ve yapılan takip ve tedavilerin tıp kurallarına uygun olduğu, bu nedenle davalı idareye izafe edilebilecek bir kusur bulunmadığı vurgulanmıştır. Kararda ayrıca başvurucun ATK raporlarına yönelik itirazlarının yerinde görülmediği ifade edilmiştir.

8. Başvurucu anılan karara karşı sunduğu istinaf dilekçesinde; hastanenin yanlış teşhis ve hatalı tedavisi yüzünden yatağa bağımlı hâle geldiğini, kendisine Guillaine Barre teşhisinin konulduğunun açık olmasına rağmen hastanece bu durumun dikkate alınmadığını ileri sürmüştür. Hastane acil servisine geldiği saat 01.00'den yoğun bakıma kaldırıldığı saat 09.00'a kadar acil serviste kaldığını, kendisine doğru ve hızlı tanının konulmadığını, yoğun bakıma alındıktan sonra da konulan hatalı tanıya göre tedavisine devam edildiğini, daha sonra gördüğü tedavi ve ameliyatların dikkate alınmadığını iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca özel hastane veya tıp fakültelerinden rapor alınması taleplerinin dikkate alınmadığını, daha sonra doğru tedavi sürecinde yer alan doktorların tanık olarak dinlenilmediğini, ATK raporlarının mesleki dayanışma amacı güttüğünü ifade etmiştir.

9. Samsun Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 10/5/2017 tarihli ara kararıyla;

i. Davacı açısından, Karadeniz Teknik Üniversitesi Farabi Hastanesi'ne giriş yaptığı andan itibaren yapılan tetkikler sonucunda alınan bulguların Guillain Barre Sendromu'nu düşündürür nitelikte olup olmadığı,

ii. Guillain Barre Sendromu'nun tanısına yardımcı olacak laboratuvar yöntemlerinin olup olmadığının sorularak, var ise davacı açısından bu yöntemlerinin uygulanıp uygulanmadığı,

iii. Guillain Barre Sendromu teşhisine yardımcı olacak yöntemler arasında yer alan beyin omirilik sıvısı (BOS) incelemesinin yapılıp yapılmadığı, yapılmamasının bir eksiklik olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği,

iv. Adli Tıp Kurumu 2. İhtisas Kurulu tarafından hazırlanan 12.11.2014 tarihli ve 8012 karar numaralı raporda tespit edilen medulla Spinalis lezyonlarının araştırılmamasına ilişkin eksikliğin davacının hastalığının tespitindeki ve sonrasında uygulanacak tedaviler açısından öneminin söz konusu raporda yeterince irdelenmediği anlaşıldığından; bu hususun açıklığa kavuşturulması,

v. Medulla spinalis lezyonlarının araştırılmaması hususunun Guillain Barre Sendromu tanısı koymak adına bir öneminin olup olmadığı hususlarında ATK Genel Kurulundan bilirkişi raporu istenilmesine karar vermiştir.

10. ATK Genel Kurulu 26/4/2018 tarihli bilirkişi raporunda; başvurucuda kısa süre içerisinde şuur bozulması ve solunum durması durumlarının geliştiğini, bu durum nedeniyle hekimlerin acil olarak beyin patolojilerine yöneldiğini, bu nedenlerle öncelikle hayati tehlike ile mücadele edilmesinin tıp kurallarına uygun bulunduğunu ifade etmiştir. Raporda

Guillaine Barre Sendromu tedavisinde önemli bir yere sahip olan IVIG (vücut savunma mekanizmasını etkileyen) ve Plazmaferez (bir çeşit kan değişimi) adındaki tedavi yöntemlerinin beyin enfeksiyon hastalıklarının tedavisinde yer almaması nedeniyle hastaya kesin tanı konulmadan bu tedavilerin başlanılmasının mümkün bulunmadığı vurgulanmıştır. Raporda son olarak hastaneye ilk girişinden itibaren uygulanan tetkikler sonucunda edinilen tüm bulguların kişideki ensefalomyelit tanısını destekler nitelikte bulunduğu, yaşamsal fonksiyonların önem arz ettiğinden yoğun bakım ünitesine kabul edilmesinin ve hayati fonksiyonlarının kontrol altına alınmasının tıp kurallarına uygun olduğu belirtilmiştir.

11. Bölge İdare Mahkemesi davalı idarenin istinaf başvurusunun vekâlet ücreti yönünden kabulüne, diğer yönlerden ise istinaf başvurularının esastan reddine 12/11/2018 tarihinde karar vermiştir. Kararın gerekçesinde ATK Genel Kurulu raporu dayanak gösterilerek mahkeme kararının kaldırılmasını gerektirecek bir neden görülmediği ifade edilmiştir.

12. Başvurucu ve idarenin temyiz talebi, Danıştay Onuncu Dairenin 22/5/2019 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

13. Başvurucu, nihai hükmü 10/7/2019 tarihinde öğrendikten sonra 6/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu yargılamanın yaklaşık 7 yıl sürdüğünü, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan “bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih” ibaresi “9/3/2023 tarihi” şeklinde değiştirilmiştir.

17. Bu bağlamda 6384 sayılı Kanun'un 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesiyle değiştirilen geçici 2. maddesi uyarınca 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla ilgili bireysel başvuruların Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenerek karara bağlanması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018, §§ 27-36) kararında Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olup olmama yönünden inceleyerek Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varmış; başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle başvurunun kabul edilemezliğine karar vermiştir.

18. Somut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu; yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce idare lehine düzenlenen ATK raporlarının hükme esas alındığını, özel hastaneden rapor tanzimi taleplerinin değerlendirilmediğini, hastaneye geldiği saat 01.00'den saat 09.00'a kadar doğru teşhis konulup tedavisine başlanılamadığını ileri sürmüştür. Başvurucu daha sonra tedavisini gerçekleştiren doktorlar başta olmak üzere tanık dinletme taleplerinin hukuka aykırı olarak reddedildiğini, dosyaya sunduğu delillerin dikkate alınmadığını, bu nedenle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

21. Bakanlık görüşünde; başvurucunun maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine ilişkin yapılacak değerlendirmede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ve somut olayın kendine özgü koşulları ile Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörlüğü'nden temin edilen görüş ve belgeleri dikkate alınarak bir inceleme yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında, bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları tekrar etmiştir.

22. Başvuru, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir.

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan maddi ve manevi varlığın koruması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

24. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının makul derecede dikkatli ve özenli inceleme şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa’nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira derece mahkemelerinin bu konuda gösterdiği hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

25. Diğer taraftan belirtmek gerekir ki olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi öncelikle idari ve yargısal makamların ödevidir. Aynı şekilde başvuru dosyasında bulunan tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Mehmet Çolakoğlu, B. No: 2014/15355, 21/2/2018, § 47). Ancak kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında yerine getirmek zorunda olduğu usul yükümlülüklerinin somut olayda yerine getirilip getirilmediğinin nesnel bir şekilde değerlendirilmesi için ilgili anayasal kurallar bağlamında derece mahkemelerinin kendilerine tanınmış takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlenmesi gerekir. Bu bağlamda müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığı incelenmelidir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 44).

26. Somut olayda yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce ATK 2. İhtisas Kurulu ve ATK Genel Kurulundan, tarafların iddiaları ve resen belirlenen hususlarla ilgili çok sayıda

bilirkişi raporu alınmıştır (bkz. §§ 3-10). Sonuç olarak yargılamayı gerçekleştiren mahkemeler ATK raporlarına dayanarak hastanenin (idarenin) kusurlu olmadığını tespit ederek davanın reddine karar vermişlerdir. Başvurucunun yeniden bilirkişi raporu alınması talebi, anılan ATK raporları hükme esas alınabilecek nitelikte kabul edilerek reddedilmiştir.

27. Başvurucu iddiasını, vücut fonksiyonlarının kaybolmasının nedeninin hastaneye başvurduğu ilk anda rahatsızlığına ilişkin doğru teşhis konulup buna göre tedavi uygulanmaması hususlarına dayandırmaktadır. Başvurucunun bu esaslı itirazlarının yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce dikkate alındığı, buna göre ATK Genel Kurulundan, ayrıntılı somut tespitler içeren ara kararlarıyla ek bilirkişi raporları tanzim edilmesinin istenildiği anlaşılmaktadır. Nitekim ATK Genel Kurulunca açıkça başvurucunun yoğun bakıma alınana kadar hastanede geçirdiği sekiz saatlik sürede kesin teşhis için tüm tetkik ve incelemelerin yapıldığı, başvurucunun şuurunun kapanması ve hayati tehlikesinin bulunması nedeniyle yoğun bakımda tedavisine devam edilmesinin zorunlu olduğu vurgulanmıştır. Yine bilirkişi raporlarında başvurucunun hayati riski nedeniyle Guillaine Barre hastalığına yönelik kesin teşhisin konulamadığı ve buna yönelik tedavinin o anda uygulanamayacağı gerekçeleriyle birlikte ifade edilmiştir.

28. Bu durumda başvurucunun yargılamanın sonucuna etkili iddiaları derece mahkemelerince dikkate alınmış, bu hususlarda bilirkişi raporları alınmış, başvurucunun raporlara yönelik itirazları son tahlilde, ATK Genel Kurulu raporu hükme esas alınabilecek nitelikte olduğundan bahisle reddedilmiştir. Bu itibarla yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce başvurucunun ileri sürdüğü iddialar araştırılarak, maddi vakayı aydınlatma yükümlülüğü yerine getirilmiş olup delillerin değerlendirilmesinde bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir bulguya rastlanmamıştır. Öte yandan başvurucunun erken teşhis konulup tedaviye başlanılmaması nedeniyle hastalığının ilerlediğine ve hastane tarafından yoğun bakımda bulunduğu sırada kendisine yanlış tedavi uygulandığına ilişkin iddiaları yönünden mahkeme kararlarında konuyla ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı bakımından kamu makamlarının pozitif yükümlülüklerini yerine getirdikleri kanaatine varılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınanmaddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde karar

verildi.

KARŞIOY

Mahkememizin Sayın çoğunluğu başvuruya konu kişinin Anayasa'nın 17. Maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığının koruma hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesinin bir çok kararında vurgulandığı üzere; maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının makul derecede dikkatli ve özenli inceleme şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir (Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

Öte yandan bir mesleğin belirli riskler içermesi, icrası sırasında meydana gelecek tüm risklerin hukuki sorumluluk dışında olduğu ve ilgililerin sorumlu olmadığı anlamına gelmemektedir. Sağlık personeli, mesleğini yerine getirirken özen yükümlülüğü kapsamında bu tür risklerin gerçekleşmesini önlemeye ilişkin olarak elindeki tüm imkânları kullanmak mecburiyetindedir. Buna göre riskleri, mümkünse önleyici, değilse asgariye indirici şekilde davranmaları, buna rağmen riskler doğduğunda yapacakları müdahaleyle zarar veya tehlike neticesini mümkün olduğunca ortadan kaldırmaları gerekmektedir (Eliçe Aydın ve diğerleri, B. No: 2015/5228, 20/3/2019, § 54). Bununla birlikte doktorun özen yükümlülüğünün teşhisten tedaviye kadar geçen süreçte hastaya ilişkin müdahalelerde dikkatli, özenli, tıp kurallarına ve standartlarına uygun davranmayı kapsadığı söylenebilir. Ayrıca hekimin uygun tedavi yöntemi seçme ve uygulama yükümlülüğü de mevcuttur (Secdiye Başaran, B.No: 2020/1066,1/2/2023, § 32).

Somut olayda ise başvurucuya Devlet Hastanesinde Guillaine Barre hastalığı ön tanısı konulduğu ancak bu hastalığın tedavisi için, olanakları nedeniyle ileri tetkik ve tedavi amacıyla, acil olarak Üniversite Hastanesine (Hastane) sevk edildiği anlaşılmaktadır. Başvurucunun Guillaine Barre hastalığı ön tanısı ile sevk edilmesine rağmen enfeksiyon/menenjit teşhisi ile başvurucunun iddiasına göre hastanede 80 gün tedavi görmüştür. Bir sonuç alınamadığı gerekçesiyle hasta yakınlarının talebiyle sevk edildiği hastanede ise Guillaine Barre hastalığı teşhisi kesin olarak konulmuştur. Süreçte alınan Adli Tıp Kurumu raporlarında ise başvurucunun Hastaneye kaydının yapılmasından yoğun bakıma alınmasına kadar geçen 8 saatlik sürecin değerlendirildiği görülmektedir (saat 01.00-09.00). Ancak bu 8 saatlik süre zarfınca ön tanıya ilişkin hangi tetkiklerin yapıldığı ve şuur kaybının gerçekleştiği saat 09.00'a kadar ön tanıya ilişkin tetkik yapılıp yapılamayacağı ve riski azaltmak adına nasıl bir tedavi uygulandığı konularının ise tam olarak açıklığı kavuşturulduğu söylenemez. Ayrıca başvurucunun ATK raporlarının yetersizliği ve yeniden başka bir yerden rapor alınması gerektiğine ilişkin itiraz ve taleplerinin de yeterli gerekçeyle karşılanamadığı görülmüştür.

Bu durumla birlikte başvurucunun Hastaneden kaldığı 80 günlük sürecin incelenmediği, bu süreçte başvurucunun durumunda iyileşme görülmemesine rağmen tedavide bir değişiklik yapılıp yapılmadığı, ön tanıya ilişkin ek/ileri tetkikler yapılmasının mümkün olup olmadığı hususlarının araştırılmadığı açıktır. Somut olay bir bütün halinde değerlendirildiğinde; ön tanıya yoğunlaşarak erken teşhis yapılıp yapılamayacağı, erken teşhis halinde sonucun

doğup doğmayacağı, tedavi sürecinde ek tetkiklerin mümkün olup olmadığı, süreçte ön tanı gözetilerek riskleri azaltacak tedbirlerin alınıp alınmadığı, taburcu olduğu tarihe kadar uygulanan tedavinin tıp kurallarına uygun olup olmadığı, anılan süreçte sadece enfeksiyon/menenjit teşhisine dayalı bir tedavi uygulanmışsa bu durumun sonuca katkısının ne olduğu gibi hususların tam olarak ortaya konulmadığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak açıklanan nedenlerle yargı makamları tarafından hekimin teşhis ve tedavide tıp kurallarına uygun ve riskleri azaltacak şekilde davranıp davranmadığının açıklığa kavuşturulduğu, dolayısıyla Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıldığı söylenemeyeceğinden, ihlal olmadığı yönündeki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Selahaddin MENTEŞ

RAMAZAN AYYILDIZ

B. No: 2019/32156 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/32156

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN AYYILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/32156)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Ramazan AYYILDIZ

Vekili : Av. Ziya ÇELİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/9/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1982 doğumlu olan başvurucu, 2/12/2010 tarihinden itibaren Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. (Şirket) nezdinde uzman olarak çalışmaya başlamış; 11/8/2016 tarihinde ise başvurucunun iş akdi feshedilmiştir. Şirket; fesih ihbarnamesinde iş akdinin sonlandırılmasına ilişkin olarak işletme maliyetlerinin azaltılarak tasarruf sağlanması, verimliliğin artırılması ve diğer idari gereklilikler nedeniyle mevcut insan kaynaklarında yeniden düzenlemeye ihtiyaç duyulduğunu gerekçe göstermiştir.

7. Şirket sermaye piyasası araçlarının fiziki olarak basılmadan, aynı nitelik ve hakları taşıyacak şekilde elektronik ortamda kayıtlı şekilde izlenmesine ilişkin işlemleri gerçekleştirmek, bu araçları ve bunlara bağlı hakları elektronik ortamda, üyeler ve hak sahipleri itibarıyla kayden izlemek ve saklamasını yapmak üzere faaliyet gösteren özel hukuk tüzel kişiliğine sahip anonim bir şirkettir. Öte yandan Borsa İstanbul Anonim Şirketi, İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, Şirketin kurucu ortakları arasında yer almaktadır. Şirket -nezdinde tutulan kayıtlar gözetildiğinde- sermaye piyasasının en kritik kurumlarından biridir.

8. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle Şirket aleyhine 15/8/2016 tarihinde dava açmış; İstanbul 8. İş Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde feshin usule aykırı olduğunu, savunması alınmadan iş akdinin feshedildiğini, feshin somut bir gerekçeye dayanmadığını ileri sürmüştür.

9. Davalı Şirket cevap dilekçesinde, başvurucunun iş akdinin 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünün akabinde meydana gelen ihtiyaçlar gözetilerek işletmesel bir kararla feshedildiğini belirtmiş; fesih ihbarnamesinde yer alan hususları tekrar etmiştir. Buna mukabil cevaba cevap dilekçesinde başvurucu, işveren Şirketin fesih sebebi ile bağlı olduğunu, darbe teşebbüsü ve sonrasında yaşanan olağanüstü hâl (OHAL) durumunun dikkate alınması talebinin hukuki olmadığını belirtmiştir. Şirket ise ayrıca sunduğu 14/12/2016 tarihli ek beyan dilekçesinde, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından iletilen bilgide başvurucunun Bank Asyada aktif hesabının bulunduğunu ifade etmiş, OHAL döneminde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler (KHK) kapsamında kapatılan derneğe bağış yapıp yapmadığının araştırılmasını istemiştir.

10. Mahkeme 28/12/2016 tarihli duruşmada, tarafların iddia ve itirazlarını dinlemiştir. Bu kapsamda işveren Şirket, darbe teşebbüsü sonrasında risk odaklı bir değerlendirme yapıldığını ve başvurucunun da bu kapsamda iş akdine son verildiğini belirtmiş; başvurucu ise iş akdinin hangi nedenle feshedildiğinin netleştirilmesi gerektiğini, Fethullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanmasıyla (FETÖ/PDY) iltisak nedeniyle iş akdi sonlandırılmış ise buna ilişkin delillerin, idari gereklilikten dolayı iş akdi feshedilmişse buna ilişkin delillerin sunulmasını talep etmiştir. Duruşmanın akabinde işveren Şirket sunduğu beyan dilekçelerinde, başvurucunun Bank Asyada aktif hesap kaydının olduğunu, KHK ile kapatılan derneğe bağış yaptığını belirtmiş; iş akdinin şüphe feshi kapsamında FETÖ/PDY ile iltisaklı olduğu gerekçesiyle feshedildiğini ifade etmiştir. Başvurucu ise söz konusu iddialara ilişkin beyan dilekçesinde şüphe feshinin işbu dava nedeniyle işveren tarafından uydurulan bir savunmadan ibaret olduğunu, yazılı fesih beyanında şüpheden bahsedilmediğini, hakkında herhangi bir adli ve/veya idari soruşturma bulunmadığı gibi dosyaya bu yönde herhangi bir delil de sunulmadığını ileri sürmüştür.

11. Mahkeme, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) ile İl Emniyet Müdürlüğüne (Emniyet) müzekkere yazarak başvurucu hakkında bilgi/belge toplama yoluna gitmiştir. Bu kapsamda Başsavcılık, cevabi yazıda başvurucu hakkında FETÖ/PDY üyesi olma isnadıyla soruşturma yürütüldüğünü ve soruşturmanın derdest olduğunu bildirmiştir.

12. Başvurucu 29/11/2017 tarihli duruşmada, soruşturmanın FETÖ/PDY ile iltisak nedeniyle iş akdi feshedildiği için başlatıldığını, yürütülen soruşturma gizli olduğu için içerik konusunda bilgi sahibi olamadığını belirtmiş; Şirketin ileri sürdüğü işletmesel karar denetimi yönünden dosyanın bilirkişi incelemesine gönderilmesini talep etmiştir.

13. Mahkeme 29/11/2017 tarihli kararı ile davanın reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin 28/03/2017 tarih ve 2017/19203 Esas 2017/5147 Karar sayılı kararında açıklandığı üzere 673 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. Maddesi kapsamında iş akdinin sona erdirilmesi durumunda 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. ve devamı maddeleri uyarınca geçersizlik koşulları aranamayacağından davacının iş akdinin geçerli nedenle feshedildiği kabul edilerek davanın reddine karar vermek gerekmiş ve aşağıda yazılı olduğu şekilde hüküm kurulmuştur..."

14. Başvurucu, karara karşı istinaf talebinde bulunmuş; istinaf dilekçesinde terör örgütü ile iltisakın nasıl kurulduğu hususunun gerekçeli karardan anlaşılamadığını, bu yöndeki tek bilginin davalı Şirketin cevap dilekçesinde ileri sürdüğü iddialardan ibaret olduğunu, her ne kadar hakkında soruşturma olduğu ifade edilmişse de bu soruşturmanın Şirket tarafından 26/10/2016 tarihinde yapılan ihbarla başladığını, kendisinin ise 10/2/2017 tarihinde soruşturmaya dâhil edildiğini fakat hakkında şu ana kadar herhangi bir işlem yapılmadığını belirtmiştir. Başsavcılığa yapılan ihbarda kendisi hakkında iltisak bilgisi olarak Bank Asya hesabının aktif olduğu, müzahir derneğe bağış yaptığı açıklaması yer almakla birlikte iş sözleşmesinin feshine ilişkin yazılı bildirim ve ekinde belirtilen sebeplerin tamamen farklı olduğunu ifade eden başvurucu; ilgili mevzuat hükümleri kapsamında işverenin fesih sebebi ile bağlı olduğunu, bu yönde birçok mahkeme kararı bulunduğunu belirtmiş ve davanın reddini talep etmiştir.

15. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 28. Hukuk Dairesi 13/6/2019 tarihli kararı ile istinaf talebinin esastan reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dosya içeriğindeki belgelerden, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosu tarafından düzenlenen 01/08/2017 tarihli yazı ile davacı Ramazan Ayyıldız hakkında silahlı terör örgütüne üye olma (FETÖ/PDY) suç isnadı ile 2017/130801 nolu soruşturmada şüpheli sıfatı ile soruşturmasının devam ettiği belirtilmiştir.

Bu halde, davalı savunmasına göre davacının (FETÖ/PDY) ile ilgi, iltisak ya da irtibatı bulunduğu konusuna davalı iş veren açısından şüphe feshini gerektirir yeterli delil olduğu, terör örgütü ile irtibatı ya da iltisakı bulunduğuna dair şüphe bulunan bir işçiyi çalıştırmaya devam etmenin davalı iş verenden beklenemeyeceği, feshin şüphe feshinin şartlarını taşıdığı ve geçerli nedene dayandığı anlaşılmakla, ilk derece mahkemesi kararı isabetlidir, Yargıtay'ın uygulaması da bu yönde gelişmiştir.

İlk derece mahkemesi kararı usul ve yasaya ve dosya içeriğine uygundur, aksine itirazların hiçbirisi yerinde görülmemiştir.

Tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dayandıkları belgelere, hukuki ilişkinin nitelendirilmesine, İlk Derece Mahkemesinin objektif, mantıksal ve hayatın olağan akışına uygun, dosyadaki verilerle çelişmeyen tespitlerine ve uyuşmazlığa uygulanması gereken hukuk kuralları ile İlk Derece Mahkemesi kararında yazılı gerekçelere göre davacı vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermek gerekmiştir."

16. Nihai karar 5/8/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 2/9/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

18. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

19. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

20. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

21. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava

malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

22. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 24/4/2018 tarihli ve E.2018/3002, K.2018/9593 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının iş akdi, hakkında .... C.Savcılığı tarafından bylock kullanıcısı olduğu iddiasıyla soruşturma başlatılmış olması, hakkında yurt dışı çıkış yasağı ve adli kontrol kararı verilmesi akabinde, davalı işyerinin faaliyet alanı bakımından stratejik önem taşıyan durumu gözetilerek çalıştırılmasında sakınca bulunduğu gerekçesiyle İş K. 25/II e-h-ı maddeleri gereğince haklı neden iddiasıyla feshedilmiştir. İlk Derece Mahkemesi ise feshin şüphe feshi olduğu ve davalının özel durumu gözetilerek geçerli nedene dayalı olduğu kabulüyle davanın reddine karar verilmiş olup, davacı tarafın istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi taralından da aynı gerekçelerle esastan reddetmiştir. ...

Davacının hakkında derdest bulunan ecza yargılamasında, "mor beyin" uygulaması kapsamında davacı ...'ın kullandığı telefona ait gsm hattının iradesi dışında bylock IP'lerine yönlendirilmiş olduğunun bilirkişi raporuyla tespit edildiği gerekçesiyle beraat kararı verildiği, isnat edildiği üzere terör örgütü ile bağlantısı bulunduğunu gösterir aleyhine başkaca somut bir delil de olmadığı anlaşılmakla, 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, hükmün bozulmak suretiyle ortadan kaldırılması..."

23. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 8/4//2019 tarihli ve E.2019/1352, K.2019/7992 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davalı işveren tarafından yapılan fesih bildiriminde, fesih nedeni olarak davalı işverene ait fabrikada 04/02/2015 tarihi ve öncesinde davacı ile bir kısım çalışanların işyerinde üretilen rakıları çaldıkları ve çalışan işçilerden ...'in hırsızlık suçuna yardım ettikleri iddiasının feshe gerekçe gösterildiği ve davacının iş akdinin davalı şirkette çalışırken 17/03/2015 tarihinde ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri nedenle feshedildiği anlaşılmıştır.

... 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2015/257 esas 2015/777 karar sayılı dosyası kapsamına göre davacının hırsızlık olayından mahkum olan ... ile aynı fabrikada çalışıp, işyerinde servis bulunmaması nedeniyle aynı kişinin aracı ile muhtelif zamanlarda iş yerinden ayrıldığı, davacının sırf bu kişinin aracına binmesinin ve araçtaki alkol kokusunu farketmemesinin feshe dayanak yapılamayacağı, rakı dinlenme bölümünde çalışan davacının aynı araçta

bulunan ve hırsızlığa konu olan rakının ... tarafından araçta taşındığına ilişkin bilgi sahibi olamayacağı, işverenin davacının bu hırsızlık olayından haberdar olduğu yönündeki şüphesinin makul ve objektif bir şüphe olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmakla, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken aksi gerekçeler ile reddine karar verilmesi hatalıdır."

24. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 18/4/2013 tarihli ve E.2012/32147, K.2013/12471 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda bir şüphe feshi söz konusudur. Bu tür fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir.

Davalı işyerinde fesih bildirgesinde anılan olayın davacı tarafından gerçekleştirildiği ceza yargılaması sonucunda da ispatlanmamış, davacı hakkında delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. Ancak davacının kendi kredi kartının sorgulanması ile bilgisi olmaksızın kredi kartından alışveriş yapılan müşterinin kredi kartının sorgulanmasının zamanlama yönünden iç içe geçmesi ve sorgulamanın yapıldığı terminalin aynı olması dikkate alındığında, bu hususun iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni ortadan kaldırmaya elverişli bir şüphe olup, davacı ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı kabul edilmelidir. Bu durumda davalı işverenin artık işçiyi çalıştırması mümkün değildir. Bu sebeple iş sözleşmesinin feshi haklı sebebe dayanmasa da, feshin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir. İşverence yapılan fesih geçerli nedene dayandığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile kabulü hatalı olmuştur."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 7/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu; benzer uyuşmazlıklarda yargı mercileri tarafından farklı kararlar verildiğini ve davaların işçi lehine sonuçlandığını, bu kapsamda açtığı davanın Yargıtay içtihadına aykırı şekilde reddedildiğini ifade etmiştir. Öte yandan hakkında yürütülen soruşturma gerekçe gösterilerek feshin geçerli olduğuna kanaat getirilmişse de soruşturmanın zaten işverenin ihbarı üzerine başlatıldığını, bu kapsamda ifadeye dahi çağrılmadığını, tarafına yönelik hiçbir işlem yapılmadığını, hakkında ileri sürülen iddialara ilişkin savunma yapabilme imkânı tanınmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde, dosyaya gelen bilgi ve belgeler ile tarafların iddia ve itirazları doğrultusunda davanın reddedildiği ve anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir durum olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kalacağı hususlarında değerlendirmeler içeren Anayasa

Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvuru incelenirken hem bu hususların hem de somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

28. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında işverenin fesih bildiriminde verimlilik hususunu gerekçe göstererek iş akdini sonlandırdığını ancak yargılama sürecinde terör örgütü ile irtibat/iltisak iddiasını ileri sürdüğünü belirtmiş; yargılama sürecinde anılan iddialar yönünden inceleme/araştırma yapılmasını talep etmiş ise de sadece işverenin beyanına üstünlük tanınarak davanın reddedildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

29. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası iş akdinin somut bir gerekçe gösterilmeksizin asılsız iddialarla feshedildiğine, derece mahkemelerince de yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan, iddia ve itirazları karşılanmadan davasının reddine karar verildiğine ilişkindir. Bu kapsamda başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki iddialarının gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

32. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

33. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

34. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir

yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

35. Makul gerekçe davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

36. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

37. Somut olayda işveren nezdinde 2010 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi 11/8/2016 tarihinde işletmesel nedenler gerekçe gösterilerek feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade edilmesi talebiyle dava açmış; yargılama sürecinde işveren Şirket başvurucunun Bank Asya'da aktif hesabı olduğunu, örgüte müzahir derneğe bağış yaptığını, hakkında FETÖ/PDY suçlamasıyla soruşturma yürütüldüğünü ileri sürerek iş akdinin şüphe feshi kapsamında sonlandırıldığını belirtmiştir. Mahkeme, ilgili KHK kapsamında fesih işlemi yapıldığı için geçerlilik koşullarının aranmayacağını belirterek davayı reddetmiş; Bölge Adliye Mahkemesi ise başvurucu hakkında derdest olan soruşturmayı gerekçe göstererek istinaf talebini reddetmiş, karar bu şekliyle kesinleşmiştir (bkz. §§ 6-15).

38. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir (bkz. §§ 19, 20). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

39. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkının, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

40. Derece mahkemelerince yapılan araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 32-36).

41. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, öncelikle işveren kurumun niteliği ile sözleşmesi feshedilen işçinin burada hangi pozisyonda çalıştığını, işinin mahiyeti ve öneminin ne olduğunu belirlemektir. Zira şüpheyi doğuran olay yahut durum, farklı pozisyonlarda çalışan kişiler yönünden farklı değerlendirme yapmayı gerektirebilmektedir. Bunun yanı sıra şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

42. Somut olayda başvurucu hakkında işvereni şüphe feshine götüren olgu, fesih bildiriminde genel anlamda işletmesel nedenler olarak izah edilmiştir. İşveren, yargılama sürecinin devamında başvurucu ile ilgili TMSF'den edinilen bilgi kapsamında ve hakkında yürütülen soruşturma dikkate alınarak şüphe feshi nedeniyle başvurucunun iş akdinin sonlandırıldığını belirtmiştir.

43. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde -yeniden uzatılmayarak- son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında FETÖ/PDY'nin olduğunu değerlendirmiştir (darbe teşebbüsü ve arkasındaki yapılanmaya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25). Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu değerlendirilen bazı ticari kuruluşlara, finans kuruluşlarına ve medya organlarına yönelik birtakım idari tedbirlere başvurulmuştur (ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 34, 35). Özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olan işveren Şirketin -yerine getirdiği görev ve sermaye piyasası nezdindeki kritik pozisyonu da dikkate alındığında- özellikle darbe gecesi yaşanan olaylar üzerine personeline yönelik inceleme başlatması ve birtakım tedbirlere başvurması makul görülebilir.

44. Bu açıklamalar kapsamında işveren Şirketin birtakım iddialar ileri sürdüğü hatta bu iddialar kapsamında Mahkemeden bilgi toplanması talebinde bulunduğu (bkz. § 9), öte yandan başvurucunun da hakkındaki soruşturmanın hâlihazırda iş akdi feshedildiği için ve işverenin ihbarı üzerine başlatıldığı, soruşturma ile ilgili kendisine bilgi verilmediği, hem işveren hem de Başsavcılık nezdinde savunma yapamadığı, bu kapsamda araştırma

yapılması ve dosyanın bilirkişi incelemesine gönderilmesi talebi olduğu görülmüştür (bkz. § 12). Başvuruya konu yargılamada ise tarafların bu talepleri yönünden bir araştırma yahut inceleme yapılmamış, başvurucu hakkında devam eden soruşturmanın şüphe feshi için yeterli olduğuna kanaat getirilmek suretiyle dava reddedilmiştir.

45. Belirtmek gerekir ki ilgili mevzuata göre bir kişi hakkında soruşturma yahut kovuşturma açılması mutlak bir şekilde işten çıkarma sebebi sayılmamaktadır. Nitekim Yargıtay içtihadına bakıldığında da -bu konuda bir yeknesaklık olmamakla birlikte- genel eğilim ilgili dosyanın içeriğine girerek soruşturma yahut kovuşturma konusu unsurların nelerden ibaret olduğu ve fesih için yeterli olup olmadığını değerlendirme yönündedir (bkz. §§ 23-24). Başvuruya konu yargılama bu yönden incelendiğinde derece mahkemelerince sadece başvurucunun değil işveren Şirket'in dahi araştırma taleplerine karşılık verilmediği, soruşturmaya konu dosyanın içindeki hususların (Bank Asya hesabı, derneğe bağış vb.) dosyaya getirtilmek suretiyle gerekçeli kararda tartışılmadığı, özellikle soruşturmanın iş akdi sonlandırıldığı için işveren Şirket'in ihbarı üzerine başlatıldığı iddiası da nazara alındığında yeterli inceleme ve araştırmanın yapılmadığı görülmektedir.

46. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendisine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan birini kabul ettiğinde bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

47. Başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında-başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, başvurucu ile FETÖ/PDY arasındaki bağlantıyı gösteren somut, kişisel ve güncel sebeplerin gerekçeli kararda ayrıntılı bir şekilde ortaya koyması, kendisini davanın reddi sonucuna götüren sebepleri net bir şekilde karara yansıtmasıdır.

48. Dolayısıyla gerekçeli kararda, işveren yönünden başvurucu ile aralarındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırmanın yapılmadığı, başvurucunu yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği ve bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

50. Başvurucu, yargılamanın makul sürede neticelendirilmediğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

51. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a 25/7/2018 tarihinde eklenen geçici ikinci maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve

bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

52. Bu defa, 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 40. maddesi ile 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tarih 9/3/2023 olarak değiştirilmiş ve 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir.

53. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında; ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

54. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

55. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

56. Başvurucu ayrıca iş akdinin usul ve yasaya uygun olmaksızın feshedilmesi nedeniyle çalışma hakkının, suç ve cezada kanunilik ilkesi ile masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

57. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddialarına ilişkin olarak kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

58. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

59. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

60. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim

sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

61. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 8. İş Mahkemesine (E.2016/426, K.2017/641) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAĞIMSIZ KAMU ÇALIŞANLARI SENDİKASI

B. No: 2019/40308 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/40308

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAĞIMSIZ KAMU ÇALIŞANLARI SENDİKASI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/40308)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Bağımsız Kamu Çalışanları Sendikası

Temsilcisi : Tülin YANMAZ ÖZGEN

Vekili : Av. Yusuf TUNA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Bağımsız Kamu Çalışanları Sendikası (BAK-SEN/Sendika), Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) ve Millî Saraylar nezdinde üyeleri bulunan 25/6/2001 tarihli ve 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu kapsamında örgütlenmiş bir memur sendikasıdır. Başvurucu Sendika, sendika çalışmaları ve işyeri sendikal bilgilendirme faaliyetleri çerçevesinde TBMM Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığını ziyaret etmek istediklerini belirtmiştir. Başvurucu bu kapsamda ilgili birimin genel sekreterinin arandığını ve yapılacak ziyaretle ilgili üç gün öncesinden bilgi verildiğini öne sürmüştür.

3. Başvurucu, ziyaretin gerçekleştirilmek istendiği gün saat 09.10 civarında TBMM içinde bulunan Basımevinin kapılarının kilitlendiğini, Sendika yöneticilerinin içeri alınmadığını, Basımevi içinde bulunan Sendika üyelerinin de dışarı çıkmasına izin verilmediğini ifade

etmiştir. Başvurucu anılan nedenlerle ilgililer hakkında 6/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 109. maddesinde düzenlenen "Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma" ve 118. maddesinde düzenlenen "Sendikal Hakların Kullanılmasının Engellenmesi" suçlarından suç duyurusunda bulunmuştur. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 17/10/2019 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Başsavcılık kararında, şikâyet edilenlerin kendilerine haber verilmediğini belirttikleri, bunun sonucunda da kapıyı kapattıkları değerlendirilmiş ve anılan suçların yasal unsurlarının oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucunun Başsavcılık kararına yaptığı itiraz, Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin 23/10/2019 tarihli kararıyla aynı gerekçelerle kesin olarak reddedilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

4. Başvurucu, haber verdikleri hâlde haksız bir şekilde sendikal faaliyetlerinin engellendiğini, buna karşın şikâyetleri incelenmeksizin takipsizlik kararı verildiğini belirterek sendika hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

A. İlgili Hukuk

5. 5237 sayılı Kanun'un "Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi" kenar başlıklı 118. maddesi şöyledir:

"(1) Bir kimseye karşı bir sendikaya üye olmaya veya olmamaya, sendikanın faaliyetlerine katılmaya veya katılmamaya, sendikadan veya sendika yönetimindeki görevinden ayrılmaya zorlamak amacıyla, cebir veya tehdit kullanan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Cebir veya tehdit kullanılarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla bir sendikanın faaliyetlerinin engellenmesi hâlinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

6. Yargıtay 18. Ceza Dairesinin 5/11/2015 tarihli ve E.2015/16809, K.2015/10352 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Bu suç, failin, mağduru bir sendikaya üye olmaya veya olmamaya, bir sendikanın faaliyetlerine katılmaya veya katılmamaya, sendikadan veya sendika yönetimindeki görevinden ayrılmaya zorlamak için cebir veya tehdit kullanmasıyla oluşur. Kanun maddesinde kullanılan cebir fiziki güç kullanılması anlamına gelmekte, tehdit ise manevi cebir niteliğinde olup mağdurun bireysel sendika özgürlüğünü kullanması yolunda iradesini sakatlayan, sendikal haklarını kullanması veya kullanmaya devam etmesi neticesinde kendisinin veya yakınlarının bir zarara uğratılacağını bildiren, belirli bir boyuta ulaşmış ve kolayca kurtulma olanağı bulunmayan her türlü davranıştır. Bu suçun oluşabilmesi için amacın gerçekleşmesi, başka bir anlatımla kişinin sendikaya üye olmaktan veya faaliyetlerine katılmaktan vazgeçmesi veya sendikadaki görevinden ayrılması zorunlu değildir. Bu amaçla mağdura karşı cebir veya tehdit kullanılması suçun tamamlanması için yeterlidir. Bu nedenle bu suç bir tehlike suçudur..."

7. Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 14/7/2010 tarihli ve E.2008/15172, K.2010/13889 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Sanıkların, yetkilisi oldukları [...] Anonim Şirketi'nde işçi olarak çalışmakta olan katılanın ... Sendikası'na üye olduğunu öğrenmeleriüzerine, 'sendikadan istifa et, yoksa seni işten atarız' diyerek tehdit etmek şeklinde iddia ve kabul olunan eylemlerinde TCK'nın 118. maddesinde tanımlanan 'sendikal hakların kullanılmasınınengellenmesi' suçunun tehdit unsurunun oluştuğu gözetilmeden mahkumiyeti yerine yazılı şekilde beraatlarına karar

verilmesi, ...hükmün bozulmasına,"

B. Somut Olayın Değerlendirilmesi

8. Mevcut başvuruda başvurucu TBMM Basımevi binasına giriş çıkışlara izin verilmemesi nedeniyle sendikal faaliyetlerinin engellendiğini ve anılan suç oluşmasına karşın yeterli soruşturma yapılmadığını ileri sürmüştür. Ancak başvurucu bu şekilde binaya girememeleri ya da binada bulunanların içeride kalmaları sonucunda üyelerinin bu sendikaya üye olmamaya, sendikanın faaliyetlerine katılmamaya, sendikadan veya sendika yönetimindeki görevinden ayrılmaya zorlandıklarına dair bir iddiada bulunmamıştır.

9. Öncelikle TBMM'nin Türk milleti adına yasama yetkisini elinde bulunduran anayasal bir devlet organı olduğunun altı çizilmelidir. TBMM'nin bu tartışmasız önemi karşısında TBMM içinde yer alan binaların hassas bir koruma altında tutulması tabiidir. Bu kapsamda başvurucu Sendikanın mesai saatleri içerisinde TBMM çatısı altında bulunan binada gerçekleştirmek istediği ziyarete görevliler tarafından izin verilmemesi karşısında başvurucunun sendika hakkının ne şekilde etkilendiğini açıklıkla ortaya koyması gerekir.

10. Buna karşın başvurucu salt binaya girişe izin verilmemesi ve bina içerisindekilerin de dışarıya çıkarılmaması nedenleriyle sendika hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ancak başvurucu bu binada hangi sendikal faaliyetlerin gerçekleştirileceği, bu hususun başvurucu Sendika açısından nasıl bir önem arz ettiği, anılan faaliyeti gerçekleştirememeleri nedeniyle Sendika ve üyelerinin etkilenip etkilenmediği, eğer etkilenildiyse bunun telafisinin mümkün olup olmadığı gibi hususlarla ilgili herhangi bir açıklamada bulunmamıştır.

11. Dolayısıyla dosya içerisinde yer alan bilgi ve belgelerden yargı merciilerinin ilgili mevzuat hükümlerini yorumlayarak TBMM görevlilerinin başvurucu Sendikayı Basımevi binasına almamalarının ve kapıların kitlenmesi nedeniyle binada bulunanların da dışarıya çıkmalarının engellenmesinin suç teşkil etmediği şeklindeki değerlendirmelerinde Anayasa'nın 51. maddesinde yer alan sendika hakkına ilişkin güvenceleri gözetmediği söylenemeyecektir.

12. Sonuç olarak başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçeyle;

A. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZELİHA KARATAŞ

B. No: 2019/41204 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/41204

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZELİHA KARATAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/41204)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Fatih ALKAN

Başvurucu : Zeliha KARATAŞ

Vekili : Av. Alper KILIÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yurt dışında bulunan bir üniversiteden alınan lisans diplomasına denklik verilmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle eğitim hakkının, pasaport kayıtlarının YÖK tarafından incelenmesi nedeniyle de özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, adalet ön lisans programını tamamlamış ve 2015 yılında kaydolduğu Kuzey Makedonya Cumhuriyeti First Private University Fon Skopje Üniversitesi Hukuk Fakültesinden 2017 yılında mezun olmuştur. Başvurucu, hukuk lisans diplomasına denklik belgesi verilmesi talebiyle Yükseköğretim Kuruluna (YÖK) başvurmuştur. YÖK, başvurucunun Kuzey Makedonya Cumhuriyetinde kalış süresinin elli sekiz gün olduğu ve bu sürenin hukuk lisans eğitiminin tamamlanması açısından yetersiz olduğu gerekçesiyle 7/6/2018 tarihinde talebi reddetmiştir.

3. Başvurucu; fakülteyi kazanmak ve bitirmek amacıyla maddi ve manevi anlamda emek harcadığını, denklik verilmesi için gerekli olan tüm bilgi ve belgeleri YÖK'e sunmasına

rağmen talebinin reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu ve aynı fakülteden mezun olan kişilere denklik belgesi verilmesine rağmen kendisine verilmemesinin eşitlik ilkesiyle çeliştiğini ileri sürerek söz konusu işlemin iptal edilmesi talebiyle Ankara 6. İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme; hukuk öğreniminin gerektirdiği formasyonun elli sekiz günde alınamayacağını, bu bağlamda tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek 7/3/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir.

4. Başvurucu, anılan kararın hukuka aykırı olduğunu ve kaldırılması gerektiğini ileri sürerek istinaf başvurusunda bulunmuştur. İstinaf başvuru dilekçesinde; yasal olarak tanınan bir üniversiteden alınan diplomanın kazanılmış hak teşkil ettiğini, yurt içindeki üniversitelerden mezun olan kişilerin eğitim gördüğü zaman diliminde hangi ülkede ya da şehirde olduğuna ilişkin araştırma yapılmadığını, eşitlik ilkesi gereğince almaya hak kazandığı diplomaya denklik belgesi verilmesi gerektiğini ve keyfî şekilde bu talebinin reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi, kararın usul ve esas yönünden hukuka uygun olduğu gerekçesiyle istinaf başvurusunun reddine 9/10/2019 tarihinde kesin şekilde karar vermiştir.

5. Nihai kararın başvurucu tarafından 12/11/2019 tarihinde öğrenilmesinin akabinde 11/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

6. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Eğitim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu; hakkında tesis edilen işlemin ilgili uluslararası sözleşmelere aykırı olduğunu, hukuken tanınan bir üniversiteden aldığı diplomasına denklik belgesi verilmemesinin kazanılmış hakkının elinden alınması anlamına geldiğini, elli sekiz günlük kalış süresinin iki yıllık sürece değil bir yıllık eğitim sürecine ilişkin olduğunu, eksik ve hatalı değerlendirmelere dayanan kararların hukuka uygun olmadığını belirterek adil yargılanma hakkı ile çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Adalet Bakanlığının görüş yazısında; bir eğitim öğretim yarıyılının on dört hafta olduğu kabul edildiğinde hafta sonu tatil günlerinin çıkarılması ve asgari oran olan %70'in hesaplanması sonucunda hukuk fakültesi açısından verilecek eğitimin bir dönemde en az kırkdokuz günde, bir yılda ise doksan sekiz günde verilebildiği belirtilmiştir. Görüşte, süreç içinde verilen kararlarda mevzuat hükümlerinin ayrıntılı olarak değerlendirildiği ve kararların keyfî veya ilgili ve yeterli gerekçeden yoksun olduğunun söylenemeyeceği ifade edilmiştir. Bakanlık görüşüne karşı sunduğu dilekçede başvurucu; iki yıl içinde elli sekiz gün değil, bir yıl içinde altmış dört gün yurt dışında bulunduğunu belirtmiş ve başvuru formunda yer alan hususları tekrar etmiştir.

9. Başvurunun anılan iddiaları eğitim hakkı kapsamında incelenmiştir (Özcan Zengin, B. No: 2020/4244, 23/2/2022, §§ 69-71).

10. Anayasa Mahkemesi Özcan Zengin kararında, denklik belgesi verilmemesi şeklindeki müdahalenin 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 3. maddesinin (u) bendinin (1) numaralı alt bendi ile 6/11/2010 tarihli ve 27751 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği'nin 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (g) bendi kapsamında gerçekleştirildiği ve anılan yasal düzenlemelerin

kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna ulaşmıştır (Özcan Zengin, § 74). Söz konusu kararda, müdahalenin ulusal ölçekte eğitim kalitesinin korunması şeklinde meşru amacının bulunduğu ifade edilmiştir (Özcan Zengin, § 77).

11. Özcan Zengin kararında; denklik işlemlerine ilişkin başvuru usulü ve aranacak belgelerin 6/11/2010 tarihli Yönetmelik'in 4. maddesinde düzenlendiği, ilgili Yönetmelik'te yükseköğretim süresince kullanılan pasaportların asıllarının veya tasdikli suretlerinin talep edileceğinin belirtildiği, dolayısıyla denklik işlemlerinde yurt dışında kalış süresinin dikkate alınacağı hususunun öngörülemez olduğunun söylenemeyeceği vurgulanmıştır (Özcan Zengin, § 86). Anılan kararda Anayasa Mahkemesi; devam edilen lisans programının örgün eğitim programı olduğunu, Yönetmelik'te yükseköğretim süresince kullanılan pasaportların asıllarının veya tasdikli suretlerinin talep edileceği kuralının bulunması nedeniyle başvurucunun yurt dışında kalış süresinin ayrıca düzenlenmemesinin idarenin bir kusuru olarak görülemeyeceğini ifade ederek yasal yükümlülüklerini yerine getirmeyen kişilere denklik belgesi verilmemesinin ölçülü olduğuna hükmetmiştir (Özcan Zengin, §§ 89, 90).

12. Somut olayda da YÖK'ün denklik kararını verirken başvurucunun yurt dışında kalış sürelerini gözönünde bulundurduğu, derece mahkemelerinin de yurt dışında kalma sürelerini gözettiği ve dava konusu idari işlemleri bu doğrultuda bir denetime tabi tuttuğu görülmektedir. Özcan Zengin kararında belirtildiği üzere, yasal yükümlülüklerini yerine getirmeyen ilgililerin diplomasına denklik alma hakkı verilemeyecektir. Bu değerlendirmeler ve anılan kararda ulaşılan sonuç doğrultusunda, başvurucunun diploma denklik talebinin reddedilmesine ilişkin kararın ölçülü ve başvurucunun eğitim hakkına yapılan müdahalenin gerekçelerinin ilgili ve yeterli olduğu değerlendirilmektedir. Neticede Anayasa’nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlal edilmediğinin açık olduğu kanaatine varılmaktadır.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu; pasaport kayıtlarının ancak yetkili kılınan kurumlar tarafından güvenlik gerekçesiyle incelenebileceğini, kayıtların YÖK tarafından incelenmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

15. Bakanlık görüşünde; diplomalarla ilgili olarak mevzuat kapsamında inceleme yapılırken ilgililerin yurt dışında kalış süresini belirlemek amacıyla pasaport sayfalarının istenmesinin uzun zamandır süregelen ve dayanağı olan bir uygulamaya dayandığı belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı sunduğu dilekçede, özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarını başvuru formunda yer aldığı şekliyle tekrar etmiştir.

16. Başvurucunun anılan iddiaları özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

17. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

18. Somut olayda başvurucunun derece mahkemelerine sunduğu dava dilekçesi, istinaf

başvuru dilekçesi ile diğer belgeler ele alındığında pasaport kayıtlarının YÖK tarafından incelenmesinin hukuka aykırı olduğuna veya dayanağının bulunmadığına ilişkin herhangi bir itirazda bulunulmadığı görülmektedir. Dolayısıyla başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasını öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmediği, olağan kanun yollarının tüketilmesi konusunda gerekli özeni göstermeyerek bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OSMAN BAYKAN VE BAYKAN OTOMOBİL A.Ş.

B. No: 2020/2995 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2995

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OSMAN BAYKAN VE BAYKAN OTOMOBİL A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2995)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Osman BAYKAN

2. Baykan Otomobil A.Ş.

Başvurucular Vekili : Av. Kaan GÖK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza soruşturması kapsamında araç üzerine uzun süredir elkoyma tedbiri uygulanması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Bitlis İl Emniyet Müdürlüğü görevlilerince başvurucular adına kayıtlı terk edilmiş vaziyette bulunan 34 .. 6145 plaka araçta Bitlis Sulh Ceza Mahkemesinin 5/2/2014 tarih ve 2014/138 D.iş. sayılı kararı ile yapılan aramada; aracın arka koltuklarında ve bagajında 8.510 paket Prestige, 980 paket Capital, 740 paket MM Slims, 1.000 paket Akdamar ve 4.200 paket Ashima marka olmak üzere toplam 15.430 paket gümrük kaçağı sigara ele geçirilmiştir. Bunun üzerine başvuruculara ait 34 .. 6145 plakalı araç üzerine 27/3/2019 tarihinde Bitlis 1. Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme) kararıyla tedbir şerhi konulmuştur. Tedbir şerhinin kaldırılması talebiyle yapılan itiraz, Bitlis 2. Asliye Ceza Mahkemesince 18/12/2019 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

3. Başvurucular, nihai hükmü 25/12/2019 tarihinde öğrendikten sonra 15/1/2020 tarihinde

bireysel başvuruda bulunmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bireysel başvuru sonrasında Mahkemenin 18/10/2022 tarihli kararı ile araç üzerindeki şerhin kaldırılmasına karar verildiği anlaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucular suç isnadı kapsamında kamu makamlarınca araç üzerine tedbir konulması nedeniyle diledikleri gibi tasarrufta bulunma imkânından yoksun bırakıldıklarını belirtmiştir. Başvurucular ayrıca bu tedbir devam ettiği için ticari faaliyetlerinin önemli ölçüde zarar gördüğünden yakınmıştır. Başvurucular bu sebeplerle mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde tedbirin kaldırıldığını ve başvuruculara mağdur statüsünün kalmadığını belirtmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı mağduriyetin olay bazında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

7. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

8. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17). 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (j) bendinde, eşyasına veya diğer mal varlığı değerlerine koşulları oluşmadığı hâlde el konulan veya bunların korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer mal varlığı değerleri amaç dışı kullanılan ya da zamanında geri verilmeyen kişilere tazminat talebinde bulunabilme imkânı tanınmaktadır. Anayasa Mahkemesi ceza soruşturması veya kovuşturması sırasında yargı organlarınca şüphelilerin eşyasına ya da mal varlığı değerlerine elkoyma tedbirinin uygulandığı durumlarda bunun hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmış da olsa 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Sinan Aydın Aygün (2), B. No: 2014/922, 16/6/2016, §§ 61-69; Nuray Işık, B. No: 2014/7561, 28/9/2016 §§ 60-67).

9. Somut olayda başvuruculara mal varlığı hakkında uygulanan elkoyma tedbirinin başvuru tarihinden sonra kaldırıldığı görülmektedir. Dolayısıyla elkoyma tedbiri nedeniyle uğranılan zararların giderimi bakımından 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvuruculara durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

10. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 7/6/2023 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HANİFE KURİŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/6534 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6534

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HANİFE KURİŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6534)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1. Hanife KURİŞ

2. Muammer KURİŞ

3. Musa KURİŞ

Başvurucular Vekili : Av. Kudret HAFIZOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, gayrimenkul satış vaadi sözleşmesine dayalı tapu iptali ve tescil davasının reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculaların murisi R.A.K. ile -davalıların murisi- M.Ç. arasında başvuru konusu 1518 m^2lik taşınmaza ilişkin olarak 18/6/1969 tarihinde noterde satış vaadi sözleşmesi imzalanmıştır. Söz konusu satış vaadi sözleşmesinde M.Ç. 70.000 eski TL bedel ile taşınmazı başvuruculaların murisine sattığı ve satış bedelinin tamamı ödendiğinde bir ay içinde taşınmazın tapusunu devredeceği kararlaştırılmıştır. Buna mukabil satış vaadi alacaklısı başvuruculaların murisi ise satış bedelinin 20.000 eski TL'sini peşin ödediğini, bakiye 50.000 eski TL'yi ise 1969 yılına ait farklı vade tarihli 12.500 eski TL bedelli 4 ayrı bono/senet ile ödemeyi kabul etmiştir.

3. Başvurucuların murisi, 2013 ve 2014 yıllarında M.Ç. mirasçıları aleyhine ayrı ayrı açtığı -sonrasında birleştirilen- davalar ile başvuru konusu taşınmazın tapusunun iptali ile kendi adına tescilini talep etmiştir. Başvurucuların murisi, dava dilekçelerinde satış vaadi sözleşmesinden sonra senet bedellerinin ödendiğini ve davalının hiçbir alacağı kalmadığını belirterek taşınmazın kendisine teslim edildiğini beyan etmiştir. Başvurucuların murisi ayrıca 1969 yılından beri taşınmazı kesintisiz kullanmakta olduğunu, ticari faaliyetlerini yürüttüğünü, satış vaat edenin 1969 yılından sonra taşınmazla hukuki ve fiilî hiçbir irtibat kalmadığını, taşınmazın tüm emlak vergilerini/beyannamelerini yatırdığını dile getirmiştir.

4. Mahkemece satış vaadi sözleşmesine konu 70.000 eski TL'nin 20.000 eski TL'sinin ödendiği, geri kalan kısmın ödendiğinin ispatlanamadığı kabul edilerek, ödenmeyen 50.000 eski TL'nin denkleştirici adalet ilkesi uyarınca dava tarihindeki güncellenmiş değeri olarak 107.190,79 TL'nin depo edilmesine karar verilmiştir. Bu bedelin depo edilmesi üzerine 6/9/2016 tarihinde davaların kabulüne karar verilerek davalılar adına olan tapunun iptali ile başvurucular murisi adına tesciline hükmedilmiştir.

5. Mahkeme kararı taraflarca istinaf edilmiştir. Başvuruculardan murisi istinaf dilekçesinde satış vaadi sözleşmesine konu bedelin 20.000 eski TL'sinin peşin, kalanın ise verilen bonolarla süresinde ödendiğini ileri sürmüştür. Bölge adliye mahkemesince, mahkeme kararı kaldırılarak 4/7/2018 tarihinde davaların reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, bononun götürülecek borçlardan olduğu ve bizzat senet lehtarına ödenmek ve senedin iadesiyle borçtan kurtulmanın mümkün olduğu, davalı tarafın senet bedelini almadığını ispat etmek zorunda bulunmadığı, davacının bedelin ödendiğini ispat etmek zorunda olduğu ancak taşınmazın 50.000 eski TL'lik bakiye bedelinin ödendiğinin ispat edilemediği belirtilmiştir. Buna göre dava tarihi itibarıyla taşınmazın rayiç bedeli belirlendikten sonra ödenen kısmın %28,57 oranında, ödenmeyen kısmın ise %71,42 oranında olduğu açıklanmıştır. Ardından eksik/kalan bedelin dava tarihi itibarıyla rayiç değerinin 3.822.912,67 TL olduğu vurgulanmıştır. Netice itibarıyla verilen kesin süre içerisinde 3.822.912,67 TL bakiye bedelin depo edilmemesi nedeniyle davaların reddedildiği izah edilmiştir.

6. Başvuruculardan murisi 28/9/2019 tarihinde vefat ettikten sonra taraflarca temyiz edilen bölge adliye mahkemesi kararı, 15/10/2019 tarihinde Yargıtay 14. Hukuk Dairesince onanmıştır.

7. Başvurucular nihai hükmü 7/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 20/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyonca, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucular, evvela başvuru konusu taşınmazın satış vaadi sözleşmesine uygun olarak senetlerinin vadesinde ödendiğini ve 1969 yılından beri taşınmazın kullandıklarını ve vergilerini ödediklerini vurgulamıştır. Başvurucular etkin bir inceleme yapılmaksızın hukuka ve yerleşik içtihatlara aykırı olarak davaların reddedilmesinden yakınmaktadır. Başvurucular özellikle senetlerin düzenlenerek vaat borçlusuna teslim edildiğini, bu nedenle kendi zilyetliğinde bulunmadığını, senetleri davalı tarafın ibraz etmesi gerekirken kendisinden senetlerin ibrazının beklenmesinin isabetsiz olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca davalı tarafça sözleşmeye konu senetlerin ödenmediği savunulduğuna göre senetlerin davalıların elinde olması gerektiği ve senetler davalıların elinde olmadığı kabul ediliyorsa senetlerin ödendiği veya devredildiğinin kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bunun

yanında emre muharrer senetlerin götürülecek borç değil aranacak borç niteliğinde bulunduğu dile getirilmiştir. Öte yandan 1969 yılından beri davalılar tarafından ne alacağın tahsili ne de sözleşmenin iptaline ilişkin dava açılmadığına dikkat çekilerek bedelin ödenmemesi hâlinde taşınmazın kullanılmasına muvafakat edilmesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğu öne sürülmüştür.

9. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

10. Somut olayda başvurucunun mülkiyet hakkına yönelik olarak kamu makamlarınca doğrudan yapılan bir müdahale olmadığından başvurunun devletin mülkiyet hakkına ilişkin pozitif yükümlülükleri yönünden incelenmesi gerekmektedir.

11. Anayasa Mahkemesi; Türkiye Emekliler Derneği (B. No: 2012/1035, 17/7/2014), Eyyüp Boynukara (B. No: 2013/7842, 17/2/2016), Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limited Şirketi (B. No: 2014/8649, 15/2/2017), Selahattin Turan (B. No: 2014/11410, 22/6/2017), Hüseyin Ak (B. No: 2016/77854, 1/7/2020) ve Birgül Pişkin ve diğerleri (B. No: 2014/2085, 26/10/2017) kararlarında devletin pozitif yükümlülüklerine ilişkin uygulanacak anayasal ilkeleri ortaya koymuştur. Kararlarda evvela Anayasa'nın 5. ve 35. maddeleri uyarınca devletin mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleri kapsamında belirli tedbirlerin alınmasını gerektirdiği vurgulanmıştır. Bu çerçevede devletin pozitif yükümlülüğünün mülkiyet hakkına yapılan müdahalelere karşı usule ilişkin güvenceleri sunan yargısal yolları da içeren etkili hukuksal bir çerçeve oluşturma, oluşturulan bu hukuksal çerçeve kapsamında yargısal ve idari makamların bireylerin özel kişilerle olan uyuşmazlıklarında etkili ve adil bir karar vermesini temin etmek sorumluluklarını içerdiğine dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir bir kanun hükmünün mevcut olup olmadığı, ikinci olarak başvuruculara mülkiyet hakkına yapılan müdahaleye etkin bir biçimde itiraz edebilme, savunma ve iddialarını yetkili makamlar önünde ortaya koyabilme olanağının tanınıp tanınmadığının incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmasının zorunluluğuna işaret edilmiştir. Nihayet özel kişilerin mülkiyet haklarının çatıştığı bu gibi durumlarda her iki tarafın menfaatlerinin mümkün olduğunca dengelenmesi ve olayın bütün koşulları ve taraflara tanınan tüm imkânlar ile tarafların tutum ve davranışları gözönünde bulundurularak taraflardan biri aleyhine ölçüsüz bir sonuca da yol açmaması, menfaatler dengesinin kurulmasında taraflardan biri aleyhine bireysel olarak aşırı ve olağan dışı bir külfetin yüklenmemesi gerektiği ifade edilmiştir.

12. Bu ilkeler ışığında somut olay değerlendirildiğinde davaların reddine karar veren bölge adliye mahkemesi gerekçesinde, başvuruculların murisinin açtığı tapu iptali ve tescil davasının satış vaadi sözleşmesine konu senetlerin ödendiğinin ispat külfetinin davacı tarafta olduğu ve başvuruculların murisinin de bunu ödemeyi ancak senetleri sunarak ispatlayabileceği, aksi hâlde ödenmeyen bedelin dava tarihindeki rayiç değerinin ödenmesi gerektiği izah edilmiştir. Bu durumda derece mahkemelerince mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına konu edilen uyuşmazlığın çözümüne ilişkin olarak önceden oluşturulan, öngörülebilir, ulaşılabilir ve belirli nitelikte olduğu anlaşılan bir hukuksal çerçeve kapsamında delillerin değerlendirildiği ve hukuk kurallarının yorumlanarak sonuca varıldığı görülmektedir.

13. Diğer taraftan mülkiyet hakkının ihlali iddiasına konu edilen yargılama sürecinin

bütününe bakıldığında başvuruculara kendisini vekil ile temsil ettirdiği, başvuruculara itiraz ve savunmalarını ortaya koyabilme ve delillerini sunabilme olanağının tanındığı anlaşılmaktadır. Buna göre bölge adliye mahkemesinin ödemenin ispat külfetinin davacı tarafta (başvuruculardа) olduğu kabulünün keyfî ve temelsiz olmadığı ve taşınmaz bedelinin ödenmediği savunmasında bulunan davalıların bedelin ödenmediğini ispat etmek durumunda olmadığı sonucuna ulaşılmış olmasında bariz takdir hatası veya keyfîlik tespit edilememiştir. Öte yandan başvuruculara iddia ve itirazlarını ileri sürebildiği ve derece mahkemelerinin başvurucunun bu iddialarına ilgili ve yeterli gerekçelerle cevap verdiği dikkate alındığında mülkiyet hakkının usul güvencelerinin somut olayda başvuruculara sağlandığını ifade etmek gerekir. Son olarak somut olayın bütün koşulları ve taraflara tanınan tüm imkânlar ile tarafların tutum ve davranışları gözönünde bulundurulduğunda devletin pozitif yükümlülüklerinin gerektirdiği menfaatler dengesinin başvurucular aleyhine ölçüsüz bir biçimde bozulmadığı değerlendirilmiştir.

14. Açıklanan gerekçelerle başvuruculara mülkiyet hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olması dolayısıyla başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmiştir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BURAK USTAOĞLU

B. No: 2020/8335 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/8335

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BURAK USTAOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/8335)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucu : Burak USTAOĞLU

Vekili : Av. Meltem SALMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; bir protesto eylemine kolluk görevlilerince güç kullanılarak müdahale edilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı, etkili başvuru hakkı, kötü muamele yasağı, sendika hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. DEĞERLENDİRME

2. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

3. Anayasa Mahkemesi Mehmet Özcan (B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27) kararında, tebligatın elektronik tebliğ yöntemi ile yapıldığı hâllerde elektronik tebligatın açıldığı tarihte başvuruculara bireysel başvuruya ilişkin gerekçeli nihai karardan haberdar olduğunu kabul etmiş ve bireysel başvuru süresinin bu tarihten başlayacağını belirtmiştir.

4. Somut olayda başvurucu vekilinin kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yaptığı itiraz, Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin 9/1/2020 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiş; ret kararı başvurucu vekilince 22/1/2020 tarihinde elektronik tebligatın açılması suretiyle öğrenilmiştir. Başvurunun 24/2/2020 tarihinde yapıldığı anlaşılmıştır.

5. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET YAŞAR SARCAN

B. No: 2020/10269 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/10269

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET YAŞAR SARCAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/10269)

Karar Tarihi: 7/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 1/8/2023-32266

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ

Başvurucu : Mehmet Yaşar SARCAN

Temsilcisi : Müslim SARCAN

Vekili : Av. Ayşe Elvin KÜÇÜK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/3/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Kırıkhan 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin (Mahkeme) 2020/34 Esas sayılı dosyasında adli yardım talepli tapu iptali ve tescil davası açmıştır. Başvurucu, dava dilekçesi ile çalışacak durumda olmadığını beyan ederek ikamet ettiği yerin muhtarlığı tarafından düzenlenen fakirlik belgesini ibraz edip adli yardım talebinde bulunmuştur. Mahkeme, başvurucunun adli yardım talebini 24/1/2020 tarihli Tensip Tutanağı ile "Davacının adli yardım talebinin davacı üzerinde kayıtlı taşınmazlar bulunması ve adli yardım şartlarını taşımaması" gerekçesiyle reddetmiştir.

8. Başvurucu 3/2/2020 tarihli itiraz dilekçesi ile üzerine kayıtlı taşınmazların değerli olmadığını veya tarıma elverişli bulunmadığını belirtmiştir. Ayrıntılı bir mali, sosyal durum araştırması yapılmasının durumunu ispat edeceğini söyleyerek adli yardıma ilişkin ret kararının kaldırılmasını talep etmiştir. İtirazı inceleyen Kırıkhan 2. Asliye Hukuk Mahkemesi 18/2/2020 tarihli kararı ile itirazı reddetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... talep edenlerce müvekkilinin gelir kaynaklarına ve zorunlu giderlerine ilişkin bir belge sunulmamış olup adli yardım talebinde bulunulmuştur. Adli yardım müessesesi HMK m334 vd. düzenlenmiş olup belirli şartların varlığı halinde yararlanılabileceği belirtilmiştir. Dosya incelendiğinde davacı vekilin adli yardım talebinin koşulları itibariyle oluşmadığı, dosya içerisinde bulunan mevcut belgelerin incelenmesinde davacı vekilince dosyaya sunulan yukarıdaki belgelerin yanında aynı zamanda itiraz eden Mehmet Yaşar Sarcan üzerine 6 adet kayıtlı taşınmazın, bulunduğu buna karşılık fakirlik belgesi bulunması, akıl hastası olması, belediye, ilçe tarım cevaplarının adli yardım talebinin kabulü için yeterli kanaat oluşturmadığı, fakirlik belgesinin davacının mali durumunun tespiti için yeterli olmaması da göz önüne alınarak talebin reddine yönelik kararda usul ve yasaya yönünden bir eksiklik ve hata olmadığı kabul edilerek itirazın reddine dair aşağıdaki hüküm kurulmuştur."

9. Başvurucu 20/2/2020 tarihinde 1.713 TL tutarındaki gider avansını yatırmıştır. Başvuruya konu dava 19/2/2023 tarihinde yapılan son duruşmaya göre 8/11/2023 tarihine ertelenmiş olup derdesttir.

10. Adli yardım talebinin reddi sonrası yaptığı itiraz üzerine verilen karar 18/2/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 9/3/2020 tarihinde ve süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

11. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

''Kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla adli yardımdan yararlanabilirler.''

12. 6100 sayılı Kanun'un 336. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"Adli yardım, asıl talep veya işin karara bağlanacağı mahkemeden; icra ve iflas takiplerinde ise takibin yapılacağı yerdeki icra mahkemesinden istenir.

Talepte bulunan kişi, iddiasının özeti ile birlikte, iddiasını dayandıracağı delilleri ve yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin belgeleri mahkemeye sunmak zorundadır."

13. 6100 sayılı Kanun'un 337. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"Mahkeme, adli yardım talebi hakkında duruşma yapmaksızın karar verebilir. Ancak, talep hâlinde inceleme duruşmalı olarak yapılır. Adli yardım taleplerinin reddine ilişkin mahkeme kararlarında sunulan bilgi ve belgelerin kabul edilmeme sebebi açıkça belirtilir.

Adli yardım talebinin reddine ilişkin kararlara karşı, tebliğinden itibaren bir hafta içinde kararı veren mahkemeye dilekçe vermek suretiyle itiraz edilebilir. Kararına itiraz edilen mahkeme, itirazı incelemesi için dosyayı o yerde adli yardım talebi yapılan hukuk mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde adli yardım talebi yapılan hukuk mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde ise aynı işlere bakmakla görevli en yakın mahkemeye gönderir. İtiraz incelemesi neticesinde verilen karar kesindir. Adli yardım talebi reddedilirse, ödeme gücünde sonradan gerçekleşen ciddi bir azalmaya dayanılarak tekrar talepte bulunulabilir."

14. 6100 sayılı Kanun'un 339. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Adli yardım kararından dolayı ertelenen tüm yargılama giderleri ile Devletçe ödenen avanslar dava veya takip sonunda haksız çıkan kişiden tahsil olunur. Adli yardımdan yararlanan kişinin haksız çıkması hâlinde, uygun görülürse yargılama giderlerinin en çok bir yıl içinde aylık eşit taksitler hâlinde ödenmesine karar verilebilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 7/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

16. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kapsamında gerçekleştirilen güncel sorguya göre 2022 yılında yapılan intikaller sonucu üzerine kayıtlı yirmi sekiz taşınmazı olduğu tespit edilen başvurucunun adli yardım talebinin aynı zamanda başvurunun esasını da oluşturduğu gözetilerek 6100 sayılı Kanun'un 339. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca geçici olarak kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu; açtığı satın almaya dayalı tapu iptali ve tescil davasında, dava harcı ve yargılama giderlerini karşılama imkânı olmadığından adli yardım talebinde bulunduğunu ve talebine dayanak belgeleri Mahkemeye sunduğunu, Mahkemece kabul edilebilir bir değerlendirme yapılmadan talebinin reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

18. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

19. Başvurucunun adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle ekonomik gücü olmamasına rağmen dava harcı ve yargılama giderlerini ödemeye zorlanması çerçevesinde dile getirdiği ihlal iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı başlığı altında değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Başvurucu, adli yardım talebinin Mahkeme tarafından reddedilmesi üzerine 6100 sayılı Kanun'da öngörüldüğü şekilde itiraz yoluna başvurmuş; itirazının reddedilmesi üzerine Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmıştır. Başvurucu talep edilen yargılama giderlerini bireysel başvurudan sonra ödemiş olup inceleme tarihi itibarıyla yargılamanın Mahkemede devam ettiği anlaşılmıştır.

21. Anayasa Mahkemesi, Tacettin Ceylan ([GK] B. No: 2017/39062, 10/11/2021) kararında adli yardım talebinin reddi nedeniyle başvurucunun başta mahkemeye erişim hakkı olmak üzere temel haklarına yapılan müdahaleye karşı bireysel başvuruda bulunamamasının yargılamanın bütününü adil olmaktan çıkarıp çıkarmadığı veya müdahalenin sonuçlarının ağırlaşmasına yol açıp açmadığı hususunu incelemiş ve devam eden yargılamada yargılama safahatında verilen adli yardım talebinin reddine ilişkin ara kararının kesinleşmesinin ardından salt bu karara yönelik başvuru yapılabileceği sonucuna varmıştır (Tacettin Ceylan, §§ 41-43).

22. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi neticesinde açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

23. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

24. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

25. Başvurucunun adli yardım talebinin reddedilmesi sonucu yargılama masraflarını ödemek zorunda bırakılması nedeniyle mahkemeye erişimine müdahalede bulunulduğu açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

26. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

27. Yukarıda anılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

28. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru bir amaç taşıma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

29. Başvuru konusu olayda adli yardım talebinin 6100 sayılı Kanun'un 334. ve devamı maddelerinde öngörülen şartların gerçekleşmediği gerekçesiyle Mahkemece reddedildiği anlaşılmaktadır.

30. Mahkemenin 6100 sayılı Kanun'un 334. madde hükmünü esas alarak verdiği ret kararına göre yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

31. Anayasa'nın 13. maddesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını ilgili hak ve özgürlüğe ilişkin Anayasa maddesinde gösterilen özel sınırlandırma sebeplerinin bulunmasına bağlı kılmıştır. Anayasa’nın 36. maddesinde özel sınırlama nedeni düzenlenmemiştir. Anayasa’nın 36. maddesinde, adil yargılanma hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu düşünülemez. Anayasa Mahkemesi kararlarında, Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevlerin özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebileceği kabul edilmektedir (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014; AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015).

32. Yargı harçları, yargı hizmetinden yararlanılması karşılığında devlete ödenen katkı payını ifade etmektedir. Yargı harcı ödeme yükümlülüğü getirilmesiyle, bölünebilen bir kamu hizmeti olan yargı hizmetinden yararlananların bu hizmetin maliyetinin bir kısmına katlanması hedeflenmektedir. Bunun yanında yargı harcının abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun taleplerin disipline edilmesi ve gereksiz başvuruların önüne geçilerek mahkemelerin meşgul edilmesinin önlenmesi amacına hizmet ettiği de açıktır. Öte yandan başvurucuların harç dışındaki yargılama giderleri karşılığında avans yatırmakla yükümlü kılınmasının amacı ise yargılama sırasında yapılması zorunlu giderleri finanse etmektir. Bu giderlerin yargı hizmeti talep eden kişi tarafından karşılanması işin doğası gereğidir. Dolayısıyla başvurucuların harç ve diğer yargılama giderlerini ödemekle yükümlü kılınmasının mahkemeye erişim hakkının doğasından kaynaklanan ve anayasal açıdan meşru amaçlara dayandığı sonucuna ulaşılmıştır (Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim, B. No: 2017/21882, 10/2/2021, § 45).

(3) Ölçülülük

33. Adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirip getirmediği

hususlarının değerlendirilmesi gerekir.

(a) Genel İlkeler

34. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması şartıyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

35. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38; Emrah Yayla [GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020, § 68).

36. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkların makul sürede bitirebilmesi amacıyla belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız kılmadıkça ya da aşırı derecede zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 39).

37. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde, mahkemeye erişim hakkının kural olarak mutlak bir hak olmayıp sınırlandırılabileceğini, bu hususta devletlerin takdir hakları gereği bazı düzenlemeler yapabileceğini, bununla birlikte getirilecek sınırlandırmaların hakkın özünü zedeleyecek nitelikte olmaması, meşru bir amaç izlemesi, açık ve ölçülü olması ve başvurucu üzerinde ağır bir yük oluşturmaması gerektiğini belirtmiştir (Mesut Güzel, B. No: 2014/5876, 22/9/2016, § 31).

38. Tarafların dava açarken veya yargılama sırasında harç, gider avansı gibi yargılama giderlerini ödemek zorunda bırakılmasına yönelik düzenlemeler mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahaleler meşru görülebilir. Ancak bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklememiş olması gerekir (Özkan Şen, §§ 61, 62).

39. Öte yandan temel hak ve özgürlükleri korumak öncelikle yargılama makamlarının görevi olduğundan ve maddi olguları değerlendirmek noktasında bu makamlar Anayasa Mahkemesine göre daha elverişli konumda bulunduklarından, yargılama makamlarının kararlarında gösterdikleri gerekçeler ölçülülük incelemesinde büyük önem taşır.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Başvuru konusu davada Mahkemece adli yardım talebinin reddedilmesi üzerine

başvurucu tarafından gerekli harç ve masrafların yatırıldığı ve yargılamanın devam ettiği anlaşılmaktadır.

41. Mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında ilk değerlendirilmesi gereken husus elverişlilik kriteridir. Başvuruculların harç ve yargılama gideri ödemekle yükümlü kılınmasının gereksiz yere dava açılmasını önleme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu açıktır (Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim, § 50).

42. İkinci olarak müdahalenin gereklilik kriterini sağlayıp sağlamadığı incelenmelidir. Gereklilik, mahkemeye erişim hakkını en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Yargısal başvurularda ilgililerin harç ve diğer yargılama giderlerini ödemekle yükümlü kılınmasının mahkemeye erişim hakkını kısıtladığı tartışmasızdır. Bununla birlikte harç ve yargılama giderlerini ödeme yükümlülüğünün doğduğu ana göre müdahalenin derecesi değişebilmektedir. İlgilinin daha yargılamanın başında yargılama giderlerini ödemekle yükümlü tutulması ile yargılamanın sonunda yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilmesi arasında müdahalenin ağırlığı bakımından önemli farklılık bulunmaktadır. Yargılama giderlerinin dava şartı olarak öngörülmesinin davanın esası karara bağlandıktan sonra kişinin yargılama giderini ödemekle yükümlü kılınmasına nazaran mahkemeye erişim hakkına daha ağır bir müdahale teşkil edeceği kuşkusuzdur. Bu sebeple yargılama giderlerini ödeme yükümlülüğünün yargılamanın sonuna ötelenmesinin hakka daha hafif bir müdahale teşkil etmesi sebebiyle tercihe şayan bir yöntem olduğu söylenebilir (Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim, § 51).

43. Dava açılırken kişilerin harç ve gider avansını peşin ödemekle yükümlü tutulmasına karşın söz konusu yargılama masraflarının kısmen veya tamamen dava sonunda ödenmesi durumu gereksiz yere dava açılmasının önlenmesi amacına hizmet etmeyebilir. Kanun koyucu tarafların davanın hangi aşamasında yargılama giderlerini ödemekle yükümlü olduklarını belirlemede takdir yetkisine sahiptir. Nitekim kanunda; davacı tarafça başvuru harcının ve maktu harcın peşin, nispi karar harcının da dörtte birinin peşin olarak ödenmesi, yine belirli miktarda gider avansının davanın başında alınması öngörülmek suretiyle mahkemeye erişim hakkı bağlamında araç ve amaç arasında adil bir denge kurulmaya çalışılmıştır.

44. Ekonomik ve sosyal durumları itibarıyla yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olan kişilerin sözü edilen masrafları davanın başında ödemekle yükümlü tutulmaları ya da yargılama sürecinde masraf gerektirecek nitelikteki delillerin dosyaya celbedilmesi için ödeme yapmak zorunda bırakılmaları mahkemeye erişimlerini imkânsız hâle getirebilir veya önemli ölçüde zorlaştırabilir. Yukarıda açıklandığı gibi adli yardım kurumunun tarafların talep ve delillerini ileri sürme, iddialarını ispat etme imkânlarını kolaylaştırarak bu suretle yargısal sürece etkili bir şekilde katılımlarını sağladığı, böylece mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi daha dengeli hâle getirdiği anlaşılmaktadır.

45. Dava açılırken veya yargılama sırasında taraflardan birine yükletilen harç ve diğer yargılama masraflarının miktarı, ilgilinin ödeme kabiliyeti ve kısıtlamanın getirildiği dava aşaması, mahkemeye erişim hakkı yönünden dikkate alınması gereken hususlardır. Bu açıdan somut olay koşullarında ölçülülük incelemesi yapılırken Mahkeme tarafından ödenmesi istenen harç ve yargılama giderlerinin başvurucuya aşırı bir külfet oluşturup oluşturmadığı, bu yükümlülüğün kaldırılmasının yolu olan adli yardımla ilgili verilen ret kararının gerekçesinin yeterliliğinin de değerlendirilmesi gerektiği açıktır.

46. Somut olayda başvurucunun adli yardım talebi Tensip Tutanağı ile reddedilmiştir. Başvurucu 1.713 TL tutarındaki yargılama harç ve masraflarını itiraza ilişkin talebin reddinden iki gün sonra ödemiştir. İtirazı inceleyen Mahkeme, başvurucunun üzerine kayıtlı altı taşınmaz olduğunu gözeterek "fakirlik belgesinin davacının mali durumunun tespiti için yeterli olmaması" nedeniyle adli yardım talebinin reddinin usul ve yasaya uygun olduğunu belirtmiştir. Yargılamanın taraflarca hazırlama ilkesine uygun olarak yürütüleceği gerçeğine ve adli yardım talebinde bulunan kişinin mali durumuna ilişkin belgeleri mahkemeye sunma zorunluluğuna rağmen başvurucu adli yardım talep ettiği dava dilekçesinde taşınmazlardan söz etmemiştir. Başvurucu, dava dilekçesinde adli yardım talebine dayanak olarak fakirlik belgesi sunmuş ve hastalığı nedeniyle çalışacak durumda olmadığını, bu nedenle kendisinin ve ailesinin geçimini idame ettiremediğini belirtmiştir. Başvurucunun mental retardasyon hastalığı nedeniyle kısıtlandığı vesayet kararından anlaşılmaktadır. Başvurucu, adli yardım talebinin reddine ilişkin olarak verilen karara yaptığı itirazda taşınmazların kira geliri getirmediğini veya ekime elverişli olmadığını belirtmiş ve ayrıntılı sosyal durum araştırması yapılmasını talep etmiştir. Mahkemenin ve itirazı inceleyen mercinin başvurucu üzerine kayıtlı taşınmazların varlığını adli yardımdan faydalandırma için engel gördüğü, dayanak olarak sunulan çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olmadığını belirten belge ile fakirlik belgesinin adli yardımdan faydalandırma için yeterli olmadığı tespiti ödenmesi gereken tutarın düşüklüğü karşısında yapılan yorumun başvurucunun önemli ölçüde maddi sıkıntıya düşmeyeceği görüşünü desteklemektedir.

47. Yargılama makamları başvurucunun söz konusu tutarı ödemesi hâlinde kendisinin ve ailesinin geçimini önemli ölçüde güçleştireceği iddiasını desteklemek için muhtarlıktan aldığı belgeye itibar etmemiştir. Kaldı ki başvurucunun dava dilekçesinde üzerine kayıtlı ikisi bağımsız bölüm (mesken) olmak üzere toplam altı taşınmazın varlığı karşısında bu taşınmazların varlığı hakkında adli yardıma kabule şayan özellikleri ve taşınmazların değeri konusunda itiraz dilekçesinde itirazı kabul etmeye yetecek bir açıklama yapmadığı da gözetilerek söz konusu taşınmazların değersizliği veya tarıma elverişsizliği dışında dinlenebilir bir iddia öne sürmediği görülmektedir. Bu durumda davanın niteliği de gözetilerek mahkemeye erişimine yapılan müdahalenin gözetilen meşru amaç ile korunmak istenen hak yönünden gerekli ve orantılı olmadığı söylenemez. Bu durumun başvurucu üzerinde aşırı bir yük oluşturmadığı ve yapılan müdahalenin ölçüsüz olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin GEÇİCİ OLARAK KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. Adli yardım talebinin kabulü ile geçici olarak muaf tutulan 446,90 TL harçtan ibaret yargılama giderinin 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvurucudan TAHSİLİNE,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALAATTİN GÖK VE SELAHATTİN GÖK

B. No: 2020/16155 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/16155

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALAATTİN GÖK VE SELAHATTİN GÖK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/16155)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1. Alaattin GÖK

2. Selahattin GÖK

Başvurucular Vekili : Av. Mehmet Erol ALSAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, taşınmazın imar planında önce kamu hizmeti alanına ayrılması, daha sonra da imar durumunun özel sosyokültürel tesis alanı olarak belirlenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucular, nihai hükmü 15/4/2020 tarihinde öğrendikten sonra Covid-19 tedbirleri çerçevesinde uzatılan sürede 11/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Orhan Sütlü (B. No: 2017/31564, 25/12/2018) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede uyuşmazlığa konu taşınmazın sağlık alanı olarak belirlenen imar durumu, sonradan özel sağlık alanına dönüştürülerek taşınmazın kamu hizmeti alanına ayrılmasından vazgeçilmiş olduğu ve söz konusu müdahalenin taşınmazın özel amaçlarla kullanımını

engellemediği vurgulanmıştır. Diğer taraftan başvurucunun imar planı değişikliğine karşı dava açma imkânının olduğu ve ayrıca imar durumu değiştirilinceye kadar olan dönem için başvuruya konu davada bir tazminat talebinin de bulunmadığı dikkate alınarak müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği kanaatine ulaşılmıştır. Bu sebeple müdahalenin içerdiği kamu yararı amacı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı ve müdahalenin ölçülü olduğu kabul edilmiştir. Somut başvuruda da bu ilkelerden ve sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durumun söz konusu olmadığından başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAŞİT DÖRTYOL (6)

B. No: 2020/17510 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/17510

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAŞİT DÖRTYOL BAŞVURUSU (6)

(Başvuru Numarası: 2020/17510)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Raşit DÖRTYOL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, infaz hâkimliğine yapılan disiplin cezasına dair şikâyete ilişkin incelemenin hükümlünün duruşmada hazır edilmeden yapılması nedeniyle duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/6/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Bireysel Başvuruya İlişkin Süreç

8. 1969 doğumlu olan başvurucu, başvuru tarihleri itibarıyla anayasal düzeni zorla değiştirmeye kalkışma suçundan aldığı cezanın infazı kapsamında Kırıkkale F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) hükümlü olarak bulunmaktadır.

9. Başvurucunun, 26/12/2019 tarihinde hastaneye sevki sırasında Ceza İnfaz Kurumuna ait ring aracının kabin bölmesinde yer alan güvenlik kamerasını peçete ile kapatarak görüntü alınmasını engelleyerek sevk işleminin güvenliğini tehlikeye attığı iddiasıyla Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu Başkanlığı) tarafından başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatmıştır.

10. Disiplin Kurulu Başkanlığı, 27/12/2019 tarihinde başvurucu hakkında dört gün hücreye koyma disiplin cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

11. Başvurucu, süresi içinde Kırıkkale İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) başvuruda bulunmuştur. İnfaz Hâkimliğinin 24/2/2020 tarihinde düzenlediği tensip zaptında duruşmanın Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile yapılmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda İnfaz Hâkimliği tarafından infaz kurumlarına yazılan müzekkere ile başvurucunun 26/2/2020 tarihinde yapılması öngörülen duruşmaya katılımının sağlanması için anılan tarihte infaz kurumu SEGBİS odasında hazır bulundurulması istenmiştir.

12. 26/2/2020 tarihli duruşmada SEGBİS odasında hazır bulundurulan başvurucu, Hâkimlik huzuruna getirilerek savunma yapmak istediğini ve süre talep ettiğini beyan etmiştir. Hâkimlik; duruşmanın SEGBİS aracılığı ile yapılmasının ceza muhakemesi ilkelerinden yüz yüzelik ilkesine uygun olduğunu bildirerek başvurucunun duruşma salonunda bulunma talebini reddederek süre talebini kabul etmiştir.

13. 11/3/2020 tarihli bir sonraki duruşmada SEGBİS odasında hazır bulundurulan başvurucu; açlık grevinde olduğu için sağlık durumun iyi olmadığını bu nedenle savunma yapacak durumda olmadığını ileri sürerek süre talep ettiğini ayrıca Hâkimlik huzurunda savunma yapmak istediğini belirtmiştir. Hâkimlik, başvurucunun süre ve duruşmada hazır bulunma istemini reddetmiştir.

14. Hâkimliğin 16/3/2020 tarihli kararı ile başvurucunun Disiplin Kurulu kararına yaptığı itiraz reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde; Cumhuriyet savcısı mütalaası ile Yargıtay kararlarına atıf yaparak ve tüm dosya kapsamı dikkate alınarak başvurucunun eylemi nedeniyle hakkında verilen disiplin cezasının kanuna uygun olduğu belirtilmiştir.

15. Başvurucu 23/3/2020 tarihli dilekçesi ile duruşma salonunda bizzat hazır bulunarak ifade vermek istediği hâlde SEGBİS ile duruşmaya katılmaya zorlandığını, duruşma salonunda savunma yapma hakkının kullandırılmadığını, hastane, adliye gibi farklı kurumlarda gerçekleşen eylemler hakkında disiplin cezası verilemediğini, kısa bir zaman dilimi ve aynı mekân içinde üst üste arama yapılmasının kötü muamele olduğunu, kötü muamelenin sloganla ve protesto edilmesinin disiplin cezasına konu edilmemesi gerektiğini, bu üst aramasının ayakkabı da dâhil olmak üzere hücreden mahkûm kabul birimine kadar beş kez yapıldığını, kararın hukuka aykırı olduğunu belirterek karara itiraz etmiştir.

16. Kırıkkale 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 1/4/2020 tarihli kararıyla Ceza İnfaz Kurumunda yapılan işlemlerin kanun, tüzük ve yönetmelik hükümleri çerçevesinde yapıldığı belirtilerek başvurucunun itirazı reddedilmiştir.

17. Anılan karar başvurucuya 12/5/2020 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 11/6/2020 tarihinde süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Bireysel Başvurudan Sonraki Süreç

18. Başvurucu, başvurusu Anayasa Mahkemesi önünde derdest iken 22/2/2021 tarihli dilekçesi ile Ağır Ceza Mahkemesinin 1/4/2020 tarihli ve 2020/362 D. İş sayılı kararına karşı kanun yararına bozma talebinde bulunmuştur.

19. Yargıtay 1. Ceza Dairesi 10/9/2021 tarih ve E.2021/10238, K.2021/12027 sayılı kararında başvurucunun talebinin kabulü ile Ağır Ceza Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"1) Tedavi amaçlı hastaneye götürülmek üzere bindirildiği ceza infaz kurumu nakil aracında bulunan ve nakil esnasında hükümlülerin izlenmesine olanak sağlayan kameraların kapatılarak görüntü almasını engelleme eylemi nedeniyle hükümlü hakkında disiplin cezası uygulanmış ise de, benzer bir olay sebebiyle Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 07/04/2014 tarihli ve 2014/2918 Esas, 2014/2406 Karar sayılı ilâmında '..somut olayda; hükümlüden cep telefonu ele geçirilen hastane odasının ceza infaz kurumu niteliğinde olmadığı, bu durumda hükümlü hakkında belirtilen kanun maddesi uyarınca disiplin cezası verilemeyeceğinden...' şeklinde belirtildiği üzere, hükümlünün eylemini gerçekleştirdiği ceza infaz kurumu nakil aracının ceza infaz kurumu niteliğinde olmadığı, bu halde hükümlü hakkında 5275 sayılı Kanun'un 43/2-c maddesi uyarınca disiplin cezası verilemeyeceği gözetilmeksizin yazılı şekilde karar verilmesinde,

2) 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu'nun 6/3. maddesinde yer alan, 'İnfaz hakimi, inceleme sonunda şikayeti yerinde görmezse reddine; yerinde görürse, yapılan işlemin iptaline ya da faaliyetin durdurulmasına veya ertelenmesine karar verir.' şeklindeki düzenleme karşısında, hükümlü tarafından yapılan şikayetin sadece reddine karar verilmesi ile yetinilmesi gerekirken, ayrıca onaylanmasına karar verildiği cihetle, itirazın belirtilen nedenle kabulüne karar verilmemesinde, isabet görülmediğinden bahisle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu Yüksek Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 25/05/2021 gün ve 94660652-105-71-6762-2021-Kyb sayılı yazılı istemlerine müsteniden Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesi ile Dairemize ihbar ve dava evrakı gönderilmekle, incelenerek gereği düşünüldü;

Karar tarihinden sonra 14.04.2020 tarihinde kabul edilen 15.04.2020 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7242 sayılı Kanun'un 23. maddesi ile 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 37. maddesinde yapılan değişikliğe göre, hükümlünün duruşma, sağlık, eğitim ve çalışma gibi nedenlerle geçici olarak kurum dışında bulunduğu yerler de bu fıkranın uygulanması bakımından kurum olarak kabul edilmesi gerekecek ise de; kanun yararına bozma, kesinleşen hükümde verildiği zaman yürürlükte bulunan usul ve maddi hukuka ilişkin hukuka aykırılıkların giderilmesi ile sınırlı olduğundan, inceleme karar tarihindeki mevzuat hükümlerine göre yapılmış olup;

Kanun yararına bozma talebine dayanılarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca

düzenlenen tebliğnamedeki bozma isteği incelenen dosya kapsamına göre yerinde görüldüğünden, Kırıkkale 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 01/04/2020 tarihli ve 2020/362 Değişik İş sayılı kararının 5271 sayılı CMK'nin 309. maddesi uyarınca kanun yararına BOZULMASINA,..."

20. Kırıkkale 1. Ağır Ceza Mahkemesi 2/3/2022 tarih ve 2020/362 D. İş sayılı kararıyla bozma ilamında açıklanan gerekçeler ışığında İnfaz Hâkimliğinin 16/3/2020 tarihli kararının kaldırılmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Bu açıklamalar ışığında, itiraz konusu dosya Mahkememizce incelendiğinde;

Karar tarihinden sonra 14.04.2020 tarihinde kabul edilen 15.04.2020 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7242 Sayılı Kanun'un 23. maddesi ile 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 37. maddesinde yapılan değişikliğe göre hükümlünün duruşma, sağlık, eğitim ve çalışma gibi nedenlerle geçici olarak kurum dışında bulunduğu yerler de bu fıkranın uygulanması bakımından kurum olarak kabul edilmesi gerekecek ise de karar verildiği tarihte yürürlükte bulunan kanun hükmünün uygulanması gerektiğinden hükümlünün eylemini gerçekleştirdiği ceza infaz kurumu nakil aracının ceza infaz kurumu niteliğinde olmadığı ve eyleminden ötürü disiplin cezası verilemeyeceği hususları ile Yargıtay l. Ceza Dairesince verilen bozma ilamı birlikte değerlendirildiğinde itirazın kabulüne ilişkin aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur..."

21. Adalet Bakanlığından gelen yazıda Disiplin Kurulu Başkanlığının, 27/12/2019 tarih ve 2019/615 sayılı kararının infaz edilmediği bildirilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 7/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

23. Başvurucu, yargılama giderlerini karşılayacak gelirinin olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

24. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013, §§ 22-27) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu, hastaneye sevki sırasında ring bölmesini görüntüleyen kamerayı peçeteyle kapattığı için dört gün hücre hapsi ile cezalandırılmıştır. Başvurucu, ilgili disiplin cezasına itirazı inceleyen İnfaz Hakimliğince SEGBİS ile ifadesinin alınması ve verilen disiplin cezasının haksız ve gerekçesiz olması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüşünde; SEGBİS ile ilgili mevzuat hakkında açıklamalarda bulunularak SEGBİS yönteminin hangi durumlarda uygulanabileceğinin, hangi mercinin bu yöntemin kullanılmasına karar verme yetkisine sahip olduğunun ve ses ve görüntü bağlantısı için gerekli olan teknik altyapıya ilişkin koşulların ilgili mevzuatta açık bir şekilde düzenlendiği belirtilmiştir. Görüş yazısında; İnfaz Hâkimliği önünde gerçekleştirilen duruşmada başvurucunun SEGBİS üzerinden ifadesi alındığı esnada ses veya görüntü kalitesinde

problem yaşadığına dair bir itirazı veya talebi olmadığı, diğer deyişle SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılması nedeniyle başvurucunun İnfaz Hâkimliği önünde dezavantajlı konuma düştüğüne işaret eden herhangi bir unsur bulunmadığı hususlarının da yapılacak orantılılık değerlendirilmesinde dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca somut olayda Disiplin Kurulu Başkanlığının 27/12/2019 tarih ve 2019/615 sayılı kararı ile başvurucu hakkında verilen kararın bugüne kadar infaz edilmediği, başvurucunun kanun yararına bozma talebinin Yargıtay tarafından kabul edilerek Ağır Ceza Mahkemesinin 1/4/2020 tarihli ve 2020/362 D. İş sayılı kararının bozulmasına karar verildiği, Ağır Ceza Mahkemesinin ise Yargıtayın bozma kararı doğrultusunda başvurucunun itirazının kabulü ile İnfaz Hâkimliğinin 16/3/2020 tarihli kararının kaldırılmasına karar verdiği hususlarının bir bütün olarak değerlendirilerek başvurucunun mağdur sıfatının bulunmadığı ifade edilmiştir.

27. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı cevabında, başvuru formunda dile getirdiği hususları yinelemiş, mağdur olması nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

C. Değerlendirme

28. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi ve şartları" kenar başlıklı 48. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"(5) Kabul edilebilirlik şartları ve incelemesinin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir."

29. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Düşme kararı" başlıklı 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

(c) İhlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması."

30. İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi gereği Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması hâlinde başvurunun düşmesine karar verebilir (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 23; Mehmet Emin Bülbül, B. No: 2014/4463, 16/6/2016, §§ 46-48).

31. Somut olayda başvurucu ilk olarak belirtilen 16/3/2020 tarihli İnfaz Hâkimliği kararı ile bu karara yönelik yaptığı itirazın reddedilmesini esas alarak 11/6/2020 tarihli dilekçesiyle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu, bireysel başvuru tarihinden sonra 22/2/2021 tarihli dilekçesi ile Ağır Ceza Mahkemesinin 1/4/2020 tarih ve 2020/362 D. İş sayılı kararına karşı kanun yararına bozma talebinde bulunmuştur. Yargıtay 1. Ceza Dairesi 10/9/2021 tarihli kararıyla başvurucunun talebini kabul ederek Ağır Ceza Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir. Ağır Ceza Mahkemesinin ise Yargıtayın bozma kararı doğrultusunda başvurucunun itirazının kabulü ile İnfaz Hâkimliğinin karının kaldırılmasına karar verdiği ayrıca başvurucu hakkındaki disiplin cezasının infaz edilmediği anlaşılmıştır.

32. Başvurunun ihlal iddialarının temelinde hakkında verilen dört günlük hücre hapis cezası olduğu açıktır. Başvurucu, adil yargılama hakkı kapsamındaki şikâyetleri İnfaz Hakimliğinin

anılan kararı çerçevesinde dile getirmiştir. Yukarıda bahsedildiği gibi ihlal iddialarına konu disiplin cezasının kanun yararına bozma yoluyla ortadan kaldırıldığı, bu süreçte dört günlük hücre hapis cezasının infaz edilmediği anlaşılmıştır. Dolayısıyla bireysel başvuru tarihinden sonra talebinin yerine getirilmesi suretiyle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmış olması dolayısıyla İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi uyarınca başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebep kalmaması nedeniyle DÜŞMESİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞE DURNA VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/22068 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22068

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞE DURNA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22068)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Soner GÖÇER

Başvurucular : 1. Ayşe DURNA

2. Esmanur DURNA

3. Hattab DURNA

Başvurucular Vekili : Av. Mehmet Mehdi OĞUZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, terör örgütü sempatizanlarınca öldürülme ve açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle yaşam, hakkaniyete uygun yargılanma ve makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucuların yakını U.D. Hakkâri'nin Yüksekova ilçesinde bulunan Mustazaflar ile Dayanışma Derneğinin başkan yardımcısı olup 5/5/2011 tarihinde PKK terör örgütü sempatizanları tarafından Dernek binasına yapılan saldırı esnasında çıkan olaylarda ateşli silahla vurularak hayatını kaybetmiştir.

3. Başvurucular, yakınları U.D.nin ölümü ile ilgili olarak 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamında Hakkâri Valiliği Terörle Mücadeleden Doğan Zarar Tespit Komisyonu Başkanlığına (Zarar

Tespit Komisyonu) başvurmuştur. Zarar Tespit Komisyonu başvuruculara 23.165,45 TL maddi tazminat ödenmesine karar vermiş ve sulhname tasarısının imzalanması amacıyla kendilerine otuz günlük süre verilerek bir temsilci göndermeleri gerektiğini belirtmiştir. Başvuruculardan sulhname tasarısını imzalamak üzere gelmemesi üzerine Uyuşmazlık Tutanağı imzalanmıştır.

4. Başvurucular, toplam 250.000 TL maddi tazminatın 5233 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvuruda idarece karşılanmadığı gerekçesi ile -genel hükümler çerçevesinde ayrıca dava açacaklarını belirterek- idare mahkemeleri nezdinde dava açmıştır.

5. Dava; başvuruculardan terör eylemleri nedeniyle uğradıklarını iddia ettikleri maddi zararlarının tazmini amacıyla yaptıkları başvuruda tercihlerini genel hükümler kapsamında tam yargı davası yerine 5233 sayılı Kanun'dan yana kullandıkları, bu nedenle tazminat hesaplama yöntemi açısından 5233 sayılı Kanun'daki prosedürün uygulanması gerektiği, söz konusu kanun hükümlerine göre davalı idarece tazminat miktarının belirlendiği gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvuruculardan temyiz talebi de Danıştay görevli dairesince reddedilmiştir. Karar, tarafların karar düzeltme yoluna başvurmaması üzerine 23/3/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

6. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin edilen belgelere göre başvurucular, ayrıca genel hükümler kapsamında idare mahkemesi nezdinde ayrı bir tam yargı davası da açmış; dava, idare mahkemesince süre aşımı nedeniyle reddedilmiş ve karar temyiz yoluna başvurulmaması nedeniyle kesinleşmiştir. Yine UYAP aracılığıyla temin edilen belgelerden olaya ilişkin olarak meçhul fail hakkında Yüksekova Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturmanın derdest olduğu anlaşılmıştır.

7. Başvuruya konu olan, 5233 sayılı Kanun'dan kaynaklanan davada Danıştay onama kararı başvurucular vekiline 5/3/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucular -COVİD-19 salgını nedeniyle yasal sürelerin 13/3/2020 ila 15/6/2020 tarihlerinde durmasına dair düzenlemelerden istifade etmek suretiyle- 6/7/2020 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucular, terör örgütü sempatizanlarının U.D.nin başkan yardımcısı olduğu derneğe gerçekleştirdikleri saldırıda ateşli silahla vurularak öldürüldüğünü, idarenin hizmet kusuru olduğunu, Tazminat Komisyonca teklif edilen tazminat miktarını yetersiz olduğu için kabul etmediklerini, yaşam haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık, başvuru yollarının usulüne uygun tüketilmediği yönünde görüş bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı önceki beyanlarına benzer yönde beyanda bulunmuştur.

11. Başvuru, yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Devletin bireylerin her türlü tehlikeye karşı yaşam hakkını koruma yükümlülüğü (pozitif

yükümlülüğün maddi boyutu) vardır. Ancak yaşam hakkı kapsamında yapılacak bir inceleme ancak yetkili makamların kusura dayalı sorumluluğunun ileri sürüldüğü hâllerde söz konusudur. Bir ölümden kusursuz sorumluluk ilkeleri gereğince sorumlu olunduğunun ileri sürülmesi hâlinde ise bireysel başvurunun açıklanan gerekçelerle yaşam hakkından incelenebilmesi mümkün değildir (Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, §§ 58, 59).

13. Devletin, diğer bir deyişle kamu görevlilerinin yaşamı korumak için makul ölçüler çerçevesinde idari tedbirler alma konusunda ihmalkârlık yaptığını ileri süren başvurucular somut başvuruyu, 5233 sayılı Kanun'a istinaden yaptıkları başvurunun ve anılan başvuruda verilen karar aleyhine açılan davanın reddedilmesi üzerine yapmıştır.

14. Danıştayın konuyla ilgili yerleşik içtihadı da gözönüne alındığında 5233 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvurularda ve bu başvurularda verilen kararlar aleyhine açılan idari davalarda doğrudan kusursuz sorumluluğa ilişkin değerlendirme yapılmakta, idarenin yapması gerekenleri yapmadığı iddiası (kusur sorumluluğu) değerlendirilmemektedir. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin bu tazminat yolunu devletin yaşamı koruma yükümlülüğü ile bu yükümlülük kapsamında belirlediği ilkeler çerçevesinde inceleyip ilgili idari ve adli makamların vardıkları sonuçları bu bağlamda değerlendirebilmesi mümkün değildir (Aziz Biter ve diğerleri, §§ 74, 75). Zira anılan tazminat yolu, başvuruculların şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek nitelikte değildir.

15. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesinden önce başvurulan tazminat yolunun en azından özü itibarıyla ihlali tespit edebilecek nitelikte bir başvuru yolu olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı, başvuruculların söz konusu şikâyetleri açısından gerekli başvuru yolunu tüketmeden bireysel başvuruda bulundukları sonucuna ulaşılmıştır (Hadice Akyürek ve Hasan Akyürek, B. No: 2015/13867, 9/5/2019, § 59).

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucular, idare mahkemesi nezdinde açtıkları davada ileri sürdükleri iddiaların yeterince araştırılmadığını, eksik inceleme ile karar verildiğini bu suretle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık, açılan davada idare mahkemesince 5233 sayılı Kanun kapsamında yapılan maddi tazminata yönelik hesaplamanın doğru yapıldığı belirterek davanın reddine karar verilip kararın onandığı yönünde görüş bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı önceki beyanlarına benzer yönde beyanda bulunmuştur.

18. Başvuruculların iddialarının özünün derece mahkemelerince hukuk kurallarının yorumlanması ile delillerin takdirinde isabet bulunmadığına ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Buna göre başvuruculların iddialarının adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

19. Bireysel başvuruya konu davadaki olayların kanıtlanması, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması, yargılama sırasında delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi ile kişisel bir uyuşmazlığa derece mahkemeleri tarafından getirilen çözümün esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesinde değerlendirmeye tabi tutulamaz. Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği

sürece ya da açık bir keyfîlik içermedikçe derece mahkemelerinin kararlarındaki maddi ve hukuki hatalar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz. Bu çerçevede kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurularda derece mahkemelerinin delilleri takdirinde bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin bu takdire müdahalesi söz konusu olamaz (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

20. Başvuruculaların ileri sürdüğü iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, derece mahkemesi kararının bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik de içermediği anlaşıldığından başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılama Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

21. Başvurucular, idare mahkemesi nezdinde açtıkları davanın çok uzun sürdüğünü, bu nedenle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık, idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu gibi hususların dikkate alınması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı önceki beyanlarına benzer yönde beyanda bulunmuştur.

22. Başvuru, makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

23. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2)

numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talepleri kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMRAH ÜZEGÜL VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/22386 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22386

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMRAH ÜZEGÜL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22386)

Karar Tarihi: 7/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 18/8/2023-32283

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucular : 1. Emrah ÜZEGÜL

2. Serkan KARA

3. Ünal YÜCE

4. Yasin ALTAY

Başvurucular Vekili : Av. Göksel ÖZERKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, iş sözleşmeleri feshedilen başvurucuların sendikal tazminat taleplerinin reddedilmesi nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Aynı mahiyetteki dosyalar konu bakımından hukuki irtibat bulunması nedeniyle bu dosya üzerinde birleştirilmiştir.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Kısa adı KOOP-İŞ olan Türkiye Kooperatif, Ticaret ve Büro İşçileri Sendikası (Sendika) 1961 yılında kurulmuştur. Hâlen Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyona bağlı olarak ticaret, büro, eğitim ve güzel sanatlar iş kollarında faaliyet göstermek üzere örgütlenen sendikadır. Davalı işyeri ise 1996 yılından beri Türkiye'nin birçok ilinde hizmet veren, ev ve bahçe malzemelerinin satıldığı yapı markettir.

7. Başvurucular 2010 yılından beri davalı işyerinin Bursa şubesinde çalışmıştır. Başvurucu Ünal Yüce 18/3/2010 tarihinde KOOP-İŞ üyesi olmuş, başvurucunun iş sözleşmesi işyeri düzenini bozduğu gerekçesiyle 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesinin (II) numaralı bendinin (e) ve (h) alt bentleri kapsamında 31/8/2017 tarihinde tazminatsız olarak feshedilmiştir. Diğer başvurucular 15/8/2017 tarihinde KOOP-İŞ Sendikasına üye olmuş; başvuruculardan ikisinin iş sözleşmeleri 31/8/2017 tarihinde, diğerinin iş sözleşmesi 7/9/2017 tarihinde feshedilmiştir. Bu başvuruculaın iş sözleşmeleri de işyeri düzenini bozdukları gerekçesiyle 4857 sayılı Kanun'un 25. maddesinin (II) numaralı bendinin (e) ve (h) alt bentleri kapsamında tazminatsız sonlandırılmıştır.

8. Başvurucular iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiği iddiasıyla işe iade ve sendikal tazminat talepli dava açmıştır. Davacılar iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiğini ispat edebilmek için tanık deliline başvurmuştur. İlk derece mahkemelerinde dinlenen davacı tanıklarının beyanlarının ilgili kısmı şöyledir:

Tanık R.K: "Ben 2017 yılında 6 ay kadar davalı iş yerinde çalıştım. Şubat - Ağustos dönemi diye hatırlıyorum. Davacı Emrah Üzegül benim ahşap bölümünde bölüm şefimdi. ...Davacı sendikaya üye olmaktan dolayı işten çıkarıldı. Ağustos ayı B. firması açısından özlük haklarının iyileştirilmesi taleplerinin yoğun olduğu bir dönem oldu. Zira çalışanların sosyal hakları ödenmiyordu. Memnuniyetsizlik ve huzursuzluk vardı. Kaçınılmaz olarak bir sendikal süreç başladı. O dönemde 3-4 kişi 5'er dakika arayla işten çıkarıldı. Davalının davacının yetersizliği ve benzeri iddiaları gerçeği yansıtmıyor. Olduysa da ben görmedim. Benim kanaatim davacının iş akdine son verilmesi Koop- İş Sendikası üyesi olması sebebiyledir. Ben üye olmadım. Ben dış firma elemanı olduğum için de üye olmayı düşünmedim. Ayrıca bizim B. çalışanlarına göre sosyal haklarımız çok daha iyiydi. Bu nedenle de düşünmedim. Sendikal faaliyetlerde öne çıkan ve lider kabul edebileceğimiz isimleri bilmiyorum... Serkan Kara, Emrah Üzegül ve Ünal Yüce'nin sendikal faaliyetlerde öne çıktığını hatırlamıyorum ama peşlerine güvenlik görevlisi taktıklarını biliyorum. Zira bir araya geldiğimiz zamanlarda bu mesele gündem konusu olurdu. Sendikal faaliyetten benim anladığım çalışanların sendikaya üye olmasıdır. Çalışanlar arasında da sendikal bir propagandaya şahit olmadım. Bu faaliyetler de zaten mesai saatleri dışında yapılırdı. Davacının maaşı çok düşüktü. Sabah, akşam ya da gece orada onu çalışırken görürdüm. Fazla mesai aldığını bilmem..."

Tanık S.A: "Ben davalı iş yerinde Eylül 2014 - Eylül 2017 tarihleri arasında çalıştım, davacılar Emrah Üzegül, Yasin Altay, Ünal Yüce ve Serkan Kara ile birlikte çalıştık. Davacı Emrah, Serkan ve Ünal benden 1 ay önce, Yasin Altay 2-3 hafta önce işten ayrıldı...Davacılar Koop - İş üyesi oldukları için işten çıkarıldı... Ağustos ayında 10 kadar çalışan sendika üyesi oldu. Bunların 6 tanesi işten çıkartıldı. 4 tanesi sendika üyesi olmasına rağmen işe devam

ettiler. Sendikadan istifa etmediler. Davacılar mesai saatleri dışında sendikal faaliyetlerle ilgili bizi bilgilendiriyordu... Sendika üyesi olmamız yasaktı. Sendikalı personelle diyaloğa girilmezdi. Sendika üyesi arkadaşlar yanımıza geldiğinde yöneticiler gelip ne konuştuğumuz konusunda soru sorarlardı. Sendika üyesi çalışanlar müşteri kılığında gelen güvenlik görevlisi tarafından her gün kontrol altındaydı. İş yerinde prensip olarak sendikal üyelik söz konusu olamazdı. İşe girerken sordukları sorulardan biri de sendika üyeliğimizin olup olmadığıydı. Üye olan arkadaşlara ayrılmaları yönünde ciddi baskı yapıldığını biliyorum. Aynı şey bize de yapıldı. Sendika üyesi olmayalım ve onlarla birlikte olmayalım diye uyarıyorlardı. Yanlarına çağırmak suretiyle üye olunmaması yönünde tavsiyede bulunuyor, şartların iyileşeceği yönünde de umut veriyorlardı. Davacılar iyi çalışanlardı... biz genel olarak çok yoğun çalışırdık... Bu yoğun çalışmanın karşılığında da asgari ücrete ilaveten 100,00 - 150,00 TL ödenirdi..."

Tanık Ö.H: "... davacı Yasin Altay'ı iş arkadaşım olması nedeniyle tanıyorum... davacı benden 3 ay önce işten ayrıldı. Davacı işveren tarafından sendika yüzünden işten çıkartıldı. Davacı Koop-İş Sendikasına üyeydi, işveren sendikalı çalışan istemiyordu, sendikaya giren arkadaşları işten çıkarttı, davacının işten çıkarıldığı gruptan 1 ay kadar önce başka bir grup arkadaşımız daha işten çıkartıldı, bu arkadaşlarımız da sendika üyesiydi, iş yerinde baskı vardı... İşveren dışarıdan kişi tutup müşteri gibi mağaza içerisinde dolaştırıyordu, arkadaşların sendikalı olup olmadığını soruyorlardı, bana da hep aynı kişi bu şekilde sorular sordu... bu kişi durmadan işverenin odalarına gittiği için biz bu kişinin işveren tarafından tutulduğu sonucuna ulaştık... davacının iş yerinde herhangi bir sendikal çalışmasına şahit olmadım... işveren davacının sendika üyesi olduğunu öğrendikten sonra, davacı bölüm şefi olduğu için daha çok iş vermeye başladı, davacı daha fazla mesai yapmaya başladı, ben davacıyla aynı vardiyada çalıştım... Son güne kadar davacı işini yapmaya devam etti, son gün işten çıkarıldı. Baskı üzerine Koop-İş sendikasından istifa eden 2 arkadaşım vardır, bu arkadaşlar halen iş yerinde çalışmaktadır... sendikalı olup çalışmaya devam eden tanıdığım yoktur..."

Tanık H.I: "Ben 2010-2017 yılları arasında davalı yanında satış danışmanı olarak çalıştım... Davacı Ünal Yüce benden önce işten ayrıldı... Davacı sendikaya üye olduğundan işten çıkartıldı, ben de sendikaya üyeydim, aynı dönemde üye olduk, işverene biz haber vermedik ancak sistemsel olarak haberdar olmuşlar... İş yeri haberdar olduktan sonra bize baskı yaptı, önceki dönemde gece çalışmalarımız olurdu ancak sendikaya üye olduğumuzdan haberdar olunduktan sonraki dönemde gece çalışmalarımız arttı ve farklı bölümlerde çalıştırılmaya başlandık, işveren tarafından dışarıdan sivil özel güvenlik görevlileri getirildi, bu kişiler müşteri kılığında dolaşır, müşteri gibi de bizi şikayet ederlerdi... davacı ve sendikaya üye olan diğer şeflere üyelik öncesi dönemde önem verilir, önemli görevler verilir, toplantılara davet edilirlerdi ancak üyelik sonrası dışlandılar, toplantılara davet edildiler ancak ilişkiler soğudu... Davacı çalıştığı dönemde işine önem veren, saatlerine dikkat eden ve sorunsuz bir çalışan idi... davacı ile birlikte Emrah Üzegül ve Serkan Kara isimli kişileri de işten çıkardılar, bu kişileri de bildirdikleri nedenler olmaksızın işten çıkardılar, sendikal faaliyet kapsamında ilk olarak 6 kişi, ben, Yasin, Y., Serkan, Ünal ve Emrah idik. Bu 6 kişi sendikal faaliyet kapsamında -iş çıkışı- çalışan arkadaşlarımızla toplantılar yaptık, bunun sonrasında sendikaya üye olan kişi sayısı arttı, iş veren bunu duyduktan sonra bu hareketi başlatan aktif 6 kişinin işine son verdi, diğer çalışanları da ikna etti ve sendikadan bu kişileri çıkardılar... İşveren sendikanın markete girmesini istemezdi, bizim de sendikalı olduğumuzu bilmelerine rağmen sendikadan bahsetmezlerdi... Son dönemde iş yerinde maddi ve manevi olarak koşullar olumsuz yönde değişmişti, biz

bunları şeflerimiz aracılığı ile işverene ilettik ancak herhangi bir düzelme olmadı, bundan sonra sendikaya üye olduk ancak sendika üyeliğimizin başlamasından kısa bir süre sonrada işimize son verildiğinden herhangi bir işlem yapamadık"

9. İlk derece mahkemelerinden olan Bursa 9. İş Mahkemesinin dosyasında yer alan 18/9/2020 tarihli bilirkişi raporunun ilgili kısmı şöyledir:

"... Sendikadan ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından talep edilen belgeler doğrultusunda ... Fesih öncesi ve sonrası 6 aylık dönemde davalı iş yerinin 10 farklı şubesinde, toplam 35 işçinin Koop-İş Sendikasına üye olduğu, sendika üyesi 15 işçinin üyelikten çekildiği, 15 işçinin iş akitlerinin sona erdiği, üyelikten çekilen 12 işçinin iş yerinde çalışmaya devam ettiği anlaşılmıştır. Davalı iş yerinin Bursa şubesi yönünden ise fesih öncesi ve sonrası 6 aylık dönemde toplam 13 işçinin Koop-İş Sendikasına üye olduğu, 4 işçinin üyelikten çekildiği, 7 işçinin iş akdinin sona erdiği, üyelikten çekilen 3 işçinin iş akitlerinin devam ettiği görülmüştür."

10. İlk derece mahkemeleri davaları kabul etmiş ve iş sözleşmelerinin feshinin sendikal sebeplere dayanması nedeniyle 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun 25. maddesinin (5) numaralı fıkrası uyarınca başvuruculara bir yıllık brüt ücretleri tutarında sendikal tazminat ödenmesine hükmetmiştir.

11. Kararların gerekçesinde, işverenin başvuruculaın KOOP-İŞ Sendikasına üye olmalarından hemen sonra üst üste tutanaklar tuttuğuna ve akabinde iş sözleşmelerini aynı gerekçelerle sonlandırdığına dikkat çekilmiştir. Kararlarda; fesih yazılarında birçok eylem sayıldığı hâlde hiçbir eylem hakkında yer, zaman, olay bildirilmediği, fesih nedeninin somutlaştırılmadığı vurgulanmıştır. Ayrıca dinlenen tanıkların beyanları doğrultusunda başvuruculaın ve diğer işçilerin yoğun çalışma temposu ve ağır iş yüküne karşın iyileştirilmeyen özlük hakları ve arttırılmayan ücretlerini gerekçe göstererek başlattıkları sendikal örgütlenme çabasına işverenin sert tepki gösterdiği, öncelikle tavsiye ve telkinlerle sonuç alınmaması durumunda baskı ve tehditlerle örgütlenmeye engel olmaya çalıştıkları belirtilmiştir. Gerekçeli kararlarda; işverenin bu amaçla işyerinde müşteri kılığında özel güvenlik personeli istihdam ettiği, üyelikten ayrılmayanların iş sözleşmelerini farklı gerekçelerle sonlandırdığı, bu şekilde işyerindeki sendikal faaliyetleri engellemeye çalıştığı kanaatine ulaşılmıştır.

12. İlk derece mahkemesi kararlarının istinaf yargı yoluna götürülmesi üzerine Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi, ilk derece mahkemesi kararlarının ortadan kaldırılmasına ve davaların yeniden görülmesi için gönderilmesine karar vermiştir. İstinaf merciinin aynı gerekçelerle kurduğu hükümlerde, ilk derece mahkemelerince iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiği kabul edilmiş ise de yeterli araştırma ve incelemenin yapılmadığı belirtilmiştir. İstinaf değerlendirmesine göre davalı şirketin fesihten önceki ve sonraki altı aylık dönem bordroları istenerek işten çıkarılan ve işe alınan işçilerin toplam sayıları tespit edilmeli, işten çıkarılan işçilerin sendika üyelik fişleri ile işten ayrılış bilgileri istenmeli, davalı işyerinde fesih tarihi itibarıyla çalışanlardan kaç işçinin sendika üyesi olduğu belirlenmelidir. Ayrıca kaç işçinin üyelikten çekildiği, üyelikten çekilenlerden çalışmaya devam eden işçi bulunup bulunmadığı, işten çıkarılan işçilerin tamamının sendika üyesi olup olmadığı, davalı işyerinde çalışmasını sürdüren sendika üyesi işçilerin bulunup bulunmadığı, sendikanın yetki başvurusu olup olmadığı, davacının aktif sendikal faaliyetleri olup olmadığı, fesihte bunların etkili olup olmadığı gibi hususlar etraflıca araştırılmalı, davacı tanıklarının aleyhe beyanları da gözönünde tutulmalıdır.

13. Bölge Adliye Mahkemesinin ortadan kaldırma kararları üzerine ilk derece mahkemeleri yeniden yaptıkları yargılama sonucunda davaların kabulü ile başvuruculara sendikal tazminat ödenmesine karar vermiştir. İlk derece mahkemeleri gerekçeli kararlarında önceki gerekçelerini tekrarlamıştır. Bunun yanı sıra mahkemeler; davalıya ait işyerinde başvurucuların iş sözleşmelerinin feshedildiği tarihlerden önceki ve sonraki altı aylık dönemde on üç işçinin ilgili sendikaya üye olduğunu, bu dönemde dört işçinin üyelikten çekildiğini, yedi işçinin iş sözleşmesinin sona erdiğini, üyelikten çekilen dört işçiden üçünün çalışmaya devam ettiğini, diğerinin ise iş sözleşmesinin feshedildiğini tespit etmiştir. İlk derece mahkemelerinin değerlendirmesine göre KOOP-İŞ üyeliğinin 2017 yılının 7. ve 8. aylarında yoğunlaştığı, on üç üyeden on ikisinin bu iki aylık dönemde Sendikaya üye olduğu, aynı şekilde iş sözleşmesi feshedilen yedi sendika üyesi çalışanın da bu dönemde iş sözleşmelerinin sona erdirildiği görülmüştür. Bu yedi çalışanın biri istifa etmiş; diğer üçünün haklı nedenle, kalan üçünün ise haklı neden bildirilmeden işine son verilmiştir. Başvuruculardan da Sendikaya üye olduktan kısa bir süre sonra -her ne kadar başvuruculardan biri 2010 yılında Sendikaya üye olmuş ise de onun da aynı dönemde işten çıkarıldığı gözönünde bulundurularak- iş sözleşmelerinin feshedildiği dikkate alındığında davalı işverenin, iş sözleşmelerini başvuruculardan Sendikaya üye oldukları ve işyerindeki sendikal örgütlenme özgürlüğüne engel olmak için sona erdirdiği kabul edilmiştir.

14. İlk derece mahkemeleri tarafından verilen bu kararlara karşı tekrar istinaf yargı yoluna başvurulmuştur. Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi ilk derece mahkemesi kararlarının ortadan kaldırılmasına, davaların işe iade yönünden kabulüne, sendikal tazminat talepleri yönünden ise reddine kesin olarak karar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi tüm davalar yönünden aynı gerekçelerle karar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesine göre aynı işverene karşı açılan ve sendikal tazminat taleplerinin kabul edildiği dava dosyalarının her biri kendi delilleriyle sonuçlandırılmalıdır. Mahkeme, başvuruculların işyerinde herhangi bir sendikal faaliyette bulunmadığını söyleyen davacı tanıklarının beyanlarının soyut, genel, kısmen duyuma ve yoruma dayalı olduğunu, fesih tarihinden önce ve sonra sendikalı çalışanlar için %0,2-0,5 aralığındaki düşüş oranının yüksek olmadığını, işveren tarafından özellikle sendika üyesi işçilerin işten çıkarıldığına ilişkin bir uygulama olduğuna ve başvuruculların bu nedenle işten çıkarıldığına ilişkin somut veriler elde edilemediğini kabul etmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, başvuruculların aktif bir sendikal faaliyeti olduğunun ispat edilemediğini, Sendikanın ve üyelerinin organizasyon çerçevesinde yürütülen bir sendikal faaliyetlerinin bulunmadığını, sırf sendika üyeliğinin ispata yeterli olmadığını değerlendirmiştir.

15. Başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Mevzuat

16. 4857 sayılı Kanun'un "İşverenin haklı nedenle derhal fesih hakkı" kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Süresi belirli olsun veya olmasın işveren, aşağıda yazılı hallerde iş sözleşmesini sürenin bitiminden önce veya bildirim süresini beklemeksizin feshedebilir:

...

II- Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri:

...

e) İşçinin, işverenin güvenini kötüye kullanmak, hırsızlık yapmak, işverenin meslek

sırlarını ortaya atmak gibi doğruluk ve bağlılığa uymayan davranışlarda bulunması

...

h) İşçinin yapmakla ödevli bulunduğu görevleri kendisine hatırlatıldığı halde yapmamakta ısrar etmesi"

17. 6356 sayılı Kanun'un "Sendika özgürlüğünün güvencesi" kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İşçilerin işe alınmaları; belli bir sendikaya girmeleri veya girmemeleri, belli bir sendikadaki üyeliği sürdürmeleri veya üyelikten çekilmeleri veya herhangi bir sendikaya üye olmaları veya olmamaları şartına bağlı tutulamaz.

(2) İşveren, bir sendikaya üye olan işçilerle sendika üyesi olmayan işçiler veya ayrı sendikalara üye olan işçiler arasında, çalışma şartları veya çalıştırmaya son verilmesi bakımından herhangi bir ayrım yapamaz. Ücret, ikramiye, prim ve paraya ilişkin sosyal yardım konularında toplu iş sözleşmesi hükümleri saklıdır.

(3) İşçiler, sendikaya üye olmaları veya olmamaları, iş saatleri dışında veya işverenin izni ile iş saatleri içinde işçi kuruluşlarının faaliyetlerine katılmaları veya sendikal faaliyette bulunmalarından dolayı işten çıkarılamaz veya farklı işleme tabi tutulamaz.

(4) İşverenin (...) yukarıdaki fıkralara aykırı hareket etmesi hâlinde işçinin bir yıllık ücret tutarından az olmamak üzere sendikal tazminata hükmedilir.

(5) Sendikal bir nedenle iş sözleşmesinin feshi hâlinde işçi, 4857 sayılı Kanunun (...), 20 ve 21 inci madde hükümlerine göre dava açma hakkına sahiptir. İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiğinin tespit edilmesi hâlinde, 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesine göre işçinin başvurusu, işverenin işe başlatması veya başlatmaması şartına bağlı olmaksızın sendikal tazminata karar verilir. Ancak işçinin işe başlatılmaması hâlinde, ayrıca 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen tazminata hükmedilmez. İşçinin 4857 sayılı Kanunun yukarıdaki hükümlerine göre dava açmaması ayrıca sendikal tazminat talebini engellemez.

(6) İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiği iddiası ile açılacak davada, feshin nedenini ispat yükümlülüğü işverene aittir. Feshin işverenin ileri sürdüğü nedene dayanmadığını iddia eden işçi, feshin sendikal nedene dayandığını ispatla yükümlüdür.

(7) Fesih dışında işverenin sendikal ayrımcılık yaptığı iddiasını işçi ispat etmekle yükümlüdür. Ancak işçi sendikal ayrımcılık yapıldığını güçlü biçimde gösteren bir durumu ortaya koyduğunda, işveren davranışının nedenini ispat etmekle yükümlü olur.

..."

2. Yargıtay İçtihadı

18. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun sendikal fesih iddiasının değerlendirilmesi yönünden ortaya koyduğu kriterlere dair 7/10/2009 tarihli ve E.2009/9-372, K.2009/416 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde çalışan sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten çekilen, çekilme sonrası çalışmaya devam eden işçilerin olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı, toplu iş sözleşmesi prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı, işverence ekonomik veya teknolojik nedenlere dayalı bir fesih yoluna gidilmesi halinde teknik yönden bu hususların araştırılması, feshin son çare olarak kullanılıp kullanılmadığının değerlendirilmesi gereklidir"

B. Uluslararası Hukuk

19. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Tek Gıda İş Sendikası/Türkiye (B. No: 35009/05, 4/4/2017) kararında, işverenin sendika üyeliğinden ayrılma tehdidine boyun eğmeyerek sendika üyeliğini sürdüren kırk işçinin iş sözleşmesinin ekonomik nedenler ve mesleki yetersizlikler gerekçe gösterilerek feshedilmesini sendika özgürlüğü yönünden incelemiştir:

i. Anılan karara konu olayda mahkemeler 2004 yılı Temmuz ile Aralık ayları arasında verdikleri kararlarda işçilerin sendika üyeliği sebebiyle işten çıkarıldığı sonucuna ulaşmış, işçilerin işe iadelerine ya da bir yıllık brüt aylıklarına denk tazminatın işveren tarafından işçilere ödenmesine hükmetmiştir. İşveren, tazminat ödeme seçeneğini tercih ederek işçileri işe başlatmamış; netice olarak davalı işverene ait işyerinde başvurucu sendikanın üyesi hiçbir işçi kalmamıştır (Tek Gıda İş Sendikası/Türkiye, §§ 17-22).

ii. AİHM işçilerin ödenen tazminatın yeterliliğini, sendika hakkının kullanımına yönelik olarak işveren tarafından yapılacak müdahalelerde caydırıcılık niteliği olup olmadığı bakımından incelemiştir. Söz konusu başvuruda başvuran sendika, tazminatın caydırıcı bir nitelik taşımaması nedeniyle işverenin işe iade yerine tazminat ödeme seçeneğini tercih ettiğinden, bunun sonucunda toplu görüşme ve toplu sözleşme yapma yetkisini elde edemediğinden şikâyet etmiştir (Tek Gıda İş Sendikası/Türkiye, § 48).

iii. Mahkeme; işverenin tazminat ödeme seçeneğini tercih etmesi nedeniyle sendikasızlaşma süreci yaşandığını, sonuç olarak sendikanın o işyerinde üyesinin kalmadığını vurgulamıştır (Tek Gıda İş Sendikası/Türkiye, § 54).

iv. AİHM bu kaybın sendika yönünden sendikal faaliyetlerinin özünü zedeleyen bir sınırlama mahiyetinde olduğunu tespit etmiş ve ulusal mahkemelerin müdahalenin ölçülülüğüyle ilgili daha detaylı gerekçeler sunmaları gerektiğini belirtmiştir. AİHM, somut olayda derece mahkemesinin haksız işten çıkarma için kanun tarafından müsaade edilen asgari tutarda tazminata hükmederken -örneğin işten çıkarılan işçinin aldığı ücretin düşüklüğünü ve işveren şirketin ekonomik gücünün büyüklüğünü dikkate almak suretiyle- tutarın önleyici etkisi üzerinde titiz bir inceleme yaptığına dair bir işaret bulunmadığını belirtmiştir (Tek Gıda İş Sendikası/Türkiye, § 55).

v. AİHM, işverenin işten çıkarılan işçilerin işe iadelerini reddetmesinin ve işverenin çalışanları haksız yere işten çıkarmasının önlenmesi bakımından yetersiz miktarda tazminata hükmetmesinin derece mahkemelerince yorumlandığı biçimiyle kanuna aykırı olmadığını not etmiştir. AİHM ilgili kanunun -derece mahkemesince uygulandığı şekliyle- başvurucu sendikanın çalışanları üyeliğe ikna etme hakkını toplu işten çıkarma yoluyla bertaraf eden işveren için caydırıcı etki doğuracak yeterlilikte bir ceza dayatmadığı sonucuna ulaşmıştır. AİHM'e göre sonuç olarak somut olayda ne yasama ne de mahkeme,

başvuran sendikanın çalışanları sendikaya üye olmaya ikna etme ve bu suretle toplu görüşme imkânı elde etme hakkının kullanımının güvenceye bağlanması pozitif yükümlülüğünü ifa etmiştir. Bu nedenle başvurucu sendika ile işverenin yarışan menfaatleri arasında makul denge kurulamamıştır (Tek Gıda İş Sendikası/Türkiye, § 56).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 7/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucular; KOOP-İŞ Sendikasına üye olduklarını, örgütlenme çalışması yürüttüklerini, işverenin bu durumu öğrenmesinin ardından Sendikanın toplu iş sözleşmesi yapabilmek için yetki almasını önlemek adına kısa süre içinde sendikalı işçilerin iş sözleşmelerine son verdiğini ileri sürmüştür. Ayrıca başvurucular; işyerinde tüm işçilere sendikalı olunmaması yönünde baskı yapıldığını, Sendikadan istifa eden bir kısım işçinin işyerinde çalışmaya devam ettiğini iddia etmiştir. Başvuruculara göre kendileri ile aynı durumda olan bazı işçilerin açtığı davalarda sendikal fesih olgusu kabul edilmiş ve bu kararlar kesinleşmiştir. Başvurucular anılan nedenlerle adil yargılanma hakkı ile sendika hakkının ihlal edildiği iddia etmiştir.

22. Bakanlık görüşünde; başvuruculara sendika hakkının ihlal edildiğine yönelik şikâyetleri incelenirken yargılama makamları kararlarının yeterli gerekçeyi içerip içermediği, verilen kararlardaki tespit ve sonuçların kanunun uygulanması niteliğinde olup olmadığı, adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içerip içermediği hususlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculara iddialarının özünün iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiğine ilişkin olduğu anlaşıldığından adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarının da bir bütün olarak sendika hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

24. Anayasa’nın “Sendika kurma hakkı” kenar başlıklı 51. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir…”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir

olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

26. Anayasa'nın 51. maddesinde yer alan “çalışanlar ... üyelerinin menfaatlerini korumak için” ibaresi üyelerin mesleki menfaatlerini korumak için gerçekleştirecekleri sendikal faaliyetlerinin Anayasa tarafından korunduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Kristal-İş Sendikası [GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015, § 54). Bu bağlamda sendika hakkı, mensuplarının menfaatlerini korumak üzere yapılan sendikal faaliyetlere izin verilmesini de gerektirmektedir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31).

27. Anayasa'nın 51. maddesinde temel bir hak olarak güvence altına alınan sendika hakkının gerçekten ve etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin müdahaleden kaçınmasına bağlı değildir. Sendika hakkı, bu hakka yönelik olarak kamu gücü tarafından gerçekleştirilen müdahalelerin yanı sıra üyesi oldukları sendikalarca veya kimi durumlarda özel hukuk kişilerince yapılan müdahalelere karşı da anayasal koruma sağlamaktadır. Dolayısıyla sendika hakkı devlete, müdahalede bulunmama biçimindeki negatif yükümlülüğün yanı sıra üçüncü kişilerden gelebilecek müdahalelere karşı ilgiliye koruma sağlama şeklindeki birtakım pozitif yükümlülükler de yüklemektedir (Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, B. No: 2016/16056, 21/4/2021, § 52; Barış Adıgüzel, B. No: 2016/15802, 8/9/2021, § 29; Anıl Pınar ve Ömer Bilge, B. No: 2014/15627, 5/10/2017, § 36).

28. Devletin sendika hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleri kaynağını Anayasa'nın 5. ve 51. maddelerinden almaktadır. Bu yükümlülük devlete, üçüncü kişilerin ve özellikle işverenin çalışanların sendikaya üye olma ve sendikal faaliyette bulunma haklarını kullanmayı engelleyici davranışlarından kaçınmasına yönelik ve sırf bu haklarından yararlandıkları gerekçesiyle yaptırıma tabi tutulmalarını, ayrımcılığa maruz kalmalarını önleyici tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Bu çerçevede alınacak tedbirlerin üçüncü kişilerin ve özellikle işverenin çalışanların sendika hakkına müdahalede bulunmaları bakımından caydırıcı nitelikte olması gerekir. Öte yandan üçüncü kişiler tarafından sendika hakkına müdahale edilmesi durumunda müdahaleye karşı itirazların öne sürülebileceği ve müdahalenin sonuçlarının giderilmesi açısından gerçek ve etkili koruma temin edecek hukuksal mekanizmaların oluşturulması, savunma ve iddialarını yetkili makamlar önünde ortaya koyabilme olanağının tanınması, gerekiyorsa tazminat ve benzeri giderimler için dava açma imkânının getirilmesi devletin pozitif yükümlülüklerindendir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Barış Adıgüzel, § 30; Anıl Pınar ve Ömer Bilge, § 37; Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71; Kemal Kılıç [GK], B. No: 2019/16400, 28/7/2022, § 59; Muharrem Çimen [GK], B. No: 2016/5002, 23/3/2023, §§ 39, 40). Devletin söz konusu yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin denetimi ise yürütülen sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır.

29. Kamu gücü kullanan makamların her türlü iş ve işlemlerinde öncelikle Anayasa hükümlerini gözetmeleri zorunludur. Nitekim Anayasa'nın 11. maddesinde Anayasa hükümlerinin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kuralları olduğu ifade edilmiştir. Diğer taraftan Anayasa'nın 138. maddesine göre hâkimler Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verir. Görüldüğü üzere yargı organlarının uyuşmazlıkları öncelikle Anayasa hükümlerini dikkate alarak çözüme kavuşturmaları anayasal bir zorunluluktur. Bu bağlamda bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi Anayasa Mahkemesinin ilk elden yani

doğrudan inceleme yapmamasını ifade ettiği gibi esas itibarıyla idari ve yargısal makamların önlerindeki meseleleri ve uyuşmazlıkları öncelikle Anayasa'ya uygun biçimde sonuca bağlamaları yönünden birincil derecede sorumlu olduklarını göstermektedir. Özellikle temel kanunlarda öngörülen dürüstlük ve iyi niyet kuralları, hakkın kötüye kullanılması yasağı gibi genel ilkeler ile bazı hâllerde olayın özelliklerine ve durumun gereklerine göre hâkime takdir yetkisi tanınması uyuşmazlıkların çözümünde Anayasa'ya uygun yorum imkânı tanıyan söz konusu etkili hukuksal korumanın bir gereği olarak görülmelidir. Dolayısıyla ister özel kişiler arası isterse de taraflardan birinin kamu gücü olduğu uyuşmazlıklar olsun her durumda hâkimin hukuk kurallarını Anayasa'ya uygun bir biçimde yorumlaması ve yargı yetkisinin kullanımı çerçevesinde özellikle Anayasa ile güvence altına alınan temel hak ve hürriyetlerin korunmasını gözetmesi beklenmektedir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Mehmet Apaydın, B. No: 2015/13099, 8/1/2020, §§ 46, 47).

30. Diğer bir ifadeyle Anayasa'ya uygun yorum ilkesi hâkimin hukuk kurallarını yorumlama serbestîsinin sınırını oluşturmaktadır. Dolayısıyla hâkimin bir hukuk kuralının anlam ve kapsamını tespit ederken Anayasa'yı ve anayasal ilkeleri hesaba katmaması Anayasa'nın normlar hiyerarşisinin tepesinde yer almasını anlamsız hâle getirir. Bu bağlamda Anayasa kâğıt üzerinde kalan bir metin değil yaşayan, hukuk sistemini yönlendiren, her türlü kamusal tasarrufta gözetilmesi gereken hukuki bir belgedir (Mehmet Fatih Bulucu [GK], B. No: 2019/26274, 27/10/2022, § 76). Anayasa hükümlerinin bağlayıcılığının gereği olarak hâkimin maddi hukuk hükümlerini uygularken temel hak ve hürriyetlere ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvenceleri öncelikle dikkate alması anayasal bir gerekliliktir.

31. Bu kapsamda eldeki başvuruda olduğu gibi sendikal nedenlerle bir iş sözleşmesinin sonlandırıldığı iddia edildiğinde mevzuatın gerektirdiği hususların ve ispat koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Derece mahkemelerinin olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda olduğu açıktır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa’ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Önemle değinmek gerekir ki derece mahkemeleri önündeki uyuşmazlık ne kadar Anayasa’da yer alan temel hak ve hürriyetleri ilgilendirirse Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında bu hak veya hürriyete ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvencelerini denetleme yetkisi o kadar artar. Anayasa Mahkemesinin temel görevi Anayasa’da yer alan hükümlerin yeknesak ve doğru bir biçimde uygulanmasını sağlamaktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa’nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Dolayısıyla yapılan incelemede, derece mahkemelerinin yeri alınmamakta; kamusal makamların süreç içindeki tutumları sendika hakkı bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirilmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 40; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13351, 15/12/2020, § 40; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, § 57; Muharrem Çimen, § 42).

32. Bununla birlikte sendika hakkının gerektirdiği pozitif yükümlülüklerin yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için her iki tarafın menfaatlerinin de mümkün olduğunca dengelenmesi ve taraflardan biri aleyhine ölçüsüz bir sonuca yol açılmaması gerekir. Menfaatler dengesinin kurulmasında taraflardan biri aleyhine bireysel olarak aşırı ve olağan dışı bir külfetin yüklenmesi, pozitif yükümlülüklerin ihlali sonucunu doğurabilir. Olayın bütün koşulları ve taraflara tanınan tüm imkânlar ile tarafların tutum ve davranışları

gözönünde bulundurularak menfaatlerin adil bir şekilde dengelenip dengelenmediği değerlendirilmelidir (Faik Tari ve Sultan Tari, B. No: 2014/12321, 20/7/2017, § 52; Kemal Kılıç, § 61). Bu noktada Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, başvuruculaların sendikal nedenlerle işten çıkarıldıkları gerekçesiyle açtıkları davalarda devletin pozitif yükümlülüğünün gerektirdiği şekilde yargısal bir değerlendirme yapılıp yapılmadığına, özellikle derece mahkemelerinin kararlarının konuyla ilgili ve yeterli gerekçe içerip içermediğine ilişkindir.

33. Bilindiği üzere 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesi ile 6356 sayılı Kanun'un 25. maddesine göre iş sözleşmesinin geçerli veya haklı nedenle feshedildiğini ispat yükümlülüğü işverene aittir. Buna rağmen iş sözleşmesinin feshinin işverenin ileri sürdüğü nedene dayanmadığını iddia eden işçi, feshin sendikal nedene dayandığını ispatla yükümlüdür. Bu kapsamda iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiği iddiaları bakımından yargısal içtihatlarla bazı ölçütler geliştirilmiştir. Yargıtay, sendikal fesih iddiası değerlendirilirken fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçilerin sayısı, işyerinde sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten çekilen, çekilme sonrası çalışmaya devam eden işçiler olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı, toplu iş sözleşmesi prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı gibi hususların dikkate alınması gerektiğini belirlemiştir (bkz. § 18).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Eldeki başvuruda ilk derece mahkemeleri, tanık beyanları ile bu beyanları doğrulayan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından ve Sendikadan alınan bilgiler ışığında fesihlerin sendikal nedene dayandığına kanaat getirmiştir. İlk derece mahkemeleri kararlarında başvuruculaların benzer gerekçelerle ve yakın tarihlerde işten çıkarıldığına vurgu yapmıştır. Ayrıca davalı işyerinde KOOP-İŞ Sendikasına üyeliklerin 2017 yılının 7. ve 8. aylarında yoğunlaştığını, Sendikaya üye olan on üç kişiden on ikisinin bu iki aylık dönemde üye olduğuna, yedi sendika üyesi çalışanın da bu dönemde iş sözleşmelerinin feshedildiğine, sendika üyeliğinden çekilen dört işçiden üçünün ise davalı işyerinde çalışmaya devam ettiğine dikkat çekmiştir.

35. Buna karşın Bölge Adliye Mahkemesi, başvuruculaların işyerinde herhangi bir sendikal faaliyette bulunmadığını söyleyen davacı tanıklarının beyanlarının dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır.

36. Somut olayda başvuruculaların iş sözleşmelerinin sendikaya üye olmaları nedeniyle feshedildiğini düşünen tanıklar, başvuruculaların mesai saatleri sonrasında kendilerini sendika konusunda bilgilendirdiklerini beyan etmiştir. Özellikle tanıklardan H.I. başvuruculaların sendikal örgütlenmenin başını çektiğini, mesai sonrası iş arkadaşlarıyla yaptıkları toplantılar sonrasında sendikalı sayısının arttığını ifade etmiştir. Tanıklar; davalı işyerinde çalışanların sosyal haklarının ödenmemesi nedeniyle oluşan memnuniyetsizlik ve huzursuzluk ortamında sendikalaşmanın arttığını, sendikaya üye olan işçilerin güvenlik görevlisi ile takip edildiğini, iş sözleşmelerinin başvuruculaların yetersizlikleri nedeniyle değil sendika üyesi olmaları nedeniyle feshedildiğini o sırada bildiklerini ve aralarında konuştuklarını ifade etmiştir. Tanıklar, olayların meydana geldiği tarihte işçilerin sendikaya üye olmalarının yasak olduğunu, sendikalı personelle diyaloğa girilmesinin yönetimce istenmediğini, işe alınırken sendika üyesi olup olmamanın önemli bir kriter olduğunu, sendika üyesi olan işçilere baskı yapıldığını, daha fazla iş verildiğini ve mesai yaptırıldığını

belirtmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi tarafından yapılan istinaf incelemesinde, aleyhe olan tanık beyanları dikkate alınmış ancak lehe olan ve ilk derece mahkemesince değerlendirme konusu yapılan tanık beyanlarına değinilmemiştir. O hâlde Bölge Adliye Mahkemesinin yeterli bir gerekçe ile tanık beyanlarını bütünüyle irdeleyerek karar verdiği söylenemeyecektir.

37. Diğer yandan Bölge Adliye Mahkemesi başvuruculların iş sözleşmelerinin feshedildiği dönemde sendikalı çalışanlar için %0,2-0,5 aralığında düşüş oranı olduğunu tespit etmiş ve bunun da işveren tarafından özellikle sendika üyesi işçilerin işten çıkarılmadığına dayanak olarak göstermiştir. Başvuruculların mensubu olduğu KOOP-İŞ Sendikası bakımından işyerinin Türkiye geneli uygulamasına bakıldığında fesihten önceki ve sonraki altı aylık dilimde üye olan 35 kişiden 30'unun üyeliğinin iş sözleşmesinin feshedilmesi ya da üyelikten çekilmesi nedeniyle sonlandığı anlaşılmıştır. Davalı işyeri (Bursa şubesi) yönünden ise 13 işçiden 11'inin sendika üyeliğinin iş sözleşmesinin feshedilmesi ya da üyelikten çekilme nedenlerinden biriyle sona erdiği görülmüştür. Üstelik sendika üyeliğinden çekilenlerin önemli bir bölümünün çalışmaya devam ettiği gözardı edilmemelidir. Bu bakımdan davalı işyerinde fesih öncesi ve sonrası altı aylık zamanda KOOP-İŞ Sendikasının yaklaşık %85 oranında üye kaybı yaşadığı tespit edilmiştir. Anılan veriler esas alınmadan Bölge Mahkemesi kararında "işverenin sendikalı işçileri işten çıkarttığına dair bir uygulamanın bulunmadığı" tespitinde bulunmuştur. Bu durumda somut olayda başvuruculların işlerini kaybettiği gözönüne alındığında ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulmaksızın sendikal feshin gerçekleşmediği şeklindeki sonuç başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemiştir. Dolayısıyla işverenin menfaatleri ile başvuruculların sendika hakkının korunması arasında kurulması gereken adil denge başvurucular aleyhine bozulmuştur.

38. Neticede somut başvuruya konu davalarda ilk derece mahkemelerince ilgili delil ve olgular detaylı bir şekilde değerlendirilmişken Bölge Adliye Mahkemesi "başvuruculların sendikal faaliyette bulunmadığı" ve "işverenin sendikalı işçileri işten çıkarma kastının olmadığı" gerekçeleriyle yetinerek gerek Yargıtay gerek Anayasa Mahkemesi tarafından benimsenen kriterleri dikkate almamıştır. Devletin pozitif yükümlülükleri, işveren tarafından yapılan müdahaleyle ilgili olarak usule ilişkin güvenceler kapsamında oluşturulan yargısal mekanizmaların etkili bir şekilde işletilmesini ve derece mahkemelerinin konuyla ilgili ve yeterli gerekçe ortaya koymasını gerektirmektedir. İstinaf aşamasında yeterli bir yargısal inceleme yapıldığı, gerekçesinin ilgili ve yeterli olduğu söylenemez. Somut olayın koşulları altında devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

39. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

c. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi

40. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her biri için 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

41. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun

özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

42. Öte yandan sendika hakkının ihlal edilmesi nedeniyle yalnızca yeniden yargılamaya karar verilmesiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında her bir başvurucuya ayrı ayrı net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvuruculara uğradığını iddia ettikleri maddi zarar talepleri yeniden yargılama kapsamında giderilebileceğinden maddi tazminat talepleri reddedilmiştir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesine (E.2020/664, K.2020/646; E.2020/3219, K.2021/54; E.2021/688, K.2021/891; E.2021/618, K.2021/757) iletilmek üzere Bursa 7. İş Mahkemesi (E.2019/405, K.2019/685), Bursa 9. İş Mahkemesi (E.2019/766, K.2020/447) ve Bursa 16. İş Mahkemesine (E.2020/600, K.2020/170; E.2020/599, K.2020/169) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara net 18.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 1.909,70 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 11.809,70 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KİYMET DOĞMA

B. No: 2020/24429 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/24429

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KİYMET DOĞMA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/24429)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Kiymet DOĞMA

Vekili : Av. Rıdvan EROL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Yüksekova'da terör örgütüne yönelik gerçekleştirilen operasyonlar sırasında meydana gelen ölüm olayı ve konuya ilişkin etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Türkiye’de PKK terör örgütünün neden olduğu terör ve şiddet eylemleri 2015 yılının ortalarından itibaren özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yoğun olarak yaşanmaya başlamıştır. Şırnak'ın Cizre, İdil, Silopi ilçeleri, Hakkâri'nin Yüksekova ilçesi, Diyarbakır'ın Silvan, Sur ve Bağlar ilçeleri, Mardin'in Dargeçit, Nusaybin ve Derik ilçeleri ile Muş'un Varto ilçesinde PKK terör örgütü tarafından cadde ve sokaklara hendekler kazılarak barikatlar kurulmuş; patlayıcılar yerleştirilmiş ve bu yerleşim yerlerinin bir kısmında öz yönetim adı altında hâkimiyet kurulmaya çalışılmıştır. Terör ve şiddet olaylarına, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından PKK mensuplarına karşı ortak olarak gerçekleştirilen ve başta Sur, Cizre ve Nusaybin olmak üzere on bir şehirde yürütülen askerî operasyonlarla müdahale edilmiştir. Terör örgütü mensuplarının yakalanması, halkın can ve mal güvenliği ile kamu düzeninin sağlanması için yapılan

operasyonların gerçekleştirildiği bölgelerin bazılarında 2015 yılının ikinci yarısından başlamak üzere değişen tarihlerde sokağa çıkma yasakları uygulanmış ve bazı yerleşim birimleri geçici süreyle askerî güvenlik bölgesi ilan edilmiştir. Terör örgütü üyelerinin yakalanarak halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla getirilen sokağa çıkma yasakları güvenlik güçlerince yürütülen operasyonların sona ermesinin ardından kaldırılmıştır. Gerçekleşen geniş çaplı operasyonlarda beş yüze yakın güvenlik görevlisi şehit olmuş, iki binin üzerinde terörist etkisiz hâle getirilmiştir (sürece ilişkin detaylı aktarım ile operasyonlar ve hendek olaylarına ilişkin arka plan bilgisi için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022; Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019; Seyid Narin [GK], B. No: 2018/20156, 18/5/2022; Gülser Yıldırım (2), B. No: 2016/40170, 16/11/2017).

3. Operasyonların gerçekleştirildiği, sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı dönemde 9/4/2016 tarihinde Yüksekova Cumhuriyet Başsavcılığının kararına istinaden güvenlik güçlerince A sektör D 361 olarak numaralandırılan adreste yapılan aramada başvurucu yakını J.D.nin cansız bedenine ulaşılmıştır. Adreste olay yeri inceleme ekiplerince inceleme gerçekleştirilerek tutanak düzenlenmiştir.

4. Söz konusu binanın tek katlı ve müstakil olduğu, binada başvurucu yakınıyla birlikte beş kişinin cesedine ulaşıldığı, fotoğraf ve video görüntüleri alındıktan sonra cesetlerin tuzaklama kontrolü yapılarak morga sevk edildiği tutanak altına alınmıştır. Adreste ve beş ceset üzerinde çok sayıda silah, el bombası ve mühimmat ele geçirilmiştir.

5. Cumhuriyet savcısının katılımıyla ölü muayenesi ve otopsi işlemi yapılmıştır. Başvurucu yakınının ölüm sebebi ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı beyin kanaması, iç organ yaralanmasından gelişen iç ve dış kanama olarak tespit edilmiştir.

6. Ölüm olayına ilişkin olarak resen soruşturma başlatılmıştır. Cesetten çıkarılan mermi çekirdeği ve metal parçaları kriminal incelemeye gönderilmiştir. Başvurucu yakınından alınan örneklerin tamamında atış artıklarında bulunan antimon elementi tespit edilmiştir.

7. Ölen kişinin terör örgütü içinde faaliyet gösterdiğine ilişkin tanık beyanı bulunmaktadır.

8. Yüksekova Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucu yakınının etkisiz hâle getirilmesinin kanun hükmünün icrası kapsamında kaldığından bahisle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Karara karşı yapılan itiraz reddedilmiştir. Ret gerekçesinde; başvurucu yakınının güvenlik güçleriyle girilen bir çatışmada silahı, el bombası ve sair mühimmatıyla ele geçirildiği, PKK/KCK silahlı terör örgütünün talimatı uyarınca güvenlik güçlerine karşı silah kullandığı sırada çıkan çatışma sonucu öldürüldüğünün anlaşıldığı, Yüksekova Cumhuriyet Başsavcılığının soruşturma sonucunda oluşan inancına, takdirine ve gösterilen gerekçeye göre verilen kararda isabetsizlik olmadığı belirtilmiştir.

9. Başvurucu vekiline nihai karar 22/6/2020 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 16/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; oğlunun terör örgütü üyesi olmadığını, hukuka aykırı şekilde öldürüldükten sonra hakkında uydurulan asılsız delillerle örgüt üyesi gibi gösterilmeye çalışıldığını, ölüm olayına ilişkin etkili soruşturma yürütülmediğini belirterek birçok anayasal hakkının ihlal

edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı görüşünde sürece ilişkin bilgi verilmiş, başvurucu ise anılan görüşe karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

12. Başvuru yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı kapsamında devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme yükümlülüğü bulunmaktadır . Anayasa'nın 17. maddesinin son fıkrasında belirtilen yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı hâllerde dahi son çare olarak öldürücü kuvvet kullanılması gerekir. Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin gereklilik ve ölçülülük bakamından değerlendirmesi yapılırken eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamalarının dikkate alınması gerekir. Bunun yanı sıra bu konuda yapılacak değerlendirmede bir bütün olarak somut olayın hangi koşullarda gerçekleştiği, nasıl bir seyir izlediği ve yaşamını kaybeden kişinin daha önceki eylemleri ile kendisinin yaratacağı tehlikenin niteliği de gözönünde bulundurulmalıdır. Devlet, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümlere ilişkin soruşturmaların etkili olabilmesi için soruşturma makamları olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olmalı, resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmelidir. Soruşturma süreci kamu denetimine açık olmalı, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılımları sağlanmalıdır. Makul bir özen ve süratle yürütülmesi gereken soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması, bunun yanı sıra söz konusu kararın yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa’nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermesi de gerekir (detaylı aktarım için bkz. Cem Sarısülük ve diğerleri [GK], B. No: 2015/16451, 15/12/2021; Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014; İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016; Cembeli Erdem, B. No: 2014/19077, 18/4/2018; güvenlik güçlerinin fiziksel zor ve silah kullanımına ilişkin mevzuat için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 208, 214, 216-218, 221).

15. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, terör olayları nedeniyle 2015 ve 2016 yıllarında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen geniş çaplı operasyonlarda meydana gelen ölümler için birden çok başvurunun birleştirilmesi suretiyle yaşam hakkı yönünden yaptığı detaylı değerlendirmede olayın koşullarını, konuya ilişkin yaklaşımını, ilkeleri ve ölçütleri belirlemiştir. Somut başvuruya temel olan vaka da tarih ve mekân itibarıyla aynı operasyon içinde gerçekleştiğinden ihlal iddiasına konu tekil ölüm olayı ve akabinde olaya özgü yapılan soruşturmanın öznel şartları dışında genel operasyon (güç kullanımı) koşullarına yaklaşım bağlamında Gazal Kolanç ve diğerleri kararında yapılan belirlemelerden ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmamaktadır.

16. Devletin yaşam hakkına müdahalesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için sağlanması

gereken ilk ölçüt müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmasıdır. Güvenlik kuvvetlerinin güç ve silah kullanımını düzenleyen mevzuatın hangi durumlarda ve ne ölçüde güç kullanılacağını belirleyen, gücün kötüye kullanımını, keyfîliği önlemeye ve yaşam hakkına yapılan müdahalelerin asgari düzeyde tutulmasını sağlamaya yönelik yeterli ve açık olan kurallar içerdiği, dolayısıyla kanunilik şartını sağladığı değerlendirilmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 339).

17. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken ikinci kriter, müdahalenin Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında sayılan istisnai durumlardan biri kapsamında gerçekleştirilmesidir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda güvenlik güçlerinin güç kullanımının terörle mücadele çerçevesinde aldıkları emri yerine getirdikleri sırada kanunun verdiği yetkiyi kullanarak gerçekleştiği kabul edilmiştir. Söz konusu kabul, yukarıda özetlenen soruşturma sürecinde elde edilen delillere dayanmaktadır. Söz konusu deliller maktulün terör eylemlerini engellemek için yapılan operasyonlar sırasında güvenlik güçleri ile girdiği silahlı çatışmada, emrin yerine getirilmesi sırasında, kanunun verdiği yetkiyle ve Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan meşru müdafaa şartları altında öldürüldüğünün kabulü için yeterli verilerdir. Başvurucu, soruşturma sürecinde elde edilen delillerin aksini gösterecek, tespitlerin yanlış olduğu yönünde emare teşkil edecek soyut beyan dışında herhangi bir bilgi/belge sunmamıştır.

18. Diğer taraftan söz konusu operasyonların gerçekleşme sebebi olan yaygın terör olaylarının Gazal Kolanç ve diğerleri kararında yapılan belirleme (aynı kararda bkz. § 342) doğrultusunda ayaklanma olarak nitelendirilmesi gerektiği dikkate alındığında J.D.nin ölümüyle sonuçlanan güç kullanımının Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan bir ayaklanmanın bastırılması meşru amacına matuf olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

19. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken son kriter, müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesi anlamında ölçülülük ilkesine aykırılık taşımamasıdır. Bir başka ifadeyle devlet görevlilerinin ölümle neticelenen güç kullanımlarının somut olayın şartlarında ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı ve gerçekleştirilmek istenen meşru amaca ulaşmak için mutlak zorunlu olduğu ortaya konulmalıdır. Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, terör eylemlerinin sona erdirilmesi için yapılan operasyonlar kapsamında yaşam hakkına yönelik gerçekleşen müdahalelerin silahlı bir ayaklanma kapsamında ağır silahlar kullanılarak gerçekleştirilen kesintisiz ve öngörülemez nitelikteki ölümcül terör saldırılarına karşı silahlı ayaklanmayı bastırmak, güvenlik güçleri ve diğer kişilerin yaşamları bakımından ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için yapılan zorunlu ve orantılı bir müdahale olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 343-368). Bu noktada başvurucu yakınının da soruşturma dosyasında mevcut olan ve aksine herhangi bir veri, delil ya da emare sunulmamış deliller uyarınca Gazal Kolanç ve diğerleri kararında belirtilen ve detaylandırılan operasyonlar kapsamında güvenlik kuvvetleriyle yaşadığı silahlı çatışma esnasında güç kullanımına bağlı olarak hayatını kaybettiğinin kabulü gerektiğinin, dolayısıyla söz konusu operasyonlar için anılan kararda yapılan nitelemenin bu başvuru için de geçerli olduğunun hatırlatılması gerekir. Bu perspektiften elinde atış artıklarına rastlanan antimon elementi tespit edilen ve yanında mühimmatla birlikte bulunan maktulün ölüm sebebinin ateşli silah yaralanması olduğu yönündeki tespit değerlendirildiğinde başvurucu yakınının zorunlu ve orantılı güç kullanımı sonucu hayatını kaybettiği, yaşam hakkının maddi boyutu yönünden bir ihlal bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

20. Yaşam hakkının maddi boyutuna ilişkin olarak yapılan incelemenin ardından hakkın usul

boyutu (etkili soruşturma yükümlülüğü) çerçevesinde değerlendirme yapılması gerekmektedir.

21. Somut sürece bakıldığında başvurucu yakınının cansız bedeninin bulunmasını takiben Başsavcılık tarafından derhâl soruşturma başlatıldığı, olay yeri incelemesi yapılarak delillerin toplandığı, otopsi ve kimlik tespiti işlemlerinin vakit kaybetmeden gerçekleştirildiği görülmüştür. Süreçte maktulden biyolojik numune alınmış ve üzerinde ateşli silah atış artıklarında bulunan madde tespit edilmiştir.

22. Sokağa çıkma yasağı ve devam eden silahlı çatışmalar nedeniyle olay yerine erişimin sınırlı olduğu bir ortamda kamu gücü eliyle yeterli bir soruşturma yürütülerek ölümün meydana geldiği koşulların tam olarak ortaya konulması özellikle önemlidir. Öte yandan olayı çevreleyen zorlu koşullar soruşturma makamları ve delil toplamakla görevli kamu görevlileri için de geçerlidir. Söz konusu çatışma ve operasyon döneminde verilen bir arama kararının yerine getirilmesi ve delil toplanması amacıyla olay yerine giden emniyet görevlilerine ve onların güvenliğini sağlamak için tertibat alan Jandarma ve Polis Özel Harekât mensuplarına terör örgütü üyelerince bombalı ve silahlı saldırıda bulunulduğu, bazı uzman görevlilerinin yaralandığı, bu görevlilerin arama kararı gereğini yerine getiremeden olay yerinden ayrılmak zorunda kaldıkları, adliye binalarına saldırılar düzenlendiği Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında detaylı olarak anlatılmıştır. Bu derece öngörülemez ve şiddetli terör saldırılarının olduğu bir ortamda etkili soruşturma yapma yükümlülüğü kapsamında olay yerinden delil toplanmasına ilişkin ilkelerin katı biçimde uygulanmasının mümkün olmadığı kuşkusuzdur. Anayasa Mahkemesi, soruşturmanın bağımsız kişilerce yürütülmesi kriterinin hiçbir şekilde Cumhuriyet savcılarının ağır silahlarla çatışmaların devam ettiği bir bölgeye bizzat giderek delilleri tespit etmeleri gerektiği şeklinde yorumlanamayacağı kanaatini açıklamıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 373, 377).

23. Somut başvuruya konu olayda çatışmaların devam ettiği bölgede bulunan adreste, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerden olduğu değerlendirilerek Yüksekova Cumhuriyet Başsavcılığının kararına istinaden (olağanüstü koşullar nedeniyle hazirun temin edilemeden) arama işlemi gerçekleştirilmiştir. Aramada cesetlerin ve mühimmatın bulunması üzerine adreste olay yeri inceleme ekipleri tarafından inceleme yapılmıştır. Ölü muayenesi ve otopsi işlemleri Cumhuriyet savcısının bizzat katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Somut olayda etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü kapsamında soruşturmanın bağımsızlığının zedelenmemesi için imkânlar dâhilinde tedbirlerin alındığı kanaatine ulaşılmıştır.

24. Süreçte kamu görevlilerinin şüpheli sıfatıyla ifadelerinin alınmadığı görülmekte ise de soruşturmanın amacı, somut olayın ne şekilde gerçekleştiğini ortaya çıkarmak ve böylece kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında meşru olup olmadığını belirlemektir. Dolayısıyla ifade alma işlemi her soruşturmada yerine getirilmesi gereken otomatik bir zorunluluk olarak kabul edilemez. Süreçte toplanan deliller olayın koşullarında maddi gerçeği ortaya çıkarmış ve kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında mutlak zorunlu ve orantılı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle somut olayda çatışmalara katılan görevlilerin ifadelerinin alınmaması etkili soruşturma yükümlülüğü ile ulaşılmak istenen amaç bakımından yerine getirilmesi gereken zorunlu ve faydalı bir delil toplama işlemi olarak değerlendirilmemiştir. Bunun da ötesinde devamlılık arz eden ve öngörülemez nitelikteki silahlı çatışmalara katılan operasyonel birliklerin çatışmaların seyrine göre sürekli değişmesi nedeniyle farklı zamanlarda gerçekleşmesi son derece muhtemel ölümlerin hangi birim görevlilerince kullanılan güç sonucu meydana geldiğini belirlemek de neredeyse imkânsızdır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 381).

25. Soruşturma itiraz süreciyle birlikte yaklaşık iki yıllık bir sürede tamamlanmıştır. Bunun yanı sıra başvurucunun süreçteki bilgi/belgeden haberdar edilmemesi gibi bir iddiasının da bulunmadığı görülmüştür.

26. Soruşturmanın etkinliğine ilişkin asgari ölçütleri karşılayan incelemenin niteliği ve derecesinin olayın koşullarına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Gazal Kolanç ve diğerleri kararında detaylı analize konu -döneme hâkim olan- koşullar altında dahi olayın aydınlatılabilmesi için imkânlar dâhilinde tüm delillerin toplanmasının hukukun üstünlüğüne olan inancın korunması ve hukuka aykırı eylemlere müsamaha gösterildiği veya kayıtsız kalındığı görünümü verilmemesi açısından kritik bir önemi vardır. Yukarıda aktarılan safahatı içeren soruşturma sürecinde ölüm olayını çevreleyen koşulların tespitine imkân sağlayan gerekli ve yeterli bilgilerin olabildiğince bir bütün olarak elde edildiği, kriminal/laboratuvar incelemelerinin yapıldığı, yaklaşık iki yıl gibi makul bir sürede sürecin tamamlandığı görülmüştür. Somut olayı çevreleyen son derece zor ve ağır koşullar nazara alındığında ölüm olayı ile ilgili delil toplama işlemlerinin özensiz yürütüldüğü yorumunu getirmek mümkün görünmemektedir.

27. Sonuç itibarıyla soruşturma makamlarının olayların seyrini aydınlatmaya yönelik işlemlerinden kuşku duyulmasını gerektirecek bir durumun, başka bir ifade ile yürütülen soruşturmanın derinliği ve ciddiyetine etki edecek nitelikte bir eksikliğin bulunmadığı, dolayısıyla yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ARZU AVCILAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/31822 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/31822

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARZU AVCILAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/31822)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Soner GÖÇER

Başvurucular : 1. Arzu AVCILAR

2. Kalender AVCILAR

3. Kudret BULDU

4. Latif AVCILAR

5. Nurullah AVCILAR

6. Ramazan AVCILAR

7. Yusuf AVCILAR

Başvurucular Vekili : Av. Bülent ÖNCÜL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza infaz kurumunda hükümlü iken kanser hastalığı nedeniyle meydana geldiği kabul edilen ölümün şüpheli olduğu, esasen ölümün kötü muameleden ve sağlık hizmetine erişim konusunda gösterilen ihmalden kaynaklandığı, ayrıca olaya ilişkin ceza soruşturmasının etkili bir şekilde yürütülmediği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculların, Adana E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu)

tutulmakta olan yakınları İ.A.nın sağlık şikâyetleri nedeniyle 1/3/2019 tarihinde İnfaz Kurumu revirinde, 6/3/2019 tarihinde sevk edildiği Şehir Hastanesi Kardiyoloji Polikliniğinde, 22/3/2019 ve 29/3/2019 tarihlerinde Ceza İnfaz Kurumu revirinde, 5/4/2019 tarihinde ise sevk ediliği Şehir Hastanesi Fizik Tedavi ve Rehabilatasyon Polikliniğinde muayenesi ve tedavisi yapılmıştır. 12/3/2019, 22/3/2019 ve 1/4/2019 tarihlerinde Ceza İnfaz Kurumu diş hekimi, yaptığı muayeneleri sonucunda apikal apse ve gingivitis (diş eti iltihabı) tanısıyla İ.A.ya ilaç reçete etmiş; 15/4/2019 tarihinde ise İ.A.nın iki dişini çekmiştir.

3. 12/4/2019 tarihinde Ceza İnfaz Kurumu hekimi, İ.A.nın dispeptik (karında süren ağrı, iştahsızlık) şikâyetleri üzerine yaptığı muayenede "Kilo kaybı mevcut, şahısta halsizlik artmış, ivedilikle gastroentoloji sevki yapılmış." şeklinde görüş belirtmiş; ayrıca miyalji ve dispepsi tanısı ile İ.A.ya ilaç reçete etmiştir. 19/4/2019 tarihinde İ.A., Şehir Hastanesi Gastroloji Polikliniğine sevk edilmiş; uzman hekim tarafından yapılan muayenesi sonucunda "2 aydır yemek yiyemiyormuş, kilo kaybı mevcut, yemek yiyince midesinde yanma oluyormuş, 20 gündür gaita çıkışı yok, karın ağrısı yok, batın muayenesinde bir bulgu yok." görüşüyle endoskopi randevusu alınması istenerek muayene tamamlanmıştır.

4. 25/4/2019 tarihinde İ.A.nın rahatsızlanması üzerine Şehir Hastanesi Acil Polikliğine sevk edilerek hastaneye yatış işlemi gerçekleştirilmiş ve kendisine burkitt tümörü (lenf kanseri) tanısı konmuştur. İ.A. 22/5/2019 tarihinde yatarak tedavi gördüğü Şehir Hastanesinde hayatını kaybetmiştir.

5. Adana Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) başlatılan soruşturmada, ölü muayene ve klasik otopsi işlemleri gerçekleştirilmiş; Adana Adli Tıp Kurumu Grup Başkanlığı Morg İhtisas Dairesinin 29/7/2019 tarihli ayrıntılı otopsi raporuyla İ.A.nın ölümünün kendisinde mevcut olan kanser hastalığı ve buna bağlı gelişen komplikasyonlar sonucu meydana geldiği, otopside saptanan sternum kırığı ile kot kırıklarının (kaburga, göğüs ön kemiği kırığı) uzamış canlandırma işlemi ile husulünün mümkün olduğu, toksikolojik incelemelerde saptanan maddelerin ilaç etken maddeleri olduğu ve öldürücü doz içermediği tespitinde bulunulmuştur. Şüpheli ölüm nedeniyle yürütülen soruşturma neticesinde ölümünün kanser hastalığı ve buna bağlı gelişen komplikasyonlar sonucu meydana geldiği gerekçesiyle herhangi bir şüpheli ismine ya da meçhul şüpheli ibaresine de yer verilmeden kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

6. Başvurucular söz konusu karara İ.A.nın kanser hastalığından ziyade personel tarafından uğradığı şiddet, revirde uygulanan yanlış tedavi ve idari ihmaller sonucu öldüğü iddiasıyla itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen sulh ceza hâkimliği, başvurucuların iddialarının araştırılması gerektiği kanaati ile itirazı kabul etmiş ve kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı kaldırmıştır.

7. Karar sonrası devam eden soruşturmada, başvurucuların dinlenmesini talep ettiği kişilerden tutuklu/hükümlü olan ikisi Ceza İnfaz Kurumu 2. müdürünce dinlenerek beyanları soruşturma dosyasına gönderilmiştir. İ.A.nın öz kardeşi olduğu, ağabeyiyle birlikte Ceza İnfaz Kurumunda bir süre aynı koğuşta kaldıkları -ve aynı zamanda bireysel başvuruda başvurucu durumunda bulunduğu- anlaşılan L.A. ile diğer mahpus U.B., herhangi bir darp olayına şahit olmadıklarını ve çok kez İ.A.nın revire çıkarıldığını gördüklerini ifade etmiştir.

8. Başsavcılıkça -tekrar yürütülen soruşturma işlemleri neticesinde- Ceza İnfaz Kurumu personeli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucuların karara yaptığı itiraz sulh ceza hâkimliğince reddedilmiştir.

9. Sulh ceza hâkimliği kararı, başvurucular vekiline 12/9/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucular 28/9/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucular, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunduğu sırada vefat eden yakınları olan İ.A.nın ölümünün şüpheli olduğunu, Ceza İnfaz Kurumu revirinde iltihaplı olan dişinin antibiyotik tedavisi uygulanmadan çekildiğini, sonrasında kilo kaybına uğradığını, ısrarlarına rağmen hastaneye gönderilmediğini, dahası Ceza İnfaz Kurumu personelinin fiziksel şiddetine maruz kaldığını, otopside göğüs kafesinde kırık ve göğüste dış lezyonlar tespit edildiğini, İ.A.nın kanser hastalığından ziyade personel tarafından uğradığı şiddet, revirde uygulanan yanlış tedavi ve idari ihmaller sonucu öldüğünü, Başsavcılıkça tek bir rapora istinaden, otopsideki bulgular tartışılmadan, tanıklar ve şüpheliler dinlenmeden karar verildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucuların başvuru konusu olayla ilgili olarak idare mahkemeleri önünde tam yargı davası açıp açmadıkları hususunda bireysel başvuru formunda herhangi bilgi vermedikleri, bu hususunun kabul edilebilirlik incelemesinde değerlendirilmesi gerektiği, başvurucuların yakınının sağlık sorunları ile ilgili gerekli tüm tetkiklerin ve tedavilerin özenle yerine getirildiği, gördüğü kötü muamele sonucu vefat ettiğine dair iddianın makul şüphe kriterine uygun delille desteklenip desteklenmediği hususunda inceleme yapılması gerektiği, soruşturmanın özenle yürütüldüğü ifade edilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki beyanlarına benzer beyanlarda bulunmuştur.

13. Başvuruculların iddiası; yakınları İ.A.nın kanserden ziyade personel tarafından uğradığı şiddet, revirde uygulanan yanlış tedavi ve idari ihmaller sonucu öldüğü, Başsavcılıkça etkili soruşturma yapılmadığı hususlarına ilişkindir. Bu nedenle başvuru, yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir. Kötü muamele yasağından ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

14. Yaşam hakkının maddi ve usul boyutuna ilişkin ilkelere Serpil Kerimoğlu ve diğerleri (B. No: 2012/752, 17/9/2013, §§ 50-58) kararında yer verilmiştir.

15. Somut başvuruda, başvuruculların iddiaları (bkz. § 11) dört başlık altında incelenebilir:

i. İ.A.nın Israrlarına Rağmen Hastaneye Gönderilmediği, Ölümünün Bu Neviden İdari İhmaller Sonucu Olduğu İddiası:

- İ.A.nın çeşitli sağlık problemleri nedeniyle gerek Ceza İnfaz Kurumu revirinde muayene ve tedavi edilmesi gerekse de hastaneye sevk edilmesi suretiyle sağlık hizmetinden faydalandırıldığı (bkz. § 2), dispeptik (karında süren ağrı, iştahsızlık) şikâyetleri üzerine Ceza İnfaz Kurumu hekimi tarafından yapılan muayenesi sonucunda 19/4/2019 tarihinde Şehir Hastanesi Gastroloji Polikliniğine sevk edildiği, burada uzman hekim tarafından yapılan muayenesi sonucunda "Batın muayenesinde bir bulgu yok." teşhisiyle endoskopi randevusu alınması istenerek muayenesinin tamamlandığı (bkz. § 3), 25/4/2019 tarihinde rahatsızlanması üzerine Şehir Hastanesi Acil Polikliğine sevk edildiği ve hastaneye yatış işleminin gerçekleştirildiği (bkz. § 4), 22/5/2019 tarihinde yatarak tedavi gördüğü Şehir Hastanesinde hayatını kaybettiği, gerek Kurumda muayenesinde ve tedavisinde gerekse

hastaneye sevki hususunda gecikme yaşandığına dair -Başsavcılığın ulaştığı sonuçtan farklı bir sonuca ulaştıracak- bir bulguya rastlanmamıştır.

ii. İ.A.nın Ceza İnfaz Kurumu Revirinde İltihaplı Dişinin Antibiyotik Tedavisi Uygulanmadan Çekildiği, Revirde Uygulanan Bu Yanlış Tedavi Sonucu Öldüğü İddiası:

- İ.A.nın Ceza İnfaz Kurumu diş hekiminin muayenesi sonucunda apse ve diş eti iltihabı tanısıyla İ.A.ya ilaç reçete edildiği, akabinde diş çekimi yapıldığı (bkz. § 2), Morg İhtisas Dairesinin ayrıntılı otopsi raporuyla İ.A.nın ölümünün kendisinde mevcut olan kanser hastalığı ve buna bağlı gelişen komplikasyonlar sonucu meydana geldiğinin tespit edildiği (bkz. § 5) görülmüştür. İ.A.nın ölümünün iltihaplı dişin çekilmesinden kaynaklandığına dair -Başsavcılığın ulaştığı sonuçtan farklı bir sonuca ulaştıracak- bir bulguya rastlanmamıştır.

iii. İ.A.nın Ceza İnfaz Kurumu Personelinin Fiziksel Şiddetine Maruz Kaldığı, Nitekim Otopside Göğüs Kafesinde Kırık ve Göğüste Dış Lezyonlar Tespit Edildiği, Uğradığı Şiddet Sonucu Öldüğü İddiası:

- Morg İhtisas Dairesinin ayrıntılı otopsi raporuyla İ.A.nın ölümünün kendisinde mevcut kanser hastalığı ve buna bağlı gelişen komplikasyonlar sonucu meydana geldiği tespit edilmiş, otopside saptanan sternum kırığı ile kot kırıklarının (kaburga, göğüs ön kemiği kırığı) uzamış canlandırma işlemi ile husulünün mümkün olduğu mütala edilmiştir (bkz. § 5). İ.A.nın kötü muameleye uğradığı, dahası bu muamele nedeniyle öldüğüne dair -Başsavcılığın ulaştığı sonuçtan farklı bir sonuca ulaştıracak- bir bulguya rastlanmamıştır.

iv. İ.A.nın Ölümün Şüpheli Olduğu, Başsavcılıkça Tek Bir Rapora İstinaden, Otopsideki Bulgular Tartışılmadan, Tanıklar ve Şüpheliler Dinlenmeden Karar Verildiği İddiası:

- Soruşturma işlemleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde Başsavcılıkça gecikmeksizin soruşturmaya başlandığı, otopsi işlemi ve adli tıp raporuyla ölüm nedeninin netleştirildiği, İ.A.nın öz kardeşi olduğu, ağabeyiyle birlikte Ceza İnfaz Kurumunda bir süre aynı koğuşta kaldıkları -ve aynı zamanda bireysel başvuruda başvurucu durumunda bulunduğu- anlaşılan L.A. dahil mahpusların beyanlarının alındığı, soruşturmanın makul bir sürede tamamlandığı anlaşılmıştır.

16. Özetle, İ.A.nın muayene ve tedavi ve sevki hususunda gecikme veya ihmal gösterildiğine dair bir bulguya rastlanmadığı; İ.A.nın diş çekimi işleminin apse ve diş eti iltihabı için reçete edilen ilaçlar kullanıldıktan sonra yapıldığı, dahası ayrıntılı otopsi raporuyla İ.A.nın ölümünün kendisinde mevcut olan kanser hastalığı ve buna bağlı gelişen komplikasyonlar sonucu meydana geldiğinin tespit edildiği ayrıca otopside saptanan kaburga ve göğüs ön kemiği kırığının uzamış canlandırma işlemi ile husulünün mümkün olduğunun mütalaa edildiği görülmüştür. Kaldı ki İ.A.nın öz kardeşi olduğu, ağabeyiyle birlikte Ceza İnfaz Kurumunda bir süre aynı koğuşta kaldıkları -ve aynı zamanda bireysel başvuruda başvurucu durumunda bulunduğu- anlaşılan L.A.nın, kardeşi İ.A.nın darp edildiğine şahit olmadığını ve çok kez İ.A.nın revire çıkarıldığını gördüğünü ifade ettiği, L.A. ve diğer mahpusun beyanının Başsavcılıkta değil Kurum Müdürlüğünde alınmasından yakınılmış ise de başvuru formunda Kurum Müdürlüğünde dile getirilen beyanın ötesinde bir iddianın da ileri sürülmediği anlaşılmıştır. Sonuç olarak İ.A.nın kanserden ziyade Ceza İnfaz Kurumu personeli tarafından uğradığı şiddet, revirde uygulanan yanlış tedavi ve idari ihmaller sonucu öldüğü, Başsavcılıkça etkili soruşturma yürütülmediği iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğu değerlendirilmiştir.

17. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan

yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİL AKKAYA

B. No: 2021/2754 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/2754

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİL AKKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/2754)

Karar Tarihi: 7/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 18/8/2023-32283

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Halil AKKAYA

Vekili : Av. İlhan ERDEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında cezayı azaltabilecek ya da ortadan kaldırabilecek bir olgunun araştırılması talebinin reddedilmesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Komisyon; silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ile gerekçeli karar hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan ilkelere ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

3. Müşteki S.A.; tatilini geçirmek amacıyla bir internet sitesinden kiralık ev bulduğunu, ilandaki numarayı arayarak 3.000 TL'ye anlaştığını, kendisine verilen ve başvurucuya ait olan banka hesabına 500 TL'yi de kapora olarak gönderdiğini ancak tatil için Çeşme'ye geldiğinde görüştüğü numarayı tekrar aramasına rağmen dönüş yapılmadığını belirterek Çeşme Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette bulunmuştur.

4. Yapılan soruşturma kapsamında başvurucunun hesabına gönderilen paranın ATM'den çekilme anına ilişkin görüntü kayıtlarının temin edilmesi üzerine kolluk tarafından yapılan incelemede paranın beyaz kıyafetli, şapka takan ve yüzü görünmeyen bir erkek tarafından çekildiği tespit edilmiştir.

5. Çeşme Cumhuriyet Başsavcılığı, soruşturma dosyasını dolandırıcılık suçunda suç yerinin menfaatin fiilen elde edildiği yer olduğu, söz konusu paranın da Denizli'den çekildiği gerekçesiyle Denizli Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) yetkisizlik kararıyla göndermiştir.

6. Başsavcılık; başvurucunun bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçundan cezalandırılması talebiyle 29/1/2019 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede müşteki S.A.nın kapora gönderdiği hesabın Finansbank Denizli Bayramyeri Şubesindeki başvurucuya ait hesap olduğu, paranın da Denizli'deki bir ATM'den aynı gün çekildiği ileri sürülmüştür.

7. Başvurucu müdafii ilk celseden önce 4/9/2019 tarihinde Mahkemeye verdiği tevsii tahkikat talepli dilekçesinde başvurucunun kartından 2018 yılı Ağustos ayında yargılamaya konu dolandırıcılık eylemine benzer şekilde çok sayıda para çekme işlemi yapıldığını, detaylı hesap döküm cetvellerinin istenmesi hâlinde bu eylemelere ilişkin de araştırma yapılarak gerçek faillerin bulunabileceğini, internet sitesindeki ilanın kim tarafından verildiğinin tespiti amacıyla IP'nin belirlenmesini, ilanda yer alan ve müştekinin görüşme yaptığı iki telefon numarasının kimler adına kayıtlı olduğunun araştırılmasını ve bu hatlara ilişkin görüşme kayıtlarının incelenmesini istemiştir. Ayrıca başvurucunun kartıyla başka dolandırıcılık ve para çekme eylemleri de yapıldığını, bu eylemlere ilişkin soruşturmaların ve yargılamaların tespit edilerek gerçek faillerin bulunabileceğini, para çekilme anına ilişkin kamera görüntülerinden asıl şüphelilerin tespit edilebileceğini, suç tarihi itibarıyla başvurucunun kullandığı hattın baz istasyonu kayıtlarının ve başvurucuya para çekme işlemlerine dair mesajlar gelmeye başladıktan sonra başvurucunun Finansbankı aradığına ilişkin ses kayıtlarının bankadan getirtilmesini talep etmiştir.

8. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Denizli 7. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Başvurucu 4/9/2019 tarihli ilk celsede yaptığı savunmasında müştekiyi tanımadığını, hiçbir internet sitesine ilan vermediğini, daha önce çalıştığı işyerinden maaşını almak için Finansbankta hesap açtırdığını, bu hesaba ait kartın arkasına da unutmamak için şifresini yazdığını, maaş aldığı işyerinden ayrıldığı için kartı kaybetmesine rağmen kapattırmadığını ancak telefonuna hesabına para yatırıldığına dair mesajlar gelince bankayı arayarak hesabına bloke koydurduğunu belirtip isnat edilen suçlamayı reddetmiştir. Başvurucu ayrıca müştekinin aradığını söylediği numaraların kendisine ait olmadığını, olay günü ise Sümer Mahallesi 3. Sanayi Sitesi [Ç.] Ekmek Fırını isimli yerde çalıştığını, fırına yakın bir apartta kaldığını ve başka yere gitmediğini savunmuştur. Bu celsede para çekilme anına ilişkin görüntüdeki kişinin kendisi olup olmadığı başvurucuya sorulmuş, başvurucu Görüntü Tutanağı'ndaki kişinin kendisi olmadığını söylemiştir.

9. İlk celsede başvurucu müdafii 4/9/2019 tarihli dilekçesinde yer alan tevsii tahkikat taleplerini yinelediklerini belirtmiştir. Bu kapsamda Mahkeme bahse konu taleplerin kısmen kabulüne, suç tarihinde para çekilen ATM çevresinde bulunan birtakım kurumlardan güvenlik kamera kayıtlarının istenmesine, başvurucunun kullandığı hattın arayan/aranan ve baz bilgilerini gösterir dökümlerinin çıkarılması için müzekkere yazılmasına, verilen ilana

ait IP adresinin tespit edilmesine karar vermiştir. Başvurucu müdafiinin diğer tevsii tahkikat taleplerini ise dosyanın esasına etkili olmayacağı gerekçesiyle reddetmiştir.

10. Başvurucu müdafii 15/12/2019 tarihli dilekçesinde; dolandırıcılıkta kullanılan ve müşteki ile irtibat kurulan iki GSM hattının kim adına kayıtlı olduğunun ve bu hatların baz istasyonu kayıtlarının tespit edilmesi talepleri hakkında Mahkemece bir karar verilmediğini, bu konuda yazılacak bir müzekkere ile gerçek failin ortaya çıkabileceğini ileri sürmüş; Konya 5. Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan bir yargılamada yine başvurucuya ait banka hesabına para gönderildiğine ve bu parayı çeken kişinin başvurucu olmadığına dair dosyada rapor bulunduğunu belirterek bahse konu dosyanın incelenmesini talep etmiştir.

11. 17/12/2019 tarihli ikinci celse tutanağından para çekme anına ilişkin olarak çevredeki kurumlara yazılan müzekkerelere olumlu cevap alınamadığı, başvurucuya ait hattın arayan/aranan ve baz bilgilerini gösterir dökümler ile verilen ilana ait IP bilgilerinin Mahkemeye gönderildiği anlaşılmıştır. Başvurucu müdafii bu celsede 15/12/2019 tarihli dilekçelerindeki talepleri yinelediklerini, baz kayıtlarına göre de başvurucunun olay tarihinde önce Denizli merkeze 40-45 km uzaklıkta olan Uzunpınar'da, sonra Çal'da olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, ilana konu IP kullanıcısının tespiti için müzekkere yazılmasına ve Konya 5. Ağır Ceza Mahkemesinde başvurucuyla ilgili dosyanın incelenmek üzere istenmesine karar vermiştir.

12. 25/2/2020 tarihli üçüncü ve son celse tutanağından Konya 5. Ağır Ceza Mahkemesinden istenen dosyanın Mahkemeye gönderildiği anlaşılmıştır. Gelen belgelere göre ilan verilen IP adresinin yurt dışı kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Bu celsede iddia makamınca esas hakkında mütalaa sunulmuş, başvurucu mütalaaya karşı savunma yaparak suçlamayı reddetmiştir. Başvurucu müdafii ise başvurucunun banka kartını iptal ettirmek için üç dört kez bankayı aradığını ve hesabını iptal ettirdiğini, buna ilişkin banka müşteri hizmetlerindeki ses kayıtlarının istenmesi gerektiğini, ilandaki telefon numaralarının başvurucuya ait olmadığını, bunların kim tarafından kullanıldığının araştırılması gerektiğini, Konya 5. Ağır Ceza Mahkemesindeki dosyada parayı çeken şahsın başvurucu olmadığına dair raporun mevcut olduğunu, bu dosyanın sonucunun beklenmesi gerektiğini savunmuştur. Mahkeme verdiği ara kararıyla başvurucu müdafiinin tevsii tahkikat taleplerinin bir kısmının daha önce reddedildiği ve dosyasının esasına etki etmeyeceği gerekçesiyle taleplerin tamamının reddine karar vermiştir. Mahkemece başvurucunun atılı suçtan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

13. Mahkemenin gerekçeli kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Dosya içerisinde yer alan Türk Ekonomi Banaksı A.Ş. 17.08.2018 tarihli makbuzdan katılan [S.A.nın] TR78 0011 1000 0000 0044 1523 40 nolu ibana 500,00TL EFTyaptığının anlaşıldığı,

QNB Finansbank'ın 31.08.2018 tarihli yazısı ve ekindeki hesap hareketlerinden sanık Halil Akkaya hesabına 17.08.2018 tarihinde katılan [S.A.] tarafından gönderilen 500,00 TL'nin geldiği, aynı gün paranın atm den çekildiğinin anlaşıldığı,

Sanığın özetle; daha önce çalıştığı yerde maaşını alması için Finansbank'tan hesap açıldığı, bu hesaba ilişkin kartının arkasında da şifresini yazmış olduğu, 2018 yılının Ağustos ayı içinde kartını kaybettiği, ancak çalıştığı için fırsat bulup kartını kapattırmak için Finansbank'ı aramadığı, bankadan hesabına para yatırıldığına dair mesaj geldikten sonra bankayı arayıp hesabına bloke koydurduğu ancak bunun tarihini hatırlamadığını savunduğu,

Sanığın şifresini arkasına yazdığı kartını kaybettiği yönündeki savunmasının hayatın olağan akışına aykırı ve suçtan kurtulmaya yönelik olduğu, bu tip suçlarda sanıkların bu yönde savunma yaptıkları, katılan tarafından sanığa 500 TL EFT yapıldığının banka yazılarından anlaşıldığı, sanığın katılanı villanın kiralamasına inandırmak suretiyle hileli davranışlarla kandırarak haksız menfaat temin ettiği, katılana ulaşmakta bilişim sistemlerinin sağladığı kolaylıktan yararlandığı anlaşılmakla sanığın üzerine atılı bilişim sistemlerini araç olarak kullanmak suretiyle dolandırıcılık suçundan cezalandırılmasına..."

14. Başvurucu, istinaf dilekçesinde daha önce çalıştığı işyerinden maaşını almak için kullandığı banka kartını daha sonra başka bir yerde çalışmaya başlaması nedeniyle kullanmadığını, hesabında çok az para olması nedeniyle kartının kaybolmasını önemsemediğini, bir süre sonra bankadan mesajlar gelmeye başlayınca karta ait hesabı kapattırdığını belirtmiş; Mahkemenin suçsuzluğunu ispat etmesine yarayacak birtakım araştırmaları yapmadığını, bu yöndeki taleplerini de gerekçesiz olarak reddettiğini iddia etmiştir.

15. Başvurucunun istinaf talebi, Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesinin (Ceza Dairesi) 3/12/2020 tarihli kararı ile esastan reddedilmiş ve Mahkemenin kararı kesinleşmiştir.

16. Başvurucu, nihai hükmü 12/1/2021 tarihinde öğrendikten sonra 14/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

17. Başvurucu; bir nevi akıl zayıflığı olduğundan arkasına şifresini yazdığı suça konu banka kartını kaybettiğini, hesabındaki hareketliliğe ilişkin mesajlar telefonuna gelmeye başlayınca kart iptali işlemleri için bankayı üç dört kez aradığını, müşteri hizmetlerindeki ses kayıtlarının getirtilmesi için talepte bulunmasına rağmen kayıtların getirtilmediğini, parayı çeken kişinin kendisi olmadığını, yalnızca paranın yatırıldığı hesabın sahibi olması nedeniyle suçlu bulunduğunu, çevredeki kurumların kamera kayıtlarının silindiğini ancak bankamatiği gören MOBESE kameralarının kayıtlarının mevcut olduğunu, talebine rağmen bunların tespit edilmediğini, ilan vererek müşteki ile iletişime geçen telefon numaralarının kullanıcılarının araştırılmasını istediğini ancak araştırılmadığını, yine benzer şekilde banka kartına yatırılan paralar nedeniyle yapılan şikâyetler sonucu başlatılan soruşturma ve yargılamaların dosyalarının incelenmediğini, paranın çekildiği gün ATM'nin bulunduğu yerde olmadığına dair baz istasyonu verileri olduğunu ancak Mahkemenin bunları dikkate almadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Başvurucunun iddialarının özünün adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine ilişkin olduğu ve bu kapsamda bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvuruda, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddiada bulunma, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan, B.

No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

21. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Bu itibarla anılan ilkelerin adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Anılan ilkelere uygun yürütülmeyen bir yargılamanın hakkaniyete uygun olması olanaklı değildir (Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 56).

22. Ceza davasında ulaşılması hedeflenen temel amaç, maddi gerçeğin adil yargılanma hakkına uygun olarak ortaya çıkarılmasıdır. Çelişmeli yargılama ilkesi, bu amacın gerçekleştirilmesinin en önemli unsurlarındandır. Anılan ilke taraflara dava dosyası hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma hakkının tanınmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla ceza davalarında mahkemenin kararını etkilemek amacıyla dosyaya sunulan görüş ve delillerden sanığın haberdar olmasına, bunlara karşı etkili bir şekilde karşı çıkmasına fırsat verilmesi gerekir (Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, § 25; Cezair Akgül, B. No: 2014/10634, 26/10/2016, §§ 27-31).

23. Çelişmeli yargılamanın bir amacı da dosyaya bir görüşün/talebin girmesini sağlamakla sınırlı olmayıp onun mahkemece dikkate alınarak bir sonuca ulaşılmasını sağlamaktır. Çelişmeli yargılama ilkesi, sanığın aleyhindeki delillerin çelişmeli bir usul ile mahkemeye sunulmasını ve sadece tanık beyanlarının değil diğer delillerin de tartışılmasını gerektirir. Böylelikle sanıklar delilin davayla ilgisini ve ağırlığını değerlendirerek güvenirliği hususundaki iddialarını ve itirazlarını dile getirebilecektir (Cezair Akgül, § 28).

24. Taraflar arasında hakkaniyete uygun bir dengenin sağlanmasını amaçlayan silahların eşitliği ilkesi ise davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).

25. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten mahkemeye aittir. Bu konuda değerlendirme yapmak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte yargılamada adil yargılama hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine gerektiği ölçüde riayet edilip edilmediği Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır. Anılan ilkeler kapsamında yapılacak incelemede, delillere ilişkin olarak iddia ve savunma makamı arasında oluşturulan dengesizlik iddialarının da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi gerekir. Özellikle sanığın kendisinin elde etme olanağı bulunmayan deliller bakımından yargı makamlarınca savunmaya bunların aksini ortaya koyma hususunda makul imkânların sunulması gerekir (Ruhşen Mahmutoğlu, § 60).

26. Somut olayda Mahkeme, müştekinin para yatırdığı hesaba ait banka kartını başvurucunun kaybettiğine ve dolandırıcılık eyleminin üzerinde şifre yazılı bu kart ile başkaca şahıslar tarafından gerçekleştirildiğine yönelik savunmasına karşılık "sanığın şifresini arkasına yazdığı kartını kaybettiği yönündeki savunmasının hayatın olağan akışına aykırı ve suçtan kurtulmaya yönelik olduğu, bu tip suçlarda sanıkların bu yönde savunma

yaptıkları" şeklinde bir gerekçe ile başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı vermiştir. Başvurucunun kullandığı telefonun olay tarihine ait baz istasyonu verileri ve bu olaya benzer şekilde başvurucunun aynı banka kartı hesabına para yatırılması sağlanarak gerçekleştirilen başka bir dolandırıcılık eylemine ilişkin Konya 5. Ağır Ceza Mahkemesindeki dosyanın getirtilmiş olmasına rağmen Mahkeme gerekçeli kararda bu belgelere ilişkin olarak lehe veya aleyhe bir değerlendirme yapmamıştır.

27. Başvurucunun olayın faili olmadığı yönünde ileri sürdüğü hususlarla ilgili de araştırma yapılmamış, delil toplatma talepleri Mahkemece somut gerekçe açıklanmaksızın soyut ve genel ifadelerle reddedilmiştir. Başvurucunun suçun sübutu açısından belirleyici nitelikte olan, müştekinin aradığı telefon numaralarının kime ait olduğunun araştırılması, ATM'den para çekme anına ilişkin çevredeki MOBESE kayıtlarının getirtilmesi ve başvurucunun kart hesabını kapatmak amacıyla banka müşteri hizmetlerini aradığını ispata yarayacak ses kaydının istenmesi talepleri dosyanın esasına etkili olmayacağı gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucunun toplatılmasını talep ettiği deliller ancak devlet yardımıyla elde edilebilecek niteliktedir. Dolayısıyla başvurucuya kendisinin elde etme olanağı bulamadığı delilin aksini ortaya koyma hususunda makul imkânlar sunulmamıştır. Sonuç olarak başvurucu, usule ilişkin imkânlar noktasında iddia makamına nazaran dezavantajlı bir konuma düşürülmüştür. Bu koşullarda Mahkemenin izlediği yöntemin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin gereklerine uygun olmadığı, başvurucunun menfaatlerini koruyan güvenceler içermediği açıktır. Bu durum, yargılamanın bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkmasına neden olmuştur.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile miktar ve türü belirtilmeksizin tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun dolandırıcılık suçunu işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede mahkemenin delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

32. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Denizli 7. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/209, K.2020/77) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.387,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL REÇBER

B. No: 2021/7616 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/7616

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL REÇBER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/7616)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : İsmail REÇBER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, isnadın niteliğinin değiştiğinin sanığa (başvurucuya) bildirilmemesi nedeniyle isnadı (suçlamayı) öğrenme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Ereğli (Konya) Cumhuriyet Başsavcılığının 7/2/2020 tarihli iddianamesiyle icra müdürü olan başvurucu hakkında zincirleme şekilde rüşvet aldığından bahisle 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 252. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile aynı Kanun'un 43. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca cezalandırılması talebiyle kamu davası açılmıştır.

3. İddianamede; başvurucunun birtakım isteklerinin şüpheli M.E.H. aracılığıyla diğer şüpheli M.K. tarafından gerçekleştirildiği, buna karşılık olarak da şüpheli M.K.nın işletmesinin borçlu olduğu icra dosyalarında icra müdürü olan başvurucunun icra ve haciz işlemleri yapılmadan bir danışman gibi şüpheli M.K.ya yol gösterdiği, M.K. hakkında yapılacak hacizleri engellediği, M.K.ya borcundan kurtulması amacıyla icra dosyalarında süre kazandırıp kolaylık sağlayarak menfaat temin ettirdiği, böylece başvurucu ile şüpheli M.K. arasında şüpheli M.E.H. aracı kullanılarak rüşvet ilişkisinin gerçekleştiği anlatılarak başvurucunun rüşvet alma suçunu işlediği iddia edilmiştir.

4. Başvurucu; Ereğli (Konya) Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) yürütülen duruşmanın 10/7/2020 tarihli ilk celsesinde müdafiinin de hazır bulunmasıyla savunmasını yapmış ve beraatini talep etmiştir.

5. Yargılamanın 25/9/2020 tarihli ikinci celsesinde iddia makamınca esas hakkında mütalaa sunulmuştur. Mütalaada başvurucunun zincirleme şekilde rüşvet alma suçunu işlediği gerekçesiyle cezalandırılması talep edilmiştir. Başvurucu müdafii, mütalaaya karşı beyanda bulunmak üzere süre talebinde bulunmuştur. Mahkeme, başvurucu müdafiinin süre talebinin kabulü ile duruşmanın 20/11/2020 tarihine ertelenmesine karar vermiştir.

6. 20/11/2020 tarihli son celsede Mahkeme, başvurucuya isnat edilen rüşvet alma suçunun vasıf ve mahiyet değişikliğine uğrayıp görevi kötüye kullanma suçuna dönüştüğü gerekçesiyle 5237 sayılı Kanun'un 257. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile aynı Kanun'un 43. maddesi uyarınca neticeten başvurucunun 1 yıl 15 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

7. Başvurucu, söz konusu karara karşı istinaf kanun yoluna müracaat etmiştir. Başvurucu 11/12/2020 tarihli gerekçeli istinaf dilekçesinde; iddianamede kendisine isnat edilen suç rüşvet alma olmasına rağmen Mahkemenin iddianamede yer almayan görevi kötüye kullanma suçundan ek savunma hakkı tanımaksızın mahkûmiyet hükmü kurduğunu ifade etmiştir.

8. Anılan hüküm, Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Ceza Dairesinin (Bölge Adliye Mahkemesi) 1/2/2021 tarihli istinaf başvurusunun esastan reddi kararıyla kesinleşmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi kararının ilgili kısmı şöyledir:

" ... vicdani kanının oluştuğu duruşma sürecini yansıtan tutanaklar, toplanan deliller, gerekçe içeriği ve tüm dosya kapsamına göre, verilen kararda usul ve yasaya aykırı herhangi bir hususun bulunmadığı, sanıklar ile ilgili hükme esas alınan tüm delillerin hukuka uygun olarak elde edildiğinin belirlendiği, aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların istinaf denetimini sağlayacak biçimde eksiksiz olarak sergilendiği, savunmaların inandırıcı gerekçelerle reddedildiği, özleri değiştirilmeksizin tartışıldığı, cezayı azaltıcı sebebin niteliğinin takdir kılındığı, vicdani kanının kesin, tutarlı ve çelişmeyen verilere dayandırıldığı, eylemlerin doğru olarak nitelendirildiği ve kanunda öngörülen suç tipine uyduğu, yaptırımların kanuni bağlamda şahsileştirilmek suretiyle uygulandığı, incelenen dosyaya göre istinaf başvurusunda bulunan sanık İsmail Reçber ve sanık [M.K.] ile [M.E.H.] müdafinin ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmemiş olmakla, istinaf başvurusunun CMK'nın 280/1-a maddesi uyarınca ayrı ayrı esastan reddine ..."

9. Başvurucu, gerekçeli istinaf dilekçesinde -diğerlerinin yanı sıra- iddianame rüşvet alma suçundan düzenlenmesine, yargılamanın da aynı suçtan yürütülmesine rağmen kendisine ek savunma hakkı tanınmadan atılı suçun vasfının görevi kötüye kullanma olarak değiştirilmesi nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını belirtmiştir.

10. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne, suçu (isnadı) öğrenme hakkı ve gerekçeli karar hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan ilkelere ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; rüşvet alma suçundan cezalandırılması talebiyle hakkında dava açıldığını, yargılama neticesinde ise farklı bir suçtan ceza verildiğini, isnat edilen suçun niteliği

değişmesine rağmen ek savunmasının da alınmadığını belirterek savunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Bakanlık görüşünde; başvurucu hakkında rüşvet alma suçundan iddianame tanzim edilmesine rağmen yargılama neticesinde Mahkemenin rüşvet alma suçunun vasıf ve mahiyet değişikliğine uğrayıp görevi kötüye kullanma suçuna dönüştüğü ifade edilmiştir. Somut olayda 5271 sayılı Kanun'un "Suçun niteliğinin değişmesi" kenar başlıklı 226. maddesi ile Anayasa Mahkemesinin Ali Kemal Tekin (B. No: 2014/875, 2/2/2017) kararında yer alan tespit ve değerlendirmelerin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.

13. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında mahkûmiyet hükmünde kabul edilen suçun iddianamede yer alan suçtan daha az cezayı gerektirmesi durumunda dahi kendisine ek savunma hakkının tanınması gerektiğini, iddianamenin kabulüyle dava açıldıktan sonra suçun niteliğinde değişiklik olduğundan dolayı ek savunma hakkı tanınmadan hüküm kurulamayacağını vurgulayarak başvuru dilekçesindeki iddialarını yinelemiştir.

14. Başvurucunun iddiaları, savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkıyla bağlantılı olarak isnadı (suçlamayı) öğrenme hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvuruda, isnadı (suçlamayı) öğrenme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa Mahkemesi, Ali Kemal Tekin kararında isnadı öğrenme hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararda yargılama sırasında fiilin hukuki niteliğinin değişmesi durumunda sanığın bu değişiklikten haberdar edilmesi gerektiğini, böylelikle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine uygun olarak yargılamanın adilliğinin sağlanmış olacağını ifade etmiştir. Anılan kararda isnadı öğrenme hakkının savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı ile de ilişkili olduğu vurgulanarak suçun hukuki niteliğinin değişmesi hâlinde savunmanın yeniden hazırlanması için sanığa gerekli zaman ve kolaylıkların sağlanması gerekliliğinin altı çizilmiştir. Anayasa Mahkemesince belirtilen bu anayasal gereklilikler ayrıca usul kurallarında da somutlaştırılarak 5271 sayılı Kanun'un 226. maddesinde de düzenlenmiştir (Ali Kemal Tekin, §§ 43-46).

17. Ereğli (Konya) Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamesiyle başvurucu hakkında zincirleme şekilde rüşvet alma suçundan cezalandırılması talebiyle kamu davası açılmıştır. Mahkeme başvurucunun görevi kötüye kullanma suçunu işlediği gerekçesiyle cezalandırılmasına karar vermiştir. Yargılamaya konu fiilin hukuki niteliği değişmesine karşın başvurucu bu değişiklikten haberdar edilmemiş, ek savunmasını hazırlaması için süre verilmemiştir.

18. Başvurucu, isnadın niteliğinin değişmesinden önce haberdar edilip savunması alınmadan iddianamede gösterilmeyen görevi kötüye kullanma suçundan cezalandırılmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi, sanığın ek savunması alınmadan farklı bir ceza hükmü gereğince cezalandırılmasına ilişkin iddiasını kararında karşılamadan istinaf talebinin reddine karar vermiştir.

19. Somut olayda iddianameye konu isnat rüşvet alma olmasına rağmen başvurucu görevi kötüye kullanma suçunu işlediği kabulüyle cezalandırılmıştır. 5237 sayılı Kanun'un 252. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile aynı kanunun 257. maddesinde düzenlenen suçların unsurlarının farklı olduğu hususunda kuşku bulunmamaktadır. Ancak suçun hukuki

niteliği değişmesine karşın sanığa savunmasını yeniden hazırlaması için gerekli zaman ve kolaylıklar sağlanmamıştır. Hâlbuki suçlamanın değişen niteliğinin bildirilmesi, uygulanacak cezanın türü ve miktarından bağımsız bir güvencedir. Sonuç olarak isnadın niteliğinde meydana gelen değişikliğin başvurucuya bildirilmemesi ve bu hususta kendisine ek savunma hazırlama imkânı tanınmaması dikkate alındığında Ali Kemal Tekin kararında yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkıyla bağlantılı olarak isnadı (suçlamayı) öğrenme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

21. Başvurucunun isnadı öğrenme hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkına ilişkin şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki isnadı (suçlamayı) öğrenme hakkına ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki isnadı (suçlamayı) öğrenme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin isnadı (suçlamayı) öğrenme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ereğli (Konya) Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/56, K.2020/372) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun manevi tazminat talebinin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEMRA TAŞARSLAN

B. No: 2021/13729 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/13729

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEMRA TAŞARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/13729)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Semra TAŞARSLAN

Vekili : Av. Arslan BOLAT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kasten öldürme suçundan açılan ceza davasında yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 9/7/2015 tarihinde kasten öldürme suçundan gözaltına alınan başvurucunun 1/12/2017 tarihinde mahkûmiyetine karar verilmiş ve istinaf başvurusu esastan reddedilmiştir.

3. Anılan kararın temyizi üzerine Yargıtay 1. Ceza Dairesi tarafından bozma kararı verilmiş, yeniden yapılan yargılama sonucunda başvurucu hakkında verilen hüküm 11/1/2021 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

4. Başvurucu nihai kararı 18/2/2021 tarihinde öğrenmiş ve 2/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

7. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a 25/7/2018 tarihinde eklenen geçici ikinci maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

8. Bu defa, 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 40. maddesi ile 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tarih 9/3/2023 olarak değiştirilmiş ve 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir.

9. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında; ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

10. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

11. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ATALAY YILDIZ

B. No: 2021/14356 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/14356

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ATALAY YILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/14356)

Karar Tarihi: 7/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 18/8/2023-32283

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ

Başvurucu : Atalay YILDIZ

Başvurucu Vekilleri : 1. Av. Burhan KAPÇAK

2. Av. Uğur MENGÜTAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/3/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 13/7/2020 tarihinde 109,05 TL başvuru ve peşin harç yatırarak açtığı, iş kazasından kaynaklanan maddi ve manevi tazminat davası Silivri 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (iş mahkemesi sıfatıyla) görülmeye başlanmıştır. Başvurucu 20/1/2021 tarihinde verdiği dilekçeyle çalışamadığını beyan ederek ikamet ettiği yerin muhtarlığı tarafından düzenlenen fakirlik belgesini ibraz edip adli yardım talebinde bulunmuştur. Başvurucu, talep dilekçesinin ekine Silivri Kaymakamlığı bünyesindeki Silivri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığından verilen, bu Vakıftan yardım aldığını gösteren belgeyi de eklemiştir. Ayrıca taşınmaza ilişkin bina beyannamesi de adli yardım talep dilekçesi ekinde sunulmuştur. Başvurucunun adli yardım talebi 4/3/2021 tarihli ek karar ile "davacının sosyal ekonomik durum araştırması ve UYAP sistemi üzerinden sorgulanan TAKBİS kaydı incelenmekle, davacı adına İstanbul İli Silivri İlçesi Büyükçavuşlu Mahallesi Köy içi Mevki 3212 Parsel numaralı taşınmaz bulunduğu" gerekçesiyle reddedilmiştir.

9. Başvurucu 5/3/2021 tarihinde bu karara itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde adli yardımdan faydalanma şartlarını taşıdığını belirten başvurucu, ortalamanın altında bir geçim düzeyine sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu çerçevede yalnızca 1/2 hisseli bir taşınmazının bulunduğuna dikkati çekmiştir. Başvurucuya göre bunun dışında üzerine kayıtlı taşınır veya taşınmaz herhangi bir mal varlığı veya üçüncü kişilerden bir alacağı bulunmamaktadır. Silivri 2. Asliye Hukuk Mahkemesi 8/3/2021 tarihinde itirazı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... davacının Silivri 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nce yapılan ekonomik ve sosyal durum araştırması, UYAP sistemi üzerinden yapılan SGK, TAKBİS ve araç sorgulamaları neticesinde üzerine kayıtlı taşınır ve taşınmaz mal varlığı olduğu ve dava sebebi ile yapılması muhtemel masrafları karşılayabilecek kadar maddi gücü bulunduğu anlaşılmakla Silivri 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2020/198 Esas sayılı dosyasında 04/03/2021 tarihli adli yardım talebinin reddine dair verilen karar yerinde görülerek davacı vekilinin adli yardım talebinin reddine ilişkin verilen karara itirazının reddine dair aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

10. Başvurucu, adli yardım talebi reddedildiği için 2.300 TL gider avansını ödemiştir.

11. Silivri İş Mahkemesinin kurulmasıyla dosya, Silivri İş Mahkemesine (Mahkeme) aktarılmıştır. Başvuruya konu dava 27/4/2023 tarihinde yapılan son duruşmaya göre 14/9/2023 tarihine ertelenmiş olup derdesttir.

12. Adli yardım talebinin reddi sonrasında yapılan itiraz üzerine verilen karar 16/3/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 26/3/2021 tarihinde ve süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

''Kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla adli yardımdan yararlanabilirler.''

14. 6100 sayılı Kanun'un 336. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"Adli yardım, asıl talep veya işin karara bağlanacağı mahkemeden; icra ve iflas takiplerinde ise takibin yapılacağı yerdeki icra mahkemesinden istenir.

Talepte bulunan kişi, iddiasının özeti ile birlikte, iddiasını dayandıracağı delilleri ve yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin belgeleri mahkemeye sunmak zorundadır."

15. 6100 sayılı Kanun'un 337. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"Mahkeme, adli yardım talebi hakkında duruşma yapmaksızın karar verebilir. Ancak, talep hâlinde inceleme duruşmalı olarak yapılır. Adli yardım taleplerinin reddine ilişkin mahkeme kararlarında sunulan bilgi ve belgelerin kabul edilmeme sebebi açıkça belirtilir.

Adli yardım talebinin reddine ilişkin kararlara karşı, tebliğinden itibaren bir hafta içinde kararı veren mahkemeye dilekçe vermek suretiyle itiraz edilebilir. Kararına itiraz edilen mahkeme, itirazı incelemesi için dosyayı o yerde adli yardım talebi yapılan hukuk mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde adli yardım talebi yapılan hukuk mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde ise aynı işlere bakmakla görevli en yakın mahkemeye gönderir. İtiraz incelemesi neticesinde verilen karar kesindir. Adli yardım talebi reddedilirse, ödeme gücünde sonradan gerçekleşen ciddi bir azalmaya dayanılarak tekrar talepte bulunulabilir."

16. 6100 sayılı Kanun'un 339. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Adli yardım kararından dolayı ertelenen tüm yargılama giderleri ile Devletçe ödenen avanslar dava veya takip sonunda haksız çıkan kişiden tahsil olunur. Adli yardımdan yararlanan kişinin haksız çıkması hâlinde, uygun görülürse yargılama giderlerinin en çok bir yıl içinde aylık eşit taksitler hâlinde ödenmesine karar verilebilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 7/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

18. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kapsamında yapılan güncel sorguya göre üzerinde 1/2 hisseli bir taşınmaz bulunan ancak Sosyal Güvenlik Kurumu kaydı olmayan başvurucunun adli yardım talebinin aynı zamanda başvurunun esasını da oluşturduğu gözetilerek 6100 sayılı Kanun'un 339. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca geçici olarak kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu; açtığı iş kazasından kaynaklanan maddi ve manevi tazminat davasında yargılama giderlerini karşılama imkânı olmadığından adli yardım talebinde bulunduğunu ve

talebine dayanak belgeleri Mahkemeye sunduğunu, Mahkemece taşınmazının olduğu gerekçesi ile talebinin reddedildiğini belirtmiştir. Başvurucu, 1999 yılında 1/2 hisse ile aldığı ve aile konutu olarak kullandığı evin yargılama giderlerini ödemeye engel olduğunu belirtmesine rağmen bir gelirinin olmaması, yardımlarla geçinebilmesi, pandemi nedeniyle çalışamaması ve bakmakla yükümlü olduğu beş çocuğunun bulunması hususlarının gözardı edilerek karar verilmesinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

20. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

21. Başvurucunun adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle ekonomik gücü olmamasına rağmen dava harcı ve yargılama giderlerini ödemeye zorlanması çerçevesinde dile getirdiği ihlal iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı başlığı altında değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Başvurucu, adli yardım talebinin Mahkeme tarafından reddedilmesi üzerine 6100 sayılı Kanun’da öngörüldüğü şekilde itiraz yoluna başvurmuş; itirazının reddedilmesi üzerine Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmıştır. Başvurucu talep edilen yargılama giderlerini bireysel başvurudan sonra ödemiş olup inceleme tarihi itibarıyla yargılamanın devam ettiği anlaşılmıştır. Anayasa Mahkemesi, Tacettin Ceylan ([GK] B. No: 2017/39062, 10/11/2021) kararında adli yardım talebinin reddi nedeniyle başvurucunun başta mahkemeye erişim hakkı olmak üzere temel haklarına yapılan müdahaleye karşı bireysel başvuruda bulunamamasının yargılamanın bütününü adil olmaktan çıkarıp çıkarmadığı veya müdahalenin sonuçlarının ağırlaşmasına yol açıp açmadığı hususunu incelemiş ve devam eden yargılamada yargılama safahatında verilen adli yardım talebinin reddine ilişkin ara kararının kesinleşmesinin ardından salt bu karara yönelik başvuru yapılabileceği sonucuna varmıştır (Tacettin Ceylan, §§ 41-43). Somut başvurudaki süreçler aynıdır.

23. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi neticesinde açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

24. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

25. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

26. Başvurucunun adli yardım talebinin reddedilmesi sonucu yargılama masraflarını ödemek zorunda bırakılmasının mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

27. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

28. Yukarıda anılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

29. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanun tarafından öngörülme, meşru bir amaç taşıma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

30. Başvuru konusu olayda adli yardım talebinin 6100 sayılı Kanun'un 334. ve devamı maddelerinde öngörülen şartların gerçekleşmediği gerekçesiyle Mahkemece reddedildiği anlaşılmıştır.

31. Mahkemenin 6100 sayılı Kanun'un 334. maddesi hükmünü esas alarak verdiği ret kararına göre yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

32. Anayasa'nın 13. maddesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını, ilgili hak ve özgürlüğe ilişkin Anayasa maddesinde gösterilen özel sınırlandırma sebeplerinin bulunmasına bağlı kılmıştır. Anayasa’nın 36. maddesinde özel sınırlama nedeni düzenlenmemiştir. Anayasa’nın 36. maddesinde, adil yargılanma hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu düşünülemez. Anayasa Mahkemesi kararlarında, Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevlerin özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebileceği kabul edilmektedir (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014; AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015).

33. Yargı harçları, yargı hizmetinden yararlanılması karşılığında devlete ödenen katkı payını ifade etmektedir. Yargı harcı ödeme yükümlülüğü getirilmesiyle, bölünebilen bir kamu hizmeti olan yargı hizmetinden yararlananların bu hizmetin maliyetinin bir kısmına katlanması hedeflenmektedir. Bunun yanında yargı harcının abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun taleplerin disipline edilmesi ve gereksiz başvuruların önüne geçilerek mahkemelerin meşgul edilmesinin önlenmesi amacına hizmet ettiği de açıktır. Öte yandan

başvurucuların harç dışındaki yargılama giderleri karşılığında avans yatırmakla yükümlü kılınmasının amacı ise yargılama sırasında yapılması zorunlu giderleri finanse etmektir. Bu giderlerin yargı hizmeti talep eden kişi tarafından karşılanması işin doğası gereğidir. Dolayısıyla başvurucuların harç ve diğer yargılama giderlerini ödemekle yükümlü kılınmasının mahkemeye erişim hakkının doğasından kaynaklanan ve anayasal açıdan meşru amaçlara dayandığı sonucuna ulaşılmıştır (Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim, B. No: 2017/21882, 10/2/2021, § 45).

(3) Ölçülülük

34. Adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirip getirmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekir.

(a) Genel İlkeler

35. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması şartıyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

36. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38; Emrah Yayla [GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020, § 68).

37. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkların makul sürede bitirebilmesi amacıyla belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız kılmadıkça ya da aşırı derecede zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 39).

38. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının kural olarak mutlak bir hak olmayıp sınırlandırılabileceğini, bu hususta devletlerin takdir hakları gereği bazı düzenlemeler yapabileceğini, bununla birlikte getirilecek sınırlandırmaların hakkın özünü zedeleyecek nitelikte olmaması, meşru bir amaç izlemesi, açık ve ölçülü olması ve başvurucu üzerinde ağır bir yük oluşturmaması gerektiğini belirtmiştir (Mesut Güzel, B. No: 2014/5876, 22/9/2016, § 31).

39. Tarafların dava açarken veya yargılama sırasında harç, gider avansı gibi yargılama giderlerini ödemek zorunda bırakılmasına yönelik düzenlemeler mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahaleler meşru görülebilir. Ancak bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama

amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklememiş olması gerekir (Özkan Şen, §§ 61, 62).

40. Öte yandan temel hak ve özgürlükleri korumak öncelikle yargılama makamlarının görevi olduğundan ve maddi olguları değerlendirmek noktasında Anayasa Mahkemesine göre daha elverişli konumda bulunduklarından kararlarında gösterdikleri gerekçeler ölçülülük incelemesinde büyük önem taşır.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Başvuru konusu davada Mahkemece adli yardım talebinin reddedilmesi sonrasında başvurucu tarafından gerekli masrafların yatırıldığı ve yargılamanın devam ettiği görülmüştür.

42. Mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında ilk değerlendirilmesi gereken husus elverişlilik kriteridir. Başvuruculara harç ve yargılama gideri ödemekle yükümlü kılınmasının gereksiz yere dava açılmasını önleme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu açıktır (Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim, § 50).

43. İkinci olarak müdahalenin gereklilik kriterini sağlayıp sağlamadığı incelenmelidir. Gereklilik, mahkemeye erişim hakkını en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Yargısal başvurularda ilgililerin harç ve diğer yargılama giderleri ödemekle yükümlü kılınmasının mahkemeye erişim hakkını kısıtladığı tartışmasızdır. Bununla birlikte harç ve yargılama giderlerini ödeme yükümlülüğünün doğduğu ana göre müdahalenin derecesi değişebilmektedir. İlgilinin daha yargılamanın başında yargılama giderlerini ödemekle yükümlü tutulması ile yargılamanın sonunda yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilmesi arasında müdahalenin ağırlığı bakımından önemli farklılık bulunmaktadır. Yargılama giderlerinin dava şartı olarak öngörülmesinin davanın esası karara bağlandıktan sonra kişinin yargılama giderini ödemekle yükümlü kılınmasına nazaran mahkemeye erişim hakkına daha ağır bir müdahale teşkil edeceği kuşkusuzdur. Bu sebeple yargılama giderlerini ödeme yükümlülüğünün yargılamanın sonuna ötelenmesinin hakka daha hafif bir müdahale teşkil etmesi sebebiyle tercihe şayan bir yöntem olduğu söylenebilir (Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim, § 51).

44. Dava açılırken kişiler harç ve gider avansını peşin ödemekle yükümlü tutulmasına karşın söz konusu yargılama masraflarının kısmen veya tamamen dava sonunda ödenmesi durumu gereksiz yere dava açılmasının önlenmesi amacına hizmet etmeyebilir. Kanun koyucu tarafların davanın hangi aşamasında yargılama giderlerini ödemekle yükümlü olduklarını belirlemede takdir yetkisine sahiptir. Nitekim kanunda davacı tarafça başvuru ve maktu harcın peşin, nispi karar harcının da dörtte birinin peşin olarak ödenmesi, yine belirli miktarda gider avansının davanın başında alınması öngörülmek suretiyle mahkemeye erişim hakkı bağlamında araç ve amaç arasında adil bir denge kurulmaya çalışılmıştır.

45. Ekonomik ve sosyal durumları itibarıyla yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olan kişilerin sözü edilen masrafları davanın başında ödemekle yükümlü tutulmaları ya da yargılama sürecinde masraf gerektirecek nitelikteki delillerin dosyaya celbedilmesi için ödeme yapmak zorunda bırakılmaları mahkemeye erişimlerini imkânsız hâle getirebilir veya önemli ölçüde zorlaştırabilir. Yukarıda açıklandığı gibi adli yardım kurumunun tarafların talep ve delillerini ileri sürme, iddialarını ispat etme imkânlarını kolaylaştırarak bu suretle

yargısal sürece etkili bir şekilde katılımlarını sağladığı, böylece mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi daha dengeli hâle getirdiği anlaşılmaktadır.

46. Dava açılırken veya yargılama sırasında taraflardan birine yükletilen harç ve diğer yargılama masraflarının miktarı, ilgilinin ödeme kabiliyeti ve kısıtlamanın getirildiği dava aşaması mahkemeye erişim hakkı yönünden dikkate alınması gereken hususlardır. Bu açıdan somut olay koşullarında ölçülülük incelemesi yapılırken mahkeme tarafından ödenmesi istenen harç ve yargılama giderlerinin başvurucuya aşırı bir külfet oluşturup oluşturmadığı, bu yükümlülüğün kaldırılmasının yolu olan adli yardımla ilgili verilen ret kararının gerekçesinin yeterliliğinin de değerlendirilmesi gerektiği açıktır.

47. Somut olayda başvurucunun adli yardım talebi ara kararı ile reddedilmiştir. Yargılamanın taraflarca hazırlama ilkesine uygun olarak yürütüleceği gerçeğine ve adli yardım talebinde bulunan kişinin mali durumuna ilişkin belgeleri mahkemeye sunma zorunluluğuna uygun olarak başvurucu, adli yardım talep ettiği dava dilekçesinde taşınmazdan söz etmiş, bu taşınmaza rağmen geçimini sağlayamadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur. Başvurucu talep dilekçesinde adli yardım talebine dayanak olarak diğer belgeler yanında fakirlik belgesini de sunmuş olup kendisinin ve ailesinin geçimini idame ettiremediğini belirtmiştir. Başvurucu, adli yardım talebinin reddine neden olan evi aile konutu olarak kullandığını, 1999 yılında 1/2 hisse ile satın aldığını, bir gelirinin olmadığını, yardımlarla geçinebildiğini, pandemi nedeniyle çalışamadığını ve bakmakla yükümlü olduğu beş çocuğu olduğunu belirtmiş; karara yaptığı itirazda iddialarını yinelemiştir.

48. Yargılama makamları başvurucunun söz konusu tutarı ödemesi hâlinde kendisinin ve ailesinin geçimini önemli ölçüde güçleştireceği iddiasını desteklemek için ne diğer belgelere ne de muhtarlıktan aldığı belgeye itibar etmiştir. Başvurucu üzerine kayıtlı taşınmazın varlığından ve niteliğinden Mahkemeyi haberdar etmiştir. Mahkeme yaptırdığı diğer araştırmalara ve ibraz edilen belgelere rağmen başvurucu üzerine kayıtlı bir taşınmazın varlığının hangi nedenle adli yardımdan faydalandırmama için gerekçe oluşturduğunu belirtmeden salt taşınmaz sahibi olmanın adli yardımdan faydalanmaya engel olacağı şeklinde katı ve kategorik bir yorum yapmış, başvurucunun itirazı üzerine inceleme yapan mahkeme de bu yorumu benimsemiştir. Bu şekildeki kategorik yaklaşım, adli yardım kararı verilmesinde ilgililerin gerçek mali durumlarının dikkate alınmasını önlemektedir. Başvuruculara talep ve itiraz aşamalarında ileri sürdüğü iddiaların doğruluğu araştırılmadan sırf taşınmaz sahibi olmalarından hareketle mali güçlerinin yargılama giderlerini karşılayacak düzeyde olduğu sonucu çıkarılamayacağı gibi mahkemeye erişime yapılan müdahalenin gözetilen meşru amaç ile korunmak istenen hak yönünden gerekli ve orantılı olduğu da söylenemez. Bu durumun başvurucu üzerinde aşırı bir yük oluşturduğu ve yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

50. Başvurucu ihlalin tespiti ve 15.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve

Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

51. Öte yandan yeniden yargılama ile yeterli giderim sağlanacağından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için -adli yardım ret ara kararının verildiği davanın yargılamasının devam ettiği dikkate alınarak- adli yardım talebinin reddine ilişkin ara kararı yönünden yeniden yargılama yapılması amacıyla Silivri İş Mahkemesine (E.2021/207) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN ÇELİK

B. No: 2021/15011 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/15011

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/15011)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Habip OĞUZ

Başvurucu : Hasan ÇELİK

Vekili : Av. Vedat ÖZKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/2/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca, geçici olarak adli yardım talebi kabul edilerek makul sürede yargılanma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, hakkında başlatılan bir soruşturma kapsamında 7/4/2015 tarihinde gözaltına alınmış, 8/4/2015 tarihinde serbest bırakılmıştır.

6. Başvurucu 15/10/2015 tarihinde hakkında beraat kararı verilmesi üzerine koruma tedbirlerinden kaynaklı tazminat davası açmış ve açılan dava hakkında 1/3/2016 tarihinde karar verilmiştir.

7. Verilen karar Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 7/12/2020 tarihli onama kararıyla kesinleşmiştir.

8. Başvurucu 24/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 7/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

11. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir..."

12. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un “Bireysel başvuru hakkı” kenar başlıklı 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.”

13. 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar” kenar başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir.”

14. 6216 sayılı Kanun'un "Başvuru hakkının kötüye kullanılması" kenar başlıklı 51. maddesi şöyledir:

"Bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığı tespit edilen başvurucular aleyhine, yargılama giderlerinin dışında, ayrıca ikibin Türk Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasına hükmedilebilir."

15. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) “Başvuru hakkının kötüye kullanılması” başlıklı 83. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“(1) Başvurucunun istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde incelemenin her aşamasında başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında, ilgilinin ikibin Türk

Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilebilir.”

16. İçtüzük'ün "Bireysel başvuru formu ve ekleri" başlıklı 59. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Başvuruculaların, adreslerinde veya başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik meydana geldiğinde bunu Mahkemeye bildirmeleri zorunludur."

17. Anılan düzenlemeler, genel hukuk teorisinde bir kamu düzeni kuralı olarak ele alınan ve genel olarak bir hakkın açıkça öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Anayasa Mahkemesinin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28).

18. Bu kapsamda özellikle başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29).

19. Başvurucu, koruma tedbirinden kaynaklanan tazminat davasının makul süre içerisinde sonuçlandırılmadığını belirterek, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, 50.000 TL manevi 50.000 TL maddi tazminat ödenmesini talep etmiştir.

20. Başvuru dosyasına ilişkin UYAP incelemesinde başvurucunun aynı konu ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine 20/8/2020 başvuru tarihli ve 2020/27560 numaralı bireysel başvuruyu yaptığı ve başvurusunun 2019/8812 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilerek 8.000 TL manevi tazminata hükmedildiği, böylece ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalktığı anlaşılmıştır.

21. Yukarıda yer verilen düzenlemeler uyarınca Anayasa Mahkemesi, başvurucunun bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde incelemenin her aşamasında bireysel başvuruyu reddeder.

22. Somut başvuru açısından başvurucunun 20/8/2020 tarihli ve 2020/27560 numaralı bireysel başvuruda bulunduğu ve başvurusunun kabul edilerek 8.000 TL manevi tazminata hükmedilmesinden yaklaşık iki ay sonra mevcut bireysel başvuruyu yaptığı anlaşılmıştır. Mevcut başvuruda, İçtüzük'ün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklerine açıkça aykırı olarak önceki bireysel başvurusuna ilişkin herhangi bir bilgi sunmadığı, böylece başvuru hakkını kötüye kullandığı nazara alındığında başvurunun reddine ve 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi uyarınca başvurucu aleyhine takdiren 1.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesine ve bu cezanın başvurucudan tahsiline karar verilmesi gerekir. Ayrıca başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle başvuru reddedildiğinden adli yardım kapsamında tahsil edilmeyen 487,60 TL başvuru harcının başvurucudan tahsiline karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun, başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

B. 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi uyarınca 1.000 TL disiplin para cezasının başvurucudan TAHSİLİNE,

C. Başvuru, başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddedildiğinden487,60 TL harcın başvurucudan TAHSİLİNE,

D. Kararın bir örneğinin Adana Barosuna GÖNDERİLMESİNE 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AZİZE ARAÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/27677 | Karar tarihi: 07.06.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/27677

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AZİZE ARAÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/27677)

Karar Tarihi: 7/6/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : 1. Azize ARAÇ

2. İlhan ARAÇ

3. Leyla GÜLER

4. Mehmet ARAÇ

5. Mevlüt ARAÇ

Başvurucular Vekili : Av. Ahmet ÖZMEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, gözaltında meydana gelen ölüm nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculaın yakını M.A., kayıp şahıs olarak aranmakta iken 14/12/2017 tarihinde jandarma ekipleri tarafından yapılan uygulama sırasında yakalanmıştır. M.A., görevlilere ibraz ettiği sahte kimlikte yer alan ismin Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyeliğinden aranması nedeniyle önce Gazipaşa Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) sevk edilmiş ise de kimliğin sahte olduğunun anlaşılmasının ve PKK terör örgütüne katıldığını beyan etmesinin ardından Antalya Terörle Mücadele Şube

Müdürlüğüne teslim edilmek üzere Gazipaşa İlçe Emniyet Müdürlüğüne götürülmüştür. Bu süreçte alınan ifadesinde de 2014 yılında PKK terör örgütüne katıldığını belirten M.A.nın nezarethaneye alınmadan önce düzenlenen 15/12/2017 tarihli adli muayene raporunda lezyona rastlanmadığı belirtilmiştir. İlçe Emniyet Müdürlüğü binası içinde gözaltı işlemleri devam ederken M.A. 3. kattan düşerek ağır bir şekilde yaralanmış ve kaldırıldığı sağlık kurumunda hayatını kaybetmiştir. 29/12/2017 tarihli otopsi raporunda, ölümün yüksekten düşme ile oluşabilir nitelikte, kafa ve genel beden travmasına bağlı kafatası kırıkları ile birlikte gelişen beyin kanamasından, beyin ve göğüs içi organ harabiyeti/kanamadan ileri geldiği tespit edilmiştir.

3. Olayın akabinde başlatılan soruşturmada kolluk görevlileri hakkında kasten öldürme ve işkence suçu ile görevi kötüye kullanma suçu isnadıyla yürütülen soruşturmaların birleştirildiği görülmüştür. Soruşturma sürecinde M.A.nın bulunduğu (jandarma, adliye, emniyet) binaların kamera kayıtlarının incelendiği ancak elde edilen veriler çerçevesinde şüpheli bir duruma rastlanmamıştır. Ayrıca olay yeri inceleme raporunda M.A.nın son bulunduğu odada bir dağınıklık, boğuşma emaresi olmadığı tespit edilmiştir. Olayın tanığı olan S.Ş. alınan ifadesinde; üç günlük zorlama hapis cezasının işlemleri için İlçe Emniyet Müdürlüğü binasında bulunduğunu, işlemler yapılırken sigara içmek için balkona çıktığını, bu sırada diğer balkon tarafından gürültüler duyduğunu, gürültünün geldiği tarafa baktığında bir şahsın hızla koşarak kendisini balkondan attığını gördüğünü, içeriden bir elin atlayan kişiyi tutmak istediğini ancak yetişemediğini, olayın akabinde ambulansın gelerek balkondan atlayan şahsı götürdüğünü beyan etmiştir. M.A.nın olay günü yanında bulunan ve birimler arasında nakil işlemlerini gerçekleştiren kolluk görevlileri U.Y. ve Y.D. birbiriyle örtüşen ifadelerinde, savcılık talimatlarının yazdırıldığı esnada M.A.nın Olay Yeri İnceleme Birimi odasına götürüldüğünü, bu sırada fotoğraf ve parmak izi işlemleri nedeniyle kelepçesiz olduğunu, çantasında bulunan eşyalarının alınması amacıyla kısa süre için yanından uzaklaşıldığı esnada gürültü duyulması üzerine odaya dönüldüğünü ancak şahsın atladığının anlaşıldığını ve hemen 112 Acil Servisin arandığını beyan etmiştir.

4. Kasten öldürme ve işkence iddialarına ilişkin olarak Başsavcılık, ek kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. 6/10/2020 tarihli kararda; görüntülerin incelemesinde şahsın gözaltında kaldığı sürede ve sevk işlemleri sırasında şahsa herhangi bir işkence ya da fiziksel müdahalede bulunulmadığının tespit edildiği, olay tarihinde alınan muayene raporlarıyla M.A.nın vücudunda darp ve cebir izi bulunmadığının anlaşıldığı, olayın tanığının alınan beyanına göre şahsın aşağı atlarken tek başına olduğu, arkasından tutmak için hamle yapan bir kişinin bulunduğu ancak başaramadığı, şahsın Emniyet Müdürlüğüne götürüldüğü sırada ve işlemler esnasında kelepçeli olmadığı, şüphelilerin üzerilerine atılı işkence ve kasten öldürme suçlarını işlediklerine dair kamu davası açılması için yeterli delil bulunmadığı ifade edilmiştir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararına yönelik itiraz Alanya 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 16/2/2021 tarihinde reddedilmiştir.

5. Başvurucular, kasten öldürme ve işkence suçu isnadına ilişkin olarak verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararının kesinleşmesini 22/3/2021 tarihinde öğrenmelerinin ardından 20/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Diğer taraftan M.A.nın kontrol ve gözetim altında iken ihmal gösterilmesi sonucu balkondan atlayarak vefat etmesi temelinde kolluk görevlileri hakkında görevi kötüye kullanma suçu isnadıyla düzenlenen iddianame Gazipaşa Asliye Ceza Mahkemesi tarafından 27/10/2020 tarihinde kabul edilmiştir. Görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin ceza yargılaması derdesttir.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucular ölüm olayına ilişkin ceza soruşturmasında eksiklikler olduğunu, soruşturma evrakında zaman çizelgesinin çelişkiler içerdiğini, olayın aydınlatılması için gereken çabanın (olay yeri parmak izleri, keşif vs.) gösterilmediğini, özensiz bir soruşturma yürütüldüğünü, M.A.nın kötü muameleye maruz bırakıldığına dair raporlar bulunduğunu, M.A. intihar etmiş olsa dahi devletin riski en aza indirmek yönünde koruma yükümlülüğü olduğunu belirterek Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. İhlal iddiaları bir bütün olarak yaşam hakkı bağlamında incelenmiştir.

11. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamındaki negatif ve pozitif yükümlülüklerinin güvencesini etkili soruşturma yükümlülüğü (usul boyutu) oluşturmaktadır. Yürütülecek soruşturmanın temel amacı; yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını, gerçekleşen ölümler nedeniyle ilgililerin hesap vermelerini sağlamaktır. Etkili bir soruşturmanın varlığına ilişkin değerlendirme, işletilen süreç bir bütün olarak incelendikten sonra yapılabilecektir. Bu kapsamda temel hak ve hürriyetlerle ilgili hukuk sisteminin sahip olduğu koruma mekanizmalarının öncelikle işletilmesi gerekmektedir. Bu nedenle ihlal iddialarına ilişkin olarak öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi şarttır (Şehap Korkmaz, B. No: 2013/8975, 23/7/2014; Gülcan Keleş ve diğerleri, B. No: 2014/797, 22/3/2017).

12. Başvuruculara başvuru formunda, yakınlarının kolluk görevlilerinin gözetimi altında ölümüne ilişkin olarak kasıtlı öldürme iddiasında bulunmadıkları görülmüştür. Başvurucular formda genel olarak soruşturma sürecinin eksikliklerinden, maddi olayın aydınlatılmamasından, zaman çizelgesindeki çelişkilerden, özensizlikten ve adli raporların dikkate alınmamasından şikâyet etmiştir.

13. Ölüm olayına ilişkin soruşturma sürecine bakıldığında kasıtlı öldürme ve işkence iddiaları yönünden soruşturma takipsizlik kararı ile sonuçlansa da görevi kötüye kullanma suçu isnadı üzerinden yürütülen soruşturmanın devam ettiği ve yargılama aşamasına geçildiği görülmektedir. Söz konusu ceza yargılaması sürecinde yeni delillerin elde edilmesi, maddi olayın tüm yönleriyle detaylandırılarak aydınlatılması ve hatta buna bağlı olarak olası yeni saptamalarla suç isnadının/nitelemesinin değişmesi imkân dâhilindedir.

14. Yukarıda alıntısı yapılan ilkeler uyarınca 17. maddeye ilişkin ihlal iddialarına dair değerlendirmenin başvuruya temel alınan olay hakkında yürütülen sürecin bir bütün olarak kesinleşmesinden sonra yapılmasının mümkün olduğu açıktır.

15. Bireysel başvuruya temel olan kovuşturmaya yer olmadığı kararı, bireysel başvuruda şikâyet konusu olmayan kasıtlı öldürme ve işkence isnadı hakkındadır. Hâlbuki bireysel başvuruda başvurucular öz olarak bir bütün hâlinde olayı çevreleyen koşulların aydınlatılmamasından yakınmıştır. Dolayısıyla başvuruculara iddialarının incelenebilmesi için kolluk görevlilerinin ihmal gösterdiği temelinde isnat edilen görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin olan ve maddi gerçeği (olası bir yaralama/fiziksel müdahale dahil) tespit ederek devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında değerlendirme yapılmasına imkân sunma

olasılığı içeren yargılamanın da sonucunun beklenmesi gerekmektedir.

16. Bu bağlamda başvuruda kasten öldürme iddiasının söz konusu olmaması, ağırlıklı olarak soruşturma sürecindeki eksikliklere dayanılması ve ölüm olayına ilişkin olarak görevi kötüye kullanma suçu isnadıyla yürütülen ceza yargılamasının maddi vakanın tüm yönleriyle aydınlatılması hususunda makul başarı şansı sunması dikkate alındığında intiharı önleme yükümlülüğünü de içerecek şekilde ileri sürülen ihlal iddialarının söz konusu ceza yargılaması süreci kesinleşmeden incelenmesi mümkün değildir.

17. Bu belirlemeler ışığında yaşam hakkına ilişkin ihlal iddiaları için başvuru yolunun tüketilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 7/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YILMAZ AKSU (2)

B. No: 2017/28375 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/28375

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YILMAZ AKSU BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2017/28375)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucu : Yılmaz AKSU

Vekili : Av. Erkan ŞENSES

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlisi olan başvurucunun sosyal medya hesabı üzerinden yaptığı paylaşım nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte Siirt'te bir lisede Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Başvurucu Twitter internet sitesinde bir sosyal medya paylaşımı yapmış ve söz konusu paylaşımı nedeniyle başvurucu hakkında Cumhurbaşkanı'na hakaret ettiği iddiasıyla bir disiplin soruşturması başlatılmıştır. İfadesinde başvurucu; Cumhurbaşkanı'na hakaret etmek gibi bir kastının olmadığını, anılan paylaşımıyla demokratik tepkisini dile getirdiğini belirtmiştir.

3. Soruşturma neticesinde, olayda hakaret unsurlarının oluşmadığı ancak eylemin 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinin (e) alt bendi uyarınca "Devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışlarda bulunmak" kapsamında kaldığı gerekçesiyle başvurucunun uyarma cezası ile

cezalandırılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali istemiyle idare mahkemesine başvurmuştur. Mahkeme, kullanılan ifadelerin "bir bireye veya bir kamu görevlisine ya da nüfusun bir kesimine karşı şiddeti tahrik eder mahiyet taşımadığı gibi, hakaret unsurlarını da içermediğini" belirterek paylaşımın ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir.

5. Davalı idare, iptal kararına karşı bölge idare mahkemesine itiraz talebiyle başvurmuştur. İtiraz değerlendirmesinde, mahkeme kararının kaldırılması için gerekli nedenlerin bulunmadığı belirtilerek karar düzeltme yolu açık olmak üzere talebin reddine karar verilmiştir. Davalı idare, söz konusu karara karşı karar düzeltme isteminde bulunmuş ve yapılan yargılamada paylaşımın "kamu hizmetinin saygınlığı üzerinde olumsuz etki yarattığının açık olduğu" gerekçesiyle itiraz isteminin kabulüyle mahkeme kararının kaldırılmasına ve davanın reddine kesin olarak karar vermiştir.

6. Başvurucu nihai kararı 9/6/2017 tarihinde öğrendikten sonra 29/6/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, paylaşımında hakaret içerikli herhangi bir ifadenin bulunmadığını, paylaşımın kamu görevi ile ilgili olmamasına ve mesai saatleri dışında yapılmasına rağmen disiplin soruşturmasına konu edilmesi nedeniyle ise özel hayatın gizliliğinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; sarf edilen sözlerin eleştiri sınırlarını aştığı, hakaret niteliğinde ve kişilerin şeref ve itibarını zedeler nitelikte olduğu, kamu hizmetinin saygınlığına olumsuz etki yaratacağı, başvurucu hakkında verilen kararın etkileri itibarıyla orantılı olduğu ve bu bağlamda söz konusu hak ile başkalarının haklarının korunması anlamında kişilerin şeref ve itibarının korunmasını isteme hakkı arasında adil dengenin korunduğu belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

9. Başvuru ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. İfade özgürlüğüne gerçekleştirilen müdahalenin dayanağı olan 657 sayılı Kanun’un 125. maddesinin birinci fıkrasının A bendinin (e) alt bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin devlet memurunun itibar ve güveninin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı değerlendirilmiştir. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

12. Somut olayda başvurucunun yapmış olduğu sosyal medya paylaşımının devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışlardan olduğu gerekçesiyle başvurucu hakkında disiplin cezası uygulanmıştır (bkz. § 3). Yargılama sürecine bakıldığında ise mahkemece Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında uyuşmazlığa konu edilen paylaşımın hakaret içerikli olmadığı ve kamu görevlisi sıfatından bağımsız olarak başvurucunun kişisel görüşlerini yansıttığı belirtilerek davanın kabulüne karar verilmiştir. Ancak anılan karar, kullanılan ifadelere ilişkin somut herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın paylaşımın kamu hizmetinin saygınlığını olumsuz yönde etkilediği belirlemesiyle karar düzeltme yolunda kaldırılarak davanın reddine karar verilmiştir (bkz. § 5).

13. Anayasa Mahkemesi birçok kararında kamu görevlisinin anayasal ve yasal konumuna, tabi olduğu statü hukukunun getirdiği ödev ve sorumlulukların temel hak ve özgürlükler karşısındaki durumuna ve kamu görevlisine uygulanan disiplin cezalarının amaç ve kapsamına ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur. Bununla birlikte anılan kararlarda, düşünce açıklamaları nedeniyle kamu görevlisi hakkında disiplin cezası uygulayan idarenin ve bu tür müdahalelerin hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerinin -subjektif yorumlardan kaçınmaları için- yapmaları gerekenleri belirtmiştir (benzer değerlendirmeler için bkz. Lale Çalıkoğlu, B. No: 2018/36354, 18/10/2022, §§ 30-34).

14. Bu itibarla somut olayda başvurucunun devlet memuru vakarına yakışmayan bir paylaşımda bulunduğunun kabul edildiği de gözönüne alındığında idare ve yargı mercilerinin en azından şu değerlendirmeleri yapmaları beklenir:

i. Söz konusu olan ifade özgürlüğü olduğu için devlet memurlarının da birer birey olduğu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlere sahip olma haklarının bulunduğu gözardı edilmemelidir (Hasan Güngör, B. No: 2013/6152, 24/2/2016, § 49; Ömer Yalçın, B. No: 2017/30798, 29/9/2020, § 27; Zeki Çınar, B. No: 2016/3585, 12/6/2019, §§ 34, 35).

ii. Bir kamu görevlisinin açıkladığı düşüncenin kamu görevlisinin itibar ve güven duygusuna zarar verdiğinin veya vakarına yakışmadığının kabul edilebilmesi için açıklamanın siyasi partilerle yahut siyasal meselelerle ilgili olması tek başına yeterli kabul edilemez. Sosyal yönleri de bulunan bireyler oldukları düşünüldüğünde kamu görevlilerinin her tür düşünce açıklamasının değil statü hukukunun sağladığı itibar ve güvene veya vakara aykırılık teşkil ettiği yolunda haklı ve objektif bir kanaat uyandıran açıklamalarının kamu görevlisine duyulan güven ve itibarı sarstığı kabul edilmelidir. Dolayısıyla eylemlerin değerlendirmesinde hizmet dışında kullanılan ifadelerin dile getirildiği koşullar gözetilmeli ve yapılan ifade açıklamasının kamu görevlisinin bulunduğu konum ve üstlendiği devlet görevinin -içeriğiyle birlikte değerlendirildiğinde- itibar ve güven duygusunu sarsmaya elverişli olduğu veya vakarına yakışmadığı ortaya konulmalıdır (kamu görevlilerinin siyasi partilere yönelik sosyal medya paylaşımları yönünden yapılacak benzer değerlendirmeler için bkz. Sinan Akbulut, B. No: 2019/1396, 2/11/2022, § 34).

iii. Bununla birlikte somut olayın koşullarında kamu görevlisinin düşünce açıklamasını kamu görevi statüsünün ve görev yaptığı alanın kendisine sağladığı unvanı dâhil herhangi bir olanağı kullanarak yapmış ise bunun gösterilmesi gerekir (kamu görevinin niteliğine ilişkin olarak bkz. Adem Talas [GK], B. No: 2014/12143, 16/11/2017, § 47).

iv. Buna ilaveten yapılan düşünce açıklamasının kamu hizmetlerinin sürekliliğini, etkinliğini, verimliliğini ya da gereği gibi yerine getirilmesini ne şekilde etkilediğinin ve cezayı gerekli kılan -devlet organizasyonu içinde düzenin bozulması, hizmetlerin yürütülememesi gibi-

sonuçların neler olduğunun veya bu tür sonuçlara neden olmasının kuvvetle muhtemel olduğunun ortaya konulması gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, §§ 61, 63; Levent Tunçel, B. No: 2017/34185, 16/3/2022, §§ 42, 44).

v. Her durumda kamu görevlisinin ödev ve sorumluluk derecesinin, bulunduğu konum ve görev yaptığı alanla bağlantılı olarak belirlenmesi gerekmektedir (Hikmet Aslan, B. No: 2014/11036, 16/6/2016, § 55; Hasan Güngör, § 48; öğretmenler yönünden benzer değerlendirmeler için Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021,§ 54; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § § 42, 43).

vi. Hükmedilen disiplin cezasıyla kamusal önemi bulunan objektif amaca ulaşılabileceği, başka bir deyişle kamu görevlisinin cezalandırılmasının zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık geldiği gösterilmeli; düşünce açıklamasının kamu görevini etkileme derecesiyle orantılı bir disiplin cezasına hükmedilmedir (bkz. Mehmet Alanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15462, 29/9/2021, § 45; Şah İsmail Harmancı, B. No: 2018/15359, 17/11/2021, § 37; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, B. No: 2018/24874, 31/3/2022, § 45).

vii. Değerlendirmelerin oldukça açık, spesifik ve tekil olarak yapılması gerekmektedir (bireyselleştirilmiş değerlendirme zorunluluğuna ilişkin olarak bkz. Şah İsmail Harmancı, § 41).

15. Anayasa Mahkemesi, çok sayıdaki kararında ifade özgürlüğüne gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 26. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir. İfade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120).

16. Başvurucuyu cezalandıran idarenin ve nihai kararı verenbölge idare mahkemesinin gerekçeleri dikkatli bir şekilde ele alınmıştır. Buna göre yürütülen disiplin soruşturması sonucunda Cumhurbaşkanı'na hakaret edilmediğinin tespit edilmesine rağmen idarece herhangi bir gerekçe belirtilmeden başvuru konusu disiplin cezasının tesis edildiği, bölge idare mahkemesinin ise başvuruya konu paylaşımın kamu hizmetinin saygınlığını olumsuz etkilediğini belirtmek dışında söz konusu kanaate nasıl ulaştığına yönelik somut bir açıklamada bulunmadığı görülmektedir. Dolayısıyla anılan mercilerin Anayasa Mahkemesinin kamu görevlisinin ifade özgürlüğüne yapılan böyle bir müdahalede uygulanmasını öngördüğü ve yukarıda sıralanan değerlendirmelerden hiçbirini yapmadığı anlaşılmıştır.

17. Uyuşmazlığın esasının derece mahkemelerince incelenmemiş olduğu bir konuda Anayasa Mahkemesi tarafından hakkın maddi boyutu bakımından inceleme yapılması bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi gereğince mümkün bulunmamaktadır (Semra Yelseli, B. No: 2015/6006, 12/12/2018, § 21). Dolayısıyla bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi gereği söz konusu ifadeler Anayasa mahkemesince ortaya konan kriterleri karşılayan bir inceleme ile daha önce derece mahkemelerince incelenmediği için şu halde Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi mümkün değildir.

18. Yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında değerlendirmelerinde Anayasa Mahkemesinin kabul ettiği standartları uygulamayan idare ve bölge idare mahkemesinin başvurucunun bir

disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyduğunun kabul edilmesi mümkün olmamıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmayan müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu ihlalin tespiti ve yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Siirt İdare Mahkemesine (E.2015/487, K.2016/44) GÖNDERİLMESİNE,

D. 257,50 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.157,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜVEN ÇELİK VE KADRİ DURSUN

B. No: 2018/5060 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/5060

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜVEN ÇELİK VE KADRİ DURSUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/5060)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucular : 1. Kadri DURSUN

Vekili Av. Bedia Boran BULUT

2. Güven ÇELİK

Vekili : Av. Nusret GÜRGÖZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlisi olan başvuruculaların katıldıkları basın açıklaması nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmalarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte Muş'un Varto ilçesinde öğretmen olarak görev yapmaktadır. Başvurucular ayrıca Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna (KESK) bağlı Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim Sen) üyesidir.

3. Başvurucular, Eğitim Sen Muş Şubesinin almış olduğu "baskı süreciden kaynaklı her türlü tutuklama, gözaltı vb. olayları ile ilgili Muş Emek ve Demokrasi Platformu ve diğer platformların, ..., düzenleyecekleri her türlü basın açıklaması ve mitinglere üyelerin ve yöneticilerin gözlemci olarak katılmasına" ilişkin 14/4/2015 tarih ve 15 sayılı kararı üzerine

Varto Emek ve Demokrasi Platformu'nun düzenlediği 18/12/2015 tarihli basın açıklamasına katılmıştır.

4. Olay Yeri Tutanağı'na göre basın açıklaması, Demokratik Bölgeler Partisi (DBP) ve Halkların Demokratik Partisi (HDP) tarafından organize edilmiş ve Varto Belediye Başkanı S.E. ve DBP'li A.A.nın önderliğinde 50 kişinin katılımıyla eski belediye pasajı önünde gerçekleştirilmiştir. 12.20'de başlayan basın açıklaması, 12.30'da oturma eylemine dönüşmüş ve grup 12.40'da olaysız bir şekilde dağılmıştır.

5. Başvurucular hakkında, söz konusu eylemin DBP ve HDP tarafından organize edildiği gerekçesiyle disiplin soruşturması başlatılmıştır. Başvurucular ifadelerinde; bahse konu siyasi partilerin organize ettiği herhangi bir basın açıklamasına katılmadıklarını, eylemin Varto Emek ve Demokrasi Platformu tarafından düzenlendiğini ve Eğitim Sen adına anılan eyleme katıldıklarını, oturma eylemine ise katılmadıklarını belirtmiştir.

6. Soruşturma neticesinde başvurucuların katıldığı eylemle "DBP ve HDP gibi siyasi partiler ve terör örgütü lehine destek olduğu, Türkiye Cumhuriyeti devleti, hükumeti ve halkıyla teröre karşı mücadeleyi zaafa uğratma, teröre karşı verilen mücadeleyi AKP'nin bir politikası olarak gösterip bu parti aleyhine halkı düşmanlığa davet ettiği" belirtilerek eylemin 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinin (o) alt bendi uyarınca herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak kapsamında kaldığı gerekçesiyle başvurucuların kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir.

7. Başvurucular anılan disiplin cezalarının iptali istemiyle idare mahkemelerine başvurmuştur. Yargılama neticesinde mahkemelerce eylemin sendika hakkı kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmadığı ve sübuta erdiği gerekçeleriyle davaların reddine karar verilmiştir. Söz konusu kararlara karşı yapılan istinaf başvuruları bölge idare mahkemelerince reddedilmiştir. Başvurular süresi içinde yapılmıştır.

8. 2019/30262 numaralı başvurunun 2018/5060 numaralı başvuru ile birleştirilmesine Komisyonca karar verilmiştir. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucular, sendika kararı üzerine basın açıklamasına katılmaları nedeniyle disiplin cezası şeklinde uğradıkları müdahalenin ifade özgürlüğünü, örgütlenme özgürlüğünü ve toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını; aynı konuya ilişkin mahkemeler arasında içtihat farkının bulunmasının ise adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri ile yargı içtihatlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında bireysel başvuru formlarında ileri sürdükleri iddiaları yinelemiştir.

10. Anayasa Mahkemesi, önceki kararlarında kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 50,62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26,36). Somut olaya konu sendika kararları belirli platformlar tarafından yapılacak tutuklama ve gözaltı konulu basın açıklamalarına sendika üyelerinin ve yöneticilerinin gözlemci olarak katılması istemine ilişkindir. Buna göre kamu görevlileri sendikalarının çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olmayan basın açıklamasına katılım nedeniyle

yapılan müdahalelerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesine karar verilmiştir (benzer değerlendirmeler için bkz. Leyla Sezen, B. No: 2016/15197, 29/5/2019, § 22; Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, § 39).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin dayanağı olan 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının D bendinin (o) alt bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin kamu hizmetlerinin tarafsızlığı ve nesnelliğinin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı değerlendirilmiştir.

A. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkına İlişkin Değerlendirmeler

13. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018, §§36-40; Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, §§59-63; Abdulkadir Öztürk, B. No: 2019/13420, 31/3/2022, § 36). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

14. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almakta olup bu hakkın bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren bu hak çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır (Dilan Ögüz Canan, B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 36; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 115; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 45; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 31).

15. Bu hak, ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. Anayasal haklar içinde kendine has özerk rolünün ve özel uygulama alanının varlığına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı aynı zamanda ifade özgürlüğü ışığında değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir (Dilan Ögüz Canan, § 34; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Osman Erbil, §§ 31, 45; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 72; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 66; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 52). Sonuç olarak toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır (Dilan Ögüz Canan, § 35; Ömer Faruk Akyüz, § 55; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 32; Figen Yüksekdağ Şenoğlu (5), B. No: 2017/24556, 14/9/2022, § 47).

B. Somut Olaya İlişkin Değerlendirme

16. Başvurucular, katıldıkları basın açıklamasının siyasi bir partinin yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak kapsamında kabul edilmesi nedeniyle disiplin cezası ile

cezalandırılmıştır (bkz. § 6). Somut olayda basın açıklamasının hangi konuda yapıldığına ilişkin başvuru dosyasında herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Ancak başvuru formlarında yer verilen sendika kararından anlaşıldığı kadarıyla üyelerin basın açıklamalarına gözlemci olarak katılmasına ilişkin karar, bir takım tutuklama ve gözaltı kararları ile ilgilidir. Ancak somut olaya konu basın açıklamasının anılan karardan yaklaşık sekiz ay sonra yapıldığı gözönüne alındığında ilgili açıklamanın konusu, amacı ve kapsamı hakkında kesin bir kanaate varılamamıştır. Toplantının seyrine bakıldığında ise elli kişinin katılım sağladığı ve yirmi dakika süren basın açıklamasının bir kısım siyasi parti mensuplarının katılımıyla gerçekleştirildiği ve kalabalığın olaysız bir şekilde dağıldığı anlaşılmaktadır (bkz. § 4).

17. Açıktır ki idare ve derece mahkemeleri, başvurucunun eylemiyle tabi olduğu statü hukukuna aykırı hareket ettiği sonucuna varmıştır. Anayasa'nın 128. maddesinin birinci fıkrasına göre devletin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülmektedir. Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasında ayrıca önemi nedeniyle memurların ve diğer kamu görevlilerinin görev ve yetkilerinin haklarının ve yükümlülüklerinin kanun ile düzenleneceği de ifade edilmiştir. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında ise memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlü olduklarının altı çizilmiştir. 657 sayılı Kanunu'nun 7. maddesine göre ise devlet memuru, tarafsızlığını gölgeleyecek şekilde bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef tutan bir davranışta bulunamayacağı gibi siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda da bulunmaz. Nitekim aynı Kanun'un 125. maddesinde herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına faaliyette bulunan devlet memurlarına disiplin cezaları verileceği ifade edilmiştir.

18. Anayasal ve ilgili yasal çerçeve göstermektedir ki gerek Anayasa koyucu gerekse yasa koyucu kamu hizmetlerinin Anayasa'ya sadakat ödevi ile tarafsızlık yükümlülüğüne aykırı davranan ya da aykırı davranabileceği yolunda haklı ve objektif bir kanaat uyandıran kamu görevlileriyle yürütülmesini arzu etmemektedir (Şah İsmail Harmancı, B. No: 2018/15359, 17/11/2021, § 40). Söz konusu arzunun bir sonucu olarak kanun koyucu kamu görevlisinin meslek hayatı ile sınırlı olacak şekilde apolitik görünmesini amaçlamış ve bu şekilde kamu gücünü kullanan görevlilerin siyasi kutuplaşmalarda yer almasının önüne geçerek idareye tarafsız bir pozisyon kazandırmak istemiştir (Levent Tunçel, B. No: 2017/34185, 16/3/2022, § 44).

19. Hiç şüphesiz Anayasa ve kanun koyucunun söz konusu beklentisi başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlükler alanında kamu görevlilerinin sıradan bireylere göre daha fazla sınırlanmaları anlamına gelecektir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında altını çizdiği gibi kamu görevlisi olmak sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirmektedir. Kişi kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılır, kamu hizmetinin kendine has özellikleri bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 36; Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, § 42). Bu sebeplerle kamu görevlilerinin ifade özgürlüğüne yapılan müdahalelerde Anayasa Mahkemesi kamu görevlisinin bu yönünü görmezden gelemez.

20. Kamu görevlileri tabi oldukları söz konusu devlet memurluğu statülerinin -kanun ve diğer alt mevzuata dayanan- gereklerini yerine getirmemeleri hâlinde bir disiplin cezası ile

karşılaşacaktır. Disiplin uygulamaları, devlet organizasyonu içinde düzenin sağlanması ve korunması, memurun görevine bağlanması, hizmetlerin en etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi için kullanılır; hukuki gerekçeleri ve sonuçları vardır. Disiplin uygulamalarının nihai hedefi, sağlanan düzen sayesinde verimli bir çalışma ortamının ve nihai olarak da kamu yararının sağlanmasıdır. Bu bakımdan disiplin cezaları memurların görevlerini layıkıyla ve uyum içinde yerine getirmesi için önemli bir araçtır. (Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53). Öte yandan münhasıran memurların görevleriyle ilgili olması disiplin cezaları hakkında yapılan değerlendirmelerin ciddiyetini azaltmamaktadır. Çünkü düşünce açıklamaları karşılığında uygulanan disiplin cezalarının kamu görevlilerinin temel hak ve özgürlükleri üzerinde caydırıcı bir etki oluşturacağı açıktır (bkz. Mehmet Alanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15462, 29/9/2021, § 49; Şah İsmail Harmancı, § 41).

21. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında düşünce açıklamaları nedeniyle kamu görevlileri hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin olarak idarenin ve bu tür cezaların hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerinin -subjektif yorumlardan kaçınmaları için- yapmaları gerekenleri açıklamıştır. Bu itibarla anılan mercilerin en azından şu değerlendirmeleri yapmaları beklenir (diğerleri arasından bkz. Sinan Akbulut, B. No: 2019/1396, 2/11/2022, §§ 30-34; Jülide Hansu, B. No: 2018/21380, 3/11/2022, §§ 29-33; Serdar Topal, B. No: 2018/23179, 16/11/2022, §§ 26-30):

i. Söz konusu olan ifade özgürlüğü olduğu için devlet memurlarının da birer birey olduğu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlere sahip olma haklarının bulunduğu gözardı edilmemelidir (Hasan Güngör, B. No: 2013/6152, 24/2/2016, § 49; Ömer Yalçın, B. No: 2017/30798, 29/9/2020, § 27; Zeki Çınar, B. No: 2016/3585, 12/6/2019, §§ 34, 35).

ii. Sosyal yönleri de bulunan bireyler oldukları düşünüldüğünde kamu görevlilerinin her tür düşünce açıklamalarının değil siyasi partiler lehine veya aleyhine olarak başkalarını ikna etme çabası olarak kabul edilebilecek açıklamaları propaganda olarak kabul edilmelidir. Bu kapsamda bir kamu görevlisinin açıkladığı düşüncenin başkalarını siyasi partiler lehine veya aleyhine ikna etme çabası olarak kabul edilebilmesi için açıklamanın siyasi partilerle yahut siyasal meselelerle ilgili olması tek başına yeterli kabul edilemez. Dolayısıyla kamu görevlisinin bulunduğu konum ve üstlendiği devlet görevinin -içeriğiyle birlikte değerlendirildiğinde- açıklamanın yapıldığı koşullarda siyasi partiler lehine veya aleyhine olarak başkalarını ikna çabası olarak vasıflandırmaya elverişli olduğunun ortaya konulması gerekir (Sinan Akbulut, § 34).

iii. Bununla birlikte somut olayın koşullarında kamu görevlisinin düşünce açıklamasını kamu görevi statüsünün ve görev yaptığı alanın kendisine sağladığı unvanı dâhil herhangi bir olanağı kullanarak yapmış ise bunun gösterilmesi gerekir (kamu görevinin niteliğine ilişkin olarak bkz. Adem Talas [GK], B. No: 2014/12143, 16/11/2017, § 47).

iv. Buna ilaveten yapılan düşünce açıklamasının kamu hizmetlerinin sürekliliğini, etkinliğini, verimliliğini ya da gereği gibi yerine getirilmesini ne şekilde etkilediğinin ve cezayı gerekli kılan -devlet organizasyonu içinde düzenin bozulması, hizmetlerin yürütülememesi gibi- sonuçların neler olduğunun veya bu tür sonuçlara neden olmasının kuvvetle muhtemel olduğunun ortaya konulması gerekir (disiplin cezası ile cezalandırılabilmeleri için kamu görevlisinin fiillerinin memuriyetlerini etkilediğinin gösterilmesi gerekliliğine ilişkin olarak bkz. Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, §§ 61, 63; Levent Tunçel, §§ 42, 44; disiplin hukukunun amaçları için bkz. Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53).

v. Her durumda kamu görevlisinin ödev ve sorumluluk derecesinin, bulunduğu konum ve görev yaptığı alanla bağlantılı olarak belirlenmesi gerekmektedir (Hikmet Aslan, B. No: 2014/11036, 16/6/2016, § 55; Hasan Güngör, § 48; hekimler yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Levent Tunçel, § 43).

vi. Hükmedilen disiplin cezasıyla kamusal önemi bulunan objektif amaca ulaşılabileceği başka bir deyişle kamu görevlisinin cezalandırılmasının zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık geldiği gösterilmeli, düşünce açıklamasının kamu görevini etkileme derecesiyle orantılı bir disiplin cezasına hükmedilmedir (bkz. Mehmet Alanç ve diğerleri , § 45;Şah İsmail Harmancı, § 37; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 45).

vii. Değerlendirmelerin oldukça açık, spesifik ve tekil olarak yapılması gerekmektedir (bireyselleştirilmiş değerlendirme zorunluluğuna ilişkin olarak bkz. Şah İsmail Harmancı, § 41).

22. Söz konusu müdahalelerin kamu görevlisinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yöneldiği hâllerde ise anılan mercilerin bir takım ön değerlendirmelerde de bulunmaları gerekir. Zira somut olayda olduğu gibi sendikaların çağrısı üzerine veya başka şekilde düzenlenmiş ve yetkililerce siyasi mesajların verildiği kabul edilen toplantıların sırf katılımcısı olan kamu görevlilerinin bir siyasi parti yararına veya zararına faaliyette bulundukları kabul edilemez. Aksi durum ise bu tür toplantılara katılan kamu görevlilerinin otomatik olarak disiplin cezaları ile cezalandırılmalarına ve başta ifade özgürlüğü ve toplantı hakkı olmak üzere temel hak ve özgürlüklerinin ciddi şekilde zarar görmesine neden olur.

23. Buna göre ilgili toplantının konusu, amacı, kapsamı ve seyri açık bir şekilde ortaya konulmalı ve toplantıya konu edilen fikirlerin barışçıl -silahsız ve saldırısız- bir şekilde ifade edilip edilmediği incelenmelidir. Eğer toplantı şiddet içeriyorsa veya bu toplantıda şiddete çağrıda bulunuluyorsa bu toplantının barışçıl kabul edilmesi ve anayasal korumadan yararlanması mümkün değildir. Bununla birlikte her durumda siyasal ve toplumsal olaylarla ilgili olarak kamu görevlisinin bilgi edinme merakı ve duyarlılığını gösterme talebi de gözetilerek katılımcının toplantıdaki rolüne -dinleyici, konuşmacı, slogan atan gibi- ilişkin dikkatli bir ayrımda bulunulması gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, §§ 31-56; Şah İsmail Harmancı, §§ 33-51; bilgi edinmeye ilişkin değerlendirmeler için bkz. Hasan Güngör, §§ 51,53; Hasan Güngör (2), B. No: 2015/1554, 25/12/2018, § 51; Zeki Çınar, § 45).

24. Yukarıda yer verilen açıklamalar ışığında başvurucuyu cezalandıran idarenin ve müdahalenin hukuka uygunluğunu denetleyen derece mahkemelerinin gerekçeleri dikkatli bir şekilde ele alınmıştır. Anılan merciler, eylemin HDP ve BDP himayesinde gerçekleştirildiğini belirtmek haricinde başvuruculların hangi fiillerinin ne şekilde bir siyasi partinin yararına veya zararına faaliyet olarak kabul edildiğini açıklamamıştır. Mevcut değerlendirmelerin ise temel olarak somut olaya konu toplantı ile hiçbir ilgisi bulunmayan 22/12/2015 tarihli farklı bir eyleme ilişkin olduğu görülmektedir. Dolayısıyla anılan mercilerin Anayasa Mahkemesinin kamu görevlisinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan böyle bir müdahalede yapılmasını beklediği ve yukarıda sıraladığı değerlendirmelerden hiçbirini yapmadığı sonucuna ulaşılmıştır (bkz. §§ 21-23).

25. Anayasa Mahkemesi, çok sayıdaki kararında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 34. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan bir

müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından Dilan Ögüz Canan, § 53; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 83;Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 48; Kenan Güven, B. No: 2018/21657, 6/10/2022, § 13).

26. Yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında değerlendirmelerinde Anayasa Mahkemesinin kabul ettiği standartları uygulamayan idare ve mahkemelerin başvurucunun bir disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyduğunun kabul edilmesi mümkün olmamıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmayan müdahalenin Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucular ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasını talep etmiş; başvuruculardan Kadri Dursun 10.000 TL, Güven Çelik ise 15.000 TL tazminat isteminde bulunmuştur.

29. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için manevi zararları karşılığında taleple bağlı olarak başvuruculardan Kadri Dursun'a net 10.000 TL, Güven Çelik'e ise net 15.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya 1. İdare Mahkemesine (E.2016/987, K.2017/534) ve Erzincan İdare Mahkemesine (E:2017/1029, K:2018/1296) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculardan Kadri Dursun'a net 10.000 TL, Güven Çelik'e ise net 15.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 294,70 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.194,70 TL yargılama giderinin başvurucu Kadri Dursun'a, 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucu Güven Çelik'e ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YETKİN YILDIZ (2)

B. No: 2018/12692 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/12692

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YETKİN YILDIZ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2018/12692)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mustafa İlhan ÖZTÜRK

Başvurucu : Yetkin YILDIZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, gazeteci olan başvurucunun bir internet sitesinde paylaştığı haberde geçen ifadeler nedeniyle hakaret suçundan cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Somut olayda gazeteci olan başvurucu, yetkilisi olduğu bir internet haber sitesinde 30/3/2017 tarihli "Silivri'de polislere zulüm bitmiyor" başlıklı, Silivri Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunan polis memurlarının aileleri ile görüş imkânlarının kısıtlandığına dair bir haber kaleme almıştır. Başvurucu, anılan haber içeriğinde infaz hâkimliği tarafından verilen kararları inceleyen Silivri Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı A.Ö.nün (müşteki) açık ismini vererek müştekinin başka bir görev yerinde bir siyasinin adının geçtiği yolsuzluk iddiasına ilişkin bir dosyayı karara bağlayan hâkim olarak bilindiğine dair ifadeler kullanmıştır. Başvurucu haber içeriğinde müştekinin geçmişinde şaibe olduğunu, siyasetçilere yakın birisi olarak polislerin tutuklanmasının da siyasi olduğu için kararlarının hukuki olmadığını, polislere ceza infaz kurumunda yapılan uygulamaların ve mahkemelerin bu uygulamalar hakkında verdikleri ret kararlarının zulüm olduğuna dair birtakım imalarda ve yorumlarda bulunmuştur.

3. Anılan haber içeriğinde başvurucu, haber metninin altına ilgili haberin linkini koymuştur. Haber içeriğinde "Silivri İnfaz Hakimliği tarafından bozulan kararlara savcılığın yaptığı itirazları inceleyen Silivri Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı [A.Ö.nün] ismi 2010 yılında Sakarya Geyve'de inşa edilen hidroelektrik santrali için yapılan arazi kumalaştırılmalarında eski bir Bakan'ın kardeşi ile Sakarya milletvekilinin de adının geçtiği yolsuzluk davası ile ilgili verdiği kararlarla gündeme gelmişti (bakınız o haber için tıklayın)." şeklinde ifadeler geçmektedir.

4. Haberde adı geçen hakim A.Ö.nün şikâyeti üzerine Silivri Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) soruşturma başlatmış ve başvurucunun haberde yer verdiği ifadeler sebebiyle kamu görevlisine hakaret ve suç işlemeye alenen tahrik etme suçlarından cezalandırılması talebiyle kamu davası açmıştır. Yargılamayı yapan Silivri 1. Asliye Ceza Mahkemesi 16/5/2017 tarihinde başvurucu hakkında hakaret suçundan 11 ay 20 gün hapis ve suç işlemeye alenen tahrik suçundan ayrıca 5 ay hapis cezası vermiştir.

5. İstinaf edilmesi üzerine kararı inceleyen İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 17. Ceza Dairesi 31/1/2018 tarihinde hakaret suçuna ilişkin istinaf başvurusunu reddetmiş, suç işlemeye alenen tahrik suçuna ilişkin istinaf başvurusunu kabul ederek başvurucu hakkında beraat kararı vermiştir.

6. Derece mahkemesinin kararı 5/4/2018 tarihinde tebliğ edilmiş ve başvurucu 20/4/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

9. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

10. Başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği, ilke olarak Anayasa Mahkemesine başvurunun yapıldığı tarihteki duruma bakılarak değerlendirilir. Ancak Anayasa Mahkemesi bazı durumlarda bireysel başvuru yapıldıktan sonra oluşturulan yeni başvuru yollarının tüketilmesi gerektiğine de karar verebilir. Özellikle belli konulardaki sorunlara çözüm bulmak amacıyla sonradan oluşturulmuş bir yol söz konusu ise ikincillik ilkesi, o konudaki temel hak ve özgürlüklerin ihlali iddialarının -bu yol vasıtasıyla- öncelikle idari ve yargısal

makamlarca değerlendirilmesine imkân tanınmasını gerekli kılabilir (bazı değişikliklerle bkz. Sait Orçan, B. No: 2016/29085, 19/7/2017, § 35).

11. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra yeni bir başvuru yolunun oluşturulması hâlinde Anayasa Mahkemesi söz konusu başvuru yolunun düzenleniş şekli itibarıyla ulaşılabilir olup olmadığını, ihlal iddiaları yönünden makul bir başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama niteliğini haiz olup olmadığını değerlendirir. Somut olayda 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 29. maddesi ile 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 286. maddesine eklenen (3) numaralı fıkra kapsamındaki suçlarla ilgili olarak daha önce bölge adliye mahkemeleri ceza dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar bakımından sonradan temyiz kanun yolu açılmış olup açılan temyiz kanun yolunun ulaşılabilir olmadığı ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunmadığı söylenemez. Sonradan açılan bu yol, usul hukukundaki temyiz kanun yolunun başvuru süresi ve belli sınırda kalan cezalar açısından genişletilmiş şekli olup anılan başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı açıktır (Mehmet Ayçilek, B. No: 2018/14603, 10/12/2019, §§ 29-31).

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMİNE KURT

B. No: 2018/21579 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/21579

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMİNE KURT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/21579

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Emine KURT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmesine karar verilen bir bankada bulunan katılım fonu tutarı üzerine bloke konulması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 12/6/2018 tarihinde öğrendikten sonra 5/7/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Başvuru mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ayşe Sabahat Gencer (B. No: 2018/34950, 20/10/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca konulan banka hesabı üzerindeki bloke kararının uzun süredir devam etmesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği değerlendirilerek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Somut başvuruda da başvurucunun banka hesabı üzerindeki tedbirin 2,5 yılı aşan bir süre devam ettiği anlaşıldığından anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına

alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu; ihlalin tespiti, ihlalin tüm sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırılması ile 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL başvuru harcından oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 11. İdare Mahkemesine (E.2017/866, K.2017/2110) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DERVİŞ ÇETİN

B. No: 2018/27775 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/27775

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DERVİŞ ÇETİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/27775)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Derviş ÇETİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işe iade davasının davalı sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfında fesih sırasında çalışan işçi sayısının otuzun altında olduğu gerekçesiyle reddedilmesi ve söz konusu işçi sayısının tespiti konusunda Yargıtay daireleri arasında süregelen görüş ayrılığının giderilmemesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 26/8/2018 tarihinde öğrendikten sonra 3/9/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Nuran Erdoğan (B. No: 2018/36613, 17/11/2021) ve Kenan Kalkan ([GK], B. No: 2018/36174, 15/2/2023) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararlarda, yüksek mahkemelerin yargı sistemine olan güveni sağlamak amacıyla aynı yargı koluna dâhil mahkemeler arasındaki derin ve süregelen içtihat farklılıklarını ortadan kaldırabilecek nitelikteki mekanizmaları çalıştırarak içtihat farklılıklarını ortadan kaldırması gerektiği belirtilmiştir. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarında çalışan işçilerin sayısının nasıl

belirleneceği konusunun Yargıtay kararlarına konu olduğu, 9. Hukuk Dairesinin tüm ülkedeki sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarında çalışan işçilerin sayısı dikkate alınarak bu vakıflarda çalışan işçilerin iş güvencesinden yararlanması gerektiği görüşünde iken 22. Hukuk Dairesinin ise her bir vakfın özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olması nedeniyle her bir vakıftaki işçilerin sayısının ayrı ayrı tespit edilmesi gerektiği görüşünde olduğu ifade edilmiştir. Daireler arasındaki farklılığın Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 9/6/2017 tarihli kararıyla işçi sayısı tespit edilirken her vakıf yönünden sadece kendi işçi sayısı dikkate alınması gerektiği yönünde birleştirildiği bilgisine yer verildikten sonra 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun 7. maddesinde 25/5/2018 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde değişiklik yapıldığı ve Dairelerin anılan değişiklikle birlikte ülkenin tümündeki sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarında çalışan işçi sayısını dikkate aldığı söylenmiştir.

3. Bununla birlikte Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin İBK kararından önce yapılan fesihlerde -söz konusu yargılama İBK kararından sonra olsa dahi- işçi sayısının belirlenmesinde tüm sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının gözönünde bulundurduğu, Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin ise 7144 sayılı Kanun'la yapılan değişikliğin geriye yürütülemeyeceğine dikkat çekerek anılan yasal değişiklikten önce yapılan fesihlerde -yargılama anılan yasal değişiklikten sonra olsa dahi- işçi sayısının tespitinde her bir vakıf çalışanını tek tek dikkate aldığı aktarılmıştır. Buradan hareketle Anayasa Mahkemesi tarafından işçi sayısının nasıl belirleneceği hususunda başvurucunun iş akdinin feshi sırasında var olan içtihat farklılığının ilgili hukuki mekanizma olan içtihadı birleştirme yoluyla ancak başvurucunun aleyhine olan yorumun benimsenmesi suretiyle giderildiği belirtilerek daha sonra yapılan yasal değişiklik ile işçiler açısından lehe düzenleme yapılmakla birlikte iş akdinin fesih tarihi dikkate alınarak başvurucunun bu düzenlemeden yararlandırılmadığı ancak yürürlüğe ilişkin aleyhe yorumun bariz takdir hatası veya keyfîlik içermediği ifade edilmiştir. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 1/10/2020 tarihi itibarıyla kapatılmış ve görevleri büyük oranda Yargıtay 9. Hukuk Dairesine devredilmiş olduğu gözönünde bulundurularak Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin kapatılmasının ardından içtihat farklılığının sürdüğünün ortaya konulamaması nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin zedelenmediği sonucuna varılmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Basri BAĞCI ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, Basri BAĞCI ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 8/6/2023 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

2018/36174 Bireysel Başvuru Numaralı dosyada yer alan karşı oyda belirtilen gerekçeler çerçevesinde çoğunluğun ihlal yönündeki görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye Basri BAĞCI Üye Kenan YAŞAR

MURAT YÜKSEL

B. No: 2018/27871 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/27871

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT YÜKSEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/27871)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Murat AZAKLI

Başvurucu : Murat YÜKSEL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılması yaptırımlarına karşı yaptığı itirazların infaz hâkimliğince reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve sürekli disiplin cezaları verilmesi nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Ceza infaz kurumunda idarece verilen yemeği topluca almadıkları gerekçesiyle başvurucunun 2 ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz üzerine Silivri 1. İnfaz Hâkimliği 30/3/2018 tarihli ve E.2018/1473, K.2018/2540 sayılı kararıyla, başvurucunun açlık grevi yaptığı ancak başvurucu hakkında açlık grevi eylemine uyan disiplin cezası verilmediği gerekçesiyle itirazın kabulüne karar vermiştir. Başvurucu; İnfaz Hâkimliğinde yaptığı savunmasında, Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ile ifade vermek istemediğini, mahkeme huzurunda ifade vermek istediğini beyan etmiştir. Başvurucu, itirazın İnfaz Hâkimliğince kabul edilmesi nedeniyle ağır ceza mahkemesine itiraz başvurusunda bulunmamıştır.

3. Ceza infaz kurumunda sayım yapılmasını engellediği ve görevli memura direndiği gerekçesiyle başvurucunun iki ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz üzerine Silivri 1. İnfaz Hâkimliği

27/4/2018 tarihli ve E.2018/1376, K.2018/3141 sayılı kararıyla itirazın reddine karar vermiştir. Başvurucu; İnfaz Hakimliğinde yaptığı savunmasında, SEGBİS ile ifade vermek istemediğini, mahkeme huzurunda ifade vermek istediğini beyan etmiştir. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına "..karara itirazımdır, Söz konusu olay günü eylem yaptığım doğrudur ama bunları ciddi hak gaspları yaşandığı için yapıyoruz. Silivri hapis idaresi durmadan cezalar veriyor. Bu şekilde verilen bütün cezalar onaylanıyor sadece benim şuan 3-5 sene haberleşme bir o kadar da ziyaret, 35 gün hücre cezası var. Artık bizler ne diyelim ki yorum bütünüyle sizin, hakkımda istenen cezanın kaldırılmasını istiyorum." şeklinde yazdığı dilekçe ile itiraz etmiştir. Silivri Ağır Ceza Mahkemesince 7/6/2018 tarihinde itirazın reddine karar verilmiştir.

4. Ceza infaz kurumunda toplu hâlde slogan attığı gerekçesiyle başvurucunun 2 ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz üzerine Silivri 2. İnfaz Hâkimliği 10/5/2018 tarihli ve E.2018/960, K.2018/3002 sayılı kararıyla itirazın reddine karar vermiştir. Başvurucu, İnfaz Hakimliğinde yaptığı savunmasında, SEGBİS ile ifade vermek istemediğini, mahkeme huzurunda ifade vermek istediğini beyan etmiş; Mahkemece talebin reddine karar verilmiştir. Başvurucu, İnfaz Hakimliği kararına "cezaya itirazımdır, yaptığımız eylemler meşrudur, her yerde yapıyoruz, bu şekilde onayladığınız her ceza hapishane idaresine güvencedir. Dayak yiyen, küfür yiyen biz, ama ceza da bize veriliyor. Vermeye devam edin, ki zaten biz de yapmaya devam ediyoruz." şeklinde yazdığı dilekçeyle itiraz etmiştir. Silivri Ağır Ceza Mahkemesince 28/6/2018 tarihinde itirazın reddine karar verilmiştir.

5. Başvurucunun yine ceza infaz kurumunda toplu hâlde slogan attığı gerekçesiyle iki ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz üzerine Silivri 2. İnfaz Hâkimliği 10/5/2018 tarihli ve E.2018/966, K.2018/3003 sayılı kararıyla itirazın reddine karar vermiştir. Başvurucu, İnfaz Hakimliğinde yaptığı savunmasında, SEGBİS ile ifade vermek istemediğini, mahkeme huzurunda ifade vermek istediğini beyan etmiş; Mahkemece talebin reddine karar verilmiştir. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına "cezaya itirazımdır, Söz konusu olay günü eylemleri yaptım doğrudur bunda disiplin cezasını gerektirecek hiçbir şey yoktur ama keyfi olarak veriliyor bunu çok iyi biliyoruz. Biz bu eylemleri yapacağız. Haklarımızı alana kadar da vazgeçmeyeceğiz" şeklinde yazdığı dilekçe ile itiraz etmiştir. Silivri Ağır Ceza Mahkemesince 28/6/2018 tarihinde itirazın reddine karar verilmiştir.

6. Başvurucunun yine ceza infaz kurumunda toplu hâlde sloganattığı gerekçesiyle iki ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz üzerine Silivri 2. İnfaz Hâkimliği 10/5/2018 tarihli ve E.2018/952, K.2018/3000 sayılı kararıyla itirazın reddine karar vermiştir. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğinde yaptığı savunmasında, SEGBİS ile ifade vermek istemediğini, mahkeme huzurunda ifade vermek istediğini beyan etmiş; Mahkemece talebin reddine karar verilmiştir. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına "cezaya itirazımdır, Söz konusu olay günü eylemleri yaptığım doğrudur bu tür eylemleri yapıyoruz hakkımızda siz ceza vermeye devam edin bizde eylemlerimizi yapmaya devam edeceğiz. Bu hayatta herkes kendine yakışanı yapar, sorun değil, verilen cezanın kaldırılmasını istemiyorum." şeklinde yazdığı dilekçe ile itiraz etmiştir. Silivri Ağır Ceza Mahkemesince 28/6/2018 tarihinde itirazın reddine karar verilmiştir.

7. Başvurucunun yine ceza infaz kurumunda toplu hâlde slogan attığı gerekçesiyle iki ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz üzerine Silivri 2. İnfaz Hâkimliği 10/5/2018 tarihli ve E.2018/958,

K.2018/3001 sayılı kararıyla itirazın reddine karar vermiştir. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğinde yaptığı savunmasında SEGBİS ile ifade vermek istemediğini, mahkeme huzurunda ifade vermek istediğini beyan etmiş, Hâkimlik tarafından talebin reddine karar verilmiştir. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına "cezaya itirazımdır, olay günkü denilen herşey yapıldı, haklarımızı verin biz de yapmayalım." şeklinde yazdığı dilekçe ile itiraz etmiştir. Silivri Ağır Ceza Mahkemesince 28/6/2018 tarihinde itirazın reddine karar verilmiştir.

8. Başvurucu 17/8/2018 tarihinde bireysel başvuru yapmıştır.

9. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucu, adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirttiği ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu; hakkında sürekli disiplin cezaları verildiğini, ceza infaz kurumu şartları ve uygulamalarının dikkate alınmadığını, hak kayıplarına karşı demokratik haklarını kullandığı için disiplin cezası verildiğini belirterek hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

b. Değerlendirme

12. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

13. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

14. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara

ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde aslında yargılamanın sonucuna dair olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149).

15. Somut olayda, cezaevinde toplu halde bazı eylemlerin gerçekleştirildiği not edilmelidir. Toplu hâlde eylem yaparak disiplini bozacak şekilde birlikte hareket eden mahpusların bu fillerinin cezaevi güvenliğini tehdit etmesi ihtimali gözden uzak tutulmamalıdır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Şükrü Yıldız, B. No: 2015/18720, 9/5/2018, § 27).

16. Başvuru konusu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların yargılama mercilerince delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, başvurucunun iddialarını ve itirazlarını ileri sürme imkânından yoksun bırakılmadığı, mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu kanaatine varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Diğer İhlal İddiaları (Duruşmada Hazır Bulunma, Müdafi Yardımından Yararlanma ve Tanık Sorgulama Hakları Yönünden)

a. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu; İnfaz Hâkimliğinde SEGBİS ile ifadesinin alınmak istendiğini, duruşmaya bizzat giderek ifade vermek istediğini, SEGBİS ile ifadesinin alınmasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca İnfaz Hakimliğinde avukat yardımından yararlanma talebinde bulunduğu hâlde avukat davet edilmediğini belirterek müdafi yardımından yararlanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu son olarak İnfaz Hâkimliğindeki duruşmada tanıklara soru sormasının engellendiğini belirterek tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

19. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasında bireysel başvuruda bulunulmadan önce ihlal iddiasının dayanağı olan işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş olan idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerektiği belirtilmiştir. Temel hak ihlallerini öncelikle derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması, kanun yollarının tüketilmesi koşulunu zorunlu kılar (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, §§ 19, 20; Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 26).

20. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

21. Somut olayda başvurucu, İnfaz Hâkimliğindeki taleplerinin ve itirazlarının reddi üzerine Ağır Ceza Mahkemesine itirazlarda bulunmuştur. İnfaz Hakimliği kararına karşı ağır ceza mahkemesine yapılan itiraz olağan ve tüketilmesi gereken bir başvuru yoludur. Başvurucunun Ağır Ceza Mahkemesine yaptığı başvuruda, verilen cezaya ve İnfaz Hâkimliği kararlarının sonucuna itiraz ettiği, duruşmada hazır bulunma hakkına, müdafi yardımından yararlanma hakkına ve tanık sorgulama hakkına yönelik hiçbir iddia ve itiraz ileri sürmediği anlaşılmıştır.

22. Dolayısıyla anılan ihlal iddialarına ilişkin olarak başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili hukuk yolunu tüketmeden yaptığı bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu, hakkında sürekli disiplin cezaları verilerek ceza infaz kurumundaki haklarını kullanmaktan mahrum bırakıldığını, bu disiplin cezalarının kötü muamele boyutuna ulaştığını belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

25. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

26. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 81).

27. Bir muamelenin Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında olabilmesi için ise asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekir. Bu asgari eşik, göreceli olup her olayın somut koşulları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda muamelenin süresi, bedensel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşır. Ayrıca muamelenin ardındaki saik ve amaç dikkate alınmalıdır. Muamelenin heyecanın yükseldiği ve duygu yoğunluğunun olduğu bir anda meydana gelip gelmediği de gözönünde bulundurulmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 83).

28. Başvurucu, hakkında sürekli disiplin cezaları verilerek ceza infaz kurumundaki hakları kullanmaktan mahrum bırakıldığını, bu disiplin cezalarının kötü muamele boyutuna

ulaştığını iddia etmiştir.

29. Başvurucu hakkında verilen ve İnfaz Hâkimliklerince incelenen cezaların hücre cezası olmadığı, başvurucunun tutulma koşullarına ilişkin bir şikâyetinin de bulunmadığı, yalnızca hakkında sürekli disiplin cezası verilmesinin kötü muamele teşkil ettiği iddiasında bulunduğu dikkate alındığında kötü muamele yasağının ihlali için aranan asgari ağırlık derecesini aşan bir muamele olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki diğer ihlal iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEYSİM GÖNÜL VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/33922 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/33922

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEYSİM GÖNÜL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/33922)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Beysim Gönül ve diğerleri (bkz ekli tablo)

Vekilleri : Ekli listenin (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının, ilk derece mahkemesi kararının Yargıtay tarafından gerekçesiz bir şekilde onanması nedeniyle gerekçeli karar hakkının, davanın haksız bir şekilde reddedilerek verilmesi gereken tazminata hak kazanılamaması nedeniyle de mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucular nihai hükmü öğrendikten sonra muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2018/33922 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/33922 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucu Yüksel Şentürk Yönünden

2. Anayasa Mahkemesi olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan S.Ö. (B. No:

2013/7087, 18/9/2014) ve Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu doğrultuda başvuru tarihinden önce vefat etmiş başvurucu adına vekâlet ilişkisi sona ermiş olan avukat tarafından yapılan bireysel başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmesi ve Av. Nevzat Sarıin hakkında Anayasa Mahkemesini yanıltıcı nitelikte başvuru yapması nedeniyle 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca takdiren 2.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesi gerekir.

B. Diğer Başvurucular Yönünden

1. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Erol Kızılırmak ve Zeynep Kızılırmak ([GK], B. No: 2016/10183, 11/7/2019) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi, bu grup başvuruda derece mahkemelerinin somut olaya özgü değerlendirmeler yaptığını gözlemlemiş; ortaya konulan gerekçeleri ilgili ve yeterli görerek gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca derece mahkemelerinin kamu kurumlarının kendi aralarında yaptığı yazışmalara göre mahsup işleminin ispat edildiği yönündeki değerlendirmelerini yeterli bulmuştur. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlal bulunmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır.

2. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

5. Başvurucuların mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi (B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37) kararı doğrultusunda konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 1. Başvurucu Yüksel Şentürk'ün başvurusunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

2. Avukat Nevzat Sarıin'in 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 83. maddesi uyarınca 2.000 TL disiplin para cezası ile CEZALANDIRILMASINA,

C. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Kararın bir örneğinin (Avukat Nevzat Sarıin yönünden) Ankara Barosu ve Türkiye Barolar Birliğine GÖNDERİLMESİNE,

E. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ADEM YILMAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/36533 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36533

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADEM YILMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36533)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ

Başvurucular : 1. Adem YILMAZ

2. Ahmet YILMAZ

3. Ayşe AK

4. Birol ÖZ

5. Cavit ÖZ

6. Hüseyin AKKUZU

7. Mehmet AKKUZU

8. Gülsüm Merve KARA

9. Ünzüle Mine ACAR

10. Emine ÖZ

11. Fatma ÖZ

12. Hacer TEKE

13. İbrahim YILMAZ

14. Mehmet ÖZER

15. Meral ÖZ ES

16. Mustafa YILMAZ

17. Şükrü OKUDAN

18. Ahmet OKUDAN

19. Asim OKUDAN

20. Nazif YILMAZ

21. Nuriye SELVİ

22. Nurşin ŞEN

23. Raşit YILMAZ

24. Selahattin ÖZER

25. Seval ÖZ ÖZGENÇ

26. Sevim ÖZDEMİR

27. Şadiye ÖZEL

Vekilleri : Av. Serpil OKUDAN

28. Emel ARIKAN

29. Serpil OKUDAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvuruculların yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılama haklarının; yargılamanın uzun sürmesi sonucunda verilen karar ve geçen zaman sonunda dava konusu taşınmazın değerinin çok fazla yükselmesi nedeniyle dava sonunda fazla harç yatırmaya mecbur bırakılmalarına neden olunması sebebiyle mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruculardan Emine AKUZU ve Mümüne OKUDAN'ın başvuru yaptıktan sonra vefat ettikleri anlaşılmıştır. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince feragat, başvurunun takipsiz bırakılması, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması veya başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi hâlinde düşme kararı verilebilir. Ancak bildirim sonrasında vefat eden başvuruculların mirasçılarının başvurunun devamı talebinde bulundukları görülmüş ve başvuruya vefat eden başvuruculların mirasçıları da dâhil edilmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Elberan Vural ve diğerleri [GK], B. No: 2018/30235, 29/9/2022).

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair

Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır

4. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

5. Başvurucular yargılamanın uzun sürmesi sonucunda verilen karar ve geçen zaman sonunda dava konusu taşınmazın değerinin çok fazla yükselmesi nedeniyle dava sonunda fazla harç yatırmaya mecbur bırakılmalarına neden olunması sebebiyle mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

6. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

7. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun'un, Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "adil yargılanma hakkı" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesine göre, "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı metne dahil" edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır.

8. Mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının güvenceleri arasında yer almaktadır (Ahmet Yıldırım, B. No: 2012/144, 2/10/2013, § 28; Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 51; Ş.Ç., B. No: 2012/1061, 21/11/2013, § 28; Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 41).

9. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı ve uyuşmazlık kapsamında bir talebi mahkeme önüne taşıyabilmek ve bunların etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (AYM, E.2013/40, K.2013/139, 28/11/2013). Mahkemeye erişim hakkı, kural olarak mutlak bir hak olmayıp sınırlandırılması mümkündür. Bununla birlikte getirilecek sınırlamaların hakkın özünü zedeleyecek şekilde hakkı kısıtlamaması, meşru bir amaç izlemesi, açık ve ölçülü olması ve başvurucu üzerinde ağır bir yük oluşturmaması gerekir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38).

10. Somut olayda, 7/2/1957 tarihinde başlayan kadastro tespitine itiraz davasında Manavgat

Kadastro Mahkemesi (Mahkeme), 13/9/2018 tarihinde karar vermiştir (E.2005/54, K.2018/2). Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dava konusu ANTALYA ili, MANAVGAT ilçesi, KEMER MAH/köyü, Bingeşik Mevkiinde kain 23 parsel sayılı 3 ha 3150 m² yüzölçümlü taşınmazın son beyan dönemi emlak vergisi değeri (Manavgat Belediyesinin 20.04.2016 tarih ve 7821 sayılı yazısından anlaşıldığı üzere m² birim fiyatı 485,94 TL) üzerinden hesaplanan 1.100.399,71 TL NİSPİ HARCIN tescil davacısı Hüseyin Özgün, Hatice Güneş, Haydar oğlu Mehmet Kara ve Ahmet Özer MİRASÇILARINDAN ve ORMAN İDARESİNDEN müştereken ve müteselsilen alınarak hazineye gelir kaydına..."

11. Olayda davanın reddine dair karar temyiz edilmiştir. Bu karara yönelik temyiz harcı maktudur. Başvuruculardan harç ve temyiz başvuru harcı toplamı 212,50 TL tahsil edilmiştir. Başvurucular kararı temyiz etmişler ve lehlerine bozma kararı verilmiştir. Bozma kararı, karar düzeltme yoluna götürülmüştür ve dosya karar düzeltme aşamasında derdesttir. Bu nedenle esas itibarıyla bozma kararı ile hükmedilen nisbi harcın da bir önemi kalmamıştır. Başvurucular başvuru formunda belirtikleri harcı ödeyemeyeceklerine ilişkin olarak temyiz dilekçesinde hiçbir iddia ileri sürmemişlerdir. Ayrıca ve özellikle davanın hiçbir aşamasında harcı yatırmaya güçleri olmadığından bahisle adli yardımdan yararlanma talebine yönelik de bir başvuruda bulunmamışlardır. Sonuç olarak mahkemeye erişim hakkına yönelik açık bir ihlalin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

12. Açıklanan gerekçeyle, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1.Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET SELİM ÖCEK VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/263 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/263

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET SELİM ÖCEK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/263)

Karar Tarihi:8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucular : Mehmet Selim ÖCEK ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucuların iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/263 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

4. Başvurucular, çeşitli kamu kurumlarında işçi statüsünde çalışmaktadır. Kamu kurumlarınca yapılan incelemeler sonucunda başvurucuların çeşitli terör örgütleriyle

irtibatlı veya iltisaklı olduklarının tespit edildiği belirtilerek durum işverenlere bildirilmiştir. İşverenler, kamu kurumlarınca gönderilen listelerde başvurucuların isimlerinin bulunması nedeniyle güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle başvurucuların iş sözleşmesini feshetmiştir.

5. Başvurucular, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle çeşitli mahkemelerde dava açmıştır. Kanun yolu incelemelerinden geçen davalar özetle 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) kapsamında gerçekleştirilen fesih işlemlerinin hukuka uygun olduğu gerekçesiyle kesin olarak reddedilmiştir.

6. Başvurucular, nihai hükümleri öğrendikten sonra yasal süresi içerisinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ekli tablonun (D) sütunundaki ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan bir başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucular bireysel başvuru formunda özetle; haklarında hiçbir soruşturma, kovuşturma veya delil bulunmadığı hâlde iş sözleşmelerinin haksız olarak feshedildiğini, bu nedenle anayasal haklarının ihlal edildiğin ileri sürmüştür.

10. Bireysel başvuru dosyasına gönderilen Bakanlık görüşlerinde özetle; süreçte verilen kararlara, konuyla alakalı içtihada ve yargılamaların tarafı olan işveren tarafından sunulan görüş ile ilgili belgelere yer verilmiştir. Ayrıca başvuruya konu olan kararların OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Bazı başvurucular tarafından Bakanlık görüşüne karşı sunulan cevap yazısında, başvuru dilekçesinde yer verilen hususlar tekrar edilmiştir.

11. Başvurucuların iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvurularda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucuların özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvurular özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer şekildeki değerlendirmeler için C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B.No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

14. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki

çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

15. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır.

16. Bununla birlikte işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

17. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yönde Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

18. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması; kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

19. 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucular üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin, özellikle de takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulmasının OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla terör örgütü ile irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda başvuruculardan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna

edici gerekçeler ortaya konulmadan alınan tedbirin söz konusu yükümlülüklere uygun olmayacağı vurgulanmalıdır (Benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161). Nitekim derece mahkemelerinin başvuruculardan duyulan şüpheye ilişkin somut bir gerekçeye dayanmadıkları, sadece 667 sayılı KHK'ya ve kamu kurumlarınca işverenlere bildirilen yazıları ve eklerindeki isim listelerini esaslı delil olarak ele aldıkları görülmüştür.

20. Sonuç olarak başvurucular hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

III. GİDERİM

22. Başvuruculların tamamı, ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılmasını istemiş; bir kısmı ayrıca tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan GK, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) GK, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvuruculların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (Ç) sütunundaki ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VAHİT YAZGAN (2)

B. No: 2019/6891 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/6891

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VAHİT YAZGAN BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/6891)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Vahit YAZGAN

Vekili : Av. Mehmet Nur TERZİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işçilik alacaklarının ödenmesi talebinin reddi işlemine karşı açılan iptal davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 27/2/2019 ve 5/12/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. 2019/40311 numaralı bireysel başvuru dosyası, aralarında kişi ve konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2019/6891 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş olup inceleme 2019/6891 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. 1969 doğumlu olan başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile bağlantılı olması nedeniyle kapatılan Zaman gazetesinin de bünyesinde faaliyet gösterdiği Feza Gazetecilik Anonim Şirketinde (Şirket) 1991 yılında gazeteciliğe başlamıştır. FETÖ/PDY'nin faaliyetleri kapsamında ve örgüt faaliyetlerine destek olacak şekilde kullanıldığı yönünde kuvvetli deliller bulunması nedeniyle Şirkete kayyım atanmasının ardından başvurucunun iş sözleşmesi 8/4/2016 tarihinde feshedilmiştir.

7. İş sözleşmesi feshedilen başvurucu, Şirket ve Maliye Bakanlığı aleyhine Bakırköy 12. İş Mahkemesinde (İş Mahkemesi) işçilik alacaklarının ödenmesi talebiyle 21/4/2016 tarihinde alacak davası açmıştır. İş Mahkemesi 21/11/2016 tarihinde dava şartı yokluğu nedeni ile davanın reddine ve 15/8/2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (670 sayılı KHK) 5. maddesinde belirtilen usule uygun olarak kararın tebliğinden itibaren otuz günlük süre içinde idareye başvurabileceğinin başvurucuya bildirilmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde olağanüstü hâl ilan edildikten sonra 27/7/2016 tarihli ve 29783 sayılı (2. Mükerrer) Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 668 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (668 sayılı KHK) ile Şirketin kapatıldığı belirtilmiştir. Ardından 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi uyarınca davanın dava şartı yokluğu nedeniyle reddine karar verildiği ifade edilmiştir.

8. Bunun üzerine başvurucu 8/12/2016 tarihinde işçilik alacaklarının ödenmesini 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi kapsamında İstanbul Defterdarlığı Olağanüstü Hal İncelemeleri Bürosundan (İdare) talep etmiştir. Başvurucu, bu müracaatına başvuru tarihinden itibaren altmış gün içinde cevap verilmemesi sebebiyle başvurunun zımnen reddedildiğini kabul ederek İstanbul 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) 28/3/2017 tarihinde işlemin iptali davası açmıştır. Mahkemece 4/4/2017 tarihinde işçilik alacaklarına ilişkin davanın iş mahkemelerinin görev alanına girdiği gerekçesiyle davanın görev yönünden reddine karar verilmiştir. Başvurucunun istinaf istemi üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10. İdare Dava Dairesi (Daire) 8/9/2017 tarihinde istinaf başvurusunun kabulüyle kararının kaldırılmasına ve dosyanın Mahkemeye gönderilmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (675 sayılı KHK) 16. maddesinde yer alan özel görev kuralı gereğince davanın idari yargı yerinde görülmesi gerektiği belirtilmiştir.

9. Bunun üzerine Mahkemece 7/12/2017 tarihinde davanın incelenmeksizin reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, kapatılan kurumlardan olan alacaklara ilişkin idari yargıda dava açılabilmesi için ilgili idare tarafından 670 sayılı KHK gereğince değerlendirme yapılarak ödemenin yapılıp yapılmayacağı konusunda karar niteliğinde tesis edilmiş bir işlem bulunması gerektiği ancak somut olayda ilgili idare tarafından karar verilmediği belirtilerek davanın erken açılması nedeniyle incelenme olanağı bulunmadığı ifade edilmiştir. Başvurucunun istinaf istemini inceleyen Dairece 13/3/2018 tarihinde istinaf başvurusunun kabulüyle kararının kaldırılmasına ve dosyanın Mahkemeye gönderilmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucunun başvurusunun zımnen reddedildiği

dikkate alındığında, mevcudiyeti tartışmasız olan zımni ret işleminin esasının irdelenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

10. Ardından Mahkemece 18/12/2018 tarihinde davanın kesin olarak reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinde devralınan kurumların borç ve yükümlülüklerinin ödenmesi hususunda; talep edilen alacağın gerçek bir mahiyet taşıyıp taşımadığı, talep sahibinin FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı ve irtibatı olup olmadığı gibi hususların araştırılması, kolluk verileri, adli işlem kayıtları ve sosyal çevre bilgilerinin birlikte değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Bu minvalde başvurucunun başvurusunun İdarece hâlen incelendiği belirtilerek bu aşamada talebin karşılanamayacağına dair haklı gerekçe oluşturulduğu ifade edilmiştir. Bu noktada silahlı terör örgütüne üye olma suçundan başvurucunun mahkûmiyetine kararı verildiği ve bu soruşturma ve kovuşturmanın belli bir süre aldığına değinilerek başvuru konusu incelemenin daha detaylı bir araştırmayı gerektirdiğine işaret edilmiştir.

11. Başvurucu kesin olduğu ifade edilen 18/12/2018 tarihli Mahkeme kararını 21/2/2019 tarihinde öğrendikten sonra 27/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Bu başvuru 2019/6891 numaralı bireysel başvuru numarasını almıştır.

12. Başvurucu kesin nitelikteki olduğu belirtilen mahkeme kararına karşı istinaf talebinde bulunmuştur. İstinaf istemini inceleyen Dairece, mahkeme kararının hukuka ve usule uygun olduğu gerekçesiyle 15/10/2019 tarihinde kesin olarak istinaf başvurusunun reddine karar verilmiştir. Başvurucu 15/10/2019 tarihli Daire kararını 21/2/2019 tarihinde öğrendikten sonra 24/11/2019 tarihinde ayrıca bireysel başvuruda bulunmuştur. Bu başvuru ise 2019/40311 numaralı bireysel başvuru numarasını almıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "İdari makamların sükutu" kenar başlıklı 10. maddesi şöyledir:

"1. İlgililer, haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabilirler.

"2. Altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır. İlgililer altmış günün bittiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde, konusuna göre Danıştaya, idare ve vergi mahkemelerine dava açabilirler. Altmış günlük süre içinde idarece verilen cevap kesin değilse ilgili bu cevabı, isteminin reddi sayarak dava açabileceği gibi, kesin cevabı da bekleyebilir. Bu takdirde dava açma süresi işlemez. Ancak, bekleme süresi başvuru tarihinden itibaren altı ayı geçemez. Dava açılmaması veya davanın süreden reddi hallerinde, altmış günlük sürenin bitmesinden sonra yetkili idari makamlarca cevap verilirse, cevabın tebliğinden itibaren altmış gün içinde dava açabilirler."

14. 670 sayılı KHK'nın "Devir işlemlerine ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan Kanun Hükmünde Kararnameler gereğince kapatılan ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının her türlü taşınır, taşınmaz, malvarlığı, alacak ve hakları ile belge ve evraklarının (devralınan varlık);her türlü tespit işlemini yapmaya, kapsamını belirlemeye, idare etmeye, avans dahil

her türlü alacak, senet, çek ve diğer kıymetli evraka ilişkin olarak dava ve icra takibi ile diğer her türlü işlemi yapmaya, devralınan varlıklarla ilgili olup kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle tevsik edilen borç ve yükümlülükleri tespite ve hiçbir şekilde devralınan varlıkların değerini geçmemesi, ek mali külfet getirmemesi, kefaletten doğmaması ve Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ/PDY)'ne aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması şartıyla bu varlıkların değerlendirilmesi suretiyle bunları uygun bir takvim dahilinde ödemeye, kapatılan kurum ve kuruluşların taahhüt ve garanti ettiği ancak vermediği mal ve hizmet bedellerinin ödemesini durdurmaya veya ödemeye, tahsili mümkün olmadığı anlaşılan veya tahsilinde ve takibinde yarar bulunmayan hak ve alacaklar ile taahhüt ve garantilerin tahsilinden vazgeçmeye, her türlü sulh işlemini yapmaya, devralınan varlıklarla ilişkili kredi veya gerçek bir mal veya hizmet ilişkisine dayanan borçlar nedeniyle konulmuş ve daha önce kaldırılmış takyidatları kredinin veya borcun ödenebilmesini sağlamak amacıyla kaldırıldığı andaki koşullarla tekrar koydurmaya ve ihyaya, menkul rehinleri dikkate almaya, devralınan varlıklara konulan takyidatların sınırlarını belirlemeye ve kaldırmaya, finansal kiralama dahil sözleşmelerin feshine veya devamına karar vermeye, devralınan varlıkların idaresi, değerlendirilmesi, elden çıkarılması için gerekli her türlü tedbiri almaya, gerektiğinde devralınan varlıkların tasfiyesi veya satışı amacıyla uygun görülen kamu kurum ve kuruluşlarına devretmeye, devir kapsamında olmadığı belirlenen varlıkları iadeye, kapatılanların gerçek kişiye ait olması halinde devralınacak varlıkların kapsamını belirlemeye, tereddütleri gidermeye, uygulamaları yönlendirmeye, bütün bu işlemleri yapmak amacıyla usul ve esasları belirlemeye, vakıflar yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğü, diğerleri yönünden Maliye Bakanlığı yetkilidir.

...

(3) Kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetleri sonlandırılarak ticari sicil kayıtları resen terkin edilir. Bunların devralınan varlıkları dışındaki varlıkları da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılır ...

(4) Birinci fıkra kapsamında tespite konu edilebilecek borç ve yükümlülüklere ilişkin olarak hak iddiasında bulunanlarca bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altmış günlük hak düşürücü süre içerisinde ilgili idaresine kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edilir. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak kapatma işlemlerinde ise altmış günlük süre kapatma tarihinden itibaren başlar.

..."

15. 675 sayılı KHK'nın "Dava ve takip usulü" kenar başlıklı 16. maddesi şöyledir:

" (1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanalları ile bunların sahibi gerçek veya tüzel kişiler aleyhine 17/8/2016 tarihinden önce açılan davalar ile bu kapsamda Hazine ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne husumet yöneltilen davalarda mahkemelerce, 15/8/2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi uyarınca dava şartı yokluğu nedeniyle red kararı verilir. Bu kararlar duruşma günü beklenmeksizin dosya üzerinden kesin olarak verilir ve davacılara resen tebliğ edilir. Tarafların yaptığı yargılama giderleri kendi üzerlerinde bırakılır.

(2) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanalları ile bunların sahibi gerçek veya tüzel kişiler aleyhine 17/8/2016 tarihinden önce başlatılan icra ve iflas takipleri ile bu kapsamda Hazine ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne husumet yöneltilen takipler hakkında icra müdürlüklerince, 670 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi uyarınca düşme kararı verilir. Bu kararlar dosya üzerinden kesin olarak verilir ve takip alacaklısına resen tebliğ edilir. Tarafların yaptığı takip giderleri kendi üzerlerinde bırakılır.

(3) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanalları ile bunların sahibi gerçek veya tüzel kişiler veya kapatılma ya da resen terkin üzerine Maliye Bakanlığı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü aleyhine 17/8/2016 tarihi dahil bu tarihten sonra açılan davalar ile icra ve iflas takipleri hakkında 670 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi gereğince dava veya takip şartının bulunmaması nedeniyle davanın reddine veya takibin düşmesine karar verilir.

(4) Birinci ve ikinci fıkralar uyarınca verilen kararlarda davacı veya alacaklının 670 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesinde belirtilen usule uygun olarak ilgili idari makama, tebliğ tarihinden itibaren otuz günlük hak düşürücü süre içinde başvurabileceği belirtilir. İdari başvuru üzerine idari merci tarafından verilecek karar aleyhine idari yargıda dava açılabilir. İdari yargının verdiği karar kesin olup, uyuşmazlık adli yargıda hiçbir şekilde dava konusu yapılamaz."

16. 670 sayılı KHK'nın "Devir işlemlerine ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 5. maddesi 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 (mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

17. 675 sayılı KHK'nın "Dava ve takip usulü" kenar başlıklı 16. maddesi 6/2/2018 tarihli ve 7082 sayılı Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 (mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 8/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkeme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu, esasen başvuru konusu zımni ret işleminin esasının irdelenmesi gerektiği hâlde Mahkemece davanın esası hakkında karar verilmemesinden yakınmaktadır. Başvurucuya göre, İdarece başvurunun incelenmeye devam ettiğini bu nedenle mevcut aşamada talebinin karşılanmamasının haklı bir gerekçe oluşturduğu yönündeki Mahkeme gerekçesinin İdarece inceleme tamamlanıncaya kadar dava hakkına sahip olmayacağı anlamına gelmektedir. Bu bağlamda 8/12/2016 tarihinde yapılan başvuruya henüz karar verilmediğini ve ne zaman karar verileceğinin de belirsiz olduğuna dikkat çekilerek işçilik alacaklarının ödenmesini talep etme hakkının ortadan kaldırıldığı ileri sürülmüştür. Başvurucu bu gerekçelerle hukuki belirlilik ve eşitlik ilkeleriyle adil yargılanma, mahkemeye

erişim haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

20. Bakanlık görüşünde, evvela İdarece başvurucuya alacak talebine ilişkin nihai bir karar bildirilmediğine dikkat çekilmiştir. Ardından kapatılan/devredilen kurumların her türlü mal varlıkları tespit edilip nakde çevrilmesinden sonra aktifinde bir değer bulunmasına bağlı olarak talep sahibinin FETÖ/PDY ile aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmadığının tespit edilmesi ve gerçek mal ve hizmet ilişkisine dayandığının görülmesi hâlinde bir takvim ve sıra dâhilinde ödeme yapılabileceği vurgulanmıştır. Dolayısıyla İdarenin bu süreci tamamlamadan hak iddiasında bulunanların taleplerini karşılamasına imkân bulunmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle kanun koyucunun dava sürecinin başlatılabilmesi için bu işlere mahsus olmak üzere idari merci tarafından verilecek kararın beklenilmesini bir ön koşul olarak getirdiği ileri sürülmüştür. Bu itibarla yapılacak incelemede başvurucunun olağan kanun yollarını tüketip tüketmediğinin ve Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşulları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

21. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda belirttiği iddialarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

22. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Somut olayda başvurucunun temel iddiası, davanın esası hakkında herhangi bir inceleme yapılmadan davanın reddedilmesidir. Bu nedenle başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

25. Demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker, § 55).

26. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak, diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yaptığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece

mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker, § 56).

27. Diğer taraftan mahkemelerin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker, § 57).

28. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte, yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker, § 58).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

29. Somut olayda FETÖ/PDY ile bağlantılı olması nedeniyle kapatılan Zaman gazetesinin de bünyesinde faaliyet gösterdiği Şirkette 1991 yılından itibaren gazeteci olarak çalışan başvurucunun iş sözleşmesinin 8/4/2016 tarihinde feshedilmesi nedeniyle işçilik alacaklarının ödenmesi talebiyle İş Mahkemesinde açtığı dava 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi uyarınca dava şartı yokluğu nedeniyle reddedilmiştir. Bunun üzerine işçilik alacaklarının ödenmesi talebiyle İdareye yaptığı başvurunun altmış gün içinde cevap verilmemesi sebebiyle zımnen reddedildiği kabul edilerek işlemin iptali talebiyle açılan davada Mahkemece İdare tarafından karar verilmediği gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine karar verilmiştir.

30. Dairece, başvurunun zımnen reddedildiği hususunun tartışmasız olduğu belirtilerek zımni ret işleminin esasının irdelenmesi gerektiği gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine dair karar kaldırılmış ve dosyanın Mahkemeye gönderilmesine karar verilmiştir. Buna karşın Mahkemece 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi uyarınca sözü edilen kurum ve kuruluşlardan olan alacakların ödenebilmesi için araştırılması gereken hususlar bulunduğu ve İdarece başvurunun hâlen incelendiği belirtilerek bu aşamada talebin karşılanmamasının haklı gerekçeye dayandığı kabul edilerek davanın reddine karar verilmiştir.

31. Başvuruya konu olayda, başvurucunun 1991 ilâ 2016 yılları arasındaki yaklaşık 25 yıllık hizmet süresine ilişkin kıdem ve ihbar tazminatları ile diğer işçilik alacakları talep/dava konusudur. Gerçekten de söz konusu taleplerin her biri ayrı ayrı olay ve olgulara ve hukuksal düzenlemelere -İş Kanunu ve Basın İş Kanunu- dayanmakta olup uzman bilirkişi incelemesini gerektirdiği aşikârdır. Bununla birlikte bir de 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi uyarınca sözü edilen kurum ve kuruluşlardan olan alacakların ödenebilmesi için araştırılması gereken hususlar da dikkate alındığında kapsamlı bir yargılama sürecinden bahsetmemiz mümkündür.

32. Bu noktada öncelikle Mahkeme gerekçesindeki açıklamalara paralel şekilde İdare tarafından da 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi uyarınca araştırılması gereken hususlar olduğu belirtilerek incelemenin devam ettiği anlamına gelecek şekilde cevap verilme imkânının olduğuna dikkat çekmek gerekir. Ayrıca kanun koyucu da araştırılması gereken hususların çokluğu ve karmaşıklığını gözeterek söz konusu taleplerin İdarece daha uzun sürede karara bağlanmasını öngörebilecekken bu noktada bir hüküm vazedilmediği de dikkatlerden kaçmamalıdır. Bu çerçevede İdarece altmış gün içerisinde cevap verilmeyerek 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesine göre talebin reddedilmiş sayılmasına karar verildiği, diğer bir deyişle başvurucunun başvurusunun zımnen reddedildiği Daire kararıyla da tartışmadan varestedir. Bu durumda somut başvuru özelinde başvurucunun taleplerini altmış gün içerisinde inceleme ve sonuçlandırma imkânı olmadığı kabul edilen İdarenin zımni ret işleminin iptali talebini değerlendiren derece mahkemelerinin talebin esasına ilişkin bilirkişi incelemesi dâhil yapılması gereken tüm araştırma ve incelemeleri yaparak sonuca gitmesi beklenir. Bir başka deyişle idare mahkemesinin yapması gereken zımni redde gerekçe oluşturmak yerine bunun ötesine geçip alacağın var olup olmadığını değerlendirmek olmalıydı.

33. Bununla birlikte derece mahkemeleri, yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş; gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuru konusu işleme karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvurucunun mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

35. Başvurucu ayrıca aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkı ve işçilik alacaklarından mahrum kaldığı için mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

B. 2019/40311 Numaralı Başvuru Yönünden

36. Başvurucu, Mahkemenin aynı kararını bu kez Daire kararından sonra 2019/40311 numaralı başvuruda bireysel başvuruya konu etmiştir. Söz edilen başvurudaki şikâyetler ile bu başvurudaki şikâyet tıpatıp aynıdır. Bu nedenle mevcut başvurunun mükerrer olduğu anlaşılmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle 2019/40311 numaralı başvurunun mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

C. Giderim Yönünden

38. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 250.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

39. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen

ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

40. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. 2019/40311 numaralı başvurunun mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle REDDİNE,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 2. İdare Mahkemesine (E.2018/855, K.2018/2076) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NESRİN ÇETİNKAYA VE SERHAT ÇETİNKAYA

B. No: 2019/8563 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8563

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NESRİN ÇETİNKAYA VE SERHAT ÇETİNKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/8563)

Karar Tarihi: 8/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 2/11/2023 - 32357

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ekin ÇANKAL

Başvurucular : 1. Nesrin ÇETİNKAYA

Vekili : Av. Serhat ÇETİNKAYA

2. Serhat ÇETİNKAYA

Vekili : Av. Nesrin ÇETİNKAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir doktor hakkında Türk Tabipleri Birliğine sundukları şikâyet dilekçesinde kullandıkları ifadeler nedeniyle avukat olan başvuruculara Türkiye Barolar Birliğince uyarma disiplin cezası verilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/3/2019 tarihinde yapılmıştır. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca 2019/8557 numaralı bireysel başvuru dosyasının konu bakımından hukuki irtibat nedeniyle eldeki 2019/8563 numaralı başvuru dosyası ile birleştirilmesine, her iki

başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Bölüm Başkanı başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

6. Eskişehir Barosuna kayıtlı avukat başvurucular, polislerce darbedildiğini iddia ettikleri müvekkilleri hakkında sağlık raporu düzenleyen doktorun gerçeğe aykırı rapor tanzim ettiğini ileri sürmüştür. Bu sebeple başvurucular, doktorun görevini kötüye kullandığı iddiasıyla vekil sıfatıyla Türk Tabipleri Birliğine (TTB) 18/7/2013 tarihli şikâyet dilekçesi sunmuştur. Başvurucular, müvekkilleri muayene için beklerken şüpheli polis memurlarından birinin doktorla odasında özel görüştüğünü ve doktorun onaylayan ifadelerle polis memuruna cevap verdiğini iddia etmiştir. Buna ilaveten bahsi geçen doktorun muayenenin başında müvekkillerine hitaben "Ne o lan! Hem içip içip azıyorsunuz hem de devletin polisine kafa tutuyorsunuz?" ifadesini kullandığını belirten başvurucular, doktorun taraflı yaklaştığını gören müvekkillerinin muayene olmayı kabul etmemesi üzerine doktorun muayene raporunda gerçeğe aykırı tespitlerde bulunduğunu savunmuştur.

7. Söz konusu dilekçede başvurucular; Gezi parkı olayları sırasında Eskişehir'de düzenlenen eylemlerde hayatını kaybeden A.İ.K.nın hastaneye götürüldüğünde de kendisiyle aynı doktorun ilgilendiğini, A.İ.K.nın ölmesinde ağır ihmali olduğu ve anılan eylemler süresince nöbetçi olduğu zamanlar hastaneye getirilen diğer eylemcilere de müdahale etmekten kaçındığı yönünde basında ve sosyal medyada aynı doktor hakkında pek çok iddia bulunduğunu vurgulamıştır. Son olarak şikâyet dilekçesinde başvurucular, doktor hakkında "Örnek gösterilen olayda gerçekleştiği şekliyle aynen bizim olayımızda da cereyan eden, polisin adeta usul edindiği taktiği ile mesleğini sübjektif nedenlerle peşkeş çeken bir doktorun arasındaki polis doktor işbirliği bir tesadüf olamaz ve değildir de." şeklindeki ifadeleri sarf etmiştir.

8. Başvuruculaların TTB'ye şikâyet ettiği doktor ise hakkında kullanılan ifadeler sebebiyle başvurucular aleyhine Eskişehir Barosuna şikâyette bulunmuştur. Doktorun 7/11/2013 tarihli şikâyet dilekçesinde "gerektiğinde mesleğini başka amaçlar uğruna alet edebileceğini, ... sübjektif nedenlerle peşkeş çektiğini" iddia eden başvuruculaların bunu her türlü şüpheden arındırılmış, kesinlik arz eden delillerle ispat etmek zorunda olduklarını ifade etmiştir. Bunun üzerine yürütülen disiplin soruşturması neticesinde Eskişehir Barosu Disiplin Kurulu 21/5/2015 tarihli ve E.2014/23, K.2015/7 sayılı kararında başvuruculara uyarma disiplin cezası vermiştir. Başvurucular karara itiraz etmiştir. Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu (TBB Disiplin Kurulu) uyarma cezasına temel oluşturan ifadelerin iddia ve savunma hakkı kapsamında olduğunu değerlendirmiş, Eskişehir Barosu Disiplin Kurulu kararını kaldırarak disiplin cezası verilmesine yer olmadığına 14/11/2015 tarihinde karar vermiştir.

9. Bunun ardından Bakanlık 18/1/2016 tarihli makam oluru ile "mesleğini sübjektif nedenlerle peşkeş çeken bir doktorun" şeklindeki ifadeyle ulaşılmak istenen amaca başka ifadeler kullanılmak suretiyle ulaşılması mümkün olduğu için mezkûr ifadenin 19/3/1969

tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 34., 134. ve TBB Meslek Kurallarının 5. ve 6. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle başvurucular aleyhine disiplin cezası verilmesine yer olmadığına dair kararı bir daha görüşülmek üzere geri göndermiştir. TBB Disiplin Kurulu 14/2/2016 tarihinde, Eskişehir Barosu Disiplin Kurulunun 21/5/2015 tarihli kararını onamıştır.

10. Başvurucular, haklarında verilen uyarma cezasının onanmasına dair 14/2/2016 tarihli kararın iptali talebiyle Ankara İdare Mahkemesine başvurmuştur. Ankara İdare Mahkemesi, her iki başvurucu yönünden verdiği iki ayrı kararda davaları reddetmiştir. Mahkeme iki karardaki ortak gerekçesinde, başvuruculaların ihtilaf konusu ifadelerle ulaşmak istedikleri amaca başka ifadeler kullanarak ulaşmalarının mümkün olması karşısında iddia ve savunmanın dokunulmazlığı hakkının sınırlarının aşıldığını değerlendirmiştir.

11. Başvuruculaların ilk derece mahkemesi kararları için istinaf kanun yoluna başvurmaları üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi, kararların kanuna uygun olduğunu gerekçe göstererek istinaf taleplerinin reddine 27/12/2018 tarihinde kesin olarak karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

12. 1136 sayılı Kanun'un "Avukatın Hak ve Ödevleri" başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Avukatlar, yüklendikleri görevleri bu görevin kutsallığına yakışır bir şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene uygun biçimde davranmak ve Türkiye Barolar Birliğince belirlenen meslek kurallarına uymakla yükümlüdürler."

13. 1136 sayılı Kanun'un "Disiplin cezalarının uygulanacağı haller" kenar başlıklı 134. maddesi şöyledir:

"Avukatlık onuruna, düzen ve gelenekleri ile meslek kurallarına uymayan eylem ve davranışlarda bulunanlarla, meslekî çalışmada görevlerini yapmayan veya görevinin gerektirdiği dürüstlüğe uygun şekilde davranmayanlar hakkında bu Kanunda yazılı disiplin cezaları uygulanır."

14. 1136 sayılı Kanun'un "Disiplin cezaları" kenar başlıklı 135. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Uyarma; avukatın mesleğinin icrasında daha dikkatli davranması gerektiğinin kendisine bildirilmesidir.

..."

15. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "İddia ve savunma dokunulmazlığı" kenar başlıklı 128. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Yargı mercileri veya idari makamlar nezdinde yapılan yazılı veya sözlü başvuru, iddia ve savunmalar kapsamında, kişilerle ilgili olarak somut isnadlarda ya da olumsuz değerlendirmelerde bulunulması halinde, ceza verilmez. Ancak, bunun için isnat ve değerlendirmelerin, gerçek ve somut vakıalara dayanması ve uyuşmazlıkla bağlantılı olması gerekir."

16. Türkiye Barolar Birliği Meslek Kurallarının ilgili kısmı şöyledir:

"5. Avukat, yazarken de konuşurken de düşüncelerini olgun ve objektif bir biçimde

açıklamalıdır. Mesleki çalışmasında avukat, hukukla ve yasalarla ilgisiz açıklamalardan kaçınmalıdır.

6. Avukat, iddia ve savunmanın hukuki yönü ile ilgilidir. Taraflar arasında anlaşmazlığın doğurduğu düşmanlıkların dışında kalmalıdır."

B. Uluslararası Hukuk

1. Birleşmiş Milletler Avukatların Rolüne İlişkin Temel İlkeler Bildirgesi

17. Suçun önlenmesi ve suçluların rehabilitasyonu ile ilgili olarak 1990 yılında sekizincisi düzenlenen Birleşmiş Milletler Kongresi'nde kabul edilen Birleşmiş Milletler Avukatların Rolüne İlişkin Temel İlkeler Bildirgesi'nin (Havana Kuralları) 20. paragrafı şöyledir:

"Avukatlar, bir adliyede, bir mahkemede veya hukuki ya da idari bir otorite huzurunda mesleki faaliyetlerini yürütürken mesleki faaliyetleri ile bağlantılı olarak, iyiniyetle yaptıkları yazılı ya da sözlü savunmaları için hukuki ve cezai bağışıklıktan yararlanmalıdırlar."

2. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Avukatlık Mesleğinin İcrasındaki Özgürlükler Hakkında 9 Numaralı Tavsiye Kararı

18. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Avukatlık Mesleğinin İcrasındaki Özgürlükler Hakkında 9 Numaralı Tavsiye Kararı'nın ilgili kısmı şöyledir:

"Prensip I

Avukatlık Mesleğinin İcrasındaki Özgürlüğün Genel Prensipleri

1. Özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ilgili maddeleri ışığında, avukatlık mesleğinin icrasındaki özgürlüğe, ayrımcılık yapılmadan ve otoriteler veya kamudan gelebilecek yersiz müdahaleler olmadan saygı gösterilmesi, korunması ve teşvik edilmesi için gereken tüm tedbirler alınmalıdır.

...

4. Mesleki standartlara uygun olarak hareket ettikleri durumlarda avukatlar, herhangi bir baskı ya da yaptırıma maruz kalmamalı veya bunlarla tehdit edilmemelidirler.

...

Prensip III

Avukatların Görevleri ve Rolleri

...

4. Avukatlar yargıya saygı göstermeli ve mahkemelere karşı görevlerini iç hukuktaki yasal ve diğer kurallar ve mesleki standartlarla uyumlu bir biçimde yerine getirmelidirler..."

...

Prensip VI

Disiplin Soruşturması

1. Barolar veya avukatların oluşturdukları diğer birlikler tarafından hazırlanmış davranış kurallarında yer alan mesleki standartlara uygun davranmayan avukatlar hakkında disiplin soruşturması da dahil olmak üzere gerektiği gibi önlemler alınmalıdır.

...

3. Disiplin soruşturması, avukatların söz konusu işlemlere katılmaları ve karara karşı yargısal denetimlere başvurmaları da dahil olmak üzere, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde düzenlenen hükümlere uygun icra edilmelidir.

4. Avukatlar tarafından işlenen disiplin suçları hakkında karar verilirken orantılılık ilkesine saygı gösterilmelidir."

3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 10. maddesi şöyledir:

"1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ... başkalarının şöhret ve haklarının korunması, ... yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir."

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Nikula/Finlandiya (B. No: 31611/96, 21/6/2002) kararında, bir avukatın mesleğini icra ederken sahip olduğu ifade özgürlüğü ve bunun sınırları hakkında önemli değerlendirmeler ortaya koymuştur. Avukat olan başvurucu, müvekkilinin sanık olarak yargılandığı bir ceza davasında savcıyı kararları sebebiyle eleştirmiş; bu eleştirilerinin hakaret boyutuna ulaştığı kabul edilerek ceza mahkûmiyeti almıştır. AİHM, avukatların özel statülerinin onlara yargının idaresinde, kamu ile mahkemeler arasında merkezî bir rol sunduğunu vurgulayarak bu rolün baro üyelerinin davranışlarına getirilen kısıtlamaları açıklar nitelikte olduğunu ifade etmiştir. AİHM; bununla birlikte AİHS'in 10. maddesinin sadece fikirlerin özünü ya da ifade edilen bilgileri korumadığının, bunların sunuluş biçimlerini de koruduğunun altını çizmiştir. AİHM'e göre avukatlar, yargının idaresiyle ilgili kamusal alanda yorum yapabilirlerse de eleştirileri bazı sınırları aşmamalıdır. Somut olay özelinde avukat başvurucunun savcının işlemlerine karşı getirdiği eleştiride kullandığı bazı kelimeler yakışıksız olsa da eleştirilerin tamamıyla müvekkilinin sanık olarak yargılandığı davada savcının görevi ile sınırlı olduğuna dikkat çekmiştir. Bu bağlamda AİHM, savcının savunma avukatı olan başvurucunun getirdiği eleştirileri büyük ölçüde tolere etmesi gerektiğini belirterek başvurucunun bu eleştirilerinin mahkeme salonuyla sınırlı kaldığını ve içerik olarak kişisel hakaret boyutuna ulaşmadığını vurgulamıştır. Somut olay yönünden AİHM, para cezası kaldırılmış olsa bile yargılama giderlerini ödemek durumunda kalmalarının da avukatların müvekkillerinin çıkarlarını hararetle savunma görevi üzerinde caydırıcı etki oluşturabileceği sonucuna varmıştır.

21. Avukatın ifade özgürlüğünün sınırlarıyla ilgili önemli ilke kararlarından olan Morice/Fransa (B. No: 29369/10, 23/4/2015) kararında ise AİHM, avukatın mesleğinin icrası sırasında sarf ettiği sözlerin ifade özgürlüğü kapsamında olup olmadığı değerlendirilirken bunların yanıltıcı veya ağır kişisel saldırı niteliği taşıyıp taşımadığının ya da yargılamadaki olaylarla yeterli ölçüde yakın bir ilişkisi bulunup bulunmadığının önemini vurgulamış; ifadelerin kullanıldıkları bağlam içinde değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. AİHM'e göre çok hafif bir ceza verilmiş olsa dahi savunma avukatının ifade özgürlüğünün kısıtlanması demokratik bir toplumda çok istisnai durumlarda gerekli kabul edilebilir.

22. Steur/Hollanda (B. No: 39657/98, 28/1/2004) kararında avukat başvurucu, suç işlediğini itiraf edip altına imza atması yönünde polis memurunun müvekkiline baskı yaptığını ileri sürdüğü için mesleki ilkeleri ihlal ettiğinin kabul edildiği somut olaya ilişkin değerlendirmesinde, ihtilafın odağındaki kararın kanuni dayanağı olup başkalarının itibarını korumak şeklinde meşru bir amaç taşıdığını kabul etmiş; demokratik bir toplumda bunun gerekli olup olmadığı sorusuna odaklanmıştır. Avukat başvurucunun müvekkili hakkında sosyal güvenlik dolandırıcılığından ceza soruşturması yürütülürken suçu işlediği yönündeki ikrarı yetkililerce elde edilmiş, yetkililer kendisine fazla ödenen miktarın tazmini için açtıkları hukuk davasında da bu ikrara delil olarak dayanmıştır. Başvurucu ise söz konusu hukuk yargılamasında polislerin baskısı yüzünden müvekkilinin suçu ikrar ettiğini ileri sürmüştür.

23. AİHM, baro üyelerinin icra ettikleri mesleğin kendine has bir doğası olduğunu belirtmiş; mahkemede görevli kişiler olarak hareket ederken avukatların sağduyulu, dürüst ve ağır başlı davranmaları için birtakım sınırlandırmalara maruz kaldıklarını vurgulamıştır. AİHM, avukat başvurucunun sözlerinin dürüst bilinen polis memurunun itibarını sarsacak düzeyde olduğunu değerlendirmiş fakat görevini ifa ederken kamu görevlilerinin özel şahıslarla olan ilişkilerinde kendilerine yöneltilen eleştirilerin kabul edilirlik düzeyinin çok daha geniş olabileceğinin altını çizmiştir. Elbette bu yaklaşım, saldırgan ve hakaret içerikli sözlü saldırılara karşı kamu görevlilerinin korunmasız olduğu anlamına gelmemektedir. Fakat somut olay özelinde AİHM, ihtilafın odağındaki ifadelerin polisin soruşturma görevlisi olarak eylemleriyle sınırlı eleştiriler olduğunu belirtmiştir. Üstelik eleştiriler mahkeme salonu ile sınırlı kalmış ve kişisel bir hakaret boyutuna varmamıştır. AİHM; yerel disiplin otoritesinin ihtilaflı ifadelerin gerçek olup olmadığını araştırma girişiminde bulunmadığını, avukatın ihtilaflı beyanları iyi niyetle sarf edip etmediğini de incelemediğini belirtmiştir. Somut olayda ifadeleri sebebiyle avukata herhangi bir disiplin cezası verilmemişse de AİHM, avukatın herhangi bir olgusal dayanağı olmaksızın bir üçüncü kişi hakkında olumsuz görüş bildirerek kusurlu olduğunun ve mesleki ilkeleri ihlal ettiğinin kabul edilmesinin avukatın mesleğini icra ederken caydırıcı etki yaratacağını belirterek avukatın ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

24. Ayhan Erdoğan/Türkiye (B. No: 39656/03, 13/1/2009) kararında avukat başvurucunun, müvekkili adına dava dilekçesinde ileri sürdüğü iddialar sebebiyle Refah Partisi üyesi olan Ümraniye Belediye Başkanı kendisine hakaret ettiği iddiasıyla başvurucu aleyhine manevi tazminat davası açmıştır. Yargılama sonucunda avukat başvurucunun dilekçesinde kullandığı "yobaz" sözcüğünün “dinî inançları diğer kimselere rahatsızlık verecek boyutta olan”, “tahrikçi, kaba ve yapmacık” kişi anlamına geldiği değerlendirilmiş ve avukat aleyhine manevi tazminata hükmedilmiştir. AİHM, dava konusu dilekçede kullanılan özellikle yerel mahkemenin üzerinde durduğu dil ve ifadelerin kışkırtıcı, kaba ve rencide edici nitelikte olduğunu kabul etmiştir. Öte yandan AİHM'e göre bu ifadeler, adli takibat sırasında hukuki temsilci sıfatıyla hareket eden başvurucu tarafından bu takibatla ilişkili özel bağlamda ortaya konmuş değer yargılarıdır. AİHM bu kapsamda ihtilaflı ifadelerin keyfî bir kişisel saldırı olarak yorumlanamayacağını değerlendirmiştir. Üstelik kabul edilebilir eleştirinin sınırlarının siyasetçiler söz konusu olduğunda çok daha geniş olduğunu vurgulamıştır. Bu eleştiriler, bir avukatın müvekkilinin haklarını kuvvetle savunduğu dilekçede yer almış; mahkeme salonu ile sınırlı kalmıştır. Dolayısıyla sözlerin muhatabının şeref ve itibarının sarsılması ihtimalinin çok düşük olduğu değerlendirilmiştir. AİHM, ulusal mahkemelerin davayı incelerken bu sözcüklerin yalnızca sözlükte geçen tanımlarını gözönüne aldıklarını, kullanıldıkları bağlamı ve ifade ediliş biçimlerini hesaba katmadıklarını

ifade etmiştir. Sonuç olarak avukat olan başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunu göstermeye yetecek gerekçelerin somut olayda mevcut olmadığı kanaatine vararak avukatın ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

25. Rogalski/Polonya (B. No: 5420/16, 23/3/2023) kararında ise avukat olan başvurucu, müvekkili şirketin aleyhine üçüncü kişilerin sahte evrak düzenlemesi üzerine şikâyette bulunmuş; ilgili soruşturmada savcı, soruşturmaya devam edilmemesi yönünde karar vermiştir. Bunun üzerine başvurucu böyle irrasyonel bir karar verebilmesi için savcının ancak rüşvet almış olabileceğini iddia etmiştir. Bu iddiası sebebiyle avukata disiplin cezası verilmiştir. Varşova Merkez İlçe Savcılığı da başvurucu avukatın savcının rüşvet aldığı iddiasına dair herhangi bir delil sunmadığı ya da somut bir fiilî durumu ileri sürmediği için soruşturma başlatmayı reddetmiştir. Ayrıca Varşova Bölge Savcılığı konuyla ilgili Varşova Bölgesel Baro Konseyinin Başkanı'nı, başvurucunun savcıyla ilgili suç duyurusunun avukatlık mesleğinin etik kurallarını ihlal edip etmediğinin incelenmesi amacıyla bilgilendirmiştir. Varşova Barolar Birliği ise başvurucunun mesleğini icra ederken ölçülü hareket etmeyerek herhangi bir makul şüphe olmaksızın suç duyurusunda bulunduğu için avukatlık etik ilkelerini ihlal ettiği kanaatine varmıştır. Sonuç olarak başvurucu disiplin para cezası almış, bir yıl profesyonel eğiticilik yapmaktan men edilmiştir.

26. Somut olayda AİHM, avukatın herhangi bir somut olgu ileri sürmeksizin, itidalli, ölçülü ve ihtiyatlı hareket etmeyerek müvekkilinin ceza soruşturmasında görev alan savcı hakkında suç işlediği iddiasıyla şikâyet dilekçesi sunması sebebiyle disiplin cezası almasının 10. madde kapsamında ifade özgürlüğüne müdahale teşkil ettiğini, iç hukukta bu müdahalenin yasal dayanağının düzenlendiğini ve meşru bir amacının da bulunduğunu değerlendirerek müdahalenin demokratik bir toplumda gerekliliğini tartışmıştır. AİHM önceki kararlarda olduğu üzere kamu görevlisinin kendi yetkilerini kullanırken özel kişilerin kendilerine yönelttikleri eleştirilere hoşgörü eşiklerinin çok daha yüksek olması gerektiğinin altını çizmiştir. Olayda savcının şahsiyetine yöneltilen bir saldırı olmadığı gibi savcının aleyhine olan iddialar kamusal alanda da ileri sürülmemiştir. AİHM'e göre söz konusu iddialar resmî bir ihbar şeklinde yetkili üst kamu otoritesine sunulduğunda ancak çok istisnai hâllerde ihbarda bulunan aleyhine yürütülen ceza ya da disiplin soruşturması 10. madde kapsamında meşru görülebilir. Her ne kadar olayda disiplin cezası veren otoritenin gözünde avukat başvurucu, herhangi bir makul suç şüphesi olmadan şikâyette bulunarak adaletin iyi yönetimine zarar vermişse de AİHM, başvurucunun kötü niyetli hareket ettiğine dair herhangi bir delil bulunmadığını ya da disiplin soruşturmasına başvurulmasını meşru kılacak herhangi bir istisnai durumun mevcut olmadığını değerlendirmiştir. Üstelik AİHM, herhangi bir bireyin yetkili kamu otoritesine bir kamu görevlisinin hukuka aykırı ya da çarpık icraatlarını bildirebilmesinin hukukun üstünlüğü ilkelerinden biri olduğunu vurgulamıştır. Sonuç olarak AİHM, avukat başvurucuya uygulanan disiplin cezasının ölçülü olmadığı ve 10. maddeyi ihlal ettiği kanaatine varmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 8/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucular; müvekkillerinin polislerce darbedilmesi üzerine polisler hakkında şikâyette bulunduklarını, müvekkillerinin muayene olması için götürüldüğü acil serviste

doktorun polislerden yana tavır alarak müvekkillerine hitaben sarf ettiği sözlerle tarafsızlığını yitirdiğini, bu sebeple ilgili doktoru da TTB'ye şikâyet ettiklerini ifade etmiştir. Başvurucular şikâyet dilekçesinde doktor hakkında kullandıkları ifadelerin amacı aştığı gerekçesiyle doktorun hem Eskişehir Barosuna hem de Bakanlığa şikâyetçi olduğunu belirterek Bakanlığın TBB Disiplin Kurulu tarafından verilen karara müdahale etmesinin adil yargılanma haklarını, doktor hakkındaki şikâyet dilekçesinde kullandıkları ifadeler sebebiyle uyarma cezası almalarının savunma dokunulmazlığı kapsamında avukatın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini iddia etmiştir.

29. Bakanlık görüşünde, ifade özgürlüğü ile şeref ve itibar hakkı arasında adil bir denge kurulup kurulmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Eldeki başvuruyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesi, başvurucuların şikâyetlerinin bir bütün olarak Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

31. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ... başkalarının şöhret veya haklarının,... veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir..."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

33. Başvuruculların vekil sıfatıyla, müvekkillerini muayene eden doktor hakkında meslek odasına sundukları şikâyet dilekçesinde sarf ettikleri sözler sebebiyle disiplin cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Söz konusu disiplin cezası ile başvuruculların ifade özgürlüğüne müdahalede bulunulmuştur.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Mezkûr müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde sıralanan ilkelere uygun olmadıkça Anayasa'nın 26. maddesinin ihlaline sebebiyet verecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şu şekilde düzenlenmiştir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Şu hâlde, müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenen ve eldeki başvuruya

uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

36. Müdahaleye dayanak olan 1136 sayılı Kanun'un 136. maddesinin birinci fıkrasının kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

37. Müdahalenin avukatlık mesleğinin etik ilkelerinin korunmasına yönelik önlemlere ilaveten başkasının şeref ve itibarının korunmasına yönelik önlemlerin de bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı değerlendirilmiştir.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

(a) İfade Özgürlüğü

38. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğü bağlamında demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve gerçekleştirme konusunda başkalarını ikna etme çabaları ve bu çabaların hoşgörüyle karşılanması çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

39. Diğer taraftan demokratik toplum düzeninin gerekleri çerçevesinde temel hak ve özgürlükleri sınırlayan tedbir, bir toplumsal ihtiyacı karşılamalı ve başvurulabilecek en son çare niteliğinde olmalıdır (Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, § 51).

(b) Avukatların Rolü ve Mesleklerini İcra Ederken İfade Özgürlükleri

40. Şüphesiz ki avukatlık mesleğini icra edenler yönünden ifade özgürlüğü kavramı daha nitelikli bir bağlamda ele alınmalıdır. 1136 sayılı Kanun'un gerekçesinde avukatlık mesleğinin nitelikleri ve önemi, bir kamu hizmeti olduğu, avukatın yargılama süreci içinde adaletin tesis edilmesinde görev aldığı, kamu yararını koruduğu belirtilmiştir. Kanun'un 1. ve 2. maddelerinde avukatlığın kamusal yönü ağır basan bir meslek olduğu vurgusu yapılmıştır. Bilgi ve deneyimlerini öncelikle adalet hizmetine vererek adalete ve hakkaniyete uygun çözümler için hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasında yargı organlarıyla yetkili kurul ve kurumlara yardımı görev bilen avukatın hukuk devletinin yargı düzeni içindeki yeri özellik taşımaktadır (AYM, E.2007/16, K.2009/147, 15/10/2009).

41. Avrupa Konseyinin Avukatlık Mesleğinin Özgürce Yürütülmesine İlişkin Tavsiye Kararı ile Avrupa Baroları ve Hukuk Birlikleri Konseyinin Hukuk Mesleği Temel İlkelerinin

bağlayıcı nitelikte olmasa da yol gösterici ilkeler olarak somut olay ve buna benzer uyuşmazlıkların değerlendirilmesine ışık tutacağı unutulmamalıdır. Avukatlık mesleğinin etik ilkeleri denildiğinde mesleği icra edenlere uygulanan genel davranış standartları akla gelmelidir. Avukatlık mesleğini seçenlerin mesleğe uygun biçimde görevlerinin gereklerini özenle yerine getirmeleri, avukatlık ünvanından ayrı düşünülemeyecek saygı ve güveni koruyup güçlendirmenin başta gelen şartlarındandır (AYM, E.2007/16, K.2009/147, 15/10/2009).

42. Avukatlar tarafından sarf edilen sözlerin ya da yazılı beyanların kullanıldıkları bağlam içinde konuşmanın tamamı dikkate alınarak olayın bütünselliği içinde değerlendirilmesi gerekir (Keleş Öztürk, B. No: 2014/15001, 27/12/2017, § 51). Zira bazı durumlarda avukatların ifade açıklamalarına müdahale ile adil yargılanma hakkı arasında yakın bir ilişki ortaya çıkabilir. Bu nedenle somut başvurudaki gibi bir ceza davasındaki müdafinin ifade özgürlüğü söz konusu olduğunda demokratik bir toplumda bu tür bir açıklamaya yapılacak müdahalelerin çok istisnai durumlarda gerekli olduğu kabul edilmelidir. Anayasa Mahkemesi içtihatlarında belirtildiği üzere hukuk devletinin olmazsa olmaz şartı olan bağımsız yargı, yargının olmazsa olmaz şartı olan savunma ile birlikte anlam kazanır. Savunma, sav-savunma-karar üçgeninden oluşan yargının vazgeçilmez ögesidir. Adil bir yargılamanın varlığı avukatın etkin katılımıyla mümkündür (AYM, E.2007/16, K.2009/147, 15/10/2009).

43. Bütün bu açıklananlar ışığında başvurucu avukatların ifade özgürlüklerine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu değerlendirilirken başvuruculaların ifade özgürlüğü ile şikâyetçi doktorun şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge kurulması (bu konuda genel ilkeler için bkz. İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, §§ 65-73) gereklidir. Bu bağlamda müdahaleye maruz kalan ifadenin avukat tarafından dile getirildiği (Keleş Öztürk, § 57), hedef alınan kişinin yargılama sürecindeki konumu (Keleş Öztürk, § 58; Kenan Gül (2), B. No: 2018/24311, 15/6/2021, § 43), sözlerin muhatabının kendisine yöneltilen sözlere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığı (Temel Coşkun, B. No: 2017/1632, 29/1/2020, § 33; Şaban Sevinç (2), B. No: 2016/36777, 26/5/2021, § 42; Nihat Zeybekci, B. No: 2015/5633, 8/5/2019, § 39), ifadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi, disiplin cezasına konu edilen ifadelerin kullanıldığı bağlamından koparılıp koparılmadığı (Keleş Öztürk, § 59; Kenan Gül (2), § 44), avukat başvurucunun yaptırıma maruz kalma endişesinin kendisine caydırıcı etki yaratıp yaratmayacağı (Keleş Öztürk, § 60), ihtilaflı ifadelerin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği (Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17/3/2021, § 50; Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 6/2/2020, §§ 48,49) üzerinde durulması gereken önemli noktalardır.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruya ilişkin kararını olayın şartlarını gözeterek ve ihtilaflı ifadelerin sarf edildiği bağlamı dikkate alarak verecektir. Bu çerçevede başvuruya konu müdahalenin izlenen meşru amaçlarla orantılı olup olmadığını ve derece mahkemelerinin gerekçelerinin ilgili ve yeterli olup olmadığını belirleyecektir. Bu incelemeyi yaparken derece mahkemelerinin maddi vakıalarla ilgili değerlendirmeleriyle kural olarak ilgilenmeyecektir.

45. Somut olayda başvuruculaların avukatlık mesleğini icra ederken ihtilaf konusu ifadeleri kullandıkları hususunda şüphe bulunmamaktadır. Başvurucular bu sözleri müvekkillerini

darbeden polislerden yana tavır alarak gerçeğe aykırı rapor tesis ettiğini iddia ettikleri doktor aleyhine TTB'ye sundukları şikâyet dilekçesinde sarf etmiştir. Bu kapsamda polisler ve doktor aleyhine yürütülen bir ceza soruşturması bulunduğu anlaşılmaktadır. Bir yanda müvekkillerinin menfaati için savunma görevini icra eden avukat başvurucular diğer yanda ise ihtilaflı sözlerin muhatabı olan ve görevini icra ederken sergilediği tutumu sebebiyle meslek odasına şikâyet edilen doktor bulunmaktadır. Doktor, hakkında kaleme alınan şikâyet dilekçesinde mesleğini subjektif nedenlerle peşkeş çektiği iddiasıyla amacın aşıldığından yakınmıştır.

46. Mesleğini peşkeş çekme ifadesi, yaranma amacıyla uygunsuz verilen şey anlamına gelmektedir. İfadenin toplumun dil algısında olumsuz bir mana oluşturduğu şüphesizdir. Bununla birlikte ihtilaflı ifadeler şüphesiz ki salt sözlük anlamları ya da toplumda uyandırdığı his dikkate alınarak değerlendirilmemelidir. Başvurucular müştekiye yönelik isnatlarından dolayı değil dilekçelerinde tahkir içeren sözler kullandıkları gerekçesiyle cezalandırılmıştır. Ancak bir açıklamanın tamamen değer yargısından oluşması durumunda bile müdahalenin orantılılığı ihtilaflı açıklamanın somut unsurlarla yeterince desteklenip desteklenmemesine göre tespit edilmelidir. Çünkü somut unsurlarla desteklenmiyorsa değer yargısı ölçüsüz olabilir (Cem Mermut, B. No: 2013/7861, 16/4/2015, § 48).

47. Başvurucular müvekkillerinin kendileriyle paylaştığı bilgileri temel alarak meslek odasına sundukları şikâyet dilekçesinde doktorun sosyal medyada görece adı bilinen bir şahsiyet olduğunu ve görevini ihmal ettiğine yönelik başkaca iddiaların da bulunduğunu belirtmiştir. Şikâyet dilekçesi bir bütün olarak ele alındığında doktor hakkında asıl anlatılmak istenenin doktorun kendi mesleğinin etik ilkelerine uygun davranmadığının, müvekkillerine tarafsız yaklaşmadığının, düzenlediği raporun gerçeği yansıtmadığının ve polislerle dayanışma içinde olduğunun kabulü gerekmektedir. Bununla ilgili olarak anılan kişinin polislerden yana tutum sergilediği, darp izlerini kayıt altına almadığı, üstelik müvekkillerine karşı polislerden yana tavır sergilediğini açıkça ortaya koyacak sözler sarf ettiği ifade edilmiştir. Şu hâlde başvuruculara ifadelerinin şikâyetçi doktorun mesleğini icra ederken takındığı tutum, davranış ve söylediği sözlerin sert eleştirisi için özel bir bağlamda ve bir kısım olguyla desteklenen bir değer yargısı teşkil ettiğini kabul etmek gerekir. Buna rağmen eldeki başvuruda şikâyetçi doktorun başvuruculara şikâyetine konu sözleri sarf etmediğine ilişkin bir beyanı olmadığı gibi başvuruculara değer yargısı taşıyan başvuruya konu sözlerinin olgusal temeli bulunduğu yönündeki savunmalarının dikkate alınmadığı görülmüştür.

48. Şüphesiz kikamu görevlilerinin görevlerini hakkıyla yerine getirebilmeleri için kamu güvenine sahip olmaları gerekir. Bu nedenle bir kamu görevlisinin görevini yapmasına engel olacak saldırılardan, asılsız suçlamalardan korunmasını sağlamak devletin görevlerindendir(Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 63; Keleş Öztürk, § 45). Bununla birlikte görevini ifa ederken kamu görevlilerinin özel şahıslarla olan ilişkilerinde kendilerine yöneltilen eleştirilerin kabul edilirlik düzeyinin sade vatandaşlara göre çok daha geniş olduğunun altı çizilmelidir (Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017,§ 42; Mustafa Nihat Behramoğlu ve Güneş Basım Yayım Organizasyon ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2015/11961, 11/6/2018, § 54).

49. Somut olayda ihtilafın odağındaki ifadelerin müşteki doktorun soruşturma sürecinde görevini icra ederken sergilediği eylemleriyle sınırlı eleştiriler olduğunu kabul etmek gerekir. Bu bağlamda başvuruya konu ifadelerin meslek odasına sunulan bir şikâyet dilekçesinde kullanıldığı unutulmamalıdır. Diğer bir söylemle görevini kötüye kullandığı

iddia edilen doktor kamuya ifşa edilerek hedef gösterilmemiş, mensubu olduğu meslek odasına bir dilekçe ile şikâyet edilmiştir. Kaldı ki başvurucular şikâyet dilekçesini müvekkilleri namına sunmuş olup bunun savunma avukatlığı görevlerinin icrasının bir parçası olduğunun da altı çizilmelidir. Gerçekten de başvuruculaların kullandıkları ifadeler müvekkilinin menfaatlerini korumak için ileri sürdükleri tezlerin bir parçasıdır. Nitekim bu ihtilaflı sözlerin uyuşmazlıkla bağlantılı olduğunu ve olayın bütünü ışığında objektif bakımdan savunulabilir bir amaca hizmet ettiğini kabul etmemek için bir neden bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesi ihtilaflı ifadelerin keyfî bir kişisel saldırı olarak yorumlanamayacağı kanaatine ulaşmıştır. Adaletin işleyişi de dâhil olmak üzere kamu menfaatlerine ilişkin tartışmalarda ancak çok istisnai koşullar mevcutsa sınırlamalara izin verilebileceği hatırda tutulduğunda başvurucu avukatların kullandığı ifadelerde belli düzeyde abartıya kaçmış olmaları makul görülmelidir (Keleş Öztürk, § 44).

50. Öte yandan her ne kadar somut olayda başvuruculara en hafif disiplin cezası verilmişse de savunma hakkı kapsamında kaleme alınan bir şikâyet dilekçesinde, yargılamadaki olaylarla yakın ilgisi olan ifadeler yerine başka ifadeler kullanılmasının daha uygun olacağı biçiminde bir gerekçeyle verilen disiplin cezasının müvekkillerinin çıkarlarını savunan başvurucular üzerinde caydırıcı etki doğuracağı açıktır.

51. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru incelemesinde bireylerin anayasal hakları ihlal edilmediği sürece derece mahkemelerinin dava konusu olguları değerlendirmesine ve hukuku yorumlamasına müdahalede bulunmaz (Haci Boğatekin (2), B. No: 2014/12162, 21/11/2017, § 49). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin birçok kez yinelediği gibi ifadelerin kullanıldığı bağlam içinde değerlendirilmesi ve bütünden cımbızlanarak ferdî olarak incelenmemesi (diğerleri arasından bkz. Keleş Öztürk, § 51) gerektiği hâlde eldeki başvuruya konu sözler derece mahkemeleri tarafından bağlamı içinde incelenmemiş, birkaç sayfalık şikâyet dilekçesinden "peşkeş çekmek" ifadesi ele alınarak ifadenin tahkir edici nitelikte olduğu kabul edilmiş, başvuruculaların ifade özgürlüğü ile avukatlık mesleğinin etik ilkelerinin korunması ve doktorun şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil denge kurulmaksızın disiplin cezasını onayan TBB Disiplin Kurulunun gerekçesi tekrar edilmekle yetinilmiştir. Açıktır ki gerekçeli kararda ulaşılan sonucun gerekçesi mevcut değildir. Başvuruculaların ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin ilgili ve yeterli bir gerekçe ile hukuki zemine oturtulduğunun değerlendirilemeyeceği kabul edilmiştir.

52. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

53. Başvurucular; her bir başvuru yönünden ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

54. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019,§§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

55. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan

kaldırılabilmesi için başvuruculara manevi zararları karşılığında net 18.000 TL manevi tazminatın ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 8. İdare Mahkemesine (E.2016/3370, K.2018/578; E.2016/3371, K.2018/577) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara net 18.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYCAN ERKAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/12963 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/12963

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYCAN ERKAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/12963)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucular : 1. Aycan ERKAN

2. Hatice KONMAZ

3. Vildan KONMAZ

4. Volkan KONMAZ

Başvurucular Vekili : Av. Oğuz Kaan DOĞAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamulaştırılan taşınmazın uzun süre kamulaştırma amacına uygun kullanılmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. İstanbul'un Tuzla ilçesine bağlı Orhanlı beldesi Değirmentepe mevkiinde bulunan 17.500 m² yüz ölçümlü 2 ada 871 No.lu parselin 1.717 m²lik kısmı başvuruculardan Hatice Korkmaz adına, 1.754 m²lik kısmı ise diğer başvuruculaların murisi Münir Korkmaz adlarına kayıtlıdır. 1.754 m²lik son kısım, murisin ölümüyle başvuruculara intikal etmiştir. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ), Hatice Konmaz ve başvuruculaların murisi Münir Korkmaz'ın da aralarında bulunduğu pek çok malik aleyhine ilgili parsel için 5/7/2005 tarihinde kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davası açmıştır.

3. Tuzla Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) 5/7/2006 tarihli kararıyla taşınmazın kamulaştırma bedelinin 446.405,10 TL olduğunun tespitine ve taşınmazın davacı TOKİ adına tesciline karar vermiştir. Temyiz edilen karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesince (Daire) 8/6/2010 tarihinde taşınmazın arazi değil arsa olarak değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle bozulmuştur.

4. Mahkemece bozma kararına uyularak 25/5/2011 tarihli kararla taşınmaz arsa olarak değerlendirilmiş ve usulüne uygun olarak seçilen bilirkişiler marifetiyle yeniden yapılan keşifle davalıların hisselerinin bedeli yeniden belirlenerek 1.705.475 TL'lik fark bedellerinin davalılara ödenmesine karar verilmiştir. Temyiz edilen karar, Dairece 16/4/2012 tarihinde yeniden bozulmuştur. Kararın gerekçesinde, dava konusu taşınmaza bozma sonrası biçilen değerin gerekçeli kararın hüküm fıkrasında belirtilmediği, bazı davalılar adına hüküm kurulmadığı ve Mahkemece verilen ilk kararı temyiz etmeyen bazı davalılar için bozma öncesi hükmedilen düşük değerli raporun idare lehine kazanılmış hak oluşturup bu raporla tespit edilen bedelden fazlasına hükmedilemeyeceği gözetilmeden söz konusu davalılar yönünden de fark kamulaştırma bedeline hükmedildiği ifade edilmiştir.

5. Mahkeme bozma kararına uyarak 11/7/2017 tarihli kararıyla usulüne uygun olarak seçilen bilirkişi marifetiyle yeniden yapılan hesapla davaya konu parselin tespit edilen toplam kamulaştırma bedelinin 3.828.790 TL olarak tespitine hükmetmiştir. Mahkeme ayrıca davacı idare tarafından bloke edilen toplam kamulaştırma bedelinin 3.829.070 TL olarak tespitine, bankaya fazla bloke edilen 280 TL bedelin davacı idareye iadesine karar vermiştir. Mahkeme diğer yandan ilk kararda belirlenen tüm bedellere dava tarihi dikkate alınarak 23/1/2006 tarihinde, ilk karar tarihi olan 5/7/2006 tarihine kadar işleyecek yasal faizin davacıdan alınarak bu davalılara verilmesine, 25/5/2011 tarihli kararda belirtilen tüm fark bedellere davanın açılış tarihi dikkate alınarak 23/1/2006 tarihinde bu karar tarihi olan 25/5/2011 tarihine kadar işleyecek yasal faizin davacıdan alınarak bu davalılara verilmesine, 30/4/2013 tarihli kararda belirtilen tüm fark bedellere de davanın açılış tarihi dikkate alınarak 23/1/2006 tarihinde bu karar tarihi olan 30/4/2013 tarihine kadar işleyecek yasal faizin davacıdan alınarak bu davalılara verilmesine hükmetmiştir.

6. Temyiz edilen karar, Dairece 25/2/2019 tarihinde bozma gereklerinin tam olarak yerine getirilmediği gerekçesiyle yeniden bozulmuştur. Kararın gerekçesinde, dava konusu taşınmazın yüz ölçümü üzerinden ilk kararı temyiz eden ve etmeyen davalıların payları, kazanılmış haklar da gözetilerek belirlendikten sonra tespit edilen kamulaştırma bedelinin hüküm fıkrasına açıkça yazılması ve bu bedelin davalılara payları oranında ödenmesine karar verilmesi gerektiğinin düşünülmediği belirtilmiştir. Karar gerekçesinde ayrıca davacı idare tarafından kamulaştırma bedeli olarak bloke edilen bedel toplamı tespit edilip bozma öncesi ve sonrası davalılara ödenmesi gereken toplam bedel dışında fazla bloke varsa bu bedelin davacı idareye iadesine karar verilmesi gerektiğinin gözetilmediği hususuna dikkat çekilmiştir. Karar gerekçesinde son olarak kamulaştırma bedeline ilk kararla ödenen bedele dava tarihinden 4 ay sonrası için kazanılmış haklar da nazara alınarak ilk karar tarihine kadar, bozmadan sonra artan bedel için ise son karar tarihine geçen süreler için yasal faiz yürütülmesi gerektiği hususu hatırlatılmıştır.

7. Başvurucular aleyhine açılan dava Mahkeme önünde derdest olup yargılama süreci tamamlanmamıştır. Başvurucular 25/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucular, dava konusu taşınmazın 14 yıl boyunca kamulaştırma amacına uygun olarak kullanılmadığından şikayetçidir. Başvurucular ayrıca kamulaştırma makamı olan TOKİ'nin pek çok kez taşınmazı satıp daha sonra uhdesine tekrar aldığını ifade etmektedir. Başvuruculara göre 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 3. ve 23. maddeleri uyarınca geri alım haklarını kullanmalarına yasal engel konulması haksızlık teşkil etmektedir. Başvurucular son olarak enflasyon nedeniyle kamulaştırma bedelinin değer kaybına uğradığını ileri sürerek mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluna başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16). Bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun bu niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

11. Somut olayda TOKİ'nin Hatice Konmaz ve başvuruculaların murisi Münir Korkmaz'ın da aralarında bulunduğu pek çok malik aleyhine ilgili parsel için 5/7/2005 tarihinde açtığı kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davasında en son Mahkemenin 11/7/2017 tarihli kararı ile davanın kabulüne ve davaya konu parselin tespit edilen toplam kamulaştırma bedelinin 3.828.790 TL olarak tespitine hükmedilmiştir. Temyiz üzerine Dairenin 25/2/2019 tarihli ilamıyla davalıların payları kazanılmış haklar da gözetilerek belirlendikten sonra tespit edilen kamulaştırma bedelinin hüküm fıkrasına açıkça yazılması ve bu bedelin davalılara payları oranında ödenmesine karar verilmesi gerektiği, bozma öncesi ve sonrası davalılara ödenmesi gereken toplam bedel dışında fazla bloke varsa bu bedelin davacı idareye iadesine karar verilmesi gerektiğinin gözetilmediği, kamulaştırma bedeline faizin eksik ve hatalı uygulandığı belirtilerek kararın bozulduğu, davanın ilk derece mahkemesi aşamasında derdest olduğu hususu gözönünde bulundurulduğunda başvuruculaların başvuru konusu dava ile bağlantılı kamulaştırma bedelinin enflasyon karşısında değer kaybına uğradığına yönelik şikâyetlerine yönelik hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

12. Diğer taraftan başvuruculaların taşınmazın kamulaştırma amacına uygun kullanılmadığı, TOKİ'nin pek çok kez taşınmazı satıp daha sonra uhdesine aldığı ve geri alım haklarını kullanmalarına engel konulmasının haksızlık olduğuna yönelik hak ihlali iddiaları yönünden de başvuru öncesi herhangi bir dava açmadıkları anlaşılmaktadır.

13. Açıklanan gerekçeyle başvurunun, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜMEYYE YILMAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/13374 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/13374

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜMEYYE YILMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/13374)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : 1. Sümeyye YILMAZ

Vekili : Av. Hüseyin AYGÜN

: 2. Nevim YILMAZ

3. İsmail YILMAZ

4. Tuğçenur YILMAZ

5. Hafsa Cemre YILMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yakının zorla kaçırılması ile ilgili olarak yetkili makamların kişiyi bulma yükümlülüğünü yerine getirmemesi ve bu durumun yol açtığı acı ve elem nedeniyle kötü muamele yasağının, yakının kaçırılarak özgürlüğünün elinden alınması nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular 19/2/2019 tarihinde kamu görevlileri tarafından kaçırıldığını iddia ettikleri M.Y.nin yakınlarıdır.

3. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet

Yapılanması (FETÖ/PDY) üyeliği isnadıyla başlatılan soruşturma kapsamında 9/10/2018 tarihinde tutuklanan M.Y. hakkında yürütülen soruşturma neticesinde M.Y.nin silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle Ankara 32. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır. Anılan Mahkemece yapılan yargılama neticesinde 8/1/2019 tarihinde M.Y.nin silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve tahliyesine karar verilmiştir. Karar, istinaf istemi üzerine Bölge Adliye Mahkemesince bozulmuştur.

4. Başsavcılık tarafından silahlı terör örgütü kurma veya yönetme, devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal casusluk amacıyla temin etme isnadıyla yürütülen soruşturma kapsamında başvurucuların yakını M.Y.nin 26/10/2019 tarihinde tutuklanmasına karar verilmiştir. Başsavcılıkça isnat olunan suçlardan yürütülen soruşturma neticesinde Ankara 34. Ağır Ceza Mahkemesinde açılan kamu davasında 4/6/2020 tarihinde yapılan ilk duruşmada M.Y. tahliye edilmiştir. Anılan Mahkeme dava dosyasının Ankara 32. Ağır Ceza Mahkemesinin dosyası ile birleştirilmesine, M.Y.nin silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan 1 yıl 10 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına, siyasi veya askerî casusluk suçundan 12 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

5. Başvurucu Sümeyye Yılmaz 30/4/2019 tarihli başvuru formunda, 19/2/2019 tarihinde eşi M.Y.den Ankara'nın Yenimahalle ilçesindeki evinden ayrıldıktan sonra haber alınamadığını, işyerinden saat 11.05'te haber verilmesi üzerine polis karakoluna gittiğini, suç duyurusunda bulunduğunu, M.Y.nin evli ve bir çocuk babası olduğunu, özel bir sağlık kuruluşunda fizyoterapist olarak çalıştığını, silahlı örgüt üyesi olma eyleminden Ankara 32. Ağır Ceza Mahkemesinde açılan davada 8/1/2019 tarihinde 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılarak tahliye edildiğini belirtmiştir. Başvurucu, M.Y.nin FETÖ/PDY soruşturması geçirmesi sebebiyle siyasi sebeple hukuka aykırı olarak sorgulanmak amacıyla kaçırılarak alıkonulduğunu ifade etmiştir.

6. Başvurucu Sümeyye Yılmaz dışındaki başvurucular 2019/19434 numaralı başvuruda 13/6/2019 tarihli başvuru formunda M.Y.nin annesi, babası, kardeşi ve çocuğu olduklarını, Sümeyye Yılmaz'ın bireysel başvurusu ile aynı içerikte başvuru yaptıklarını belirtmiştir.

7. Başsavcılık tarafından başvurucu Sümeyye Yılmaz'ın 20/2/2019 tarihli şikâyeti üzerine başlatılan soruşturma neticesinde 9/3/2019 tarihinde M.Y.nin kaçırıldığına veya zorla alıkonulduğuna dair herhangi bir delil bulunmadığı, bu yönde bir emareye rastlanması hâlinde her zaman soruşturma yapılabileceği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Anılan karara başvurucu Sümeyye Yılmaz'ın itiraz etmesi üzerine Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliği 30/4/2019 tarihinde, soruşturmanın tüm yönleriyle tamamlandıktan sonra müştekinin sunduğu CD'nin, olay yeri güvenlik kamera kayıtlarından kolluk vasıtası ile elde edilecek verilerin, cep telefonu sinyal bilgilerinin ve HTS kayıtlarının tespitinden sonra işlem yapılması gerektiği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılmasına kesin olarak karar vermiştir.

8. Başsavcılık, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilen soruşturmayı yeniden açmıştır.

9. Başvuruculların yakını M.Y. 21/10/2019 tarihinde polis merkezine teslim olmuştur. Başsavcılık, devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu kapsamında yürütülen soruşturmada 25/10/2019 tarihinde M.Y.nin şüpheli sıfatıyla ifadesini almıştır. M.Y. ifadesinde eşi ve annesinin kaçırıldığı iddiasıyla yaptıkları

başvuruya ilişkin okunan dilekçe içeriğini anladığını, kendi isteği ile teslim oluncaya kadar gaybubet evinde saklandığını belirtmiştir.

10. Başsavcılık, yeniden yürüttüğü soruşturmada 4/3/2020 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Kararda M.Y.nin hakkında yürütülen ceza soruşturması kapsamında çıkarılan yakalama emri üzerine 21/10/2019 tarihinde yakalandığı, Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğince 26/10/2019 tarihinde tutuklanarak Sincan 1 No.lu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna alındığı, M.Y.nin örgüt terminolojisinde gaybubet evi olarak belirtilen hücre evlerinde saklandığı, bu hâliyle şikâyete konu olayda suç ve suç unsuru bulunmadığı gerekçesi açıklanmıştır. Başvurucu Sümeyye Yılmaz'ın kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yaptığı itirazı Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği, başvurucunun ihbar eden konumunda olduğu, olayın suçtan zarar göreni ve mağduru M.Y.nin karara itirazının bulunmadığı, başvurucunun karara itiraz yetkisinin olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Süresi içinde yapılan 2019/19434 numaralı başvurunun 2019/13374 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

12. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucular, yakınlarının zorla kaybedilmesi nedeniyle yaşam hakkının, yakının kötü muameleye maruz kalması, yetkili makamların kişiyi bulma yükümlülüğünü yerine getirmemesi, bu durumun yol açtığı acı ve elem nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Bir olayda yaşam hakkına ilişkin ilkelerin uygulanabilmesi için gerekli şartlardan biri de doğal olmayan bir ölümün gerçekleşmesidir. Bununla birlikte başvurucuya karşı gerçekleştirilen eylemin niteliği ve failin amacı gibi somut olayın koşulları dikkate alınarak ölüm olayının gerçekleşmediği bazı durumların da yaşam hakkı çerçevesinde incelenebilmesi mümkündür (Mehmet Karadağ, B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20).

15. Anayasa Mahkemesi Hasibe Meşe (B. No: 2015/7748, 7/2/2019, §§ 57-61), Alya Demir ve Mehmet Demir (B. No: 2015/7584, 7/2/2019, §§ 46-50), Bubo Çeviren ve diğerleri (B. No: 2015/16290, 13/6/2019, §§ 86-88), Mehmet Ata Deniz ve diğerleri (B. No: 2015/13893, 13/6/2019, §§ 52-55) başvurularında zorla kaybedilme olayına dair ihlal iddialarının da Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında incelenebileceğini belirtmiştir.

16. Somut başvuruda, zorla kaybedildiği iddia edilen M.Y.nin 21/10/2019 tarihinde yakalanıp tutuklanmasının ardından ceza infaz kurumuna yerleştirildiği, dolayısıyla hayatta olduğu anlaşıldığından başvurunun yaşam hakkı kapsamında incelenmesi mümkün değildir. Başvuru, kötü muamele yasağı yasağı kapsamında incelenecektir.

17. Başvurucular yakınlarının zorla kaybedilmesi, kötü muameleye maruz kalması, yetkili makamların kişiyi bulma yükümlülüğünü yerine getirmemesi ve bu durumun yol açtığı acı ve elem nedenleriyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Bakanlık görüşünde; başvuruculların olay sebebiyle dolaylı olarak mağdur olduklarını ortaya koyamadıkları, doğrudan mağdurun başvuru yapmasının mümkün olduğu

durumlarda dolaylı mağduriyetten söz edilmeyeceği, yine başvuruculaların yakınlarının kamu makamlarına teslim olduktan sonra bireysel başvuruda bulunmadığı, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar gerekçesinden ayrılmayı gerektirir maddi ve hukuki neden bulunmadığı, başvuruculaların kötü muamele iddiasını destekleyecek delil bulunmadığı, soruşturma işlemlerinin özenle yerine getirildiği bildirilmiştir.

19. Başvurucu Sümeyye Yılmaz Bakanlık görüşüne karşı, etkili soruşturma yürütülmediğine, hakkında yakalama kararı olduğunu bilmeyen bir kişinin karakola teslim olmasının olağan hayat akışına aykırı olduğuna ve M.Y.yi zorla kaybeden kişilerin ortaya çıktıktan sonra da baskılarını devam ettirdiklerine ilişkin beyanda bulunmuştur. Diğer başvurucular beyanda bulunmamıştır.

1. Başvurucular Yönünden Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Anayasa Mahkemesi kötü muamele yasağına ilişkin bu tür şikâyetleri incelediği başvurularda; hakları ihlal edilen kişinin aile üyelerinin olaydan dolayı ruhsal çöküntü ve üzüntü yaşamalarının kendileri için kaçınılmaz bir sonuç olduğunu, bu nedenle Anayasa'nın 17. maddesinin bu kişiler bakımından ihlal edilebilmesi için söz konusu durumun yeterli olmadığını, aile bireylerinden birinin mağdur olup olmamasının yaşadıkları üzüntüden farklı bir boyut kazandıracak özel faktörlerin başvuruda var olup olmadığına bağlı olduğunu ifade etmiştir (Engin Gök ve diğerleri, B. No: 2013/3955, 14/4/2016, §§ 49-54).

21. Diğer taraftan bir bireysel başvurunun kabul edilebilmesi için başvurucunun sadece mağdur olduğunu ileri sürmesi yeterli olmayıp ihlalden doğrudan veya dolaylı olarak etkilendiğini yani mağdur olduğunu göstermesi veya mağdur olduğu konusunda Anayasa Mahkemesini ikna etmesi gerekir. Bu itibarla mağdur olduğu zannı veya şüphesi de mağdurluk statüsünün varlığı için yeterli değildir (Ayşe Hülya Potur, B. No: 2013/8479, 6/2/2014, § 24).

22. Somut olayda başvurucular yakınlarının zorla kaybedildiğini ileri sürmüş ve bu süreçte kendilerinin de bazı gerekçelerle kötü muamele yasağının doğrudan mağduru olduklarını iddia etmiştir. Başvuruculaların yakını, başvuruculaların iddiasının aksine kaçırılmamış; yakalanmamak için saklanmıştır. Bu olayın öncesinde başvuruculaların yakınlarının zorla kaybedildiğine, kamu görevlileri tarafından kaçırıldığına/zorla alıkonulduğuna işaret eden bir emare, bilgi ve belge ile kanıt bulunmamaktadır. Başvuruculaların yakınının da kötü muamele şikâyetinin bulunmadığı beyanlarından anlaşılmaktadır (bkz. § 9). Dolayısıyla başvuruculaların iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Başvuruculaların Yakını Yönünden Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

24. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 46. maddesine göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem veya işlemden başvurucunun kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42-45). İhlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenlere bireysel başvuru hakkı tanınmıştır (Gurbet Ertürk, B. No: 2014/16741, 20/7/2017, § 18).

25. Somut olayda, başvuruculaların yakını M.Y.nin zorla kaybedildiğine ilişkin yapılan

şikâyetten sonra kamu makamlarına teslim olduğu ve kendi iradesi ile gaybubet evi olarak belirtilen hücre evlerinde saklandığını beyan ettiği, başvurucuların yakınının kötü muamele şikâyetinin bulunmadığı dikkate alınarak başvurucuların bireysel başvuru tarihi itibarıyla ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

27. Başvurucular, yakınları M.Y.nin kaçırılması suretiyle özgürlüğünün elinden alınması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Anayasa Mahkemesi, gözaltına alınıp uzun süredir haber alınamayan şahıslar bakımından başvuruculların iddialarına benzer olarak ileri sürülen iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelemiştir (bkz. Mehmet Ata Deniz ve diğerleri, §§ 76-78).

29. Somut olayda, başvuruculların yakını M.Y.nin kendi iradesi ile gaybubet evi olarak belirtilen hücre evlerinde saklandığını beyan ettiği ve sonradan kolluk görevlilerine teslim olduğu, başvuruculların yakının kaçırıldığına ya da zorla tutulduğuna ilişkin şikâyetinin bulunmadığı dikkate alınarak başvuruculların bireysel başvuru tarihi itibarıyla ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

C. 1. Başvurucular yönünden kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvuruculların yakını yönünden kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvuruculların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 8/6/2023tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA FATİH YALÇIN

B. No: 2019/17945 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17945

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA FATİH YALÇIN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17945)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Mustafa Fatih YALÇIN

Vekili : Av. İsmail Doğan SUBAŞI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1978 doğumlu olan başvurucu, Türk Hava Yolları (Kurum) bünyesinde kabin amiri olarak çalışmakta iken 29/6/2017 tarihinde kesinleşen disiplin kurulu kararı ile başvurucunun iş akdi feshedilmiştir. Fesih gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Disiplin Kurulu tarafından, Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara 'üyelik', 'mensubiyet' veya 'iltisak' yahut 'irtibat' şeklinde bağlantılarının bulunup bulunmadığına ilişkin olarak değerlendirmeler kapsamında Ortaklığımızda 17/25 Aralık sonrasında FETÖ/PDY terör örgütünün vakıf ve derneklerine üyeliğini devam ettirme, örgütün gazete dergi ve mecmua üyeliğini sürdürme, sosyal medya hesaplarında lehine paylaşımlarda bulunma, örgütü savunan her türlü yazı, Mülakat, söz, fiil ve davranışta bulunma, örgüt mensuplarının haberleşme için kullandıkları ByLock gibi şifreli programlara üyelik, örgütün bankalarında işlem yapmaya devam etme gibi kriterler; sosyal çevre bilgileri, ilgili devlet kurumları ve kuruluşlarından gelen bilgiler ile Ortaklığımıza yapılan ihbar ve şikâyetler dikkate alındığında, FETÖ/PDY terör örgütü ile bağlantınız hakkında yukarıda sayılan fiillerden birini veya birkaçını işlediğiniz hususunda makul şüphe oluştuğundan, tutum ve davranışlarınıza uyan 4857 Sayılı İş Kanunu'nun 25/11. Maddesi ve 25. Dönem Toplu İş Sözleşmesinin 25. Maddesi 1. Fıkrası gereğince 'İşten Çıkarma Cezası' ile tecziyenize karar verilmiştir.

Disiplin Kurulu'nun hakkınızda vermiş olduğu karar 29.06.2017 tarihinde Genel Müdürlüğün onayından geçerek kesinleştiğinden iş akdiniz haklı nedenle feshedilmiştir."

7. Başvurucu; feshin geçersizliğinin tespiti, işe iadesi ile haksız fesihten kaynaklanan tazminat ve hakettiği ücretlerinin ödenmesine karar verilmesi taleplerini ileri sürerek işveren aleyhine 14/7/2017 tarihinde işe iade davası açmıştır. Bakırköy 29. İş Mahkemesi (Mahkeme) tarafından kabul edilen dava dilekçesinde başvurucu, feshin usule aykırı olduğunu, savunması alınmadan ve somut bir sebebe dayanılmadan iş akdinin feshedildiğini ileri sürmüştür. Davalı Kurum ise cevap dilekçesinde başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) güdümünde hareketlerinin olduğunu, bu kapsamda Bank Asya hesap hareketlerinin incelenebileceğini belirterek davanın reddini talep etmiştir.

8. Başvurucu, cevaba cevap dilekçesinde işveren Kurum tarafından ileri sürülen Bank Asya iddialarına yanıt vermiş ve Banka ile olan ilişkisinin babasının borcunu kapatmaktan ibaret olduğunu ifade etmiştir. Buna göre babası bir arkadaşının Bank Asya'dan aldığı kredi borcu ve çekleri için kefil olmuş; ancak Banka borcu kat edince babasına ihtar çekilmiş ve 47.668 TL kredi ve 34.930 TL çek yükümlülüğünden doğan sorumlu miktarı ödemesini istemiştir. Başvurucu; babasının çek yükümlülüğü için 26.000 TL bankaya teminat ödemesi yaptığını, borç kapatıldıkça teminatın çözüldüğünü ancak bu süreç zaman aldığından ve para TL cinsinde değer kaybettiğinden parasını dövize çevirdiğini, hatta İstanbul 19. İcra Müdürlüğünün 2013/10294 Esas sayılı dosyası üzerinden tapulu taşınmazlarına yapılan haciz işleminin de ancak bu borçlar ödendikten sonra kaldırılabildiğini belirtmiştir.

9. Mahkeme 29/9/2017 tarihli karar ile davanın reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...davacının iş akdinin bu maddeye göre değerlendirme yapılarak yasal düzenleme kapsamında sona erdirildiği ve yasal yetki nedeni ile fesihlerde İş Kanunun 18 ve devamı maddeleri uyarınca geçersizlik koşulları aranmayacağından ve iş akdinin geçerli nedenle feshedildiği kabul edilerek (Yargıtay 9.Hukuk Dairesi'nin 28/03/2017 tarih 2017/19203 E., 2017/5147 K.)davanın reddine karar verilmiştir."

10. Başvurucu istinaf kanun yoluna başvurmuş; işten çıkarılma sebebinin ne fesih bildiriminde ne de derece mahkemesi kararında açık bir şekilde yazdığını, bu kapsamda yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığını belirterek yargılama sürecinde ileri sürdüğü hususları tekrarlamıştır. Davalı işveren ise cevap dilekçesinde önceki iddialarını tekrarlamış ve davanın reddini talep etmiştir.

11. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Hukuk Dairesi 8/3/2018 tarihli kararı ile yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığını belirterek derece mahkemesi kararının kaldırılmasına ve dosyanın mahkemesine iade edilmesine hükmetmiştir.

12. Dosyanın kendisine geldiği Mahkeme, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ile Bank Asyaya müzekkere yazarak başvurucu hakkındaki bilgi ve belgelerin gönderilmesini talep etmiş; farklı tarihlerde duruşma açarak başvurucu ile davalı işverenin iddia ve itirazlarını incelemiştir. Mahkeme 23/1/2019 tarihli karar ile davanın kabulüne ve feshin geçersizliğine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Davacı vekili 25/10/20107 havale tarihli dilekçesinde davacının babasının söz konusu bankadaki kredi sözleşmesine kefil olduğunu, kredi sözleşmesi sona erince bankanın müşterisine verdiği çekler karşılığında kredi riski için, kendilerinden ve kefillerden teminat istediğini, müvekkilinin de babasının kefalet sorumluluğuna dayanarak bankada hesap açarak teminat niteliğinde para yatırdığını beyan etmiş, Müflis Bank Asya Katılım Bankası İflas İdaresi 06/08/2018 tarihli yazısında davacının 22/01/2014 tarihinde 26.000TL'lik vadeli mevduat hesabı açtırdığı ve aynı gün kredi teminatı olarak teminat blokesine alındığının tespit edildiğini bildirmiştir.

Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif bir değerlendirme tespit edilmesi konusunda ve BAM kararı doğrultusunda mahkememizce resen İçişleri Jandarma Genel Komutanlı ve İstanbul Valili İl Emniyet Müdürlüğünden ayrı ayrı davacı ile ilgili yapılan araştırmada FETÖ/PDY terör örgütü ile ilgili herhangi bir veriye rastlanmadığı, İstanbul Valiliği İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğünden DERBİS sistemi üzerinden yapılan araştırmada davacının OHAL KHK ları ile kapatılan ve FETÖ/PDY ile ilişkili olabileceği değerlendirilen derneklerin yönetim ve denetim kurullarında herhangi bir üyelik kaydının olduğu yönünde bir bulguya rastlanmadığı anlaşıldığından, her ne kadar davacının Bank Asya'da 22/01/2014 tarihinde açmış olduğu vadeli hesabı var ise de, hesabın davacının babasının kefil olduğu kredi nedeniyle teminat olarak açıldığı, mevcut bilgi ve belgelerden davacının Fetö/PDY terör örgütü ile bağlantısı olduğuna dair makul şüphenin bulunmadığı ve davacının iş akdinin feshinin haklı bir nedene dayanmadığı sonuç ve kanaatine varılarak davanın kabulüne karar vermek gerekmiş ve aşağıdaki hüküm kurulmuştur."

13. İşveren, gerekçeli karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuş; dava dilekçesinde ileri sürdüğü beyanları tekrar ederek havacılık sektörünün en önemli ilkesinin emniyet ve güvenlik olduğunu, 15 Temmuz gecesi yaşanan darbe girişimi ve terör olaylarının en başta Atatürk Havalimanı olmak üzere havacılık sektöründe faaliyet gösteren bütün kamu kurumları ile özel şirketleri etkilediğini, bu kapsamda şirketin güvenlik ve emniyet zafiyetine yol açabilecek, çok önemli ticari sırlarını, iş modellerini operasyonel tercihlerini

açığa çıkarabilecek riskli personel ile çalışmasına son vermesinin doğal bir uygulama olduğunu belirtmiştir. Başvurucunun iş akdinin de Kuruma yapılan ihbar ve şikâyetler neticesinde FETÖ/PDY ile ilişkisi olduğundan bahisle feshedildiğini ileri süren Kurum davanın reddini talep etmiştir.

14. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Hukuk Dairesi 17/4/2019 tarihli kararı ile derece mahkemesi kararının kaldırılmasına ve davanın reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...tüm dosya kapsamının incelenmesi sonucunda; davacıya ait Bank Asya hesap hareketlerini gösterecek şekilde hesap dökümünün dosya arasına alındığı görülmüştür. İlgili kayıtların incelenmesinde davacının FETÖ/PDY terör örgütünün finans kuruluşu olan Bank Asya'ya 22.01.2014 tarihinde 26.000,00_TL para yatırdığı anlaşılmıştır. Bu halde, feshin haklı olup olmadığı açılacak tazminat davasında tartışılmak üzere davacının iş sözleşmesinin geçerli sebeple feshedildiğinin kabulü ile, davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi hatalı olup, aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

15. Nihai karar 20/5/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 21/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

17. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-26.

B. Yargıtay Kararları

18. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üysi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

19. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları

göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

20. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yapılacak olursa, somut olayda davacının iş sözleşmesinin feshi ile ilgili yasal dayanakların 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Bakanlar Kurulu kararı ile ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında çıkartılan kanun hükmünde kararnameler olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu kararnamelerin iş sözleşmesi ile çalışan işçilere yönelik hükümleri incelendiğinde, gerek 667 sayılı KHK'nin 4. maddesi gerekse 673 sayılı KHK'nin 7. maddesinde bu kanun hükmünde kararnameler kapsamında iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha yeniden doğrudan veya dolaylı olarak eski işinde veya benzer işlerde görevlendirilemeyecekleri, bunların işe iadesinin mümkün olmadığı şeklinde emredici nitelikte düzenlemelerin yer aldığı görülecektir. Bu yasal düzenlemelerin nitelik itibariyle, kamu düzenine ilişkin ve açıkça emredici nitelikte olduğu değerlendirildiğinde, açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, ilgili kanun hükmünde kararnameler kapsamındaki fesihlere ilişkin olarak açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir.

Buna göre görülmekte olan davada, sözleşmenin feshine dayanak bilgi ve belgelerin mahkemece resen araştırılması gerekmekte ise de, dosyada sadece Erzurum Cumhuriyet Baş Savcılığına davacı hakkında soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı yönünde yazılan yazı cevabi ile yetinildiği , bu yönde başkaca bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı bankadan sorularak; bunun yanında resen araştırma ilkesi kapsamında davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumu'ndan getirtilmeli, varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya nezdinde açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek ulaşılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davacının davasının kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir."

21. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 17/10/2018 tarihli ve E.2018/11972, K.2018/22382 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının ... sözleşmesinin feshinin 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 4. maddesi doğrultusunda davalı işverence oluşturulan komisyon kararıyla davalı kurum tarafından gerçekleştirilmiştir.

Davacı işçi 4857 sayılı ... Kanunu hükümleri çerçevesinde çalışmış olmakla ... sözleşmesinin 06.09.2016 tarihindeki feshinde ... Kanunu'nun 18. ve devamı maddeleri hükümleri uygulanmalıdır.

Somut olayda davacının ... akdinin feshine neden olan bilgi ve belge işverence ibraz

edilememiştir. Davacının ... akdinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı Kurumdan araştırılmalı; ayrıca davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumundan varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asyaya açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek sonucuna göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile davanın reddi hatalı olup bozmayı gerektirir."

22. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 8/3/2018 tarihli ve E.2018/464, K.2018/6086 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda; davacının iş sözleşmesinin feshine ilişkin hiçbir belgenin dosyaya sunulmadığı anlaşılmaktadır. İlk Derece Mahkemesi tarafından şüpheyi haklı kılacak güçte somut delillerin bulunup bulunmadığı araştırılmamıştır. Tarafların iddia ve savunmaları dikkate alındığında Mahkemece öncelikle yapılacak iş; davacının banka kayıtları getirtilerek özellikle adı geçen Bank Asya da hesabının hangi tarihler arasında açık olduğu, bankaya toplu para yatırma ve çekme işlemlerinin yapılıp yapılmadığı, yapıldı ise hangi tarihler arasında hangi sebeplerle yapıldığına ilişkin bilgi ve belgelerin toplanması, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve istihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi teknolojileri Kurumundan davacının hakkında FETÖ/PDY terör örgütü ile ilgili işlem yapılıp yapılmadığının emniyet veya diğer güvenlik güçlerinden sorularak gelen yazı cevaplarının dosyaya getirtilmesi gerektiği gibi, ayrıca, davacının iş sözleşmesinin feshinin haklı nedene dayalı olup olmadığına dair denetime elverişli tüm delillerin de araştırılarak toplanması gerekmektedir. Feshin haklı nedene dayanıp dayanmadığı hususunun açıklığa kavuşturulması için belirtilen yönlerden gerekli araştırmaya gidilmeli ve toplanacak deliller dosya içeriği ile yeniden bir değerlendirmeye tabi tutularak sonucuna göre bir karar verilmelidir. Eksik incelemeyle yazılı şekilde hüküm kurulması hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 8/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu; sadece banka hesabı gerekçe gösterilerek işe iade davasının reddedilmesinin hakkaniyete aykırı olduğunu, Bankadaki hesabı babasının çek yükümlülüğüne karşı teminat amacıyla açtırdığını ancak bu kapsamda yaptığı iddia ve itirazların incelenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Bakanlık görüş yazısında ilk derece mahkemesi tarafından taraflar arasındaki iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar verildiği ve anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; başvurucunun hakkındaki iddiaları öğrendiği, buna ilişkin iddia ve itirazlarını ileri sürebilme imkânına sahip olduğu, bu kapsamda hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, verilen kararlarda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik

olmadığı, başvurucunun ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kaldığı ileri sürülmüştür.

2. Değerlendirme

26. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru formu bir bütün olarak incelendiğinde başvurucunun temel iddiasının iş akdinin hukuka aykırı bir şekilde feshedildiği, buna dair açtığı işe iade davasının ise iddia ve itirazları incelenmeksizin, Bank Asya tespitinin terör olayları ile bağlantısı ortaya konulamadan reddedildiği hususuna ilişkin olduğu görülmüştür. Bu kapsamda başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

29. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

30. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

31. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

32. Makul gerekçe davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

33. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Somut olayda Türk Hava Yolları nezdinde kabin amiri olarak çalışan başvurucunun iş akdi 29/6/2017 tarihinde terör örgütü ile irtibatı/iltisaklı olduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işe iade edilmesi talebiyle dava açmıştır.

35. Başvurucu, dava dilekçesinde özetle feshin usule aykırı olduğunu, somut bir olay/olgu yahut veriye dayanmaksızın iş akdinin feshedildiğini ileri sürmüş; işveren Kurum ise cevap dilekçesinde Bank Asya tespiti bulunduğunu belirtmiştir.

36. İstanbul 29. İş Mahkemesi 23/1/2019 tarihli gerekçeli kararında, Bank Asya ile yapılan yazışmalar neticesinde başvurucunun 22/1/2014 tarihinde 26.000TL'lik vadeli mevduat hesabı açtırdığı ve bu miktarın aynı gün kredi teminatı olarak teminat blokesine alındığı hususunu tespit etmiştir. Başvurucunun söz konusu paranın babasının arkadaşının kredi borcu ve çek hesabına kefilliği nedeniyle Banka tarafından istenen teminata istinaden yatırdığına dair savunmasının Banka ile yapılan yazışmalar neticesinde kabul edilebilir olduğunu değerlendiren Mahkeme, başvurucuya yönelik başkaca bir veri yahut olgu bulunmadığını da gözönünde bulundurup fesih için yeterli şüphe olmadığına hükmetmiştir. Buna mukabil bölge adliye mahkemesi yaptığı istinaf incelemesinde başvurucunun iddia ve itirazlarından bağımsız olarak 22/1/2014 tarihinde Bank Asyaya 26.000 TL para yatırmasını şüphe feshi için yeterli kabul etmiş ve davanın reddine hükmetmiştir.

37. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

38. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde, somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de mahkemelerin gerekçe gösterme noktasındaki yükümlülüğünün somut davanın koşullarına göre farklılık arz edebileceğini belirtmiş ve her davanın özelinde ayrıca incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte AİHM, özellikle ilgili mevzuat ya da uygulamadan kaynaklanan ve muğlak/yoruma açık ifadeler içeren kavramların detaylı bir şekilde somutlaştırılması gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, gerekçenin aynı zamanda makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 29-33).

39. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığıdavalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, milli güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçebilmek adına önemlidir. Söz konusu kireterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

40. Başvuruya konu olayda Mahkemenin değerlendirmesine göre işvereni şüphe feshine götüren olgu başvurucunun Bank Asyaya para yatırmasıdır.

41. Bank Asyanın FETÖ/PDY liderinin ve yöneticilerinin çağrıları üzerine örgüt üyelerinin yatırdığı paralar üzerinden gelir elde ettiği, bu suretle örgüt faaliyetlerine mali yönden kaynak sağladığı ve örgütün finans merkezi olduğu hususu yargı kararlarıyla tespit edilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 35; Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, § 59; Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/12/2017 tarihli ve E.2017/1862, K.2017/5796 sayılı kararı; ayrıca bkz. §§ 24-25). Aynı zamanda mutat hesap hareketlerinin örgütsel faaliyette bulunma ya da örgüte yardım etme kapsamında değerlendirilemeyeceği de Yargıtay tarafından kabul edilmiştir (Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 25/6/2020 tarihli ve E.2020/1974, K.2020/3079 sayılı kararı). Her durumda Bank Asyaya para yatırılarak FETÖ/PDY ile irtibat veya iltisak içinde olunduğu ve bu suretle işçi işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak sözleşmenin feshedilebilmesi için yukarıda açıklanan ilkelere uygun şekilde hareket edilmesi gerektiği açıktır (Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 137).

42. Başvuruya konu olayda başvurucunun Bank Asyaya para yatırdığı belirtilmiş ancak başvurucunun bu tespite ilişkin itirazlarına yönelik herhangi bir değerlendirme yapılmadığı görülmüştür. Zira başvurucu, parayı babasının borcuna teminat olarak yatırdığını, terör örgütü ile ilişkilendirilebilecek bir hesap hareketliliği bulunmadığını ileri sürmüştür. Nitekim Banka ile yapılan yazışmalar neticesinde de başvurucunun bu iddiasının teyit edildiği, paranın Banka tarafından teminat olarak bloke edildiği tespit edilmiştir. Bu noktada

derece mahkemelerinden beklenen; rutin bankacılık işlemleri dışında terör örgütünün talimatı üzerine hesap açılıp açılmadığı, önemli sayılabilecek bir mevduat artışı gibi mutat dışına çıkan bir hesap hareketinin olup olmadığı ya da başka bir örgütsel faaliyet çerçevesinde bir işlem yapılıp yapılmadığı, feshi geçerli kılan başkaca bir nedenin bulunup bulunmadığı hususlarının açıklığa kavuşturulmasıdır (Ayla Demir İşat, § 140). Dolayısıyla istinaf incelemesi neticesinde verilen kararda başvurucunun silahlı terör örgütüne aidiyeti, terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı olduğu için işverenle güven ilişkisinin bozulduğunu gösteren ilgili ve yeterli bir gerekçenin bulunduğu söylenemeyecektir.

43. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendisine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan birini kabul ettiğinde ve bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorundadır (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56). Bu kapsamda başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında- başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

44. Sonuç olarak gerekçeli kararda işvereni şüphe feshine götüren sebeplere değinilmişse de bu sebepler karşısında başvurucunun iddia ve itirazlarının incelendiği ve değerlendirildiği hususunda bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

45. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

46. Başvurucu, işe iade davasının neticeye bağlanması için için ilgili mevzuatta öngörülen sürelerin aşıldığını belirterek etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

47. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvuru formu bir bütün olarak incelendiğinde başvurucunun iddiasının yargılamanın makul sürede neticelendirilmediği hususuna ilişkin olduğu değerlendirilmiştir.

48. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri bağlamında medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğine dair temel ilkeler Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve bu konuda kararlar verilmiştir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013; Güher Ergun ve Tosun Tayfun Ergun, B. No: 2012/12, 17/9/2013; Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013). Başvuru konusu olayda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

49. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde davanın iki dereceli yargılama sisteminde 1 yıl 9 ay 3 gün sürdüğü tespit edilmiştir. Yargılama süreci bir bütün olarak dikkate alındığında başvurucunun hakkını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

51. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

52. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Hukuk Dairesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

53. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. Maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Hukuk Dairesine (E.2019/1074) iletilmek üzere Bakırköy 29. İş Mahkemesine (E.2018/105) GÖNDERİLMESİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FAYSAL ÇİFÇİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/17969 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17969

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FAYSAL ÇİFÇİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17969)

Karar Tarihi: 8/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 6/10/2023 - 32331

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Faysal ÇİFÇİ ve diğerleri

[bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Başvurucular Vekili : Abdulhekim GİDER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işçilik alacağının ödenmesine karar verilmesi talebiyle açılan davanın dava şartı yokluğu gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, Kurtalan Belediyesinde çalışmaktayken iş akitlerinin feshedilmesi üzerine Kurtalan Asliye Hukuk (İş) Mahkemesinde (Mahkeme) belirsiz alacak davası niteliğinde işçilik alacaklarına ilişkin tazminat davası açmıştır.

3. Mahkeme, davalara ilişkin bilirkişi incelemeleri yaptırmış ve yargılamalar neticesinde davaların kabulüyle başvurucular lehine iş ilişkisinden kaynaklanan tazminatlara hükmetmiştir.

4. Temyiz talebi üzerine Yargıtay 22. Hukuk Dairesi verilen mahkeme kararlarının hepsini aynı gerekçeyle bozmuştur. Temyiz kararlarının gerekçesinde 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107. maddesinde düzenlenen belirsiz alacak davası miktarı veya değeri tam tespit edilemeyen bir alacakla ilgili olarak hak arama durumundaki kişinin hukuk sisteminde karşılaştığı güçlüklerin bertaraf edilmesi amacıyla ihdas edildiği ve bu durumda davanın belirsiz alacak davası türünde açılabilmesi için uyuşmazlığa konu alacağın miktar veya değerinin tam ve kesin olarak davacı tarafça belirlenememesi gerektiği ifade edilmiştir. Şartları bulunmadığı hâlde dava dilekçesinde davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığının belirtildiği durumda davacıya herhangi bir süre verilmeden hukuki yarar yokluğundan davanın reddedilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Başvuruya konu davalarda da başvurucuların çalışma süresi ve ücretini bildiği, bu sebeple dava konusu kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, yıllık izin ve asgari geçim indirimi ücret alacaklarının miktarını belirleyebilme imkânına sahip olduğu, anılan alacak kalemleri yönünden belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığından belirtilen talepler yönünden davanın usulden reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulmasının hatalı olduğu belirtilmiştir (detaylı benzer gerekçe için bkz. İsmail Avcı, B. No: 2019/12190, 22/2/2022, § 16).

5. Mahkeme, bozma kararına uyarak ve bozma kararındaki gerekçeyi benimseyerek hukuki yarar yokluğundan davayı usulden reddetmiştir. Başvurucular temyiz talebinde bulunmuşlarsa da Yargıtay 22. Hukuk Dairesi taleplerini reddetmiştir.

6. Başvurucular süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/17969 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

9. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucular, yargılamaların uzun sürmesinden şikâyet etmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun

incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucular; alacaklarını dava öncesi tam olarak hesaplamalarının mümkün olmadığını, bu nedenle belirsiz alacak davası açtıklarını, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi ile 9. Hukuk Dairesi ve 7. Hukuk Dairesi arasında belirsiz alacak davası konusunda görüş ayrılığı bulunduğunu ve bu görüş ayrılığından dolayı davalarının usulden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Dava açtıktan dört sene sonra Yargıtayın hukuki yarar yokluğundan bozma kararı vermesiyle de alacaklarının zamanaşımına uğradığını, 22. Hukuk Dairesinin katı yorumu nedeniyle yeniden dava açma imkânının da ortadan kalktığını ifade ederek hak arama hürriyetlerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Başvurular, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

18. Hak arama özgürlüğüne yapılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Başvuru konusu olaya dair verilen dava şartı yokluğundan usule ilişkin ret kararları ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı karar gerekçesinde dayanılan kanun maddelerinden anlaşılmıştır. Davalar, genel eda davası açılması yerine belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığından reddedilmiştir. Dolayısıyla davaların usulden reddedilmesinin mahkemelerin hukuken yarar elde edilemeyecek davalarla meşgul edilmesinin önlenmesi ve kişilerin medeni hakkıyla ilgili uyuşmazlığın karara bağlanması hususunda daha elverişli olan dava yoluna başvurmaya zorlanması şeklinde meşru bir amacı olduğu anlaşılmıştır. Başvuruculara mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve bu sınırlamayla başvuruculara ağır bir külfet yüklenip yüklenmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekmektedir (İsmail Avcı, §§ 37-56).

19. Anayasa Mahkemesi benzer iddialarla yapılan İsmail Avcı başvurusuna ilişkin kararında detaylı bir şekilde değerlendirmeler yapmıştır. Kararda öncelikle Yargıtay Dairesinin verdiği kararın usul hukuku bakımından isabetini sorgulamanın Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığı, sadece verilen kararlarla başvuruculara mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapıldığı vurgulanmıştır (İsmail Avcı, § 65).

20. Bu bağlamda ölçülülük yönünden incelenecek olan ilk husus, müdahale için seçilen

aracın amaca ulaşılmasını sağlayıp sağlamadığıdır. Genel eda davası olarak açılması gerekirken belirsiz alacak davası şeklinde açılan davanın usulden reddedilmesinin medeni hakla ilgili uyuşmazlığın çözümü için en etkili olan davanın açılmasını temin etme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu değerlendirilmiştir. Ancak müdahalenin ölçülü olabilmesi için bu aracın son çare olması, diğer bir ifadeyle başvuruculların haklarını en az zedeleyen bir araç olması gerekir (İsmail Avcı, § 67).

21. 6100 sayılı Kanun, usule aykırı olarak düzenlenen dava dilekçelerinin usulüne uygun hâle getirtilmesi için hâkime güçlü yetkiler vermektedir. Hâkime bu yetkilerin tanınmasının amacı davacının maddi hakkının birtakım şekil eksiklikleri sebebiyle usule feda edilmesinin önlenmesi ve bu suretle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkından yararlanmasının sağlanmasıdır. Dolayısıyla hatalı olarak belirsiz alacak davası biçiminde açıldığının düşünülmesi hâlinde davanın genel eda davası olduğu kabul edilerek başvuruculların talep sonucunu netleştirmesi için başvuruculara süre verilmesinin davanın usulden reddi biçimindeki ağır bir müdahaleden kaçınılmasını sağlayacak bir araç olduğu görülmektedir (İsmail Avcı, §§ 69,70).

22. Sonuç olarak başvuruculların şartlar oluşmadan açtıkları belirsiz alacak davalarının dava şartı yokluğundan reddedilmesinin -usul hukukundaki imkânlar gözetildiğinde- başvurulabilecek son çare olmadığı değerlendirilmiştir. Davaların hukuki yarar yokluğundan reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalede, medeni hakla ilgili uyuşmazlığın karara bağlanması yönünden en etkili olan davanın açılmasını sağlama amacına ulaşılması için daha hafif müdahale teşkil eden aracın seçilmesi yerine başvuruculların mahkemeye erişimini imkânsız kılan ağır bir aracın tercih edilmesinin gereklilik şartına uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (İsmail Avcı, § 74).

23. Somut başvurularda da anılan karardan ayrılmayı gerektirir bir husus bulunmamaktadır. Bu nedenle başvuruculların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile 75.000 TL maddi ve 75.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

25. İncelenen başvurularda davaların devam etmesini sağlayacak diğer imkânlar denenmeden dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvuruculların tazminat talebi kabul edilmemiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaların adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculaların tazminat talebinin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda dosya bilgileri belirtilen Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET KARAÇAY

B. No: 2019/19717 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/19717

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET KARAÇAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/19717)

Karar Tarihi: 8/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 6/10/2023 - 32331

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucu : Ahmet KARAÇAY

Vekili : Av. Ali HABİP

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamu görevlisi olan başvurucunun işyerinde yaşandığı iddia edilen bazı olaylar gerekçe gösterilerek görev yerinin değiştirilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün, yargılamanın uzun sürmesi ve disiplin raporunun eksik ve bazı yerleri karalanarak tebliğ edilmesi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte Hatay'ın Kırıkhan ilçesinde bir lisede öğretmen olarak görev yapmaktadır.

3. Somut olayda, başvurucu hakkında ileri sürülen birden fazla iddia yönünden disiplin soruşturması başlatılmıştır. Söz konusu iddialar özetle şöyledir:

-"Öğretmenler kurulu toplantısında gündem maddeleri dışında 'ben burada özgür değilim, burası açık cezaevi gibi' gibi ifadeler kullanarak ortamın gerilmesine sebebiyet olarak ortamın gerilmesine sebebiyet vermek,

-İlçe Emniyet Müdürlüğü raporuna göre: Okul içerisinde huzur bozucu hareketlerde bulunmak, öğrencilere ve öğretmenlere propaganda yolu ile devlet büyüklerini karalamak, Gezi olaylarını övücü nitelikte propaganda yaparak öğrencileri bu tür olaylara özendirmek, sivil toplum kuruluşlarının düzenlediği gösteri ve yürüyüşlere katılmak,

-Twitter üzerinden okul müdürüne ve devlet büyüklerine hakaret, din ve vicdanla dalga geçme, küçük görme ve aşağılama şeklinde paylaşımlarda bulunmak,

-H.İ. isimli öğrencinin okulun balkonundan atlayarak yaralanması olayıyla ilgili gazete muhabiri İ.S.'ye sosyal paylaşım sitelerinden ulaşarak okul müdürünü suçlu gösterir nitelikte haber yapılmasını sağlamaya çalışmak,"

4. Başvurucu; konuya ilişkin ifadesinde hakkındaki iddiaların öğrencisi H.İ.nin okul müdürünün odasından çıkarak intihar girişiminde bulunmasından sonra öğrencisinin yanında yer almasından kaynaklandığını, bundan dolayı müdürün kendisine karşı düşmanca bir tutum takınarak söz konusu iddialarda bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu iddialardan ötürü hem öğrenci hem de öğretmenlerin demoralize olduğunu, bu nedenle eğitim ve öğretim faaliyetlerinin durma noktasına geldiğini vurgulamıştır. Okul müdürü ise başvurucunun olay mahallinde bulunmamasına rağmen sosyal medya paylaşımları ile kendisini suçlu gibi göstererek bu bağlamda haber yapılmasını sağladığını ve bundan dolayı başvurucudan şikâyetçi olduğunu belirtmiştir.

5. Soruşturma neticesinde başvurucunun bir öğretmenler kurulu toplantısında "Ben burada özgür değilim, burası açık cezaevi gibi." şeklinde ifadeler kullandığı iddiası ile "okul içerisinde huzur bozucu hareketlerde bulunduğu, öğrencilere ve öğretmenlere propaganda yolu ile devlet büyüklerini karaladığı, Gezi olaylarını övücü nitelikte propaganda yaparak öğrencileri bu tür olaylara özendirdiği, sivil toplum kuruluşlarının düzenlediği gösteri ve yürüyüşlere katıldığı" iddialarının sübuta ermediği, sosyal medya paylaşımlarından kaynaklanan iddiaların ise adli yargıya intikal etmesi ve adli sürecin ne şekilde sonuçlanacağının belirsiz olması nedeniyle bu aşamada bir işlem yapılmasına gerek olmadığı sonucuna varılmıştır.

6. Diğer yandan soruşturma dosyasına yansıyan iddia ve tespitler ışığında okul müdürünün intihar girişiminin kamuya yansımasından ve olayın soruşturulmasından başvurucuyu sorumlu tuttuğu, bu bağlamda okulda yürütülen soruşturma ve şikâyetlerin arttığı, öğrenci ve öğretmenlerin ise söz konusu durumdan olumsuz etkilendiği dikkate alınarak başvurucunun okulda daha fazla sıkıntı yaşamasının önüne geçilmesi adına kamu yararı ve hizmetin gereği aynı ilin Reyhanlı ilçesine naklen atanmasına karar verilmiştir. Bununla birlikte soruşturma dosyası ekine göre okul müdürünün de intihar olayı özelinde ayrı bir soruşturma geçirdiği ve idari yönden görev yerinin değiştirilmesinin teklif edildiği anlaşılmıştır.

7. Başvurucu, hakkında tesis edilen yer değiştirme işleminin iptali talebiyle idare mahkemesine başvurmuştur. İlk derece mahkemesi, dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuyla davanın reddine karar vermiştir. Anılan kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...davacı ile okul idarecileri arasında bir öğrencinin intihar girişiminden dolayı anlaşmazlık bulunduğunun sabit olduğu ve bu konunun farklı platformlarda ve farklı olaylarda okul idaresi ile davacı arasında birden fazla kez gündeme geldiği, ayrıca davacının 03.03.2016 tarihli ifadesinde de "okulumuz öğrencisinin okul müdürünün odasından çıkıp intihar girişiminden sonra öğrencinin yanında yer alıp öğrenciye hem tedavisinde hem de hukuki

mücadelesinde yanında yer aldığımdan okul müdürü bu duruşu kendisine karşı bir tutum olarak algılamış ve bana karşı düşmanca tavırlar sergilemiştir. Bu dosyaya konu olan şikayet iddiaları ile ilgili bana karşı hasmane tutumu intikam duygusuyla hareket ettiğini ispatlamaktadır. Bu sebepten dolayı bu iddialarla ilgili bundan başka hiçbir cevap vermeyeceğim. Bu şikayetlerden dolayı hem öğrenciler hem öğretmenler demoralize olmuş olup, okulumuzdaki eğitim öğretim durma noktasına gelmiştir." şeklinde beyanda bulunduğu anlaşılmaktadır.

Bu durumda; dosyada yer alan bilgi ve belgeler ile tanık ifadeleri bir bütün olarak göz önüne alındığında; davacının aynı okulda göreve devamının sağlıklı, randımanlı ve huzurlu bir okul ortamını engelleyip, hem davacının mesleki performansına yansıyıp, hem de okul/öğrenci/idare/çevre birlikteliğine mani teşkil ederek öğretimden beklenen toplumsal yarara engel olacağı, öte yandan yaşanan olay nedeniyle davacının bir eğitimci olarak öğrencisinin yaşadığı sıkıntının sorumlularının bulunması amacıyla hem adli hem idari soruşturma başlatılmışken adli ve idari soruşturma sonucuna kadar beklemesi, konu ile ilgili olarak tarafsız, nesnel olarak tavır sergilemesi gerekmekteyken bu hususa aykırı hareket ettiği buna bağlı olarak da okulda yürütülen soruşturma ve şikayetlerin arttığı anlaşıldığından, davacının da bu durumda okulda daha fazla sıkıntı yaşayabileceği dikkate alındığında aynı görev yerinde bırakılmasının kamu yararı ve hizmet gerekleriyle bağdaşmayacağı açık olup, okulda oluşabilecek kutuplaşma ve ayrışmaları önlemek, yeni şikayetlerin önüne geçmek, görev yeri değişikliğinin hizmetin daha iyi ve verimli yürütülmesini sağlamak amacıyla idarece alınan bir önlem niteliği taşıdığının kabulüyle dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonuç ve kanaatine ulaşılmıştır."

8. Başvurucu, ret kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bölge idare mahkemesi, ilk derece mahkemesi kararının usul ve hukuka uygun olduğunu, kaldırılmasını gerektiren bir neden bulunmadığını belirterek davanın reddine kesin olarak karar vermiştir.

9. Başvurucu, nihai kararı 6/5/2019 tarihinde öğrendikten sonra 31/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; intihar girişiminde bulunan öğrencisinin yanında durması ve ona destek olması nedeniyle görev yerinin değiştirilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. İfade özgürlüğüne yönelik müdahalenin dayanağı olan 14/7/1965 tarihli ve657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 76. maddesinin birinci fıkrasının kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin başvurucunun görev yaptığı okulda yöneticiler ile arasında oluşan husumet nedeniyle çocuk yaştaki öğrencilerin olumsuz etkilenmesine yol açmamasına ve eğitim hizmetlerinin sürekliliğinin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu, söz konusu amaçların Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci

fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacı kapsamında kaldığı değerlendirilmiştir. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

14. Anayasa Mahkemesi kamu görevlilerinin naklen atanması şeklindeki disiplin uygulamasının hizmet gerekleri doğrultusunda idare tarafından geniş takdir yetkisi kapsamında gerçekleştirilen idari bir işlem olduğunu belirtmiştir. İdarenin bu konudaki geniş takdir yetkisinin sebebinin ise esasen naklen atama işleminin kamu görevlileri üzerinde bir yaptırım olarak değil kamu hizmetlerinin etkin şekilde işlemesini sağlamak amacıyla başvurulabilecek bir araç olarak öngörülmesi olduğu tespit edilmiştir. Nitekim idarenin kamu hizmetlerinin etkin işlemesini sağlamak için hangi gerekliliklere ihtiyaç olduğunu tespit edebilmek yönünden en iyi konumda bulunduğu açıktır(Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, §§ 48, 50)

15. Bununla birlikte idareye memurların hizmet gereği naklen atanmaları konusunda geniş bir takdir yetkisi verilmesi bu yetkinin keyfî olarak kullanılabileceği anlamına da gelmez. İdare, naklen atama konusunda kamu görevlisinin bir kusuru olup olmadığından bağımsız olarak kamu hizmetinin etkin bir biçimde devam etmesi amacıyla bu araca başvurulduğunu ilgili ve yeterli gerekçelerle somut olarak ortaya koymalıdır. Aksi hâlde başvurucunun disiplin soruşturması geçirmesine sebep olan eylemleriyle bağlantılı olarak anayasal haklarının ihlal edilmesine sebep olunabilir (Elif Güneysu, § 52; Muhammet Serkan Şener, B. No: 2016/13501, 17/11/2021, § 41).

16. Somut olayda başvurucu, hakkında ileri sürülen birden fazla iddia yönünden soruşturulmuş ve aynı ilin farklı bir ilçesine naklen atanmıştır. Soruşturma raporuna göre başvurucu hakkındaki iddiaların bir kısmı sübut şartlarının oluşmaması, kalan kısmı ise adli süreci beklemeyi gerektirmesi nedeniyle yer değiştirme işleminin gerekçesi olarak gösterilmemiştir (bkz. § 5). Dolayısıyla şu hâlde başvurucunun görev yeri kusurlu bir davranışı nedeniyle değiştirilmemiştir. Ancak idarenin kamu görevlisinin kusurlu bir davranışı olmasa dahi kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacıyla görev yerini değiştirilebileceği de hatırda tutulmalıdır. Bu itibarla eldeki başvuruda, iddiaların oluşumuna ilişkin süreç ile bu sürecin kamu hizmetine etkilerinin irdelenmesi gerekir (kusur yönünden değerlendirmeler için bkz. Elif Güneysu, § 51; Muhammet Serkan Şener, § 40).

17. Somut olay, bir öğrencinin okul müdürünün odasından çıktıktan sonra okul balkonundan atlayarak intihar teşebbüsünde bulunması etrafında şekillenmiştir. Başvuru formunda da açıkça ifade edildiği üzere başvurucu, olaydan okul müdürünü sorumlu tutmuş ve öğrencisine destek olması nedeniyle müdürün kendisine karşı düşmanca bir tutum sergilediğini belirtmiştir. Okul müdürü ise olay mahallinde bulunmayan başvurucunun kendisini suçlu göstererek olayın kamuya yansımasına ve soruşturulmasına sebep olduğunu ileri sürmüştür (bkz. § 4). Bu anlamda söz konusu olay nedeniyle başvurucu ile okul müdürü arasında bir husumet oluştuğu, çalışma ilişkilerinin sağlıklı ve sürdürülebilir olmadığı hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.

18. Somut olayda başvurucu, intihar olayına okul müdürünün sebep olduğunu kesin bir dille

ifade ederek olayın bir nevi tarafı ve bu bağlamda birtakım iddiaların hedefi hâline gelmiştir. Söz konusu iddialar (bkz. § 3) ise soruşturma kapsamında alınan ifadelerle okul çapında (öğretmen ve öğrenci) yayılarak alenileşmiştir. Dolayısıyla mevcut durum gözetildiğinde başvurucunun soruşturma sürecinde yıprandığını kabul etmek gerekir. Diğer yandan intihar idari soruşturmanın ötesinde basına da yansımış ve kamunun dikkatini çeken bir mesele hâline gelmiştir. Bu durum ise kaçınılmaz olarak okulun bahse konu olayla anılmasına ve yürütülmekte olan kamu hizmetinin etkilenmesine neden olmuştur. Nitekim başvurucu da bu yöndeki ifadesinde olayların öğrenci ve öğretmenleri demoralize ettiğini, okuldaki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin durma noktasına geldiğini vurgulamıştır (bkz. § 4).

19. Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında başvurucunun görev yerini değiştiren idarenin ve müdahalenin hukuka uygunluğunu denetleyen derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesi tarafından öngörülen kriterlere (bkz. §§ 14,15) uygun değerlendirmeler yaptıkları ve müdahalenin kamu hizmetinin etkin bir şekilde işlemesini sağlamak ihtiyacını giderdiğini somut olarak ortaya koydukları kanaatine varılmıştır (bkz. §§ 7, 8).

20. Son olarak bir naklen atama işleminin hizmet gereklerinin dışında cezai ve caydırıcı amaçlarla gerçekleştirildiğine veya kamu görevlisinin hayatı üzerinde katlanması gerekenden daha ciddi etkiler yarattığına ilişkin emareler bulunmayan durumlarda -idarenin bu alandaki geniş takdir yetkisi de gözetildiğinde- naklen atama işleminin hizmet gerekleri doğrultusunda gerçekleştirildiği ve hukuka uygun olduğu yönündeki karinenin güçleneceğini kabul etmek gerekir. Somut olayda eski görev yerine yaklaşık kırk kilometre mesafedeki başka bir okula atanan başvurucu, söz konusu atama nedeniyle aile yaşamının etkilendiğini ve cezalandırıldığını soyut olarak ileri sürmek dışında özel ya da çalışma hayatı üzerinde bir kamu görevlisi olarak katlanması gerekenden daha ağır, ciddi veya olumsuz etkiler yaratıldığına dair bir iddiada bulunmamıştır. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi, başvuruya konu atama işleminin başvurucunun hayatı üzerinde cezai bir etki doğmasına sebep olan orantısız bir müdahale teşkil ettiği kanaatine de ulaşmamıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Muhammet Serkan Şener, § 44).

21. Açıklanan gerekçelerle demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olan müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünü ihlal etmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

22. Başvurucu, yargılamanın makul sürede yapılmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Selahattin Akyıl (B. No: 2012/1198, 7/11/2013) kararında makul sürede yargılanma hakkı yönünden uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede 22/1/2016-6/5/2019 tarihleri arasında 3 yıl 3 ay 14 günlük yargılama süresinin makul olduğu sonucuna varmıştır. Dolayısıyla başvurucunun bu şikâyeti yerinde değildir.

23. Bunun yanında başvurucu, disiplin dosyasının yargılama aşamasından önce kendisine eksik ve bazı yerleri karalanarak tevdi edilmesinin soruşturmanın akıbeti hakkında bilgi almayı ve mahkemeye delil sunmayı zorlaştırdığından da yakınmıştır. Sözü edilen disiplin raporunun başvurucu dosyasına tam bir şekilde sunulduğu ve başvurucunun erişimine açık olduğu görülmektedir. Bu itibarla yargılama bir bütün olarak değerlendirildiğinde işlemin tesisi aşamasında adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların yargılamanın adil bir şekilde yapılmasını engelleyecek bir duruma yol açacak nitelikte olmadığı görülmüştür (savunma hakkı yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. K.Ş., B. No:

2016/3267, 28/1/2020, § 46).

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RECEP EFE

B. No: 2019/22511 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22511

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RECEP EFE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22511)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Recep EFE

Vekili : Av. Murat GÜLKIRAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1976 doğumlu olan başvurucu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraki olan İstanbul Yönetim Yenileme A.Ş. (Kurum) bünyesinde 3/5/2013 tarihinden itibaren çalışmaya başlamış; sürveyan ve depo sorumlusu olarak görev yapmakta iken 26/1/2017 tarihli bildirimle başvurucunun iş akdi feshedilmiştir. Kurum tarafından Genel Müdürlüğe gönderilen iç yazışmada Fethullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) tarafından gerçekleştirilen darbe teşebbüsünden bahsedilerek 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (KHK) kapsamında başvurucunun söz konusu örgüt ile bağlantılı veya ilişkili olduğu, bu örgüte finansal destek sağladığı gerekçesi ile iş akdinin haklı nedenle feshi gerektiği bildirilmiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespit edilmesi ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle işveren aleyhine 24/2/2017 tarihinde Bakırköy 26. İş Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde işe iade davası açmıştır.

8. Mahkeme, başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatını veya iltisakını tespite elverişli bilgi ve belgelerin dosyaya gönderilmesi için çeşitli il ve ilçelerdeki Cumhuriyet başsavcılıklarına, İstanbul İl Emniyet Müdürlüğüne (Emniyet) ve Bank Asya Genel Müdürlüğüne müzekkereler yazmıştır. Başsavcılıklardan gelen cevabi yazılarda başvurucu hakkında herhangi bir soruşturma kaydına rastlanmadığı belirtilmiş, Bank Asyadan gelen müzekkere cevabında ise başvurucunun Bank Asyada hesabının bulunduğu ifade edilerek hesap hareketlerini gösterir doküman gönderilmiştir.

9. Mahkeme, banka hesap hareketlerine ilişkin olarak dosyanın bilirkişi incelemesine gönderilmesine karar vermiştir. Bilirkişi tarafından ibraz edilen 5/1/2018 tarihli raporda öncelikle başvurucunun söz konusu hesabı 30/4/2008 tarihinde açtığı, son hareket işleminin tarihinin 26/1/2015 olduğu belirtilmiştir. Hesabın açıldığı günden itibaren aktif olarak kullanıldığı, 2008-2010 tarihleri arasındaki en yüksek tutarlı işlemin 6.300 TL olduğu, 7/10/2010 tarihinde 19.908,13 TL para çekme, 1/7/2012 tarihinde 27.165 TL para yatırma, 5/7/2012 tarihinde 44.221,39 TL para çekme ve döviz alımı işlemlerinin gerçekleştirildiği, bunların dışında da para çekme ve yatırma, kredi kartı borç ödeme işlemlerinin aktif olarak yapıldığının tespit edildiği ifade edilmiştir. 22/3/2013 tarihinde hesaptan 54.000 TL para çekildiğinin belirtildiği raporda en son 26/1/2015 tarihinde hesapta bulunan 15.091,43 TL'nin de çekilerek bakiyenin boşaltıldığı, sonrasında herhangi bir hesap hareketliliği bulunmadığı ifade edilmiştir. Sonuç olarak bilirkişi raporunda, hesap hareketliliği incelendiğinde rutin bankacılık faaliyetleri dışında dikkat çeken bir işleme rastlanmadığı tespitine yer verilmiştir. İşveren Kurum, bilirkişi raporuna karşı itiraz dilekçesinde özellikle 22/3/2015 ile 26/1/2015 tarihleri arasındaki hesap hareketliliğinin incelenmediğini ileri sürmüştür.

10. Öte yandan bu süreçte idari soruşturma gerekçe gösterilerek başvurucu hakkında İstanbul Güvenlik Şube Müdürlüğü suç duyurusunda bulunmuş ve İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma başlatmıştır.

11. Soruşturma devam ederken Mahkeme 13/3/2018 tarihli kararla davanın kabulü ile başvurucunun işe iadesine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Yargılama sırasında toplanan deliller, taraflar arasındaki iş sözleşmesi içeriği, davacının işyeri dosyası ile SGK dosyası ve özellikle, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı, İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, Küçükçekmece Cumhuriyet Başsavcılığı, Büyükçekmece Cumhuriyet Başsavcılığı, Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Başsavcılığı, İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Ankara Emniyet Müdürlüğü, İstanbul Valiliği, TMSF ile Milli istihbarat Başkanlığı yazıları, Bankasya hesap ekstresi ve bilirkişinin 05.01.2018 tarihli banka hesap hareketleri üzerindeki incelemelerini içerir rapor kapsamı dikkate alındığında, davalı işveren tarafından "FETÖ/PDY mensubiyeti nedeni ile" yapılan, iş sözleşmesinin feshine ve davacı işçinin işten çıkarılmasına dair işlemin, -Mahkememizce yapılan incelemeler ve yazışma sonuçlarına göre, davacı işçinin FETÖ/PDY mensubiyetinin tespit edilememesi, davacı işçi hakkında davalı işverenin, FETÖ/PDY mensubiyeti iddiası ile ilgili olarak, herhangi bir adli soruşturma bulunmaması ve banka hesap hareketlerinde de, bilirkişi incelemesine göre, mutat banka işlemleri dışında, olağan dışı bir işlemin bulunmaması nedeni ile- iş Hukuku mevzuatına, işten çıkarma usül ve prosedürüne, çalışanlar arasında eşit davranılması ve feshin son çare olması ilkesine uygun olmadığı, Mahkememizce yapılan yargılama sonucunda anlaşıldığından, davacının talebi açısından, sübut bulan davasının (dava tarihindeki işe iade mevzuatının, davacı lehine hükmedilecek ödeme kalemleri açısından, işçi lehine hükümler içermesi nedeni ile dava tarihindeki işe iade mevzuatı dikkate alınarak) kabulüne ve işe iadeye, dört maaş tutarında boşta geçen süre ücreti ile kıdemine göre (davalı şirketteki çalışma süresi dikkate alınmıştır) (altı aydan fazla ve beş yıldan az) işe başlatmama tazminatına hükmedilmesine, karar vermek gerekmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

12. İşveren Kurum anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde; başvurucu hakkında birçok ihbar ile Millî İstihbarat Teşkilatının bilgilendirmesi bulunduğunu belirten Kurum, ayrıca başvurucunun Bank Asya nezdinde açtırdığı hesaplarda sürekli olarak para yatırma ve çekme işlemleri ile muhtelif işlemler yaptığını, tüm bu hususlar dikkate alınarak yasal sürece uygun bir şekilde işten çıkarıldığını ileri sürmüştür. Bilirkişi raporunun eksik incelemeye dayalı olduğunu iddia eden Kurum, raporda 22/3/2015-26/1/2015 tarihleri arasındaki hesap hareketlerinin incelenmediğini, başvurucunun Bankaya kayyım atanmasından bir hafta öncesine kadar hesabını kullanmaya devam ettiğini belirterek davanın reddini talep etmiştir.

13. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 30. Hukuk Dairesi 16/4/2019 tarihli kararı ile istinaf talebinin kabulü ile davanın reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dosya içeriğinden davacının terör örgütünün finans kuruluşu durumundaki Asya Katılım Bankası A.Ş.'deki hesabında terör örgütü elebaşısının 25/12/2013 tarihli bir telefon görüşmesi sonrası bu bankaya destek sağlanması mesajı sonrası tarih olan31/12/2013'de 15.027,06 TL aktifinin mevcut oluşu, bu bankanın TMSF'ye geçmesi ve kayyuma atanmasından kısa bir süre önce 15.091,43 TL parayı çekmesi gibi hesap hareketleri değerlendiğinde davalı işverenin davacı işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açacak nitelikte olması değerlendirildiğinde işverenden katlanması beklenilmeyecek bu tür bir şüpheden dolayı iş ilişkisinin devamı için gerekli güven ilişkisinin sarsılmasına yol açacak ve güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğu da ortadan kalkacaktır. Terör örgütü ile irtibat veya iltisakı bulunduğuna dair şüphe bulunan bir işçiyi çalıştırmaya devam etmenin, davalı işverenden açısından beklenemeyeceği, davacının FETÖ/PDY ile ilgi, iltisak ya da irtibatı

bulunduğu konusunda davalı işveren açısından şüphe feshini gerektirir yeterli delil olduğu ve feshin geçerli nedene dayandığı anlaşıldığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olduğundan davalı vekilinin bu yönü ile istinaf sebepleri yerinde görüldüğünden davalının istinaf başvurusunun kabulüne..."

14. Öte yandan savcılık da 30/4/2019 tarihinde soruşturmayı tamamlamış ve başvurucu yönünden kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Karar gerekçesinde, başvurucunun Bank Asyada hesap kaydı olmakla birlikte 2014 yılı öncesinde de yüksek meblağlı aktif işlemler gerçekleştirdiğini ancak hesap hareketlerinde yapılan incelemede yeni hesap artırımlarının bulunmadığını, bunun dışında her türlü şüpheden uzak somut ve yeterli delil elde edilemediğini belirtmiştir.

15. Bölge Adliye Mahkemesinin nihai kararı 22/5/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 21/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

17. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-26.

B. Yargıtay Kararları

18. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üysi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

19. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin

şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

20. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yapılacak olursa, somut olayda davacının iş sözleşmesinin feshi ile ilgili yasal dayanakların 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Bakanlar Kurulu kararı ile ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında çıkartılan kanun hükmünde kararnameler olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu kararnamelerin iş sözleşmesi ile çalışan işçilere yönelik hükümleri incelendiğinde, gerek 667 sayılı KHK'nin 4. maddesi gerekse 673 sayılı KHK'nin 7. maddesinde bu kanun hükmünde kararnameler kapsamında iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha yeniden doğrudan veya dolaylı olarak eski işinde veya benzer işlerde görevlendirilemeyecekleri, bunların işe iadesinin mümkün olmadığı şeklinde emredici nitelikte düzenlemelerin yer aldığı görülecektir. Bu yasal düzenlemelerin nitelik itibariyle, kamu düzenine ilişkin ve açıkça emredici nitelikte olduğu değerlendirildiğinde, açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, ilgili kanun hükmünde kararnameler kapsamındaki fesihlere ilişkin olarak açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir.

Buna göre görülmekte olan davada, sözleşmenin feshine dayanak bilgi ve belgelerin mahkemece resen araştırılması gerekmekte ise de, dosyada sadece Erzurum Cumhuriyet Baş Savcılığına davacı hakkında soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı yönünde yazılan yazı cevabi ile yetinildiği, bu yönde başkaca bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı bankadan sorularak; bunun yanında resen araştırma ilkesi kapsamında davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumu'ndan getirtilmeli, varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya nezdinde açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek ulaşılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davacının davasının kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir."

21. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 17/10/2018 tarihli ve E.2018/11972, K.2018/22382 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının ... sözleşmesinin feshinin 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 4. maddesi doğrultusunda davalı işverence oluşturulan komisyon kararıyla davalı kurum tarafından gerçekleştirilmiştir.

Davacı işçi 4857 sayılı ... Kanunu hükümleri çerçevesinde çalışmış olmakla ... sözleşmesinin 06.09.2016 tarihindeki feshinde ... Kanunu'nun 18. ve devamı maddeleri hükümleri uygulanmalıdır.

Somut olayda davacının ... akdinin feshine neden olan bilgi ve belge işverence ibraz edilememiştir. Davacının ... akdinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı Kurumdan araştırılmalı;

ayrıca davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumundan varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asyaya açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek sonucuna göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile davanın reddi hatalı olup bozmayı gerektirir."

22. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 8/3/2018 tarihli ve E.2018/464, K.2018/6086 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda; davacının iş sözleşmesinin feshine ilişkin hiçbir belgenin dosyaya sunulmadığı anlaşılmaktadır. İlk Derece Mahkemesi tarafından şüpheyi haklı kılacak güçte somut delillerin bulunup bulunmadığı araştırılmamıştır. Tarafların iddia ve savunmaları dikkate alındığında Mahkemece öncelikle yapılacak iş; davacının banka kayıtları getirtilerek özellikle adı geçen Bank Asya da hesabının hangi tarihler arasında açık olduğu, bankaya toplu para yatırma ve çekme işlemlerinin yapılıp yapılmadığı, yapıldı ise hangi tarihler arasında hangi sebeplerle yapıldığına ilişkin bilgi ve belgelerin toplanması, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve istihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi teknolojileri Kurumundan davacının hakkında FETÖ/PDY terör örgütü ile ilgili işlem yapılıp yapılmadığının emniyet veya diğer güvenlik güçlerinden sorularak gelen yazı cevaplarının dosyaya getirtilmesi gerektiği gibi, ayrıca, davacının iş sözleşmesinin feshinin haklı nedene dayalı olup olmadığına dair denetime elverişli tüm delillerin de araştırılarak toplanması gerekmektedir. Feshin haklı nedene dayanıp dayanmadığı hususunun açıklığa kavuşturulması için belirtilen yönlerden gerekli araştırmaya gidilmeli ve toplanacak deliller dosya içeriği ile yeniden bir değerlendirmeye tabi tutularak sonucuna göre bir karar verilmelidir. Eksik incelemeyle yazılı şekilde hüküm kurulması hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 8/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu; iş akdinin usul ve yasaya aykırı olarak savunması dahi alınmadan feshedildiğini, bu kapsamda açılan işe iade davasının ise hakkaniyete aykırı bir şekilde yürütüldüğünü belirtmiştir. Feshe gerekçe olarak Bank Asya hesap hareketlerinin gösterildiğini ancak hem bilirkişi raporu hem de idari süreç nedeniyle başlatılan soruşturma neticesinde Bank Asyaya örgüt liderinin talimatı üzerine para yatırmadığı hususunun sabit olduğunu ifade eden başvurucu; örgüt ile irtibat yahut iltisakını gösterir başkaca hiçbir delilin bulunmadığını, bu kapsamda adil yargılanma hakkının, bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesi ile çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Bakanlık görüşünde, dosyaya gelen bilgi ve belgeler ile tarafların iddia ve itirazları doğrultusunda davanın reddedildiği ve anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durum olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kalacağı hususlarında değerlendirmeler içeren Anayasa

Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvuru incelenirken hem bu hususların hem de somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

26. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında fesih işleminin usul ve yasaya aykırı ve keyfî şekilde gerçekleştirildiğini, öte yandan hakkında yürütülen soruşturmanın takipsizlik kararı ile neticelendiğini belirterek işe iade davasının reddinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

27. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru formu bir bütün olarak incelendiğinde başvurucunun temel iddiasının iş akdinin hukuka aykırı bir şekilde feshedildiği, açtığı işe iade davasının ise iddia ve itirazları incelenmeksizin, Bank Asya tespitinin terör olayları ile bağlantısı ortaya konulmadan reddedildiğine ilişkin olduğu görülmüştür. Bu kapsamda başvurucunun adil yargılanma hakkı ile bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

30. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

31. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

32. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve

uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

33. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

34. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

35. Somut olayda 2013 yılından itibaren işveren Kurum nezdinde sürveyan ve depo sorumlusu olarak çalışan başvurucunun iş akdi 26/1/2017 tarihinde FETÖ/PDY ile bağlantılı veya ilişkili olduğu, bu örgüte finansal destek sağladığı gerekçesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, fesih işlemine karşı işe iade talepli dava açmış; bu kapsamda Bakırköy 26. İş Mahkemesi tarafından Bank Asya hesap hareketlerine yönelik incelemeye ilişkin bilirkişi raporu hazırlatılmıştır. En nihayetinde başvurucunun hesap hareketlerinde olağanüstü bir durum bulunmadığı, örgüt liderinin talimatıyla para yatırıldığı hususunun tespit edilemediği gerekçesiyle davanın kabulüne hükmedilmiştir (bkz. §§ 6-11).

36. İşveren tarafından gerekçeli karara karşı yapılan istinaf incelemesi neticesinde ise Bölge Adliye Mahkemesi, işveren Kurumun iddia ve itirazlarının kayda değer olduğunu, örgüt liderinin 25/12/2013 tarihli talimatından sonra başvurucunun 31/12/2013 tarihinde hesabında 15.027,06 TL aktifini tutmaya devam ettiğini, bu parayı Bankaya kayyım atanmadan çok kısa bir süre önce çektiğini belirterek güven ilişkisinin zedelendiği kanaatine varmış; davanın reddine hükmetmiştir (bkz. §§ 12, 13).

37. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

38. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde, somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir; aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 30-34).

39. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması; milli güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

40. Başvuruya konu olayda işvereni şüphe feshine götüren olgu, başvurucunun Bank Asya hesabındaki para hareketliliğidir.

41. 15 Temmuz darbe teşebbüsünden önce FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu değerlendirilen bazı ticari kuruluşlara ve finans kuruluşlarına yönelik idari birtakım tedbirlere başvurulmuştur. Bu bağlamda Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) 3/2/2015 tarihinde örgütün finans merkezi olduğu gerekçesiyle Asya Katılım Bankasının (Bank Asya) yönetimine el koymuş, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ise anılan Bankayı 29/5/2015 tarihinde TMSF'ye devretmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 35).

42. Bank Asyanın FETÖ/PDY liderinin ve yöneticilerinin çağrıları üzerine örgüt üyelerinin yatırdığı paralar üzerinden gelir elde ettiği, bu suretle örgüt faaliyetlerine mali yönden kaynak sağladığı ve örgütün finans merkezi olduğu hususu yargı kararlarıyla tespit edilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 35; Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, § 59; Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/12/2017 tarihli ve E.2017/1862, K.2017/5796 sayılı kararı; bkz. §§ 37, 38). Aynı zamanda mutat hesap hareketlerinin örgütsel faaliyette bulunma ya da örgüte yardım etme kapsamında değerlendirilemeyeceği de Yargıtay tarafından kabul edilmiştir (Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 25/6/2020 tarihli ve E.2020/1974, K.2020/3079 sayılı kararı). Her durumda Bank Asyaya para yatırarak FETÖ/PDY ile irtibat veya iltisak içinde olunduğu ve bu suretle işçi işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak sözleşmenin feshedilebilmesi için yukarıda açıklanan ilkelere uygun şekilde hareket edilmesi gerektiği açıktır.

43. Başvuruya konu olayda bilirkişi raporunda hatta cezai soruşturma sürecinde başvurucunun banka hesap hareketlerinin tek tek incelendiği, 2008 yılından bu yana hesabı aktif olarak kullandığı, en son 26/1/2015 tarihinde hesaptaki 15.091,43 TL'yi çekerek bir daha işlem yapmadığı tespit edilmiştir. İşveren ise özellikle bilirkişinin 22/3/2015-26/1/2015

tarihleri arasındaki hesap hareketlerini incelemediğini, başvurucunun Bankaya kayyım atanmasından bir hafta öncesine kadar hesabını kullanmaya devam ettiğini ve bu şekilde örgüte destek olduğunu ileri sürmüştür. Bölge Adliye Mahkemesinin de işverenin iddialarını gözetmek suretiyle ilave bir incelemeye gitmeksizin davayı reddettiği görülmüştür.

44. Anayasa Mahkemesi Ayla Demir İşat ([GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 140) kararında, Bank Asya yönünden yapılan incelemelerde derece mahkemelerinden beklenen hususun rutin bankacılık işlemleri dışında terör örgütünün talimatı üzerine hesap açılıp açılmadığı, önemli sayılabilecek bir mevduat artışı gibi mutat dışına çıkan hesap hareketinin olup olmadığı ya da başka bir örgütsel faaliyet çerçevesinde bir işlem yapılıp yapılmadığı, feshi geçerli kılan başkaca bir neden bulunup bulunmadığı hususlarının açıklığa kavuşturulması olduğunu belirtmiştir.

45. Bölge Adliye Mahkemesi kararı incelendiğinde bilirkişi raporu ve Savcılık değerlendirmesinden ayrılarak işverenin savunmasına -ki işveren de eksik inceleme yapıldığını ileri sürmektedir- itibar edildiği ancak ne Yargıtay tarafından ne de Anayasa Mahkemesi tarafından ortaya konulan kriterler çerçevesinde bir inceleme ve değerlendirme yapılmadığı görülmüştür. Zira özellikle rapora ve Savcılığın değerlendirmesine yansıdığı kadarıyla örgüt liderinin talimatından sonra yapılmış yeni hesap artırımlarının bulunmadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla söz konusu kararlarda başvurucunun silahlı terör örgütüne aidiyeti, terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı olduğu için işverenle güven ilişkisinin bozulduğunu gösteren ilgili ve yeterli bir gerekçe bulunduğu söylenemeyecektir.

46. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendisine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56). Bu kapsamda başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında- başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

47. Sonuç olarak gerekçeli kararda, işvereni şüphe feshine götüren sebeplere değinilmişse de bu sebepler karşısında başvurucunun iddia ve itirazlarının incelendiği ve değerlendirildiği hususunda bir açıklamaya yer verilmemiştir. Yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

49. Başvurucu ayrıca haksız fesih işlemi nedeniyle çalışma hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin de edildiğini ileri sürmüşse de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddialarına ilişkin olarak inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

50. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile tazminat talebinde bulunmuştur.

51. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 30. Hukuk Dairesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

52. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

53. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 364,60 TL başvurucu harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 30. Hukuk Dairesine (E.2018/1682) iletilmek üzere Bakırköy 26. İş Mahkemesine (E.2017/112) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen364,60 TL başvurucu harcı ile 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ADEM ARISOY VE ŞÜKRÜ ARISOY

B. No: 2019/23872 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23872

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADEM ARISOY VE ŞÜKRÜ ARISOY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23872)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucular : 1. Adem ARISOY

2. Şükrü ARISOY

Başvurucular Vekili : Av. Mustafa ÖZCAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculara şikâyeti üzerine Sincan Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından gerçekleştirilen soruşturma sonucunda şüpheliler hakkında yaralama ve tehdit suçlarından 4/3/2014 tarihli iddianame ile kamu davası açılmıştır. Ankara Batı 4. Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 16/9/2014 tarihinde, hakaret suçundan sanık A. hakkında ceza verilmesinden vazgeçilmesine, basit yaralama suçundan sanık T. hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB), tehdit ve yaralama suçlarından ise sanık A.nın mahkûmiyetine karar vermiştir.

3. Bahsi geçen mahkeme kararından; HAGB kararı itiraz edilmeden 23/9/2014, ceza verilmesinden vazgeçilmesine ilişkin karar temyiz edilmeden 24/9/2014, tehdit suçundan verilen mahkûmiyet kararı ise temyiz talebinin reddi üzerine 19/2/2018 tarihlerinde

kesinleşmiştir. Sanık A. hakkında yaralama suçundan verilen mahkûmiyet kararının Yargıtay tarafından bozulması üzerine gerçekleştirilen yargılama sonucunda Mahkemece sanık A.nın yeniden mahkûmiyetine karar verilmiş olup anılan karar 22/10/2019 tarihinde Yargıtay tarafından onanarak kesinleşmiştir.

4. Başvurucular 5/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Komisyonun 9/12/2022 tarihli kararıyla; başvurucuların basit yaralama, tehdit ve hakaret suçlarından gerçekleştirilen yargılamanın uzun sürdüğü iddialarının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna, başvurucuların yaralama suçundan gerçekleştirilen yargılamanın uzun sürdüğü iddialarının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucular; kendilerinden kaynaklanmayan nedenlerle yargılamanın uzun sürmesinin kabul edilebilir bir gecikme olmadığını, başvuruya konu yargılamanın karmaşık olmadığını, uyuşmazlığın kısa süre içerisinde çözülebileceğini ileri sürmüştür. Başvurucular ceza davasında vücut bütünlüğüne verilen zarara ilişkin ve bunun sonucunda oluşan suça dair etkin soruşturma yapılması ile kısa sürede ceza verilmesi gerekirken uzayan sürenin manevi huzursuzluklarını artırdığını iddia etmiştir.

7. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; 15/2/2014 tarihinde gerçekleştirilen yaralama eylemine ilişkin kovuşturmanın 22/10/2019 tarihinde sonlandırıldığı, adli raporların alındığı, eyleme uygun cezaların verildiği, başvurucuların ulusal makamların önünde itirazlarını ileri sürebildikleri ve kanun yollarına başvurabildikleri ifade edilmiştir. Görüşte ayrıca yargılamanın gerçekleştiği dönemde Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) darbe teşebbüsünün yaşandığı, yargı organlarının iş yükünün öngörülemez bir şekilde arttığı, yargı mensuplarının da FETÖ/PDY mensubiyeti nedeniyle meslekten çıkarılmış oldukları, bu durumların yargılama süreleri üzerinde ciddi etkiye sahip bulunduğu vurgulanmıştır. Başvurucular Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

8. Başvurucuların iddialarının yargılamanın uzun sürdüğüne, kısa sürede ceza verilmesi gerekirken uzayan süreye rağmen gerçekleştirilemediğine dayandığı, soruşturma veya kovuşturmanın uzun sürmesi dışında etkili gerçekleştirilmediğine yönelik şikâyetler bulunmadığı değerlendirildiğinden Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkı yönünden inceleme yapılmıştır.

9. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

10. Sözleşme'nin 6. maddesinde, adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan

başvurular, Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz. Dolayısıyla bir ceza davasında haklarında suç isnadı bulunmayan mağdur, suçtan zarar gören, şikâyetçi veya katılan sıfatını haiz kişiler Sözleşme'nin 6. maddesinin koruma alanı dışında kalmaktadır (Onurhan Solmaz, §§ 23, 24).

11. Somut olayda, başvurucular hakkında herhangi bir suç isnadına ilişkin olmayan ve üçüncü kişinin cezalandırılmasına yönelik olduğu görülen ihlal iddialarının adil yargılanma hakkının kapsamına girmediği anlaşılmaktadır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ARAS ALTIOK

B. No: 2019/29020 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/29020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARAS ALTIOK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/29020)

Karar Tarihi: 8/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 11/10/2023 - 32336

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Fatih ALKAN

Başvurucu : Aras ALTIOK

Vekili : Av. Eray ALER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; eczane açma talebinin muvazaa bulunduğu gerekçesiyle reddedilmesinin kişilik haklarına saldırı oluşturması nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucunun İzmir'in Karşıyaka ilçesinde eczane açma talebiyle yaptığı başvuruda Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü tarafından eczane açma talebinin muvazaalı olduğuna karar verilmiş ve akabinde başvuru dosyası İzmir İl Sağlık Müdürlüğünce işlemden kaldırılmıştır.

3. Kararın tebliğ edilmesi üzerine başvurucu, anılan işlemin iptal edilmesi talebiyle 6/7/2011 tarihinde İzmir 3. İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Yetkisizlik kararı üzerine dava dosyasının gönderildiği Ankara 3. İdare Mahkemesinin 30/4/2013 tarihli kararıyla dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; muvazaanın bulunduğuna

ilişkin iddiaların muvazaayı destekleyen bilgi ve belgelerle kanıtlanamadığı, başvurucunun konuyla ilgili olarak verdiği cevapların yeterli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca mevzuat gereğince, açılan eczanenin denetimlerinin sıklıkla ve titizlikle yapılacağının ve eczacının yıl içinde görevi başında bulunmadığının üç kez tutanakla tespit edilmesi ya da muvazaaya ilişkin ispatlayıcı başka belgelerin bulunması durumunda ruhsatın iptal edilebileceğinin düzenlendiği de belirtilmiştir. Söz konusu karar Danıştay Onbeşinci Dairesinin 27/5/2015 tarihli kararıyla onanmıştır. İdarenin karar düzeltme talebi ise aynı Dairenin 26/2/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

4. Başvurucu, eczane açma talebinin hukuka aykırı şekilde işlemden kaldırıldığının Mahkemece tespit edildiğini, bu süreçte maddi ve manevi anlamda zarara uğradığını belirterek 136.000 TL maddi, 40.000 TL manevi tazminat talebiyle 27/4/2016 tarihinde tam yargı davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; 1976 yılında eczacılık fakültesinden mezun olduğunu, daha önce çeşitli yerlerde eczane açtığını ve işlettiğini, sahip olduğu tecrübeye dayanarak çalışma şevkiyle eczane açma girişiminde bulunduğunu ancak muvazaa nedeniyle bu girişiminin haksız şekilde engellendiğini belirtmiştir. Eczacılık mesleğini icra ettiği yirmi üç yıl boyunca herhangi bir müeyyideyle karşılaşmadığını, onuruyla meslek hayatını sürdürdüğünü ancak muvazaalı işlemin tarafı olduğu izlenimi verecek şekilde hakkında tasarrufta bulunulması nedeniyle manevi anlamda eziklik hissettiğini, onurunun kırıldığını ve hukuka aykırı olduğu yargı kararıyla tespit edilen işlem nedeniyle gelirden mahrum kaldığını ileri sürmüştür. Sağlık Bakanlığı tarafından sunulan savunma dilekçesinde ise başvurucunun zarara uğradığını ileri sürdüğü işlem nedeniyle tazminat ödenmesini gerektiren bir durumun bulunmadığı iddia edilmiştir.

5. Ankara 12. İdare Mahkemesinin 12/10/2017 tarihli kararıyla manevi tazminat talebinin kısmen kabulüne ve başvurucuya 10.000 TL ödenmesine, fazlaya ilişkin manevi tazminat ile maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; idarenin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetini gereği gibi sunamaması nedeniyle ilgililerin üzüntü ve sıkıntı duymalarının manevi zararın varlığının kabul edilmesi ve manevi tazminata hükmedilmesi için yeterli olduğu, başvurucunun muvazaalı işlem yaptığı sonucunu doğuran idari işlemler nedeniyle davalı idarenin olayda hizmet kusurunun olduğu, başvurucunun duyduğu acı ve üzüntünün kısmen de olsa giderilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca iptal edilen işlem nedeniyle eczacılık ruhsatının yalnızca başvurucunun belirttiği adres için düzenlenebileceği, anılan adreste başka bir eczanenin faaliyete geçmesi nedeniyle bu anlamda fiilî imkânsızlık oluştuğu, başka bir adreste eczane açabileceği başvurucuya bildirilmesine rağmen başvurucunun bu yönde bir talepte bulunmadığı, dolayısıyla idari işlemden kaynaklanan maddi bir zarar oluşmadığı, tazminini gerektiren somut verilerin bulunmaması, kâr kaybı ihtimalinin gerçek ve kanıtlanmış bir zarar olarak kabul edilemeyeceği, bu nedenlerle maddi tazminat talebinin reddedildiği ifade edilmiştir.

6. Söz konusu karara karşı davalı idare tarafından yapılan istinaf başvurusu Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesinin 29/3/2018 tarihli kararıyla kabul edilmiş ve davanın reddine hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinde; somut olayda başvurucuya kasten zarar verme amacıyla tesis edilmiş ya da ağır hizmet kusuruyla sakat bir işlemin bulunduğuna ilişkin hukuken geçerli, objektif bilgi ve belgelerin olmadığı ve idarelerin hukuka aykırı bulunan her işlem için ilgililere manevi tazminat ödemekle yükümlü kılınamayacağı belirtilmiştir. Başvurucunun temyiz talebi Danıştay Onuncu Dairesinin 17/4/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 14/7/2019 tarihinde öğrendikten sonra 8/8/2019 tarihinde

bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; seksenli yaşlarda, çevresinde saygı gören bir insan olduğunu, kamuda uzun yıllar görev yaptığını, yine eczane sahibi olarak uzun yıllar eczacılık faaliyetinde bulunduğunu, eczacı camiasında muteber biri olarak bilindiğini, saygın kişiliğini muvazaa yapan/muvazaacı yaftasıyla yitirdiğini, haksız olduğu tespit edilen işlem nedeniyle itibarının zedelendiğini ileri sürmüştür. Muvazaanın bulunup bulunmadığına ilişkin araştırmanın ruhsat verildikten sonra yapılabileceği hâlde maddi ve manevi anlamda zarara neden olacak şekilde keyfî gerekçelerle hakkında işlem tesis edildiğini ve oluşan zararlarının tazmin edilmesi talebinin reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu belirterek özel hayata saygı hakkının, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı ile etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

10. Adalet Bakanlığı görüşünde konuyla ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat ile bazı yargı kararlarına yer verilmiştir. Görüş yazısına karşı başvurucu, sunduğu dilekçede başvuru formunda yer alan hususları ve talepleri tekrar etmiştir.

11. Başvuru formunda dile getirilen iddiaların itibarın korunmasına ilişkin şikâyetlere dayandığı ve maddi tazminat talebi yönünden derece mahkemelerince ortaya konulan yaklaşımın keyfî olmadığı hususları birlikte değerlendirildiğinde somut başvuruda maddi tazminat talebine ilişkin süreç hakkında bir değerlendirmede bulunulmayacak; inceleme, manevi tazminat talebi yönünden yürütülen yargılama sürecine yönelik yapılacaktır.

12. Başvuru, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Bireyin şeref ve itibarı, kişisel kimliğinin ve manevi bütünlüğünün bir parçasını oluşturur ve Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasının korumasından faydalanır (Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 41). Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, §§ 50, 51). Devletin pozitif yükümlülüğü ihlali önlemeyi ve gidermeyi temin edecek şekilde gerekli usule ilişkin güvenceleri sunan idari veya yargısal süreçleri işletme, bu suretle yargısal ve idari makamların etkili ve adil bir karar vermelerini sağlama sorumluluğunu içermektedir (Semra Özel Üner, B. No: 2014/12009, 26/10/2016, § 36; R.E., B. No: 2018/36513, 23/11/2022, § 46). Söz konusu yükümlülük, idari ya da yargısal makamlarca ulaşılan sonuçların hakkın içerdiği güvenceleri koruyacak şekilde ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanmasını gerekli kılar (Mehmet Bayrakcı, B. No: 2014/8715, 5/4/2018, § 71).

14. Somut olayda, eczacı olan ve uzun yıllar eczacılık faaliyeti yürüttüğü görülen başvurucunun İzmir'de eczane açma talebiyle yaptığı başvuruya ilişkin dosya, muvazaa

bulunduğu gerekçesiyle işlemden kaldırılmıştır. İdarenin işlemden kaldırma kararının iptal edilmesi talebiyle başvurucunun açtığı davada idare mahkemesi, muvazaa bulunduğuna ilişkin iddianın kanıtlanamadığı ve konuyla ilgili olarak başvurucunun verdiği cevapların yeterli olduğu gerekçesiyle kabul kararı vermiştir. Kanun yolu incelemesinden geçerek kesinleşen söz konusu karar, başvurucunun muvazaalı bir işlemin ya da girişimin tarafı olduğuna ilişkin iddianın dayanaksız olduğunu ve hukuka aykırılık içerdiğini ortaya koymuştur. Bunun üzerine başvurucu, onurunun zedelendiğini ve itibarının zarar gördüğünü belirterek tam yargı davası açmıştır. Dava, başvurucuya kasten zarar verme amacıyla tesis edilmiş ya da ağır hizmet kusuruyla sakat bir işlemin bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

15. Öncelikle vurgulanmalıdır ki mahkemelerce iptal edilen her idari işlemin muhataplarında bir zarara neden olduğu ya da her iptal kararının tazminat verilmesini gerekli kıldığı söylenemez. Bununla birlikte olayın kendine özgü koşulları içinde işlem nedeniyle kişinin itibarına ve manevi bütünlüğüne zarar verildiğinin açık olduğu durumlarda söz konusu zararın da tazmin edilmesi gerekir. Somut olayda başvurucunun eczacı olduğu, uzun yıllar eczacılık mesleğinde faaliyette bulunduğu ve bu yönüyle çevresinde bilinip tanındığı dikkate alındığında kendisine isnat edilen eylemin şeref ve itibarını zedeleyebilecek nitelikte olduğu hususunda ileri sürdüğü iddialarının dayanaksız olmadığı değerlendirilmektedir. Dolayısıyla tesis edilen işlemden kaynaklı olarak bir zararın oluşması durumunda mahkemelerin ihlali gidermeyi temin edecek şekilde yargılama yürütmesi, ilgili ve yeterli gerekçelerle sonuca gitmesi beklenir.

16. 12/4/2014 tarihli ve 28970 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre eczane açma talebinde bulunulması durumunda idare tarafından eczacı ve eczane hakkında muvazaa değerlendirmesi yapılmaktadır. Üçüncü kişileri ve idareyi aldatma amacıyla gizli ya da açık, yazılı veya sözlü anlaşmalarla mevzuata aykırı şekilde eczanenin bir başkası tarafından işletilmesi anlamına gelen eczacı muvazaası, bu yönde bir tespitin yapılması durumunda ağır müeyyidelere tabidir. Örneğin anılan Yönetmelik'e göre eczanenin muvazaalı şekilde açılması durumunda eczacı, beş yıl boyunca eczane açmaktan yasaklanmaktadır. Dolayısıyla muvazaanın tarafı olduğu hususunda eczacıya yöneltilecek isnadın mesleki ve sosyal çevrede itibarın yitirilmesine neden olabilecek şekilde ağır olduğu ve titizlikle elde edilen ikna edici delillerle bu isnadın desteklenmesi gerektiği açıktır. Aksi takdirde muhatabının kişilik haklarının, mesleki onur ve saygınlığının zedelenmesi nedeniyle manevi zararlar doğabilecektir. Nitekim somut olayda da muvazaalı şekilde eczane açma girişiminde bulunduğu hususunda başvurucuya yöneltilen ve yargı kararıyla dayanaksız olduğu ortaya konulan isnat nedeniyle başvurucunun şeref ve itibarının zarar gördüğü kabul edilmelidir. Bu durumda başvurucunun uğradığı manevi zarar giderilmeli ve inceleme konusu olan temel hakkın güvencelerini içeren bir yargılama yürütülmelidir.

17. Bu bağlamda başvuruya konu edilen tam yargı davası değerlendirildiğinde başvurucunun zarar gördüğünü iddia ettiği hususlarda ikna edici şekilde değerlendirme yapılmadığı ve iptal kararında değinildiği üzere muvazaalı bir durumun bulunup bulunmadığı konusunda alternatif yollar denenmeden doğrudan soyut gerekçelerle eczane açma talebinin muvazaalı olduğu sonucuna gidilmesi nedeniyle başvurucunun manevi varlığında oluşan olumsuz etkinin irdelenmediği görülmüştür. İşlemin kasten zarar verme amacıyla tesis edilmediği ve ağır hizmet kusuru içermediği şeklinde genel ve soyut gerekçelerle manevi tazminat talebi yönünden tam yargı davasının reddine karar verilmesi

zararın mevcut olması ve kaynağı konusunda dayanağı olan açık iddiaların karşılanmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla somut başvuruya özgü koşullarda manevi tazminat talebinin reddine ilişkin kararın başvurucunun itibar kaybı nedeniyle oluşan zararını tazmin edemediği, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının güvencelerini koruyacak şekilde ilgili ve yeterli gerekçeler içermediği sonucuna varılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvuru, makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

21. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri bağlamında medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğine dair temel ilkeler Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve bu konuda kararlar verilmiştir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013; Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013). Başvuru konusu olayda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır. Başvurucu tarafından açılan tam yargı davasına ilişkin yargılama, üç dereceli yargılamada yaklaşık üç yıl sürmüştür. Bu durumda yargılama süresinin makul olduğu açıktır.

22. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 50.000 TL maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesine (E.2018/279, K.2018/403) iletilmek üzere Ankara 12. İdare Mahkemesine (E.2016/1990, K.2017/2770) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GAYE EKEN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/34389 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/34389

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GAYE EKEN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/34389)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1. Gaye EKEN

2. Güven EKEN

3. Güven EKEN

4. Müzeyyen Eser EKEN

5. Nedret İclal EKEN

6. Raika Nazan KÜRÜK

7. Cemal Ercüment KÜRÜK

8. Mustafa Ersin EKEN

Başvurucular Vekili : Av. Mustafa ÖZTOK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; uzun yargılama neticesinde tapu iptali ve tescili davasının reddedilmesi nedeniyle makul sürede yargılanma, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucular nihai hükmü 9/9/2019 tarihinde öğrendikten sonra 7/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik

incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucu Nurcan Kürük başvurunun devamı sırasında vefat etmiş, mirasçıları Raika Nazan Kürük ve Cemal Ercüment Kürük başvuruya devam etmek istediklerini bildirmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

3. Başvurucuların mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi (B. No: 2012/636, 15/4/2014) kararı doğrultusunda konu bakımından yetkisizlik nedeniyle; adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının Ahmet Sağlam (B. No: 2013/3351, 18/9/2013) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianınbaşvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FUAT TEKİN

B. No: 2019/38575 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/38575

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FUAT TEKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/38575)

Karar Tarihi: 8/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 11/10/2023 - 32336

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Fuat TEKİN

Vekili : Av. Erol ARSLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; sözleşmede yer alan cezai şartın uygulanması üzerine açılan davada uyuşmazlığın sonucuna etkili iddiaların ve itirazların karşılanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılama hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/11/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ile Türk Eczacılar Birliği (TEB) arasında düzenlenen 19/1/2009 tarihli Sosyal Güvenlik Kurumu Kapsamındaki Kişilerin Türk Eczacılar Birliği Üyesi Eczanelerden İlaç Teminine İlişkin Protokol'ün hükümlerinde öngörüldüğü şekliyle başvurucunun ilaç teslim ettiği kişilerin kimlik kontrolünü yapmadığı gerekçesiyle hakkında 314.658,80 TL cezai şart uygulanmıştır.

8. Başvurucu, SGK'nın 25/3/2013 tarihli yazısıyla bildirilen cezai şartın haksızlığının tespit edilmesi ve önlenmesi talebiyle Ankara 19. Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açmış; Mahkeme, reçetelerin yasal yollar izlenerek oluşturulduğu, iğfal kabiliyetini haiz olduğu, idare tarafından uygulanan cezai şartın haksız olduğu gerekçesiyle davanın kabulüne karar vermiştir. Davalı SGK, temyiz kanun yoluna başvurmuştur.

9. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi 16/2/2016 tarihli ilamıyla özetle eczane sabihi olan başvurucunun ibraz edilen reçetelerin arkasına ilaçları teslim alan kişilerin kimlik bilgilerini yazması gerektiğini, kendisinin de taraf olduğu protokol hükümlerinde öngörülen kimlik tespiti yapma yükümlülüğünü yerine getirmediğini, ilaçların dava dışı kurum sigortalısına teslim edilmediğini, protokolün 6.3.3 maddesine aykırı hareket etmesi nedeniyle hakkında uygulanan cezai işlemin yerinde olduğunu, davanın reddine karar verilmesi gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

10. Mahkeme 6/6/2017 tarihinde bozma kararına uyarak davanın reddine karar vermiş; başvurucunun temyiz ettiği bu karar, Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 25/6/2019 tarihli ilamıyla onanmıştır. Başvurucunun karar düzeltme talebi, aynı Dairenin 27/9/2019 tarihli ilamıyla reddedilmiştir.

11. Bu karar 19/10/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir. Başvurucu 18/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. SGK ile TEB arasında düzenlenen protokolün ilgili kısmı şöyledir:

"...

3.2.3. Reçetelerin arka yüzünde; ilacı/ilaçları alan kişinin adı, soyadı ve '..kalem... kutu ilacı aldım' ibaresi, hastanın veya birinci derece yakınının telefon numarası ve/veya adresi, imzası, ilacın/ilaçların reçete sahibi veya birinci derece yakını dışındaki kişilerce alınması halinde ise ayrıca T.C. kimlik numarası, T.C. kimlik numarası olmaması hâlinde ibraz edilen kimlik belge numarası yer alacaktır.

...

6.3.3. Eczanenin Kuruma fatura ettiği reçetelerde bulunması gereken ve reçete muhteviyatı ilaçların reçete sahibine ya da yakınına teslim edildiğine ilişkin imzanın, reçete sahibine veya ilaçların teslim edildiği yakınına ait olmadığının tespit edilmesi halinde reçete bedelinin 5 katı tutarında cezai şart uygulanarak eczacı yazılı olarak uyarılır, tekrarı hâlinde reçete bedelinin 5 katı tutarında cezai şart uygulanarak sözleşme feshedilir ve 1 ay süre ile sözleşme yapılmaz.

..."

13. Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 16/2/2016 tarihli ve E.2014/22441 K.2016/4207 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Dava, davalı Kurum tarafından uygulanan uyarı ve cezai şart işleminin protokole aykırı olduğu ileri sürülerek açılmış, işlemin haksızlığının tespiti ve çekişmenin önlenmesi istemine ilişkindir. Davalı, kurumlarına verilen hasta şikâyetleri üzerine yaptıkları araştırmalarda hak sahibi sigortalıların Gazi Hastanesinde Medula sisteminde yer alan tarihlerde muayene olmadıklarını, adlarına düzenlenen rapor ve reçetelerden haberdar olmadıkları gibi ilaçları da eczaneden alıp kullanmadıklarını beyan etmeleri üzerine yürütülen soruşturma sonucunda, davacı eczane tarafından 11 adet sahte reçetenin kuruma fatura edilmesi sonucunda ceza uygulandığını belirterek davanın reddini savunmuştur. Mahkemece, medula sisteminde kayıtlı rapor ve reçetelere güvenilerek ilaç verilmesinde davacının bir kusurunun olmadığı, yolsuzluk yapan kişilerin davalıya ağır zarar verdiğine ilişkin bilirkişi raporuna dayanılarak, davacının sözleşmenin 6.3.3 maddesini ihlal etmediği gerekçeleri ile davanın kabulüne karar verilmiştir. Davacının, bir dönem sahibi olduğu D. Eczanesi ile birlikte 31 eczane hakkında yapılan şikayet ve soruşturma neticesinde düzenlenen müfettiş raporu doğrultusunda davacıya ait eczanede usulüne uygun olarak düzenlenmemiş 11 adet reçetenin bulunduğunun belirlendiği, bu reçetelerin 3. kişiler tarafından sahte olarak tanzim olunduğu ve bedellerinin kuruma fatura edilmesinden dolayı idare tarafından sözleşmenin 6.3.3 maddesi uyarınca cezai işlem tesis edildiği, davacı eczanenin ibraz edilen reçetelerin arkasına ilaçları teslim alan kişilerin kimlik bilgilerini yazması gerektiği, davacının kendisinin de taraf olarak imzaladığı protokol hükümlerine göre kendisine yüklenen kimlik tespiti yapma yükümlülüğünü yerine getirmediği, şayet ilaçları teslim etmek için reçeteyi ibraz eden kişilerden kimlik bilgilerini sormuş olsa idi bu kişilerin ilaçları teslim almaya yetkili olmadıklarının anlaşılacağını, davaya ve davalının işlemine konu reçetelerin sahteliği sabit olup, bilirkişi raporu ile belirlenen iğfal kabiliyeti hususunun ceza yargılaması yönünden sonuç doğuracağı, davacının kimlik tespiti yapma yükümlülüğünü yerine getirmemiş olması nedeniyle sorumluluğunun ortadan kalkmayacağı, davacı eczanenin eyleminin sabit olup, yapılan işlemin protokole uygun olduğu dolayısıyla uygulanan cezai işlemin hukuka uygun olduğu tereddüte ya da duraksamaya mahal bırakmayacak şekilde sabittir. Ayrıca dava konusu işleme esas teşkil reçetelerin sahte olduğu tarafların ve mahkemenin kabulündedir. Dava konusu para cezasına ilişkin işlemin dayanağı olan taraflar arasındaki sözleşmenin 6.3.3. maddesinde;" eczanenin kuruma fatura ettiği reçetelerden bulunması gereken ve reçete muhteviyatı ilaçların reçete sahibine yada yakınına teslim edildiğine ilişkin imzanın, reçete sahibine veya ilaçları teslim edildiği yakınına ait olmadığının tespit edilmesi halinde, reçete bedelinin 5 katı tutarında cezai şart uygulanarak eczacı yazılı olarak uyarılır, tekrarı halinde reçetebedelinin 5 katı tutarında cezai şart uygulanarak sözleşme feshedilir ve 1 (bir) ay süre ile sözleşme yapılmaz" şeklinde düzenleme yapılmıştır. Dosya kapsamı ve özellikle dava dışı sigortalının şikayet dilekçesi içeriği itibariyle ilaçların dava dışı davalı kurum sigortalısına teslim edilmediği halde, bu kişilere teslim edilmiş gibi reçete arkasının imzalandığı sabit olup, davacının bu şekilde sözleşmenin 6.3.3.maddesine aykırı davranması nedeniyle davacı hakkında uygulanan cezai işlemin yerinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıklamalar karşısında davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.

..."

14. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 4/11/2021 tarihli ve E.2017/(13)3-1977, K.2021/1346 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

II. UYUŞMAZLIK

11. Direnme yoluyla Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık; üçüncü kişilerin sahtecilik eylemleri neticesinde oluşturulan gerçeğe aykırı sağlık raporları ve bunlara bağlı reçeteleri davalı kuruma fatura eden davacı eczane hakkında, ilaç teslimi sırasında hak sahiplerinin kimlik tespitlerinin usulüne uygun yapılmadığı gerekçesiyle cezai işlem uygulanmasında hukuka aykırılık bulunup bulunmadığı noktasında toplanmaktadır.

III. GEREKÇE

12. Dava eczacılık protokolü çerçevesinde haksız uygulandığı ileri sürülen cezai işlemin iptali suretiyle muarazanın giderilmesi istemine ilişkin olup Mahkeme ve Özel Daire arasındaki uyuşmazlığın çözümünde öncelikle konuyla ilgili mevzuat ve sözleşme hükümlerinin incelenmesi gereklidir.

13. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun "Sağlık hizmetlerinden yararlanma şartları" başlıklı 67. maddesinin üçüncü fıkrasına göre "...genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin sağlık hizmetlerinden ve diğer haklardan yararlanabilmeleri için sağlık hizmet sunucularına başvurduklarında acil haller hariç olmak üzere (acil hallerde ise acil halin sona ermesinden sonra); biyometrik yöntemlerle kimlik doğrulamasının yapılması ve/veya nüfus cüzdanı, sürücü belgesi, evlenme cüzdanı, pasaport veya Kurum tarafından verilen resimli sağlık kartı belgelerinden birinin gösterilmesi zorunludur".

14. Aynı Kanun'un 71. maddesine göre ise 'Sağlık hizmeti sunucuları, genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere sağlık hizmeti sunumu aşamasında (acil hallerde ise acil halin sona ermesinden sonra), 67 nci maddenin üçüncü fıkrasında sayılan belgeleri ve bu belgelerin başvuran kişiye ait olup olmadığını kontrol etmek zorundadır.'

15. 28.08.2008 tarihli, 26981 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Genel Sağlık Sigortası İşlemleri Yönetmeliği'nin 41. maddesi de aynı yöne işaret etmektedir.

16. Somut olayın gerçekleştiği tarihte geçerli olan Sağlık Uygulama Tebliğinin (SUT) 3/6 maddesine göre de 'Sağlık kurum ve kuruluşları, Kurum sağlık yardımlarından yararlandırılan kişilerin müracaatı aşamasında (acil hallerde ise acil halin sona ermesinden sonra) nüfus cüzdanı, sürücü belgesi, evlenme cüzdanı, pasaport veya verilmiş ise Kurum sağlık kartı belgelerinden biri ile kimlik tespiti yapacaktır. Kimlik tespiti yükümlülüğünü yapmayan ve bu nedenle bir başka kişiye sağlık hizmeti sunulması nedeniyle Kurumun zarara uğramasına sebebiyet veren sağlık hizmeti sunucularından uğranılan zarar geri alınır.'

17. Açıklanan hükümler gereği sağlık hizmeti sunucusu olan eczaneler kendisine başvuran kişiye hizmetini sunarken kişinin kimlik tespitini usulüne uygun şekilde yapmak zorundadır.

18. Taraflar arasındaki 2009 yılına ait 'Sağlık Hizmeti Alım Protokolü'nün 'Reçetelerin arka yüzünde; ilacı ilaçları alan kişinin adı, soyadı ve ' ... kalem .... kutu ilacı aldım' ibaresi, hastanın veya birinci derece yakınının telefon numarası ve veya adresi, imzası, ilacın

ilaçların reçete sahibi veya birinci derece yakını dışındaki kişilerce alınması hâlinde ise ayrıca T.C. kimlik numarası, T.C. kimlik numarası olmaması hâlinde ibraz edilen kimlik belge numarası yer alacaktır' şeklindeki (3.2.3) maddesi uyarınca eczane, karşıladığı reçetedeki ilaçları verirken kimlik kontrolü yapmak ve reçete arkasına ilaçları alan kişinin bilgilerini doğru kaydetmek yükümlülüğü altındadır.

19. Anılan bu sözleşme hükmüne aykırılığın yaptırımı, protokolün cezai şart uygulanacak fiiller başlığı altında (6.3) maddesinde düzenlenmiş olup maddenin üçüncü bendine göre, eczanenin Kuruma fatura ettiği reçetelerde bulunması gereken ve reçete muhteviyatı ilaçların reçete sahibine veya yakınına teslim edildiğine ilişkin imzanın, reçete sahibi ya da yakınına ait olmadığının tespit edilmesi hâlinde, reçete bedelinin beş katı kadar cezai şart uygulanarak eczacının yazılı olarak uyarılacağı, tekrarı durumunda reçete bedelinin beş katı tutarında cezai şart yanında sözleşmenin feshedileceği ve bir ay süreyle sözleşme yapılamayacağı hükme bağlanmıştır.

20. Cezai şart uygulanmasını gerektirir hâllerden bir diğeri ise eczacı ya da eczane çalışanlarınca Kurumu zarara uğratmak maksadıyla kasıtlı olarak Kuruma sahte ilaç fiyat küpürü, sahte reçete veya rapor fatura edilmesi hâlidir ve bu durumda protokolün (6.3.19) maddesinde düzenlenen sahte reçete bedelinin on katı tutarında cezai şart ile sözleşmenin feshi ve iki yıl süreyle yeni sözleşme yapılmaması müeyyidesi uygulanır.

21. Yine protokolün 4.3.6 maddesine göre 6.3 maddesinde sayılan fiillerin varlığının tespiti durumunda reçete bedellerinin ödenmeyecek, Kurumca yersiz ödeme yapılmışsa eczacının tahakkuk etmiş alacağından mahsup edilecektir.

22. Somut olayda davalı Kurum Teftiş Başkanlığının 27.04.2012 tarihli soruşturma raporunda dava dışı hastanedeki birtakım usulsüz işlemler çerçevesinde sahte rapor ve reçeteler düzenlendiği iddiası araştırılmış, gerçekten de pek çok eczaneye bu sahte belgelerin verildiği ve ilaçların Kuruma fatura edildiği tespit olunmuştur. Bu çerçevede yapılan incelemede davacının da aralarında bulunduğu bazı eczanelerde söz konusu sahte belgeleri sunarak ilaç isteyen kişilerin kimlik tespitinin usulüne uygun yapılmadığı belirlenmiş ve bu eczanelerin sahtecilik eylemine iştirakleri olmadığından protokolün (6.3.19) maddesinden değil, yalnızca kimlik kontrol yükümlülüğüne aykırılık nedeniyle (6.3.3) maddesi çerçevesinde cezai işlem uygulanmıştır.

23. Davacı açtığı davada; sahteciliğe iştirak etmedikleri gibi sahte raporların Medula sistemine kaydedilmiş olmasının eczaneleri yanılttığını ve uygulanan ceza ile mağdur edildiklerini ileri sürmüş ve Mahkemece de bu iddialar yerinde bulunmuştur.

24. Ne var ki dava konusu işlemin sahtecilik eylemi ile ilgisi bulunmamaktadır. Zira protokolün (6.3.3) hükmü şeklî bir sözleşmeye aykırılık hâlini düzenlemekte ve eczanenin 5510 sayılı Kanun, ilgili Yönetmelik ve SUT hükümleri gereğince yapmakla yükümlü olduğu kimlik tespit ve kontrol işlemini yerine getirmemesine cezai sonuç bağlamaktadır. Söz konusu yaptırımın uygulanması için eczacı veya eczane çalışanlarının zarar kastı yahut Kurumun zarara uğraması gerekmez.

25. Nitekim Hukuk Genel Kurulunun 23.01.2016 tarihli, 2014/13-1185 E., 2016/1079 K. sayılı, 17.05.2015 tarihli, 2014/13-267 E., 2015/1673 K. sayılı kararları da aynı yöndedir.

26. Hâl böyle olunca Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uymak gerekirken hatalı değerlendirmeyle önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır.

27. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 8/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu; SGK'ca yapılan protokolde eczanenin kimlik kontrolü yapma yükümlülüğünün bulunmadığını ve buna ilişkin iddianın kararda karşılanmadığını, Yargıtayın ilgili Dairesinin aynı konuya ilişkin farklı kararlar verdiğini, Yargıtay kararında emsal içtihattan ayrılma sebebinin belirtilmediğini iddia etmiştir. Bununla birlikte protokolün bazı maddelerinin Danıştay tarafından iptal edildiğini, bu hususun da değerlendirilmediğini, tüm bu nedenlerle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

17. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun bu kapsamda dile getirdiği iddialarının özü itirazlarının Mahkemece dikkate alınmamasına, buna ilişkin esaslı iddialarının Mahkeme ve Yargıtay tarafından cevaplandırılmamasına ilişkin olduğundan başvuru Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

20. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddia, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan, B. No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

21. Yargılama makamları, yargılamanın taraflarınca ileri sürülen iddiaları ve gösterdikleri delilleri gereği gibi incelemek zorundadır. Bununla birlikte belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi esasen derece mahkemelerine aittir. Mevcut yargılamada geçerli olan delil

sunma ve inceleme yöntemlerinin adil yargılanma hakkına uygun olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi kapsamında olmayıp Anayasa Mahkemesinin görevi başvuru konusu yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığını değerlendirmektir. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için taraflara iddialarını sunma hususunda uygun olanakların sağlanması şarttır. Taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceletme noktasında da uygun imkânların tanınması gerekir. Bu anlamda delillere ilişkin dengesizlik veya hakkaniyetsizlik iddialarının da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi zorunludur (Yüksel Hançer, B. No: 2013/2116, 23/1/2014, § 19). Bununla birlikte Anayasa'daki hakların etkili bir biçimde korunması için davaya bakan mahkemelerin Anayasa'nın 36. maddesine göre tarafların dayanaklarını, iddialarını ve delillerini etkili bir biçimde inceleme görevi vardır (Mehmet Çelikkıran, B. No: 2013/9648, 20/1/2016, § 34).

22. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, gerekçeli karar hakkını da kapsamaktadır. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerden gerekçeli karar hakkının gereklerinin yerine getirilip getirilmediğinin de hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında dikkate alınması gerektiği açıktır. Çünkü mahkemelerin yargılama sırasında verdikleri kararların hangi maddi ve hukuki nedene dayandığını ilgili ve yeterli ölçüde izah etmesi taraflarca ileri sürülen iddia ve delillerin etkili şekilde incelendiği hususuyla doğrudan ilgilidir.

23. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Canan Tosun, B. No: 2014/8891, 10/5/2017, § 23).

24. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdüğü iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri, ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

25. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35).

26. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

27. Öte yandan temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus; temyiz merciinin bir şekilde temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 57).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

28. Başvurucu; SGK'ca yapılan protokole göre eczanenin kimlik kontrolü yapma yükümlülüğünün bulunmadığını ve buna ilişkin iddianın kararda karşılanmadığını, Yargıtayın ilgili Dairesinin aynı konuya ilişkin farklı kararlar verdiğini, Yargıtay kararında emsal içtihattan ayrılma sebebinin belirtilmediğini iddia etmiştir. Bununla birlikte protokolün bazı maddelerinin Danıştay tarafından iptal edildiğini, bu hususun da değerlendirilmediğini belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. SGK ile TEB arasında düzenlenen protokolün 3.2.3. maddesinde; reçetelerin arka yüzünde ilacı/ilaçları alan kişinin adı, soyadı ve "... kalem ... kutu ilacı aldım" ibaresi, hastanın veya birinci derece yakınının telefon numarası ve/veya adresi, imzası, ilacın/ilaçların reçete sahibi veya birinci derece yakını dışındaki kişilerce alınması hâlinde ise ayrıca T.C. kimlik numarası, T.C. kimlik numarası olmaması hâlinde ibraz edilen kimlik belge numarasının yer alacağı belirtilmiştir.

30. Aynı protokolün 6.3.3. maddesinde de eczanenin SGK'ya fatura ettiği reçetelerde bulunması gereken ve reçete muhteviyatı ilaçların reçete sahibine ya da yakınına teslim edildiğine ilişkin imzanın reçete sahibine veya ilaçların teslim edildiği yakınına ait olmadığının tespit edilmesi hâlinde reçete bedelinin beş katı tutarında cezai şart uygulanarak eczacının yazılı olarak uyarılacağı, tekrarı hâlinde reçete bedelinin beş katı tutarında cezai şart uygulanarak sözleşmenin feshedileceği ve o eczane ile bir ay süreyle sözleşme yapılmayacağı ifade edilmiştir.

31. Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 16/2/2016 tarihli ilamında; ezcane sahibi olan başvurucunun ibraz edilen reçetelerin arkasına ilaçları teslim alan kişilerin kimlik bilgilerini yazması gerektiği, başvurucunun da taraf olduğu protokol hükümlerinde öngörülen kimlik tespiti yapma yükümlülüğünü yerine getirmediği, ilaçların dava dışı kurum sigortalısına teslim edilmediği, sözleşmenin 6.3.3 maddesine aykırı hareket edildiği açıkça ifade edilmiştir.

32. Mahkeme 6/6/2017 tarihli kararında başvurucu eczanenin ibraz edilen reçetelerin arkasına ilaçları teslim alan kişilerin kimlik bilgilerini yazması gerektiğini, protokol hükümlerine göre kendisine yüklenen kimlik tespiti yapma yükümlülüğünü yerine getirmediğini, ilaçları teslim etmek için reçeteyi ibraz eden kişilerden kimlik bilgilerini sormuş olsa idi bu kişilerin ilaçları teslim almaya yetkili olmadıklarının anlaşılacağını, kimlik tespiti yapma yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle sorumluluğunun ortadan kalkmayacağını belirtmiştir.

33. Dolayısıyla başvurucunun protokolde eczanenin kimlik kontrolü yapma yükümlülüğünün bulunmadığı ve buna ilişkin iddianın kararda karşılanmadığına yönelik iddiası gerek 6/6/2017 tarihli mahkeme kararında gerekse Yargıtayın anılan kararında değerlendirilip gerekçelendirilmiştir.

34. Başvurucu; Yargıtayın ilgili Dairesinin aynı konuya ilişkin farklı kararlar verdiğini, Yargıtay kararında emsal içtihattan ayrılma sebebinin belirtilmediğini iddia etmiştir. Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin bu konuya ilişkin kararları incelendiğinde taraflar arasında imzalanan protokolün hükümleri kapsamında eczanelerin kimlik kontrolü yapma yükümlülüğü bulunduğunun kabul edildiği, kimlik kontrolü yapmayan eczanelerin teslim ettiği ilaçların sigortalı tarafından kullanılmaması durumunda verilen cezai şartın hukuka uygun olduğunun ancak eczane tarafından kimlik kontrolü yapılmadığı hâlde üçüncü kişiye

teslim edilen ilaçların sigortalı tarafından kullanılması durumunda verilen cezai şartın hukuka uygun olmadığının benimsendiği anlaşılmıştır.

35. Somut olayda anılan Daire kimlik kontrolü yapılmayan ve üçüncü kişiye teslim edilen ilaçların sigortalıya teslim edilmediği hatta sigortalı tarafından bu konuya ilişkin şikâyette bulunulduğu hususlarını da değerlendirerek cezai şartın yerinde olduğunu belirtmiş, bu bağlamda benimsediği mevcut içtihadını uygulamıştır.

36. Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin başvurucunun başvuru formu ekinde belirttiği 6/2/2010 tarihli ve E.2010/6745, K.2010/6264; 20/3/2014 tarihli ve E.2013/29514, K.2014/8191; 19/10/2015 tarihli ve E.2014//29290, K. 2015/30297; 3/11/2015 tarihli ve E.2014/40169, K.2015/31727; 9/2/2016 tarihli ve E.2014/48787, K.2016/3730 sayılı kararlarına konu olayların başvurucunun iddia ettiği olayla bire bir aynı olmadığı görülmüştür. Bu itibarla Yargıtayın anılan dairesinin emsal içtihatlarından ayrılması söz konusu olmadığı gibi bu hususa ilişkin gerekçe oluşturmasının da gerekli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

37. Öte yandan başvurucu; protokolün bazı maddelerinin Danıştay tarafından iptal edildiğini, bu hususun da değerlendirilmediğini iddia etmiştir. Danıştay 10. Dairesinin 3/11/2009 tarihli kararı incelendiğinde eczacıya da çalışanları dışında sahte olarak tanzim edildiği belirlenen on veya daha az sayıdaki reçete, küpür veya raporun Kuruma fatura edildiğinin tespiti hâlinde sahte reçete, sahte küpürlü reçete veya sahte raporlu reçete tutarının beş katı tutarında cezai şart uygulanacağını ve sözleşmenin feshedilerek üç ay süreyle sözleşme yapılmayacağını öngören 2007 tarihli protokolün 6.3.24 maddesinin iptal edildiği görülmüştür. İptal gerekçesinde eczacı veya çalışanın bilgisi dışında üçüncü kişiler tarafından sahte olarak tanzim edilen reçete, küpür veya raporun eczacı tarafından SGK'ya fatura edilmesinden dolayı eczacının cezalandırılmasında hukuka uyarlık bulunmadığı belirtilmiştir.

38. Somut olayda taraflar arasında yapılan protokolün 6.3.3. maddesi uyarınca cezai şart uygulanmış olup söz konusu eczanenin bizzat yerine getirmesi gereken kimlik kontrol yükümlülüğünü yerine getirmemesi, diğer bir ifadeyle kendi fiili nedeniyle cezai şart uygulanmıştır. Dolayısıyla başvurucunun iddia ettiği, iptal edilen protokol hükmü ile somut olayda uygulanan protokol hükmü aynı olmadığından başvurucunun ileri sürdüğü iddianın uyuşmazlığın sonucuna etkili olduğu söylenemez.

39. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

40. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

41. 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan “bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih” ibaresi “9/3/2023 tarihi” şeklinde değiştirilmiştir.

42. Bu bağlamda 6384 sayılı Kanun'un 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesiyle değiştirilen

geçici 2. maddesi uyarınca 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla ilgili bireysel başvuruların Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenerek karara bağlanması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018, §§ 27-36) kararında Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olup olmama yönünden inceleyerek Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varmış; başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle başvurunun kabul edilemezliğine karar vermiştir.

43. Somut başvuruda söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN CENGİZ

B. No: 2020/2796 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2796

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN CENGİZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2796)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Hüseyin CENGİZ

Vekili : Av. Ahmet Emre CEYLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamulaştırılan taşınmazın bedelinin düşük belirlenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Ankara-İzmir Hızlı Tren Projesi kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü (TCDD/İdare) tarafından kamulaştırma kararı alınmıştır. Bu doğrultuda başvurucunun maliki bulunduğu Uşak ili Merkez ilçesi Karahasan köyünde kâin 554 parsel sayılı 14.700 m² yüz ölçümündeki taşınmazın 914.01 m² yüz ölçümündeki kısmı hakkında acele kamulaştırma kararı verilerek 35.569,04 TL acele kamulaştırma bedeli başvurucu adına bankaya depo edilmiştir.

3. Tarafların kamulaştırma bedeli hususunda uzlaşmaya varamamaları üzerine İdare tarafından başvurucu aleyhine 10/8/2018 tarihinde Uşak 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davası açılmıştır.

4. Mahkemece hükme esas alınan 5/4/2019 tarihli bilirkişi raporunda taşınmazın kuru tarım arazisi niteliğinde ve aktif kullanımda kapama meyve (badem) bahçesi olduğu

vurgulanmıştır. Raporda net gelir yöntemi esas alınarak 25 adet badem ağacı ve arazide yetişmesi mutat münavebe ürünleri dikkate alınarak 32.385,69 TL kamulaştırma bedeli hesaplanmıştır. Mahkemece bu bilirkişi raporuna itibar edilerek 31/5/2019 tarihinde davanın kabulüyle taşınmazın İdare adına tesciliyle 32.385,69 TL kamulaştırma bedeline hükmedilmiştir.

5. Tarafların istinaf talebi üzerine İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi (Daire) 28/11/2019 tarihinde mahkeme kararı kaldırılarak kesin olmak üzere 18.771,15 TL kamulaştırma bedeline hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...taşınmazın kuru tarım arazisi olarak nitelendirilerek, buğday-nohut-arpa-haşhaş münavebesi uygulanmak suretiyle, Uşak İl Tarım ve Orman Müdürlüğünün 2017 yılına ait üretim masraflarıyla hasat dönemindeki ortalama toptan kg. satış fiyatı üzerinden hesaplama yapılarak ve değerlendirme/dava tarihi olan 2018 yılına endeks uygulanmak suretiyle değer belirlenmesi doğru bulunmamıştır. Zira, Kamulaştırma Kanununun 11/1-f maddesi uyarınca; o yörede mutad olarak ekilen münavebeli ürünleri ve münavebeye alınan ürünlerin dekar başına verim miktarları, değerlendirme tarihi olan dava yılı dekar başına üretim masrafları ile hasat dönemindeki ortalama toptan kg. satış fiyatlarının İl/İlçe Tarım Müdürlüğünden sorulmasından sonra taşınmazın olduğu gibi kullanılması halinde getireceği net gelirine göre bedel belirlenmelidir.

Bu nedenle, Uşak İl Tarım ve Orman Müdürlüğüne ait 2018 yılına ilişkin maliyet cetveli, istinaf incelemesi için dairemize gelen başka dosyadan, dosya arasına alımı sağlanılarak raporun denetimi yapılmış olup, bu verilere göre gelir hesabının yapılması mümkün olduğundan, usul ekonomisi de dikkate alınarak, bu hususta ek rapor alınmamış ve dairemizce yeniden değerlendirme yapılmıştır.

...

Uşak İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün 15/11/2019 tarih ve E.3514221 sayılı cevabi yazısında, 2018 yılı itibariyle, 15 yaşında bir adet badem ağacının il ortalamasına göre fiyatı 398,00-TL - 567,00-TL arasında olacağı bildirilmekle;

-Kamulaştırılan kısımda bulunan 15 adet badem ağacının bedeli : (567,00-TL/adet x 15 adet) = 8.505,00-TL..."

6. Başvurucu nihai hükmü 15/12/2019 tarihinde öğrendikten sonra 14/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, Daire kararında kamulaştırılan her bir alan kendi özelinde değerlendirilir ilkesine aykırı olarak Uşak İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından başka bir dosyaya gönderilmiş veriler bazı alınarak kamulaştırma bedelinin belirlenmesinden yakınmaktadır. Başvurucu bununla birlikte başvuru konusu taşınmazda alelade tarım arazisinden çok daha değerli badem yetiştiriciliği yapıldığını ve badem ağaçlarına rayicinin oldukça altında değer biçildiğini iddia etmiştir. Başvurucu öte yandan badem ağaçlarının kamulaştırma bedelinin yaş değil kalan ekonomik ömrü üzerinden hesaplandığını buna göre mahkeme dosyasındaki verilere göre badem ağaçlarının 15 yıl daha ekonomik ömrü esas alınarak hesaplanması gerektiği hâlde badem ağaçlarının yaşının esas alındığını savunmuştur. Başvurucu ayrıca

taşınmazda 25 badem ağacı olmasına rağmen Daire tarafından 15 badem ağacının olduğu kabul edilerek hesaplama yapıldığını vurgulamıştır. Buna ilaveten kalıntı odun bedeline de karar verilmesi gerekirken bu hususta karar verilmediği ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde; öncelikle başvurunun kabul edilebilirlik kriterleri yönünden değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ardından Dairenin dosyadaki tüm veriler dikkate alınarak ve mevcut bilgiler kapsamında yeni bir bilirkişi tayinini gerektirecek derecede teknik anlamda bir ihtiyaç olmadığı kanaatine varılarak kamulaştırma bedelini tespit etme yoluna gittiği beyan edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda belirttiği iddialarını yinelemiştir.

9. Başvuru mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

10. Kamulaştırılan taşınmaz, başvurucuların mülkiyetinde bulunduğundan mülkün varlığı noktasında tartışma bulunmamaktadır. Ayrıca başvurucuların taşınmazının kamulaştırılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kuşkusuzdur. Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında da belirtildiği üzere taşınmazın kamulaştırılması mülkten yoksun bırakma niteliği taşımaktadır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32; AYM, E.1988/34, K.1989/26, 21/6/1989; E.2011/58, K.2012/70, 17/5/2012).

11. Uyuşmazlık konusu taşınmaz 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu çerçevesinde kamulaştırılmıştır. Dolayısıyla kamulaştırma yoluyla yapılan müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunduğu kuşkusuzdur. Öte yandan lojistik merkezi için taşınmazın kamulaştırılması işleminin kamu yararı amacına dayandığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Dolayısıyla kamu makamlarınca başvuruculaların mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

12. Anayasa Mahkemesi Mehmet Akdoğan ve diğerleri (B. No: 2013/817, 19/12/2013), Mukadder Sağlam ve diğerleri (B. No: 2013/2511, 22/1/2015), Abdülkerim Çakmak ve diğerleri (B. No: 2014/1964, 23/2/2017), Ali Taşgeldi (B. No: 2018/30814, 16/11/2021) ve Kamil Darbaz ve Gmo Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti. (B. No: 2015/12563, 24/5/2018) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu kararlarda, taşınmaz bedelinin tespitinin teknik ve uzmanlık gerektirmesi nedeniyle kamulaştırılan taşınmazın bedelinin tespitinin uzman mahkemelerin ve Yargıtayın bu konudaki uzman dairelerinin yetki ve görevinde olduğu, Anayasa Mahkemesinin görevinin kamulaştırma bedelinin tespiti yönteminin gerçek bedelin ödenmesini temin edip etmediğini incelemekten ibaret olduğu vurgulanmıştır. Öte yandan Anayasa Mahkemesinin bir temyiz mercii olmadığı, inceleme yetkisinin sınırlı olduğu ve bir temyiz mercii gibi hareket ederek derece mahkemesi kararlarını her yönüyle hukuka uygunluk denetimine tabi tutmayacağına dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın46. maddesine gerçek değerin kamulaştırma bedeli olarak ödenmesi mülkiyetten yoksun bırakılan malikler için anayasal bir güvencedir. Bu madde ışığında Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine göre müdahalenin ölçülü olabilmesi için gerçek değerin ödenmesini sağlayabilmek için gerekli usule ilişkin güvencelerin etkili bir biçimde uygulanması ve mahkemelerin ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gerçek değeri belirlemeleri gerekir.

13. Bu ilkeler ışığında somut olay değerlendirildiğinde öncelikle gerçek kamulaştırma bedelinin net gelir yöntemine göre belirlendiği kamulaştırma davalarında başvuru konusu taşınmazda yetiştirilen mutat münavebe ürünlerinin hesaplamaya esas alınması gerektiğini

vurgulamak gerekir. Somut olayda da Mahkemece hükme esas alınan bilirkişi raporunda net gelir yöntemi esas alınarak hesaplama yapılmıştır. Ayrıca başvuru konusu taşınmazda bulunan 25 badem ağacının değeri de eklenerek toplam 32.385,69 TL kamulaştırma bedeli tespit edilmiştir. Buna mukabil istinaf incelemesini yapan Daire, mahkeme kararını kaldırarak ek bilirkişi raporu almadan istinaf denetimlerinden geçen başka bir dosyadaki Uşak İl Tarım ve Orman Müdürlüğüne ait 2018 yılına ilişkin maliyet cetveli verilerine göre değerlendirme/hesaplama yaparak 18.771,15 TL kamulaştırma bedeline hükmetmiştir. Başvurucunun kamulaştırma bedelinin tespitinde Uşak İl Tarım ve Orman Müdürlüğüne ait 2018 yılına ilişkin maliyet cetveli verilerinin esas alınması ve badem ağaçlarının sayısı dışındaki şikâyetlerine ilişkin olarak yukarıda alıntılanan Daire kararındaki gerekçelerin ilgili ve yeterli olduğu ve Dairenin ulaştığı kanaatin keyfî ve temelsiz olduğunun söylenmesi için hiçbir neden bulunmamaktadır. Öte yandan başvurucunun kalıntı odun bedeline ilişkin şikâyetini istinaf dilekçesinde dile getirmediğini de vurgulamak gerekir.

14. Mahkeme 32.385,69 TL kamulaştırma bedeline hükmetmişken istinaf incelemesini yapan Daire, Uşak İl Tarım ve Orman Müdürlüğüne ait 2018 yılına ilişkin maliyet cetveli verilerini esas alarak 18.771,15 TL kamulaştırma bedeline hükmetmiştir. Daire bu sonuca varırken ek bilirkişi raporu almadan istinaf denetimlerinden geçen başka bir dosyadaki verileri dikkate alarak karar vermiştir. Ne var ki Daire, söz konusu verileri ve bu verilerek esas alınarak yapılan hesaplamayı tebliğ etmeden, başvurucunun bu maliyet cetveli verileri ve kamulaştırma bedelinin hesap yöntemine karşı beyanlarını almadan, çelişme imkânı sağlanmadan Mahkemenin hükmettiği kamulaştırma bedelinin neredeyse yarısı oranında bir kamulaştırma bedeline hükmetmiştir. Bu koşullarda maliyet cetveli verileri ve kamulaştırma bedelinin hesap yöntemine yönelik başvurucuya yorumda/itirazda bulunma konusunda etkin ve pratik imkânların sağlanmaması nedeniyle Dairece izlenen yöntemin mülkiyet hakkının usulü güvencelerine uygun olmadığı ve başvurucunun menfaatlerini koruyan güvenceler içermediği değerlendirilmiştir.

15. Bununla birlikte Mahkemece aldırılan bilirkişi raporlarında başvuru konusu taşınmazda 25 adet badem ağacının bulunduğu kabul edilerek hesaplama yapılmasına ve bu hususta ihtilaf/itiraz olmamasına rağmen Daire tarafından gerekçe belirtilmeksizin 15 adet badem ağacının değerinin hesaplandığı, 10 adet badem ağacının değerinin kamulaştırma bedeli hesabında dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır. Eksik hesap edilen badem ağaçlarının değerinin 5.670 TL olarak kabul edildiği gözönünde bulundurulduğunda 10 adet badem ağacının hesaplama dışı bırakılmasının kamulaştırma bedelini önemli oranda etkilediği aşikârdır. Dolayısıyla kamulaştırma bedelini önemli oranda etkileyen bu hususun ilgili ve yeterli gerekçeyle değerlendirilmeden verilen kararın Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrasındaki gerçek karşılığın ödenmesi güvencesine aykırı olduğu kanaatine ulaşılmıştır. Buna göre sonuç olarak başvurucunun mülkiyet hakkı ile müdahalenin dayandığı kamu yararı arasında olması gereken adil denge, başvurucu aleyhine bozulmuş olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

17. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi ile yargılamanın yenilenmesine hükmedilmesini talep etmiştir.

18. Başvuruda tespit edilen mülkiyet hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Uşak 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2018/556, K.2019/329) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446.90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

UĞUR ÖZGER

B. No: 2020/3754 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3754

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

UĞUR ÖZGER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/3754

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Uğur ÖZGER

Başvurucu Vekilleri : Av. Adil AKTAY

Av. Utku Çağrı AKTAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamulaştırma bedelinin değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 4/1/2022 tarihinde öğrendikten sonra 23/1/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Mehmet Akdoğan ve diğerleri (B. No: 2013/817, 19/12/2013), Ali Şimşek ve diğerleri (B. No: 2014/2073, 6/7/2017), Türkan Poyraz (B. No: 2015/15388, 13/9/2018), Hanım Çeyiz ve Mehmet Gündüz (B. No: 2015/19289, 17/7/2018) ve Kadir Çakar (B. No: 2015/18908, 21/3/2018) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede davanın açıldığı tarih ile kamulaştırma bedelinin ödendiği tarih arasında geçen dönemde gerçekleşen enflasyon oranları karşısında ödenen faizin aradan geçen sürede kamulaştırma

bedelinin uğradığı değer kaybını çok büyük ölçüde karşıladığı değerlendirilmiş ve tespit edilen düzeyde küçük bir farklılığın ise (kamulaştırmada %10'dan daha az) hesaplama yöntemi sebebiyle oluşabilecek yanılma farklılığı (hata marjı) kapsamında kaldığı anlaşılmaktadır. Buna göre somut başvuruda başvurucunun alacağında enflasyon karşısında meydana gelen değer kaybının toplam %1,02 olduğu hesaplandığından anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞABAN CİNOĞLU

B. No: 2020/8674 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/8674

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞABAN CİNOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/8674)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Şaban CİNOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ziyaret gününün öğrenim gören çocuklarıyla görüşmeyi sağlayacak şekilde belirlenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Osmaniye 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Kurum) tutuklu olarak bulunan başvurucu; çocuklarının eğitim durumu nedeniyle hafta içi belirlenen ziyaret gününün hafta sonuna alınması için Osmaniye 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığına (Kurul) müracaat etmiştir. Başvurucunun talebi reddedilmiştir. Ret kararının gerekçesinde; ceza infaz kurumunda kapasitenin üzerinde mahpus barındırılması, personel yetersizliği ile kurum asayiş ve güvenliği gözönüne alındığında ziyaret gününün belirlenenden başka bir güne alınmasının güvenlik sorunlarına neden olacağı vurgulanmıştır.

3. Başvurucunun bu karara karşı Osmaniye İnfaz Hâkimliğine yaptığı şikâyet, Kurul kararındaki gerekçelere istinaden reddedilmiştir. Bu karara karşı yapılan itiraz da Osmaniye 1. Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir.

4. Başvurucu, nihai hükmü 27/1/2020 tarihinde öğrendikten sonra 12/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Komisyon tarafından adli yardım talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu; çocuklarının okula gitmesi nedeniyle ziyaret gününün hafta sonuna alınması talebinin soyut gerekçelerle reddedildiğini, bu sebeple çocukları ile kişisel iletişim kurmasının engellendiğini belirterek aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür. Bakanlık görüşünde, süreçte verilen kararların gerekçelerine ve ilgili mevzuat ile içtihada yer verilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

7. Başvuru aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

8. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. Hükümlü ve tutukluların haftalık telefon görüşme gün ve saatlerinin öğrenim gören çocuklarıyla görüşme sağlayacak şekilde tespit edilmesi gerektiğine ilişkin genel ilkeler Anayasa Mahkemesinin Yeliz Erten (B. No: 2020/99, 11/3/2021, §§ 34-38) kararında açıklanmıştır. Bu bağlamda Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri ebeveynin çocuklarıyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içermektedir. Mahkemeler, idari makamlar ve yasama organı tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesi ve aile ilişkilerinin sürdürülmesini sağlayacak şekilde hareket edilmesi devletin pozitif yükümlülüklerinin gereğidir. Hükümlü ve tutukluların bazı haklarının sınırlandırılması, tutulmanın kaçınılmaz sonucu olsa da ceza infaz kurumu idaresi hükümlü ve tutukluların ailesiyle temasını sağlayacak tedbirler almak zorundadır. Bu tedbirler alınırken çocuğun yüksek yararı gözetilerek kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi ile aile hayatına saygı hakkı arasında adil bir denge sağlanmalı ve bu konuda ikna edici gerekçeler ortaya konmalıdır. Telefonla görüşme hakkı konusunda tespit edilen bu ilkeler, açık ve kapalı görüşlerin çocuk ve ebeveynin aile bağlarını sürdürecek şekilde temas etmesini sağlaması bakımından da geçerlidir.

10. Başvurucunun okula devam eden iki çocuğunun bulunduğu anlaşılmaktadır. Hafta içi eğitim görmeleri nedeniyle başvurucunun çocuklarıyla görüşemediği konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

11. Başvurucunun talebi Kurul tarafından personel yetersizliği, güvenlik zaafı gibi nedenlerle reddedilmiş ise de hafta sonu görev yapan personelin sayısı ve görevlerine dair somut bilgilere kararda yer verilmemiş; yaşanacağı belirtilen güvenlik sorunu hakkında genel ifadeler dışında çocukların üstün yararını da gözeten ikna edici ve objektif bir gerekçe ya da güvenlik riskine ilişkin somut bir olay ortaya konulamamıştır. Ziyaret gününün hafta sonu olacak şekilde ayarlanmasının Kurumun güvenliğini ne şekilde tehlikeye düşüreceği, ilgili kararlarda somut ve yeterli şekilde açıklanmamıştır. Bu durumda idarenin uygulaması ile yargı kararları birlikte değerlendirildiğinde çocukların üstün yararı gözetilerek aile ilişkilerinin devamlılığını sağlayacak şekilde hareket edilmediği, başvurucunun talebinin neden karşılanamadığı hususunda ilgili kararlarda somut ve yeterli bir gerekçe sunulmadığı anlaşıldığından olayda aile hayatına saygı hakkı bakımından devletten beklenen pozitif

yükümlülüklerin yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

13. Başvurucu, ihlalin tespiti ve 470.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

14. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

15. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (E.2019/4624, K.2020/88) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KENAN GÜLBAY

B. No: 2020/9239 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/9239

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KENAN GÜLBAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/9239)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Kenan GÜLBAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, telefonla görüşme ve ziyaret gününün öğrenim gören çocuklarıyla görüşmeyi sağlayacak şekilde belirlenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Eskişehir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Kurum) tutuklu olarak bulunan başvurucu; çocuklarının eğitim durumu nedeniyle cuma günleri saat 13.30-16.30 olarak belirlenen haftalık telefonla görüşme saatinin ve çarşamba günü saat 10.00-10.45 arasında belirlenen ziyaret gününün hafta sonuna aktarılması için İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığına (Kurul) müracaat etmiştir. Başvurucunun her iki talebi de Kurul tarafından reddedilmiştir. Ret kararlarının gerekçesinde; kurumun kapasitesi, personel sayısı ve açık, kapalı görüşlere gelen ziyaretçi sayısı gözönünde bulundurulduğunda kurumun mevcut düzen ve güvenlik önlemleri kapsamında başvurucunun öğrenim gören çocukları ile hafta sonu görüşme taleplerinin reddedildiği ifade edilmiştir.

3. Başvurucunun bu kararlara karşı Eskişehir 1. İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) yaptığı itirazın kabulüne ve Kurul kararlarının iptaline karar verilmiştir. İptal kararının gerekçesinde;

Kurumca başvurucunun çocukları ile kişisel ilişki kurmasına vesile olacak açık, kapalı görüşlerin ve telefon görüşmelerinin çocukların eğitim ve öğrenimlerine devam ettiği hafta içi mesai saatlerinde yapılmasına karar verilmesinin Anayasa ile güvence altına alınan temel haklara aykırı olduğu belirtilmiştir.

4. Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığınca Hâkimlik kararına itiraz edilmiştir. İtiraz dilekçesinde; her hükümlü ve tutuklu açısından özel olarak ayrı bir saat ve gün belirlenmesinin mümkün olmadığı, bunun hükümlü ve tutuklular arasında suistimal edilebileceği, ayrıca kurum mevcut kapasitesi, güvenlik önlemleri, mevcut personel sayısı gözönünde bulundurulduğunda başvurucunun açık ve kapalı görüşleri ile telefon görüşlerinin hafta sonu yaptırılmasına ilişkin talebinin reddine karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Eskişehir 1. Ağır Ceza Mahkemesi, itiraz dilekçesindeki gerekçelerle itirazın kabulüne ve Hâkimlik kararının kaldırılmasına kesin olarak karar vermiştir.

5. Başvurucu, nihai hükmü 27/1/2020 tarihinde öğrendikten sonra 26/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

7. Başvurucu; cuma saat 13.30-16.30 olarak belirlenen telefonla görüş saatinin ve çarşamba saat 10.00-10.45 olarak belirlenen ziyaret gününün çocukların eğitim görmediği hafta sonuna alınması talebinin soyut gerekçelerle reddedilerek çocuklarıyla kişisel iletişim kurmasının engellendiğini belirtip aile hayatına saygı ve eğitim hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini öne sürmüştür. Bakanlık görüşünde, süreçte verilen kararların gerekçelerine ve ilgili mevzuat ile içtihada yer verilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

8. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Hükümlü ve tutukluların haftalık telefon görüşme gün ve saatlerinin öğrenim gören çocuklarıyla görüşme sağlayacak şekilde tespit edilmesi gerektiğine ilişkin genel ilkeler Anayasa Mahkemesinin Yeliz Erten (B. No: 2020/99, 11/3/2021, §§ 34-38) kararında açıklanmıştır. Bu bağlamda Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri ebeveynin çocuklarıyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içermektedir. Mahkemeler, idari makamlar ve yasama organı tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesi ve aile ilişkilerinin sürdürülmesini sağlayacak şekilde hareket edilmesi devletin pozitif yükümlülüklerinin gereğidir. Hükümlü ve tutukluların bazı haklarının sınırlandırılması, tutulmanın kaçınılmaz sonucu olsa da cezaevi idaresi hükümlü ve tutukluların ailesiyle temasını sağlayacak tedbirler almak zorundadır. Bu tedbirler alınırken çocuğun yüksek yararı gözetilerek kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi ile aile hayata saygı hakkı arasında adil bir denge sağlanmalı ve bu konuda ikna edici gerekçeler ortaya konmalıdır. Telefonla görüşme hakkı konusunda tespit edilen bu ilkeler, açık ve kapalı görüşlerin çocuk ve ebeveynin aile bağlarını sürdürecek şekilde temas etmesini sağlaması bakımından da geçerlidir.

11. Başvurucunun çocuklarının hafta içi ortaokula ve liseye devam ettikleri, dosyada bulunan öğrenci belgelerinden anlaşılmaktadır. Cuma ve çarşamba günleri telefonla görüş ve ziyaret hakkı tanınan başvurucunun bu günlerde eğitim durumu nedeniyle çocuklarıyla görüşemediği konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

12. Başvurucunun talepleri Kurum tarafından personel yetersizliği, güvenlik zaafı gibi nedenlerle reddedilmiş ise de hafta sonu görev yapan personelin sayısı ve görevlerine dair somut bilgilere karar da yer verilmemiş, yaşanacağı belirtilen güvenlik sorunu hakkında genel ifadeler dışında çocuğun üstün yararını da gözeten ikna edici ve objektif bir gerekçe ya da güvenlik riskine ilişkin somut bir olay ortaya konulamamıştır. Telefonla görüşme ve ziyaret gün ve saatlerinin hafta sonuna isabet edecek şekilde ayarlanmasının Ceza İnfaz Kurumunun güvenliğini ne şekilde tehlikeye düşüreceği ilgili kararlarda somut ve yeterli şekilde açıklanmamıştır. Bu durumda idarenin uygulaması ve yargı kararları birlikte değerlendirildiğinde çocuğun üstün yararı gözetilerek aile ilişkilerinin devamlılığını sağlayacak şekilde hareket edilmediği, başvurucunun taleplerinin neden karşılanamadığı hususunda ilgili kararlarda somut ve yeterli bir şekilde gerekçe sunulmadığı anlaşılmakla olayda aile hayatına saygı hakkı bakımından devletten beklenen pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

14. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

15. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

16. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan başvurucu uğradığını iddia ettiği zararla ilgili bilgi ve belge sunulmadığından maddi tazminat talebi reddedilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Eskişehir 1. İnfaz Hâkimliğine

(E.2019/3081, K.2020/39) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına ve Eskişehir 1. Ağır Ceza Mahkemesine (2020/364 D. İş) GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İLKNUR KÖSE

B. No: 2020/11656 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/11656

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İLKNUR KÖSE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/11656)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : İlknur KÖSE

Vekili : Av. Kaya KAYABAŞI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, taşınmazın imar planında kamu hizmeti alanına ayrılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 14/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 13/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Ünal (B. No: 2017/24715, 20/9/2018) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen beş yılı aşkın bir süredir kamulaştırılmaması ve herhangi bir tazminat da ödenmemesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet

hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 2.579.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapmak amacıyla İstanbul 9. İdare Mahkemesine (E.2015/322, K.2016/1644) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL DEMİR

B. No: 2020/21174 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/21174

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/21174)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : İsmail DEMİR

Vekili : Av. Ayhan AKIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, gecekondunun/yapının tazminatsız olarak yıktırılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 25/6/2020 tarihinde öğrendikten sonra 23/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Durali Gümüşbaş (B. No: 2015/6427, 10/10/2018), İrfan Öztekin (B. No: 2014/19140, 5/12/2017), Rifat Algan (B. No: 2014/19138, 22/2/2018) ve Abbas Özçelik ve diğerleri (B. No: 2016/3193, 29/5/2019) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede söz konusu kararlarda; şehir planlaması ile ilgili düzenlemelere aykırı şekilde inşa edilmiş olması sebebiyle idari makamlarca yapının her an yıkılması mümkün bulunmasına rağmen bu yönde bir girişimde bulunulmaması ve önlem alınmaması, uzunca bir süre bu duruma sessiz kalınması, esasen yapı sebebiyle vergi tahsil edilmesi veya

yapının kamu hizmetlerinden yararlandırılması suretiyle bu alanlarda sosyal ortam ve aile ortamının oluşturulmasına izin verilmesi hâlinde, inşa edilen yapının kullanılmasından kaynaklanan ekonomik değerin mülk oluşturduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte derece mahkemelerinin tek başına binanın ruhsatsız olduğu olgusundan hareket edip olayın gelişiminde kamu makamlarının edilgen tutumunu dikkate almamaları, bütün zarara tek başına başvuruculaların katlanması sonucuna yol açmasının başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılamaya hükmedilmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 3. İdare Mahkemesine (E.2018/849, K.2019/111) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİRHAN IŞIK

B. No: 2020/35638 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35638

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİRHAN IŞIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35638

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Birhan IŞIK

Vekili : Ahmet Hamit POLAT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmesine karar verilen bir bankada bulunan katılım fonu tutarı üzerine bloke konulması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 10/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 6/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ayşe Sabahat Gencer (B. No: 2018/34950, 20/10/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca konulan banka hesabı üzerindeki bloke kararının uzun süredir devam etmesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği değerlendirilerek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Somut başvuruda da başvurucunun banka hesabı üzerindeki tedbirin 4,5 yılı

aşan bir süre devam ettiği anlaşıldığından anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile 1.000.000 TL maddi ve 500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmayıp başvurucu da yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 5. İdare Mahkemesine (E.2019/1375, K.2020/377) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CENGİZ ACAR

B. No: 2021/8599 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/8599

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CENGİZ ACAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/8599)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Cengiz ACAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında başvurucunun (sanığın) hazır bulunma talebinin reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Düzce T Tipi Kapalı Ceza İnfaz kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) tutuklu iken silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılanmıştır. Gaziantep 2. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülen yargılamanın duruşması dört celsede tamamlanmıştır. Yargılamada 6/6/2018 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın 18/9/2018 tarihinde yapılmasına ve başvurucunun duruşma tarihinde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile hazır edilmesi için tutuklu bulunduğu Ceza İnfaz Kurumuna müzekkere yazılmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucu, duruşmanın 18/9/2018 tarihli ilk celsesine tutuklu bulunduğu Ceza İnfaz Kurumundan SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Duruşma Tutanağı'nda başvurucunun SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmak istemediği yönünde Mahkemeye itirazda bulunduğuna dair herhangi bir beyanı yer almamaktadır. Duruşmada başvurucu, müdafiinin de hazır bulunmasıyla savunma yapmıştır. Başvurucunun SEGBİS aracılığı ile katıldığı yargılamanın

13/12/2018 tarihli ikinci 1/3/2019 tarihli üçüncü ve 26/3/2019 tarihli dördüncü celselerinde dosyadaki bilgi ve belgeler başvurucuya okunarak diyecekleri sorulmuş, iddia makamınca esas hakkında mütalaa sunulmuş ve hüküm açıklanmıştır. Başvurucunun bizzat duruşmada hazır bulunmak istediğine dair Mahkemeye herhangi bir bildirimde bulunduğunu ortaya koyan somut bir veriye rastlanmamıştır. Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütü üyeliği suçundan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

4. Başvurucu, gerekçeli temyiz dilekçesini sunmasını müteakip30/1/2020 tarihli ek dilekçe ile duruşmalara SEGBİS aracılığı ile katılmak zorunda bırakılması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürmüştür.

5. Yargıtay 16. Ceza Dairesi 16/9/2020 tarihinde hükmü onamıştır. Başvurucunun ek temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü duruşmalara SEGBİS aracılığı ile katılmak zorunda bırakılması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığına dair iddiasının Yargıtay tarafından karşılandığına dair somut bir veri bulunmamaktadır.

6. Başvurucu, nihai kararı 22/1/2021 tarihinde öğrendikten sonra 19/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve duruşmada hazır bulunma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; duruşmalara uzaktan video konferans yoluyla katıldığını, bizzat katılamaması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürmüştür.

9. Adalet Bakanlığı görüşünde, başvurucunun iddianamede yer alan suçlamalara karşı savunmasını müdafii eşliğinde SEGBİS aracılığıyla yaptığı, esas hakkındaki savunmasını da müdafii ile birlikte SEGBİS aracılığıyla gerçekleştirdiği vurgulanmıştır.

10. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Anayasa Mahkemesi, Şehrivan Çoban ([GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020) ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararlarda öncelikle kişilerin istemine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

12. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayalı olarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

13. Öte yandan Anayasa Mahkemesi daha önce adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık veya örtülü şekilde feragat edilmesinin mümkün olduğunu ancak feragatin Anayasa'ya uygun kabul edilebilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi

yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının gerektiğini belirtmiştir. Buna ek olarak asgari usul güvencelerinin sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının da bulunmaması gerekmektedir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2021, § 45). Örtülü feragatin hangi durumlarda Anayasa'ya uygun kabul edileceğine ilişkin ilkeler Ansar Onat (B. No: 2019/14515, 15/6/2022) kararında belirtilmiştir. Buna göre örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekmektedir. Dolayısıyla yetkili yargı organlarının bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamaları gerekir (duruşmada hazır bulunma hakkı bakımından yapılan benzer değerlendirmeler için bkz. Emrah Yayla, § 75). Bununla birlikte adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilir (Ansar Onat, § 21).

14. Somut olayda, başvurucunun doğrudan duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğine dair bir beyanı bulunmamakta ise de talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmalara katılmak zorunda bırakıldığını söylemek de mümkün gözükmemektedir. Zira dört celsede tamamlanan duruşmanın tüm celselerine SEGBİS aracılığı ile katılan başvurucu, bu duruma yönelik herhangi bir itiraz ileri sürmemiştir. Yine yargılamaya uzaktan katılım sürecinde ses ve görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşandığına ilişkin bir iddia ve itiraza duruşma tutanakları ve başvuru formunda yer verilmemiştir. Başvurucunun duruşmalara bizzat katılma talebini celse aralarında Mahkemeye iletmemiş olması da dikkate alındığında söz konusu hakka ilişkin feragat etme iradesini zımnen ortaya koyduğu açıktır. Ayrıca başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sonuçlarını makul olarak öngörebilecek durumda olmadığına dair somut bir veri bulunmadığı gibi duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ile ilgili asgari usul güvencelerinin kendisine sağlanmadığına yönelik bir iddiası da başvuru formuna yansımamıştır. Buna ek olarak başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkından feragat etme iradesini gösterdiğine ilişkin kabulü meşru olmaktan çıkaracak üstün bir kamu yararının mevcut olduğundan söz etmek de -somut olayın koşullarında- mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına bir müdahalede bulunulmadığı sonucuna varılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BURHAN ERZEN

B. No: 2021/12559 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/12559

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BURHAN ERZEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/12559)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Burhan ERZEN

Vekili : Av. Emrullah POLAT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında başvurucunun (sanığın) hazır bulunma talebi reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılanmıştır. Tekirdağ 2. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülen yargılama on iki celsede (1., 2., 4., 5., 7., 8., 10. ve 11. celselerde yalnızca başvurucunun tutukluluk durumu değerlendirilmiştir.) tamamlanmıştır. Yargılamada 25/9/2018 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın 20/12/2018 tarihinde yapılmasına ve tutuklu olan başvurucunun duruşma tarihinde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile duruşmada hazır bulundurulmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucu, duruşmanın 20/12/2018 tarihli üçüncü celsesine tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Duruşma Tutanağı'nda başvurucunun SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmak istemediği yönünde Mahkemeye itirazda bulunduğuna dair

herhangi bir beyanı yer almamaktadır. Başvurucu, müdafiinin de hazır bulunmasıyla duruşmada savunma yapmıştır.

4. Başvurucu, Mahkemece yapılan altıncı ve dokuzuncu celselere de SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Duruşma tutanaklarına göre başvurucu SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılmayı kabul etmediğine dair herhangi bir itirazda bulunmamıştır. Ayrıca başvurucu, tüm celselerde müdafiinin de hazır bulunmasıyla savunma yapmıştır.

5. Başvurucu, hükmün açıklandığı 11/7/2019 tarihli son celsedeki duruşmaya SEGBİS aracılığı ile katılmış ve başvurucunun bizzat duruşmada hazır bulunmak istediğine dair Mahkemeye herhangi bir bildirimde bulunduğunu ortaya koyan somut bir veriye rastlanmamıştır. Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütü üyeliği suçundan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

6. Başvurucu, istinaf ve gerekçeli temyiz dilekçelerinde -diğerlerinin yanı sıra- duruşmalara bizzat katılamamış olması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını belirterek hükmün bozulmasını talep etmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

7. Başvurucu nihai kararı 1/2/2021 tarihinde öğrendikten sonra 2/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve duruşmada hazır bulunma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; duruşmalara uzaktan video konferans yoluyla katıldığını, bizzat katılamaması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürmüştür.

10. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bizzat duruşmaya katılma talebinin olmadığı, başvurucunun iddianamede yer alan suçlamalara karşı savunmasını müdafii eşliğinde SEGBİS aracılığıyla yaptığı vurgulanmıştır. Ayrıca duruşmaların SEGBİS aracılığıyla yapılmış olmasının yargılamanın makul bir süre içinde sonuçlandırılması amacını da gerçekleştirdiğinin altı çizilmiştir.

11. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında altıncı celsedeki "tanıklarla yüzleşmek istiyorum, tarafıma iftira atılıyor, benim herhangi bir örgütsel faaliyetim olmadı, 10 aydır cezaevindeyim, ben tanıklarla yüzleşmek istiyorum, beni birisiyle karıştırdıklarını düşünüyorum" şeklindeki söyleminin duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik olduğunu belirterek başvuru dilekçesindeki iddialarını yinelemiştir.

12. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi, Şehrivan Çoban ([GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020) ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararlarda öncelikle kişilerin istemine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı

sonucuna ulaşmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

14. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayalı olarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

15. Öte yandan Anayasa Mahkemesi daha önce adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık veya örtülü şekilde feragat edilmesinin mümkün olduğunu ancak feragatin Anayasa'ya uygun kabul edilebilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının gerektiğini belirtmiştir. Buna ek olarak asgari usul güvencelerinin sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının da bulunmaması gerekmektedir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2021, § 45). Örtülü feragatin hangi durumlarda Anayasa'ya uygun kabul edileceğine ilişkin ilkelerAnsar Onat (B. No: 2019/14515, 15/6/2022) kararında belirtilmiştir. Buna göre örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekmektedir. Dolayısıyla yetkili yargı organlarının bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamaları gerekir (duruşmada hazır bulunma hakkı bakımından yapılan benzer değerlendirmeler için bkz. Emrah Yayla, § 75). Bununla birlikte adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilir (Ansar Onat § 21).

16. Somut olayda, öncelikle incelenmesi gereken nokta başvurucunun Bakanlık görüşüne karşı beyanında ilk defa ortaya attığı iddiadır (bkz. § 11). Başvurucu altıncı celsedeki bu beyanlarını duruşmalara uzaktan katılmasının kendisine getirdiği zorluklar bağlamında değil duruşmada yalnızca beyanları okunan tanıklara soru sorma hakkının Mahkemece kullandırılmaması bağlamında dile getirmiştir. Bireysel başvuru formu incelendiğinde ise başvurucunun tanık sorgulama hakkına ilişkin bir iddiasının olmadığı açıkça anlaşılmıştır.

17. Diğer yandan başvurucunun doğrudan duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğine dair bir beyanı bulunmamakta ise de talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmalara katılmak zorunda bırakıldığını söylemek de mümkün gözükmemektedir. Zira duruşmanın tüm celselerine SEGBİS aracılığı ile katılan başvurucu, bu duruma yönelik herhangi bir itiraz ileri sürmemiştir. Yine yargılamaya uzaktan katılım sürecinde ses ve görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşandığına ilişkin bir iddia ve itiraza duruşma tutanakları ve başvuru formunda yer verilmemiştir. Başvurucunun duruşmalara bizzat katılma talebini celse aralarında Mahkemeye iletmemiş olması da dikkate alındığında söz konusu hakka ilişkin feragat etme iradesini zımnen ortaya koyduğu açıktır. Ayrıca başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sonuçlarını makul olarak öngörebilecek durumda olmadığına dair somut bir veri bulunmadığı gibi duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ile ilgili asgari usul güvencelerinin kendisine sağlanmadığına yönelik bir iddiası da başvuru formuna yansımamıştır. Buna ek olarak başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkından feragat etme iradesini gösterdiğine ilişkin kabulü meşru olmaktan çıkaracak üstün bir kamu yararının mevcut olduğundan söz etmek de -somut olayın koşullarında- mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına bir müdahalede bulunulmadığı sonucuna varılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil

yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET KONUK

B. No: 2021/18267 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18267

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET KONUK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18267)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Mehmet KONUK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında başvurucunun (sanığın) hazır bulunma talebi reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılanmıştır. Erzurum 3. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülen yargılamanın duruşması beş celsede tamamlanmıştır. Yargılamada 24/5/2019 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın 24/7/2019 tarihinde yapılmasına ve başvurucunun duruşma tarihinde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile hazır edilmesi için tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumuna müzekkere yazılmasına karar verildiği belirtilmiştir.

3. Başvurucu müdafii 10/6/2019 tarihinde Mahkemeye gönderdiği dilekçe ile duruşmaya başvurucu ile birlikte başvurucunun tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumunda bulunan SEGBİS aracılığı ile katılmak istediklerini bildirmiştir.

4. Başvurucu, duruşmanın 24/7/2019 tarihli ilk celsesine tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Duruşma Tutanağı'nda başvurucunun SEGBİS

aracılığıyla duruşmaya katılmak istemediği yönünde Mahkemeye itirazda bulunduğuna dair herhangi bir beyanı yer almamıştır. İlk celsede başvurucu müdafiinin de hazır bulunmasıyla savunma yapmıştır. Aynı celsede dosyaya gelen bilgi ve belgelere karşı diyecekleri sorulmuş ve tanıklar dinlenmiştir. Mahkeme bir sonraki celsede başvurucunun duruşmada SEGBİS aracılığı ile hazır edilmesine karar vererek duruşmayı 19/9/2019 tarihine ertelemiştir.

5. Başvurucu müdafii 18/9/2019 tarihinde Mahkemeye gönderdiği dilekçe ile duruşmanın 19/9/2019 tarihli ikinci celsesine başvurucu ile birlikte başvurucunun tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumunda bulunan SEGBİS aracılığı ile katılmak istediklerini bildirmiştir.

6. Başvurucu, müdafii ile birlikte SEGBİS aracılığıyla katıldığı ikinci celsede, SEGBİS ile ifade vermek istediğini açıkça belirtmiş ve ardından savunmasını yapmıştır. Mahkeme bir sonraki celsede başvurucunun duruşmada SEGBİS aracılığı ile hazır edilmesine karar vererek duruşmayı 9/10/2019 tarihine ertelemiştir.

7. Gizli tanık, celse arasında dinlenmiştir. Anılan dinlemeye başvurucu tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumunda bulunan SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Başvurucu, dinlenmesi sırasında tanığa soru sorma imkânı bulmuştur.

8. Başvurucu ve müdafii yargılamanın 9/10/2019 tarihli celsesine başvurucunun tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Duruşma Tutanağı'nda başvurucunun SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmak istemediği yönünde Mahkemeye itirazda bulunduğuna dair herhangi bir beyanı yer almamaktadır. Başvurucu SEGBİS ile ifade vermek istediğini açıkça beyan etmiştir. Bu celsede tanıklar dinlenmiş, başvurucuya tanık beyanlarına karşı diyecekleri sorulmuş ve iddia makamınca esas hakkında mütalaa sunulmuştur. Duruşmada başvurucu ve müdafiinin esas hakkındaki mütalaaya karşı savunma yapmak amacıyla süre talebinde bulunmaları üzerine Mahkeme talebi kabul etmiş ve başvurucunun duruşma tarihinde SEGBİS aracılığı ile hazır edilmesi için ceza infaz kurumuna müzekkere yazılmasına karar vererek duruşmayı 31/10/2019 tarihine ertelemiştir.

9. Hükmün açıklandığı duruşmanın 31/10/2019 tarihli son celsesine de SEGBİS aracılığı ile katılan başvurucunun bizzat duruşmada hazır bulunmak istediğine dair Mahkemeye herhangi bir bildirimde bulunduğunu ortaya koyan somut bir veriye rastlanmamıştır. Aksine başvurucu, SEGBİS aracılığı ile ifade vermek istediğini belirtmiştir. Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütü üyeliği suçundan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

10. Başvurucu, gerekçeli temyiz dilekçesinde -diğerlerinin yanı sıra- duruşmalara bizzat katılamamış olması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını belirterek hükmün bozulmasını talep etmiştir. Hüküm kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

11. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve duruşmada hazır bulunma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, yargılama süreci boyunca SEGBİS aracılığı ile dinlenildiğini belirterek duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Bakanlık görüşünde, başvurucunun müdafi yardımından da yararlanmak suretiyle herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan ve teknik bir bağlantı sorunu yaşamadan etkili bir

şekilde savunma yapma imkânı bulduğu ifade edilmiştir. Ayrıca başvurucunun bizzat duruşmaya katılma talebinin de olmadığı hatta bazı celselerde SEGBİS ile ifade vermek istediğine dair beyanda bulunduğu, SEGBİS aracılığıyla katıldığı duruşmalarda talep ve beyanlarını sorunsuz bir şekilde dile getirdiği vurgulanmıştır.

14. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, bireysel başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

15. Anayasa Mahkemesi, Şehrivan Çoban ([GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020) ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararlarda öncelikle kişilerin istemine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

16. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayalı olarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

17. Öte yandan Anayasa'nın 36. maddesi veya diğer herhangi bir maddesi kişilerin adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat etmelerini yasaklayan bir hüküm içermemektedir. Ne var ki adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat edilmesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının yanında asgari usul güvencelerinin de sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının bulunmaması gerekir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2022, § 47).

18. Başvuru konusu olayda başvurucu müdafii 10/6/2019 ve 18/9/2019 tarihlerinde Mahkemeye göndermiş olduğu dilekçeler ile ilk ve ikinci celselere başvurucu ile birlikte başvurucunun tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan SEGBİS aracılığı ile katılmak istediklerini bildirmiştir. Duruşmaların yapıldığı tarihlerde tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan duruşmalara SEGBİS aracılığı ile katılan başvurucu ise bu duruma karşı savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürerek herhangi bir itirazda bulunmadığı gibi ilk celse dışındaki tüm celselerde SEGBİS ile ifade vermek istediğini açıkça beyan etmiştir. Ayrıca başvurucu duruşmalarda ayrıntılı şekilde savunma yaparak hakkındaki suçlamalara yönelik iddia ve itirazlarını da ileri sürmüştür.

19. Somut olayda başvurucu müdafii 10/6/2019 ve 18/9/2019 tarihlerinde Mahkemeye sunduğu dilekçelerde başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmalara katılmak istediğini bildirmiştir. Diğer yandan başvurucu da ilk celse dışında diğer dört celsede SEGBİS ile ifade vermek istediğini beyan etmiştir. Dolayısıyla duruşmada hazır bulunma hakkından açık bir şekilde feragat edildiğinin kabul edilmesi gerekmektedir. Ayrıca başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sonuçlarını makul olarak öngörebilecek durumda olmadığına dair somut bir veri bulunmadığı gibi duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ile ilgili asgari usul güvencelerinin kendisine sağlanmadığına yönelik bir iddia da başvuru formuna yansımamıştır. Buna ek olarak başvurucunun duruşmada hazır bulunma

hakkından açık bir şekilde feragat ettiğine ilişkin kabulü meşru olmaktan çıkaracak üstün bir kamu yararının mevcut olduğundan söz etmek de -somut olayın koşullarında- mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına bir müdahalede bulunulmadığı sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KILIÇ DENİZ ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ İHRACAT İTHALAT VE TİCARET A.Ş.

B. No: 2021/28391 | Karar tarihi: 08.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/28391

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KILIÇ DENİZ ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ İHRACAT İTHALAT VE TİCARET A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/28391)

Karar Tarihi: 8/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Kılıç Deniz Ürünleri Üretimi İhracat İthalat ve Ticaret A.Ş.

Vekili : Av. Suzan ERGÜN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işe iade ve tazminat davasında Yargıtay onamasıyla kesinleşen kararın maddi hata düzeltim yoluyla ortadan kaldırılarak uyuşmazlığın esasının yeniden ele alınması nedeniyle adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Şirket aleyhine işe iade ve tazminat talebiyle dava açılmıştır. Bodrum İş Mahkemesi davacının işveren vekili olduğundan iş güvencesinden yararlanmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Davacı, temyiz yoluna başvurmuş; Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 23/1/2020 tarihli kararıyla hükmü onamıştır. Bunun üzerine Mahkeme 25/2/2020 tarihinde kesinleşme şerhi düzenlemiştir.

3. Davacı; Bodrum İş Mahkemesine 3/3/2020 tarihinde verdiği maddi hata düzeltim dilekçesinde Yargıtayın tarafların ileri sürdükleri temyiz sebepleriyle bağlı olmadığını, kanunun açık hükmüne aykırı gördüğü diğer hususları da incelemesi gerektiğini belirtmiştir.

4. Mahkeme 4/3/2020 tarihli ek kararla davacının süre tutum dilekçesini gerekçeli karar yazımından önce verdiği, dilekçenin temyiz itirazına ilişkin olarak açık beyanlar içermediği, Yargıtay ilamı incelendiğinde ise 12/1/20211 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun369. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği kamu düzenine ilişkin incelemenin de yapıldığını belirterek davacının talebini reddetmiştir.

5. Mahkemenin ek kararının temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesinin beşinci fıkrasının olaya uygulanmasında maddi hata yapıldığı, hükmün bozulması gerekirken onama ilamı tesis edildiğini belirterek onama kararını kaldırmış; davacının işveren vekili olduğu hususunun ispatlanamadığını, davanın reddine karar verilmesinin doğru olmadığını belirterek kararı bozmuştur.

6. Mahkeme; davanın kabulü ile davacının işe iadesine, davacının yasal süre içinde yapacağı başvuruya rağmen davalı işveren tarafından süresi içinde işe başlatılmaması hâlinde 4857 sayılı Kanun'un 21. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, davalı tarafından ödenmesi gereken tazminat miktarının fesih nedeni dikkate alınmak sureti ile davacının dört aylık brüt ücreti tutarı olarak belirlenmesine ve davalıdan tahsili gerektiğinin tespitine karar vermiştir.

7. Davalı başvurucu, kararı temyiz etmiş; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, kararı onamıştır. Başvurucu, süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyon tarafından başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; lehine verilmiş ve temyiz incelemesi sonucu kesinleşmiş kararın maddi hata dilekçesi üzerine hukuki güvenlik ilkesine aykırı olarak bozulduğunu, kanuni hâkim güvencesine uyulmadığını, davanın tarafları arasında işçi lehine ayrımcılık yapıldığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi neticesinde açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Anayasa Mahkemesi, benzer iddiaları Mustafa Altın ([GK], B. No: 2018/10018, 27/10/2021) kararında incelemiştir. Anılan kararda, olay tarihinde yürürlükte bulunan 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı mülga İş Mahkemeleri Kanunu'nda iş mahkemesi kararlarına karşı karar düzeltme kanun yolu ihdas edilmediğinden kesinleşmiş olan mahkeme kararının maddi hata denetimi adı altında yeniden delil değerlendirmesi yapılarak hükmün esasını değiştirecek şekilde kanun yolu denetimine tabi kılınmasının mümkün olmadığı, kanuni dayanağı olmaksızın kesinleşmiş hükme müdahale edilmesini gerektirecek zorlayıcı ve istisnai durumların yine usul hukukunda öngörülen müesseseler çerçevesinde objektif ve kabul edilebilir ölçüde ortaya konulmadığı belirtilerek adil yargılama hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (Mustafa Altın, §§ 66-73).

11. Başvuruda, anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu bağlamda Dairenin usul hukukunda öngörülmemiş bir yöntemle kanuni dayanağı olmaksızın kesinleşmiş hükme müdahale edilmesini gerektirecek zorlayıcı ve istisnai durumları yine usul hukukunda öngörülen müesseseler çerçevesinde objektif ve kabul edilebilir ölçüde ortaya koymadan başvurucunun lehine olan nihai, bağlayıcı mahkeme kararının hüküm ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde bozma kararı verdiği anlaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle kesin nitelikteki mahkeme hükmünün yeni bir mahkeme kararıyla etkisiz hâle getirilmesi suretiyle başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

12. Dolayısıyla başvurunun bu kısmı ile ilgili olarak Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

13. Başvurucu; ayrıca Bodrum İş Mahkemesinin maddi hata dilekçesi üzerine verdiği ek kararın ve davacının bu ek karara verdiği temyiz dilekçesinin kendisine tebliğ edilmediğini, temyiz dilekçesine karşı cevap hakkını kullanamadığını ileri sürmüşse de Somut başvuruda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun anılan ihlal iddiaları yönünden ayrıca inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

14. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

15. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

16. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebi kabul edilmemiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Yargıtay 9. Hukuk Dairesine (E.2021/3818, K.2021/7965) iletilmek üzere Bodrum İş Mahkemesine (E.2020/514, K.2021/46) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.387,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AZİZ BANKUR VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/25145 | Karar tarihi: 14.06.2023

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/25145

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

AZİZ BANKUR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/25145)

Karar Tarihi: 14/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 8/11/2023-32363

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : 1. Aziz BANKUR

2. Emine BANKUR

3. Fatma SAKA

4. Zeynep SAKA

Başvurucular Vekili : Av. Ali ÖMÜRLÜBAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, vazife malullüğüne ilişkin iptal davasında davanın sonucuna etkili iddianın karşılanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/8/2018tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. 2018/25147 numaralı başvuru dosyasının hukuki ve fiilî irtibat nedeniyle 2018/25145 numaralı başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/25145 numaralı dosya üzerinden yürütülmesine ve diğer dosyanın kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

7. İkinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Bitlis Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesinde şube müdürü olarak görev yapan R.Ç. İzmir Emniyet Müdürlüğüne atanmıştır. R.Ç. İzmir'e gitmek üzere Bitlis'ten ayrılmak için Muş'taki havaalanına gideceği sırada 15/9/2015 tarihinde koruma talep etmiştir. Bitlis Valiliğinin 17/9/2015 tarihli yazısıyla, başvurucuların murisleri olan polis memurları C.B. ve S.S. ile birlikte polis memuru V.B.E.nin de aralarında olduğu dört kişilik bir ekip koruma için görevlendirilmiştir. Görevlendirmeye ilişkin yazıda "Muş-Bitlis karayolunda gerçekleşen yol kesme ve mayınlı saldırılar gibi terörist eylemler de gözönünde bulundurularak yol güvenliğinin sağlanması" amacına yer verilmiştir. 17/9/2015 tarihinde koruma ekibi havaalanına giderken içinde bulundukları resmî araç, tırla çarpışmış; polis memurları C.B., S.S. ile V.B.E. olay yerinde şehit olmuştur. Olaya dair 2/10/2015 tarihli şehitlik durum belgesi düzenlenmiştir. Belgede şu tespitlere yer verilmiştir:

"... değişik tarihlerde alınan istihbari bilgilerde rütbeli polis ve askeri personele, eş ve çocuklarına yönelik saldırı, suikast ve kaçırma eylemleri yapılabileceği, ... terör örgütünün polis ve asker eşlerine yönelik eylem planlamaları, terör örgütü mensuplarının karayolları üzerinde sözde yol çalışması yapıyor gibi gözükerek yol üzerinde işaretlemeler yapıp suikast tarzı eylem planı hazırlığında olmaları, 7/8/2015 tarihinde Bitlis-Muş karayolu Kolbaşı mevkiinde terör örgütü mensuplarının yol kesme ve menfeze patlayıcı madde yerleştirerek patlama yaptıkları, 17/9/2015 tarihinde saat 00.30 sıralarında 3 terör örgütü mensubunun Muş ili Hasköy ilçesi Karakütük Köyü yol ayırımı ile Eşmepınar Köyü arasındaki Muş-Bitlis karayolunun kenarında görüldüğü bilgisi alınması ve terör örgütünün personelimizin kullanmış olduğu resmi ve sivil araçlara yönelik keşif faaliyetlerini tamamladıkları yönündeki istihbari bilgiler nedeniyle, Bitlis-Muş karayolu üzerinde personelimize karşı yapılabilecek herhangi bir terör saldırısını önlemek amacıyla, ... 17/9/2015 tarihinde Muş

iline gidip gelmek üzere görevlendirilmiş olup; görevifa edilirken ... tır ile çarpışması sonucu ... polis memuru V.B.E. ve ... polis memuru C.B. olay yerinde, ... polis memuru S.S. tedavi için götürüldüğü Muş Devlet Hastanesinde şehit olmuştur..."

10. C.B. şehit olması nedeniyle 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında vazife malulü olarak kabul edilmiş ve mirasçıları olan başvuruculara anılan Kanun kapsamında aylık bağlanmıştır. Birinci ve ikinci başvurucu, murisleri C.B.nin terör saldırısını önlemek amacıyla görev yaptığı sırada ölmesi nedeniyle şehit kabul edilmesine bağlı vazife malullüğünün 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirterek 18/2/2016 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) başvurmuştur. Başvuru, vefatın 3713 sayılı Kanun kapsamına girmediği gerekçesiyle 9/3/2016 tarihli işlemle reddedilmiştir. Benzer şekilde S.S.nin şehit olması nedeniyle üçüncü ve dördüncü başvuruculara da 2330 sayılı Kanun kapsamında aylık bağlanmıştır. Söz konusu başvurucular da S.S.nin terör saldırısını önlemek amacıyla görev yaptığı sırada şehit olması nedeniyle vazife malullüğünün 3713 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirterek SGK'ya başvurmuş, başvuruları 25/4/2016 tarihli işlemle benzer gerekçeyle reddedilmiştir.

11. Başvurucular, vazife malullüğünün 3713 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmesine yönelik başvurularının reddine dair işlemlerin iptali talebiyle ayrı ayrı dava açmıştır. Dava dilekçelerinde özetle murislerinin şehit olduğu esnada terör olaylarının engellenmesi amacıyla görevli olduğunu, terör olaylarının etkisinden ötürü her türlü kazaya bağlı olarak meydana gelen olayların 3713 sayılı Kanun kapsamına girdiğini, bu nedenle murislerinin 3713 sayılı Kanun kapsamında vazife malulü olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

12. Ankara 17. İdare Mahkemesince 20/12/2016 tarihinde, Ankara 11. İdare Mahkemesince de 22/12/2016 tarihinde dava konusu işlemler iptal edilmiştir. Kararlarda, başvuruculaın murislerinin terör eylemlerinin önlenmesi amacıyla yol güvenliğinin sağlanması için görevlendirildiği ve trafik kazasının terör bölgesinde meydana geldiği ifade edilmiştir. Ölüme sebebiyet veren görevin terörle mücadele kapsamında ve rutin bir görev olarak nitelendirilemeyecek olması nedeniyle dava konusu işlemlerin hukuka aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

13. SGK, kararlara karşı istinaf yoluna başvurmuş; istinaf dilekçelerinde özetlevefat eden kişinin 3713 sayılı Kanun kapsamında vazife malulü sayılabilmesi için terör olayının engellenmesi amacıyla görevlendirilmesinin yeterli olmadığı, aynı zamanda ölümünün de terör olayının engellenmesi sırasında gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca başvuruculaın murislerinin vefatına neden olan trafik kazasının terör olayının engellenmesine yönelik görevin ifası sırasında değil trafik ve yol güvenliğine yönelik görevin ifası sırasında meydana geldiğini, bu sebeple 3713 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir.

14. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesi (Daire) 22/6/2018 tarihinde verdiği kararlarıyla istinaf taleplerini kabul ederek davaları kesin olarak reddetmiştir. Kararlarda; trafik ve yol güvenliğine yönelik görevler sonucu oluşan maluliyetlerin 2330 sayılı Kanun kapsamında olduğunu, terör olaylarının önlenmesi, takibi veya etkisiz hâle getirilmesi amacıyla ifa edilen görevler sırasında ya da bu görevlere gidiş ve dönüşler esnasında meydana gelen kazaların ise 3713 sayılı Kanun kapsamında yer aldığını belirtmiştir. Başvuruculaın murislerinin Bitlis Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube

müdürünün İzmir'e atanması nedeniyle havaalanına gidişi sırasında yol güvenliğini sağlamakla görevlendirildiğini, bu görevi ifası sırasında geçirdikleri trafik kazası sonucu vefat ettiklerini açıklamıştır. Mahkeme; olayın terör olaylarının önlenmesi, takibi veya etkisiz hâle getirilmesi amacıyla ifa edilen görev esnasında gerçekleşmemesi nedeniyle 3713 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilemeyeceği sonucuna varmıştır. Kararların gerekçelerinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu itibarla, davacılar murisinin bir terör olayının önlenmesi, takibi veya etkisiz hale getirilmesi amacına yönelik göreve gidiş-dönüş esnasında değil, Bitlis İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürünün İzmir'e atanması nedeniyle Muş Havaalanına gidişi sırasında yol güvenliğini sağlamakla görevlendirildiği sırada geçirdiği trafik kazası sonucu vefat ettiği dikkate alındığında, davacılar murisinin ölüm olayının 3713 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmesi mümkün bulunmadığından, davacıların bu konudaki taleplerinin reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır."

15. Nihai kararlar 31/7/2018 ve 2/8/2018 tarihinde başvuruculara tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucular 31/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Öte yandan başvuruya konu trafik kazasında başvurucuların murisleri haricinde F.E. ve A.L.E.nin murisi olan V.B.E. de şehit olmuştur. Başvurucular gibi F.E. ve A.L.E.nin vazife malullüğünün 3713 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine yönelik başvurusu SGK tarafından reddedilmiş ve işleme karşı dava açılmıştır.

18. Ankara 16. İdare Mahkemesi 5/1/2018 tarihinde işlemi iptal etmiş; kararda trafik kazasının terör eylemlerinin önlenmesi amacıyla yol güvenliğinin sağlanması için yapılan görevlendirme nedeniyle meydana geldiğini belirtmiştir. Karara karşı yapılan istinaf başvurusu üzerine Daire 18/12/2019 tarihinde mahkeme kararını kaldırarak davanın görev yönünden reddine karar verilmesi gerektiğini ifade etmiş; kararda V.B.E.nin 21/6/2015 tarihinde göreve başlaması, ilk defa bu tarihten itibaren 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 4-c maddesi kapsamında sigorta tescilinin yapılması nedeniyle 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu kapsamında iştirakçiliğinin bulunmadığını belirtmiş, bu nedenle uyuşmazlığın çözümünde 5510 sayılı Kanun uyarınca iş mahkemelerinin görevli olduğu sonucuna varmıştır. Ankara 16. İdare Mahkemesi 21/2/2020 tarihinde bozma kararına uyarak davayı görev yönünden reddetmiştir.

19. Anılan karar uyarınca F.E. ve A.L.E. 17/3/2020 tarihinde Ankara 27. İş Mahkemesinde (İş Mahkemesi) dava açmıştır. İş Mahkemesi 9/2/2021 tarihinde davayı kabul etmiş; kararda, davacıların şehit olan murisi ile birlikte dört personelin olası suikast, kaçırma, yol kesme ve bombalı saldırılar gibi terör eylemlerinin önlenmesi ve yol güvenliğinin sağlanması amacıyla görevlendirildiğini belirtmiştir. Kazanın bu görevin icrası esnasında meydana gelmesine bağlı olarak görevin terörle mücadele kapsamında olduğu ve 3713 sayılı Kanun'un somut olayda uygulanması gerektiği sonucuna varmıştır. Karara karşı yapılan istinaf başvurusu Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 11. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) tarafından 30/9/2021 tarihinde reddedilmiş, bu karar Yargıtay 10. Hukuk Dairesi tarafından 10/5/2022 tarihinde onanmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

20. 3713 sayılı Kanun'un 21. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...kamu görevlilerinden yurtiçinde ve yurtdışında görevlerini ifa ederlerken veya sıfatları kalkmış olsa bile bu görevlerini yapmalarından dolayı terör eylemlerine muhatap olarak yaralanan, engelli hâle gelen, ölen veya öldürülenler hakkında 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanır. Ayrıca;

...

(Ek fıkra: 4/7/2012-6353/75 md.) Kamu görevlileri ile birinci fıkranın (h) ve (j) bentleri kapsamına girenlerden terör olaylarını önlemek amacıyla her türlü patlayıcı maddeye bağlı olarak meydana gelen olaylar sonucunda ya da her ne şekilde olursa olsun terör olaylarının önlenmesi, takibi veya etkisiz hale getirilmesi amacıyla ifa edilen görevler sırasında veya bu görevlere gidiş dönüşler esnasında meydana gelen kazalar sonucunda yaralanan, engelli hâle gelen, hastalanan veya hayatını kaybedenler, birinci fıkranın durumlarına uygun hükümlerinden yararlandırılır."

B. Danıştay Kararları

21. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 18/5/2015 tarihli ve E.2013/1887, K.2015/1896 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Ankara 9. İdare Mahkemesinin 22/02/2007 günlü, E:2006/832, K:2007/244 sayılı kararıyla; davacının trafik kazasında şehit olan kardeşinin ölümünün de terör olaylarının önlenmesi kapsamında değerlendirilerek 3713 sayılı Kanun'un Ek 1. maddesinin (a) bendinde sayılan haktan yararlandırılmak suretiyle durumuna uygun bir işe yerleştirilmesi gerektiği açık olup, aksi yönde tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle anılan işlemin iptaline karar verilmiştir

Anılan karar Danıştay Onikinci Dairesinin 12/07/2011 günlü, E:2009/1354, K:2011/3898 sayılı kararıyla; davacının kardeşinin Sivas İl Jandarma Komutanlığında askerlik görevini yapmakta iken 12/06/2000 tarihinde Kayseri Jandarma Bölge Komutanlığınca yapılan emniyet, asayiş ve terör ile ilgili değerlendirme ve planlama için Tokat İlinde bulunan İl Jandarma Komutanını almak üzere görevlendirilen aracın şoförü olarak görevli iken meydana gelen trafik kazası sonucu şehit olduğu, davacının, şehit olan kardeşinin durumunun 3713 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmek suretiyle kendisine iş imkanı sağlanması istemiyle yaptığı başvurusunun, ölüm olayının trafik kazası sonucunda meydana gelmiş olması nedeniyle 3713 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilemeyeceği gerekçesiyle reddi üzerine bakılan davanın açıldığı; olayda, davacının Sivas İl Jandarma Komutanlığında askerlik görevini yapmakta olan kardeşinin, trafik kazası sonucu hayatını kaybettiği, olayın 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun Ek 1. maddesinde tanımlanan terör eylemleri nedeni ve etkisiyle gerçekleşmediği, trafik kazası sonucu olduğu, bu durumda, davacının istihdamı için 3713 sayılı Kanun'un Ek 1. maddesinde öngörülen şartların gerçekleşmediği anlaşıldığından, davacının işe alınma istemiyle yaptığı başvurusunun reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle bozulmuş ise de; İdare Mahkemesince, bozma kararına uyulmayarak, dava konusu işlemin iptali yolundaki ilk kararda ısrar edilmiştir

...

Temyiz edilen kararla ilgili dosyanın incelenmesinden; Ankara 9. İdare Mahkemesince verilen kararın usul ve hukuka uygun bulunduğu, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenlerinin

kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte olmadığı anlaşıldığından, davalı idarenin temyiz isteminin reddine...oyçokluğu ile karar verildi."

22. Danıştay Onikinci Dairesinin 8/12/2021 tarihli ve E.2018/2846, K.2021/6423 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"İlk Derece Mahkemesi kararının özeti: Ankara 7. İdare Mahkemesince, 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Ödenmesi Hakkında Kanun ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda yer alan hükümler uyarınca, terör olaylarının önlenmesi amacıyla kurulan üs bölgelerinde görevli askeri personelin, üs bölgeleri arasındaki intikal faaliyetlerinin yürütülen görevin bir parçası olması nedeniyle, davacılar murisinin görevi esnasında askeri araçla seyir halindeyken geçirdiği trafik kazası sonucu vefat etmesi olayının terör eylemlerinin önlenmesi faaliyetinden bağımsız düşünülemeyeceği gerekçesiyle, dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.

...

Temyizen incelenen karar usul ve hukuka uygun olup, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir."

23. Danıştay Onikinci Dairesinin 9/11/2021 tarihli ve E.2018/3121, K.2021/5528 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"İlk Derece Mahkemesi kararının özeti: Ankara 2. İdare Mahkemesinin 19/11/2015 tarih ve E:2014/1717, K:2015/1604 sayılı kararıyla; terörle mücadele kapsamındaki operasyonlarda uzun süre kar üstünde kalması nedeniyle rahatsızlanan davacının, rahatsızlığının tedavisi için hastaneye gittiği ve hastaneden birliğine yani görev yerine dönerken trafik kazası geçirdiği görüldüğünden, davacının maluliyetine sebep olan olayın görevin dışında kabul edilmesine imkan olmadığı gibi maluliyetin terör olaylarının neden ve etkisi ile meydana geldiği ve davacının terörle mücadele görevi kapsamında malul olduğu anlaşıldığından, 3713 sayılı Kanun hükümlerinden yararlandırılması gerekirken aksi yönde tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık görülmediği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptali ile yoksun kalınan parasal haklarının başvuru (17/07/2014) tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte davacıya ödenmesine karar verilmiştir.

...

Temyizen incelenen karar usul ve hukuka uygun olup, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir."

24. Danıştay Onikinci Dairesinin 14/10/2021 tarihli ve E.2018/3110, K.2021/4920 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"İlk Derece Mahkemesi kararının özeti: Ankara 4. İdare Mahkemesince verilen 24/02/2016 tarih ve E:2015/182, K:2016/470 sayılı kararla; davacının terör bölgesinde göreve yeni başlayan polis memurlarına bölgeyi tanıtmak ve bölgede bulunan hassas noktaları göstermek amacıyla ringgörevini icra ederken meydana gelen trafik kazası sonucu yaralandığı, kazanın terör bölgesinde meydana gelmesi ve yaralanmaya sebebiyet verilen görevin terörle mücadele kapsamında bulunduğunun açık olduğu, bunun bir rutin devriye görevi olarak nitelendirilemeyeceği ve 3713 sayılı Kanun kapsamında gerçekleştiğinin kabulü gerekeceğinden, dava konusu işlemde hukuka uyarlık görülmediği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.

...

Temyizen incelenen karar usul ve hukuka uygun olup, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir."

25. Danıştay Onikinci Dairesinin 10/6/2020 tarihli ve E.2018/4644, K.2020/2257 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Ekte gönderilen,

1-25/11/1995 tarihli Trafik Kazası Tespit Tutanağında; Siirt-Batman karayolu 22. km'de meydana gelen trafik kazasında Kurtalan ilçesinden Siirt istikametine seyir halinde olan davacıların murislerinin içerisinde olduğu aracın sol ön lastiğinin patlaması nedeniyle aracın kontrolden çıkması sonucunda karşı yönden gelen araca çarpması neticesinde meydana geldiği, her iki araç sürücülerinin hiç bir kusur ve kabahatlerinin olmadığı belirtilmiştir.

2- Siirt Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü'nün 17/11/1995 tarih ve 2914sayılı olurları ile; davacıların murisleri [K.A.]'ın Kurtalan İlçe İstihbarat Grup Amirliğinde geçici olarak görevlendirildiği, adı geçenin 24/11/1995 tarihinden itibaren İlçe Emniyet Müdürlüğü'nde göreve başladığı anlaşılmıştır.

3- Şehitlik Durum Belgesinde ise; davacıların murisi olan [K.A]'ın olay anında görevli olduğu belirtilmiştir.

Bu duruma göre, 04/07/2012 tarih ve 6353 sayılı Kanun'un 75. maddesi ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 21. maddesine eklenen fıkra ile terör olaylarını önlemek amacıyla her türlü patlayıcı maddeye bağlı olarak meydana gelen olaylar sonucunda ya da her ne şekilde olursa olsun terör olaylarının önlenmesi, takibi veya etkisiz hale getirilmesi amacıyla ifa edilen görevler sırasında veya bu görevlere gidiş dönüşler esnasında meydana gelen kazalar sonucunda yaralanan, sakatlanan, hastalanan veya hayatını kaybedenlerin, 3713 sayılı Kanun'un durumlarına uygun hükümlerinden yararlandırılacakları kurala bağlanmış olduğu göz önüne alındığında, davacıların murislerinin ölüm olayının 3713 sayılı Kanun kapsamında olduğu açıktır."

26. Danıştay Onbirinci Dairesinin 5/5/2015 tarihli ve E.2012/2570, K.2015/1919 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Diyarbakır İlinden, atanmış olduğu Hakkari İline gitmek için Van Kabul ve Toplanma Merkezince güvenlik sebebiyle emniyetli gün olarak belirlenen 2.6.2008 tarihinde diğer askeri personel ile birlikte seyir halinde iken meydana gelen kazada yaralanan davacının, Türk Silahlı Kuvvetler mensubu olarak güvenlik ve asayişin temininden sorumlu olduğu tartışmasızdır. İç güvenlik ve asayişin temininden sorumlu olan davacının söz konusu sorumluluğu devam ederken yaralanmış olması nedeniyle 2330 sayılı Kanun kapsamında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrıca davacının, her ne kadar terör örgütüyle bilfiil mücadele esnasında yaralanmadığı açık ise de, yeni görev yeri olan Hakkari İli, Çukurca İlçesindeki birliğine gitmeye çalıştığı sırada geçirdiği trafik kazası sonucunda yaralanması olayının terör eylemlerinin önlenmesi faaliyetinden bağımsız olarak düşünülemeyeceği açıktır. Bu durumda; terör eylemlerinin neden ve etkisiyle oluştuğu kanaatine ulaşılan yaralanma olayı nedeniyle, davacının yukarıda değinilen 3713 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilerek aylık bağlanması gerekirken aksi yönde tesis edilen işlemde ve bu işleme karşı açılan davanın reddine ilişkin İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır."

27. Danıştay Onbirinci Dairesinin 5/5/2015 tarihli ve E.2012/2567, K.2015/1918 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dosyanın incelenmesinden, davacının 5.4.2006 tarihinde Sivas İl Jandarma Komutanlığı emrinde görev yapmakta iken, Erzurum İl Jandarma Komutanlığının mesaj emriyle Erzurum ilinden Hınıs-Varto-Muş istikametine ring aracı ile 6 terör hükümlüsü ile 1 adi tutuklunun sevk edilmesi esnasında muhafız olarak Hınıs İlçe Jandarma Komutanlığınca görevlendirildiği, Varto ilçe sınırına kadar görevini ifa ettikten sonra dönüş esnasında içinde bulunduğu aracın Hınıs ilçe merkezinde bulunan yolun ıslak ve kaygan olması nedeniyle virajı alamayarak kontrolden çıkıp takla atması sonucu meydana gelen trafik kazasında yaralandığı, Jandarma Genel Komutanlığının 6.10.2006 tarihli yazısı ekinde gönderilen raporlar ile davacının maluliyetinin tespit edilmesinin istenilmesi üzerine ilgili hakkında Erzurum Mareşal Çakmak Asker Hastanesince düzenlenen 9.8.2006 günlü, 478 sayılı sağlık kurulu raporunun Emekli Sandığı Sağlık Kurulunca incelenmesi sonucu 9.11.2006 günlü, 3762 sayılı karar ile davacının sürekli olarak vazife malulü olduğuna karar verildiği ve aylık bağlandığı, daha sonra davacı tarafından davalı idareye yapılan başvuru ile kendisine 3713 sayılı Kanun hükümleri uyarınca aylık bağlanması isteğiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle temyizen incelenen davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Olayda; davacının, her ne kadar terör örgütüyle bilfiil mücadele esnasında yaralanmadığı açık ise de, 6 terör hükümlüsü ile 1 adi tutuklunun sevk edilmesiyle ilgili görevli bulunduğu sırada geçirdiği trafik kazası sonucunda yaralanmasının, terör eylemlerinin önlenmesi faaliyetinden bağımsız olarak düşünülemeyeceği açıktır. Bu durumda; terör eylemlerinin neden ve etkisiyle oluştuğunun kabulü gerekli olan yaralanma olayı nedeniyle, davacının yukarıda bahsi geçen Kanun kapsamında değerlendirilerek aylık bağlanması gerekirken aksi yönde tesis edilen işlemde ve bu işleme karşı açılan davanın reddine ilişkin İdare Mahkemesi kararında hukuka uygunluk bulunmamaktadır."

28. Danıştay Onbirinci Dairesinin 16/4/2013 tarihli ve E.2010/8709, K.2013/3814 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dosyanın incelenmesinden; davacının Hakkari İli Özel Harekât Şube Müdürlüğü emrinde görev yapmakta iken geçici görevli olarak gittiği Şemdinli İlçesinden dönerken, içinde bulunduğu aracın teknik arıza yapması nedeniyle meydana gelen trafik kazası sonucu yaralandığı, davacı tarafından, 3713 sayılı Kanun hükümlerinden yararlandırılmak istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle temyizen incelenen davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Olayda; davacının, her ne kadar terör örgütüyle bilfiil mücadele esnasında yaralanmadığı açık ise de, görevli bulunduğu sırada geçirdiği trafik kazası sonucunda yaralanması olayının terör eylemlerinin önlenmesi faaliyetinden bağımsız olarak düşünülemeyeceği açıktır. Bu durumda; terör eylemlerinin neden ve etkisiyle oluştuğunun kabulü gerekli olan yaralanma olayı nedeniyle, davacının yukarıda bahsi geçen Kanun kapsamında değerlendirilmesi gerekirken aksi yönde tesis edilen işlemde ve bu işleme karşı açılan davanın reddine ilişkin İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır."

29. Danıştay Onbirinci Dairesinin 8/2/2013 tarihli ve E.2010/2290, K.2013/1059 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dosyanın incelenmesinden; davacılar murisinin askerlik görevini yapmakta iken 30/6/2000 tarihinde sürücüsü olduğu askeri araç ile terörist faaliyetlerden tümgenerali korumak için

eskortlama görevi yaptığı sırasında meydana gelen trafik kazası sonucu vefat ettiği, davacılar tarafından, oğullarının vefatı sebebiyle, 3713 sayılı Kanun hükümlerinden yararlandırılmak istemiyle yaptıkları başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle temyizen incelenen davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Olayda; davacının, her ne kadar terör örgütüyle bilfiil mücadele esnasında vefat etmediği açık ise de, görevli bulunduğu sırada geçirdiği trafik kazası sonucunda vefat etmesi olayının terör eylemlerinin önlenmesi faaliyetinden bağımsız olarak düşünülemeyeceği açıktır. Bu durumda; terör eylemlerinin neden ve etkisiyle oluştuğunun kabulü gerekli olan ölüm olayı nedeniyle, davacının yukarıda bahsi geçen Kanun kapsamında değerlendirilmesi gerekirken aksi yönde tesis edilen işlemde ve bu işleme karşı açılan davanın reddine ilişkin İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır."

C. Yargıtay Kararları

30. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2022/8804, K.2022/12428 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

" Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 11. Hukuk Dairesince verilen kararın, davalı Kurum vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine .... gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tespit edildi."

Dosyadaki yazılara, hükmün Dairemizce de benimsenmiş bulunan yasal ve hukuksal gerekçeleriyle dayanağı maddî delillere ve özellikle bu delillerin takdirinde bir isabetsizlik görülmemesine göre, yerinde bulunmayan bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA... karar verildi.'

Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 11. Hukuk Dairesince verilen kararın ilgili kısmı ise şöyledir:

'Somut olayda; 14/6/2012 tarihinde piyade uzman çavuş olarak TSK de 4/1-c kapsamında görev yapan davacının 14/11/2014 te Rahmo tepe üst bölgesi Yüksekova Hakkari de bulunan üst bölgesindeki su deposu inşaat faaliyetlerinde kullanılmak üzere getirilen kum ve kilit taşlarının taşınması loder ile kamyona yüklenmesi, bu amaçla kamyonun yolda ilerlemesi için dozer aracının yolun tasfiyesini yapması aşamasında, EMNİYET ALMAK amacıyla piyade er [R.Ç.] ile birlikte görevlendirildiği, 6/11/2014 tarihinde de yapılacak inşaat ile ilgili genel bir emir yayınlandığı, davacının bu kapsamda görevlendirildiği, bu işte kullanılan kepçenin yolda stop etmesi sırasında geri kaydığı yan yatması sonucu meydana gelen kazada yaralanarak beyin hasarı meydana geldiği ve GATA 'ne ait 10/10/2016 tarih 12330 sayılı rapor ile TSK da görev yapamaz kararı verildiği, 15.06.2017 tarihinde emekliye sevk edilerek 15.07.2017 tarihinden itibaren 5510 sayılı kanunun 47. Maddesi uyarınca vazife malullüğü aylığı bağlandığı, 21.07.2017 tarihli 3713 sayılı Yasadan yaralanma talebinin ise zımnen reddedildiği, davacının 3713 sayılı Yasanın 21. Maddesinin j-2. Bendi uyarınca terör olaylarının önlenmesi amacıyla yol emniyetini sağlamak için görevli olduğu sırada kaza geçirdiği gerekçesiyle 3713 sayılı Kanunun malullük aylığına ilişkin hükümleri uygulanması gerektiğinden mahkemenin kabule dair maddi vakıa ve hukuki değerlendirmesinde usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı anlaşılmakla davalı vekilinin istinaf başvurusunun 6100 sayılı HMK 353/1-b.1 maddesi uyarınca esastan reddine karar verilmiştir.' "

31. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 20/2/2023 tarihli ve E.2023/355, K.2023/1410 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacı vekili dava dilekçesinde; davacının uzman çavuş olarak Jandarma Komando Özel

Hareket Tabur Komutanlığı Diyarbakır emrinde görevli iken 05.10.2018 günü terörle mücadele harekatı kapsamında görevlendirilen timin operasyona hazırlığı maksadıyla yaptığı silah bakım faaliyet sırasında yaralandığını, olay sonrasında davacının engel durumunun %59 olarak belirlendiğini, 14.10.2019 günlü dilekçe ile kuruma başvuru yapılarak vazife maluliyeti yönünden talepte bulunulduğunu ancak talebin zımnen red edildiğini, kurum işleminin yerinde olmadığını, davacının görevinin ayrıca 3713 sayılı Kanun kapsamında olup, bu kapsamda terör önleme faaliyeti içeresinde iken yaralandığını, bu sebeple vazife malullüğü aylığının 3713 sayılı Kanun kapsamında bağlanması gerektiğini, bu kabul edilmezse dahi 2330 sayılı Kanun kapsamında görevde bulunduğunu, bu kapsamda aylık bağlanması gerektiğini, Ankara 4. İdare Mahkemesi' ne açılan dava sonucunda 2019/2372 E, 2020/535 K sayılı karar ile iş mahkemesinin görevli olduğuna karar verildiğini, bu nedenle davacının askerliğin sebep ve tesiri ile malul hale geldiğinin tespit edilerek davacıya öncelikle 3713 sayılı Kanun gereği vazife malullüğü aylığı bağlanması, bu talep kabul görmez ise 2330 sayılı Kanun gereğince vazife malullüğü aylığı bağlanması ve olay tarihinden itibaren bağlanacak aylık ve yapılacak ödemelerin yasal faiziyle ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

...

Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile "Somut olayda, davacının bulunduğu askeri birliğin o an operasyonda bulunan birliğin ihtiyati olarak görevlendirilmiştir. Birlik operasyona hazırlık işlerini icra ederken davacı yaralanmıştır. Operasyonun hazırlık aşaması, terörle mücadelenin bir parçasıdır. Törörle mücadelenin sadece fiilen salt operasyon olarak ele alınması hatalıdır. Çünkü operasyonun icrası için hazırlık aşaması zorunlu bir unsurdur. Dolayısıyla davanın kabulüne yönelik mahkeme kararıyerinde olmuştur." gerekçeleriyle davalı kurum vekilinin istinaf başvurusunun Hukuk Muhakemeleri Kanununun 353/1-b.1 maddesi gereğince esastan reddine karar verilmiştir.

...

Temyiz olunan Bölge Adliye Mahkemesi kararının 6100 sayılı Kanun'un 370 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca ONANMASINA, ... karar verildi."

32. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 2/11/2022 tarihli ve E.2022/4850, K.2022/13586 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava, 3713 sayılı kanun kapsamında vazife malulü olduğunun tespiti ile bu kanun kapsamında vazife malulü aylığı bağlanması gerektiğinin tespiti istemine ilişkindir.

İlk Derece Mahkemesince, hükümde belirtilen gerekçelerle davanın kısmen kabulüne dair verilen karara karşı davalı Kurum vekilince istinaf yoluna başvurulması üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 11. Hukuk Dairesince istinaf isteminin esastan reddine karar verilmiştir.

....

Ankara 37. İş Mahkemesi hükmünün ... DÜZELTİLEREK ONANMASINA, ... oybirliğiyle karar verildi."

Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 11. Hukuk Dairesince verilen kararın ilgili kısmı ise şöyledir:

Somut olayda, Suriye sınırında mayınlı bölgeden kaçak giriş yapmaya çalışan bir grubun

varlığının tespiti üzerine söz konusu bölgeye intikal eden davacının toprak set nedeniyle araç içinden söz konusu grubu göremediğinden görüş açısını genişletmek amacıyla araç üzerine çıktığı ve nereden geldiği anlaşılamayan bir mermiyle yaralandığı, davacının görev yaptığı sınır bölgesinde terör olaylarının yoğun olduğu ve sınır ötesinde yaşanan olaylar göz önüne alındığında davacının terör riski çok yüksek bir bölgede görev yaptığı hususunda kuşku bulunmadığından, meydana gelen yaralanma olayının terörle mücadele görevinden kaynaklandığı anlaşıldığından mahkeme kararının vakıa ve hukuki değerlendirmesinde usul ve esas yönünden yasaya aykırılık bulunmadığı kanaatine varılmakla davalı Kurum vekilinin istinaf isteminin 6100 sayılı HMK'nın 353/1-b.1 maddesi uyarınca esastan reddine karar verilmiştir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Anayasa Mahkemesinin 14/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

34. Başvurucular, murislerinin terör eylemlerinin önlenmesi amacıyla görevlendirildiği açık olduğu hâlde 3713 sayılı Kanun hükümlerinden yararlandırılmamaları üzerine açtıkları davanın Danıştayın yerleşik içtihadına aykırı şekilde reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

35. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

36. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaların iddiası adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

38. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında da belirtildiği üzere Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

39. Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

40. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve

denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddiaların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmelerinin ve demokratik bir toplumda kendileriyle ilgili verilen yargı kararlarının sebeplerini öğrenmelerinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34). Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

41. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelendiği gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği, davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce ilgili ve yeterli bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri, § 35).

42. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermesini gerektiren usule veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline yol açar (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

43. Başvuruculaların murislerinin emniyet müdürünün havaalanına gidişi sırasında terör saldırılarına karşı yol güvenliğinin sağlanması amacıyla görevlendirildikleri ve görevlerini yerine getirirken meydana gelen trafik kazası nedeniyle şehit oldukları hususunda tartışma bulunmamaktadır. Tartışma, söz konusu olayda 3713 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı noktasındadır. İlk derece mahkemeleri görevlendirmenin amacının yaşanabilecek terör saldırılarının önüne geçilmesi olduğunu dikkate alarak olayın 3713 sayılı Kanun kapsamında sayılması gerektiğini değerlendirmiştir. Buna karşılık Daire; yaşanan olayın yol güvenliğinin sağlanması esnasında meydana geldiğini, terör saldırılarının önlenmesi ile ilgisi olmadığını belirterek 3713 sayılı Kanun kapsamına girmeyeceği sonucuna varmıştır (bkz. §§ 12, 14).

44. Adli yargı mercileri ise yaşanan trafik kazasının olası suikast, kaçırma, yol kesme ve bombalı saldırılar gibi terör eylemlerinin önlenmesi ve yol güvenliğinin sağlanması amacıyla yapılan görevlendirmeden kaynaklanması nedeniyle terörle mücadele kapsamında olduğunu söylemiştir. Buna bağlı olarak da 3713 sayılı Kanun'un somut olayda uygulanması gerektiği sonucuna varmıştır (bkz. § 19).

45. Somut olayda başvuruculaların murisleri vazife malulü olarak değerlendirilmiş ve başvurucular 2330 sayılı Kanun kapsamındaki haklardan yararlandırılmıştır. Bununla birlikte başvuruculaların 3713 sayılı Kanun kapsamında tanınan haklardan yararlanmak amacıyla eldeki başvuruya konu süreci işlettikleri görülmüştür. 3713 sayılı Kanun'un ilgililere daha geniş sosyal ve ekonomik haklar sağladığı anlaşılmıştır. Başvuruya konu

uyuşmazlık, terör olaylarının söz konusu dönem itibarıyla yaygın olduğu bölgede olası terör saldırısının önlenmesi amacıyla verilen görevin yerine getirildiği sırada meydana gelen trafik kazası sonucunda gerçekleşen vefatın 3713 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğidir.

46. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine koyması söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevi kapsamındadır (Sebiha Kaya, B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 48).

47. 3713 sayılı Kanun'un 21. maddesinin birinci fıkrasında; kamu görevlilerinin görevlerini icra ederken terör eylemlerine muhatap olarak yaralanmaları, engelli hâle gelmeleri, ölmeleri veya öldürülmeleri durumunda 2330 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Ayrıca 21. maddenin birinci fıkrasına eklenen bentlerle 2330 sayılı Kanun hükümlerinin yanında ilgililerin durumlarına uygun olmak üzere ilave olarak ekonomik ve sosyal haklardan yararlandırılmaları öngörülmüştür. Bir başka deyişle olayın 3713 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmesi hâlinde 2330 sayılı Kanun'da verilmeyen ilave bazı hakların da ilgililere sağlanması amaçlanmıştır. 21. maddenin ek ikinci fıkrasında ise kamu görevlileri ile birinci fıkranın (h) ve (j) bentleri kapsamına girenlerden her ne şekilde olursa olsun terör olaylarının önlenmesi, takibi veya etkisiz hâle getirilmesi amacıyla ifa edilen görevler sırasında veya bu görevlere gidiş dönüşler esnasında meydana gelen kazalar sonucunda yaralanan, engelli hâle gelen, hastalanan veya hayatını kaybedenlerin birinci fıkranın durumlarına uygun hükümlerinden yararlanacağı belirtilmiştir(bkz. § 20).

48. Danıştay; içtihadında, olayın meydana gelişinin terör olaylarının önlenmesi, takibi veya etkisiz hâle getirilmesi amacıyla ifa edilen görevler ya da bu görevlere gidiş dönüşler sırasında yaşanan kaza sonucu oluşup oluşmadığını dikkate alarak değerlendirme yapmıştır. Bu değerlendirmeyi yaparken meydana gelen olayın terör eylemlerinin önlenmesi faaliyetinden bağımsız olarak gerçekleşip gerçekleşmediğini dikkate almıştır yani yaşanan trafik kazasının temelinde bir şekilde terör olaylarının önlenmesi amacı yatıyorsa bu durumda söz konusu olayın 3713 sayılı Kanun'dan ayrı düşünülemeyeceğine hükmetmiştir (bkz. §§ 21-29).

49. Yargıtay da Danıştay ile benzer şekilde somut olayın meydana geliş şeklini değerlendirerek terör olaylarının önlenmesi, takibi veya etkisiz hâle getirilmesi amacıyla ifa edilen görevler veya bu görevlere gidiş dönüşler sırasında kaza olması durumunda 3713 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanması gerektiğine karar vermiştir. Bu kapsamda terörle mücadele için hazırlık aşamasının dahi terörle mücadeleden ayrılamayacağını söyleyerek 3713 sayılı Kanun'un kapsamını belirlemiştir (bkz. §§ 30-32).

50. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli olmayıp aynı zamanda kararda yer alan gerekçenin ilgili ve yeterli olması şartı aranmaktadır. İlgili ve yeterli gerekçeden anlaşılması gereken ise mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca

varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 38-42).

51. Bu nedenle yaşanan bir olayın 3713 sayılı Kanun kapsamında olmadığı değerlendirilirken hangi sebeple bu sonuca varıldığının açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, olayın neden terör faaliyetini önleme amacı taşımadığını açıklamasıdır. Daire kararında, yaşanan olayın neden 3713 sayılı Kanun kapsamında olmadığı ilgili ve yeterli bir gerekçe ile tartışılmamıştır. Başvuruculların murisleri, yol kesme ve mayınlı saldırılar gibi terörist eylemler nedeniyle yol güvenliğini sağlamak için görevlendirilmiştir. Şehitlik durum belgesinde ise yapılabilecek herhangi bir terör saldırısını önlemek amacının önüne geçilmesi için görevlendirme yapıldığı açıkça belirtilmiştir (bkz. § 9). Havaalanına giderken yol güvenliğinin sağlanmasının altında terör faaliyetinin önlenmesinin olduğu hem görevlendirme yazısında hem de şehitlik durum belgesinde belirtilmesine karşın Daire, görevlendirmenin yalnızca yol güvenliğinin sağlanması için yapıldığını gerekçe göstererek 3713 sayılı Kanun'un uygulanamayacağı kanaatine varmıştır. Yaşanan olayın terör faaliyetinin önlenmesinden neden bağımsız kabul edilmesi gerektiğini ise ortaya koyamamıştır.

52. Sonuç olarak olayın neden 3713 sayılı Kanun kapsamına girmediği hususunun Daire kararlarının gerekçesinde yer almadığı görülmüştür. Daire, kararlarında başvuruculların murislerinin görevlendirilme amacını değerlendirmemiş; kazanın terör faaliyetini önleme amacı taşımadığına ilişkin kendi değerlendirmesini açıkça ortaya koymamıştır. Yalnızca havaalanına gidiş sırasında yol güvenliğinin sağlanmasından bahsetmiş, söz konusu görevlendirmenin arkasında yatan nedenleri gözönünde tutmadığı gibi bu nedenleri neden kabul etmediğini de söylememiştir. Diğer bir ifadeyle başvuruculların olayın 3713 sayılı Kanun kapsamında olduğuna ilişkin iddiaları açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvuruculların gerekçeli karar haklarının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

53. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

54. Başvurucular, Daire tarafından davanın kesin olarak reddedilmesi nedeniyle temyiz yoluna başvuramadıklarını belirterek hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiğini iddia etmişlerse de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiğine yönelik iddialar hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

55. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

56. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun

özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

57. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesine (E.2017/8624 ve E.2017/7426 sayılı kararlarla ilgi) iletilmek üzere Ankara 17. İdare Mahkemesine (E.2016/2282) ve Ankara 11. İdare Mahkemesine (E.2016/2131) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 589,40 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.489,40 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATİH SEYİS

B. No: 2018/32269 | Karar tarihi: 14.06.2023

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/32269

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

FATİH SEYİS BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/32269)

Karar Tarihi: 14/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 17/8/2023 - 32282

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucu : Fatih SEYİS

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza infaz kurumunda kalabalık odada tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının, kurum idaresi aracılığıyla, ücreti kendisince karşılanmak suretiyle süreli yayın

satın alma talebinin reddedilmesi nedeniyle de ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, başka bir ceza infaz kurumundan 12/4/2018 tarihinde naklen getirildiği Düzce T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) tahliye olduğu 22/1/2019 tarihine kadar barındırılmıştır.

3. Başvurucu, tutulduğu odada kalanların sayısının fazlalığı nedeniyle koşulların uygun olmadığından ve talep ettiği gazetenin satışının yapılmamasından şikâyet etmiş; odadaki kişi sayısının azaltılması ve gazetenin satışının yapılması talebiyle infaz hâkimliğine başvurmuştur. Hâkimlik; İnfaz Kurumuna nakil yoluyla ve aniden çok sayıda tutuklama olması nedeniyle kapasitenin çok üzerinde hükümlü ve tutuklu girişi yapıldığı, bu nedenle koğuşlarda kapasitenin çok üzerinde hükümlü ve tutuklu barındırıldığı, bu sorunun nakillerle giderilmeye çalışıldığı, başvurucunun satın almak istediği gazeteyle ilgili olarak da yeterli sayıda talep olmadığından gazetenin gazete bayisi tarafından İnfaz Kurumuna getirilmediği gerekçesiyle başvurucunun talebini reddetmiştir.

4. Başvurucunun hâkimlik kararına itirazı, kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle ağır ceza mahkemesince kesin olarak reddedilmiştir.

5. Nihai karar 2/10/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 15/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Bölüm, başvurunun Genel Kurula sevk edilmesine karar vermiştir.

7. Anayasa Mahkemesi, İnfaz Kurumundan başvurucunun tutulduğu sürece ilişkin ayrıntılı bilgi talep etmiştir. İnfaz Kurumunun gönderdiği yazılı cevaplara göre;

- Başvurucu, resmî kapasitesi 14 kişi olan B-5, B-11 ve B-4 No.lu koğuşlarda kalmıştır. Bu koğuşların yatakhane bölümü 44,3 m^2 ve 132,2 m^3tür. Yatakhanede iki katlı sekiz ranza vardır. Her bir ranzanın yüksekliği 153 cm, uzunluğu 2 m, genişliği 1 m'dir. Tutuklu ve hükümlüler dönüşümlü olarak ranzada veya yerde kendi yatağında yatmaktadır. Tutuklu ve hükümlülerin kendilerine ait dolaplarıbulunmaktadır.

- Koğuşlarda, televizyon ve yemek masalarının yer aldığı, ölçüleri 18,4 m^2 ve 59,2 m^3 olan ortak kullanım alanı vardır.

- Yatakhane bölümünde dört, ortak kullanım alanında demir parmaklıklı iki pencere bulunmaktadır. Pencerelerin her birinin sabit kısmı 113x41 cm, açılır (kanat) kısmı 107x42 cm'dir. Ranzalar pencerelerin açılmasını ve ışığı engellememektedir. Pencereler dışında havalandırma sistemi yoktur, ısıtma kalorifer sistemiyle sağlanmaktadır.

- Koğuştan bağımsız olmayan, 31 m^2 büyüklüğünde havalandırma bahçesi vardır. Tutuklu ve hükümlüler gün ışığı ile açılıp hava kararınca kapatılan havalandırma bahçesinden bu süre içinde kesintisiz olarak faydalanabilmektedir.

- İnfaz Kurumu daha sonra gönderdiği bir yazıda yatakhane bölümünün 660x680 cm (44 m^2), ortak kullanım alanının 480x680 cm (32 m^2), havalandırma bahçesinin 670x490 cm (32m^2), merdiven boşluğunun 350x110 cm ve 410x110 cm (toplam 8 m^2) olduğunu bildirmiştir.

- Koğuşların giriş katında yatakhane ve ortak kullanım alanından tamamen bağımsız, 3,3 m^2 büyüklüğünde iki tuvalet, 1,3 m^2 büyüklüğünde bir banyo vardır. Tuvalet ve banyonun

kullanım süresi yoktur, tuvalet ve banyo sürekli açıktır. Sıcak su, kota ve dakika sınırı olmadan verilmektedir.

- Koku, akma gibi nedenlerden dolayı bakım/onarım ihtiyacının olduğu, koğuşta barındırılanlar tarafından dilekçe verilmek suretiyle yazılı olarak bildirilmemiştir.

-İnfaz Kurumunda sabah ve akşam olmak üzere iki kez rutin olarak sayım yapılmaktadır.

8. Başvurucunun hangi koğuşta, kaç kişi ile, ne kadar süre barındırıldığına ilişkin ayrıntılı durum aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Koğuşun ölçümleri İnfaz Kurumunun ilk sunduğu ve Adalet Bakanlığı (Bakanlık) tarafından da teyit edilen verilere dayanmaktadır. Koğuşun toplam boyutu koğuş içi sıhhi tesisler hariç tutularak hesaplanmıştır.

Kişi Sayısı Kaldığı Tarih Aralığı Koğuşu Toplam Süre (gün) Kişisel Alan (m^2)

26 16/6/2018-16/7/2018 (30 gün) 16/9/2018-12/10/2018 (26 gün) 12/10/2018-16/10/2018 (4 gün) B-11 B-4 60 3,60

25 16/7/2018-16/8/2018 (30 gün) 17/10/2018-30/10/2018 (13gün) 1/11/2018-7/11/2018 (6 gün) 15/11/2018-22/1/2019 (67 gün) B-11 B-4 116 3,74

24 16/5/2018-16/6/2018 (30 gün) 16/8/2018-16/9/2018 (30 gün) 31/10/2018-1/11/2018 (1 gün) 8/11/2018-14/11/2018 (6 gün) B-11 B-4 67 3,90

23 16/4/2018-16/5/2018 (30 gün) B-11 30 4,07

21 12/4/2018-16/4/2018 (4 gün) B-5 4 4,46

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu; İnfaz Kurumu idaresi aracılığıyla, ücretini karşılamak suretiyle Yeni Asya gazetesini satın alma talebinin gerçeğe aykırı şekilde, yeterli talep olmadığı gerekçesiyle reddedildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık, başvurucunun iddialarının temellendirilememiş şikâyet niteliğinde olabileceğini, esas yönünden ise belirtilen ilgili mevzuat ve Anayasa Mahkemesi kararlarının yapılacak tespit ve değerlendirmelerde dikkate alınması gerektiğini beyan etmiştir. Başvurucu, karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Başvuru, ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi Recep Bekik ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/12936, 27/3/2019) kararında olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan bir başvuruyu inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Mahkeme, bu çerçevede süreli yayınların ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülere teslim edilip edilmemesinde keyfîliği engelleyecek, aynı hukuki durumda olanlara aynı uygulamanın yapılmasını sağlayacak, açık, yol gösterici ve istikrarlı idari uygulamaları garanti edecek bir mekanizmanın bulunmadığı gerekçesiyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Her ne kadar Recep Bekik ve diğerleri kararından sonra 14/4/2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun ve buna bağlı

düzenleyici işlemlerle bir dizi önlem alınmış ise de eldeki başvurunun söz konusu yasal ve uygulamaya dönük değişiklikten önceki müdahalelere ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple eldeki başvuru yönünden anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu; barındırıldığı koğuşun çok kalabalık olması nedeniyle tuvaletin önünde yattığını, koğuşta iki tuvalet, bir banyo olduğundan sürekli sıra beklediğini, temiz hava ve oksijene erişemediğini, sağlık ve hijyen açısından ciddi problemler olduğunu ileri sürmüştür. Bakanlık başvurucunun iddialarının savunulabilir bir iddia olup olmadığı hususunun incelenmesinde Anayasa'nın, mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının yapılacak tespit ve değerlendirmelerde dikkate alınması gerektiğini beyan etmiştir. Başvurucu, karşı beyanda bulunmamıştır.

16. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Anayasa’nın 17. maddesi, ceza infaz kurumunda tutulan bir mahpusun içinde bulunduğu şartların insan onuruna yakışır bir şekilde olmasını da koruma altına almaktadır. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahpusları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir. Bu bağlamda aşırı kalabalıklaşma ve kişisel alan eksikliğine ilişkin şikâyetlerde üç faktör gözönünde bulundurulur: Bunlar her mahpus için en az 4 m² zemin alanı olması, her mahpusun ayrı bir uyku yeri olması ve koğuşun genel yüzeyinin mahpusların mobilyalar arasında serbestçe hareket etmesine izin verecek şekilde olmasıdır. Anılan üç faktörden birinin yokluğu kendi başına tutulma koşullarının kötü muamele yasağını ihlal ettiği yönünde güçlü bir karine oluşturacaktır. Ayrıca çok kişilik koğuşlarda bir kişi için olan asgari yaşam alanının 4 m²nin altına düşmesi hâlinde Anayasa’nın 17. maddesinin ihlaline yönelik ortaya çıkacağı değerlendirilen güçlü karine üç unsurun bir arada bulunması durumunda ortadan kaldırılabilecektir. İlk olarak asgari kişisel alanın 4 m²nin altına düşmesi kısa süreli, küçük çaplı ve ara sıra olmalıdır. İkinci olarak bu tür azalmalar koğuş dışı yeterli dolaşım özgürlüğü ve yeterli koğuş dışı etkinliklerle desteklenmelidir. Son olarak başvurucu genel olarak uygun nitelikte olan, tutulma koşullarını ağırlaştırıcı başka bir unsur taşımayan bir ceza infaz kurumunda tutuluyor olmalıdır (Cengiz Yetgin [GK], B. No: 2019/39068, 14/6/2023, §§ 58-63).

19. Başvurucu, şikâyetçi olduğu İnfaz Kurumunda 280 gün barındırılmıştır. Başvurucuya bu sürenin ilk 34 günü 4 m²lik bir kişisel alan, tahliye olduğu tarihe kadar sekiz aydan fazla bir süre de 3,6 m², 3,7 m² ve 3,9 m² arasında değişen kişisel alan sağlanabilmiştir. Başvurucuya tahsis edilen kişisel alanın en az olduğu (3,6 m²) periyodun yaklaşık iki ay aralıkla otuzar gün olmak üzere toplam altmış gün sürdüğü tespit edilmiştir. Bunun dışında geriye kalan sürenin çoğunluğunda da başvurucuya 3,7 m²lik bir alan sunulmuştur. Sonuç olarak başvurucuya sağlanması gereken asgari kişisel alanın birbirini takip eden zaman dilimlerinde toplam sekiz ay boyunca 4 m²nin altına düştüğü görülmüştür. Asgari kişisel

yaşam alanındaki bu azalma kendi başına tutulma koşullarının kötü muamele yasağını ihlal ettiği yönünde güçlü bir karine oluşturmaktadır.

20. Anayasa’nın 17. maddesinin ihlaline yönelik ortaya çıkan güçlü karine üç unsurun bir arada bulunması hâlinde ortadan kaldırılabilecektir. İlk olarak değerlendirilmesi gereken asgari kişisel alanın 4 m²nin altına düşmesinin süresi, sıklığı ve çapıdır. Bu kapsamda sekiz aylık bir süre boyunca devam eden kişisel alan eksikliğinin kısa süreli, küçük çaplı ve ara sıra olduğu söylenemeyecektir. Bu nedenle meydana gelen alan azalmalarının -tutulma koşullarının ayrı ayrı ve başvurucu üzerindeki toplu etkileri de hesaba katılarak- Anayasa’nın 17. maddesi anlamında kötü muamele yasağı olarak nitelendirilmesi için gerekli olan ağırlık seviyesine ulaştığı sonucuna varılmıştır. Güçlü karinenin ortadan kalkması için aranan ilk unsurun sağlanmadığı anlaşıldığından asgari kişisel alandaki azalmaların koğuş dışı yeterli dolaşım özgürlüğü ve yeterli koğuş dışı etkinliklerle desteklenmesine, başvurucunun genel olarak uygun nitelikte bulunan ve tutulma koşullarını ağırlaştırıcı başka bir unsur taşımayan bir ceza infaz kurumunda tutuluyor olmasına ilişkin diğer iki unsurun değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 996.000 TL maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvurucunun ceza infaz kurumunda bulunmadığı anlaşıldığından ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında ifade hürriyetinin ihlali nedeniyle 18.000 TL ve kötü muamele yasağının ihlali nedeniyle 60.000 TL olmak üzere toplam 78.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 78.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Düzce İnfaz Hâkimliğine (E.2018/1468, K.2018/1487 sayılı karar) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYHAN DENİZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/10975 | Karar tarihi: 14.06.2023

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10975

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

AYHAN DENİZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10975)

Karar Tarihi: 14/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 22/11/2023-32377

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportörler : Şeyda Nur ÜN

Yunus HEPER

Başvurucular : 1. Ayhan DENİZ

2. Tuncay ÇAKIR

3. Mehmet ÜZMEZ

4. Hikmet TETİK

5. Özden USTAOĞLU

6. Arif LEVENT

Başvurucu Vekilleri : Av. Mehmet AKGÜL

Av. Ceren Ece DİLEK UTKU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; bir kısım sosyal medya paylaşımı nedeniyle başvurucuların iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile ifade özgürlüğünün, işe iade davalarının uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 4/4/2019 ve 5/4/2019 tarihlerinde yapılmıştır. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2019/11010, 2019/11030, 2019/11039, 2019/11040 ve 2019/11206 bireysel başvuru numaralı dosyaların 2019/10975 bireysel başvuru numaralı dosya ile birleştirilmesine karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

4. Birinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucular bireysel başvuruya konu olayların meydana geldiği tarihte İzmit Atık ve Artıkları Arıtma Yakma ve Değerlendirme Anonim Şirketinde (İZAYDAŞ/Şirket) çalışmaktadır.

7. Başvurucular hakkında Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı (Teftiş Kurulu) tarafından bir inceleme raporu hazırlanmıştır. Başvurucular hakkındaki 10/1/2017 tarihli inceleme raporlarının içeriği şöyledir:

A. Başvurucu Ayhan Deniz Hakkındaki İnceleme Raporu

".....2- Ayhan Deniz'in Facebook sosyal medya hesabında;

2.1. 22 Nisan 2015 tarihinde, 'Uğur Dündarı Seviyoruz ve Destekliyoruz' isimli Facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan, Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın da rol aldığı 'Çanakkale Zaferi'nin 100. Yıl Zaferi' konulu reklam filmi için; 'Komedi dalında film önerisi. Oğlunu askere göndermeyen adamın Çanakkale temalı reklam filminde oynaması. İyi seyirler Türkiye' paylaşımı yaptığı,

2.2. 8 Haziran 2016 tarihli paylaşımında, FETÖ ile ilişkisi sebebiyle gözaltına alınan ve 15 Temmuz darbe girişiminden 2 gün önce paylaştığı 'gör bak neler olacak' tweetiyle darbeyi ima eden M. Ü.'nün; 'Halide Edip, Çakırcalı Efeye sordu: ahaliye neden çok zulmediyorsun?

Cevap: 'Tebayı yönetmek ya ilimle olur ya zulümle. Bende ilim yok' tweetini paylaştığı,

2.3. 3 Haziran 2016 tarihinde; 'Eğer ki o diploma olsaydı birileri profil resmi yapar arabalarının arka camlarına yapıştırır yalaka yavşak basın hergün baş sayfadan verir yayın yapardı, Hani nerde? Olsaydı keşke balkondan bile sallardık hey gidi heyyyyy ah o kağıt parçası nelere kadirdi oysaki bir anda herşeyi tersine çevirebilir ' paylaşımını yaptığı,

2.4. 24 Temmuz 2016 tarihinde; 'Ortalık tozduman gündem poyraz hızında değişiyor. Bir sorum var. Diploma ne nerde hacı?' paylaşımını yaptığı,

2.5. 16 Temmuz 2016 tarihinde; 'Demokrasi bahanesiyle sokağa çıktılar' RTE Haziran 2013....Demokrasi adına halkımızı sokaklara çağırıyorum' RTE Temmuz 2016' paylaşımını yaptığı,

2.6. 22 Temmuz 2016 tarihinde; 'Tam vizesiz Avrupa'ya gidiyorduk ki, kimliksiz sokağa çıkamaz duruma geldik. Durmak yok yola devam Türkiye'm. İyi uykular' paylaşımını yaptığı,

2.7. 24 Temmuz 2016 tarihinde;

'14 yıl önce hiç patlamıyorduk mesela,

14 yıl önce bütün komşularımızla dosttuk,

14 yıl önce açılım diye bir saçmalığımız yoktu, 14 yıl önce ekonomimiz dibe vurmamıştı, 14 yıl önce Suriyede savaşmıyorduk.

14 yıl önce çiftçimiz nefes alabiliyordu,

14 yıl önce eğitimimiz kör topal da olsa çalışıyordu,

14 yıl önce askeri gücümüz dünyada 7 nci iken şimdi 16 ncı sıraya indi,

14 yıl önce adalar bizimdi,

14 yıl önce milli bayramlarımız vardı,

14 yıl önce kimse kimseyle siyaset yüzünden düşman değildi,

14 yıl önce başı örtülüye, hacıya hocaya saygı vardı bu ülkede,

14 yıl önce Müslümanlık maskesiyle her halt yenmiyordu,

14 yıl önce cami duvarına işedi ki bu millet Allah belasını verdi' paylaşımını yaptığı incelenmiştir (Ek: 6).

...

Ayhan Denizin sosyal medya paylaşımlarında Sayın Cumhurbaşkanının şahsını hedef alan ithamlarda bulunduğu, milli iradeyi hedef alan açıklamalarda bulunduğu ve darbe girişimi gecesi ve sonrasında yaşananlarla ilgili olarak menfi yorumlarda bulunduğu tespit edilmiştir.

.....

Ayrıca 20/07/2016 tarihinde ilan edilen Olağanüstü Hal (OHAL) ile ilgili olarak 'Tam vizesiz Avrupa'ya gidiyorduk ki, kimliksiz sokağa çıkamaz duruma geldik Durmak yok yola devam Türkiye 'm. İyi uykular" şeklinde yorum yaparak terör örgütleriyle mücadelede önem arzeden OHAL durumunu alaycı bir dille eleştirdiği görülmektedir.

...

I- Sayın Cumhurbaşkanının şahsını hedef alan ithamlarda bulunduğu,

2- Millet iradesi ile göreve gelen iktidarı 'Allah'ın gönderdiği bela' olarak tanımladığı ve Türk Milleti'ni köpeğe benzettiği,

3- Darbe girişimi gecesi, darbe girişimini önlemede en önemli hususlardan Sayın Cumhurbaşkanının halkı meydanlara çağırmasını ve darbe girişiminin engellenmesinde önemli bir husus olan Olağanüstü Hal Kararını alaycı dille eleştirdiği tespit edilmiştir.

Müfettişliğimizce yapılan incelemeler neticesinde, İZAYDAŞ Genel Müdürlüğünün 200-1232 sayılı yazısını (Ek: 10) doğrular tarzda, Ayhan Denizin Fethullahçı Terör Örgütüne mensubiyetine veya irtibatına ilişkin emareye rastlanılmamıştır.

Sayın Cumhurbaşkanının şahsını hedef alan ithamlarda bulunan, Millet iradesi ile göreve gelen seçilmiş iktidarı 'Allah'ın gönderdiği bela' olarak tanımlayan, milleti köpeğe benzeten ifadede bulunan, darbe girişimi gecesi, darbe girişimini önlemede en önemli hususlardan biri olan Sayın Cumhurbaşkanının halkı meydanlara çağırmasını ve darbe girişiminin tekrarının engellenmesinde önemli bir husus olan Olağanüstü Hal Kararını alaycı dille eleştiren Ayhan Denizin bu paylaşımları, siyasi eleştirinin ötesinde toplumu kutuplaştıran paylaşımlardır. Bu paylaşımlar kamunun ve İZAYDAŞ'ın menfaatine olacak paylaşımlar olarak değerlendirilemez.

[Ayhan Deniz hakkındaki inceleme raporunun aşağıda yer alan kısmı diğer başvuruculların inceleme raporlarında da aynen tekrar edilmiştir.]

İZAYDAŞ ile TES-İŞ Sendikası arasında imzalanan V. Dönem İşletme Toplu İş Sözleşmesinde yer alan İZAYDAŞ Disiplin Ceza Cetvelinin 28 inci maddesinde 'Yukarıda sayılan eylemler dışında kalıp da disiplin kurulunca suç sayılan ve cezalandırılması gereken benzer fiillere yine disiplin kurulunca suçun ağırlığı dikkate alınarak ihtardan işten çıkarmaya kadar cezalar verilebilir' hükmü ile Disiplin Kurulunun verebileceği ceza türlerinin disiplin ceza cetvelinde yazan ceza türleri ile sınırlı olmadığı belirtilmektedir.

Bahsi geçen Disiplin Ceza Cetvelinin 17 nci maddesinde; 'lşveren veya vekili, iş arkadaşlarının kendileri veya aile fertlerinin şeref ve namusuna halel getirecek söz veya hareketlerde bulunmak' ceza olarak sayılmış ve işten çıkarma ile tecziye edilmesi öngörülmüştür.

Disiplin ceza cetvelinde işveren veya vekili, iş arkadaşlarının kendileri veya aile fertlerinin şerefine yani toplumca benimsenmiş iyi şöhretlerine halel getirecek söz söylemek işten çıkarma sebebi sayılırken devlet büyüklerinin toplumca belirlenmiş iyi şöhretlerine mugayir paylaşımlar yapılmasının hukuk düzenince korunması düşünülemez.

Söz konusu sosyal medya paylaşımlarının ahlak ve iyiniyet kurallarına uygun olmadığı açıktır. Ahlak ve iyiniyet kurallarına uymayan davranışları hukuk düzeninin koruması düşünülemez Eleştiri sınırlarını aşan söz konusu paylaşımlar sosyal medya üzerinden de olsa iş ahlakına uygun olmayan, toplum düzenine hizmet etmeyen davranışlardır. 4857 sayılı İş Kanunu 'ahlak ve iyiniyet kurallarına uymayan haller' için işverene haklı nedenle derhal fesih yetkisi tanımaktadır. Bu nedenle Ayhan Deniz'in 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25 inci maddesinde yer alan 'Ahlak ve İyiniyet kurallarına uymayan haller' kapsamında haklı nedenle derhal fesih hakkı kapsamında işten çıkarma cezası ile tecziye edilmesi amacıyla İZAYDAŞ disiplin kuruluna sevk edilmesi gerektiği..... kanaatine varılmıştır....."

B. Başvurucu Tuncay Çakır Hakkındaki İnceleme Raporu

"2- Tuncay Çakır'ın Facebook sosyal medya hesabında;

-7 Ocak 2013 tarihinde 'Atatürk Gençliği Burada' isimli Facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan, üzerinde Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın 2010 ve 2013 yıllarındaki açıklamalarının yer aldığı resmin bulunduğu 'Yıl 2010. Apo ile görüşen şerefsizdir, namussuzdur. Yıl 2013. Apo ile görüşüyoruz' paylaşımı yaptığı,

-16 Kasım 2013 tarihinde 'Bugün Başbakan ve Barzani, el ele tüm Türkiye'ye apaçık meydan okumaktadır. Dünyanın ve en önemlisi cemaatin desteğini kaybeden Erdoğan, ittifak için PKK'yı ve destekçilerini seçmiştir' paylaşımı yaptığı,

-18 Mart 2016 tarihinde 'Atatürk Sevdam' isimli Facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan; 'Adam diyor ki; 'ABD'de ikiz kulelere saldırı oldu ve yüzlerce insan öldü. Ama Amerikalılar devletini suçlamadı. Bizde vatan haini şerefsiz çok'' Biz de diyoruz ki; 'Amerika ikiz kulelere saldıran terörist Ladin ile müzakere yapmadı. Öldürdü ve cesedini okyanusa attı. AKP Habur'da karşıladı, Oslo'da görüştü ve PKK şehre inerken seyretti'' paylaşımı yaptığı...İncelenmiştir (Ek: 6)

...

Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ı 'terör örgütleri ile müzakere yapan/ittifak yapan kimse' olarak gösteren Tuncay Çakır'ın bu paylaşımları siyasi eleştirinin ötesinde toplumu kutuplaştıran paylaşımlardır. Bu paylaşımlar kamunun ve İZAYDAŞ'ın menfaatine olacak paylaşımlar olarak değerlendirilemez.

...

Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ı 'terör örgütleri ile müzakere yapan/ittifak yapan kimse' olarak gösteren Tuncay Çakır'ın söz konusu sosyal medya paylaşımlarının ahlak ve iyi niyet kurallarına uygun olmadığı açıktır.....Bu nedenle Tuncay Çakır'ın 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25 inci maddesinde yer alan 'Ahlak ve iyiniyet kurallarına uymayan haller' kapsamında haklı nedenle derhal fesih hakkı kapsamında işten çıkarma cezası ile tecziye edilmesi amacıyla İZAYDAŞ disiplin kuruluna sevk edilmesi gerektiği...Kanaatine varılmıştır."

C. Başvurucu Mehmet Üzmez Hakkındaki İnceleme Raporu

"2- Mehmet Üzmez'in 26 şubat 2011 tarihinde 'AKP vatan hainidir. Bunu ispatlamak Allah'a ve millete karşı görevimizdir' isimli facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan ve açıklamasında 'AKP vatan hainidir. Bunu ispatlamak Allah'a ve millete karşı görevimizdir' cümlesi yer alan videoyu paylaştığı incelenmiştir...

Mehmet Üzmer, iktidar partisini 'vatan hainliği' ile suçlamaktadır, Vatan hainliği birçok hukuk sisteminde tüm suçların en büyüğü olarak değerIendirilmekte ve en şiddetli biçimlerde cezalandırılmaktadır. Nitekim ülkemizde Cumhurbaşkanının yargılanabileceği tek suçun vatan hainliği olması da vatan hainliği kavramının önemini göstermektedir. Mehmet Üzmez'in bu paylaşımı siyasi eleştirinin ötesinde toplumu kutuplaştıran paylaşımdır. Bu paylaşım kamunun ve İZAYDAŞ'ın menfaatine olacak paylaşım olarak değerlendirilemez.

...

Seçimle göreve gelmiş milletvekillerinin toplumca benimsenmiş iyi şöhretlerine mugayir söz konusu sosyal medya paylaşımının ahlak ve iyiniyet kurallarına uygun olmadığı açıktır... Bu nedenle Mehmet Üzmez'in 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25 inci maddesinde yer alan 'Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller' kapsamında haklı nedenle derhal fesih hakkı kapsamında işten çıkarma cezası ile tecziye edilmesi amacıyla İZAYDAŞ disiplin kuruluna sevk edilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır,

..."

D. Başvurucu Hikmet Tetik Hakkındakİ nceleme Raporu

"...2- Hikmet Tetik'in facebook sosyal medya hesabında;

2.1. 18 Aralık 2013 tarihinde, 'Karadenizliyiz' isimli facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan, üzerinde o tarihte Başbakan olarak görev yapan Recep Tayyip Erdoğan'ın fotoğrafının olduğu '3 çocuk yapın, biri tutuklanırsa diğer ikisi ihaleleri takip etsin. Recep Tayyip Erdoğan' sözünü paylaştığı,

2.2. 19 Aralık 2013 tarihinde, 'Türk Bayrağı' isimli facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan, 'Polisin hırsızı yakalayıp, hırsızın polisi görevden aldığı ülkeye Türkiye denir' sözünü paylaştığı,

2.3. 19 Aralık 2013 tarihinde, 'Turkish Forum' isimli facebook kullanıcısı tarafindan paylaşılan, 'Ailecek Kalkınma Partisi 'Dindar ve Altın Nesil' Yürü be Kim Tutar Sizi' ibaresinin olduğu fotoğrafı paylaştığı,

2.4. 21 Aralık 2013 tarihinde, 'Nazım Hikmet' isimli facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan, üzerinde para demetleri bulunan ve 'milyonları evde zor tutuyoruz'' dedik, inanmadınız!' ibaresinin olduğu fotoğrafı paylaştığı,

2.5. 21 Aralık 2013 tarihinde, ''Ya İzinde Yürürüz Ya Da İzinde Ölürüz' isimli facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan, üzerinde 'Alo Halkbank mı? / Evet Buyrun / Kredi Almak İstiyorum / Hangi Tür Kredi? / 44 Numara Adidas!' ibaresinin olduğu fotoğrafı paylaştığı,

2.6. 22 Arahk 2013 tarihinde 'Cumhuriyet Halk Partiliyim' isimli facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan, 'Zile Basıp Çaldılar / İçeriye Daldılar / İmdat Baba Dedikçe / Gözaltına Aldılar / Euro Dolar Sayıldı / Ebru Düşüp Bayıldı / Güzel Ülkemin Adı / Yolsuzlukla Yayıldı / İddianame Dürüldü / Dava Çabuk Görüldü / Hırsız Yağız Olunca / Onca Müdür Sürüldü' yazısını paylaştığı,

2.7. 24 Aralık 2013 tarihinde 'Devrimci Atatürk' isimli facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan 'AKP ve Yandaşlarının Yolsuzluklarım İzleyin' yazısını ve videosunu paylaştığı,

2.8. 25 Aralık 2013 tarihinde üzerinde 'hükümet istifa' yazan fotoğrafı kullanan 'Hatay direniyor' isimli facebook kullanıcısı tarafindan paylaşılan 'Hem laik hem müslüman olunmaz diyenler, mevzu para olunca hem hırsız hem de dindar oldular' yazısını paylaştığı,

2.9. 26 Aralık 2013'Nihat Genç' isimli facebook kullanıcısı tarafından yapılan 'Savcının elinden dosyanın alınması da anlaşılmıştır. İşle [B.E.] için savcılığa çağrılma emri' paylaşımı ve 'Çağrı Kağıdı'nın fotoğrafının paylaşıldığı,

2.10. 29 Aralık 2013 tarihinde İ.Y isimli facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan 'AKP belediyelerde hırsızlığı serbest bıraktı' yazısını paylaştığı incelenmiştir

...Ancak Hikmet Tetik'in sosyal medyada yaptığı paylaşımlarda Başbakanın çocuğunun ihale

takip eden kimse olarak gösterildiği, 17 Aralık operasyonunu gerçekleştiren polislerin görevden alınmasının eleştirildiği, görevden almaları gerçekleştirenlerin 'hırsız' olarak nitelendirildiği, evlerde para bulunduğunun ifade edildiği, o tarihte Başbakanlık görevini yürüten Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın oğlunu yargıdan kaçırdığı, belediyelerde hırsızlığın serbest bırakıldığı iddialarının konu edildiği görülmektedir.

Hikmet Tetik'in bu paylaşımları, seçimle göreve gelen Hükümeti hedef alan, siyasi eleştirinin ötesinde toplumu kutuplaştıran paylaşımlardır. Bu paylaşımlar kamunun ve İZAYDAŞ 'ın menfaatine olacak paylaşımlar olarak değerlendirilemez,

...

Hükümet üyelerini ve hükümet üyelerinin aile mensuplarını hırsızlık ve ihale takipçiliği ile itham eden, kamu kurumlarında hırsızlığın serbest bırakıldığını ileri süren Hikmet Tetik'in söz konusu sosyal medya paylaşımlarının ahlak ve iyiniyet kurallarına uygun olmadığı açıktır.... Bu nedenle Hikmet Tetik'in 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25 inci maddesinde yer alan 'Ahlak ve iyiniyet kurallarına haller' kapsamında haklı nedenle derhal fesih hakkı kapsamında işten çıkarma tecziye edilmesi amacıyla İZAYDAŞ Disiplin Kuruluna sevk edilmesi gerektiği Kanaatine varılmıştır.

..."

E. Başvurucu Özden Ustaoğlu Hakkındaki İnceleme Raporu

"...2- Özden Ustaoğlu'nun facebook sosyal medya hesabında;

2.1. 22 Aralık 2013 tarihinde 'Cumhuriyet Halk Partiliyim' isimli facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan, 'Kara Para Aklarım / Kutulara Saklarım / Eğer Polis Gelirse / Kızarır Yanaklanm / Zile Basıp Çaldılar / İçeriye Daldılar / İmdat Baba Dedikçe / Gözaltına Aldılar / Euro Dolar Sayıldı / Ebru Düşüp Bayıldı / Güzel Ülkemin Adı / Yolsuzlukla Yayıldı / İddianame Dürüldü / Dava Çabuk Görüldü / Hırsız Yağız Olunca / Onca Müdür Sürüldü / Allah Allah Dediler / Türkiye'yi Yediler / İş Hesaba Gelince / Süt Dökmüş Ak Kediler' yazısını paylaştığı,

2.2. 22 Aralık 2013 Tarihinde, Fethullah Gülen'in beddua videosunu paylaşarak 'aaaaaamiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiinnnnnnnnnnnnnnnnn Yürü be hocam kim tutar seni' yorumunu paylaştığı,

2.3. 23 Ocak 2014 tarihinde 'Cumhuriyet Halk Partiliyim' isimli facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan 'Sen Oğlunu Kaçırmaya Devam Et Recep !!! Aziz Yıldırım Teslim Olmaya Geldi' paylaşımı yaptığı İncelenmiştir (Ek: 10).

...

Özden Ustaoğlu'nun sosyal medyada yaptığı paylaşımlarda 17 Aralık operasyonunu gerçekleştiren polislerin görevden alınmasının eleştirildiği, görevden almaları gerçekleştirenlerin 'hırsız' olarak nitelendirildiği, evlerde para bulunduğunun ifade edildiği, o tarihte Başbakanlık görevini yürüten Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın oğlunu yargıdan kaçırdığı iddialarının konu edildiği görülmektedir.

...söz konusu sosyal medya paylaşımlarının ahlak ve iyiniyet kurallarına uygun olmadığı açıktır. Bu nedenle 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25 inci maddesinde yer alan ''Ahlak ve iyiniyet kurallarına uymayan haller' kapsamında haklı nedenle derhal fesih hakkı kapsamında işten çıkarma cezası ile tecziye edilmesi amacıyla İZAYDAŞ disiplin kuruluna sevk edilmesi

gerektiği..."

F. Başvurucu Arif Levent Hakkındaki İnceleme Raporu

"...2- Arif Levent'in facebook sosyal medya hesabında;

2.1. 04 Ocak 2014 tarihinde 'Cumhuriyet Halk Partiliyim' İsimli facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan ve üzerinde; 'Yaklaşık bir hqftadır Allah biliyor, Hesabı Allah sorar, Allah şahit, Allah bize yeter diye ağlıyorlar, Duyan da zannedecek ki HIRSIZLIKTAN değil de, ibadet etmekten enselendi münafıklar!' yazan fotoğrafl paylaştığı,

2.2. 04 Ocak 2014 tarihinde 'İnadına Cumhuriyet' İsimli facebook kullanıcısı tarafından paylaşılan ve üzerinde; 'Camide içtiler dedi imam yalanladı / Polisimi öldürdünüz dedi polisin kardeşi yalanladı / ABD 'de 17 kişi öldü dedi, ABD Büyükelçiliği yalanladı / Gezi Parkını Yıkıp AVM Yapacağım dedi, Kendi Kendini Yalanladı' yazan fotoğrafı paylaştığı,

2.3. 16 Temmuz 2016 tarihinde üzerinde; 'HaIkına kurşun sıkmamak için teslim olan silahsız askerleri linç eden yaratıklar tutuklansın!' yazan fotoğrafı paylaştığı,

2.4. 16 Temmuz 2016 tarihinde üzerinde; 'Elleri kınalı yiğidime dokunma! Emir kulu o, Vatan haini değil!' yazan fotoğrafı paylaştığı incelenmiştir (Ek: 13).

...Arif Levent'in Fethullahçı Terör Örgütüne mensubiyetine veya irtibatına ilişkin emareye rastlanılmamıştır. Ancak Arif Levent in sosyal medyada yaptığı paylaşımlarda seçilmiş hükümet üyelerini hırsızlıkla ve münafıklık ile, o tarihte Başbakan olan Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın yalancılık ile itham edildikleri görülmektedir.

Hükümet üyelerini hırsızlık ve münafıklık ile itham eden, o tarihte Başbakan olan Sayın Cumhurbaşkanını yalancılık ile İtham eden Arif Levent'in söz konusu sosyal medya paylaşımlarının ahlak ve iyiniyet kurallarına uygun olmadığı açıktır. Bu nedenle Arif Levent'in 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25 inci maddesinde yer alan 'Ahlak ve İyiniyet kurallarına uymayan haller' kapsamında haklı nedenle derhal fesih hakkı kapsamında işten çıkarma cezası ile tecziye edilmesi amacıyla IZAYDAŞ Disiplin Kuruluna sevk edilmesi gerektiği..."

8. Söz konusu inceleme raporları üzerine İZAYDAŞ Disiplin Kurulunun 30/1/2017 tarihli kararları ile başvuruculaın eylemlerinin 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesi gereği "ahlak ve iyiniyet kurallarına uymayan haller" kapsamında olduğu gerekçesiyle başvuruculaın iş sözleşmeleri feshedilmiştir. Söz konusu karara sendikayı temsil eden üyeler tarafından "Kişinin kendi sosyal medya hesabından yapmış olduğu paylaşımların 4857 sayılı iş yasasının 25. maddesi kapsamında işverene fesih hakkı sağlamadığı düşüncesindeyiz. İşçinin iş ilişkisini ihlal eden bir davranışı bulunmamaktadır. Yargıtay 7. Hukuk Dairesi'nin 2014/6519 esas ve 2014/12285 sayılı kararında paylaşımların anayasaca güvence altına alınan fikir özgürlüğü kapsamında kaldığı belirtilerek iş akdinin feshinin geçersizliğine karar verilmiştir." şeklinde muhalefet şerhi düşülmüştür.

9. Başvurucular Disiplin Kurulunun fesih kararlarına karşı işe iade talebiyle ayrı ayrı tespit davaları açmıştır. Davaları ayrı dosyalarda yürüten Kocaeli 5. İş Mahkemesi (İş Mahkemesi) 13/9/2017 tarihinde verdiği altı ayrı kararla başvuruculaın davalarının benzer gerekçelerle reddine karar vermiştir. Söz konusu kararların genel gerekçesi şöyledir:

"Dava, İş Yasası'ndan kaynaklanan işe iade davasıdır.

Davacıya ait SGK sicil dosyası, işyeri özlük dosyası dosya içerisine getirtilmiştir.

Dosyada mevcut 10/01/2017 tarihli Teftiş Kurulu Başkanlığı'na ait raporun incelenmesinden; davacı hakkında yapılan inceleme sonucunda 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesi kapsamında haklı nedenle derhal fesih kapsamında işten çıkarılma cezası ile tecziye edilmesi amacıyla İzaydaş Disiplin Kurulu'na sevk edilmesi gerektiği kanaatine varıldığı yönünde rapor düzenlendiği anlaşılmıştır. Dosyada mevcut 30/01/2017 tarihli disiplin kurulu kararı incelenmesinden; 'çalışanın sosyal medya hesaplarında farklı tarihlerde yapmış olduğu ... paylaşımlar nedeniyle 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesinde yer alan ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan hallere istinaden kurulumuza sevki yapılan .....nın disiplin kurulu tarafından oy çokluğu ile iş akdinin haklı nedenle derhal feshine' karar verildiği anlaşılmıştır.

4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/II-e bendinde işçinin işvereninin güvenini kötüye kullanması, hırsızlık yapması, işverenin meslek sırlarını ortaya atmak gibi doğruluk ve bağlılığa uymayan davranışlarda bulunması durumunda iş akdinin işveren tarafından haklı nedenle derhal feshedilebileceği belirtilmiştir.

Dosyaya getirtilen belgeler toplanan deliller, yasal düzenlemeler ve tüm dosya kapsamına göre; davalı işverenin davacının iş akdini disiplin kurulu kararı ile davacı hakkında teftiş kurulu başkanlığınca hazırlanan rapora istinaden 4857 İş Kanunu'nun 25. maddesine istinaden feshetmiştir. Davalı işveren tarafından davacı hakkında hazırlanan inceleme raporu ve sosyal medya hesaplarında yaptığı paylaşımlar dosyaya sunulmuştur. Buna göre yapılan değerlendirmede davalı işverenin davacı ile iş sözleşmesinin devamında güven ilişkisinin zedelendiği, davalı işveren tarafından artık iş ilişkisinin devam etmesinin mümkün olmadığı, davacının inceleme raporuna konu eylemlerinin işveren açısından doğruluk ve bağlılığa uymayan davranışlar niteliğinde olduğu kanaatine varılmakla davacının iş akdinin feshinin haklı olduğu anlaşılmış, davanın reddine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur. "

10. Başvuruculara anılan kararları için istinaf kanun yoluna başvurmaları üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Hukuk Dairesi'nin (Bölge Adliye Mahkemesi) farklı tarih ve esas sayılı kararlarıyla yerel mahkemenin kararlarının ortadan kaldırılmasına ve yeniden hüküm kurulmasına karar verilmiştir. Söz konusu kararların genel gerekçesi şöyledir:

"Dava, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade istemine ilişkindir.

Taraflar arasındaki uyuşmazlık, feshin haklı veya geçerli nedene dayanıp dayanmadığı noktasında toplanmaktadır.

4857 sayılı İş Kanunu’nun 18. maddesi işverene, işçinin davranışlarından ve yeterliliğinden kaynaklanan nedenlerle iş sözleşmesini feshetme yetkisi vermiştir. İşçinin davranışlarından kaynaklanan fesihte takip edilen amaç, işçinin daha önce işlediği iş sözleşmesine aykırı davranışları cezalandırmak veya yaptırıma bağlamak değil; onun sözleşmesel yükümlülükleri ihlale devam etmesi, tekrarlaması rizikosundan kaçınmaktır. İşçinin davranışları nedeniyle iş sözleşmesinin feshedilebilmesi için, işçinin iş sözleşmesine aykırı, sözleşmeyi ihlal eden bir davranışının varlığı gerekir. İşçinin kusurlu davranışı ile sözleşmeye aykırı davranmış ve bunun sonucunda iş ilişkisi olumsuz bir şekilde etkilenmişse işçinin davranışından kaynaklanan geçerli bir fesih söz konusu olur. Buna karşılık, işçinin kusur ve ihmaline dayanmayan sözleşmeye aykırı davranışlarından dolayı işçiye bir sorumluluk yüklenemeyeceğinden işçinin davranışlarından kaynaklanan geçerli fesih nedeninden de bahsedilemez.

İşçinin davranışlarından ve yeterliliğinden kaynaklanan nedenler, aynı yasanın 25. maddesinde belirtilen nedenler yanında, bu nitelikte olmamakla birlikte, işyerlerinde işin görülmesini önemli ölçüde olumsuz etkileyen nedenlerdir. İşçinin davranışlarından veya yetersizliğinden kaynaklanan nedenlerde, iş ilişkisinin sürdürülmesinin işveren açısından önemli ve makul ölçüler içinde beklenemeyeceği durumlarda, feshin geçerli nedenlere dayandığını kabul etmek gerekecektir.

İşçinin davranışlarına dayanan fesih, herşeyden önce, iş sözleşmesinin işçi tarafından ihlal edilmesini şart koşmaktadır. Bu itibarla, önce işçiye somut olarak hangi sözleşmesel yükümlülüğün yüklendiği belirlendiği, daha sonra işçinin, hangi davranışı ile somut sözleşme yükümlülüğünü ihlal ettiğinin eksiksiz olarak tespit edilmesi gerekir. Şüphesiz, işçinin iş sözleşmesinin ihlali işverene derhal feshetme hakkını verecek ağırlıkta olmadığı da bu bağlamda incelenmelidir. Daha sonra ise, işçinin isteseydi yükümlülüğünü somut olarak ihlal etmekten kaçınabilip kaçınamayacağının belirlenmesi gerekir. İşçinin somut olarak tespit edilmiş sözleşme ihlali nedeniyle işverenin işletmesel menfaatlerinin zarar görmüş olması şarttır.

İşçinin yükümlülüklerinin kapsamı bireysel ve toplu iş sözleşmesi ile yasal düzenlemelerde belirlenmiştir. İşçinin kusurlu olarak (kasden veya ihmalle) sebebiyet verdiği sözleşme ihlalleri, sözleşmenin feshi açısından önem kazanır. Geçerli fesih sebebinden bahsedilebilmesi için, işçinin sözleşmesel yükümlülüklerini mutlaka kasıtlı ihlal etmesi şart değildir. Göstermesi gereken özen yükümlülüğünün ihlal edilerek ihmali davranış ile ihlali yeterlidir. Buna karşılık, işçinin kusuruna dayanmayan davranışları, kural olarak işverene işçinin davranışlarına dayanarak sözleşmeyi feshetme hakkı vermez. Kusurun derecesi, iş sözleşmesinin feshinden sonra iş ilişkisinin arzedebileceği olumsuzluklara ilişkin yapılan tahminî teşhislerde ve menfaatlerin tartılıp dengelenmesinde rol oynayacaktır.

İşçinin iş sözleşmesini ihlal edip etmediğinin tespitinde, sadece asli edim yükümlülükleri değil; kanundan veya dürüstlük kuralından doğan yan edim yükümlülükleri ile yan yükümlerin de dikkate alınması gerekir. Sadakat yükümü, sözleşmenin taraflarına sözleşme ilişkisinden doğan borçların ifasında, karşı tarafın şahsına, mülkiyetine ve hukuken korunan diğer varlıklarına zarar vermeme, keza sözleşme ilişkisinin kapsamı dışında sözleşme ile güdülen amacı tehlikeye sokacak özellikle karşılıklı duyulan güveni sarsacak her türlü davranıştan kaçınma yükümlülüğünü yüklemektedir.

İşçinin iş sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini kusurlu olarak ihlal ettiğini işveren ispat etmekle yükümlüdür.

Yan yükümlere itaat borcu, günümüzde dürüstlük kuralından çıkarılmaktadır. Buna göre, iş görme edimi dürüstlük kuralının gerektirdiği şekilde ifa edilmelidir. İşçinin davranışlarından kaynaklanan fesih sebebi, işçinin kusurlu bir davranışını şart koşar. (Yargıtay 9. H.D. 28.04.2008 tarih ve 2007/34009 Esas - 2008/10347 K).

Somut olayda; davacının iş sözleşmesi sosyal paylaşım sitelerinde... tespit edildiği gerekçesiyle feshedilmiştir. Yargılama sırasında davalı, bu konuda bazı internet sayfalarına ilişkin çıktılarını sunmuştur. İbraz edilen internet sayfası çıktıları davacının bu tür paylaşımlarda bulunduğunu somut olarak kanıtlamıştır. Ancak haklı nedenle fesihte feshin 4857 Sayılı Yasanın 26. maddesi uyarınca 6 işgünü içinde kullanılması gerekir. Davalı işverenliğin söz konusu feshi hak düşürücü süre içinde kullandığı kanıtlanmadığından feshin haklı olmamakla birlikte geçerli olduğu, feshin hak düşürücü süre içinde kullanılmamasının feshi haksız kılacağı ancak geçersiz kılmayacağı, davacının davranışının aradaki güven

ilişkisinin kopmasına ve işyerinde olumsuzluğa yol açtığı, feshin haklı olmamakla birlikte geçerli olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi hatalı olup, davacı vekilinin istinaf başvurusunun kabulü ile aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

11. Anılan kararların temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin (Daire) 18/2/2019 tarihli kararları ile temyiz taleplerinin reddine ve hükümlerin onanmasına karar verilmiştir.

12. Nihai kararlar başvurucuların vekiline 10/3/2019 ve 11/3/2019 tarihlerinde tebliğ edilmiştir. Başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

13. 4857 sayılı Kanun'un "Feshin geçerli sebebe dayandırılması" kenar başlıklı 18. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

''Otuz veya daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde en az altı aylık kıdemi olan işçinin belirsiz süreli iş sözleşmesini fesheden işveren, işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir sebebe dayanmak zorundadır.'

Altı aylık kıdem hesabında bu Kanunun 66 ncı maddesindeki süreler dikkate alınır.

Özellikle aşağıdaki hususlar fesih için geçerli bir sebep oluşturmaz:

a) Sendika üyeliği veya çalışma saatleri dışında veya işverenin rızası ile çalışma saatleri içinde sendikal faaliyetlere katılmak.

b) İşyeri sendika temsilciliği yapmak.

c) Mevzuattan veya sözleşmeden doğan haklarını takip veya yükümlülüklerini yerine getirmek için işveren aleyhine idari veya adli makamlara başvurmak veya bu hususta başlatılmış sürece katılmak.

d) Irk, renk, cinsiyet, medeni hal, aile yükümlülükleri, hamilelik, doğum, din, siyasi görüş ve benzeri nedenler.

e) 74 üncü maddede öngörülen ve kadın işçilerin çalıştırılmasının yasak olduğu sürelerde işe gelmemek.

f) Hastalık veya kaza nedeniyle 25 inci maddenin (I) numaralı bendinin (b) alt bendinde öngörülen bekleme süresinde işe geçici devamsızlık.

İşçinin altı aylık kıdemi, aynı işverenin bir veya değişik işyerlerinde geçen süreler birleştirilerek hesap edilir. İşverenin aynı işkolunda birden fazla işyerinin bulunması halinde, işyerinde çalışan işçi sayısı, bu işyerlerinde çalışan toplam işçi sayısına göre belirlenir.

..."

14. 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İşçinin yeterliliğinden veya davranışlarından kaynaklanan sebeplerin, hangi durumlarda

geçerli sebeplerden sayılacağı ve hangi durumların işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan sebepler olarak kabul edileceği ise ancak yargı kararları ile zaman içinde belirginleşebilecektir. Özellikle Kanunun 26 ncı maddesinde ayrı bir düzenleme konusu olan haklı nedenlerle fesih olgusunu, geçerli sebeplerle fesih için aranan sebeplerden ayırmak ve aradaki farkları ortaya koymak; maddi olayları hukuk tekniği bakımından söz konusu iki farklı fesih türü açısından değerlendirmek gerekecektir. Bu alanda konunun gerektirdiği ölçüler içinde ülke koşullarını da dikkate alarak iki fesih türü açısından geçerli olacak ayrımları yapmak ve farklılıkları ortaya koymak yargının yanı sıra öğretinin katkıları ile sağlanacaktır.

İşçinin yeterliliğinden ve davranışlarından kaynaklanan geçerli sebepler 26 ncı maddede belirtilenlerin dışında kalan ve işyerlerinde işin görülmesini önemli ölçüde olumsuz etkileyen sebeplerdir. Bunlara örnek vermek gerekirse:

...

İşçinin Davranışlarından Doğan Sebepler: 26 ncı maddede belirtilen derhal fesih için öngörülen sebepler niteliğinde olmamakla birlikte, işçinin iş sözleşmesine aykırı davranışları bulunabilir. Bunlara örnek olarak, işverene zarar vermek ya da zararın tekrarı tedirginliğini yaratmak; işyerinde rahatsızlık yaratacak şekilde çalışma arkadaşlarından borç para istemek; arkadaşlarını işverene karşı kışkırtmak; işini uyarılara rağmen eksik, kötü veya yetersiz olarak yerine getirmek; işyerinde iş akışını ve iş ortamını olumsuz etkileyecek bir biçimde diğer kişilerle ilişkilere girmek; işin akışını durduracak şekilde uzun telefon görüşmeleri yapmak; sık sık işe geç gelmek ve işini aksatarak işyerinde dolaşmak; amirleri veya iş arkadaşları ile ciddi geçimsizlik göstermek, sıkça ve gereksiz yere tartışmaya girişmek gibi haller verilebilir.

İşçinin yetersizliğinden veya davranışlarından kaynaklanan sebepler ancak işyerinde olumsuzluklara yol açması halinde geçerli sebepler olarak feshe neden olabilirler. İşçinin sosyal açıdan olumsuz bir davranışı, toplumsal ve etik açıdan onaylanmayacak bir tutumu işyerindeki üretim ve iş ilişkisi sürecine herhangi bir olumsuz etki yapmıyorsa geçerli sebep sayılamaz...."

15. 4857 sayılı Kanun'un "Sözleşmenin feshinde usul" kenar başlıklı 19. maddesi şöyledir:

"İşveren fesih bildirimini yazılı olarak yapmak ve fesih sebebini açık ve kesin bir şekilde belirtmek zorundadır.

Hakkındaki iddialara karşı savunmasını almadan bir işçinin belirsiz süreli iş sözleşmesi, o işçinin davranışı veya verimi ile ilgili nedenlerle feshedilemez. Ancak, işverenin 25 inci maddenin (II) numaralı bendi şartlarına uygun fesih hakkı saklıdır."

16. 4857 sayılı Kanun'un ''İşverenin haklı nedenle derhal fesih hakkı'' kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

II- Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri:

...

b) İşçinin, işveren yahut bunların aile üyelerinden birinin şeref ve namusuna dokunacak sözler sarfetmesi veya davranışlarda bulunması, yahut işveren hakkında şeref ve haysiyet kırıcı asılsız ihbar ve isnadlarda bulunması.

....

e) İşçinin, işverenin güvenini kötüye kullanmak, hırsızlık yapmak, işverenin meslek sırlarını ortaya atmak gibi doğruluk ve bağlılığa uymayan davranışlarda bulunması..."

17. İZAYDAŞ ile TES-İŞ arasında imzalanan 5. Dönem İşletme Toplu İş Sözleşmesi'nde yer alan İZAYDAŞ Disiplin Ceza Cetveli'nin 17. maddesi şöyledir:

"Görev, yetki veya sorumluluğunda olsun veya olmasın, işveren veya vekili, iş arkadaşlarının kendileri veya aile fertlerinin şeref ve namusuna halel getirecek söz veya hareketlerde bulunmak."

18. İZAYDAŞ Disiplin Ceza Cetveli'nin 28. maddesi şöyledir:

"Yukarıda sayılan eylemler dışında kalıp da Disiplin Kurulu'nca suç sayılan ve cezalandırılması gereken benzer fiillere yine Disiplin kurulu'nca suçun ağırlığı dikkate alınarak ihtardan işten çıkarmaya kadar cezalar verilebilir."

2. Yargıtay İçtihadı

19. Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin 3/6/2014 tarihli ve E.2014/6519, K.2014/12285 sayılı ilamının ilgili kısmı şöyledir:

"... İş akdinin feshinin geçerli nedenle yapılıp yapılmadığı konusunda taraflar arasında uyuşmazlık bulunmaktadır.

4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesi işverene, işçinin davranışlarından ve yeterliliğinden kaynaklanan nedenlerle iş sözleşmesini feshetme yetkisi vermiştir. İşçinin davranışlarından kaynaklanan fesihte takip edilen amaç, işçinin daha önce işlediği iş sözleşmesine aykırı davranışları cezalandırmak veya yaptırıma bağlamak değil; onun sözleşmesel yükümlülükleri ihlale devam etmesi, tekrarlaması rizikosundan kaçınmaktır. İşçinin davranışları nedeniyle iş sözleşmesinin feshedilebilmesi için, işçinin iş sözleşmesine aykırı, sözleşmeyi ihlal eden bir davranışının varlığı gerekir. İşçinin kusurlu davranışı ile sözleşmeye aykırı davranmış ve bunun sonucunda iş ilişkisi olumsuz bir şekilde etkilenmişse işçinin davranışından kaynaklanan geçerli bir fesih söz konusu olur. Buna karşılık, işçinin kusur ve ihmaline dayanmayan sözleşmeye aykırı davranışlarından dolayı işçiye bir sorumluluk yüklenemeyeceğinden işçinin davranışlarından kaynaklanan geçerli fesih nedeninden de bahsedilemez.

İşçinin davranışlarından ve yeterliliğinden kaynaklanan nedenler, aynı yasanın 25. maddesinde belirtilen nedenler yanında, bu nitelikte olmamakla birlikte, işyerlerinde işin görülmesini önemli ölçüde olumsuz etkileyen nedenlerdir. İşçinin davranışlarından veya yetersizliğinden kaynaklanan nedenlerde, iş ilişkisinin sürdürülmesinin işveren açısından önemli ve makul ölçüler içinde beklenemeyeceği durumlarda, feshin geçerli nedenlere dayandığını kabul etmek gerekecektir.

İşçinin davranışlarına dayanan fesih, herşeyden önce, iş sözleşmesinin işçi tarafından ihlal edilmesini şart koşmaktadır. Bu itibarla, önce işçiye somut olarak hangi sözleşmesel yükümlülüğün yüklendiği belirlendiği, daha sonra işçinin, hangi davranışı ile somut sözleşme yükümlülüğünü ihlal ettiğinin eksiksiz olarak tespit edilmesi gerekir. Şüphesiz, işçinin iş sözleşmesinin ihlali işverene derhal feshetme hakkını verecek ağırlıkta olmadığı da bu bağlamda incelenmelidir. Daha sonra ise, işçinin isteseydi yükümlülüğünü somut olarak ihlal etmekten kaçınabilip kaçınamayacağının belirlenmesi gerekir. İşçinin somut olarak tespit edilmiş sözleşme ihlali nedeniyle işverenin işletmesel menfaatlerinin zarar görmüş olması şarttır.

İşçinin yükümlülüklerinin kapsamı bireysel ve toplu iş sözleşmesi ile yasal düzenlemelerde belirlenmiştir. İşçinin kusurlu olarak (kasden veya ihmalle) sebebiyet verdiği sözleşme ihlalleri, sözleşmenin feshi açısından önem kazanır. Geçerli fesih sebebinden bahsedilebilmesi için, işçinin sözleşmesel yükümlülüklerini mutlaka kasıtlı ihlal etmesi şart değildir. Göstermesi gereken özen yükümlülüğünün ihlal edilerek ihmali davranış ile ihlali yeterlidir. Buna karşılık, işçinin kusuruna dayanmayan davranışları, kural olarak işverene işçinin davranışlarına dayanarak sözleşmeyi feshetme hakkı vermez. Kusurun derecesi, iş sözleşmesinin feshinden sonra iş ilişkisinin arzedebileceği olumsuzluklara ilişkin yapılan tahminî teşhislerde ve menfaatlerin tartılıp dengelenmesinde rol oynayacaktır.

İşçinin iş sözleşmesini ihlal edip etmediğinin tespitinde, sadece asli edim yükümlülükleri değil; kanundan veya dürüstlük kuralından doğan yan edim yükümlülükleri ile yan yükümlerin de dikkate alınması gerekir. Sadakat yükümü, sözleşmenin taraflarına sözleşme ilişkisinden doğan borçların ifasında, karşı tarafın şahsına, mülkiyetine ve hukuken korunan diğer varlıklarına zarar vermeme, keza sözleşme ilişkisinin kapsamı dışında sözleşme ile güdülen amacı tehlikeye sokacak özellikle karşılıklı duyulan güveni sarsacak her türlü davranıştan kaçınma yükümlülüğünü yüklemektedir.

İşçinin iş sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini kusurlu olarak ihlal ettiğini işveren ispat etmekle yükümlüdür.

...

Yan yükümlere itaat borcu, günümüzde dürüstlük kuralından çıkarılmaktadır. Buna göre, iş görme edimi dürüstlük kuralının gerektirdiği şekilde ifa edilmelidir.

İşçinin davranışlarından kaynaklanan fesih sebebi, işçinin kusurlu bir davranışını şart koşar.

İş Kanunu'nun 25'inci maddesinin II'nci bendinin (d) fıkrasına göre, işçinin işverene veya ailesine karşı şeref ve namusuna dokunacak sözler söylemesi veya davranışlarda bulunması ya da işveren hakkında şeref ve haysiyet kırıcı asılsız ihbar ve isnatlarda bulunması veya işçinin işverene veya aile üyelerinden birine sataşması haklı fesih nedeni olarak sayılmıştır. Böyle durumlarda işçi, anayasanın 25 ve 26'ncı maddesi ile güvence altına alınmış düşünceyi açıklama özgürlüğüne dayanamaz. Buna karşılık işçinin bu ağırlıkta olmayan işveren aleyhine sarfettiği sözler çalışma düzenini bozacak nitelikte ise geçerli fesih nedeni sayılmalıdır. Sadece işverene karşı değil, işveren temsilcisine karşı yöneltilen ve haklı feshi gerektirecek ağırlıkta olmayan aleyhe sözler geçerli fesih nedeni sayılmalıdır. Bunun gibi, işçinin, işveren veya aile üyelerinden olmamakla birlikte, işverenin yakını olan veya işverenin yakın ilişkide bulunduğu veya başka bir işte ortağı olan kişilere hakaret ve sövgüde bulunması, bu kişilere asılsız bildirim ve isnatlar yapması özellikle işverenin şahsının önemli olduğu küçük işletmeler bakımından bu durum iş sözleşmesinin feshi için geçerli neden oluşturacaktır. İşçinin, işverenin başka bir işçisine sataşması 25/II, d hükmü uyarınca haklı fesih nedeni sayılmıştır. Sataşma niteliğinde olmadığı sürece, diğer işçilerle devamlı ve gereksiz tartışmaya girişmek, iş arkadaşları ile ciddi geçimsizlik göstermek geçerli fesih nedenidir.

İş Kanunu'nun 25'inci maddesi kapsamında değerlendirilecek ağır sözleri, işçi, işverenin veya vekilinin tahrikleri sonucu söylemesi, geçerli fesih nedeni sayılmalıdır. Yapıcı ve objektif ölçüler içerisinde belirli bir uzmanlık alanı ile ilgili eleştiri ya da işletmedeki bozukluk ya da uygunsuzluklara ilişkin eleştiri söz konusu olduğunda geçerli fesihten bahsedilemez.

...

Feshe konu araştırma ve soruşturma raporu incelendiğinde..... işlenen fiilin 4857 sayılı Yasanın 25/2 fıkrasınca " ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri " kapsamında olduğu belirtilerek iş sözleşmesinin tazminatsız olarak feshi gerektiği belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere iş sözleşmesi, davacıya isnat edilen eylemin iş sözleşmesi ve eklerine yönelik aykırı bir eyleminden ziyade kendisine ait sosyal medya hesabından paylaştığı kimi fotograf ve yorumlar nedeniyle feshedildiği anlaşılmıştır.

Öncelikle davacının sosyal medya hesabında yer alan bu yorum ve fotografları, kendisine davalı işveren tarafından tahsis edilmiş bilgisayar ya da başkaca araç-gereçler ile mesai saatleri içerisinde yaptığına dair davalı işveren savunması olmadığı gibi feshe konu araştırma ve soruşturma raporunda da bu yönde bir tespit bulunmamaktadır. Kaldı ki yorum ve fotoğraflar incelendiğinde genellikle akşam saatlerinde paylaşımda bulunulduğu da görüldüğünden, davalı işyerinin Belediye olması ve davacının yaptığı iş itibariyle o saatlerde mesaide olup işveren emrine amede şekilde bulunduğu da ileri sürülmemiştir.

Hal böyle olunca mesai saatleri içinde yapılmayan ve bizzat davalı işveren tarafından verilen araç-gerekçeler kullanılmadan kendisine ait şahsi sosyal medya hesabında yer alan bazı argümanlar nedeniyle iş aktinin feshi 4857 sayılı Yasanın 25.maddesi kapsamında işverene bir haklı nedenle fesih imkanı vermediği gibi somut olayda aynı Yasanın 18 vd maddelerinde düzenlenen geçerli nedenle fesih hakkı da vermemektedir. Dolayısıyla ortada iş sözleşmesi ve eki düzenlemelere aykırı bir eylem bulunmamaktadır.

Sonuç olarak davacının mesai saatleri içinde ve işverenin araç-gereçlerini kullanarak yapmadığı söz konusu paylaşımların anayasal güvence altında bulunan fikir özgürlüğü kapsamında kaldığı düşünülmeden hatalı değerlendirme ile feshin geçerli kabul edilmesi bozmayı gerektirmiştir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Özel Hayata Saygı Hakkı Yönünden

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında özel hayatın eksiksiz bir tanımı bulunmayan geniş bir kavram olduğunu belirtmektedir. Özel hayata saygı hakkı alt kategorisinde geçen özel hayat kavramı AİHM tarafından oldukça geniş yorumlanmakta ve bu kavrama ilişkin tüketici bir tanım yapılmaktan özellikle kaçınılmaktadır (Koch/Almanya, B. No: 497/09, 19/7/2012, § 51). Bununla birlikte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) denetim organlarının içtihatlarında bireyin kişiliğini serbestçe geliştirmesi ve gerçekleştirmesi ile kişisel bağımsızlık kavramlarının özel hayata saygı hakkının kapsamının belirlenmesinde temel alındığı anlaşılmaktadır (Sidabras ve Džiautas/Litvanya, B. No: 55480/00, 59330/00, 27/7/2004, § 43; K.A. ve A.D./Belçika, B. No: 42758/98, 45558/99, 17/2/2005, § 83; Pretty/Birleşik Krallık, B. No: 2346/02, 29/4/2002, § 61; Christine Goodwin/Birleşik Krallık [BD], B. No: 28957/95, 11/7/2002, § 90; E.Ü. [GK], B. No: 2016/13010, 17/9/2020, § 43).

21. AİHM'e göre mesleki hayat özel hayat kavramı dışında tutulamaz. Özel hayat unsurları gerekçe gösterilerek mesleki hayata getirilen sınırlamalar, bireyin sosyal kimliğini etkilediği ölçüde Sözleşme’nin 8. maddesi kapsamına girebilmektedir. AİHM bireylerin genellikle iş

yaşamında dış dünyayla ilişkiler kurduğunu hatırlatarak bireyin kimliğini oluşturmasının ve sosyalleşmesinin önemli bir aracı olan dış dünyayla ilişki kurma hakkının bireyin iş çevresini de kapsadığını, bu durumun serbest meslek bağlamında özellikle geçerli olduğunu ifade etmiştir (Niemitz/Almanya, B. No: 137/1088, 16/12/1992, § 29; Özpınar/Türkiye, B. No: 20999/04, 19/10/2010, § 45; Campagnano/İtalya, B. No: 77955/01, 23/3/2006, § 53; Esra Ünlü, B. No: 2018/4144, 25/2/2021, § 22).

22. AİHM mesleki hayatla ilgili başvuru türlerinde özel hayat kavramını iki farklı yaklaşıma göre uygulamaktadır: a) özel hayata ilişkin bir unsurun anlaşmazlık nedeni olup olmadığı (sebebe dayalı yaklaşım) ve b) itiraz edilen tedbirin sonuçları bakımından özel hayata dokunan bir meselenin olup olmadığı (sonuca dayalı yaklaşım). AİHM'e göre özel hayata ilişkin unsurların mesleğin icrası bakımından aranan nitelik ve yeterlilik şartları bakımından gözetilmiş veya kişinin mesleği ile ilgili tasarruflara esas alındığı durumlardan kaynaklanan başvurular sebebe dayalı yaklaşım çerçevesinde, özel hayata saygı hakkı kapsamı içinde değerlendirilir (Denisov/Ukrayna [BD], B. No: 2011/76639, 25/9/2018, §§ 100-103; Esra Ünlü, § 23).

23. AİHM kişinin meslek hayatını etkileyen bir tedbir için öne sürülen gerekçelerin kişilerin özel hayatına ilişkin olmadığı ancak söz konusu tedbirin kişinin özel hayatına yönelik ciddi olumsuz etkilerinin bulunduğu veya bulunma ihtimalinin olduğu durumların konu edildiği başvuruların sonuca dayalı yaklaşım kapsamında Sözleşme'nin 8. maddesinin kapsamı içine girebileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda söz konusu olumsuz etkilere ilişkin değerlendirmede AİHM; kişinin yakın çevresi üzerindeki, özellikle de maddi bakımdan ortaya çıkan sonuçları, diğerleri ile ilişki kurma ve geliştirme imkânları ile itibarı üzerindeki olumsuzlukları dikkate almaktadır (Denisov/Ukrayna, § 107; Esra Ünlü, § 24).

24. AİHM sonuca dayalı yaklaşım uyarınca inceleme yapılabilmesi için söz konusu meslekle ilgili tasarrufun özel hayat üzerinde doğurduğu etkilerin belirli önem ve ciddiyette olması şartını aramakta, asgari ağırlık seviyesine ulaşmış olması gerektiğini vurgulamaktadır. AİHM, sadece bu sonuçların çok ağır olduğu ve kişinin özel hayatını önemli derecede etkilediği durumlarda Sözleşme'nin 8. maddesinin uygulanabilir olduğunu kabul etmektedir (Denisov/Ukrayna, §§ 113, 116; Esra Ünlü, § 26).

25. Özel hayata saygı hakkı yönünden diğer uluslararası hukuk kaynaklarının derli toplu verildiği kararlar için bkz. Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 68-81; C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 58-75, E.Ü., §§ 33-51; Esra Ünlü, §§ 20-27.

2. İfade Özgürlüğü Yönünden

26. AİHM Melike/Türkiye (B. No: 35786/19, 15/06/2021) kararında başvurucunun sosyal medya beğenileri nedeniyle görevine son verilmesini ifade özgürlüğünün ihlali olarak görmüştür. Somut olayda bir millî eğitim kurumunun temizlik hizmetlerinde sözleşmeli işçi statüsünde görevli olan başvurucu, sosyal medyada üçüncü kişilerin paylaşımlarını beğenmesi nedeniyle tazminat ödenmeksizin, toplu iş sözleşmesine istinaden yetkili disiplin kurulunun verdiği bir kararla işten çıkarılmıştır. Başvurucu hakkındaki karara karşı iş mahkemesi önünde dava açmıştır. İş Mahkemesi, başvurucunun beğendiği sosyal medya içeriklerinin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceğini ve bu içeriklerin başvurucunun çalıştığı okulda huzuru ve barışı etkileyebilecek nitelikte olduğunu, dolayısıyla bu saldırı mahiyetindeki içeriklerin ebeveynler ve çocuklarda kaygı oluşturabileceğini belirtmiş; diğer bazı içeriklerin de siyasi nitelikli olduğuna hükmederek başvurucunun davasını reddetmiştir.

27. AİHM söz konusu kararda ulusal mahkemelerin ilgili içerikleri yayımlandıkları bağlamdan kopardıklarını ve bir bütün olarak değerlendirmediklerini tespit etmiştir. AİHM'in tespitlerine göre beğenilen paylaşımlar; makamların baskıcı uygulamaları hakkında ağır eleştiriler, bu uygulamalara karşı gösteri düzenleme çağrıları, bir baro başkanının öldürülmesine karşı gösterilen öfke, idari makamların denetlediği kurumlarda yetim çocukların taciz edildiğine ilişkin iddialar ve tanınmış bir dinî figürün cinsiyetçi olarak algılanan bir ifadesine yönelik tepkiler gibi konuları içermektedir. AİHM, ilk olarak sözleşmeli çalışan (sürekli işçi statüsünde) başvurucunun sadakat yükümlüğünün kadrolu bir devlet memuru kadar güçlü olmadığını vurgulamıştır. Başvurucunun ilgili içeriği oluşturan ve yayımlayan kişi olmadığının da altını çizmiştir. Bu bağlamda ilgili içerikleri yalnızca beğenme ile içeriği bizzat yayımlamanın ağırlığının aynı olmadığını belirtmiştir. AİHM ayrıca başvurucunun görevine nazaran temsil görevinin çok kısıtlı olduğunu, sosyal medyadaki beğenilerinin çocuklar, ebeveynler, diğer öğretmenler veya çalışanlar üzerindeki etkisinin ciddi olmayacağını değerlendirmiştir. AİHM bu nedenle disiplin kurulunun ve mahkemelerin başvurucunun eylemlerinin işyerindeki huzuru ve düzeni bozduğuna karar verirken somut olaydaki tüm koşulları dikkate almadığını değerlendirmiş, başvurucunun işten çıkarılması hakkında verilen gerekçelerin yeterli olmadığına hükmetmiştir. Son olarak disiplin kurulunun verdiği kararda, toplu iş sözleşmesinde öngörülen en ağır ceza olan tazminatsız işten çıkarma cezasının bilhassa başvurucunun kıdemi ve yaşı değerlendirilmeksizin uygulanması nedeniyle başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahale ile izlenen meşru amaç arasında makul bir oran olmadığını tespit etmiştir (Melike /Türkiye, §§ 38-56).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 14/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

29. Başvurucular; hiçbir şekilde suç unsuru taşımayan, siyasi eleştiri ve düşüncelerin açıklanmasından ibaret sosyal medya paylaşımları nedeniyle tek geçim kaynakları olan işlerini kaybettiklerini, yalnızca arkadaş grupları ile paylaştıkları düşünceler nedeniyle iş sözleşmelerinin feshedilmesinin özel hayata saygı hakkına, din ve vicdan özgürlüğüne, ayrımcılık yasağına aykırı olduğunu, mülkiyet haklarının ve çalışma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

30. Bakanlık görüşünde; başvurulara ilişkin olarak Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Başkanlığından temin edilen görüş ve ilgili belgelerin dikkate alınmak üzere sunulduğu, mevcut başvurularda başvuruculaların özel hayata saygı haklarının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

31. Başvurucular Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında önceki ifadelerini tekrarla Bakanlık görüşünü kabul etmediklerini belirtmiştir.

2. Değerlendirme

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No:

2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaların iddialarının özü, sosyal medyada yaptıkları düşünce açıklamaları nedeniyle iş sözleşmelerinin feshedilmesine ilişkindir. Başvuruculaların bu başlık altındaki şikâyetlerinin bir bütün olarak Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

33. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

34. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

35. Başvuru konusu olayda uyuşmazlık, iş sözleşmesinin sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek feshedilmesine ilişkindir. Bu kapsamda özel hayata saygı hakkına yönelik negatif ve pozitif yükümlülükler arasındaki sınırların kesin biçimde tanımlanması ve birbirinden ayrılması her durumda mümkün değildir. Devlet için öngörülen negatif yükümlülükler, her durumda özel hataya saygı hakkına keyfî surette müdahaleden kaçınmayı gerekli kılar. Pozitif yükümlülükler de bu hakkın korunmasını ve bireyler arası ilişkiler alanında olsa da özel hayata saygı hakkının güvencelerini sağlamaya yönelik olaya özgü tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, §§ 45, 46). Ancak hemen belirtmek gerekir ki devletin ister pozitif isterse de negatif yükümlülükleri söz konusu olsun uygulanacak ilkeler de çoğunlukla önemli ölçüde benzeşmektedir (Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018, § 70).

36. Devletin özel hayata saygı hakkının korunmasına yönelik yükümlülükleri çerçevesinde, uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulması, uyuşmazlıkların adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenmesi ve bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesi sorumluluğu bulunmaktadır. Yine bireylerin temel hak ve özgürlüklerine üçüncü kişilerin müdahalesinin önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması ve mahkemelerce korunma sağlanması da söz konusu yükümlülükler kapsamındadır. Kamusal makamlarca gerekli yapısal önlemler alınmış olsa da uyuşmazlık konusu davayı yürüten mahkemelerce verilen kararlarda üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı bireylere korunma imkânı sağlanmadığı durumlarda bu yükümlülükler gereği gibi yerine getirilmemiş olacaktır. Bu, kamusal makam olan mahkemeler aracılığıyla bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunmasız bırakıldığı anlamına gelecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ömür Kara ve Onursal Özbek, §§ 47-49).

37. Bu doğrultuda iş sözleşmesi kapsamında çalışan bireylerin Anayasa ile güvence altına alınan haklarına yönelik işverence gerçekleştirilen müdahale iddiasını içeren uyuşmazlıkların karara bağlandığı davalarda derece mahkemelerince söz konusu güvenceler gözardı edilmemeli, işveren ve çalışanlar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde

dengelenmeli, ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 50; Kasım Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2019/33243, 4/7/2022, § 32).

38. Derece mahkemeleri tarafından tarafların çıkarları dengelenirken iş sözleşmelerinde kısıtlayıcı ve zorlayıcı düzenlemelerin ne şekilde belirlendiği, çalışanların temel haklarına yönelik müdahalede bulunulmasına neden olan çıkarın üstün olup olmadığı, sözleşmenin feshinin çalışanların eylem ya da eylemsizlikleri karşısında makul ve orantılı olup olmadığı somut olayın koşullarına göre ele alınmalıdır. Ayrıca yargılamalar sırasında gerçekleştirilen işlemlerin ve neticede verilen kararın gerekçesinin bizatihi özel hayata saygı hakkına ilişkin müdahale oluşturmaması için derece mahkemelerince gereken özen gösterilmelidir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 51; Kasım Çiftçi ve diğerleri, § 33).

ii. Somut Olayın Değerlendirilmesi

39. Somut olayda başvurucular kendilerinin ve ailelerinin tek geçim kaynağı olan işlerinin sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek ellerinden alındığını, etkileri itibarıyla ekonomik ve sosyal haklardan mahrum kaldıklarını ve bu durumun özel hayata saygı haklarını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Yukarıdaki açıklamalar ışığında eldeki başvuruda yapılması gereken, başvurucular ile işveren arasındaki iş sözleşmesinin işveren tarafından feshedilmesi üzerine kamu makamlarınca etkili bir yargısal sistem kurulup işletilerek başvurucuların özel hayata saygı hakkı ile işverenin menfaatleri arasında adil bir denge kurmak suretiyle devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmekte başarılı olup olmadığını belirlemektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Volkan Çakır, B. No: 2017/35488, 7/4/2021, § 28).

40. Başvuruya konu olayda Kocaeli Belediyesi iştiraki olan İZAYDAŞ'ta uzun süredir işçi statüsünde çalışan başvurucuların 2011-2016 yılları arasında kişisel sosyal medya hesaplarındaki -kimi üçüncü şahıslar tarafından paylaşılıp başvurucular tarafından alıntılanan, kimi de başvuranlar tarafından paylaşılan- bir kısım paylaşımı, 2016 yılındaki bir disiplin soruşturmasına konu olmuş ve başvurucular hakkında birer inceleme raporu düzenlenmiştir. Esas olarak birbirinin benzeri olan raporlarda başvurucuların söz konusu paylaşımlarının 4857 sayılı Kanun'un 25. maddesindeki ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan hâller başlığı altında yer alan "işçinin, işveren yahut bunların aile üyelerinden birinin şeref ve namusuna dokunacak sözler sarfetmesi ve davranışlarda bulunması" biçimindeki (b) bendi kapsamında kaldığı değerlendirilmiştir. İş Mahkemesince yapılan yargılama sonucunda başvurucuların söz konusu paylaşımlarının 4857 sayılı Kanun'un 25. maddesinde "Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan hâller" başlığı altında yer alan "işçinin işverenin güvenini kötüye kullanmak...gibi doğruluk ve bağlılığa uymayan davranışlarda bulunması" biçimindeki (e) bendi kapsamında kaldığı değerlendirilmiştir.

41. İş Mahkemesi kararlarının istinaf edilmesi üzerine Bölge Adliye Mahkemesi, başvurucuların söz konusu paylaşımlarının 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinde yer alan geçerli fesih nedenleri arasında sayılan "işçinin yeterliliğinden veya davranışlardan kaynaklanan geçerli bir sebebin bulunması" kapsamında kaldığını değerlendirmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi "Feshin geçerli sebebe dayandırılması" kenar başlıklı 18. maddeye ilişkin bazı soyut açıklamalara yer vermiş, başvurucuların davranışlarının hükümde yer alan hâllerden hangisine girdiğine yönelik herhangi bir tespit yapmadan işveren ile "aralarındaki güven ilişkisinin kopmasına ve iş yerinde olumsuzluğa yol açtığı" sonucuna ulaşmıştır. Yargıtay ise Bölge Adliye Mahkemesinin kararını daha fazla gerekçe açıklamadan onamıştır.

O hâlde nihai olarak başvurucuların iş sözleşmesi, yaptıkları düşünce açıklamalarının işveren ile aralarındaki güven ilişkisini bozduğu gerekçesine dayanılarak feshedilmiştir.

42. 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinde belirsiz süreli iş sözleşmelerinin işveren tarafından sona erdirilmesinde geçerli bir sebep bildirme zorunluluğu getirilmiştir. Söz konusu hükümde geçerli sebeplerin neler olabileceği madde metninde sayılmıştır. Gerek başvuru konusu Bölge Adliye Mahkemesi kararlarında gerekse Yargıtayın başka davalarda verdiği kararlarda yer aldığı gibi (bkz. §§ 10, 19) işveren tarafından iş sözleşmesinin feshi için ya işçinin yeterliliği ve davranışlarından kaynaklanan ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir sebebin işveren tarafından gösterilmesi gerekmektedir. Hükmün gerekçesinde (bkz. § 14) de işbu hüküm gereği iş sözleşmesinin feshi için işçinin davranışlarının iş görme borcunu ciddi biçimde olumsuz etkilemesi, iş görme borcunu gerektiği biçimde yerine getirmesine imkân vermemesi, iş ilişkisinin sürdürülmesinin işveren açısından makul ölçülerde beklenememesi gerektiği ifade edilmiştir. Hükme göre bir davranış ancak işyerinde olumsuzluklara yol açması hâlinde geçerli sebep sayılabilir. İşçinin davranışlarının işyerindeki üretim ve iş ilişkisi sürecine olumsuz bir etkisi yoksa bu davranışların iş sözleşmesinin feshinde geçerli bir sebep olarak gösterilmesi mümkün değildir.

43. Öncelikle işlerin etkin bir şekilde yürütülmesi, iş sağlığı ve güvenliği, işverenin cezai ve hukuki konularda korunması gibi haklı ve meşru görülebilecek nedenlerle işverenin kural olarak çalışanın özel hayatı kapsamında kalan bazı davranış ve eylemlerine ilişkin sınırlamalar getirebileceği söylenebilir. Öte yandan işverenin yetki ve haklarının sınırsız olmadığı, çalışana tanınan temel hak ve özgürlüklerin -somut olayda özel hayata saygı hakkının- işyeri sınırları dâhilinde de korunduğu, aynı zamanda kısıtlayıcı ve uyulması zorunlu işyeri kurallarının çalışanların temel haklarının özünü zedeleyecek nitelikte olmaması gerektiği vurgulanmalıdır. Bu bağlamda işçinin kişisel sosyal medya hesabından işi, işyeri veya işvereni ile ilgili olmayan paylaşım ve beğenilerde bulunması hâlinde işverenin sadece bu nedene dayanarak iş sözleşmesini feshedebileceğini kabul etmek, işçinin demokratik bir toplumda temel haklarına ve özgürlüklerine çalışırken de saygı gösterilmesi gerektiği yönündeki haklı beklentisiyle uyuşmayacaktır. Bu çerçevede başvuruculların paylaşımlarının işin yürütülmesini, iş sağlığını ve güvenliğini etkileyip etkilemediği önem taşımaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. H.Ç., B. No: 2017/14907, 30/9/2020, § 42).

44. Ayrıca somut olayda olduğu gibi işyerinde veya iş araçlarıyla gerçekleşmeyen, işin işleyişine etkisi olmayan ve kişisel alanda gerçekleşen durumların fesih nedeni olacağını doğrudan kabul etmek, işverenin menfaatleri ile işçinin menfaatleri arasında pozitif yükümlülükler kapsamında devlet tarafından korunması gereken dengenin işçi aleyhine bozulması sonucunu doğuracaktır. Bu açıklamalar yukarıda belirtilen ilkelerle birlikte değerlendirildiğinde söz konusu paylaşımların fesih nedeni olarak kabul edilebilmesi için anılan paylaşımların işin yürütülmesine olumsuz etkileri ile birlikte iş sözleşmesinin sürdürülmesinin işveren açısından beklenemeyeceğinin işveren tarafından tam olarak ortaya konulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca derece mahkemeleri tarafından da anılan paylaşımların işyerine ve işin işleyişine olan yansıması, işçinin ifa ettiği görevi, sicili, paylaşımların alenileştirildiği gibi hususlar gözetilerek değerlendirilip yeterli ve ilgili gerekçe ile açıklanmalı; iş sözleşmesinin feshinin işverenin meşru amacına uygun ve orantılı olup olmadığı gözetilerek işveren ile çalışan arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmelidir (H.Ç., § 43).

45. Somut olayda başvurucular paylaşımlarında genel olarak siyasetçileri, hükûmeti, kamu gücünü kullanan idarecileri, onların siyasi ve idari davranışlarını hedef almıştır. Mevcut olayda başvuruculaın bakış açılarından bazı siyasetçilere, kamu görevlilerine ve hükûmet politikalarına yönelik sözlerinin işveren Şirket ile aralarındaki güven ilişkisinin kopmasına ve işyerinde olumsuzluğa yol açtığı kabul edilmiştir (bkz. §§ 9, 10). Mahkeme daha detaylı bir değerlendirme yapmamakla beraber başvuruculaın açıklamalarında dile getirdikleri düşünceler kişilerin hayatlarının diğer bireylere kapalı ve mahrem alanına ilişkin değildir. Sosyal medya paylaşımlarında ele alınan konular kamusal çıkarlarla ilgilidir ve toplumu yakından ilgilendiren konuşmaların çerçevesinin önemli ölçüde politik alanda kaldığı açıktır. Bu çerçevede önemli kamusal tartışmaların yaşandığı süreçler birer seçmen ve vatandaş olarak başvuruculaın da yakın denetimindedir (Orhan Gökdemir, B. No: 2017/38377, 30/9/2020, § 47; Cem Atmaca, B. No: 2018/6030, 8/9/2021, § 40; Turgut Altınok, B. No: 2017/36724, 29/1/2020, § 31) ve başvurucular internet ortamında ifade özgürlüğünden yararlanmak için başvurulan yaygın ve popüler araçlardan biri hâline gelen sosyal medya platformlarından düşüncelerini açıklamıştır. Bu nedenle de bazı devlet yetkililerinin şöhret ve itibarına yönelik saldırıların şirketin haklarını haleldar etmesi ile başvuruculaın temel hak ve özgürlüklerinin çatıştığı mevcut davada çıkarlar arasındaki dengelemenin yapılması sırasında mahkemeler bu dengeyi kurmakta başarısız olmuştur (bazı farklarla birlikte bkz. Kemal Kılıçdaroğlu (3), B. No: 2015/1220, 18/7/2018, § 63; İsa Gök, B. No: 2015/805, 12/9/2018, § 55).

46. Dahası somut başvurulara konu paylaşımların mesai saatleri içinde ya da iş araçlarıyla yahut işyerinde yapıldığı, başvuruculaın bu sebeplerle iş sözleşmesinden kaynaklanan sorumluluklarını yerine getiremediği ileri sürülmemiştir. Söz konusu paylaşımların başvuruculaın işi, işyeri veya işvereni ile bir ilgisi olduğu da mahkemelerce kabul edilmiş değildir. Yargıtay tarafından da onanan Bölge Adliye Mahkemesi kararının gerekçesinde benzer davalara ilişkin gözetilmesi gereken ilkeler sıralanmış, soyut olarak açıkça ifade edildiği hâlde başvuruculaın söz konusu açıklamalarının somut olarak işyerinde işin görülmesini önemli ölçüde olumsuz olarak etkilediğine ilişkin bir değerlendirmeye yer verilmemiş; işçiye somut olarak hangi sözleşme yükümlülüğünün yüklendiği ve işçinin, hangi davranışı ile hangi somut sözleşme yükümlülüğünü ihlal ettiği eksiksiz olarak tespit edilmemiş; işverenin zarar gören işletme menfaatlerinin neler olduğu açıklanmamıştır. Başvuruculaın yaptıkları paylaşımlar ile işverenleri olan Şirketin şahsına, mülkiyetine ve hukuken korunan diğer varlıklarına verdikleri zararlar gösterilmediği gibi paylaşımların hangi surette iş sözleşmesi ile güdülen amacı tehlikeye sokacak özellikleri olduğu ve karşılıklı duyulan güveni sarsacak bir davranış olarak nitelendirildiği ortaya konulamamıştır (İstanbul Bölge Adliye Mahkemesinin gerekçesi için bkz. § 10).

47. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde Anayasa Mahkemesi; başvuranların söz konusu eylemlerinin 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinde yer alan işçinin davranışlarından kaynaklı geçerli sebepler kapsamında değerlendirilmesine yönelik olarak söz konusu mahkemelerin ihtilafa konu içeriklerin niteliklerini ve kullanıldıkları bağlamı, aynı zamanda söz konusu paylaşımların muhtemel etkilerini yeterli derecede ve detaylı bir şekilde incelemediklerini tespit etmiştir. Güncel konularda ve sürmekte olan toplumsal tartışmaları ilgilendiren paylaşımların iş sözleşmesinin feshine gerekçe yapılması karşısında mahkemeler, başvurucular ile işveren arasındaki güven ilişkisinin koptuğu ve paylaşımların iş yerinde olumsuzluğa yol açtığı kabulüne dair ilgili ve yeterli gerekçeler sunamamıştır. Başvuruculaın paylaşımlarının işveren ile aralarındaki güven ilişkisinin kopmasına neden olduğu yönündeki kabulün işverenin tek taraflı beyanına dayandığı ancak paylaşımların

sonuçları itibarıyla iş sözleşmesinin sürdürülmesinin işverenden beklenemeyeceği hususunun işveren ve mahkemeler tarafından ortaya konulamadığı anlaşılmıştır.

48. Kaldı ki anılan paylaşımlar 2011-2016 yılları arasındaki farklı tarihlerde yapılmasına rağmen paylaşımların yapıldığı tarihlerde başvuruculara kendilerine herhangi bir suçlama yöneltilmeden söz konusu işyerinde çalışmaya devam ettikleri de gözönüne alınarak yapılan değerlendirmede başvuruculara uygulanan işten çıkarma yaptırımının -başvuranların kıdemi ve başvurulara konu eylemleri dikkate alındığında- amaçlanan hedeflere ulaşmak için son derece ağır olduğu hususunda şüphe yoktur (iş sözleşmesinin feshinin ifade özgürlüğü üzerindeki ağırlığına ilişkin değerlendirmeler için bkz. Volkan Çakır, § 39).

49. Açıklanan gerekçelerle uyuşmazlığı karara bağlayan derece mahkemelerince özel hayata saygı hakkına ilişkin Anayasa'da belirtilen güvencelerin gözetildiği özenli bir yargılama yapılmadığı, dolayısıyla anayasal güvencelerin korunması açısından devletin yükümlülüklerini yerine getirmediği anlaşıldığından Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

50. Somut olayda başvurucular; iş sözleşmelerinin feshine konu sosyal medya paylaşımlarının suç unsuru taşımayan, eleştirel, güncel, toplumsal konulara dayalı ve siyasi nitelikte olduğunu, yalnızca arkadaş grupları ile paylaştıkları düşünce açıklamaları nedeniyle iş sözleşmelerinin feshedilmesi nedeniyle ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

51. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir"

52. Anayasa Mahkemesinin daha önce pek çok kararında işaret ettiği gibi Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğü demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden biridir ve toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardandır (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36). Tam da bu önemi sebebiyle Anayasa, ifade özgürlüğü alanında devlete pozitif yükümlülükler yüklemiştir (Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 32; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 48). Demokrasinin işlemesinin ön şartlarından biri olan ifade özgürlüğünün etkin bir şekilde kullanılması sadece devletin müdahale etmeme görevine dayanmamaktadır. Bu özgürlük, devletin bireyler arasındaki ilişkilerde bile hukuk alanında ve uygulamada koruma tedbirleri almasını gerektirebilmektir. İfade özgürlüğünün önemi gözönüne alındığında devletin bu özgürlüğe en yüksek güvenceyi sağlaması gerekmektedir (Bizim Fm Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/11028, 18/10/2017, § 56.)

53. Somut olayda başvurucular paylaşımlarında genel olarak siyasetçileri, hükûmeti, kamu gücünü kullanan idarecileri ve onların siyasi ve idari davranışlarını hedef almış ve bakış açılarından bazı siyasetçilere, kamu görevlilerine ve hükûmet politikalarına yönelik sözler sarf etmiştir. Anayasa Mahkemesi; başvuruculaın söz konusu eylemlerinin 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinde yer alan işçinin davranışlarından kaynaklı geçerli sebepler kapsamında değerlendirilmesine yönelik olarak söz konusu mahkemelerin ihtilafa konu içeriklerin niteliklerini ve kullanıldığı bağlamı, aynı zamanda söz konusu paylaşımların muhtemel etkilerini yeterli derecede ve detaylı bir şekilde incelemediklerini tespit etmiştir. Bu kapsamda özel hayata saygı hakkı başlığı altında yapılan detaylı değerlendirmelerden ayrılmayı gerektirir bir husus bulunmamaktadır.

54. Sonuç olarak uyuşmazlığı karara bağlayan derece mahkemelerince ifade özgürlüğüne ilişkin Anayasa'da belirtilen güvencelerin gözetildiği özenli bir yargılama yapılmadığı, anayasal güvencelerin korunması açısından devletin yükümlülüklerini yerine getirmediği ve 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinin aşırı bir yoruma tabi tutularak düşünce açıklamalarının ifade özgürlüğünün dolaylı sınırlandırılmasına dayanak yapıldığı anlaşılmıştır.

55. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaın Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün de ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

56. Başvurucular işe iade davalarının 2 yıl 11 gün sürdüğünü ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

57. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri bağlamında medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğine dair temel ilkeler Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve bu konuda kararlar verilmiştir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013; Güher Ergun ve Tosun Tayfun Ergun, B. No: 2012/12, 17/9/2013; Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013). Başvuru konusu olaylarda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

58. Başvurulara konu yargılama süreçleri incelendiğinde davaların üç dereceli yargılama sisteminde 2 yıl 11 gün sürdüğü tespit edilmiş olupyargılama sürelerinin makul olduğu sonucuna varılmıştır.

59. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

60. Başvurucular ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile 100.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

61. Başvurularda tespit edilen hak ihlallerinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875,

7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019,§§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

62. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvuruculara ayrı ayrı net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca başvurucular, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Özel hayata saygı hakkı ile ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. 1. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkı ile ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kocaeli 5. İş Mahkemesine (E.2017/100, E.2017/101, E.2017/102, E.2017/103, E.2017/104 ve E.2017/105sayılı dosyaları) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL başvuru harcının başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, 9.900 TL vekâlet ücretinin ise başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. 20.000 TL net manevi tazminatın başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/6/2023 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Sosyal medya hesabı üzerinden yaptıkları paylaşımlar nedeniyle iş sözleşmeleri feshedilen başvurucular, özel hayata saygı hakkı ile ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, özel hukuk iş ilişkilerinden doğan uyuşmazlıkları karara bağlayan derece mahkemelerince özel hayata saygı hakkına ve ifade özgürlüğüne ilişkin Anayasa’da belirtilen güvencelerin gözetildiği özenli bir yargılama yapılmadığı, anayasal güvencelerin korunması açısından devletin yükümlülüklerini yerine getirmediği gerekçesiyle özel hayata saygı hakkı ile ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı, sosyal medya hesabı üzerinden yaptıkları paylaşımlar nedeniyle (§ 7) İzmit Atık ve Artıkları Arıtma Yakma ve Değerlendirme Anonim Şirketinde (İZAYDAŞ) çalışan başvuruculların IZAYDAŞ Disiplin Kuruluna sevkine karar vermiş; İZAYDAŞ Disiplin Kurulu, başvuruculların yaptıkları

paylaşımların İş Kanunu'nun 25. maddesi gereğince “ahlak ve iyiniyet kurallarına uymayan haller” kapsamında olduğu gerekçesiyle iş sözleşmelerinin feshine karar vermiştir. Başvurucular tarafından anılan kararlara karşı ayrı ayrı işe iade davaları açılmış, Kocaeli 5. İş Mahkemesi (İş Mahkemesi), “…davalı işverenin davacı ile iş sözleşmesinin devamında güven ilişkisinin zedelendiği, davalı işveren tarafından artık iş ilişkisinin devam etmesinin mümkün olmadığı, davacının inceleme raporuna konu eylemlerinin işveren açısından doğruluk ve bağlılığa uymayan davranışlar niteliğinde olduğu kanaatine varılmakla davacının iş akdinin feshinin haklı olduğu…” gerekçesiyle başvuruculaların davalarının reddine karar vermiş, başvuruların temyiz başvuruları da aynı gerekçelerle reddedilmiştir.

3. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Bekir Coşkun, [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55). Derece mahkemeleri, bireylerin fikirlerini ifade özgürlüğü yoluyla ifade etme hakları ile Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen meşru amaçlar arasında adil bir denge sağlamalıdır (Bekir Coşkun, §§ 44, 47). Derece mahkemeleri söz konusu dengelemeyi yaparken ve ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığını değerlendirirken belirli bir takdir yetkisine sahiptir (Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 57).

4. Başvuru tarihinde, başvurucular Kocaeli Büyükşehir Belediyesine bağlı İZAYDAŞ şirketinde çalışmaktadır. Başvurucular yukarıda değinilen (§ 7) açıklamaları Facebook hesaplarından paylaştıklarını kabul etmektedir. Bu paylaşımlar ile başvuruculaların, hükümet üyelerinin ve hükümet üyelerinin aile mensuplarının hırsızlık ve ihale takipçiliği yaptıkları, kamu kurumlarında hırsızlığı serbest bıraktıkları şeklinde açıklamalarda bulundukları görülmektedir. Başvuruculaların siyasi bir parti temsilciliği bulunmamaktadır. Ayrıca başvurucular herhangi bir şekilde gazetecilik sıfatını da taşımamaktadır. Disiplin Kurulu, sosyal medya hesabından yaptıkları paylaşımların 4857 sayılı İş Kanunu’nun 25. maddesindeki “ahlak ve iyiniyet kurallarına uymayan haller” kapsamında olduğu gerekçesiyle başvuruculaların iş sözleşmelerinin feshedilmesine karar vermiş, anılan karar Kocaeli 5. İş Mahkemesi ve Yargıtay, Fecebook paylaşımlarına atıfla başvurucular hakkında uygulanan iş akdinin feshine ilişkin kararları hukuka uygun bulmuştur (§§ 8, 11).

5. Disiplin Kurulu, İş Mahkemesi ve Yargıtay kararlarında ilgili ve yeterli gerekçe ortaya konulmuştur. Öncelikle belirtmek gerekir ki, başvurucular bir gazeteci yahut siyasi bir parti temsilcisi değildir. Yine, başvurucular herhangi bir yurttaş da değildir. Başvuru tarihinde Kocaeli Büyükşehir Belediyesine bağlı İZAYDAŞ şirketinde çalışmaktadır. Söz konusu başvuruculaların diğer yurttaşlar gibi ifade özgürlüğüne sahip olduğu açık ise de bulundukları görevin gereği olarak bir açıklama yahut görüş paylaşımda bulunurken bazı yükümlülükler altında bulundukları da kuşkusuzdur. Somut olayda başvuruculaların paylaşımlarının siyasi içerik taşıdığı ve çok açık bir şekilde hükümet üyelerini hırsızlık ve yalancılıkla itham eden görüş açıklamalarını içerdiği dikkate alınarak iş akdinin feshine karar verilmiş; Disiplin kurulu ve mahkeme kararlarında da, başvuruculaların paylaşımları nedeniyle uygulanan iş akdinin feshine dair yeterince değerlendirme yapıldığı, sosyal medyadaki açıklamaların yapıldığı tarihteki koşulların gözetildiği ve kararın orantılı olduğu ortaya konulmuştur. Dolayısıyla verilen kararların somut olay özelinde ilgili ve yeterli gerekçeyi içermediği söylenemeyecektir.

6. Açıklanan nedenlerle, başvuruculaların Anayasa’nın 20. maddesinde korunan özel hayata saygı haklarının ve 26.maddesinde korunan ifade özgürlüklerinin ihlal edilmediği kanaatini

taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

CENGİZ YETGİN

B. No: 2019/39068 | Karar tarihi: 14.06.2023

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/39068

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

CENGİZ YETGİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/39068)

Karar Tarihi: 14/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 15/8/2023-32280

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucu : Cengiz YETGİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sağlık hizmetlerine erişim imkânından yararlanamama ve ceza infaz kurumunda

kalabalık odada tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/11/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

5. Bölüm, başvurunun Genel Kurula sevk edilmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu gerekçesiyle 1/12/2016 tarihinde tutuklanmış ve Edirne F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumuna nakledilerek burada tutulmaya başlanmıştır. Başvurucu daha sonra 31/3/2017 tarihinde Kocaeli 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna ve 18/1/2019 tarihinde de Bandırma 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) nakledilmiştir.

8. Başvurucu, tutulduğu odada kalan kişi sayısının fazlalığı nedeniyle koşulların uygun olmadığından şikâyet etmiş; odadaki kişi sayısının azaltılması ve revirde muayene olmaya ilişkin kısıtlamaların kaldırılması talebiyle 31/5/2019 tarihinde Bandırma İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) başvurmuştur. Anılan şikâyetinde başvurucu; sekiz kişilik koğuşta yirmi bir kişiyle kalmasından, kalabalık nedeniyle birer tane olan tuvalet ve banyo için uzun kuyruklar oluşmasından, bu nedenle sıra beklemek zorunda kaldığından, havalandırmanın yetersiz olmasından, havasız ve gürültülü bir ortamda yerde yatmak zorunda kalmasından ve üç haftada bir 5-10 kişinin muayene olabileceğine dair düzenleme nedeniyle sağlığı koruma hakkının engellenmesinden yakınmıştır. Hâkimlik 14/10/2019 tarihli kararı ile başvurucunun talebini reddetmiştir. Karar gerekçesi şöyledir:

"Kurum mevcut kapasitesinin çok üzerinde olduğu her türlü suç gurubundan mahkumun barındırıldığı oda koğuş yerleştirilme işlemlerinde güvenlik gerekçesi ile suç gurubu gibi bir takım hususların gözetildiği genel anlamda tüm oda ve koğuşlarda kapasitenin üzerinde mahkum barındırıldığı koğuşlara ek ranzalar ile destek verildiği hükümlünün bu talebinin şu an için değerlendirelemediği ancak ileride kurum mevcudunun normalleşmesi halinde talebe gerek kalmaksızın söz konusu işlemlerin gerçekleştileceği, Revire muayene kişi sayısı, Hükümlü ve tutuklulara gerekli tıbbi desteğin belirlenen zamanlarda Aile hekimliği tarafından imkanlar dahilinde sağlandığı, herhangi kişi sınırı olmaksızın Aile hekiminin çalışma saatleri içerisinde muayene edebildiği kadar kişinin tedavi edildiği, kişi ayrımı yapılmaksızın tedavilerin yapıldığı, ayrıca 24 saat boyunca süre sınırı olmaksızın 112 acil servis ekiplerinde hizmetinden faydalanıldığı anlaşılmakla, hükümlünün taleplerinin ayrı ayrı reddine"

9. Başvurucunun Hâkimlik kararına itirazı, kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle Bandırma Ağır Ceza Mahkemesince (Ağır Ceza Mahkemesi) 4/11/2019

tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

10. Nihai karar 6/11/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 25/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu 14/7/2021 tarihinde denetimli serbestliğe nakledilmiştir.

11. Anayasa Mahkemesi İnfaz Kurumundan başvurucunun tutulduğu sürece ilişkin ayrıntılı bilgi talep etmiştir. İnfaz Kurumunun gönderdiği yazılı cevaplara göre;

-Başvurucu 18/1/2019 tarihinden itibaren İnfaz Kurumunda barındırılmıştır.

-İnfaz Kurumunun resmî kapasitesi 1.000 (bin) kişidir. Başvuru tarihinde mevcudun 1.365 olduğu tespit edilmiştir.

- Başvurucu; C-3, B-2, A-16 numaralı çok kişilik koğuşlarda kalmıştır. C-3, B-2, A-16 koğuşunun yatakhane bölümü 32,4 m^2 ve 97,2 m^3tür. Yatakhanede iki katlı ranzalar vardır. Her bir ranzanın yüksekliği 163 cm, uzunluğu 198 cm, genişliği 90 cm'dir.

- Koğuşlarda televizyonun ve yemek masalarının da bulunduğu 18 m^2lik ortak kullanım alanı vardır.

- Yatakhane bölümünde dört, ortak kullanım alanında iki pencere bulunmaktadır. Pencerelerin her birinin sabit kısmı 114x44,5 cm, açılır (kanat) kısmı 106x37 cm'dir. Pencerelerde ışığın içeri girmesini engelleyen panjur, demir parmaklık yoktur. Ranzalar da pencerelerin açılmasını, ışığın girmesini engellememektedir. Pencereler dışında havalandırma sistemi yoktur, ısıtma kalorifer sistemiyle sağlanmaktadır.

- Ayrıca koğuştan bağımsız olmayan 33 m^2 büyüklükte havalandırma bahçesi bulunmaktadır. Koğuştakiler, havalandırma bahçesinden kesintisiz biçimde faydalanabilmektedir ancak havalandırma bahçesi güvenlik gerekçesiyle gün ışığı ile açılıp gün batımında kapatılmaktadır. Havalandırma bahçesindeki faaliyetlerde tutuklu ve hükümlüler serbest bir şekilde bireysel yahut grup çalışması yapabilmektedir, bu konuda bir kısıtlama yoktur.

- İnfaz Kurumu daha sonra gönderdiği bir yazıda yatakhane bölümünün 660x680 cm (44 m^2), ortak kullanım alanının 480x680 cm (32 m^2), havalandırma bahçesinin 670x490 cm (32m^2), merdiven boşluğunun 350x110 ve 410x110 cm (toplam 8 m^2) olduğunu bildirmiştir.

- Koğuşların giriş katında, yatakhane ve ortak kullanım alanından tamamen bağımsız 1,2 m^2 büyüklüğünde bir tuvalet, 1,2 m^2 büyüklüğünde bir banyo vardır. Tuvalet ve banyonun kullanım süresi bulunmamaktadır ve tuvalet ve banyo sürekli açıktır. 24 saatte bir güncellenmek suretiyle bir kişinin günlük 50 litre sıcak su, 200 litre soğuk su kullanma hakkı bulunmaktadır.

- Koku, akma gibi nedenlerden dolayı bakım/onarım ihtiyacının olduğu koğuşta barındırılanlar bu ihtiyacı dilekçeyle bildirmemiştir ancak başvurucunun barındığı C-3 koğuşunda musluk ve aydınlatma değişimi yapılmıştır.

- Kurumda bulunan tutuklu ve hükümlülerin kendilerine ait yatak ve ranzası vardır. Bunların dönüşümlü kullanılması söz konusu olmayıp tutuklu/hükümlüler 24 saat esasına göre yatmaktadır. Başvurucunun da kendisine ait yatağı, ranzası ve dolabı bulunmaktadır. Kapasite fazlalığından dolayı koğuşun ek ranzalarla desteklenmesi nedeniyle dönüşümlü olarak yatma, yerde yatma veya dinlenme gibi bir durum söz konusu değildir.

- Ceza İnfaz Kurumunda saat 08.00'de ve saat 20.00'de olmak üzere gün içinde iki kez, rutin

olarak sayım yapılmaktadır.

- Başvurucuyu 1/4/2021 tarihine kadar 62 kez babası, 25 kez annesi, 120 kez eşi, 119 kez çocuğu, 33 kez kardeşi C.Y., 9 kez kardeşi S.Y., 20 kez kardeşi G.Y., 10 kez kardeşinin çocuğu ziyaret etmiştir. Başvurucu, idarenin belirlediği gün ve saatte haftalık telefon görüş hakkını ARG sistemine kayıtlı olan kardeşi G.Y.yi arayarak kullanmaktadır.

- Başvurucu, açık görüş ziyareti yapılabilen haftalar hariç açık ve kapalı spor salonundan faydalanmıştır.

- Başvurucu, İnfaz Kurumuna kabul edildiği tarihten itibaren süreli ve süresiz yayınlardan faydalanmış; Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Emlak Yönetimi Ön Lisans Bölümüne kaydolarak bölümün sınavlarına bu Kurumda katılmış ve 16/9/2020 tarihinde mezun olarak diplomasını almıştır.

- Başvurucu, Kurum Hekimliğinde on üç kez muayene edilmiştir, beş kez devlet hastanesine sevk edilmiş; kendisinin imtina ettiği hâller dışında üç kez hastanede muayenesi yapılmıştır. Başvurucunun bir kez de ambulansla götürüldüğü acil serviste muayenesi yapılmıştır.

12. Bakanlığın 22/3/2022 tarihli görüş yazısıyla bildirdiği, başvurucunun da Bakanlık görüş yazısına cevabında teyit ettiği koğuş ölçüleri C-3, B-2 ve A-16 No.lu koğuşlar için aynı olmak üzere ortak yaşam alanı 18 m^2, yatakhane kısmı 44 m^2, havalandırma (bahçe) bölümü 33 m^2dir. Ayrıca söz konusu koğuşlarda 1,2 m^2 büyüklüğünde bir tuvalet, 1,2 m^2 büyüklüğünde bir banyo mevcuttur.

13. Başvurucu, şikâyetçi olduğu İnfaz Kurumunda toplam 29 ay 26 gün kalmıştır. Bu süre zarfında 18/1/2019 tarihinden 7/8/2020 tarihine kadar 18 ay 20 gün C-3 koğuşunda, 7/8/2020 tarihinden 27/8/2020 tarihine kadar 20 gün B-2 koğuşunda, 27/8/2020 tarihinden 29/12/2020 tarihine kadar 4 ay 2 gün C-3 koğuşunda, 29/12/2020 tarihinden 14/7/2021 tarihine kadar 6 ay 15 gün A-16 koğuşunda kalmıştır.

14. Başvurucunun hangi koğuşta kaç kişi ile ne kadar süre barındırıldığına ilişkin ayrıntılı durum aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Koğuşun ölçüleri Bakanlık tarafından bildirilen, başvurucu tarafından da teyit edilen verilere dayanmaktadır. Koğuşun toplam boyutu koğuş içi sıhhi tesisler hariç tutularak (aşağıda 16, 31 ve 59. paragrafta belirtilen metodolojiye dayalı olarak) hesaplanmıştır. Sıhhi tesisin ölçüsü ise yaklaşık (1,2 m^2+1,2 m^2) 2,4 m^2dir.

Kişi Sayısı Kaldığı Tarih Aralığı Koğuşu Toplam Süre (gün) Kişisel Alan (m^2)

24 27/1/2021-4/2/2021 (8 gün) 17/5/2021-1/6/2021 (14 gün) A-16 22 3,95

23 18/1/2019-12/2/2019 (25 gün) 20/3/2019-11/4/2019 (22 gün) 25/4/2019-9/5/2019 (14 gün) 10/9/2019-23/9/2019 (13 gün) 21/11/2019-2/1/2020 (42 gün) 2/4/2020-15/5/2020 (43 gün) 29/5/2020-11/6/2020 (13 gün) 8/1/2021-11/1/2021 (3 gün) 20/1/2021-27/1/2021 (7 gün) C-3 A-16 182 4,13

22 12/2/2019-1/3/2019 (17 gün) 8/3/2019-20/3/2019 (12 gün) 11/4/2019-25/4/2019 (14 gün) 9/5/2019-27/5/2019 (18 gün) 5/7/2019-20/8/2019 (41 gün) 29/8/2019-10/9/2019 (11 gün) 23/9/2019-25/10/2019 (33 gün) 14/11/2019-21/11/2019 (7 gün) 7/2/2020-2/4/2020 (53 gün) 15/5/2020-29/5/2020 (14 gün) 30/6/2020-20/7/2020 (20 gün) 13/11/2020-24/11/2020 11gün) 11/1/2021-20/1/2021 (9 gün) 8/6/2021-13/7/2021 (45 gün) C-3 A-16 305 4,31

21 1/3/2019-8/3/2019 (7 gün) 27/5/2019-5/7/2019 (39 gün) 22/8/2019-29/8/2019 (7 gün) 25/10/2019-14/11/2019(19gün) 2/1/2020-10/1/2020 (8 gün) 9/9/2020-13/10/2020 (34 gün)

24/11/2020-8/12/2020 (14gün) 1/6/2021-8/6/2021 (7 gün) C-3 A-16 135 4,52

20 10/1/2020-7/2/2020 (28 gün) 11/6/2020-30/6/2020 (19 gün) 13/10/2020-13/11/2020(30gün 8/12/2020-11/12/2020 (3 gün) 30/12/2020-8/1/2021 (9 gün) 5/5/2021-17/5/2021 (12 gün) C-3 A-16 101 4,75

19 20/8/2019-22/8/2019 (2 gün) 11/12/2020-29/12/2020(18gün) 4/2/2021-5/3/2021 (33 gün) C-3 A-16 53 5

18 20/7/2020-7/8/2020 (18 gün) 27/8/2020-9/9/2020 (13 gün) 29/12/2020-30/12/2020 (1 gün) 13/7/2021-14/7/2021 (1 gün) C-3 A-16 33 5,27

17 5/3/2021-13/4/2021 (39 gün) A-16 39 5,58

16 20/4/2021-5/5/2021 (15 gün) A-16 15 5,93

15 16/8/2020-27/8/2020 (11gün) 13/4/2021-20/4/2021 (7 gün) B-2 A-16 18 6,33

13 13/8/2020-16/8/2020 (3 gün) B-2 3 7,3

12 7/8/2020-13/8/2020 (6 gün) B-2 6 7,9

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

15. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Sağlığın korunması kurallarına uyma", "Nakiller", "Tutukluların barındırılması" ve "Tutukluların yükümlülükleri" kenar başlıklı 27., 53., 113. ve 116. maddeleri için bkz. Mehmet Hanifi Baki, B. No: 2017/36197, 27/6/2018, §§ 14-17.

B. Uluslararası Hukuk

1. Ceza İnfaz Kurumlarının Aşırı Kalabalıklaşması Sorununa İlişkin Avrupa Konseyi Standartları

a. Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezayı Önleme Komitesi

16. Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezayı Önleme Komitesi (CPT) 2015 yılında mahpus başına düşmesi gereken asgari yaşam alanına ilişkin görüşünü ve standartlarını net bir şekilde açıklamaya karar vermiştir. Bu standartlar çok sayıda CPT ülke ziyareti raporunda sıkça kullanılmakla birlikte ilk defa “Cezaevlerinde Mahkum Başına Düşen Yaşam Alanı: Cpt Standartları” başlıklı belgede (CPT/Inf (2015) 44, 15 Aralık 2015) bir araya getirilmiştir. Bu belgenin ilgili kısmı şöyledir:

"4. Bu belgede bahsedilen odalar disiplin, güvenlik tecrit veya tefrik odalarının yanı sıra mahpusların kalması için tasarlanan sıradan odalardır. Bununla birlikte çok kısa süreler için kullanılan bekleme odaları ya da benzer alanlar burada ele alınmamıştır. (İnsanların özgürlüklerinden mahrum bırakılabilecekleri diğer mekanlardaki (polis karakolları, psikiyatri kurumları, mülteci kampları vb.) yaşam alanı meselesi bu belgenin kapsamında değildir.)

9. CPT 1990’larda bir mahkuma bir odada sağlanması gereken asgari yaşam alanı için temel bir “pratik kural” standardı geliştirmiştir.

• tek kişilik oda için 6 m² yaşam alanı

• çok kişilik oda için mahkum başına 4 m² yaşam alanı

10. CPT'nin son yıllarda açıkça belirttiği gibi asgari yaşam alanı standardına oda içindeki banyo ve tuvalet alanı dahil değildir. Sonuç olarak tek kişilik bir oda 6 m² olmalı, ayrıca (genellikle 1 m² ila 2 m² tutarında) bir banyo/tuvalet eklentisi bulunmalıdır. Aynı şekilde çok kişilik odalardaki banyo/tuvalet bölümü de kişi başına düşen 4 m² hesabından ayrı tutulmalıdır. Ayrıca bir mahkumdan fazlasını barındıran her odada banyo ve tuvaletler tamamen ayrılmış olmalıdır.

11. Ayrıca CPT mahkumları barındırmak amacıyla kullanılan her odanın duvarları arasında en az 2 m, zemini ile tavanı arasında da en az 2.5 m mesafe olması gerektiğini düşünmektedir.

16. Bu nedenlerle CPT, dört mahkuma kadar olan çok kişilik odalarda, tek kişilik oda için geçerli olan 6 m²'lik asgari yaşam alanına her ilave mahkum için 4 m² ekleyerek, arzulanan bir standardı teşvik etmeye karar vermiştir:

• 2 mahkum: en az 10 m² (6m² + 4m²) yaşam alanı + banyo ve tuvalet

• 3 mahkum: en az 14 m² (6m² + 8m²) yaşam alanı + banyo ve tuvalet

• 4 mahkum: en az 18 m² (6m² + 12m²) yaşam alanı + banyo ve tuvalet

21. CPT hiçbir zaman oda boyutu standartlarının mutlak olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünmemiştir. Bir başka deyişle CPT, özellikle mahpusların her gün önemli miktarda bir vakti oda dışında geçirebilmeleri (atölyelerde, sınıflarda veya diğer aktivitelerde) gibi hafifletici faktörler bulunduğu sürece, asgari standartlarından küçük bir sapmanın otomatik olarak söz konusu mahkum(lar)ın insanlık dışı ve onur kırıcı muamele gördükleri anlamına gelebileceği görüşünü benimsememektedir. Bununla birlikte CPT böyle durumlarda bile hâlâ asgari standarda bağlı kalınmasını tavsiye etmektedir.

22. Diğer yandan Komite için alıkonma koşullarının insanlık dışı ve onur kırıcı muamele olarak sayılması için odaların aşırı kalabalık olması ya da birçok vakada olduğu gibi, bütün mahkumlar için yeterli sayıda yatak olmaması, yetersiz hijyen, parazit salgını, yetersiz havalandırma, ısıtma ya da aydınlatma, odada tuvalet/banyonun bulunmaması ve doğal ihtiyaçlar için kova ya da şişe kullanılması gibi birçok olumsuz unsuru bir arada bulundurması gerekmektedir. Aslında bir alıkoyma merkezinin hem aşırı kalabalık olma hem de iyi havalandırılma, temiz olma ve yeterli sayıda yatak bulundurma ihtimali oldukça düşüktür. Dolayısıyla CPT'nin sadece yetersiz yaşam alanına atıfta bulunmak yerine sıklıkla ağır tutukluluk şartlarını oluşturan faktörleri sayması şaşırtıcı değildir. Ayrıca CPT –her vakada olmasa da- özel bir durumu değerlendirirken koşullarla doğrudan doğruya bağlantısı olmayan başka faktörleri de dikkate almaktadır. Bu faktörler oda dışında az zaman geçirilmesi ve genellikle kötü bir cezaevi rejimi; açık hava egzersizlerinin azaltılması; yakınlarla yıllarca görüşme mahrumiyeti vb. içerir.

23. Bu belgenin sonundaki Ek cezaevinde alıkoyma koşulları değerlendirilirken göz önünde bulundurulması gereken faktörlerin (mahkum başına düşmesi gereken yaşam alanı miktarı dışında) kısmi bir listesini içermektedir.

24. Bu belge, CPT'nin belirli bir odada mahkûm(lar) açısında uyulması gereken asgari yaşam alanı standartlarını açıkça belirterek, uygulayıcılara ve diğer ilgili taraflara kılavuz ilkeler sağlamaya çalışmaktadır. Nihai olarak, belirli bir kişinin, o kişinin kişilik yapısı da dahil olmak üzere bütün faktörleri dikkate alarak AİHS'nin 3. maddesi çerçevesinde insanlık dışı ve onur kırıcı muamele eşiğine varacak kadar acı çekip çekmediğine karar vermek

mahkemelerin işidir. Kişi başına düşen metrekare miktarı, çoğunlukla anlamlı ve belirleyici olmakla birlikte sadece bir faktördür."

17. Söz konusu belgenin ekinde yer alan ceza infaz kurumundaki tutulma koşulları değerlendirilirken gözönünde bulundurulması gereken diğer faktörlerin listesi ilgili olduğu ölçüde aşağıdaki gibidir:

“ Onarım ve temizlik durumu

- Hücreler, mobilyalar da dahil olmak üzere, iyi bir onarım durumunda olmalı ve yaşam alanlarının temiz ve hijyenik kalması için her türlü çaba gösterilmelidir.

- Herhangi bir haşere istilası şiddetle mücadele edilmelidir.

- Mahpuslara gerekli kişisel hijyen ürünleri ve temizlik malzemeleri sağlanmalıdır.

Doğal ışığa, havalandırmaya ve ısıtmaya erişim

- Mahpuslar için tüm yaşam mekanları (hem tek kişilik hem de çok kişilik hücreler), okuma amaçları için yeterli olan yapay aydınlatmanın yanı sıra doğal ışığa da erişebilmelidir.

- Aynı şekilde, hücrelerin içindeki havanın sürekli yenilenmesini sağlamak için yeterli havalandırma olması gerekir.

- Hücreler yeterince ısıtılmalıdır.

Sıhhi tesisler

- Her hücrede en az bir tuvalet ve lavabo bulunmalıdır. Birden fazla kişinin bulunduğu hücrelerde, sıhhi tesisler tamamen bölünmelidir (yani tavana kadar).

Açık hava egzersizi

- CPT, her mahpusa her gün en az bir saat açık havada egzersiz teklif edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Açık hava egzersiz alanları geniş olmalı ve mahkûmlara kendilerini fiziksel olarak efor sarf etmeleri (örneğin spor yapmaları) için gerçek bir fırsat verecek şekilde uygun şekilde donatılmalıdır; ayrıca dinlenme araçları (örneğin bir bank) ve sert hava koşullarına karşı bir barınak ile donatılmalıdır.

Belli bir amaca yönelik etkinlikler

- CPT uzun süredir mahkumlara çeşitli amaçlı faaliyetler (iş, meslek, eğitim, spor ve eğlence) sunulmasını tavsiye etmektedir."

b. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi

18. Avrupa Cezaevi Kuralları (Kurallar) Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin (Bakanlar Komitesi) ceza infaz kurumlarında uygulanacak asgari standartlar hakkında Avrupa Konseyi üyesi olan devletlere tavsiyeleridir. Bakanlar Komitesi, ilk olarak 1987 yılında kabul ettiği kuralları 2006 yılında önemli ölçüde değiştirmiş ve "Avrupa Cezaevi Kurallarına Dair Üye Devletlere Rec (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı"nı kabul etmiştir. Bakanlar Komitesince Rec (2006) 2 sayılı tavsiye kararı 1/7/2020 tarihinde gözden geçirilerek revize edilmiş, "Avrupa Cezaevi Kurallarına Dair Üye Devletlere Rec (2006)2-Rev Sayılı Tavsiye Kararı" verilmiştir. Kuralların yeni versiyonu, bu tavsiye kararına ek olarak sunulmuştur. Kuralların mahpusların yerleştirilme ve barındırılmasına, hijyen ile giyim ve yatak malzemelerine ilişkin kriterleri düzenleyen 17., 18., 19. ve 21. maddelerinin ilgili kısımlarına daha önce Mehmet Hanifi Baki kararında yer verilmiştir (aynı kararda bkz. §§ 26, 27). Rec (2006) 2-rev

sayılı tavsiye kararında bu kurallara ilişkin bir değişiklik yapılmamıştır. Mehmet Hanifi Baki kararında yer verilmeyen kuralların ilgili kısmı şöyledir:

"Hijyen

19. 3 Mahpuslar, hijyen ve mahremiyetin gözetildiği sıhhî imkânlara her an ulaşabilmelidirler.

Dış Dünya ile Temas

24. 1 Mahpusların mümkün olabilen sıklıkta mektup, telefon veya diğer iletişim vasıtalarıyla aileleriyle, başka kişilerle ve dışarıdaki kuruluşların temsilcileriyle haberleşmelerine ve bu kişilerin mahpusları ziyaret etmelerine izin verilmelidir

Cezaevi Rejimi

25. 1 Bütün mahpuslara sağlanan genel rejim, dengeli bir faaliyet programı sunmalıdır.

25. 2 Bu rejim, bütün mahpusların yeterli bir insanî ve sosyal etkileşim için, gerektiği kadar odalarının dışında zaman geçirmelerine imkân vermelidir.

25. 3 Rejim, mahpusların refahına ilişkin ihtiyaçları da karşılamalıdır.

Çalışma

26. 1 Cezaevinde çalışma, cezaevi rejiminin pozitif bir unsuru olarak görülmeli ve asla bir ceza olarak kullanılmamalıdır.

26. 2 Cezaevi yetkilileri mahpuslara faydalı ve yeterli iş imkânı sağlamak için çaba göstermelidir.

Açık Hava Egzersizi ve Boş Zaman Faaliyetleri

27. 1 Eğer hava koşulları elveriyorsa, her mahpusun günde en az bir saat açık havaya çıkarak egzersiz yapmasına imkân verilmelidir.

27. 2 Hava durumu elverişsiz olursa mahpusların egzersiz yapmalarına imkân sağlayan alternatif düzenlemeler yapılmalıdır.

27. 3 Mahpusların bedensel sağlıklarını geliştirmek ve uygun egzersizler ile boş zaman etkinliklerine imkân sağlamak amacıyla doğru bir biçimde organize edilen faaliyetler, cezaevi rejiminin ayrılmaz bir parçasını oluşturmalıdır.

27. 6 Spor, oyunlar, kültürel faaliyetler, özel hobiler ve diğer boş zaman uğraşlarına imkân sağlanmalı ve mümkün olabildiğince mahpusların bu etkinlikleri organize etmelerine izin verilmelidir.

27. 7 Mahpusların egzersiz esnasında ve eğlendirici faaliyetlere katılmaları için biraraya gelmelerine izin verilmelidir.

Eğitim

28. 1 Her cezaevi, mahpusların beklentilerini de dikkate alarak, bireysel eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için onlara mümkün olabildiğince ayrıntılı ve anlaşılır eğitim programları sağlamaya çalışmalıdır.

19. Bakanlar Komitesinin üye devletlere ceza infaz kurumlarında aşırı kalabalığa ve hapishane nüfusu enflasyonuna ilişkin 30/9/1999 tarihli R (99) 22 sayılı tavsiye kararına

ekin ilgili kısmı şöyledir:

II. Cezaevi yer sıkıntısı ile başa çıkmak

6. Aşırı kalabalıklaşmayı önlemek için ceza infaz kurumları için azami kapasite belirlenmelidir.

7. Aşırı kalabalık koşulların meydana geldiği durumlarda, insan onuru ilkelerine, cezaevi idarelerinin insani ve olumlu muamele uygulama taahhüdüne, personel rollerinin tam olarak tanınmasına ve etkili modern yönetim yaklaşımlarına özel önem verilmelidir. Avrupa Cezaevi Kurallarına uygun olarak, mahpuslar için mevcut olan alan miktarına, hijyen sağlanmasına, egzersiz yapmasına yeterli ve uygun şekilde hazırlanmış ve sunulan yiyeceklerin sağlanmasına, mahpusların sağlık hizmetlerine ve dışarıda vakit geçirme fırsatına özel dikkat gösterilmelidir.

8. Cezaevlerinin aşırı kalabalıklaşmasının bazı olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmak için mahkûmların aileleriyle iletişimleri mümkün olduğunca kolaylaştırılmalı ve toplum desteğinden azami ölçüde yararlanılmalıdır."

c. Avrupa Konseyi Suç Sorunları Komitesi

20. Avrupa Konseyi Suç Sorunları Komitesi; Avrupa Cezaevi Kuralları yorumunda yeterli barınma ve ceza infaz kurumu rejimleri için gerekliliklerin kapsamını açıklamıştır. Açıklamanın ilgili kısmı şöyledir:

“Kural 18 bazı yeni unsurlar içeriyor. İlki, Kural 18.3'te, hükümetleri ulusal hukuk yoluyla uygulanabilecek belirli standartlar ilan etmeye zorlamayı amaçlamaktadır. Bu tür standartlar, insan onuru ile ilgili daha geniş konuların yanı sıra pratik sağlık ve hijyen konularını da karşılamalıdır. CPT, çeşitli ülkelerdeki cezaevlerinde bulunan koşullar ve yer hakkında yorum yaparak bazı asgari standartları belirtmeye başlamıştır. Bunlar, çok kişilik koğuşlardaki mahkumlar için 4 m^2 ve tek kişilik bir hapishane hücresi için 6 m^2 olarak kabul edilir. Bununla birlikte, bu minimumlar, mahpusların hücrelerinde gerçekte ne kadar zaman harcadıklarına dair çalışmalar da dahil olmak üzere, belirli hapishane sistemlerinin daha geniş analizleriyle ilgilidir. Bu minimumlar norm olarak görülmemelidir. CPT böyle bir normu hiçbir zaman doğrudan ortaya koymamış olsa da, göstergeler, bir mahkum için bir hücre için 9 ila 10 m^2'yi arzu edilen bir boyut olarak kabul edeceği yönündedir. Bu, CPT'nin bu konuda halihazırda ortaya konanların üzerine inşa edilecek sürekli bir katkı yapabileceği bir alandır. Gerekli olan, çeşitli sayıdaki kişinin hangi hücre boyutunun kabul edilebilir olduğunun ayrıntılı bir incelemesidir. Uygun büyüklükler belirlenirken mahpusların hücrelerde kilitli kaldıkları saat sayısına dikkat edilmelidir. Hücrelerinin dışında çok fazla zaman geçiren mahpuslar için bile, insan onuru standartlarını karşılayan net bir asgari alan olmalıdır. ..

Kural 25, cezaevi yetkililerinin yalnızca çalışma, eğitim ve egzersizle ilgili kurallar gibi belirli kurallara odaklanmaması gerektiğinin, aynı zamanda tüm mahpusların genel cezaevi rejimini insan onurunun temel gerekliliklerini karşılayıp karşılamadığını gözden geçirmesi gerektiğinin altını çizer. Bu tür faaliyetler normal bir iş gününün süresini kapsamalıdır. Örneğin mahpusların 24 saatin 23 saati hücrelerinde tutulması kabul edilemez. CPT, mahpusların üstlendikleri çeşitli faaliyetlerin onları günde en az sekiz saat hücrelerinden çıkarmak olduğunu vurgulamıştır...”

2. Birleşmiş Milletler Standartları

21. 1955 tarihli Mahpuslara Muameleye Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 2015 yılında gözden geçirilmiş ve Mahpuslara Muameleye Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kurallar (Nelson Mandela Kuralları) adı verilmiştir. Nelson Mandela Kurallarının ilgili kısmı şöyledir:

"Barınma

Kural 12

1. Mahpusların uyuma yerleri, tek kişilik hücre veya oda ise her mahpus, gece tek başına bu hücre ya da odada kalır. Geçici kalabalık gibi, özel nedenlerle merkezi hapishane idaresinin bu kurala istisna getirmesi gerektiğinde bile, iki mahpusun küçük bir yerde veya odada bir arada tutulması, uygun değildir.

2. Koğuş sisteminin kullanıldığı yerlerde, aynı koğuşa bu şartlar altında birbirleri ile uyuşabilecek kişiler dikkatle seçilerek yerleştirilir. Hapishanenin özelliği dikkate alınarak, düzenli biçimde gece denetimleri yapılır.

Kural 13

Mahpuslara kalmaları için ayrılan bütün yerlerde ve özellikle uyudukları yerlerde, iklim şartlarına ve ayrıca metreküp başına düşen hava miktarına, asgari zemin alanına, aydınlatmaya, ısıtmaya ve havalandırmaya gerekli özen gösterilerek, sağlık için gerekli bütün koşullar karşılanır.

Kural 14

Mahpusların yaşamaları ve çalışmaları gereken her yerde:

(a) Pencereler, mahpusun gün ışığında okuma veya çalışabilmesine yeterli büyüklükte ve yapay bir havalandırma sistemi olmasına bakılmaksızın, temiz havanın girebileceği şekilde inşa edilir.

(b) Mahpusun okuma veya çalışması için, görme yeteneğine zarar vermeyecek ölçüde yeterli yapay aydınlatma sağlanır.

Kural 15

Her mahpusun tuvalet ihtiyaçlarını karşılayabileceği ölçüde yeterli sıhhi tesis bulunur; bu tesisler temiz ve bakımlı tutulur.

Kural 16

Her mahpusun yararlanabileceği, yeterli banyo ve duş yeri bulunur. Mahpusların iklim koşullarına uygun, mevsime ve coğrafi bölgeye göre genel sağlığa uygunluk için gerekli aralıklarda, ılık bir iklim varsa haftada en az bir kez banyo veya duş olanağı sağlanır.

Kural 21

Yerel ve ulusal standartlara uygun olarak, her mahpusa, verildiğinde temiz, iyi durumda ve temizliği korumaya yetecek sıklıkta değiştirilen, yeterli büyüklükte ve sayıda yatak takımı ve ayrı bir yatak sağlanır.

Egzersiz ve spor

Kural 23

1. Hava koşulları izin verdiği ölçüde, dışarıda çalıştırılmayan her mahpus, günde en az bir

saat açık havada, uygun bir biçimde egzersiz yapacaktır."

3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

22. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşmesi) "İnsan haklarına saygı yükümlülüğü" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Yüksek Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar."

23. Sözleşme'nin 3. maddesi şöyledir:

“Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.”

4. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

a. Genel ilkeler

24 Kötü muamele yasağına ilişkin genel ilkeler için bkz. Mehmet Hanifi Baki, §§ 18-25.

b. Ceza İnfaz Kurumlarının Aşırı Kalabalıklaşmasına İlişkin İlkeler

i. Çok Kişilik Koğuşlarda Asgari Kişisel Alan Sorunu

25. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 3. maddesine uymak için bir mahpusa tahsis edilmesi gereken belli bir metrekarenin kesin olarak belirleyemeyeceğini birçok kez vurgulamıştır. Tutulma koşullarının tutulma hâlinin güvencelerini karşılayıp karşılamadığına karar vermede tutulma süresi, açık havada egzersiz yapma olanakları, mahpusun fiziksel ve zihinsel durumu gibi bir dizi diğer ilgili faktörün önemli bir rol oynadığını değerlendirmiştir (Samaras ve diğerleri/Yunanistan, B. No: 11463/09, 28/2/2012, § 57). Bununla birlikte ceza infaz kurumu koğuşlarında kişisel alan sorunu, ihtilaflı tutulma koşullarının 3. madde anlamında aşağılayıcı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla dikkate alınması gereken bir husus olarak ağır basmaktadır (Mursic/Hırvatistan [BD], B. No: 7334/13, 20/10/2016, § 104; Karalevicius/Litvanya, B. No: 53254/99, 7/4/2005, § 36).

26. AİHM, çok kişilik koğuşlarda kişisel asgari alan için arzu edilen standardın 4 m² olmaya devam ettiğini belirtmiş ancak başvuranların 3 m²den daha az zemin yüzeyine sahip olması durumunda aşırı kalabalıklaşmanın diğer faktörlere bakılmaksızın kendi başına Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlaline yol açacak kadar şiddetli kabul edilmesi gerektiğine karar vermiştir. Kişisel alan eksikliği nedeniyle 3. maddenin ihlal edilip edilmediğine karar verirken AİHM, aşağıdaki üç unsuru gözönünde bulunduracağını açıklamıştır:

i. Her mahpusun ayrı bir uyku yeri olmalıdır.

ii. Her mahpusun emrinde en az 3 m² taban alanı olmalıdır.

iii. Hücrenin genel yüzeyi, mahpusların mobilyalar arasında serbestçe hareket etmesine izin verecek şekilde olmalıdır. AİHM, bu unsurlardan herhangi birinin yokluğunun -kendi içinde- tutulma koşullarının aşağılayıcı muamele teşkil ettiğini ve 3. maddeyi ihlal ettiği konusunda güçlü bir karine oluşturduğunu belirtmektedir (Ananyev ve diğerleri/Rusya, B. No: 42525/07, 60800/08, 10/1/2012, §§ 145-148).

27. Çok kişilik koğuşlarda mahpusa tahsis edilen kişisel alanın 3 m²nin altına düştüğü önemli sayıda davada AİHM, aşırı kalabalığı 3. maddenin ihlali tespitini haklı gösterecek kadar şiddetli bulmuştur (Orchowski/Polonya,B. No: 17885/04, 22/10/2009, § 122; Varga ve

diğerleri/Macaristan, B. No: 14097/12..., 10/3/2015, § 75).

28. AİHM, mahpusların 3 m² ile 4 m² arasında kişisel alana sahip olduğu hâllerde 3. madde kapsamında bir değerlendirme yaparken tutulma koşullarının diğer yönlerinin yeterliliğini/yetersizliğini incelemiştir. Bu durumda alan faktörü açık hava egzersizine, doğal ışığa veya havaya erişim, havalandırmanın mevcudiyeti, ısıtma düzenlemelerinin yeterliliği, tuvaleti özel olarak kullanma, temel sıhhi ve hijyen gerekliliklerine uygunluk gibi diğer unsurların eksikliğiyle birleştiğinde 3. maddenin ihlal edildiğine karar verilmiştir (Ananyev ve diğerleri/Rusya, §149).

29. Davaların az bir kısmında ise AİHM, 4 m²den daha az kişisel alanın zaten 3. maddenin ihlali tespitini haklı çıkarmak için yeterli bir faktör olduğunu değerlendirmiştir (diğerleri arasından bkz. Apostu/Romanya, B. No: 22765/12, 3/2/2015, § 79).

30. AİHM Büyük Dairenin 2016 yılında verdiği Mursic/Hırvatistan kararında, çok kişilik koğuşlarda bir mahpus için olan 3 m² zemin yüzeyi gereksiniminin Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamındaki değerlendirme için ilgili asgari standart olarak sürdürülmesi gerektiği sonucuna varmıştır. CPT gibi diğer uluslararası kurumlar tarafından geliştirilen standartları ise AİHM, 3. madde kapsamındaki değerlendirmesi için belirleyici bir argüman olarak ele almayı reddetmiştir (Mursic/Hırvatistan, §§ 110, 111).

31. AİHM anılan kararıyla çok kişilik koğuşlarda bir mahpusa tahsis edilen asgari kişisel alanın hesaplanmasına ilişkin metodolojiyi de netleştirmiştir. Buna göre AİHM, CPT'nin konuyla ilgili metodolojisinden hareketle hücre içi sıhhi tesisatın hücrenin toplam yüzey alanından sayılmamasına karar vermiştir. Öte yandan hücredeki kullanılabilir yüzey alanının hesaplanmasına mobilyaların kapladığı alanın da dâhil olduğunu, bu noktada mahpusların hücre içinde normal bir şekilde hareket etme imkânının olup olmadığının önemli olduğunu belirtmiştir (Mursic/Hırvatistan, §114).

ii. Asgari Şartın Altında Kişisel Alan Tahsisinin Kendi Başına 3. Maddenin İhlaline Yol Açıp Açmadığı veya Bir Karine Oluşturup Oluşturmadığı

32. AİHM, 3 m² altına düşen kişisel alanın tahsisinin 3. maddenin ihlali veya diğer ilgili unsurlarla çürütülebilecek bir ihlal karinesi oluşturup oluşturmadığı konusunda her zaman tutarlı olmamıştır. Bir mahpusun 3 m²den daha az kişisel alana sahip olmasının kendi içinde 3. maddenin ihlal edildiği sonucuna varılan davalar olduğu gibi kişisel alanın 3 m²nin altında kalmasının 3. maddenin ihlali olduğuna hükmedilen ve ardından diğer tutulma koşullarının yalnızca daha ağırlaştırıcı nedenler olarak incelendiği davalar da vardır (Mursic/Hırvatistan, §§ 116-118).

33. AİHM'in diğer bir yaklaşımı ise Ananyev ve diğerleri pilot kararında (anılan kararda bkz. § 24) ortaya konan güçlü karine testine dayanmaktadır. Bu kararda anılan üç unsurdan herhangi birinin yokluğunun kendi içinde tutulma koşullarının aşağılayıcı muamele teşkil ettiği ve 3. maddeyi ihlal ettiği konusunda güçlü bir karine oluşturduğu vurgulanmıştır. Benzer şekilde AİHM, Orchowski pilot kararında da bir mahpusun hücresinde en az 3 m² kişisel alandan yoksun bırakıldığı tüm durumların Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine dair güçlü bir belirtiye yol açtığını kabul etmiştir (Orchowski/Polonya, § 98). Bu yaklaşımda AİHM'in ceza infaz kurumunun aşırı kalabalık olması nedeniyle 3. maddenin ihlal edildiği iddiasına ilişkin nihai kararı, ihlale yönelik güçlü karinenin tutulma koşullarının diğer kümülatif etkileri tarafından çürütülüp çürütülmediğinin değerlendirilmesine dayanmaktadır (Idalov/Rusya [BD], B. No: 5826/03, 22/5/2012, § 101).

34. AİHM Mursic kararıyla 3 m²nin altında kalan kişisel alanın tahsisi konusundaki bu farklı yaklaşımları uyumlu hâle getireceğini ve Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamındaki yerleşik içtihadının genel ilkelerine göre hareket edeceğini açıklamıştır. Bu bağlamda herhangi bir kötü muamelenin 3. madde kapsamına girmesi için asgari ağırlık seviyesinin değerlendirilmesinin -doğası gereği- göreceli olduğunu yinelemiş, bu asgari miktarın değerlendirilmesinin muamelenin süresine, fiziksel ve zihinsel etkilerine, bazı durumlarda mağdurun cinsiyetine, yaşına, sağlık durumuna ve davanın tüm koşullarına bağlı olacağını belirtmiştir. Dolayısıyla 3. maddenin ihlal edilip edilmediğine ilişkin değerlendirme, bir mahpusa tahsis edilen metrekarenin sayısal hesaplamasına indirgenemeyecektir (Mursic/Hırvatistan, §§ 122, 123). Bununla birlikte AİHM, tutulma koşullarının genel değerlendirmesinde alan faktörüne verilen önemi gözönünde bulundurarak çok kişilik koğuşlarda kişisel alanın 3 m²nin altına düştüğü hâllerde 3. maddenin ihlal edildiğine dair güçlü bir karinenin ortaya çıktığı kanaatindedir (Mursic/Hırvatistan, § 124).

35. Bu aşamada AİHM, tutma koşullarına ilişkin davalardaki yerleşik ispat standardına göre değerlendirme yapacağını, başvuruculların tutulma koşullarına ilişkin iddialarını kanıtlamak için delil toplamada yaşadıkları nesnel zorlukların özellikle farkında olduğunu ifade etmektedir. Yine de bu tür davalarda başvurucular, şikâyet ettikleri olguların ayrıntılı ve tutarlı bir açıklamasını sunmalıdır. Bazı durumlarda başvurucular, şikâyetlerini desteklemek için en azından bazı kanıtlar sunabilmektedir. Aşağılayıcı olduğu iddia edilen tutma koşullarının güvenilir ve makul şekilde ayrıntılı bir açıklaması yapıldıktan sonra ispat yükü hükûmete geçer. Çok kişilik koğuşlarda 3 m²den daha az kişisel alan olduğu kesin olarak tespit edildiğinde kişisel alanın azlığını yeterince telafi edebilecek faktörlerin bulunduğunu ikna edici bir şekilde göstermek hükûmete kalmıştır (Mursic/Hırvatistan, §§ 126-128).

iii. Kişisel Alanın Azlığını Telafi Edebilecek Faktörler

36. AİHM, 3 m²nin altındaki bariz veya uzun süreli kişisel alan eksikliğinde güçlü karinenin çürütülmesinin zor olacağı, hatta çürütülemeyeceği görüşünün baskın hâle geldiği kanaatindedir. Asgari kişisel alanda normalde yalnızca kısa, ara sıra ve küçük çaplı azalmaların 3. maddenin ihlaline ilişkin güçlü karineyi çürütecek nitelikte olacağını kaydetmektedir. Bunun yanında AİHM; tutulma süresinin uzunluğu, bir mahpusun yetersiz tutulma koşulları nedeniyle maruz kaldığı acı veya aşağılanmanın ağırlığının değerlendirilmesinde ilgili bir faktör olsa da bu sürenin göreceli kısalığının-başka unsurlar onu bu hükmün kapsamına sokmak için yeterliyse- tek başına şikâyet edilen muameleyi otomatik olarak 3. maddenin kapsamından çıkarmayacağını da vurgulamaktadır (Mursic/Hırvatistan, §§ 125, 130-131).

37. AİHM'e göre çok kişilik koğuşlarda 3 m²den daha az bir alanın tahsis edilmesinden kaynaklanan 3. madde ihlaline ilişkin güçlü karine yalnızca üç faktörün kümülatif olarak karşılandığı durumlarda çürütülebilecektir. Bu faktörler kişisel alandaki azalmaların kısa süreli, ara sıra ve küçük çaplı olması, hücre dışında yeterli hareket özgürlüğü ve yeterli hücre dışı faaliyetler, ceza infaz kurumunun genel uygunluğu yani tutulmanın genel koşullarına ilişkin başka bir ağırlaştırıcı durumun ortaya çıkmadığı bir yerde hapsedilmenin eşlik etmesidir (Mursic/Hırvatistan, §§ 132-138).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

38. Anayasa Mahkemesinin 14/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

39. Başvurucu, meslekten çıkarılması ve tutuklu olması nedeniyle bir gelire sahip olamadığını belirterek adli yardım talep etmiştir. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Sağlık Hizmetlerine Erişim İmkânından Yararlanamamaya İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

40. Başvurucu; sağlık problemlerinin ortaya çıktığını, revire süre ve kişi sayısı yönünden sınırlama getirildiğini, İnfaz Hâkimliğinin kamera kayıtlarının incelenmesi ve diğer tutukluların tanık olarak dinlenilmesi taleplerini dikkate almadan ve araştırma yapmadan karar verdiğini belirterek sağlık hakkı, yaşam hakkı, eğitim hakkı ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

41. Bakanlık görüşünde; başvurucunun muayene ve tedavi kayıtlarına bakıldığında herhangi bir ihmalin söz konusu olmadığı, Kurumdaki tüm hükümlü ve tutukluların revirden eşit şekilde faydalandığı, reçete edilen ilaçların aynı gün temin edilerek kendilerine teslim edildiği belirtilmiştir.

42. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı verdiği cevapta 2/12/2019 tarihine kadar revire üç haftada bir çıkma uygulaması olduğunu ve bundan da ancak hasta olanların bir kısmının yararlanabildiğini, sunduğu belgeden anlaşılacağı üzere bu tarihtensonra iki haftada bir revire çıkma uygulamasının getirildiğini, istediği zaman revire çıkamadığını beyan etmiştir.

2. Değerlendirme

43. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerini dile getiriş biçimi dikkate alındığında iddialarının özünün tutulduğu İnfaz Kurumundaki sağlık hizmetlerinden yararlanamamasının kötü muamele yasağını ihlal ettiğine ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle başvurucunun adil yargılanma hakkı ile ilişkilendirerek ileri sürdüğü iddiaları da Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

44. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğine sunduğu dilekçede üç haftada bir, beş ila on kişinin Kurum Hekimliğinde muayene edildiğinden yakınmıştır. Başvurucu, tutukluluğunda daha önce olmayan sağlık problemleri oluştuğunu da bireysel başvurusuna eklemiştir ancak hangi sağlık problemleri oluştuğuna ilişkin bir açıklama yapmamıştır. Her ne kadar Bakanlık görüşüne karşı verdiği cevapta başvurucu, sürekli sindirim problemleri yaşadığını belirtmişse de başvuru aşamasında başvurucunun yakındığı sağlık sorunlarının bunlar olup olmadığı anlaşılamamıştır. Kaldı ki başvurucu, tutulduğu İnfaz Kurumuna sağlık hizmetinden yararlanma talebinde bulunup bulunmadığına, bulunduysa bu taleplerin ne zaman ve hangi gerekçelerle reddedildiğine dair hiçbir açıklama yapmamış; tedavi ve kontrollerinin yapılamadığı olgusundan somut olarak bahsetmeksizin şikâyetini ileri sürmüştür. Dosya kapsamından ise başvurucunun Kurum Hekimliğinde ve diğer sağlık kuruluşlarında 17 kez muayene olduğu (bkz. § 11) anlaşılmıştır. Başvurucunun iki veya üç

haftada bir revire çıkma uygulaması nedeniyle tedavi ve kontrollerinin ihmal edildiği veya hastalığının ilerlediği yönünde bir tespit de bulunmamaktadır.

45. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

46. Başvurucu; Kurum Hekimliğinde muayene olma fırsatını tutukluluğunun ilk on on bir aylık kısmında üç haftada bir, geriye kalan sürede ise iki haftada bir yakaladığını, genel olarak sağlık hizmetlerine erişim konusunda sıkıntılar yaşadığını şikâyet etmekte ise de dosya kapsamında başvurucunun idari makamlar ya da yargı mercileri tarafından karşılanmayan sağlık hizmetine erişim talebi tespit edilememiştir. Dolayısıyla başvurunun bu kısmı yönünden bir ihlal olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Ceza İnfaz Kurumunda Tutulma Koşullarının Kötü Muamele Oluşturduğuna İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

48. Başvurucu; sekiz kişilik koğuşta yirmi üç kişiyle birlikte tutulduğunu, koğuşta bir tuvalet ve bir banyo olduğu için yarım saat ile iki saat arasında değişen sürelerde sıra beklemek zorunda kaldığını belirterek sağlık hakkı, yaşam hakkı, eğitim hakkı, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

49. Bakanlık görüşünde; başvurucunun tutulduğu çok kişilik koğuşların yatakhane, ortak yaşam ve havalandırma kısımlarının alanının toplam 95 m² olduğu, ayrıca koğuşlarda 1,2 m² büyüklüğünde bir tuvalet, 1,2 m² büyüklüğünde bir banyo bulunduğu belirtilmiştir. Görüş ekinde sunulan belgelerde ise başvurucunun şikâyetçi olduğu dönemde tutulduğu koğuştaki kişisel alanının 3,2 m² olduğu tespiti yer almıştır. Görüşte; ceza infaz kurumları planlanıp inşa edilirken ve sonrasında mahpusların barındırılması sürecinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin belirttiği minimum ceza infaz kurumu standartlarının gözönünde bulundurulduğu, mahpusların yaşam koşullarının uluslararası standartlara uygun şekilde belirlendiği, mahpus sayısının artış gösterdiği zamanlarda kurumun fiziki şartlarında geçici olarak sıkıntıların yaşanabildiği ancak yer sorununun en kısa sürede çözüme kavuşturulabilmesi için gerekli önlemlerin alındığı açıklanmıştır. Başvurucunun oda yerleştirme işlemlerinin ilgili mevzuat hükümleri uyarınca ve İdare ve Gözlem Kurulu kararı doğrultusunda gerçekleştirildiği, ilgili yönetmelik hükümleri uyarınca eşyasının kendisine teslim edildiği, açık görüşlerin olduğu haftaların dışında spor etkinliklerinden faydalandırıldığı, Açık Öğretim Fakültesi sınavlarına, dikey geçiş ve yükseköğretim kurumları sınavlarına katılımının sağlandığı vurgulanmış; yapılacak değerlendirmede Anayasa'nın, ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadının ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

50. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı verdiği cevapta başvuru formunda belirttiği

hususları tekrarlamasının akabinde infaz kurumunda kişisel alanın en iyi durumda 1,9 m² olduğunu, normalde 4-5 ranza kapasiteli yatakhaneye 3-4 ranza eklenmesi suretiyle 16 kişi için ranza verildiğini, kendisi de dâhil geriye kalan 5-8 kişinin ranzaların arasına, beton zemine koyulan yataklarda uyumak zorunda kaldığını, bu nedenle de hastalandığını, gece tuvalete gidenlerin yerde yatanların üstüne basmamak için onları uyandırarak geçtiğini, yeterli alan olmadığından ibadetlerini gereği gibi yerine getiremediğini ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca pencerelerin küçük olması nedeniyle doğal ışıktan okuma ve çalışma yapacak kadar faydalanamadığını, temiz hava girişinin sağlanamadığını, koğuşa sonradan eklenen ranza ve dolaplardan dolayı altı pencereden ikisinin açılamaz hâle geldiğini, tek tuvalet olması nedeniyle sürekli sindirim sorunları yaşadığını beyan etmiştir.

2. Değerlendirme

a. İddiaların Nitelendirilmesi ve İncelemenin Kapsamı Yönünden

51. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının özünün tutulduğu Ceza İnfaz Kurumundaki koşulların kötü muamele yasağını ihlal ettiğine ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle başvurucunun iddiaları Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

52. Açıkça dayanaktan yoksun olmayan ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmayan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Genel ilkeler

53. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

54. Diğer taraftan Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ve Sözleşme’nin 3. maddesi herhangi bir sınırlama öngörmemekte ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyetini belirtmektedir. Kötü muamele yasağının mutlak mahiyeti Anayasa’nın 15. maddesi kapsamında belirtilen savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde dahi istisna öngörmemiştir. Aynı şekilde Sözleşme’nin 15. maddesi de benzer bir düzenleme ile kötü muamele yasağına ilişkin herhangi bir istisna öngörmemiştir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 33).

55. Tutulma koşulları, tutulanlara yapılan bazı uygulamalar, ayrımcı davranışlar, devlet görevlileri tarafından sarf edilen hakaretamiz ifadeler, kişiye normal olmayan bazı şeyleri yedirme, içirme gibi muameleler kötü muamele olarak ortaya çıkabilir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 90). Mahpuslar, Anayasa’nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından mahrum bırakılabilirken (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) genel olarak Anayasa ve Sözleşme’nin ortak alanı kapsamında kalan diğer temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bununla birlikte ceza infaz

kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda sahip olunan haklar sınırlanabilir (Turan Günana, § 35).

56. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetim hataları veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Bu nedenle mahpuslar için bir ceza infaz kurumundaki yaşam tüm yönleriyle değerlendirilmelidir. Ceza infaz kurumlarındaki yaşam, bunlara sağlanan aktivitelerin genişliğinden, mahpuslar ve ceza infaz görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir (Turan Günana, § 37). Anayasa'nın 17. maddesi, ceza infaz kurumunda tutulan bir mahpusun içinde bulunduğu şartların insan onuruna yakışır bir şekilde olmasını da koruma altına almaktadır. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahpusları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir (Turan Günana, § 39).

57. Yukarıda ifade edilen tüm hususlara ilave olarak bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir. Her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (Tahir Canan, § 23)

58. Tutulma koşullarının Anayasa'nın 17. maddesi yönünden yapılacak asgari ağırlık seviyesi değerlendirmesinde tutulma süresi, açık havada egzersiz yapma olanakları, koşulların fiziksel ve zihinsel etkileri, bazı durumlarda mahpusun yaşı, cinsiyeti, sağlığı ve davanın tüm koşulları gibi bir çok faktörün önemli rol oynadığı belirtilmelidir. Bunlarla birlikte tutulma koşullarının kötü muamele oluşturup oluşturmadığı belirlenirken kişisel alan faktörünün temel bir unsur olarak dikkate alınması gerektiği vurgulanmalıdır.

59. Anayasa'nın 17. maddesine uymak için bir mahpusa sağlanması gereken net bir metrekare sayısı kesin olarak belirlenemeyecek ve yukarıda belirtildiği gibi (bkz. §§ 57, 58) birçok faktör dikkate alınacaktır. Ancak Anayasa Mahkemesinin daha önceki içtihadı ve alan faktörünün önemi çerçevesinde dörtten fazla mahpusun barındırıldığı çok kişilik koğuşlarda bir mahpus için asgari yaşam alanının 4 m^2 olmaya devam edeceği açıklanmalıdır. Bu standart benimsenirken ilgili koğuştan bağımsız olmayan ve sadece o koğuşun kullanımına açık olan, gün ışığıyla açılıp hava kararınca kapatılan ve bu sürede bireysel veya grup olarak faaliyet yapılabilen, faaliyet konusunda kısıtlama olmayan havalandırma bahçesinin yaşam alanına dâhil edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Ancak havalandırma bahçesinin kullanımının anılandan farklı olduğu veya kısıtlamalara tabi olduğu durumlarda alan faktörüne dâhil edilmeme yönünde değerlendirme yapılabileceği hesaba katılmalıdır. Ayrıca alan standardına uysa bile dar ama uzun veya alçak tavanlı koğuşların istenen standardı sağlayamayacağı, duvarlar arasında minimum 2 metre, taban ve tavan arasında 2,5 metre mesafe olması şartının aranacağı belirtilmelidir. Çok kişilik koğuşlarda kişisel alan hesabına mobilyaların kapladığı alan dâhil edilirken banyo/tuvalet gibi sıhhi tesis bölümü bu hesaptan ayrı tutulmalıdır. Ayrıca birden fazla mahpusun barındırıldığı her koğuşta en az bir banyo ve tuvalet bulunmalı, bu sıhhi tesisler koğuştan tamamen bölünmüş (tavana kadar) bir alanda bulunmalıdır.

60. Aşırı kalabalıklaşma ve kişisel alan eksikliğine ilişkin şikâyetlerde üç faktör gözönünde bulundurulacaktır:

i. Her mahpus için en az 4 m² zemin alanı olmalıdır.

ii. Her mahpusun ayrı bir uyku yeri olmalıdır.

iii. Koğuşun genel yüzeyi, mahpusların mobilyalar arasında serbestçe hareket etmesine izin verecek şekilde olmalıdır. Bu üç faktörden birinin yokluğu -kendi başına- tutulma koşullarının kötü muamele yasağını ihlal ettiği yönünde güçlü bir karine oluşturacaktır.

61. Kişisel yaşam alanı büyüklüğünün asgari standardı karşılaması her zaman tek başına yeterli değildir. Bir mahpus için olan minimum 4 m²lik yaşam alanının sağlandığı infaz kurumlarında tutma koşullarının diğer yönleri incelenecek; temel sıhhi ve hijyen gereklerine uygunluk, tuvalet ve banyonun mahrem kullanılması, açık hava egzersizine, doğal ışığa ve havaya erişim, havalandırma ve ısıtma sistemlerinin yeterliliği konusundaki eksikliklerin bütün olarak değerlendirilmesi sonucunda ihlal kararı verilebilecektir.

62. Kötü muamele yasağı bağlamında ihlale sebebiyet verdiği değerlendirilen tutulma koşulları arasında yeterli uyku imkânına sahip olunmamasına da işaret edilmelidir. Her mahpusa düzenli biçimde muhafaza edeceği ayrı bir yatak ile yatağını temiz tutması için gerekli sıklıkta değiştirebileceği ayrı ve uygun bir yatak takımı sağlanmalıdır. Bu bakımdan bir yatağı aynı anda başka mahpuslarla birlikte kullanmak veya nöbetleşe olarak paylaşmak zorunda bırakılmanın veya yataksız zeminde uyumak zorunda kalınmanın kabul edilemez olduğu değerlendirilmektedir.

63. Bununla birlikte koğuş boyutlarına ilişkin bu standartların mutlak şekilde anlaşılmaması gerektiği de vurgulanmalıdır. Farklı bir ifadeyle çok kişilik koğuşlarda bir kişi için olması gereken asgari yaşam alanının 4 m²nin altına düşmesi hâlinde Anayasa'nın 17. maddesinin ihlaline yönelik ortaya çıkacağı değerlendirilen güçlü karine aşağıda sayılan üç unsurun bir arada bulunması durumunda ortadan kaldırılabilecektir:

1- Asgari kişisel alanın 4 m²nin altına inmesi kısa süreli, küçük çaplı ve ara sıra olmalıdır.

2- Bu tür azalmalar yeterli koğuş dışı dolaşım özgürlüğü ve koğuş dışı etkinliklerle desteklenmelidir.

3- Mahpus genel olarak uygun nitelikte olan ve tutulma koşullarını ağırlaştırıcı başka bir unsur taşımayan bir ceza infaz kurumunda tutuluyor olmalıdır.

64. Bir kişi için 3 m²den daha az bir alanın olması hâlinde ise alan darlığı tek başına tutulma koşullarının Anayasa'nın 17. maddesinin ihlali sonucunu doğurmasına neden olabilecektir. Anayasa Mahkemesi daha önce geri gönderme merkezleri hakkında verdiği bir kararında geliştirdiği bu standardın her bir somut olayın kendi özel koşulları açısından ayrı olarak incelenmesi gerektiğine hükmetmiştir (K.A. [GK], B. No: 2014/13044, 11/11/2015, §§ 97-99.)

65. Tutulma süresinin kısalığı, bir mahpusun yetersiz tutulma koşulları nedeniyle maruz kaldığı ızdırabın veya aşağılanmanın ciddiyetinin değerlendirilmesinde ilgili bir faktör olsa da bu süre -tek başına- şikâyet edilen muameleyi, diğer unsurların söz konusu hükmün kapsamına sokmak için yeterli olması hâlinde otomatik olarak kötü muamele yasağı kapsamından çıkarmaz. Ağır derecedeki olumsuz tutulma koşulları kısa süreli olsa bile ihlal sonucunu değiştirmeyecektir.

66. Mahpusların tahsis edilen alanın darlığı nedeniyle maruz kaldıkları sıkıntılar, koğuş

dışında zaman geçirebilecekleri alanların bulunması suretiyle kısmen azaltılabilecek olup tutulma koşullarının Anayasa'nın 17. maddesi açısından incelenmesinde bir unsur olarak dikkate alınabilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. K.A., § 104). Ceza infaz kurumlarındaki tüm mahpusların makul ölçüde geniş ve mümkün olduğunda kötü hava koşullarından korunma sağlanan açık hava tesisinde en az bir saat egzersiz yapmasına izin verilmelidir. Bunun dışında mahpusların daha geniş bir koğuş dışı aktivite programının parçası olması tercih edilmektedir. İlgili uluslararası standartlara göre mahpuslar, günün makul bir bölümünü koğuşlarının dışında çeşitli amaçlara yönelik faaliyetlerle (çalışma, eğlence, eğitim) meşgul olarak geçirebilmelidir (bkz. § 17).

67. Kötü muamele yasağı kapsamında ilk iki unsurla birlikte başvuruculara genel tutulma koşullarına ilişkin olarak ağırlaştırıcı başka bir durumun ortaya çıkıp çıkmadığı da değerlendirmelidir. Bu noktada öncelikle koğuşlarda mahpuslara engelsiz ve yeterli gün ışığı ile temiz havaya erişimin sağlanmasının önemi belirtilmelidir. Çeşitli amaçlarla pencerelere metal panjurlar veya eğimli plakalar yerleştirilmesi mahpusların doğal ışığa erişimini engelleyeceği gibi bir durumun koğuşa temiz hava girmesini önleyerek hastalıkların ortaya çıkmasına veya yayılmasına elverişli koşulların oluşmasına neden olacağı muhtemeldir. Ancak bir mahpusa tutulduğu sürede ciddi solunum yolu hastalığı teşhisi konulduğu ve hastalığa ceza infaz kurumunda tutulması aşamasında yakalandığı tespit edilse de (tedavi gördüğü veya tamamen iyileştiği gözününe alınarak) havalandırma, ısıtma, aydınlatma veya sağlık koşullarının kendi başına kötü muamele kavramını haklı çıkarmayacağı da belirtilmelidir. Panjurların olumsuz etkisi, havalandırma sisteminin ve suni aydınlatmanın sağlanması durumunda tek başına asgari eşiği aşmayacaktır. Yine de bu hususlar aşırı kalabalığın ve alan yetersizliğinin odak faktörüne ek olarak başvuruculara tutulma koşullarının kötü muamele yasağı bakımından tolere edilen eşiğin ötesine geçtiğini göstermek için önemlidir.

68. Genel tutma koşullarına ilişkin son olarak uygun şekilde donatılmış hijyenik sıhhi tesislere erişimin sağlanması gerektiği ifade edilmelidir. Bu bakımdan koğuş içindeki sıhhi tesislerin hem hijyen açısından hem de mahremiyet açısından yaşam alanından tamamen ayrılması gereklidir. Haftada bir defadan fazla duş imkânı sunulmaması uygun vücut hijyeninin sağlanması için yeterli olmayacaktır. Gerekli sağlık önlemleri kemirgen, pire, bit, tahtakurusu ve diğer haşarat istilasına karşı önlemleri içermelidir.

69. Anayasa Mahkemesinin tutulma koşullarına ilişkin başvurularda yerleşik olan ispat standardı burada da dikkate alınacaktır. Anayasa Mahkemesi başvuruculara tutulma koşullarına ilişkin iddialarını kanıtlamak için delil toplamada yaşadıkları nesnel zorlukların farkındadır. Yine de başvurucular, şikâyet edilen olguların ayrıntılı ve tutarlı açıklamasını yapmalı ve bazı durumlarda farklı kanıtlar sunabilmelidir. Bu aşamadan sonra kişisel alan darlığını yeterince telafi edebilecek faktörlerin bulunduğunu ispat yükü kamu makamlarına geçecektir.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

70. Somut olayda başvurucu, tutulduğu Ceza İnfaz Kurumundaki koşullardan şikâyet etmektedir. Başvurucu, şikâyetine konu ettiği koşulların ortaya çıkmasını tutulduğu odanın aşırı kalabalık olmasına bağlamakta; kalabalıklıktan kaynaklandığını ileri sürdüğü eksiklikler dışında başkaca bir eksiklik veya yetersizlikten ya da kamu görevlilerinin kasıtlı uygulamasından şikâyet etmemektedir. Dolayısıyla başvurucu, aşağılanmasını amaçlayan bir muameleye maruz kaldığını ileri sürmediği gibi somut olayda bu yönde bir belirti de

bulunmamaktadır. Bunun yanında Anayasa'nın 17. maddesi, ceza infaz kurumunda tutulan bir mahpusun içinde bulunduğu koşulların insan haysiyetine yakışır bir şekilde olmasını da koruma altına almaktadır. Dolayısıyla böyle bir amacın (aşağılama) yokluğu, başvuruda söz konusu koşulların kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesine engel değildir.

71. Tutulma koşullarının değerlendirilmesinde alan faktörünün temel olması nedeniyle öncelikle başvurucunun sahip olduğu kişisel alan sorunu incelenmelidir. Somut olayda başvurucunun kaldığı İnfaz Kurumunun resmî kapasitesinin 1.000 (bin) kişi olduğu ve bireysel başvuru tarihinde mevcudun 1.365 olduğu anlaşılmıştır. Başvurucu, bu İnfaz Kurumunda aynı özellikte, çok kişilik farklı üç koğuşta denetimli serbestliğe nakledildiği zamana kadar neredeyse, otuz ay barındırılmıştır. Başvurucuya tahsis edilen kişisel alanın en az olduğu periyodun yaklaşık üç buçuk ay aralıkla önce dört gün, sonra on sekiz gün olmak üzere toplam yirmi iki gün sürdüğü ve 4 m²nin altında (3,95 m²) olduğu tespit edilmiştir. Başvurucu, tutulmasının çoğunluğuna denk gelen, neredeyse iki yıl devam eden süreçte ise 4 m² ile 5 m² arasında kişisel alanda barındırılmıştır (bkz. §§ 11-14). Bu nedenle başvurucunun tutulma koşulları -sahip olduğu kişisel yaşam alanı gözetilerek- iki başlık altında incelenecektir:

(1) Başvurucunun 4 m²den Daha Az Kişisel Yaşam Alanına Sahip Olduğu Dönem Yönünden

72. Başvurucuya toplam yirmi iki gün 4 m²nin altında (3,95 m²) kişisel yaşam alanı sunulmuştur. Asgari kişisel yaşam alanındaki bu azalma kendi başına tutulma koşullarının kötü muamele yasağını ihlal ettiği yönünde güçlü bir karine oluşturmaktadır. Bununla birlikte aşırı kalabalıklaşma ve kişisel alan eksikliğine ilişkin şikâyetlerin değerlendirilmesinde tutulma koşulları yönünden önemli olan kişisel uyku yeri ve mobilyalar arasında serbestçe hareket etme imkânına ilişkin de değerlendirme yapılmalıdır.

73. Başvurucu; odadaki kalabalık nedeniyle ranzada uyuyamadığını, on altı kişi için ranza sağlandığını, yerdeki yatakta uyumak zorunda kaldığını ileri sürmüştür ancak İnfaz Kurumu ve Bakanlığa göre koğuşta kalan herkese ranza verilmiştir. Bu noktada başvurucu ile kamu makamlarının söylemleri arasındaki çelişkinin giderilmesinin bir önemi bulunmamaktadır. Çünkü başvurucu, düzenli biçimde muhafaza edebileceği ayrı bir yatak ile yatağı temiz tutmak için gerekli sıklıkta değiştirebileceği ayrı ve uygun bir yatak takımı sağlanmadığını ileri sürmediği gibi kendisine bir yatak verildiğini beyan etmektedir. Başvurucunun yataksız bir zeminde veya yatağında başka mahpuslarla aynı anda uyumak zorunda kalmadığı, kişi sayısına göre yetersiz yatak verilmesinden dolayı belirli saat aralıklarıyla diğer mahpuslarla nöbetleşe uyumak zorunda bırakılmadığı tespit edilmiştir. Bu bakımdan başvurucunun kişisel bir uyku yerinin ve uyumak için yeterli imkânının olduğu görülmüştür.

74. Başvurucu, yeterli alan olmadığından ibadetlerini gereği gibi yerine getiremediğini iddia etmiştir. Başvurucunun barındırıldığı koğuşların yatakhane bölümleri 44 m²dir ve burada iki katlı ranzalar vardır. Her bir ranza ve yatak 1,8 m²dir. Bakanlığın beyanına göre en kalabalık (23-24 mahpus) olan zamanda dahi on iki ranzanın olduğu ve bunların 21-22 m² yer kapladığı, başvurucuya göre ise sekiz ranza ile sekiz yatak olduğu ve bunların 28-29 m² yer kapladığı, ranzalar dışında kıyafet dolaplarınında bu bölümde olduğu tespit edilmiştir. Mahpus sayısında azalma meydana geldiği durumlarda ise koğuştan fazla yatak ve ranzaların çıkarılması suretiyle alan genişletilmiştir. Koğuşun yatakhane bölümü dışında giriş katında, içinde televizyon ve yemek masaları olan 18 m² ortak kullanım alanı ve ayrıca koğuştan bağımsız olmayan 33 m² büyüklükte havalandırma bahçesi vardır. Mahpuslar, havalandırma bahçesini havanın aydınlanmasından kararmasına kadar ve bir süre

sınırlaması olmaksızın kullanabilmektedir. Tüm mahpusların gün içinde koğuşun yatakhane, ortak alan veya havalandırma bahçesi gibi bir bölümünü aynı anda kullanmak zorunda olduğundan veya aynı anda kullanmalarının sağlanması gerektiğinden bahsedilemeyecektir. Koğuşa ait (sıhhi tesisatlar hariç) her bölümün duvarları arasında en az 2 metre, zemini ile tavanı arasında da 3 metre olduğu görülmektedir. Bu durumda koğuşun yapısı ve genel yüzeyi, mahpus sayısı ve mevcut eşyalar dikkate alındığında gün içinde mahpusların mobilyalar arasında serbestçe hareket etmesinin mümkün olmadığı söylenemeyecektir.

75. Başvurucu ayrıca yatakhane bölümünde gece birbirlerini rahatsız etmeden hareket edecekleri bir alan olmadığından yakınmıştır. Başvurucunun iddiasına göre yatakhanede sekiz yatak ve sekiz ranza olduğu kabul edildiğinde dahi bunların 28-29 m²lik alanı kapattığı, dolaplarla birlikte 15 m²lik bir alan kaldığı, bu alanın hareket etmek ve yürümek için yeterli olduğu değerlendirilmiştir.

76. Başvurucunun kendine özgü bir yatağı olduğu ve eşyalar arasında rahat hareket edebileceği dikkate alındığında tutulma koşulları bakımından incelenmesi gereken tek meselenin başvurucuya ardışık olmayan zaman dilimlerinde, 8 ve 14 günlük sürelerde 4 m²nin altında tahsis edilen kişisel alan hususu olduğu görülmektedir. Somut olayda başvurucuya tahsis edilen kişisel yaşam alanının küçüklüğü nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği yönünde güçlü bir karine ortaya çıkmıştır. Bu durumda güçlü karinenin çürütülüp çürütülmediği değerlendirilmelidir.

77. Başvurucunun barındırıldığı koğuşlarda, koğuştan bağımsız olmayan bir havalandırma bahçesi olduğu, bahçeyi havanın aydınlanmasından kararmasına kadar ve bir süre sınırlaması olmaksızın kullanabildiği, mahpusların burada bireysel veya grup olarak serbest bir şekilde çeşitli faaliyetler yapabildiği ve bu anlamda bir kısıtlama olmadığı anlaşılmıştır. Başvurucunun en az on saatlik bir süre bahçeyi kullanabildiği, bunun dışında açık, kapalı ve telefonla görüşler için koğuş dışına çıktığı, açık görüş ziyareti olmayan haftalarda açık ve kapalı spor salonundan faydalandığı, talep ettiği sınavlara İnfaz Kurumunda katıldığı dikkate alınarak başvurucuya dış dünya ile ilişkisini devam ettirme, açık hava egzersizi ve belli amaca yönelik faaliyet yapma imkânı sunulduğu görülmüştür.

78. Başvurucu; eklenen ranzalar nedeniyle iki pencerenin hiç açılamadığını, zaten pencerelerin boyutlarının doğal ışıkla okuma yapmaya elverişli olmadığını iddia etmiştir. Başvurucunun koğuşunda dördü yatakhanede, ikisi ortak kullanım alanında olmak üzere altı pencere olduğu, pencerelerin tamamının açılabildiği, açıldığında 106x37 cm'lik bir alandan hava ve ışık geldiği, pencerelerde ışık veya havayı engelleyecek bir donanım olmadığı tespit edilmiştir. Pencereler dışında havalandırma sistemi olmadığı ve ısıtmanın kalorifer sistemiyle sağlandığı bildirilmiştir. Bu nedenle pencerelerin koğuşa doğal ışık sunabilecek boyutta olduğu, koğuşun tabandan tavana yüksekliğinin 3 metre, ranza yüksekliklerinin 160 cm olduğu, havalandırma bahçesinin de gün ışığıyla açılıp hava kararınca kapandığı akılda tutularak başvurucunun doğal ışığa erişiminin sağlanmadığı söylenemeyecektir. Aynı şekilde koğuşta temiz havaya erişimin sağlandığı değerlendirilmiştir. Başvurucu koğuşta temiz hava imkânı olmadığından baş ağrısı, öksürük gibi şikâyetlerin meydana geldiğini iddia etmişse de bu iddiasını tutarlı bir şekilde anlattığı, ilgili mercilere bu şikâyetlerini ilettiği konusunda başvurucunun ikna edici olmadığı görülmüştür.

79. Koğuşta birer tuvalet ve banyo bulunduğu, bu sıhhi tesislerin koğuşun diğer bölümlerinden tamamen ayrıldığı, hijyen ve mahremiyetin sağlandığı, her gün yeterli miktarda soğuk ve sıcak su verildiği, bakım/onarım, kemirgen, pire, bit, tahtakurusu ve

diğer haşarat vs. konusunda problem yaşanmadığı, başvurucunun da bu konularda bir şikâyetinin olmadığı tespit edilmiştir. Başvurucunun tuvalet için bir saate, banyo için iki saate varan bir süre beklemek zorunda kalmasının ise tutulma koşullarını ağırlaştırdığı söylenemeyecektir.

80. Sonuç olarak ceza infaz kurumlarında kötü muamele kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Ceza infaz kurumu koşulları bu bağlamda olayın kendine özgü koşullarına göre, söz konusu yasak kapsamında değerlendirilebilir. Bununla birlikte tutulmaya ilişkin koşulların söz konusu uygulamanın niteliğinden kaynaklanan ve özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinin ötesinde asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir (Raşit Konya, B. No: 2017/26780, 28/6/2018, § 50).

81. Somut olayda başvurucunun birbirini izlemeyen kısa dönemlerde 4 m²nin biraz altında kişisel alana sahip olduğu koğuşlarda barındırıldığı, bu koğuşların büyüklüğünün yeterli olmadığı ve asgari standardın altında kaldığı görülmüştür. Ancak başvurucuya sağlanan kişisel yaşam alanı her zaman yeterli olmamakla birlikte bu muamele başvurucunun yeterli hareket serbestîsine sahip olduğu ve uygun bir tesiste tutulduğu sırada meydana gelmiştir. Bu nedenle yaklaşık otuz aylık tutulma süresi içinde ardışık olmayan şekilde ve iki periyotta kısa süreli, küçük çaplı ve ara sıra meydana gelen azalmalarda tutulma koşullarının ayrı ayrı ve başvurucu üzerindeki toplu etkileri de hesaba katılarak Anayasa'nın 17. maddesi anlamında kötü muamele yasağı olarak nitelendirmek için gerekli olan ağırlık seviyesine ulaşılmadığı sonucuna varılmıştır.

(2) Başvurucunun 4 m² ile 5 m² Arasında Kişisel Yaşam Alanına Sahip Olduğu Dönem Yönünden

82. Başvurucunun otuz aylık tutulmasının neredeyse iki yılında 4 m² ile 5 m² arasında kişisel alanda barındırıldığı tespit edilmiştir (bkz. § 14). Anayasa Mahkemesi mahpusların asgari kişisel alana sahip olduğu hâllerde kötü muamele yasağı kapsamında bir değerlendirme yaparken kişisel yaşam alanı büyüklüğünün asgari standardı karşılamasının her zaman tek başına yeterli olmadığını, tutulma koşullarının diğer yönlerinin yeterliliğinin/yetersizliğinin incelenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu durumda alan faktörü asgari standardı karşılasa da açık hava egzersizine, doğal ışığa veya havaya erişim, havalandırmanın mevcudiyeti, ısıtma düzenlemelerinin yeterliliği, tuvaleti özel olarak kullanma, temel sıhhi ve hijyen gerekliliklere uygunluk gibi diğer unsurların eksikliğiyle birleştiğinde 17. maddenin ihlal edildiğine karar verilebilecektir (bkz. § 61).

83. Somut olayda başvurucunun asgari kişisel yaşam alanına sahip olduğu yirmi dört aylık sürede açık hava egzersizi imkânına uluslararası standartlarda arzu edilenin de ötesinde erişebildiği, doğal ışığa ve doğal havaya erişimde de bir sorun yaşamadığı, tuvalet ve banyoyu mahrem kullanabilme, temel sıhhi ve hijyen kurallarına uygunluk konusunda bir eksiklik yaşamadığı tespit edilmiştir (bkz. §§ 73-79). Sonuç olarak tutulma koşullarının fiziksel ve zihinsel etkileri ayrı ayrı ve başvurucu üzerindeki toplu etkileri hesaba katılarak değerlendirildiğinde söz konusu asgari eşik derecesinin aşılmadığı sonucuna varılmıştır.

84. Açıklanan gerekçeyle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Sağlık hizmetlerine erişim imkânından yararlanamamaya ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Ceza infaz kurumunda tutulma koşullarının kötü muamele oluşturduğuna ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Ceza infaz kurumunda tutulma koşulları yönünden kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 14/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZGÜR BOĞATEKİN

B. No: 2020/23730 | Karar tarihi: 14.06.2023

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23730

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ÖZGÜR BOĞATEKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23730)

Karar Tarihi: 14/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 7/12/2023-32392

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Özgür BOĞATEKİN

Vekili : Av. Hüseyin BOĞATEKİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, bir gazetedeki köşe yazılarından dolayı başvurucu hakkında iftira suçundan hapis cezasına hükmedilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlükleri ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu 1981 doğumlu olup olay tarihinde internet üzerinden yayın yapan Gerger Fırat gazetesinin (gazete) çalışanı ve muhabiridir. Müşteki ise Adıyaman'ın Gerger ilçesi kaymakamıdır.

3. Gazetede 2/4/2013 tarihinde "Et Kokarsa Tuzlarsın", 5/4/2013 tarihinde "Kanun Mu Kaymakam Mı", 9/10/2013 tarihinde "Namuzsuz Kim" ve 26/10/2013 tarihinde " Rant Kime Gidiyor" başlıklı köşe yazıları yayımlanmıştır. Söz konusu köşe yazılarının davaya konu içerikleri şöyledir:

"Et Kokarsa Tuzlarsın"

....

Medeni kanunun 134 ve sonraki maddeleri gereğince, köy muhtarları ile Belediye Başkanlarına verilen Evlendirme Memurluğu görevini birkaç yıldan beri Gerger Nüfus Müdürlüğünün görevlendirdiği memurlar tarafından yapılıyor.

Nüfusun dayanağı ne?

Bir yönetmelikten söz ediliyor.

Oysa, yönetmelik daha yasadan çıkıyor. Nüfus yasayı bir kenara atmış, yönetmeliğe sığınarak muhtar ve belediye başkanlarının evlendirme yetkisini GASP etmiş. Gasp ettikleri yasaya halka KANUNSUZ evlenme yapıyor. Bunu nüfus kütüğüne tescil ettiriyor. Bu işlemleri ilçenin Kaymakamı, Valisi de görüyor ama ses çıkarmıyor.

Gerger Kaymakamını

Adıyaman Valisini

C. Savcılarımızı göreve davet etmek bir vatandaşlık görevi değil mi? Devlet kurumlarının yasa ihlalini sade bir vatandaş yapsaydı acaba seslendiğimiz makamlarını tavrı ne olur.

Bu yazı bir suç duyurusudur.

Yasa ihlal edenler belgelerle ortadadır.

SYDV'nin suç işlediği ekteki belge ile sabit.

Gerger Nüfus Müdürlüğünün suç işlediği nüfus memurları yapılan BATIL evlenme ve bu evlenmelerin kütüğe tescil kayıtlarıdır.

Tekrar suç duyurusunda bulunduğumuzu belirtiyoruz ve bekliyoruz."

"Kanun Mu Kaymakam Mı",

...

Gerger'de Kaymakam diyor ki

Ben emrediyorum.

Nüfus Dairesi, 45 muhtarın ve 1 Belediye Evlendirme görevini yapıyor.

Gerger Nüfus Müdürü el mahkumu misalı

Medeni Kanununu 134'ncü maddesi hükmüne rağmen, Kaymakamın emrine uyuyor ve yasayı çiğniyor. Yasanın kendisine vermediği bir görevi ver yetkiyi kullanıyor ve suç işliyor.

Memurun suç işlediğini kaymakam görüyor. Görmek bir yana bu suçu memura işleten kaymakamın ta kendisinden sadır olan emri.

'Namuzsuz Kim'

Soru 3: Son 1 yıldır İstanbula gidip TOKİ konutları için kaç kişiden toplam kaç para

aldınız?

Bu parayı kimin hesabına yatırdınız?

TOKİ'ye sorduk.

Gerger ile ilgili bir TOKİ hesabı yoktur. Yapanlar da korsan iş yapmışlardır. Bırakın hesabı Gerger'de TOKİ projesi yok.

Bu hayali banka hesabı kimin?

Eşinizin, dostunuzun hesabı mı? Kaymakamlığın hesabı mı?

Yoksa

Örtülü ödenek hesabı mı?

Paraların yatırıldığı hesap kime ait?

Paralar bu hesapta faize mi verildi? yarın işin cılkı çıkarsa parayı yatıranlar parasını alabilecek mi?

Peki

Faizi kim alacak?

Kendisini namuslu

Başkalarını namussuzlukla itham eden

Kaymakam Ömo

Namuslu bir insan gibi bu 3 soruya insan gibi doğru cevap verebilecek mi?

Ya cevap vermezse

Kendisine bu toplum ne diyecek?

Namuslu mu? Namussuz mu?

Taktiri okur yapsın'

'Rant Kime Gidiyor'

Şahintepe tesisi

Kaymakam tarafından

İhalesiz, pazarlıksız ve bedelsiz, dışarıdan getirenlere verildi.

Nasıl verildiğinden

Adıyaman Vali'si de habersiz

Tek bilen var o da kaymakam Ömo.

Oda sessiz. Hiçbir açıklama yapmıyor.

Kimi derki

Kaymakamın o tesisi dışarıdan getirilen iki kişiye vermiş. Alın işletin demiş.

Her şey kaymakamın iki dudağından dökülen sözle olmuş.

Kimileri de derki

Tesis gelirinde kaymakamında payı varmış.

Ama gizliymiş.

Gergerli lokantacıları da diyor ki

Neye ihale yapılmadı

Bu işte bir iş var diyor.

Bu iddialar ayyuka çıkmış.

Kaymakamdan çıt yok.

Acaba bu işte bir pislik var mı? Yada bir rant var mı?

Kaymakam

Sanki olup bitenden memnun.

Ses vermiyor

Peki

Açılışı yapan Vali Demirtaş

Kaymakamını kolluyor mu?

Ranta göz mü yumuyor?

Yoksa Kaymakam bu tesisin işletmesine ortak mı?'

4. Anılan köşe yazıları nedeniyle müşteki Kaymakam Ö.B. suç duyurusunda bulunmuş ve Gerger Cumhuriyet Başsavcılığının 21/2/2014 tarihli iddianamesi ile başvurucu hakkında iftira suçundan dava açılmıştır. İddianamenin ilgili kısmı şöyledir:

"Müşteki Gerger İlçe Kaymakamı ..'in 20/11/2013 tarihli dilekçesiyle... iftira suçunu işlediğinden bahisle şüpheli hakkında suç duyurusunda bulunduğu

Şüphelinin alınan ifadesinde söz konusu gazetenin muhabiri ve istihbarat şefi olduğunu ve şikayete konu yazıları kendisinin yazdığını belirttiği ve sunmuş olduğu cevabi dilekçede amacının iftira değil kamuoyunun merak ettiği konuları haberde dillendirmek ve haber yapmak olduğunu belirttiği,

...

Sonuç olarak şüpheli her nekadar 'namussuz kim' isimli yazısıyla iftira kastı taşımadan bazı sorular sorduğunu belirtmiş ise de yazıda geçen ifadelerden kaymakamlığın ve aynı zamanda müştekinin sanki ilçede bir TOKİ projesi olmadan ve buna ilişkin resmi bir hesap

numarası olmadan insanlardan para toplandığı anlamını doğurmaktadır. Şüpheli yazıda belirttiği üzere TOKİ'ye konuya ilişkin bilgilenmek amacıyla herhangi bir başvuru yapmamıştır. Şüphelinin yazısında geçen cümleler müşteki hakkında adli soruşturma açılmasının gerektirecek nitelikte cümlelerdir, şüphelinin eyleminin basın ve yayın yoluyla müşteki hakkında iftira atmak suçuna uyduğu yönünde kanaat oluşmuş olup şüphelinin kastı ile ilgili değerlendirmenin mahkemenizce yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

Şüphelinin 'rant kime gidiyor' isimli yazısıyla Şahintepesi isimli yer için müştekinin sanki hiçbir ihale, bedelsiz, pazarlık yapmadan ve el altından işi başkalarına verdiği ve vermiş olduğu kişiyle anlaşarak bir çıkar anlaşması yaptığı anlamı çıkmaktadır. Şüphelinin yazısında geçen cümleler müşteki hakkında adli soruşturma açılmasının gerektirecek nitelikte cümlelerdir, Müşteki dosyaya sunmuş olduğu deliller ile yaptığı ihaleleri ispat etmiştir, şüphelinin ihale yapılmadan başkalarına işletmenin verildiğine dair soyut iddia haricinde delili yoktur, şüphelinin eyleminin basın ve yayın yoluyla müşteki hakkında iftira atmak suçuna uyduğu yönünde kanaat oluşmuş olup şüphelinin kastı ile ilgili değerlendirmenin mahkemenizce yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

Şüphelinin nüfus memurlarının evlendirme yetkisine ilişkin yazmış olduğu yazılar bakımından, 02/04/2013 tarihli yazısında bizzat nüfus tarafından yapılan evlendirmelerin yönetmenliğe dayanarak yapıldığını kendisi belirtmiş ve Gerger Kaymakamının da bu duruma müdahale etmeyerek suç işlediğini belirterek yazısında suç duyurusunda bulunmuş ve aynı zamanda da 05/04/2013 tarihli e-postasıyla aynı konuda İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İdaresi Genel Müdürlüğüne de şikayette bulunmuştur . Yapılan işlemlerin yasal zeminde yapıldığı ve müştekinin konuya ilişkin yapmış olduğu bir yetkilendirme veya talimatı olmadığı dikkate alındığında şüphelinin yazısında geçen cümleler, yaptığı şikayetler ve yazıdaki suç duyuruları müşteki hakkında adli veya idari soruşturma açılmasını gerektirecek nitelikte cümlelerdir, şüphelinin eyleminin basın ve yayın yoluyla müşteki hakkında iftira atmak suçuna uyduğu yönünde kanaat oluşmuş olup şüphelinin kastı ile ilgili değerlendirmenin mahkemenizce yapılması gerektiği değerlendirilmiştir."

5. Yapılan yargılama sonucunda Gerger Asliye Ceza Mahkemesi (ilk derece mahkemesi) 31/3/2015 tarihinde başvurucunun anılan suçtan 12 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın 02/04/2013 ve 05/04/2013 tarihli 'Kanun mu Kamakam mı' ve 'Et Kokarsa Tuzlarsın' başlıklı yazılarında Gerger'de evlendirme görevini nüfus müdürünün de yapması nedeniyle bunun kanuna aykırı olduğu ve katılanın kanunsuz olarak buna izin verdiği şeklinde özetlenebilecek suçlamalarda bulunduğu, ancak Nüfus Kanunu 22. maddede belirtildiği üzere '.....' şeklindeki düzenleme karşısında ilçe nüfus müdürünün yapmış olduğu evlendirme işlemlerinin yasal olduğu, her ne kadar sanık evlendirme yetkisinin Medeni Kanun uyarınca belediye başkanında ve muhtarlarda olduğunu belirtmiş ise de yukarıda belirtilen düzenleme karşısında bu görevin aynı zamanda ilgili prosedür gereğince nüfus müdürlüklerine verilebileceği, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 23/05/2006 tarih ve 2006/11 nolu genelgesi ile ilçe müdürlüklerine de evlendirme yetkisi verildiği, bu doğrultuda Adıyaman Valiliği'nin 16/06/2008 tarih ve 102/3402 sayılı oluru ile Gerger Nüfus Müdürlüğü'ne de evlendirme yetkisinin verildiği anlaşılmakla sanığın bu konuyu gazetecilik faaliyeti yürütmesi de dikkate alındığında ufak bir araştırma sonucu öğrenebileceği halde bunu yapmadığı, ilgili kurumlara yapmış olduğu başvurular araştırılarak sonuç kendisine tebliği edilmesine rağmen bunu tebliği almadığı ve suçlamalarına devam ettiği, kanunu bilmemenin mazeret sayılamacağı, katılan hakkında

somut isnatlarda bulunarak yetkili makamlara basın ve yayın yoluyla şikayette bulunarak işlemediğini bildiği hâlde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idarî bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için hukuka aykırı bir fiil isnat ettiği anlaşıldığından sanığın üzerine atılı iftira suçunu işlediği kabul olunmuştur.

Sanığın 09/10/2013 ve 26/10/2013 tarihle gazetede yazmış olduğu yazılarında katılan hakkında Gerger'de yürütmüş olduğu Şahin Tepesi ve Toki projeleri konusunda birtakım somut isnatlarda ve suçlamalarda bulunduğu , bu projeler hakkında soruşturma aşamasında yapılan incelemeler neticesinde projelerin hukuka ve kanuna uygun olduğu, ilgiliihale süreçlerinin kanuna uygun bir şekilde yürütüldüğü, sanığın bu projeler hakkında Toki başkanlığından alınan yazıya göre herhangi bir başvurusunun bulunmadığı, sanığın katılan hakkında yapmış olduğu asılsız somut isnatlara dayanan haberler neticesinde katılan hakkında yetkili makamlara basın ve yayın yoluyla şikayette bulunarak işlemediğini bildiği hâlde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idarî bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için hukuka aykırı bir fiil isnat ettiği anlaşıldığından sanığın üzerine atılı iftira suçunu işlediği kabul olunmuştur.

...

Her ne kadar sanık yargılama aşamasında ilgili haberleri kendisinin yapmadığı ve yazmadığını ileri sürmüş ise de soruşturma aşamasındaki yazıları kendisinin yazdığına ilişkin beyanları, ilgili haber sitesinden alınan çıktılardaki haberin altında kendisinin yazdığına ilişkin isminin bulunması hususları dikkate alındığında sanığın bu savunmasının suçtan kurtulmaya yönelik olduğu kanaatine varılmıştır. "

6. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 8. Ceza Dairesi 9/3/2020 tarihinde hükmün onanmasına karar vermiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 4/6/2020 tarihinde öğrendikten sonra 16/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

9. Birinci Bölüm 3/5/2023 tarihli toplantıda başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. İfade ve Basın Özgürlüklerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; yazdığı yazılardaki asıl amacın ilçenin kaymakamı olan müştekinin işlerinin sorgulanması olduğunu, bir gazeteci olarak bu yazıları basın özgürlüğü çerçevesinde yazdığını, bu nedenle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

12. Adalet Bakanlığı görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ile somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir.

13. Başvurucunun iddiaları ifade ve basın özgürlükleri kapsamında incelenmiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Somut başvuruda yerel bir gazetede yayımlanan bazı köşe yazıları nedeniyle başvurucu hakkında yürütülen ceza yargılamasının sonucunda başvurucunun iftira suçundan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Mahkeme kararıyla başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerine yönelik bir müdahalede bulunulmuştur.

15. Söz konusu müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple ilk olarak müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunla sınırlama ölçütünü karşılayıp karşılamadığı ele alınacaktır.

16. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütü sınırlamaya ilişkin kuralın erişilebilirliği ve öngörülebilirliği ile kesinliğini ifade eden belirliliğini garanti altına alır (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44). Kanunilik unsuru yönünden değerlendirme yapılırken derece mahkemelerince müdahaleye imkân tanıyan kanun hükümlerinin yorumu ve bu hükümlerin olaya uygulanması bariz takdir hatası ya da açık keyfîlik içermediği sürece bu alanda bir inceleme yapılması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Ancak derece mahkemelerinin müdahaleye imkân tanıyan kanun hükmünü açık bir biçimde hatalı yorumladığının ve uyguladığının tespiti hâlinde müdahalenin kanunilik temelinden yoksun olduğu sonucuna ulaşılabilir (Ramazan Atay, B. No: 2017/26048, 29/1/2020, § 29). Öte yandan derece mahkemelerince yapılan yorum ve uygulama da bir kuralın belirliliğini doğrudan doğruya etkilemektedir. Kanunun varlığı kadar kanunun hem metninin hem de uygulanmasının bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması önemlidir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Öyleyse Anayasa Mahkemesince yapılması gereken, incelemeye konu başvuru konusu normun yargı organlarınca yapılan yorumlarının kişilerce hangi davranışların yasaklanarak ceza yaptırımına bağlandığını öngörebilmelerini sağlayacak belirlilikte olup olmadığının tespit edilmesidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Hanifi Yaliçli [GK], B. No: 2014/5224, 10/6/2021, § 95).

17. Somut olayda başvurucunun gazetede yayımladığı köşe yazıları esas itibarıyla iki farklı konuya ilişkindir. İlk olarak başvurucu; ilçede nüfus müdürlüklerinin evlendirme yetkisi kullandığına, bu yetkinin kanuna aykırı olduğuna ve ilçe kaymakamı olan müştekinin kanuna aykırı bu işlemlere göz yumduğuna dair yazılar kaleme almıştır. İkinci olarak da Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ve Şahintepesi projelerinde usulsüz para toplandığına, müştekinin projeleri ihale, pazarlık vs. yöntemleri kullanmadan birtakım kişilere verdiğine, bu hususta ilçede menfaat temin ettiği şeklinde müştekinin adının da geçtiği çeşitli söylentiler olmasına rağmen müştekinin bunlara ses çıkarmamasına ilişkin yazılar yayımlanmıştır.

18. İlk derece mahkemesi, gerekçesinde söz konusu yazılara yönelik iki ayrı değerlendirmede bulunmuştur. Mahkeme, nüfus müdürlüklerinin evlendirme yetkisi kullanmasına yönelik iddialar yönünden yaptığı değerlendirmede söz konusu yetkiye ilişkin kanuni düzenlemelere yer vermiş; kanunu bilmemenin mazeret sayılamayacağını, başvurucunun bahsi geçen olaylara yönelik gerekli araştırmayı yapması hâlinde gerçeği tespit edebileceğini ancak bunu yapmadığını belirtmiştir. Diğer yönden mahkeme; TOKİ ve Şahintepesi projelerindeki usulsüzlük iddiaları yönünden yaptığı değerlendirmede ilgili kurumlarla gerekli yazışmaları yaptığını, bahsi geçen olaylarda herhangi bir usulsüzlük bulunmadığını belirtmiş ve başvurucunun müştekiye yönelik iftira suçunu işlediği kanaatiyle hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Temyiz mercii söz konusu kararı başka bir gerekçe belirtmeden onamıştır.

19. Öncelikle 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 267. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan basın yoluyla iftira suçunun oluşmasına ilişkin şartların olayda uygulanmasının öngörülebilir olup olmadığı değerlendirilmelidir. Yargıtay içtihadına göre iftira suçunun oluşması için işlemediğini bildiği hâlde hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiilin isnat edilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede anılan içtihada göre öncelikli olarak iftira suçunun oluşabilmesi için kendisine hukuka aykırı fiil isnat edilen kişinin bu eylemi işlemediğinin bilinmesi ve bu kişi hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak amacıyla hareket edilmesi gerekir. Bu itibarla suçun basın ve yayın yolu ile gerçekleştirilmesi bakımından failin, hakkında asılsız suç isnadında bulunulan mağdurun masum olduğunu ya da isnat edilen fiilin asılsızlığını kesin olarak bilmesi şartı arandığından bu suç özel kasıtla işlenebilir. Zanna ve tahmine dayalı isnatlarda dahi iftira suçu oluşmamaktadır. Zira şüphe üzerine şikâyette bulunması vatandaşın hakkı olduğundan iftira suçunun oluşması için mağdurun suçsuz olduğunu bile bile isnatta bulunduğunu sübuta vardıran kesin delillerin mevcudiyeti gerekir (benzer yöndeki karar için bkz. Arifhan Mehmet Kızılyalın, B. No: 2016/9398, 14/9/2021, § 40).

20. Somut olayda ilk derece mahkemesi nüfus müdürlüklerinin evlendirme yetkisine dair kanuni düzenlemelere yer vererek düzenlemeleri başvurucunun bilmemesinin mazeret sayılamayacağından yola çıkmış ve böylelikle iftira suçunun oluştuğu kanaatine varmıştır. 5237 sayılı Kanun'un "Kanunun bağlayıcılığı" kenar başlıklı 4. maddesinde yer verilen "Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz." kuralı, işlenen fiilin suç olduğunu bilmemesinin failin cezai sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağına ilişkindir. Bu kuralın hukuka uygun olduğu hâlde bir kimsenin fiillerinin hukuka aykırı olduğunu iddia eden kişilerle ve iftira suçunun unsurlarıyla herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır.

21. Öte yandan açıktır ki başvurucu, nüfus müdürlüklerinin evlendirme yetkisinin kanuna aykırı olduğunu düşünmekte ve müştekiyi bu "kanunsuzluğa" engel olmamakla itham etmektedir. Başvurucunun iddiası, idarenin bir işleminin kanunlara aykırı olduğunu ileri sürmekten ibarettir. Kamu gücünü kullanan organların ve özellikle idarelerin yetkilerinin kanuna uygun olup olmadığının sorgulanmasının -yöneticiler yahut hukuk profesyonelleri için son derece saçma görünse bile- olgusal bir iddia olduğunun ve iftira suçuna vücut verdiğinin kabul edilmesi her tür görevini kanuna uygun olarak yapmak zorunda olan idarenin işlem ve eylemlerinin araştırılmasını, soruşturulmasını, değerlendirilmesini ve bu alanda düşünce üretilerek yayılmasını, basının demokratik bir toplumdaki vazgeçilmez kamusal gözetleyici (watchdog) rolünü oynamasını imkânsız hâle getirecektir (basının gözetleyici rolüne ilişkin bir olarak bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §

20; Nihat Özdemir [GK], B. No: 2013/1997, 8/4/2015, §§ 47, 58).

22. İkinci olarak ilk derece mahkemesi TOKİ ve Şahintepesi projeleri ile ilgili olarak kurumlarla gerekli yazışmaları yaptığını belirtmiş, söz konusu cevabi yazılara göre başvurucunun köşe yazılarında isnat ettiği hususların doğru olmadığı, böylelikle iftira suçunun oluştuğu kanaatine varmıştır. Bununla birlikte ilk derece mahkemesi kararında başvurucunun köşe yazılarında yer alan olay ve olgulara dair somut ve isnatlara özgü bir açıklama yapılmadığı görülmüştür. Başvurucu, Şahintepesi projesinin ihalesiz verilmesinin hukuka uygunluğunu sorgulamakta; müştekinin "Gerger ile ilgili bir TOKİ hesabı bulunmamasına rağmen İstanbul'a gidip TOKİ için para topladığına" dair söylentilerin doğru olup olmadığını araştırmaktadır. Söz konusu yazılar başvurucunun toplumdaki gözetleyici rolünün bir yansımasıdır. Başvurucu, bir gazeteci olarak toplumun sözcülüğünü yapmış ve yüksek sesle dile getirilen söylentileri kışkırtıcı bir üslupla ifade etmiştir. Başvurucunun iddiasının olgusal temelinin ilçede yürütülen projeler olduğu ortadadır. Bununla birlikte projeler hakkında çıkan söylentilerin varlığını bir beyanın doğruluğunu kanıtlayan savcı gibi ispat etmesi başvurucudan beklenemez. Burada sözü edilen araştırma yükümlülüğü somut gerçeklik anlamında değil yayının yapıldığı andaki olayın ortaya çıkma biçimine uygunluk olarak anlaşılmalıdır. Başvurucunun haber kaynaklarının söz konusu iddialar bakımından makul olarak güvenilir olup olmadığı ile doğru ve güvenilir bilgiler sunmak için iyi niyet çerçevesinde çaba gösterip göstermediğini ortaya koyması yeterlidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Orhan Pala, B. No: 2014/2983, 15/2/2017, § 51; Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti (2) [GK], B. No: 2016/12313, 26/12/2019, § 52).

23. Özellikle ekonomik etkileri olan yahut kamu kaynaklarının kullanıldığı projeler her zaman hoşnutsuzluklar üretmeye, aleyhine söylentiler çıkarmaya elverişlidir. Nitekim küçük bir ilçede gazetecilik yapan başvurucu, cezalandırılmasına neden olan yazısında konu ettiği iki projede halktan toplanan paraların ve yapılan ihalelerin usulsüz olduğu ,dolayısıyla müştekinin menfaat temin ettiği şeklinde söylentiler çıkmasına rağmen müştekinin bunlara ses çıkarmadığını iddia etmiştir. Başvurucu, ilçede yürütülen projeler ve müşteki hakkında çıkan söylentileri haberleştirmekte ve bunlara ilişkin olarak kamuya doyurucu bir açıklama yapılmasını beklemektedir. Yeterli olgusal temelleri olduğu müddetçe bireyleri yahut toplumu ilgilendiren olaylar hakkında çıkan söylentilerin haberleştirilmesi de cezalandırılamaz. Dahası söz konusu duyumlar hakkında yetkilileri doyurucu açıklama yapmaya çağırmanın sağlıklı bir demokraside cezalandırma konusu olması düşünülemez. Kaldı ki köşe yazılarında başvurucu, kesin ifadeler kullanmak yerine yazılarında yer alan iddiaların birer söylenti olduğunu ifade etmiş; iddiaların doğruluğuna ilişkin olarak kendisinin hiçbir şüphesi bulunmadığı algısını yaratacak bir dil kullanmamıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Mehmet Ali Yılmaz, B. No: 2019/21052, 15/3/2022, § 37).

24. Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik ölçütüne ilişkin yukarıdaki ilkeler dikkate alındığında kanunda öngörülen normun kapsamına girmediği anlaşılan bir fiilin işlenmesini normun ihlali olarak gören bir yargısal yorumun öngörülebilirlik şartını sağladığı söylenemez (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Sercan Avşar, B. No: 2016/63088, 9/6/2021, § 52). Başvuruya konu yazılar bir bütün olarak ele alındığında başvurucunun dönemin ilçe kaymakamı hakkında idari veya adli bir soruşturma açılmasını hedeflediği ve bu kasıtla hareket ettiği sonucuna varmak öngörülebilir değildir. Dolayısıyla bir gazeteci olarak başvurucu, kaymakam hakkında bir soruşturma açılmasını değil onun birtakım işlem ve davranışlarının toplum nezdinde sorgulanmasını amaçlamaktadır. Dahası

ilk derece mahkemesi başvurucunun hukuka aykırı fiili işlemediğini bildiği hâlde müştekiye isnat ettiğini de kesin delillere dayalı olarak ve her türlü şüpheden uzak bir biçimde gösterememiştir (benzer yöndeki bir karar için bkz. Arifhan Mehmet Kızılyalın, § 41). Dolayısıyla başvuru konusu müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik şartını karşılamadığı sonucuna varılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

26. Başvurucu, söz konusu köşe yazıları nedeniyle yargılandığı davanın 7 yıl devam ettiğini ve makul sürede sonuçlanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

27. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

28. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu, ihlalin tespiti ile miktar belirtmeksizin maddi ve manevi zararlarının giderilmesi talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen ifade ve basın özgürlüklerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi veya belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. İfade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR

OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE Recai AKYEL, Yıldız SEFERİNOĞLU, İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin KARŞIOYLARI ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın bir örneğinin ifade ve basın özgürlüklerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Gerger Asliye Ceza Mahkemesine (E.2014/8, K.2015/45) GÖNDERİLMESİNE,

E. 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/6/2023 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu; bir gazetedeki köşe yazıları nedeniyle hakkında iftira suçundan hapis cezasına hükmedilmesinin ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Başvurucu Gerger Fırat Gazetesinde (Gazete); 2/4/2013 tarihinde "Et Kokarsa Tuzlarsın", 5/4/2013 tarihinde "Kanun Mu Kaymakam Mı", 9/10/2013 tarihinde "Namuzsuz Kim" ve 26/10/2013 tarihinde "Rant Kime Gidiyor" başlıklı köşe yazılarını yayımlamıştır (bkz. yukarıda § 3).

3. Söz konusu köşe yazıları nedeniyle ilçenin Kaymakamı tarafından yapılan şikâyet üzerine başvurucu hakkında iftira suçundan kamu davası açılmıştır. Mahkemece yapılan yargılama sonunda başvurucunun 12 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Karar Yargıtay 8. Ceza Dairesince onanarak kesinleşmiştir.

4. Basın yoluyla iftira suçu 5237 sayılı TCK’nın 267. maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenmiştir. Yargıtay içtihadına göre iftira suçunun oluşması için işlemediğini bildiği halde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat edilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede anılan içtihada göre öncelikli olarak iftira suçunun oluşabilmesi için kendisine hukuka aykırı fiil isnat edilen kişinin bu eylemi işlemediğinin bilinmesi ve kendisine hukuka aykırı fiil isnat edilen kişi hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak amacıyla hareket edilmesi gerekir. Bu itibarla suçun basın ve yayın yolu ile gerçekleştirilmesi bakımından failin hakkında asılsız suç isnadında bulunulan mağdurun masum olduğunu ya da isnat edilen fiilin asılsızlığını kesin olarak bilmesi arandığından bu suç özel kasıtla işlenebilir. Zanna ve tahmine dayalı isnatlarda dahi iftira suçu oluşmamaktadır. Zira şüphe üzerine şikâyet etmek vatandaşın hakkı olduğundan iftira suçunun oluşması için mağdurun suçsuz olduğunu bile bile isnatta bulunduğunu sübuta vardıran kesin delillerin mevcudiyeti gerekir (Benzer yönde bkz. Arifhan Mehmet Kızılyalın, B. No: 2016/9398, 14/9/2021, § 40).

5. Somut olayda ilk derece mahkemesi nüfus müdürlüklerinin evlendirme yetkisine dair

kanuni düzenlemelere yer vererek ilgili düzenlemelerin başvurucu tarafından bilinmemesinin mazeret sayılamayacağından yola çıkmış ve böylelikle iftira suçunun oluştuğu kanaatine varmıştır. İkinci olarak ilk derece mahkemesi TOKİ ve Şahintepesi projeleri ile ilgili olarak kurumlarla gerekli yazışmaları yaptığını, söz konusu cevabi yazılara göre başvurucunun köşe yazılarında isnat ettiği hususların doğru olmadığı ve böylelikle yine iftira suçunun oluştuğu kanaatine varmıştır (bkz. yukarıda § 5).

6. 5237 sayılı Kanun'un "Adliyeye Karşı Suçlar" bölümünde yer alan "İftira" başlıklı 267. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Yetkili makamlara ihbar veya şikayette bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla, işlemediğini bildiği halde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

7. Yargıtaya göre, iftira suçu, failin, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için, bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat etmesidir. İftira suçunun konusunu hukuka aykırı fiil oluşturur. Bu fiilin suç oluşturması şart değildir. Disiplin yaptırımını veya başka bir idari yaptırımı gerekli kılan fiiller de iftira suçunun konusunu oluşturabilir. Öte yandan hukuka aykırı bir eylemin gerçekleştirildiğine yönelik isnat yetkili makamlara ihbar veya şikâyette bulunmak suretiyle ya da basın ve yayın aracılığıyla yapılabilir. Bu anlamda iftira suçu serbest hareketli bir suç olarak düzenlenmemiştir. İftira suçu failinin, isnat ettiği fiil gerçekte hiç işlenmemiş olabileceği gibi, işlenmiş olmakla birlikte kendisine isnatta bulunulan kişi tarafından işlenmemiş olabilir. Yine, kendisine isnatta bulunulan kişi tarafından hukuka aykırı bir fiil işlenmiş bulunmakla birlikte; iftira suçunun faili, bu fiilin karşılığında isnatta bulunulan kişiye verilecek yaptırımı ağırlaştıracak bazı eklemelerde bulunmuş olabilir. Bu durumlarda da iftira suçunun oluştuğunu kabul etmek gerekir (Yargıtay CGK, 6/12/2022 tarihli ve E.2019/8-613, K.2022/768 sayılı kararı).

8. Öte yandan, iftira suçunun oluşabilmesi için, iftira suçu failinin, hukuka aykırı fiil isnat ettiği kişinin bu fiili işlemediğini bilmesi gerekmektedir. Bu açıdan, iftira suçu ancak doğrudan kastla işlenebilir. Ancak bu suçun oluşabilmesi için, doğrudan kast tek başına yeterli olmayıp ayrıca failin hukuka aykırı fiil isnat ettiği kimse hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir müeyyideye maruz kalmasını sağlamak amacıyla hareket etmesi gerekir. Bu nedenle, iftira suçu açısından failde kastın ötesinde belirtilen amacın varlığı, bir başka deyişle özel kastın bulunması gerekmektedir. İçeriği kanıtlanamasa dahi, gerçekleştirilen ihbar veya şikâyetin bir anayasal hakkın kullanılması olarak değerlendirilebildiği hâllerde, bir hukuka uygunluk nedeninin varlığı söz konusu olacaktır. Anayasa'nın 36. maddesinde, herkesin, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu, 40. maddesinde, Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkesin, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkının bulunduğu, 74. maddesinde, vatandaşların ve karşılıklılık bulunması koşuluyla Türkiye'de oturan yabancıların, kendileriyle veya kamu ile ilgili hususlarda dilek ve şikâyet haklarının bulunduğu vurgulanmıştır. Bireylere tanınan bu anayasal hak, onların idare ve diğer bireylerle ilişkilerinde gerek "çıkarlarını koruması", gerek "özgürlüklerini kısıntısız" kullanabilmesi bakımından, devlet organlarına başvurmasını gerekli kılar. Bu başvuru, bireyin kendisi, üçüncü kişi veya kamuyla ilgili olabilir. Başvurulabilecek devlet organları da yasama, yürütme ve yargıdır. Dilekçe hakkının yargısal alanda başlıca ortaya

çıkış biçimi ise, ihbar ve şikâyet hakkının kullanılmasıdır gerekir (Yargıtay CGK, 6/12/2022 tarihli ve E.2019/8-613, K.2022/768 sayılı kararı).

9. Somut olayda ilk derece mahkemesi tarafından başvurucunun hapis cezası ile cezalandırılması kararının "kanun tarafından öngörülme", "demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama" ölçütlerine uygun olup olmadığının incelenmesi gerekir.

10. Başvurucunun ifade ve basın özgürlüğüne yönelik müdahalenin 5237 sayılı Kanun'un 267. maddesine dayalı olarak gerçekleştirildiği dikkate alındığında, kanuni dayanağının bulunduğu açıktır.

11. Müdahalenin, Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük ilkesi yönünden incelenmesi gerekir.

12. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında koruma altına alınan kişisel itibarının korunmasını isteme hakkı ile Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğü ve bu özgürlükle bağlantılı olarak Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü arasında bir denge kurulması gerekmektedir (Ahmet Oğuz Çinko ve Erkan Çelik [GK], B. No: 2013/6237, 2/7/2015, § 57).

13. İfade ve basın özgürlüğü ile şeref ve itibar hakkı arasında adil bir denge kurulup kurulmadığı ve verilen ceza yönüyle zorunlu toplumsal ihtiyacın karşılanıp karşılanmadığının yerel makamlarca yeterince değerlendirilip değerlendirilmediği her olayın kendine özgü koşullarında değerlendirilmesi gerekir.

14. Başvurucunun cezalandırılmasına neden olan ifadeler, gazetenin yayınlandığı ilçenin kaymakamına yöneltilmiştir. Kamu görevlilerinin mesleklerinin icrası bağlamındaki -sebepsiz, mantık dışı ve saldırgan olmayan- eleştirilere olayın somut koşullarına göre katlanmaları beklenebilir. Bununla birlikte bu eleştirilerin kişilerin şeref ve itibarlarının korunmasını isteme haklarını ihlal eder boyuta ulaşmaması gerekir. Bunun yanı sıra kaymakamlar da diğer kamu görevlileri gibi kamunun güvenine sahip olmalıdırlar. Bu sebeple kamu görevlilerini sebepsiz saldırılardan korumak devletin görevlerindendir (Benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. İlhan Cihaner (3), B. No: 2013/5298, 20/5/2015, §§ 26, 27).

15. Somut olayda Gerger Asliye Ceza Mahkemesi, kovuşturma aşamasında başvurucunun ifade ve basın özgürlüğü ile kamu görevlisi olan kaymakamın kişilik haklarının korunması hususlarını değerlendirmiştir. Mahkeme, başvurucunun yazılarındaki ifadelerin, yetkili makamlara basın ve yayın yoluyla şikâyette bulunarak, işlemediğini bildiği hâlde hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idarî bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için hukuka aykırı bir fiil isnat etme mahiyetinde olduğunu tespit etmiştir.

16. Başvuru konusu olayda başvurucu tarafından yazılan yazıların içeriği dikkate alındığında, ceza davasında müşteki olan kaymakamın Anayasa'nın 17. maddesindeki şeref ve itibarının korunması hakkı ile Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde düzenlenen ifade ve basın özgürlüğü arasında adil bir dengenin kurulmadığı söylenemez. Öte yandan küçük bir ilçedeki en büyük mülki amir olan kamu görevlisi hakkında, gerçek olmadığı bilindiği halde isnatlarda bulunulmasının kamu görevlisinin şeref ve itibar hakkını zedelediği açıktır. Başvurucunun, topluma haber verme görevinden ziyade ilçe kaymakamı hakkında isnatlarda bulunma şeklindeki fiili sonucu hakkında ceza soruşturması yapılmasının demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmadığı söylenemez.

17. Diğer taraftan başvurucu, başvuru formunda, Gazetedeki yazılarında belirttiği hususların toplumda konuşulan hususlar olduğunu, halk arasında söylentiler çıktığını iddia etmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun yazılarındaki iddiaların zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığından da bahsedilemez. Bu gerekçenin, başvuru formunda bulunmamasına rağmen ihlal kararının gerekçelerinden biri olmasının da bireysel başvurunun incelenme yöntemine uygun olmadığı değerlendirilmiştir.

18. Mahkeme tarafından da bu hususların tartışılarak hükmedilen hapis cezası ile çatışan iki değer arasında (ifade ve basın özgürlüğü ile şeref ve itibar hakkı) adil bir dengenin kurulduğu, mahkeme kararının ilgili ve yeterli gerekçe içermediğinin söylenemeyeceği değerlendirilmiştir.

19. Son olarak olayda, 5237 sayılı Kanun'un 267. maddesinde düzenlenen iftira suçunun unsurlarının oluşup oluşmadığının, bu yönden delilleri ve hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ve duruma göre Yargıtaya ait olduğunun altı çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasında ve özellikle bir suçun unsurlarının oluşup oluşmadığını, kararda keyfilik veya bariz takdir hatası bulunmadığı takdirde, inceleme yetkisinin bulunmadığını, zira bu durumun kanun yolu şikâyeti niteliğinde değerlendirileceğini belirtmek gerekir.

20. Açıklanan nedenlerle somut olay yönünden, başvurucunun yazlarının içerikleri ile hakkında verilen cezanın ağırlığı dikkate alındığında, müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmadığının söylenemeyeceği, başvurucunun Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edilmediği kanaatine vardığımızdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye Recai AKYEL Üye Yıldız SEFERİNOĞLU Üye İrfan FİDAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Bir gazetedeki köşe yazıları nedeniyle hakkında iftira suçundan hapis cezasına karar verilen başvurucu, ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, başvuruya konu müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik şartını karşılamadığı gerekçesiyle ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. İnternet üzerinden yayın yapan Gerger Fırat gazetesinin çalışanı ve muhabiri olan başvurucu, aynı ilçede görev yapan kaymakam hakkında 2/4/2013 tarihinde "Et Kokarsa Tuzlarsın", 5/4/2013 tarihinde "Kanun Mu Kaymakam Mı", 9/10/2013 tarihinde "Namuzsuz Kim" ve 26/10/2013 tarihinde ise "Rant Kime Gidiyor" başlıklı köşe yazılarını yayımlamış; anılan köşe yazıları nedeniyle müşteki Kaymakam Ö.B., başvurucu hakkında suç duyurusunda bulunmuş ve Gerger Cumhuriyet Savcılığınca hazırlanan iddianame ile iftira suçundan başvurucu hakkında kamu davası açılmıştır. Gerger Asliye Ceza Mahkemesi "…katılan hakkında somut isnatlarda bulunarak yetkili makamlara basın ve yayın yoluyla şikâyette bulunarak işlemediğini bildiği hâlde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idarî bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için hukuka aykırı bir fiil isnat ettiği anlaşıldığından sanığın üzerine atılı iftira suçunu işlediği …" gerekçesiyle başvurucunun anılan suçtan 12 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırmasına karar vermiş, söz konusu karar Yargıtay tarafından da onanarak kesinleşmiştir.

3. İftira suçu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 267. maddesinde düzenlenmiş, maddenin (1) numaralı fıkrasında ise cezanın artırım nedenlerinden birisi öngörülmüştür. Müştekinin

kendisi hakkında internet sitesinde yayınlanan köşe yazıları nedeniyle suç duyurusunda bulunması üzerine Savcılık, anılan köşe yazılarında (§ 3) belirtilen açıklamaların 5237 sayılı Kanun'un 267. maddesindeki iftira suçunu oluşturduğu değerlendirmesini yaparak başvurucunun anılan madde gereğince cezalandırılması talebiyle Gerger Asliye Ceza Mahkemesine kamu davası açmıştır. Mahkeme, köşe yazılarında ifade edilen açıklamaların bir bütün olarak iftira suçunu oluşturduğu sonuncuna varmıştır. Buna gerekçe olarak; gazeteci olan başvurucunun basit bir araştırmayla öğrenebileceği konuları, herhangi bir araştırmaya gitmediği, ayrıca ilgili kurumlara yapmış olduğu başvuruların araştırılarak sonuçların kendisine tebliği edilmesine rağmen tebliğe yanaşmadığı ve suçlamalarına devam ettiği, müşteki hakkında somut isnatlarda bulunduğu, yetkililere basın yoluyla şikâyette bulunarak ilçe kaymakamı hakkında soruşturma açılmasını veya idari yaptırım uygulanmasını amaçladığı hususları gösterilmiştir. Bu şekilde mahkemenin Kanun'un aradığı unsurları gerekçeli kararda gösterdiği anlaşılmaktadır. Mahkemenin bu gerekçesi, Yargıtay tarafından da uygun bulunmuştur. Dolayısıyla 5237 sayılı Kanun'un 267. maddesinin erişilebilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu görülmektedir. Bu yüzden başvuru konusu müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik şartını karşılamadığı söylenmeyecektir.

4. Sonuç olarak, başvurucunun Anayasa'nın 26.maddesinde korunan ifade özgürlüğü ile 28. maddesinde korunan basın özgürlüğünün ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

MEHMET ALİ BAYRAKTAR

B. No: 2016/73431 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/73431

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ALİ BAYRAKTAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/73431)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Mehmet Ali BAYRAKTAR

Vekili : Av. Mustafa Ali ÇETİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kanun hükmünde kararnameyle kapatılan eğitim kurumundan yapılan taşınmaz alış işleminin muvazaalı olduğunun aksi ispat edilemez kanuni karine hâline getirilmesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 21/12/2016 ve 27/4/2018 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin birer örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşlerini bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşlerine karşı süresinde beyanlarda bulunmuştur.

7. 2018/12845 numaralı başvurunun eldeki başvuruyla birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Serbest muhasebeci ve mali müşavirlik yapan başvurucu, 1960 doğumlu olup Denizli'de ikamet etmektedir.

A. Olayın Arka Planı

10. Başvurucu, Denizli ili Pamukkale ilçesi Uçancıbaşı Mahallesi'nde kâin 600 ada 5 parsel numaralı ve üzerinde beş katlı bina bulunan taşınmazı Çağlar Özel Eğitim Malzemeleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketinden (Şirket)15/3/2016 tarihinde 1.000.000 TL bedelle satın almıştır. Söz konusu taşınmazda 15/3/2016 tarihinden önce Meşale Akademi Özel Eğitim Hizmetleri Basın Yayın Reklamcılık Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketine ait Meltem Körfez Açıköğretim Kursunun faaliyet gösterdiği anlaşılmıştır. Başvurucunun taşınmazı satın almasından bir gün önce 14/3/2016 tarihinde- başvurucu ile A.K. arasında kira sözleşmesi akdedilmiş ve taşınmaz 15/3/2016 tarihinden sonra Özel Yaklaşım Kariyer Mesleki Eğitim ve Gelişim Kursu adı altında A.K. tarafından işletilmiştir. A.K. ayrıca Meltem Körfez Açıköğretim Kursunun tüm işletme haklarını Meşale Akademi Özel Eğitim Hizmetleri Basın Yayın Reklamcılık Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketinden 1/3/2016 tarihli sözleşmeyle devralmıştır.

11. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde -bir daha uzatılmayarak- son bulmuştur. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç, OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-20, 47-66) kararında yer almaktadır.

12. OHAL tedbirleri kapsamında çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerle, terör örgütleriyle bağlantılı görülen eğitim kurumları, öğrenci yurtları ve pansiyonların faaliyetlerine son verilmiştir. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendiyle Şirkete ve Meşale Akademi Özel Eğitim Hizmetleri Basın Yayın Reklamcılık Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketine ait eğitim kurumları, öğrenci yurtları ve pansiyonlar kapatılmıştır. Aynı maddenin (2) numaralı fıkrası uyarınca, kapatılan eğitim kurumları, öğrenci yurtları ve pansiyonlara ait olan taşınırlar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiştir.

13. 15/8/2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (670 sayılı KHK) 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasıyla da Şirketin ve Meşale Akademi Özel Eğitim Hizmetleri Basın Yayın Reklamcılık Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketinin faaliyetleri sonlandırılarak ticari sicil kayıtları resen terkin edilmiştir.

14. 667 sayılı KHK'nın 2. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca, millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya

iltisakı ya da bunlarla irtibatı belirlenen ve ekli listelerde yer almayan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonlarının ilgili bakanlıklarda bakan tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine bakan onayı ile kapatılmasına imkânı getirilmiştir. Ayrıca, idari işlemle kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırlar ile her türlü mal varlığı, alacak ve hakların Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılacağı, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına, her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak tescil edileceği düzenlenmiştir.

15. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Komisyonun teklifi üzerine Özel Yaklaşım Kariyer Mesleki Eğitim ve Gelişim Kursu 4/8/2016 tarihinde kapatılmıştır.

16. 29/10/2016 tarihinde yürürlüğe giren 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (675 sayılı KHK) 12. maddesinde, olağanüstü hâl kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonlarının faaliyetlerinin sürdürüldüğü dönemde üzerlerinde bulundukları, mülkiyeti kapatılanların sahibi gerçek veya tüzel kişilere ait taşınmazlardan 1/1/2014 tarihi ile bahse konu yerlerin kapatılma tarihleri arasında üçüncü kişilere devri yapılmış olan ve üzerinde kapatılanlar tarafından aynı faaliyete kapatılma tarihi itibarıyla devam edilen taşınmazların devir işlemlerinin muvazaalı kabul edileceği ve tapuda ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak resen tescil edileceği düzenlenmiştir.

17. Denizli Valiliğince, başvurucu ile Şirket arasındaki 15/3/2016 tarihli satış sözleşmesinin muvazaalı olduğu kabul edilerek 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi uyarınca taşınmazın Hazine adına tescili için Pamukkale Tapu Müdürlüğüne yazı yazılmış ve taşınmaz 29/11/2016 tarihinde Hazine adına tescil edilmiştir.

18. Başvurucu 21/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Adli Yargıda Açılan Sicilin Düzeltilmesi Davası

19. Bu arada başvurucu 6/12/2016 tarihinde Denizli 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) Hazine aleyhine sicilin düzeltilmesi davası açmıştır. Dava dilekçesinde, olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında kapatılan kurumun taşınmazın önceki maliki olmayıp kiracısı olduğunu belirterek idarenin kapatılan kurumdan satın alınmamış olan taşınmazı 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi kapsamında değerlendirmesinin hatalı olduğu ileri sürülmüştür. Başvurucu, taşınmazı Şirketten satın alarak A.K.ya kiraladığını vurgulamış, taşınmazı satın aldıktan sonra Şirketin taşınmazla bir ilgisinin kalmadığını belirtmiştir. Satışın muvazaalı olmadığını öne süren başvurucu; satın alma görüşmelerinin yaklaşık bir ay sürdüğünü, bunu tanık dinletmek suretiyle ispatlayabileceğini ifade etmiştir. Başvurucu yıllık 500.000 TL-600.000 TL vergilendirilmiş kazancının bulunduğunu ileri sürmüş, taşınmaz bedelini banka kanalıyla ödediğini açıklamıştır. Başvurucu ayrıca devrin muvazaalı kabul edilerek tapusunun iptal edilmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

20. Davalı Hazinenin cevap dilekçesinde, Şirkete ait olup 1/1/2014 tarihinden sonra başvurucuya satılan ve 667 sayılı KHK'nın 2. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince Millî Eğitim Bakanlığınca idari işlemle kapatılan Özel Yaklaşım Kariyer Mesleki Eğitim ve Gelişim Kursunun kullanımında bulunan taşınmazın Hazineye devrinin mevzuata uygun olduğu belirtilmiştir.

21. Asliye Hukuk Mahkemesi davayı 22/9/2017 tarihinde usulden reddetmiştir. Kararın

gerekçesinde; davanın doğru yargı yolunda açılmasının dava şartı olduğu belirtilerek doğru yargı yolunda açılmayan davanın usulden reddi gerektiği ifade edilmiştir.

22. Başvurucu, bu karara karşı istinaf yoluna müracaat etmiştir. İstinaf dilekçesinde Asliye Hukuk Mahkemesinin görevli yargı yerinin idari yargı olduğuna dair bir tespitinin bulunmadığına vurgu yapılmış, kastedilenin idari yargı mercii olduğu kabul edilse bile idari yargının sicilin düzeltilmesine hükmedemeyeceği savunulmuştur. İstinaf dilekçesinde bunun dışında dava dilekçesindeki iddialar tekrarlanmıştır.

23. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 1. Hukuk Dava Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 21/6/2018 tarihinde istinaf istemini kabul ederek Asliye Hukuk Mahkemesi kararını kaldırmış ve farklı bir gerekçeyle dava şartı yokluğundan davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, 667 sayılı KHK'nın 2. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi metnine yer verildikten sonra başvurucunun, taşınmazı Şirketten satın aldığına ve kiraya verdiği kişi tarafından işletilmeye başlanan dershanenin olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında kapatıldığına vurgu yapılmıştır. Kararda, ihtilaf konusu taşınmazın mülkiyetinin Hazineye geçirilmesinin usul ve yasaya uygun olduğu ifade edilmiştir. Kararda, davanın bu gerekçeyle dava şartı yokluğundan reddedilmesi gerektiği belirtilmiştir.

24. Başvurucunun temyizi üzerine karar, Yargıtay 1. Hukuk Dairesince 22/12/2020 tarihinde onanmıştır.

C. İdari Yargıda Açılan İptal Davası

25. Başvurucu, taşınmazın Hazine adına tesciline ilişkin işlemin iptali istemiyle 21/12/2016 tarihinde Denizli İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Dava dilekçesinde, Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı sicilin düzeltilmesi davasına ait dilekçedeki iddialar ileri sürülmüştür.

26. Hazinenin savunma yazısında Şirkete ait olup 1/1/2014 tarihinden sonra başvurucuya satılan ve 667 sayılı KHK'nın 2. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince Millî Eğitim Bakanlığı tarafından idari işlemle kapatılan Özel Yaklaşım Kariyer Mesleki Eğitim ve Gelişim Kursunun kullanımında bulunan taşınmazın Hazineye devrinin mevzuata uygun olduğu belirtilmiştir.

27. İdare Mahkemesi 11/12/2017 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, 15/7/2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünden ve bu teşebbüsün arkasındaki yapılanmadan söz edildikten sonra 675 sayılı KHK'nın 12. maddesinde, mülkiyeti kapatılan kurumların sahibi gerçek veya tüzel kişilere ait taşınmazlardan 1/1/2014 tarihi ila bahse konu yerlerin kapatılma tarihleri arasında üçüncü kişilere yapılan devir işlemlerinin muvazaalı kabul edildiği ifade edilmiştir. İdare Mahkemesi, devir işleminde yer alan kişilerin iyi niyetlerinin ya da muvazaalı işlemler yapıp yapmadıkları hususunun yargı mercilerince ayrıca değerlendirilemeyeceği kabul edilmiş, yargısal denetimin taşınmazın olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında kapatılan bir kurumdan satın alınıp alınmadığının ve satın alma işleminin 1/1/2014 tarihi ile kapatma tarihi arasındaki bir dönemde gerçekleşip gerçekleşmediğinin incelenmesinden ibaret olduğunu vurgulamıştır. İdare Mahkemesi Şirketin, Meşale Akademi Özel Eğitim Hizmetleri Basın Yayın Reklamcılık Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketinin ve Özel Yaklaşım Kariyer Mesleki Eğitim ve Gelişim Kursunun olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında kapatıldığına ve devir işleminin de 1/1/2014 tarihinden sonra gerçekleştiğine dikkat çekerek devrin muvazaalı kabul edilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. İdare Mahkemesi ayrıca 675 sayılı KHK'nin 12. maddesi

gereğince taşınmaz satışının muvazaalı olarak kabul edilebilmesi için taşınmazın satın alındığı şirketin aynı yerde faaliyet göstermesinin şart olmadığını ve kurumun mutlaka kanun hükmünde kararnameyle kapatılmış olması zorunluluğunun bulunmadığını, idari işlemle kapatılmasının da yeterli görüldüğünü açıklamıştır. Sürecin planlı bir biçimde tabela değişikliği yapılmasından ibaret olduğunu vurgulayan İdare Mahkemesi, başvurucunun taşınmazı satın almasından sonra da aynı yerde ve aynı personelle kurs işletmeciliği faaliyetinin sürdürüldüğüne işaret etmiştir.

28. Başvurucu, bu karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde dava dilekçesindeki iddialara ek olarak darbe teşebbüsünden önce bunun gerçekleşeceğini bilmesinin mümkün olmadığını, dolayısıyla satışın muvazaalı kabul edilemeyeceğini ileri sürmüştür. İzmir Bölge İdare Mahkemesi Altıncı İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 20/3/2018 tarihinde istinaf istemini esastan ve kesin olarak reddetmiştir.

29. Nihai karar 5/4/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 27/4/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Mevzuat Hükümleri

30. 667 sayılı KHK'nın 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatı belirlenen;

...

b) Ekli (II) sayılı listede yer alan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonları,

...

kapatılmıştır.

(2) ... kapatılan diğer kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırlar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak tescil edilir ...

(3) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı belirlenen ve ekli listelerde yer almayan özel ve vakıf sağlık kurum ve kuruluşları, özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonları, vakıflar, dernekler, vakıf yükseköğretim kurumları, sendikalar, federasyonlar ve konfederasyonlar, ilgili bakanlıklarda bakan tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine bakan onayı ile kapatılır. Bu fıkra kapsamında kapatılan kurum ve kuruluşlar hakkında da ikinci fıkra hükümleri uygulanır.

..."

31. 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetleri sonlandırılarak ticari sicil kayıtları resen terkin edilir. Bunların devralınan varlıkları dışındaki varlıkları da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılır ..."

32. 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi şöyledir:

"(1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonlarının faaliyetlerinin sürdürüldüğü dönemde üzerlerinde bulundukları, mülkiyeti kapatılanların sahibi gerçek veya tüzel kişilere ait taşınmazlardan 1/1/2014 tarihi ila bahse konu yerlerin kapatılma tarihleri arasında üçüncü kişilere devri yapılmış olan ve üzerinde kapatılanlar tarafından aynı faaliyete kapatılma tarihi itibarıyla devam edilen taşınmazların devir işlemleri muvazaalı kabul edilir ve tapuda ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak resen tescil edilir."

33. 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi 6/2/2018 tarihli ve 7082 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

34. 689 sayılı KHK'nın 5. maddesinin (2) numaralı fıkrasıyla 675 sayılı KHK'nın 12. maddesine eklenen (2) ve (3) numaralı fıkralar şöyledir:

"(2) Birinci fıkrada belirtilen taşınmazların devredildiği üçüncü kişilerin terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti, iltisakı veya irtibatı olması halinde, taşınmaz üzerinde aynı faaliyete devam edildiğine bakılmaksızın devir işlemleri muvazaalı kabul edilir ve tapuda ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak resen tescil edilir.

(3) Bu madde kapsamında görülmekte olan davalarda konusuz kalma nedeniyle davanın esası ve yargılama giderleri hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilir."

35. 689 sayılı KHK'nın 5. maddesinin (2) numaralı fıkrası 7/2/2018 tarihli ve 7088 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

36. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "Sözleşmelerin yorumu, muvazaalı işlemler" başlıklı 19. maddesi şöyledir:

"Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır.

Borçlu, yazılı bir borç tanımasına güvenerek alacağı kazanmış olan üçüncü kişiye karşı, bu işlemin muvazaalı olduğu savunmasında bulunamaz."

B. Anayasa Mahkemesi Kararları

37. Anayasa Mahkemesi 7082 sayılı Kanun'un 12. maddesine benzer bir hüküm içeren 6/2/2018 tarihli ve 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 4. maddesinin iptali istemini incelemiş ve 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararla anılan maddeyi iptal etmiştir. İptal kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

367. Kuralda, 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesi gereği kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve haklarına ilişkin olarak soruşturmanın başladığı tarihten, kuralın yürürlüğe girdiği tarihe kadarki süreçte yapılan devir ve temliklerin muvazaalı kabul edilerek iptal edileceği hükme bağlanmıştır.

...

370. Kuralla, 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesi gereği kayyım atanan şirketlerde ceza soruşturmasının başladığı tarih ile kuralın yürürlüğe girdiği tarihler arasında hukuk düzeninin öngördüğü şekilde şirket ortaklık pay ve hakkı elde eden kişilerin devir ve temliklerinin geçersiz sayılarak iptal edilmesi, Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkını sınırlandırdığı gibi hukuk düzeninin öngördüğü şekilde geçerli olarak yapılan devir ve temliklerin temelinde yatan işlemlerin (hisse devir sözleşmesi, alacağın temliki vs.) geçersiz sayılması suretiyle Anayasa'nın 48. maddesinde güvence altına alınan sözleşme özgürlüğü de sınırlandırılmaktadır.

371. Mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne sınırlama getirilirken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Anayasa'nın anılan maddesi uyarınca temel haklara sınırlama getiren düzenlemelerin, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

372. Kuralın millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı faaliyetlerin odağı hâline gelebilecek şirketlerin mal varlığının kaçırılmasının önlenerek bunların anılan faaliyetlerde finanse edilmesini engellemek amacıyla ihdas edildiği dolayısıyla meşru bir amacının olduğu ve bu amacı gerçekleştirmek için elverişli ve gerekli olduğu söylenebilir.

373. Kuralla, kayyım atanan şirketlerde ceza soruşturmasının başladığı tarihten 8/3/2018 tarihine kadarki süreçte şirket ortaklarının pay ve haklarına ilişkin üçüncü kişilerle yaptıkları devir ve temlikler muvazaalı kabul edilerek iptal edilmekte ve resen ticaret sicilinden terkin edilmektedir. Kural, yapıldığı dönemde yürürlükteki hukuk kurallarına göre geçerli olarak varlık kazanmış ve tamamlanmış hukuki işlemlere doğrudan müdahale ederek bu işlemlerin geçerliliğini ortadan kaldırmaktadır.

374. Kural kapsamındaki devir ve temlikler (sözleşmeler), aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karine oluşturulmak suretiyle geçersiz hale getirilmektedir. Başka bir ifadeyle kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve hakkını devralan iyiniyetli üçüncü kişilerin kuralla getirilen kanuni karinenin aksini yani işlemin muvazaalı olmadığını iddia ve ispat etme imkânları bulunmamaktadır. Bu yönüyle kuralın ihdas amacına uygun kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki keyfîlikleri önleyecek yasal güvencelerin temin edilmediği anlaşılmaktadır.

375. Buna göre hukuki ilişkinin kurulduğu tarih itibariyle yürürlükte olan kanun hükümlerine uygun olarak kazanılan şirket ortaklık pay ve hakkının aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karineyle muvazaalı olduğu kabul edilerek ortadan kaldırılmasını öngören kural, kişilere aşırı bir külfet yükleyerek mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne orantısız ve dolayısıyla ölçüsüz bir sınırlama getirmektedir.

376. Bu çerçevede kuralın olağan dönemde Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde yapılan tespit, kuralların olağanüstü dönemde Anayasa'ya aykırı olup olmadığı hususunda herhangi bir değerlendirmeyi kapsamamaktadır.

377. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa’nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

..."

38. Anayasa Mahkemesi 7082 sayılı Kanun'un 12. maddesinin (1), (2) ve (3) numaralı fıkralarının iptali talebini incelemiş, 31/5/2023 tarihli ve E.2018/77, K.2023/105 sayılı kararıyla anılan fıkraları iptal etmiştir. İptal kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

260. Dava konusu kurallar ile 7086 sayılı Kanun’un 4. maddesi benzer niteliktedir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu maddenin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

261. Anılan kararın gerekçesinde kural kapsamındaki devir ve temliklerin (sözleşmeler), aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karine oluşturulmak suretiyle geçersiz hâle getirildiği, başka bir ifadeyle kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve hakkını devralan iyiniyetli üçüncü kişilerin kuralla getirilen kanuni karinenin aksini yani işlemin muvazaalı olmadığını iddia ve ispat etme imkânlarının bulunmadığı, bu yönüyle kuralın ihdas amacına uygun kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki keyfîlikleri önleyecek yasal güvencelerin temin edilmediği; hukuki ilişkinin kurulduğu tarih itibarıyla yürürlükte olan kanun hükümlerine uygun olarak kazanılan şirket ortaklık pay ve hakkının aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karineyle muvazaalı olduğunun kabul edilerek ortadan kaldırılmasını öngören kuralın, kişilere aşırı bir külfet yükleyerek mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne orantısız ve dolayısıyla ölçüsüz bir sınırlama getirdiği belirtilmiştir (AYM, E.2018/81, K. 2021/45, 24/6/2021, §§ 369-376) .

262. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun’un 4. maddesinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

263. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa’nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir."

C. Yargıtay Kararları

39. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 5/7/2023 tarihli ve E.2022/9-905, K.2023/725 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

8. Türk Hukuk Lûgatında muvazaanın 'Anlaşmalı saptırma, gerçek dışı durumlara gerçekmiş niteliğini kazandırma işlemi; hukuksal bir işlem konusunda gerçek duruma aykırılıkta birleşilerek yapılan ortak açıklama (beyan) ya da ortaya konulan belge; danışıklı işlem' (Türk Hukuk Lûgatı Türkçe-Türkçe, Ankara-2021 Baskı, Cilt-I, s. 819) şeklinde yapılan tanımından hareketle muvazaa, tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacı ile ve fakat kendi gerçek iradelerine uymayan ve aralarında hüküm ve sonuç doğurmayan bir görünüş yaratmak hususunda anlaşmaları olarak ifade edilebilir.

9. Bir diğer deyişle, irade açıklamasında bulunan taraflar bu açıklamanın sonuç doğurmaması konusunda anlaşmışlar, yalnız gerçek bir hukuki işlemin bulunduğu görünüşünü yaratmayı istemişlerse muvazaadan söz edilir.

10. Taraflar ister yalnız bir görünüş yaratmayı, ister ikinci bir gizli işlem yapmayı arzu etmiş olsunlar, görünüşteki (zahiri) işlem tarafların gerçek iradelerine uymadığından ilke olarak herhangi bir sonuç doğurmaz. Muvazaada, görünüşteki işlemin her türlü hukuki sonuçtan yoksun olması, tarafların ortak iradelerinin bu yolda olmasından kaynaklanmaktadır.

11.Kural olarak hiç kimse kendi muvazaasına dayanarak bir hak talep edemez. Kaldı ki böyle bir hak talebi herkesin haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğu, bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasının hukuk düzenince korunamayacağını belirten 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (4721 sayılı Kanun) 2 nci maddesine de aykırıdır..."

40. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 22/3/2023 tarihli ve E.2023/11-214, K.2023/246 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... 3. 6103 sayılı Türk Borçlar Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 1 inci maddesi çerçevesinde dava konusu taşınmazların devir tarihleri itibariyle somut olaya uygulanacak olan 818 sayılı Kanun'un 18 inci maddesinde muvazaa kurumu düzenlenmiş olup buna göre muvazaa; bir sözleşmenin taraflarının, üçüncü kişilerden gerçek durumu gizleyerek, onları aldatmak maksadıyla, gerçek iradelerine uymayan ve kendi aralarında geçerli olmayan bir hususta anlaşmalarıdır. Bu şekilde yapılan işlemlere de, muvazaalı işlemler adı verilir.

4. Muvazaa daha çok sözleşmenin yorumuyla ilgili olduğundan, öğreti ve uygulamada kapsamlı olarak incelenmiş ve belirli kurallara bağlanmıştır. Gerek öğretide ve gerekse uygulamada muvazaa, mutlak ve nispi muvazaa olarak iki gruba ayrılmaktadır; mutlak muvazaada taraflar herhangi bir hukuki işlem yapmayı (oluşturmayı) istemezler, yalnız görünüşte bir hukuki işlem için gerekli irade açıklamasında bulunurlar; nispi muvazaada ise taraflar gerçekten belli bir hukuki işlem yapmak isterler, ancak onu saklamak amacıyla, bir başka hukuki işlemin kurulduğu görüşünü yaratmak üzere irade açıklamasında bulunurlar.

5. Taraflar ister sadece bir görünüş yaratmayı, ister ikinci bir gizli işlem yapmayı arzu etmiş olsunlar, görünüşteki (zahiri) işlem tarafların gerçek iradelerine uymadığından, ilke olarak herhangi bir sonuç doğurmaz. Muvazaada görünüşteki işlemin her türlü hukuki sonuçtan yoksun olması, tarafların ortak iradelerinin bu yolda olmasından kaynaklanmaktadır.

6. Muvazaa iddiasını dile getiren kişinin muvazaalı işlemin tarafı olup olmaması ispat kuralları yönünden farklı sonuçlar doğurur. Muvazaalı sözleşmenin taraflarından biri akdin muvazaa nedeniyle hükümsüzlüğünü ileri sürmesi halinde bu iddiasını ispatla mükelleftir. Bu noktada önemli olan diğer tarafın muvazaayı inkarı halinde iddianın ne şekilde ispat edileceğidir.

7. Kanunun muayyen bir delil ile ispatını emrettiği hususlar başka suretle ispat olunamazlar. Bu durumun bir tezahürü senede karşı senetle ispat kuralıdır. 6100 sayılı Kanun'un 201 inci maddesinde senede bağlı her çeşit iddiaya karşı ileri sürülen ve senedin hüküm ve kuvvetini ortadan kaldıracak veya azaltacak nitelikte bulunan hukuki işlemlerin miktara bakılmaksızın tanıkla ispat olunamayacağı düzenlenmiştir.

8. Muvazaanın ispatı bakımından da aynı kural geçerlidir. Taraflar muvazaalı işlemini bir senede bağladıklarına göre bunun muvazaalı olduğunu da bir senede bağlayabilirler. Aksi yöndeki bir kabul senetlerin kıymetini azaltacak ve ciddi bir hukuki işlem ile sorumluluk altına giren kişi hal ve şartlar kendisi için uygun bulunmadığı takdirde sözleşmenin hüküm ve sonuçlarından kurtulmak için gerçekte mevcut olmadığı halde muvazaa iddiasında

bulunup, bunu şahitle ispat edebilecektir (Turhan Esener, Türk Hususi Hukukunda Muvazaalı Muameleler, İstanbul 1956, s. 85). İspatı veya doğumu muayyen bir şekle bağlı olmayan işlemlerde muvazaa iddiası ise her türlü delil ile ispatlanabilir(Esener,s. 89).

9. Muvazaa olgusu tarafların yanı sıra muvazaalı işlemin butlanını talep etmekte doğrudan doğruya veya dolaylı şekilde hukuki menfaati bulunan kişiler tarafından da ileri sürülebilir. Ancak bu halde yukarıda açıklanan ispatta sıkı şekil koşullarının varlığı aranmaz ve iddia tanık dahil her türlü delil ile ispat edilebilir. Bu durum HMK'nın 203 üncü maddesinde açıkça düzenlenmiştir."

41. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 26/9/2019 tarihli ve E.2018/13-318, K.2019/957 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Konunun aydınlatılması bakımından genel olarak mülga 818 sayılı Borçlar Kanununun (BK) 18. maddesinde (6098 s. Türk Borçlar Kanunu, m. 19) düzenlenen genel muvazaa ile 2004 sayılı İcra İflas Kanununun 277 ve devamı maddelerinde düzenlenen tasarrufun iptali davalarına değinilmesinde yarar bulunmaktadır:

818 sayılı mülga BK'nın 18. maddesinde;

'Bir akdin şekil ve şartlarını tayininde, iki tarafın gerek sehven gerek akitteki hakiki maksatlarını gizlemek için kullandıkları tabirlere ve isimlere bakılmıyarak, onların hakiki ve müşterek maksatlarını aramak lazımdır. Tahriri borç ikrarına istinat ile alacaklı sıfatını iktisabeden başkasına karşı, borçlu tarafından muvazaa iddiası dermeyan olunamaz.' hükmü ile genel muvazaa düzenlenmiştir.

Bilindiği üzere tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacı ile gerçek durumu onlardan gizleyerek kendi gerçek iradelerine uymayan ve kendi aralarında geçerli olmayan bir hususta anlaşmalarına muvazaa ve bu şekilde yapılan işlemlere de muvazaalı işlemler denilir. Bir başka söyleyişle muvazaa açıklanan beyanlarının gerçek maksatlarına uymadıklarını bildikleri hâlde, tarafların kastettikleri durumdan başka bir ilişkide kendilerini anlaşmış gibi göstermeleri hâli (7.10.1953 Tarih, 8/7 Sayılı Yargıtay içtihadı Birleştirme Kararı), tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla kendi gerçek iradelerine uymayan haksız eylem niteliğinde anlaşmalarıdır.

Muvazaalı bir hukuki işlemden bahsedebilmek için;

a)Tarafların iradeleri ile beyanları arasında isteyerek yaratılmış bir uygunsuzluk,

b) Üçüncü kişileri aldatmak (muvazaa) niyeti,

c) Taraflar arasında gizli işlemi yaratan muvazaa sözleşmesi bulunmalıdır..."

42. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 1/3/2023 tarihli ve E.2021/1-610, K.2023/164 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"17. Muvazaa daha çok sözleşmenin yorumuyla ilgili olduğundan, öğreti ve uygulamada kapsamlı olarak incelenmiş ve belirli kurallara bağlanmıştır. Gerek öğretide ve gerekse uygulamada muvazaa, mutlak ve nispi muvazaa olarak iki gruba ayrılmaktadır; mutlak muvazaada taraflar herhangi bir hukukî işlem yapmayı (oluşturmayı) istemezler, yalnız görünüşte bir hukukî işlem için gerekli irade açıklamasında bulunurlar; nispi muvazaada ise taraflar gerçekten belli bir hukukî işlem yapmak isterler, ancak onu saklamak amacıyla, bir başka hukukî işlemin kurulduğu görüşünü yaratmak üzere irade açıklamasında bulunurlar.

18. Taraflar ister yalnız bir görünüş yaratmayı, ister ikinci bir gizli işlem yapmayı arzu etmiş olsunlar, görünüşteki (zahiri) işlem tarafların gerçek iradelerine uymadığından, ilke olarak herhangi bir sonuç doğurmaz. Muvazaada görünüşteki işlemin her türlü hukukî sonuçtan yoksun olması, tarafların ortak iradelerinin bu yolda olmasından kaynaklanmaktadır.

...

30. Bir iç sorun olan ve gizlenen gerçek irade ve amacın tespiti ve aydınlığa kavuşturulması ise genellikle zor olduğundan bu yöndeki delillerin eksiksiz toplanması yanında, birlikte ve doğru şekilde değerlendirilmesi de büyük önem taşınmaktadır. Bunun için de ülke ve yörenin gelenek ve görenekleri, toplumsal eğilimleri, olayların olağan akışı, miras bırakanın sözleşmeyi yapmakta haklı ve makul bir nedeninin bulunup bulunmadığı, davalı yanın alış gücünün olup olmadığı, satış bedeli ile sözleşme tarihindeki gerçek değer arasındaki fark, taraflar ile miras bırakan arasındaki beşeri ilişki gibi olgulardan yararlanılmasında zorunluluk vardır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

43. Anayasa Mahkemesinin 20/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

44. Başvurucu, olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında kapatılan kurumun taşınmazın önceki maliki olmayıp kiracısı olduğunu belirterek idarenin kapatılan kurumdan satın alınmamış olan taşınmazı 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi kapsamında değerlendirmesinin hatalı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu, taşınmazı Şirketten satın alarak A.K.ya kiraladığını vurgulamış, taşınmazı satın aldıktan sonra Şirketin taşınmazla bir ilgisinin kalmadığını belirtmiştir. Satışın muvazaalı olmadığını öne süren başvurucu; satın alma görüşmelerinin yaklaşık bir ay sürdüğünü, bunu tanık dinletmek suretiyle ispatlayabileceğini ifade etmiştir. Başvurucu yıllık 500.000 TL-600.000 TL vergilendirilmiş kazancının bulunduğunu ileri sürmüş, taşınmaz bedelini banka kanalıyla ödediğini açıklamıştır. Başvurucu ayrıca devrin muvazaalı kabul edilerek tapusunun iptal edilmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. 2016/73431 numaralı başvuru yönünden, olağan başvuru yollarından netice elde edilemeyeceğinin açık olması sebebiyle doğrudan Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunduğunu açıklamıştır.

45. Bakanlık görüşünde;

i. 2016/73431 numaralı başvuru yönünden başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuruda bulunulması sebebiyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği savunulmuştur.

ii. Muvazaalı olarak yapılan satış işleminin geçersiz olması sebebiyle başvurucunun taşınmazın mülkiyetini hukuka uygun olarak elde etmediği, bu sebeple mülkün var olmadığı ileri sürülmüştür.

iii. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğu ve meşru amaç taşıdığı vurgulanmış, terörle bağlantılı olan mal varlığının kaçırılmasının önlenmesi amacıyla muvazaaya ilişkin ispat külfetinin ters çevrilmesinin ölçülü bir tedbir olduğu iddia edilmiştir.

iv. Uyuşmazlığa konu taşınmaz darbe teşebbüsünden önce -15/3/2016 tarihinde-

başvurucuya satılmış ise de başvurucunun devir tarihinden bir gün önce A.K. ile kira sözleşmesi imzalaması, ayrıca A.K. tarafından 1/3/2016 tarihinde uyuşmazlık konusu taşınmazın devir tarihinden önce taşınmaz üzerinde faaliyet gösteren ve Meltem Körfez Açıköğretim Kursunun işletme hakkını satın almış olması, devirden sonra da kurs işletmeciliği faaliyetine devam edilmesi satış işleminin muvazaalı olduğunu gösterdiği belirtilmiştir. 667 ve 670 sayılı KHK'lar uyarınca faaliyetleri durdurulan ve kapatılan Şirket ile Metem Akademi Özel Eğitim Hizmetleri Basın Yayın Reklamcılık Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketinin devletin alabileceği tedbirlerden etkilenmemek için iktisadi değerlerini kaçırma girişiminde bulundukları ifade edilmiştir.

v. Başvurucunun bu tescil işlemine karşı İdare Mahkemesi nezdinde iptal davası açarak devir işleminin muvazaalı olmadığı, bedelin gerçekten ödendiği, gerçek bir satış işlemi olduğu, taşınmaz üzerinde bulunan okulun aslında faaliyetine devam etmediği hususlarını ortaya koyarak kanıtlayabilmesinin ve tescilin iptalini sağlayabilmesinin mümkün olduğu iddia edilmiştir. Bu kapsamda, özellikle örgütlü suçlarla mücadele alanında kamu makamlarının geniş takdir yetkisinin bulunduğu ve somut olayda şikâyet edilen işlemin niteliği ile bu işleme ilişkin olarak başvurucuya sağlanan güvenceler dikkate alındığında müdahalenin başvurucuya aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemediği değerlendirilmiştir.

vi. Başvurucu hakkındaki tedbirlerin OHAL döneminde alınması nedeniyle yapılacak incelemede Anayasanın 15. maddesinin de dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

46. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında 2018/12845 numaralı başvuruda başvuru yollarını tükettikten sonra başvurduğunu belirtmiş, bu iki başvurunun birleştirilerek karara bağlanmasını talep etmiştir. Başvurucu, tapu kaydının mevcut olduğu gözetildiğinde mülkün varlığıyla ilgili bir tartışmanın bulunmaması gerektiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca somut olayda muvazaanın bulunmadığını, sadece kanunen varsayıldığını vurgulamıştır.

B. Değerlendirme

47. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

48. Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de temel şikâyetinin taşınmazın devrinin muvazaalı kabul edilmesine yöneliktir. Başvuruya konu yargı kararlarının gerekçeleri dikkate alındığında başvurucunun şikâyetinin Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Öte yandan Anayasa Mahkemesinin 31/5/2023 tarihli ve E.2018/77, K.2023/105 sayılı kararında, bireysel başvuruya konu işlemin dayanağını oluşturan hükmün iptali istemine yönelik incelemenin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılmadığı gözetildiğinde eldeki bireysel başvuruda da Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında bir inceleme yapılmayacaktır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

49. Bakanlık, 2016/73431 numaralı başvuru yönünden başvuru yollarının tüketilmediği

itirazında bulunmuştur. Somut olayda başvurucu esas itibarıyla taşınmazının tapusunun Hazine adına kaydedilmesine ilişkin işlemden şikâyet etmektedir. Başvurucu, işlemin tesis edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunmanın yanında Asliye Hukuk Mahkemesinde sicilin düzeltilmesi, İdare Mahkemesinde ise iptal davası açmıştır. Başvurucu başvuru formunda, Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı davadan da söz etmiş, ancak kanunun açık hükmü karşısında olağan başvuru yollarından bir netice elde edilemeyeceğini düşündüğü için doğrudan bireysel başvuruda bulunduğunu belirtmiştir. Ancak Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan davanın Anayasa Mahkemesince söz konusu başvuru henüz karara bağlanmadan önce sonuçlandığı ve kesinleştiği anlaşılmaktadır. Bu sebeple başvuru yollarının tüketildiğinin kabulü gerekir (benzer yönde değerlendirme için bkz. Abdullah Akyüz [GK], B. No: 2013/9352, 2/7/2015, §§ 44-50; Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 48-50). Diğer taraftan bu başvuru ile birleştirilen 2018/12845 numaralı başvuruda idari yargı yerinde açılan davada olağan yargı yolları tüketildikten sonra bireysel başvuru yapılmıştır. Bu itibarla ilgili OHAL KHK'sındaki düzenleme çerçevesinde incelemenin başvuruya konu İdare Mahkemesinin kararı ile ilgili olarak yapılması yeterli görülmüştür.

50. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

51. Hazine adına tapuya kaydedilen taşınmazın tapusunun başvurucu adına kayıtlı olması mülkün var olduğu sonucuna ulaşılması için yeterli görülmüştür.

b. Genel İlkeler

52. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

53. Öte yandan şikâyetlerin esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının olması ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanmasının bir gereğidir. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması yalnız başına yeterli olmayıp bu yolun aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen koşullar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddiaların bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmesi, koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durumun yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (İlhan Gökhan, B. No: 2017/27957, 9/9/2020, §§ 47, 49).

54. Anayasa'nın 35. maddesinde "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." hükmüne yer verilerek mülkiyet hakkı güvence altına alınmıştır. Anayasa'nın 5. maddesi ise insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamayı devletin temel amaç ve görevleri arasında saymıştır. Mülkiyet hakkının etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca

devletin bu haklara müdahaleden kaçınmasıyla sağlanamaz. Anayasa'nın 5. maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde 35. maddesi uyarınca devletin pozitif yükümlülükleri de bulunmaktadır. Bu pozitif yükümlülükler kimi durumlarda özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere söz konusu temel hakların korunması için belirli tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir (AYM, E.2019/40, K.2020/40, 17/7/2020, § 37; AYM, E.2019/11, K.2019/86, 14/11/2019, § 13; Türkiye Emekliler Derneği, B. No: 2012/1035, 17/7/2014, §§ 34-38; Eyyüp Boynukara, B. No: 2013/7842, 17/2/2016, §§ 39-41; Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limitet Şirketi, B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 43).

55. Devletin pozitif yükümlülükleri nedeniyle mülkiyet hakkı bakımından koruyucu ve düzeltici bazı önlemler alması gerekmektedir. Koruyucu önlemler mülkiyete müdahale edilmesini önleyici; düzeltici önlemler ise müdahalenin etkilerini giderici, diğer bir ifadeyle telafi edici yasal, idari ve fiilî tedbirleri kapsamaktadır. Mülkiyet hakkına müdahalenin malik üzerinde doğurduğu olumsuz sonuçların mümkünse eski hâle döndürülmesi, mümkün değilse malikin zarar ve kayıplarının telafi edilmesini sağlayan idari veya yargısal birtakım hukuki mekanizmaların oluşturulması devletin pozitif yükümlülüklerinin bir gereğidir (Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri A.Ş., B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 46, 48).

56. Devletin taşınmaz mülkiyetinin kaybı sonucunu doğuran kamu gücü işlemlerinin hukuka aykırılığı iddialarını ileri sürebileceği, gerekirse mülkten yoksun bırakan işlemin sonuçlarını telafi edebilecek başvuru yollarının oluşturulması Anayasa'nın 40. maddesinin gereğidir.

c. İlkelerin Olaya Uygulanması

57. Somut olayda başvurucu tarafından 15/3/2016 tarihinde 1.000.000 TL bedelle satın alınan taşınmazın tapusu, devir işleminin muvazaalı olduğu 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi gereğince kabul edilerek iptal edilmiş ve taşınmaz Hazine adına tescil edilmiştir. Başvurucu tarafından Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan sicilin düzeltilmesi davasında ve İdare Mahkemesinde açılan iptal davasında devir işleminin muvazaalı olmadığı ileri sürülmüştür. Ancak her iki davada verilen kararlarda, yargı mercilerince davalar reddedilmiştir.

58. Somut olayda başvuruya konu idari yargı yeri önünde görülen davada İlk Derece Mahkemesinin iki ayrı gerekçeye dayandığı görülmektedir. Mahkeme ilk olarak ilgili KHK hükmü gereğince devir işleminde yer alan kişilerin iyi niyetlerinin ya da muvazaalı işlemler yapıp yapmadıkları hususunun yargı mercilerince ayrıca değerlendirilemeyeceğini kabul etmiştir.

59. Etkili başvuru hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesinin yanı sıra dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını da gerektirmektedir. Buna göre etkili başvuru hakkı genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın esasının karara bağlanmasını da zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle bir uyuşmazlığın dava konusu edilebilmesi etkili başvuru hakkıyla ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmiş sayılabilmesi için yeterli olmayıp uyuşmazlıktaki esaslı iddiaların dinlenilmesini ve karara bağlanması da zaruridir. Yargısal başvuru yollarına müracaat eden kişinin amacı uyuşmazlık konusu ettiği talebinin esasıyla ilgili olarak davanın sonunda bir karar elde edebilmektir. Dava sonucunda şayet meselenin esası incelenmiyorsa ilgili işlemin dava konusu edilebilmesinin bir anlamı da kalmayacaktır.

60. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece etkili başvuru hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (karar hakkı yönünden benzer değerlendirme için bkz. Emin Arda Büyük [GK], B. No: 2017/28079, 2/7/2020, § 51).

61. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Emin Arda Büyük, § 52).

62. Somut olayda İdare Mahkemesinin başvurucunun devrin muvazaalı olmadığı iddiasını, 675 sayılı KHK'nın 12. maddesinin (1) numaralı fıkrasının bu şekilde bir denetim yapılmasına imkân vermediği gerekçesiyle incelemediği görülmektedir. Mahkemenin yorumuna göre olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında kapatılan kurumlara ait kişi ve şirketlerden 1/1/2014 tarihi sonrasında yapılan her satış işlemi 675 sayılı KHK'nın 12. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince muvazaalı kabul edilecektir. Buna göre 675 sayılı KHK'nın 12. maddesinin (1) numaralı fıkrası muvazaa iddiasının ileri sürülmesini ve incelenmesini mümkün kılmamaktadır.

63. Anayasa Mahkemesi 31/5/2023 tarihli ve E.2018/77, K.2023/105 sayılı kararıyla, 7082 sayılı Kanun'un 675 sayılı KHK'nın 12. maddesinin (1) numaralı fıkrasının aynen kanunlaşmış hâlini içeren 12. maddesinin (1) numaralı fıkrasını incelemiş ve hukuki ilişkinin aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karineyle muvazaalı olduğunun kabul edilerek ortadan kaldırılmasının kişilere aşırı bir külfet yükleyerek mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne orantısız ve ölçüsüz bir sınırlama getirdiği gerekçesiyle anılan fıkrayı iptal etmiştir.

64. Somut olayda yargı mercilerinin anılan hükme istinaden başvurucunun muvazaa iddiasının incelenemeyeceği yönündeki gerekçenin devir işleminin muvazaalı olmadığının ortaya konulması imkânının başvurucuya tanınmamasına yol açacağı, bunun ise mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkını işlevsiz kılacağı kuşkusuzdur.

65. Diğer taraftan İdare Mahkemesi ayrıca sürecin planlı bir biçimde tabela değişikliği yapılmasından ibaret olduğunu belirterek başvurucunun taşınmazı satın almasından sonra da aynı yerde ve aynı personelle kurs işletmeciliği faaliyetinin sürdürüldüğüne işaret etmiştir.

66. Anayasa Mahkemesinin norm denetimi kararlarında da değinildiği üzere esas itibarıyla bir özel hukuk kavramı olan muvazaa müessesesi 6098 sayılı Kanun'da düzenlenmiş olup bu kavramın tanımı ve şartları ise büyük ölçüde Yargıtay içtihadıyla ortaya konulmuştur (bkz. §§ 39-42). Somut olayda İdare Mahkemesi ise özel hukuk ilişkilerinde ileri sürülen muvazaa olgusunun açığa çıkarılması için adli yargı mercilerince başvurulup, idari yargı yerlerinde de başvurulabilecek nitelikte olan hukuki araçlardan yararlanmamıştır. Hâlbuki borçlar

hukuku çerçevesinde düzenlenen muvazaa ile ilgili bu mevzuat hükümleri ve tanımı ile şartlarına ilişkin yargısal içtihattan niteliğine uygun düştüğü ölçüde yararlanılması aynı kavramın benzer bir biçimde ve Anayasa'nın mülkiyet hakkını güvenceye alan 35. maddesine uygun olarak yorumlanması gerekliliğine de uygun düşer. Ayrıca belirtmek gerekir ki bireylerin muvazaanın bulunmadığına dair itirazlarını ileri sürme imkânı olması, savunulabilir nitelikteki iddia ve itirazlarının mahkemelerce geniş şekilde değerlendirilmesi, değerlendirmelerin ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulması mülkiyet hakkı ile bağlantılı etkili başvuru hakkının da gereğidir.

67. Sonuç olarak başvurucunun muvazaanın mevcut olmadığına dair uyuşmazlığın sonucuna etkili iddia ve itirazların yargı mercilerince ilgili ve yeterli gerekçe ile karşılanmaması nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

68.Öte yandan keyfîlik, olağanüstü hâl döneminde de müsamaha gösterilebilmesi mümkün olmayan mutlak bir yasaktır. Bu nedenle olağanüstü hâl döneminde uygulanacak tedbirin keyfîliğe karşı yeterince önlem içermesi gerekir. Başvurucunun, işlettiği kurumlar olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında kanun hükmünde kararnameyle kapatılan, yine kanun hükmünde kararnameyle tüzel kişiliği sona erdirilen Şirketten 1/1/2014 tarihinden sonra -10/12/2015 tarihinde- gerçekleştirdiği taşınmaz devralma işleminin muvazaalı olduğu kabul edilmiştir. Taşınmazın devrinin muvazaalı olduğunun kesin bir karine olarak kabul edilerek başvurucunun sonuca etkili iddia ve itirazlarının ilgili ve yeterli gerekçe ile karşılanmaması başvurucuyu keyfî uygulamalara karşı güvencesiz bir konuma getirmiştir. Bu durumda taşınmazın devrinin muvazaaya dayanmadığının ortaya konulması imkânı tanınmamasının olağanüstü hâlin gerektirdiği ölçüde bir tedbir olmadığı dikkate alındığında varılan sonuç da değişmemektedir.

VI. GİDERİM

69. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesi, giderilmesi için gerekenlere hükmedilmesi ve 1.000.000. TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

70. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

71. Diğer taraftan bu ihlal kararının başvurucu tarafından açılan davanın esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu işlemle ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek Mahkemenin takdirindedir.

72. İdare Mahkemesince yeniden yargılama yapılmasının yeterli olması sebebiyle Asliye Hukuk Mahkemesi kararı yönünden herhangi bir giderime hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

73. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

74. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 534,20 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.434,20 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Denizli İdare Mahkemesine (E.2016/2248, K.2017/2274) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 534,20 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.434,20 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Denizli 3. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2016/840, K.2017/404) GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA KOCAL

B. No: 2018/22229 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/22229

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA KOCAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/22229)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Mustafa KOCAL

Vekili : Av. Özcan ÇİÇEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 12/7/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1976 doğumlu olan başvurucu, H. Özel Güvenlik Limitet Şirketi (Şirket) bünyesinde İzmir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğünün (AFAD İl Müdürlüğü/İdare) hizmet binalarında işçi statüsünde özel güvenlik görevlisi olarak çalışmakta iken İzmir Valiliği (Valilik) tarafından 21/2/2017 tarihinde yüklenici Şirkete gönderilen yazıya istinaden başvurucunun 22/2/2017 tarihinde iş sözleşmesi feshedilmiştir. Başvurucuya tebliğ edilmek istenen ancak başvurucunun imzadan imtina ettiği yazıda Valiliğin 21/2/2017 tarihli yazısına istinaden başvurucunun işten çıkarıldığı belirtilmiştir.

7. Valilik tarafından 21/2/2017 tarihinde yüklenici Şirkete gönderilen "Araştırma Sonuçları" başlıklı yazıda başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) kapsamında inceleme başlatıldığı, yapılan inceleme sonucunda başvurucunun görevde kalmasının sakıncalı olduğuna karar verildiği bildirilmiştir. Söz konusu yazıda, başvurucunun AFAD İl Müdürlüğünden çekilerek yerine güvenlik soruşturması yapılmış bir personelin görevlendirilmesi talep edilmiştir.

8. Başvurucu; feshin geçersizliğinin tespiti, işe iadesi ile haksız fesihten kaynaklanan tazminatın ve hak ettiği ücretlerin ödenmesine karar verilmesi talebiyle AFAD Yönetimi Başkanlığı ile işveren Şirket aleyhine 20/3/2017 tarihinde işe iade davası açmıştır. İzmir 4. İş Mahkemesi (Mahkeme) tarafından kabul edilen dava dilekçesinde başvurucu;

i. Feshin usule aykırı olduğunu, fesih bildiriminin yazılı şekilde yapılmadığını,

ii. Fesih nedeninin gerçeği yansıtmadığını, AFAD bünyesinde görevlendirilmeden önce İl Özel İdaresinin işçisi olarak çalıştığını, bu dönemde ihaleyi alan taşeron şirketler tarafından sosyal güvenlik kayıtlarının (SGK kayıtları) yapıldığını, FETÖ/PDY iltisaklı şirketlerde kendi iradesiyle çalışmadığını,

iii. Bank Asyadaki maaş hesabının İl Özel İdaresi tarafından açıldığını ve maaşının buraya yatırıldığını, eşinin de İl Özel İdaresinde çalıştığını, aynı durumun onun için de geçerli olduğunu, Bank Asyada hesabı olmasında kendisinin bir kusurunun bulunmadığını,

iv. İngilizce öğretmenliği bölümünden mezun olmasına rağmen atanamadığını, eğer FETÖ/PDY ile irtibatlı olsaydı güvenlik görevlisi olarak değil öğretmen olarak görev yapmasının beklenmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

9. Davalı AFAD Yönetimi Başkanlığı, sunduğu 11/4/2017 tarihli cevap dilekçesinde; AFAD Yönetimi Başkanlığının işçi kadrosunun bulunmadığını, diğer davalı Şirket ile Valilik ya da AFAD İl Müdürlüğü arasında asıl işveren-alt işveren ilişkisinin olmadığını, başvurucunun iddiasının yalnızca yüklenici Şirkete yöneltilebileceğini belirtmiştir. Ayrıca 15 Temmuz darbe girişimi akabinde tüm personelle ilgili araştırmalar yapıldığını, hizmet alımı yoluyla özel güvenlik görevlisi olarak çalıştırılan başvurucunun görevde kalmasının sakıncalı olduğunun tespit edildiğini, belirli süreli iş sözleşmesinin yüklenici Şirket tarafından usulüne uygun şekilde feshedildiğini ileri sürmüştür.

10. Davalı işveren Şirket, Mahkemeye sunduğu cevap dilekçesinde Valilik tarafından gönderilen yazı doğrultusunda başvurucunun iş sözleşmesinin feshedildiğini, Türkiye'deki önemli kamu kurumlarından olan AFAD Yönetimi Başkanlığı bünyesinde devletin birlik ve bütünlüğünü tehlikeye atacak işlemlere müsait bir ortamın oluşturulmasına destek

verebilecek kişilerin çalıştırılmasının güvenlik nedeniyle mümkün olmadığını ifade etmiştir. Başvurucu hakkında herhangi bir soruşturmanın bulunup bulunmadığı bilinmemekle birlikte işçisine duyduğu güvenin zedelendiğini, başvurucu hakkında şüpheye düştüğünü, ismi bu şekilde anılan başvurucuyla çalışmaya devam etmesinin beklenemeyeceğini belirtmiştir.

11. Başvurucu, Mahkemeye sunduğu 24/4/2017 tarihli beyan dilekçesinde silahlı özel güvenik görevlisi olarak çalışma izninin ve kimlik kartının yenilenmesi talebiyle İzmir İl Emniyet Müdürlüğüne talepte bulunduğunu, 10/6/2004 tarihli ve 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun kapsamında 20/7/2017 tarihine kadar çalışma izninin devam ettiği yönünde resmî cevap verildiğini bildirmiştir.

12. Mahkeme 18/5/2017 tarihli ara kararıyla, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına müzekkere yazılmasına ve FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında başvurucu hakkında herhangi bir işlem yapılıp yapılmadığı, soruşturma veya açılmış dava olup olmadığı hususlarının sorulmasına karar vermiştir.

13. Mahkeme 27/9/2017 tarihinde davanın reddine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Davalı taraf, davacının iş akdini eşinin, erkek kardeşinin ve çocuklarının Fetö terör örgütü üyelerinin hesaplarını bulundurduğu bankalarda hesap bulundurmak, kredi kartlarını kullanmaları, Fetö yapılanmasında sorumlu olan şahıslarla bağlantısının bulunması, Fetö yapılanmasında sorumlu üst düzey kişilerle ilişkisi ve bu örgütle ilişkisi bulunan İdrak ve Şifre şirketlerinde çalışmak nedenleriyle terör örgütü üyeliği şüphesi nedenleriyle davacının iş akdinin haklı nedenle feshedildiğini savunma etmiştir. Yargıtay 9. H.D 2007/16878-30923 E-K sayı 22/10/2007 tarihli kararında da içtihatında da açıklandıgı üzere yeterli şüpheye dayalı iş akdi feshi haklı olduğundan davanın reddine karar verip aşağıdaki şekilde hüküm kurmak gerekmiştir."

14. Başvurucu 15/11/2017 tarihli dilekçesiyle anılan karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf başvuru dilekçesinde, dava dilekçesinde ileri sürdüğü beyanları tekrar etmiş; İl Emniyet Müdürlüğü tarafından kendisi hakkında verilen özel güvenlik görevlisi olarak çalışabileceğine ilişkin yazıya dikkat çekmiştir.

15. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi 26/12/2017 tarihli ara kararıyla İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı Terörle Mücadele ve Örgütlü Suçlar Bürosuna müzekkere yazılmasına, başvurucu hakkında açılan herhangi bir soruşturma bulunup bulunmadığı konusunda bilgi edinilmesine karar vermiştir.

16. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından İzmir Bölge Adliye Mahkemesine gönderilen 4/1/2018 tarihli yazıda, başvurucu hakkında açılmış herhangi bir soruşturmanın olmadığı belirtilmiştir.

17. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 11/1/2018 tarihli kararıyla istinaf başvurusunun esastan reddine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

Davacının iş akdi işverence aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesi gerekçe gösterilerek feshedilmiştir. İş Güvencesi Hukukunda işçinin sözleşmeye aykırı davranışta bulunduğundan şüphe ediliyor ve bu yüzden taraflar arasında iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsılması veya ağır zedelenmesi nedeniyle iş sözleşmesi feshedilmişse şüphe feshinden bahsedilir. İzmir Valiliğinin ihaleyi alan davalı şirkete gönderdiği yazıda

davacı ve yakınları hakkında araştırma yapıldığı ve davacı ve yakınlarının malum yapılanma ile ilgili bağlarının olduğu belirtilmiştir. Davacının iş akdi bu yazı doğrultusunda feshedilmiştir. Yapılan fesih şüphe feshidir.

Yerel mahkemece deliller toplanıp değerlendirilerek karar verilmiştir. Verilen kararda usul ve yasaya aykırılık bulunmamaktadır."

18. Başvurucu; FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında kendisi hakkında herhangi bir adli işlem yapılmadığını, kendisine yönelik isnatların da gerçek dışı olduğunu, malum yapıyla herhangi bir ilgisinin olmadığını ileri sürerek İzmir Bölge Adliye Mahkemesince verilen karar için temyiz yoluna başvurmuştur.

19. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 21/5/2018 tarihinde, söz konusu kararda herhangi bir isabetsizlik bulunmadığı gerekçesiyle tüm temyiz itirazlarının reddine ve kararın onanmasına hükmetmiştir.

20. Nihai karar 18/6/2018 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucu 12/7/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

22. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-26.

B. Yargıtay Kararları

23. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üysi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

24. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"... şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut

uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

25. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yapılacak olursa, somut olayda davacının iş sözleşmesinin feshi ile ilgili yasal dayanakların 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Bakanlar Kurulu kararı ile ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında çıkartılan kanun hükmünde kararnameler olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu kararnamelerin iş sözleşmesi ile çalışan işçilere yönelik hükümleri incelendiğinde, gerek 667 sayılı KHK'nin 4. maddesi gerekse 673 sayılı KHK'nin 7. maddesinde bu kanun hükmünde kararnameler kapsamında iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha yeniden doğrudan veya dolaylı olarak eski işinde veya benzer işlerde görevlendirilemeyecekleri, bunların işe iadesinin mümkün olmadığı şeklinde emredici nitelikte düzenlemelerin yer aldığı görülecektir. Bu yasal düzenlemelerin nitelik itibariyle, kamu düzenine ilişkin ve açıkça emredici nitelikte olduğu değerlendirildiğinde, açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, ilgili kanun hükmünde kararnameler kapsamındaki fesihlere ilişkin olarak açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir.

Buna göre görülmekte olan davada, sözleşmenin feshine dayanak bilgi ve belgelerin mahkemece resen araştırılması gerekmekte ise de, dosyada sadece Erzurum Cumhuriyet Baş Savcılığına davacı hakkında soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı yönünde yazılan yazı cevabi ile yetinildiği, bu yönde başkaca bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı bankadan sorularak; bunun yanında resen araştırma ilkesi kapsamında davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumu'ndan getirtilmeli, varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya nezdinde açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek ulaşılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davacının davasının kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir."

26. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır.

Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

27. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 17/10/2018 tarihli ve E.2018/11972, K.2018/22382 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının ... sözleşmesinin feshinin 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 4. maddesi doğrultusunda davalı işverence oluşturulan komisyon kararıyla davalı kurum tarafından gerçekleştirilmiştir.

Davacı işçi 4857 sayılı ... Kanunu hükümleri çerçevesinde çalışmış olmakla ... sözleşmesinin 06.09.2016 tarihindeki feshinde ... Kanunu'nun 18. ve devamı maddeleri hükümleri uygulanmalıdır.

Somut olayda davacının ... akdinin feshine neden olan bilgi ve belge işverence ibraz edilememiştir. Davacının ... akdinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı Kurumdan araştırılmalı; ayrıca davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumundan varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asyaya açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek sonucuna göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile davanın reddi hatalı olup bozmayı gerektirir."

28. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 8/3/2018 tarihli ve E.2018/464, K.2018/6086 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda; davacının iş sözleşmesinin feshine ilişkin hiçbir belgenin dosyaya sunulmadığı anlaşılmaktadır. İlk Derece Mahkemesi tarafından şüpheyi haklı kılacak güçte somut delillerin bulunup bulunmadığı araştırılmamıştır. Tarafların iddia ve savunmaları dikkate alındığında Mahkemece öncelikle yapılacak iş; davacının banka kayıtları getirtilerek özellikle adı geçen Bank Asya da hesabının hangi tarihler arasında açık olduğu, bankaya toplu para yatırma ve çekme işlemlerinin yapılıp yapılmadığı, yapıldı ise hangi tarihler arasında hangi sebeplerle yapıldığına ilişkin bilgi ve belgelerin toplanması, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve istihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi teknolojileri Kurumundan davacının hakkında FETÖ/PDY terör örgütü ile ilgili işlem yapılıp yapılmadığının emniyet veya diğer güvenlik güçlerinden sorularak gelen yazı cevaplarının dosyaya getirtilmesi gerektiği gibi, ayrıca, davacının iş sözleşmesinin feshinin haklı nedene dayalı olup olmadığına dair denetime elverişli tüm delillerin de araştırılarak toplanması gerekmektedir. Feshin haklı nedene dayanıp dayanmadığı hususunun açıklığa kavuşturulması için belirtilen yönlerden

gerekli araştırmaya gidilmeli ve toplanacak deliller dosya içeriği ile yeniden bir değerlendirmeye tabi tutularak sonucuna göre bir karar verilmelidir. Eksik incelemeyle yazılı şekilde hüküm kurulması hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 20/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu, 2014 yılına kadar İl Özel İdaresinde, bu tarihten itibaren de AFAD bünyesinde güvenlik görevlisi olarak çalıştığını, 2017 yılında ise iş sözleşmesinin haksız bir şekilde feshedildiğini, feshe gerekçe gösterilen hususun FETÖ/PDY ile irtibatlı şirketlerde SGK kaydının olduğu ve Bank Asya'da hesabının bulunduğu tespitlerine dayandığını ancak bu tespitlere ilişkin değerlendirmenin hem işveren hem de derece mahkemeleri tarafından hatalı yapıldığını belirtmiştir. Başvurucu, isnat edilen hususlara ilişkin açıklamalarında İl Özel İdaresi tarafından yapılan hizmet alım ihalelerinin FETÖ/PDY ile irtibatlı şirketlere verildiğini, kendisinin iradi olarak bu şirketlerde çalışmadığını ifade etmiştir. Bank Asya'da hesap açılmasının nedeninin de aynı şekilde taşeron şirketler ile çalışılmasından kaynaklandığını belirten başvurucu; hem eşinin hem de kendisinin benzer durumda olduğunu, Bank Asya hesaplarının maaş hesabı olarak açılıp başka herhangi bir sebeple kullanılmadığını, bu kapsamda iddia ve itirazları araştırılmadan derece mahkemelerince davanın reddine hükmedildiğini, bu nedenle hukuk devleti ilkesinin ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde; başvurucunun şüphe feshi sebebiyle işten çıkarılması kapsamında özel hayatının nasıl etkilendiği hususunda yeterli somut veri ortaya koymadığı, öte yandan başvurucunun üç dereceli yargılama sisteminde iddia ve itirazlarını ileri sürebilme fırsatı bulduğu, nitekim kendisinin de herhangi bir delilin incelenmediği yahut yargılamaya etkin bir şekilde katılamadığı gibi bir itirazının olmadığı, başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde kaldığı ileri sürülmüştür.

32. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

33. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası iş akdinin feshinin hukuka aykırı olduğu, buna mukabil derece mahkemelerince iddia ve itirazlarının incelenmeksizin işe iade davasının reddedildiği, bu kapsamda başta adil yargılanma hakkı olmak üzere Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiği hususuna ilişkindir. Başvurunun bu kısmının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini

gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

36. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

37. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

38. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

39. Makul gerekçe davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

40. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Somut olayda 1976 doğumlu olan başvurucu, AFAD nezdinde güvenlik görevlisi olarak çalışmakta iken 2017 yılında başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı/iltisakı

bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmıştır.

42. Başvurucu; dava dilekçesinde özetle feshin usule aykırı olduğunu, fesih nedeninin gerçeği yansıtmadığını, feshe dayanak yapılan olayların hatalı değerlendirildiğini, FETÖ/PDY ile iltisaklı şirketler ve Bank Asya ile kurulan irtibatın kendi inisiyatifiyle gerçekleşmediğini, bu durumun İl Özel İdaresinin tercihinden kaynaklandığını, İngilizce öğretmenliği bölümünden mezun olmasına rağmen atanamadığını, eğer FETÖ/PDY ile irtibatlı olsaydı güvenlik görevlisi olarak değil öğretmen olarak meslek hayatının devam etmesi gerektiğini ileri sürmüştür (bkz. § 8).

43. Davalı Şirket ve AFAD ise cevap dilekçelerinde genel hatları ile feshin usulüne uygun olduğunu, fesih nedeninin başvurucuya yazılı olarak bildirildiğini, özellikle 15 Temmuz darbe girişimi ve akabinde yaşanan süreçte millî güvenliğin tesisine yönelik tedbirler alınmasının zaruri olduğunu, bu kapsamda ilgili mevzuat ve Yargıtay içtihadı da dikkate alınarak başvurucuya ilişkin yapılan tespitlerin iş sözleşmesinin feshi noktasında yeterli şüpheyi oluşturduğunu belirtmişlerdir (bkz. §§ 9-10).

44. İzmir 4. İş Mahkemesi 27/9/2017 tarihli kararında işverenin savunmasının Yargıtay içtihadı doğrultusunda şüphe feshi için yeterli olduğunu değerlendirerek iş akdinin haklı nedenle feshedildiğini belirtmiş ve davanın reddine hükmetmiştir. Başvurucunun itirazı üzerine dosya istinaf incelemesine gönderilmiş; Bölge Adliye Mahkemesi tarafından 11/1/2018 tarihinde yapılan incelemede ise Mahkeme tarafından deliller toplanıp değerlendirilerek karar verildiği, verilen kararda usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı belirtilerek istinaf talebi reddedilmiş; Bölge Adliye Mahkemesi kararı da temyiz incelemesi neticesinde olduğu gibi onanmış ve 21/5/2018'de nihai karar kesinleşmiştir. (bkz. §§ 13-19).

45. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

46. Öte yandan Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır (bkz. §§ 25-26). Yani derece mahkemelerinin tarafların ileri sürdüğü yahut ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak ayrıca araştırma yapması ve yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varması gerekmektedir.

47. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli

değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 36-40).

48. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfiliğin önüne geçebilmek adına önemlidir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

49. Başvuruya konu yargılamada, başvurucunun kendisi ve eşi işveren Kurum nezdinde güvenlik görevlisi olarak çalışmaktadır. Özel güvenliğin tanımı, yetkileri ve sorumlulukları 5188 sayılı Kanun'da belirtilmiştir. Bu kapsamda özel güvenlik, kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyette bir pozisyon olarak tanımlanmış ve belli bazı durumlarda özel güzenlik görevlilerine kişilere kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme, üst araması yapma, yakalama, silah bulundurma ve kullanma yetkileri verilmiştir. Öte yandan özel güvenlik hizmetinin millî güvenlik veya kamu güvenliğine yönelik hizmetler ile birebir aynı mahiyette olduğunu söylemek de mümkün değildir. Zira özel güvenlik hizmeti veren kişiler, hizmet sözleşmesi uyarınca istihdam edilen personel statüsünde bulunmakta ve sadece belirlenen alanlarda, sınırlı yetkiye dayalı olarak görevlerini yerine getirmektedir.

50. Öte yandan başvurucunun özel güvenlik görevlisi olarak çalışması, hakkında ileri sürülen olay ve olguların incelenmeksizin şüpheye dayanak yapılabileceği anlamına da gelmemektedir. Derece mahkemelerinin takdir yetkisini kullanmak suretiyle şüpheye konu olay ve olguları mesleki noktada nasıl değerlendirmesi gerektiği her somut olay yönünden ayrı ayrı değerlendirmelidir.

51. Somut olayda, işvereni şüphe feshine götüren olgular gerekçeli kararda şöyle sıralanmıştır:

i. Başvurucunun kendisinin, eşinin ve erkek kardeşinin FETÖ/PDY'ye müzahir şirketlerde SGK kaydının bulunduğu, bu kapsamda kendisinin FETÖ/PDY ile ilişkili olan İdrak Özel Eğitim Hizmetleri ve Şifre Özel Güvenlik ve Koruma Hizmetleri Limited Şirketlerinde çalıştığı tespiti

ii. Kendisinin, eşinin ve çocuklarının FETÖ/PDY ile irtibatlı bankada hesaplarının bulunduğu, bankanın kredi kartlarını kullandıkları bilgisi

iii. Başvurucunun FETÖ/PDY yapılanmasında sorumlu düzeyde şahıslarla bağlantısının bulunduğu iddiası

52. Bank Asya'nın FETÖ/PDY liderinin ve yöneticilerinin çağrıları üzerine örgüt üyelerinin yatırdığı paralar üzerinden gelir elde ettiği, bu suretle örgüt faaliyetlerine mali yönden kaynak sağladığı ve örgütün finans merkezi olduğu hususu yargı kararlarıyla tespit

edilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 35; Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, § 59; Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/12/2017 tarihli ve E.2017/1862, K.2017/5796 sayılı kararı; ayrıca bkz. § 61). Aynı zamanda mutat hesap hareketlerinin örgütsel faaliyette bulunma ya da örgüte yardım etme kapsamında değerlendirilemeyeceği de Yargıtay tarafından kabul edilmiştir (Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 25/6/2020 tarihli ve E.2020/1974, K.2020/3079 sayılı kararı). Her durumda Bank Asyaya para yatırarak FETÖ/PDY ile irtibat veya iltisak içinde olunduğu, bu suretle işçi-işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak sözleşmenin feshedilebilmesi için yukarıda açıklanan ilkelere uygun şekilde hareket edilmesi gerektiği açıktır (Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 137).

53. Başvuruya konu olayda, derece mahkemeleri tarafından başvurucunun örgüt ile iltisaklı kurumlarda çalıştığı, hem kendisinin hem de eşi ve çocuğunun Bank Asyada hesabının olduğu belirtilmiş ancak başvurucunun bu tespite ilişkin itirazlarına yönelik herhangi bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır. Zira başvurucu, 2006 yılındaki üç aylık çalışma süresi haricinde örgüt ile irtibatlı kurumlara kendi iradesi ile girmediğini, hem eşinin hem de kendisinin İl Özel İdaresinde çalıştıkları dönemde, ihale yolu ile özel güvenlik hizmetinin bahsi geçen şirketlere verildiğini, bu kapsamda çoğu zaman bilgileri dahi olmaksızın bu şirketlere dair SGK kayıtlarının yapıldığını, nitekim banka hesaplarının da bu kapsamda maaş hesabı olarak açıldığını ileri sürmüştür. Bu noktada derece mahkemelerinden beklenen; başvurucunun ve eşinin ne şekilde bu şirketlerde çalıştığı, Bank Asya hesaplarının şirketlere giriş tarihi ile uyumlu olup olmadığı, yine hesap hareketlerinin maaş hesabı olarak açılıp açılmadığı, özellikle irtibat yahut iltisaka delalet edecek şekilde rutin bankacılık işlemlerinin ötesinde bir hesap hareketliliğinin bulunup bulunmadığı hususlarını araştırması ve gerekçeli kararda başvurucunun bu yöndeki itirazlarını karşılamasıdır. Buna mukabil derece mahkemeleri tarafından işverenin iddiasının tekrarından ibaret bir gerekçe oluşturulduğu, başvurucunun itirazlarının kararda karşılanmadığı görülmüştür.

54. Başvurucu hakkındaki iddialardan Bank Asya tespiti ve işyeri kayıtları dışında incelenmesi gereken iki husus daha bulunmaktadır: Bunlardan biri başvurucunun FETÖ/PDY yapılanmasında sorumlu düzeyde şahıslarla bağlantıları olduğu iddiasıdır. Söz konusu iddia özellikle başvurucunun yerine getirdiği görevin özel niteliği dikkate alındığında ciddiyet arz etmekte ise de anılan iddia yönünden sorumlu düzeydeki şahısların kimler olduğu, başvurucunun bu kişilerle ne vesileyle ve hangi sebeple irtibat kurduğu gerekçeli karardan anlaşılamamıştır. Dolayısıyla başvurucunun itirazlarının karşılıksız bırakıldığı görülmüştür. Nitekim başvurucu; İzmir İl Emniyet Müdürlüğünün -hakkında yapılan inceleme neticesinde ve 5188 sayılı Kanun kapsamında- 20/7/2017 tarihine kadar çalışma izninin devam ettiği yönünde resmî cevap verdiğini, genel anlamda şüpheye sebep olan hususların gerçeği yansıtmadığını ileri sürmüştür (bkz. § 11).

55. Başvurucuya ilişkin son tespit örgüt ile iltisaklı bir kurumda çalıştığı iddiasıdır. Nitekim başvurucu da bu hususu kabul etmekte, 2006 yılında üç ay öğretmenlik yaptığını belirtmektedir. Bu tespiti özellikle -FETÖ/PDY yapılanmasının Millî Güvenlik Kurulu tarafından illegal olduğu hususunun ortaya konulduğu tarih de (2014 yılı başından itibaren) dikkate alındığında-şüphe feshi noktasında bir anlam ifade edebilmesi için diğer olay ve olgularla desteklenmesi gerekmektedir. Gerekçeli kararda her ne kadar devam eden yıllardaki bağlantıyı gösteren birtakım tespitlere yer verilmiş ise de yukarıda açıklandığı gibi söz konusu tespitler başvurucunun iddia ve itirazları kapsamında irdelenmemiş, işverenin iddiası ile yetinilerek sonuca gidilmiştir.

56. Belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edilip bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56). Bu kapsamda başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında- başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

57. Sonuç olarak gerekçeli kararda, işvereni şüphe feshine götüren sebeplere yer verilmişse de bu sebepler karşısında başvurucunun iddia ve itirazlarının incelendiği ve değerlendirildiği hususunda bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği değerlendirilmiştir.

58. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

59. Başvurucu ayrıca haksız fesih işlemi ve buna dayanak gösterilen nedenlerden dolayı masumiyet karinesinin, eşitlik ilkesinin, ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin, kamu hizmetine girme hakkı ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüşse de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddialarına ilişkin olarak kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

60. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

61. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

62. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 4. İş Mahkemesine (E.2017/213) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.194,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEYSEL SUR

B. No: 2018/29476 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/29476

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEYSEL SUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/29476)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Veysel SUR

Vekili : Av. İsmail ŞAYAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tam yargı davasının makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, 18/9/2018 tarihinde süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun

incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Başvurucu, uyuşmazlığı çözmekle görevli yargı koluna ilişkin olarak mahkemeye erişim hakkı başlığı altında ihlal iddiasında bulunmuşsa da mahkemeye erişim hakkı özel bir yargı kolunda dava açılabilmesi adına güvence sağlamadığından (Orhan Ersoy, B. No: 2014/14739, 19/7/2017, §§ 15-22) söz konusu iddia yönünden ayrıca değerlendirme yapılmasının gerekmediği sonucuna ulaşılmıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYDIN KESER VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/37773 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37773

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYDIN KESER VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37773)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucular : Aydın Keser ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvuruculların iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2018/37773 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

4. Başvurucular, çeşitli kamu kurumlarında işçi statüsünde çalışmaktadırlar. Kamu kurumlarınca yapılan incelemeler sonucunda başvuruculların çeşitli terör örgütleriyle

irtibatlı veya iltisaklı oldukları tespit edilerek durum işverene bildirilmiştir. İşveren, başvurucular hakkında verilen beraat ve kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara (KYOK) dayanarak ve güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle başvuruculaların iş sözleşmesini feshetmiştir.

5. Başvurucular, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle çeşitli mahkemelerde dava açmıştır. Kanun yolu incelemelerinden geçen davalar özetle başvurucular hakkında terörle ilgili çeşitli suçlardan beraat veya kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği ve bu nedenle gerçekleştirilen fesih işlemlerinin hukuka uygun olduğu gerekçesiyle kesin olarak reddedilmiştir.

6. Başvurucular, nihai hükümleri öğrendikten sonra yasal süresi içerisinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ekli tablonun (D) sütunundaki ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucular bireysel başvuru formunda ortak olarak özetle; haklarında hiçbir soruşturma veya delil bulunmadığı halde iş sözleşmelerinin haksız olarak feshedildiğini, bu nedenle anayasal haklarının ihlal edildiğin ileri sürmüştür.

10. Bireysel başvuru dosyasına gönderilen Bakanlık görüşlerinde özetle; süreçte verilen kararlara, konuyla alakalı içtihada ve yargılamaların tarafı olan işveren tarafından sunulan görüş ile ilgili belgelere yer verilmiştir. Ayrıca başvuruya konu olan kararların OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Bir kısım başvurucular tarafından Bakanlık görüşüne karşı sunulan cevap yazısında, başvuru dilekçesinde yer verilen hususlar tekrar edilmiştir.

11. Başvuruculaların iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvurularda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvuruculaların özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvurular özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer şekildeki değerlendirmeler için C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

14. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

15. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 16).

16. Başvuruculaların iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

17. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

18. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yöndeki Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

19. Öte yandan 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucular üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmaması halinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında da söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

20. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin

benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve FETÖ/PDY'nin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması; kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

21. Somut olaydaki fesihlerin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen terör örgütleri ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvuruculardan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkisinin ortadan kalkmasıdır. Mahkemelerin gerekçesinin ise başvuruculaın terör örgütü ile irtibat ve iltisakına ilişkin şüpheyi ortaya koyabilecek emniyet ve istihbarat kaynaklı bilgilere, terör örgütü ile ilgili suçlardan başvurucular hakkında verilen beraat veya KYOK kararlarına dayandığı anlaşılmaktadır.

22. Somut olayda esas olarak mahkeme kararlarının başvurucular hakkındaki KYOK ve beraat kararlarına dayandırıldığı da dikkate alındığında, anılan kararlarda yer alan hususlar bağlamında terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda başvuruculardan duyulan şüphenin, başvuruculaın çalıştıkları pozisyonlar da dikkate alınmak suretiyle hangi sebeplerle ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin bireyselleştirilmiş ikna edici gerekçelerin ortaya konulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu itibarla öngörülen güvencelere uygun şekilde gerçekleştirilmeyen müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüyü koruduğu söylenemeyecektir.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurucular hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

24. Başvuruculaın tamamı ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılmasını istemiş, bir kısmı ayrıca tazminat talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan GK, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) GK, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (Ç) sütunundaki ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖMER BORA

B. No: 2019/227 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/227

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT ÇATAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1135)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Murat ÇATAL

Vekili : Av. Ümit GÜNER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında, davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ve uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 21/3/2011 tarihinden itibaren itibaren Ziraat Teknoloji Anonim Şirketi (Şirket) bünyesinde yazılım grup lideri olarak çalışmaktayken 12/8/2016 tarihinde iş sözleşmesi feshedilmiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 6/9/2016 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, Şirkette çalıştığı süre boyunca her zaman çok iyi olduğunu ve herhangi bir ceza ya da uyarı almadığını belirtmiştir. Bu nedenle iş sözleşmesinin haksız olarak feshedildiğini ileri sürmüştür.

8. Bakırköy 10. İş Mahkemesi (Mahkeme) 16/12/2016 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tüm dosya kapsamından; davacının iş akdinin Devletin ilgili istihbarat kurumlarından,' PDY/FETÖ ye müzahir derneğe üye olduğu' eşinin '2014 yılı itibariyle PDY/FETÖ ye müzahir Bankasya Katılım da adına kayıtlı mevduat hesabında artış olduğu veya hesabından para bulundurmaya devam ettiği' bilgisinin verilmesi nedeniyle OHAL Kapsamında çıkartılan KHK kararında ifade edilen yasal düzenlemelerden dolayı feshedildiğinin anlaşıldığı, davacının yaptığı işin niteliği, davalı şirketin tamamı kamu sermayesi olan dava dışı Ziraat Bankası A.Ş'nin iştirak şirketi olması, dava dışı bankanın müşteri kapasitesi ve bu müşterilerin kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan kişilerinde olabileceği ihtimali, müşterilerin bilgilerinin dava dışı şirket kanalıyla erişiminin mümkün olabileceği, davacının yaptığı işin yazılım üzerine olması, davacının PDY/FETÖ ile ilişkisinin tespitinin mahkememiz konusu olmamakla birlikte yine de davalı şirketin davacı asil ve eşinin devletin ilgili istihbarat kurumlarından gelen bilgiler doğrultusunda riske girmemesi gerektiği, OHAL kapsamında çıkartılan KHK'ların tedbir mahiyetinde olduğu, ve davalı şirketinde bu tedbiri uygulamasının anlaşılabilir olduğu, tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde feshin geçersizliğine ilişkin bir durumun sözkonusu olamayacağı ve davanın reddi gerektiği anlaşılmakla davacının davasının reddine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

9. Başvurucu, karara karşı 15/2/2017 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, fesih bildiriminin yazılı yapılmadığı gibi fesih sebebinin de açıklanmadığının altını çizmiştir. Fesih işlemi gerçekleşmeden önce hiçbir şekilde savunmasının alınmadığını vurgulamıştır. İş akdinin feshedilmesini gerektiren herhangi bir haklı sebep bulunmadığını belirtmiştir. Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) terör örgütüne müzahir hiçbir derneğe üyeliğinin bulunmadığını ifade etmiştir. Ayrıca eşinin Bank Asyada hesabının bulunmasının fesih için haklı bir neden olamayacağını söylemiştir. Beş yıl boyunca çalıştığı Şirkette hiçbir olumsuz durum yaşamadığını bir kez daha tekrarlamıştır. FETÖ/PDY de dâhil hiçbir terör örgütüyle bağlantısının bulunmadığını aktarmıştır. Öte yandan hakkında açılmış bir ceza soruşturması bulunmadığını da dile getirmiştir. Hakkında duyulan şüphenin somut deliller ile ispatlanmamasından yakınmıştır.

10. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 29. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 3/11/2017 tarihinde istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

11. Başvurucu, karara karşı 26/12/2017 tarihinde temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde, istinaf dilekçesinde ileri sürdüğü hususları yinelemiştir.

12. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi (Yargıtay) 3/5/2018 tarihinde dosyanın Bölge Adliye Mahkemesine geri çevrilmesine karar vermiştir. Kararda, başvurucu hakkında adli ve idari

yönden FETÖ/PDY soruşturması olup olmadığı, varsa buna ilişkin belgeler ve sonucu Cumhuriyet başsavcılığından ve çalıştığı kurumdan sorulması gerektiği ifade edilmiştir.

13. Bölge Adliye Mahkemesinin 23/5/2018 tarihli müzekkeresine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosu tarafından 25/5/2018 tarihinde verilen cevapta, başvurucu hakkında FETÖ/PDY kapsamında herhangi bir soruşturma kaydına rastlanılmadığı ifade edilmiştir.

14. Yargıtay 12/11/2018 tarihinde başvurucunun temyiz talebini reddederek Bölge Adliye Mahkemesi kararını onamıştır.

15. Nihai karar başvurucuya 3/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 2/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

16. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

17. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

18. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

19. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yapılacak olursa, somut olayda davacının iş sözleşmesinin feshi ile ilgili yasal dayanakların 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Bakanlar Kurulu kararı ile ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında çıkartılan kanun hükmünde kararnameler olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu kararnamelerin iş sözleşmesi ile çalışan işçilere yönelik hükümleri incelendiğinde, gerek 667 sayılı KHK'nin 4. maddesi gerekse 673 sayılı KHK'nin 7. maddesinde bu kanun hükmünde kararnameler kapsamında iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha yeniden doğrudan veya dolaylı olarak eski işinde veya benzer işlerde görevlendirilemeyecekleri, bunların işe iadesinin mümkün olmadığı şeklinde emredici nitelikte düzenlemelerin yer aldığı görülecektir. Bu yasal düzenlemelerin nitelik itibariyle, kamu düzenine ilişkin ve açıkça emredici nitelikte olduğu değerlendirildiğinde, açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, ilgili kanun hükmünde kararnameler kapsamındaki fesihlere ilişkin olarak açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir.

Buna göre görülmekte olan davada, sözleşmenin feshine dayanak bilgi ve belgelerin mahkemece resen araştırılması gerekmekte ise de, dosyada sadece Erzurum Cumhuriyet Baş Savcılığına davacı hakkında soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı yönünde yazılan yazı cevabi ile yetinildiği , bu yönde başkaca bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı bankadan sorularak; bunun yanında resen araştırma ilkesi kapsamında davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumu'ndan getirtilmeli, varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya nezdinde açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek ulaşılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davacının davasının kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir."

20. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi'dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

21. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 5/7/2018 tarihli ve E.2018/3181, K.2018/14806 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davacının iş sözleşmesinin 15.07.2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimi sonrası illegal yapılarla ilişki içinde olan emir talimat alanlarla ilgili her türlü takibat soruşturma ve kovuşturma başlatıldığı bu kapsamda kuruma ulaşan bilgiler ışığında 22.07.2016 tarihinde 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/II. maddesi kapsamında sonlandırıldığı bildirilerek feshedilmiştir.

Davalı Belediye fesih bildiriminde davacının illegal yapılarla ilişki içerisinde olduğunun değerlendirmesi kapsamında davacının darbe girişimi öncesi ve sonrası bir kısım sosyal medya paylaşımlarını sunmuşsa da ilgili sosyal medya paylaşımlarında hakaret, tehdit içeren bir ifade olmadığı, davacının eleştiri kapsamında kendi düşüncelerini açıkladığı, davacı hakkında adli yönden herhangi bir terör soruşturması bulunmadığı gibi davalı Kurum içi idari bir soruşturmasının da bulunmadığı, davacının ... irtibatının bulunduğunun kanıtlanmadığı, Anayasa'nın 25. maddesi ve siyasi görüşün fesih için geçerli sebep oluşturmayacağına dair 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesinin 3. fıkrasının d bendi dikkate alındığında davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanmadığı açık olduğundan davanın kabulü yerine reddi hatalıdır.

4857 sayılı İş Yasasının 20/3 maddesi uyarınca Dairemizce aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

22. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 21/9/2017 tarihli ve E.2017/36442, K.2017/18738 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda, veri kayıt personeli olarak çalışan davacının iş sözleşmesi, 20/07/2016 günü anayasal düzeni bozucu darbe girişimi ile ilgili olarak sosyal medyada devlet ve hükümet aleyhine yazılı ve görsel paylaşımlar yapması nedeniyle Sağlık Bilimleri Üniversitesi... Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından Hastane Yöneticisi, Baştabip Yardımcısı, İdari ve Mali İşler Müdür Yardımcıları ile Sağlık Bakım Hizmetleri Müdürü imzasıyla diğer davalı ...'ne gönderilen 19/07/2016 tarih ve 3 sayılı kararı gereği feshedildiği, sosyal medya paylaşımlarının dosyada belgelendiği dikkate alındığında, davacının dosyaya sunulan sosyal medya paylaşımları içeriğinde eleştiri sınırlarını aştığı, paylaşımlar içeriğine göre davalı işverenin iş ilişkisini sürdürmesi beklenemeyeceği, güvenin yıkılması veya ağır biçimde zedelenmesi nedeniyle işverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı iş sözleşmesinin feshedildiği kanaatine varılmaktadır. Zira en azından artık iş ilişkisinin sürdürülmesinin davalı-işveren açısından önemli veya makul ölçüler içerisinde beklenemeyeceği, bu durumda 4857 sayılı Kanun'un 19. maddesi gerekçesi ve 158 sayılı İLO sözleşmesinin 7. maddesi uyarınca işverenden savunma almasının beklenemeyeceği ve işveren feshinin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 20/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip

gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu, silahlı örgütle bağlantısının araştırılmadan keyfî bir şekilde karar verildiğini belirtmiştir. Hakkında herhangi bir soruşturma bulunmamasına rağmen soyut bir şekilde güven ilişkisinin bozulduğunun kabul edildiğini, yetersiz bir gerekçe ile davasının reddedildiğini ifade etmiştir. Ayrıca fesih bildiriminin yazılı olarak yapılmadığı gibi fesih sebebinin açıkça bildirilmemesinden yakınmıştır. FETÖ/PDY'ye müzahir hiçbir derneğe üyeliğinin bulunmadığını bunun yanı sıra eşinin Bank Asyada hesabının bulunmasından sorumlu tutulmaması gerektiğini ileri sürmüştür. Hakkında duyulan şüphenin somut olarak ispatlanmaksızın yapılan fesih nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

25. Bakanlık görüşünde, başvurucu hakkında yürütülen işe iade davasına ilişkin sürece yer verildikten sonra kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Olayda başvuranın terör örgütü ile irtibat veya iltisakına ilişkin bir kısım tespitlerde bulunularak iş sözleşmesinin feshedildiği ve derece mahkemelerince yapılan şüphe feshinin hukuka uygun olduğuna karar verildiği ifade edilmiştir. Hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu ve iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda, hangi nedenlerin haklı ve geçerli fesih nedeni oluşturduğuna ilişkin derece mahkemelerinin yorum ve değerlendirmesinin mevzuata uygun olup olmadığını denetlemenin Anayasa Mahkemesinin görev kapsamında olmadığı ileri sürülmüştür. Öte yandan başvurucu hakkındaki tedbirlerin olağanüstü hâl (OHAL) döneminde alınması nedeniyle, yapılacak incelemede Anayasanın 15. maddesinin de dikkate alınması gerektiği de söylenmiştir.

2. Değerlendirme

26. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası, feshin geçersizliğine yönelik iddialarının derece mahkemelerince incelenmemesine yöneliktir. Bu nedenle başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

29. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti

değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

30. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de, hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

31. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açıkça bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

32. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

33. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, feshin geçersizliği ve işe iadesi istemiyle dava açmıştır. Mahkeme, başvurucunun FETÖ/PDY'ye müzahir derneğe üye olması ve eşinin Bank Asyada hesabının bulunması nedeniyle iş sözleşmesinin feshinin haklı olduğu kanaatine varmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay da Mahkeme ile aynı görüşü paylaşmıştır.

35. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi

hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

36. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi; hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedirler.

37. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda makul olması aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 29-33).

38. Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla, şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır. Yani derece mahkemelerinin tarafların ileri sürdüğü yahut ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak ayrıca araştırma yapması ve yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varması gerekmektedir.

39. Tüm bu açıklamalar karşısında, şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması ve mahkemelerce millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantının ortaya konulabilmesi gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçebilmek adına önem arz etmektedir.

40. Mahkeme yapılan fesih işlemini haklı olarak kabul ederken ilk olarak başvurucunun FETÖ/PDY'ye dernek üyeliği bulunmasına dayanmıştır. Ancak Mahkeme, başvurucu hakkında yapılan bu tespiti aktarmakla yetinmiş, herhangi bir şekilde değerlendirmemiştir. Başvurucunun hangi derneğe ne zaman üye olduğunu, dernekte ne görev yaptığını, derneğin toplantılarına hangi sıklıkla katıldığını söylememiştir. Başvurucunun istinaf, temyiz ve bireysel başvuru aşamalarında ısrarla herhangi bir derneğe üyeliğinin bulunmadığını söylemesi karşısında söz konusu hususların aydınlatılması önem arz etmektedir.

41. Mahkemenin ikinci dayanak noktası başvurucunun eşinin Bank Asyada hesabının bulunmasıdır. Ancak söz konusu hesabın hangi tarihte açıldığı belirtilmediği hesap

hareketlerine yönelik herhangi bir açıklamada yapılmamıştır. Başvurucunun parasının söz konusu hesaba yatırılıp yatırılmadığı ya da söz konusu hesabın nasıl kullanıldığı Mahkeme tarafından aydınlatılmamıştır. Yine başvurucunun eşi hakkında yapılan söz konusu tespitin başvurucunun yaptığı göreve olan olumsuz etkisinin de ortaya konulması gerekmektedir. Öte yandan bir kişinin akrabalarının davranışlarından sorumlu tutulamayacağı hususu hukuk devleti ilkesinin evrensel prensiplerindendir. Başkasının yaptıklarından dolayı sorumlu tutulmak, insanı hür ve irade sahibi bir varlık olarak kabul etmemek demektir. Hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması -kanunda öngörülen- çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücü ve yükümlülüğünü haiz olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya, B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 54).

42. Kural olarak derece mahkemesi veya Bölge Adliye Mahkemesi kararlarında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde temyiz merciince bu kararlara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. Bölge Adliye Mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvurucular tarafından ileri sürülen esaslı itirazların temyiz mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması beklenir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının Mahkemece ve Bölge Adliye Mahkemesince kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen başvurucu tarafından ileri sürülen esaslı iddiaların Yargıtay tarafından karşılanmadığı görülmüştür.

43. Sonuç olarak başvurucu hakkında yapılan tespitlerin fesih işlemini neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almadığı görülmektedir. Derece mahkemeleri başvurucu hakkında elde edilen bilgileri herhangi bir şekilde değerlendirmemiş, bilginin tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve benzeri boyutları ile işin esası ile ilgili kendi değerlendirmesini ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle iş akdinin haksız olarak feshedildiğine ilişkin başvurucunun iddiaları yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle, yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde, başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

45. Başvurucu uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

46. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a 25/7/2018 tarihinde eklenen geçici ikinci maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan

bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

47. Bu defa, 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 40. maddesi ile 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tarih 9/3/2023 olarak değiştirilmiş ve 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir.

48. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) ve Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararlarında; ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

49. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

51. Başvurucu, haksız bir şekilde iş akdinin feshedilmesi nedeniyle çalışma hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden çalışma hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğine yönelik iddialar hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

52. Başvurucu; ihlalin tespitine, yargılamanın yenilenmesine ve 150.000 TL maddi tazminat ile 30.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

53. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiğiyargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

54. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 10. İş Mahkemesine (E. 2016/539) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EBAMÜSLÜM YILDIZ

B. No: 2019/677 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/677

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EBAMÜSLÜM YILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/677)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Ebamüslüm YILDIZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, KHK ile kapatılan eğitim kurumuna yapılan ödemenin iadesine yönelik talebin reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Kayseri'de Avukat Ahmet Ulucan İlkokulunda öğretmen olarak görevli iken 1/9/2016 tarihli ve 29818 (mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin (672 sayılı KHK) ekli listesi ile kamu görevinden çıkarılmıştır.

Başvurucu, kamu görevinden çıkarılma işlemine karşı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonuna (Komisyon) başvurmuş, Komisyon 11/6/2018 tarihli kararıyla başvurucunun talebini reddetmiştir.

6. Başvurucu 2016-2017 eğitim öğretim yılında çocuğunu, Battalgazi Özel Eğitim Anonim Şirketi bünyesinde faaliyet gösteren İstikbal Kolejine kaydettirmiş ve kayıt bedeli olarak toplam 5.000 TL ödeme yapmıştır.

7. 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendiyle İstikbal Kolejinin bağlı olduğu şirkete ait eğitim kurumları, öğrenci yurtları ve pansiyonlar kapatılmıştır. Aynı maddenin (2) numaralı fıkrası uyarınca, kapatılan eğitim kurumları, öğrenci yurtları ve pansiyonlara ait olan taşınırlar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiştir.

8. Başvurucu 7/9/2016 tarihinde Kayseri Valiliğine (İdare) başvurarak anılan özel öğretim kurumu kapatılmadan önce ödediği 5.000 TL eğitim bedelinin iadesini talep etmiştir. İdare, başvurucunun 15/8/2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (670 sayılı KHK) 5. maddesinde aranılan şartları taşımadığı gerekçesiyle 14/3/2018 tarihinde talebi reddetmiştir. Bunun üzerine başvurucu, anılan işlemin iptali talebiyle İdare aleyhine Kayseri 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) 11/5/2018 tarihinde iptal davası açmıştır.

9. Mahkeme 31/10/2018 tarihinde kesin olarak davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinde dayanılarak KHK ile kapatılan özel öğretim kurumlarından alacakları olan ve bu alacaklarını tahsil edebilmek için tahsil talebinde bulunanların Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatının olmaması gerektiği, FETÖ/PDY ile herhangi bir şekilde bağı olduğu tespit edilenlerin bu yasal düzenlemelerden yararlanamayacağı vurgulanmıştır. Bu bağlamda başvurucunun 672 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarılması nedeniyle FETÖ/PDY ile aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğu değerlendirilerek ödemiş olduğu eğitim ücretinin iadesinin mümkün olmadığı izah edilmiştir.

10. Başvurucu, nihai kararı 7/12/2018 tarihinde öğrendikten sonra 28/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

11. 670 sayılı KHK'nın "Devir işlemlerine ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan Kanun Hükmünde Kararnameler gereğince kapatılan ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının her türlü taşınır, taşınmaz, malvarlığı, alacak ve hakları ile belge ve evraklarının (devralınan varlık);her türlü tespit işlemini yapmaya, kapsamını belirlemeye, idare etmeye, avans dahil her türlü alacak, senet, çek ve diğer kıymetli evraka ilişkin olarak dava ve icra takibi ile diğer her türlü işlemi yapmaya, devralınan varlıklarla ilgili olup kanaat getirici defter, kayıt

ve belgelerle tevsik edilen borç ve yükümlülükleri tespite ve hiçbir şekilde devralınan varlıkların değerini geçmemesi, ek mali külfet getirmemesi, kefaletten doğmaması ve Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ/PDY)'ne aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması şartıyla bu varlıkların değerlendirilmesi suretiyle bunları uygun bir takvim dahilinde ödemeye, kapatılan kurum ve kuruluşların taahhüt ve garanti ettiği ancak vermediği mal ve hizmet bedellerinin ödemesini durdurmaya veya ödemeye, tahsili mümkün olmadığı anlaşılan veya tahsilinde ve takibinde yarar bulunmayan hak ve alacaklar ile taahhüt ve garantilerin tahsilinden vazgeçmeye, her türlü sulh işlemini yapmaya, devralınan varlıklarla ilişkili kredi veya gerçek bir mal veya hizmet ilişkisine dayanan borçlar nedeniyle konulmuş ve daha önce kaldırılmış takyidatları kredinin veya borcun ödenebilmesini sağlamak amacıyla kaldırıldığı andaki koşullarla tekrar koydurmaya ve ihyaya, menkul rehinleri dikkate almaya, devralınan varlıklara konulan takyidatların sınırlarını belirlemeye ve kaldırmaya, finansal kiralama dahil sözleşmelerin feshine veya devamına karar vermeye, devralınan varlıkların idaresi, değerlendirilmesi, elden çıkarılması için gerekli her türlü tedbiri almaya, gerektiğinde devralınan varlıkların tasfiyesi veya satışı amacıyla uygun görülen kamu kurum ve kuruluşlarına devretmeye, devir kapsamında olmadığı belirlenen varlıkları iadeye, kapatılanların gerçek kişiye ait olması halinde devralınacak varlıkların kapsamını belirlemeye, tereddütleri gidermeye, uygulamaları yönlendirmeye, bütün bu işlemleri yapmak amacıyla usul ve esasları belirlemeye, vakıflar yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğü, diğerleri yönünden Maliye Bakanlığı yetkilidir.

...

(3) Kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetleri sonlandırılarak ticari sicil kayıtları resen terkin edilir. Bunların devralınan varlıkları dışındaki varlıkları da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılır ...

(4) Birinci fıkra kapsamında tespite konu edilebilecek borç ve yükümlülüklere ilişkin olarak hak iddiasında bulunanlarca bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altmış günlük hak düşürücü süre içerisinde ilgili idaresine kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edilir. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak kapatma işlemlerinde ise altmış günlük süre kapatma tarihinden itibaren başlar.

..."

12. 670 sayılı KHK'nın "Devir işlemlerine ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 5. maddesi 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

B. Anayasa Mahkemesi Kararı

13. Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/85, K.2022/127 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

C. Kanun'un 5. Maddesinin (1) Numaralı fıkrasında Yer Alan "…aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle…" İbaresinin İncelenmesi

...

118. Dava konusu kuralın kapsamına giren alacakların ödenmemesinin öngörülmesinin bunların muvazaalı olmasına veya varlığının kuşkulu görülmesine dayanmadığı anlaşılmaktadır. Dava konusu kuralın bulunduğu fıkranın dava konusu edilmeyen bölümü gözetildiğinde idarenin, hileli işlemlere dayandığı tespit edilen alacakları ödememe konusunda yeterli araçlarla zaten donatıldığı görülmektedir. Dolayısıyla dava konusu kuralın amacının terör örgütlerine aidiyeti, irtibatı veya iltisakı görülenlerin alacaklarının ödenmesinin engellenmesi olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle dava konusu kuralda belirtilen alacakların ödenmemesinin sebebi bu alacakların terör örgütüne aidiyetinin, irtibatının veya iltisakının bulunduğu düşünülen kişilere ait olmasıdır.

119. Temelindeki hukuki ilişkinin varlığı ve hukuka uygun olarak doğduğu hususunda kuşku bulunmayan bir alacağın sırf alacaklısının terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olduğunun değerlendirilmiş olması sebebiyle ödenmemesinin demokratik bir hukuk devletinde meşru görülmesi mümkün değildir. Kuşkusuz terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı oldukları somut ve hukuken kabul edilebilir delillerle ortaya konulan kişilerle ilgili olarak makul ve ölçülü tedbirlerin alınması devletin takdir yetkisi kapsamındadır. Ancak bunların özel hukuk ilişkileri çerçevesinde ifa ettikleri yükümlülüklerinin bir sonucu olarak doğan alacaklarının ödenmemesi yolunda düzenleme yapılması başvurulabilecek makul ve meşru tedbirler arasında kabul edilemez.

120. Bu durumda dava konusu kuralın kamu yararına yönelik meşru bir amaca dayandığı söylenemez.

121. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa’nın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 20/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Yönünden

15. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, §§ 22-27).

B. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu, başvuru konusu eğitim bedelini öğretmenlik görevinden kazandığını, terör faaliyetlerinden kazanmadığını vurgulamıştır. Başvurucu, özellikle FETÖ/PDY mensubiyetiyle ilgili mahkeme kararı bulunmadığı gibi hiçbir adli idari soruşturma da geçirmediğini belirterek kamu görevinden çıkarılmasının FETÖ/PDY ile iltisakı ve irtibatı için yeterli görülerek davanın reddine karar verilmesinden yakınmaktadır. Başvurucu bu gerekçelerle cezaların kanuniliği ve eşitlik ilkeleriyle, mülkiyet ve özel hayata saygı hakları ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

17. Bakanlık görüşünde, yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesi ve Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü şartları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

18. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda belirttiği iddialarını yinelemiştir.

C. Değerlendirme

19. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin özü, kapatılan özel eğitim kurumuna ödediği eğitim bedelinin iade edilmemesine yöneliktir. Dolayısıyla başvurucunun bütün şikâyetlerinin mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

1. Uygulanabilirlik

21. 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan “…aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle…” ibaresi Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/85, K.2022/127 sayılı norm denetimi kararında incelenmiştir. Anılan kararda dava konusu kuralın, OHAL KHK’ları gereğince kapatılan kurum ve kuruluşların OHAL dönemi öncesinde doğmuş borçlarını da kapsayacak şekilde uygulanma imkânına sahip olduğu ve bu itibarla kuralın, OHAL süresiyle sınırlı bir düzenleme öngörmediği belirtilmiştir. Bu çerçevede kuralın OHAL süresini aşan biçimde uygulanma imkânının bulunduğu anlaşıldığından kurala ilişkin incelemenin Anayasa’nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

22. Somut olayda başvurucu OHAL ilan edilmeden önce ödenen eğitim bedelinin tahsilini talep ettiğinden başvuruya konu incelemenin Anayasa’nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Mülkün ve Müdahalenin Varlığı ile Türü

24. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda başvurucunun kapatılan özel eğitim kurumuna ödediği eğitim bedelinin mülk teşkil ettiğinde kuşku bulunmamaktadır. Başvuru konusu eğitim bedelinin iade edilmemesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açık olup müdahalenin, niteliği ve amacı gözetildiğinde mülkten yoksun bırakmaya ilişkin ikinci kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

25. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

26. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir(Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

27. Somut olayda başvurucunun 667 sayılı KHK kapsamında kapatılmadan önce özel eğitim öğretim kurumuna ödediği 5.000 TL eğitim bedelinin iadesi talebi, başvurucunun kamu görevinden çıkarılması nedeniyle FETÖ/PDY ile aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Mahkeme, kararını 670 sayılı KHK'nın 5. maddesine dayandırmıştır. Anılan maddede OHAL KHK'ları kapsamında kapatılarak Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarından alacağı olan kişilerin FETÖ/PDY'ye veya diğer terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olması hâlinde sözü edilen kurum ve kuruluşların mal varlığından olan alacaklarının ödenmeyeceği öngörülmüştür.

28. 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinde idarenin, hileli işlemlere dayandığı tespit edilen alacakları ödememe konusunda yeterli araçlarla donatıldığı, dolayısıyla ödenmemesi öngörülen alacakların muvazaalı veya varlığı şüpheli alacaklar olmadığı değerlendirilmiştir. Bu çerçevede anılan madde kapsamındaki alacakların ödenmemesinin amacının terör örgütlerine aidiyeti, irtibatı veya iltisakı görülenlerin alacaklarının ödenmesinin engellenmesi olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle söz konusu maddede belirtilen alacakların ödenmemesinin sebebi bu alacakların terör örgütüne aidiyetinin, irtibatının veya iltisakının bulunduğu düşünülen kişilere ait olmasıdır.

29. Anayasa Mahkemesinin yukarıda değinilen norm denetimi kararında (bkz. 13), temelindeki hukuki ilişkinin varlığı ve hukuka uygun olarak doğduğu hususunda kuşku bulunmayan bir alacağın sırf alacaklısının terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olduğunun değerlendirilmiş olması sebebiyle ödenmemesinin demokratik bir hukuk devletinde meşru görülmesinin mümkün olmadığı vurgulanmıştır. Bununla birlikte terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı oldukları somut ve hukuken kabul edilebilir delillerle ortaya konulan kişilerle ilgili olarak makul ve ölçülü tedbirlerin alınması devletin takdir yetkisi kapsamında olduğu ifade edilmiştir. Buna mukabil özel hukuk ilişkileri çerçevesinde ifa ettikleri yükümlülüklerinin bir sonucu olarak doğan alacakların ödenmemesi yolunda düzenleme yapılmasının başvurulabilecek makul ve meşru tedbirler arasında kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. Bu gerekçelerle söz konusu kuralın Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptaline hükmedilmiştir.

30. Bu bilgiler ışığında norm denetimi kararında belirtilen ilkeler ve varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmamaktadır.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan

mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

32. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 25.000 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

33. Başvuruda tespit edilen mülkiyet hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

34. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kayseri 2. İdare Mahkemesine (E.2018/464, K.2018/1003) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT ÇATAL

B. No: 2019/1135 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1135

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT ÇATAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1135)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Murat ÇATAL

Vekili : Av. Ümit GÜNER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında, davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ve uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 21/3/2011 tarihinden itibaren itibaren Ziraat Teknoloji Anonim Şirketi (Şirket) bünyesinde yazılım grup lideri olarak çalışmaktayken 12/8/2016 tarihinde iş sözleşmesi feshedilmiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 6/9/2016 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, Şirkette çalıştığı süre boyunca her zaman çok iyi olduğunu ve herhangi bir ceza ya da uyarı almadığını belirtmiştir. Bu nedenle iş sözleşmesinin haksız olarak feshedildiğini ileri sürmüştür.

8. Bakırköy 10. İş Mahkemesi (Mahkeme) 16/12/2016 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tüm dosya kapsamından; davacının iş akdinin Devletin ilgili istihbarat kurumlarından,' PDY/FETÖ ye müzahir derneğe üye olduğu' eşinin '2014 yılı itibariyle PDY/FETÖ ye müzahir Bankasya Katılım da adına kayıtlı mevduat hesabında artış olduğu veya hesabından para bulundurmaya devam ettiği' bilgisinin verilmesi nedeniyle OHAL Kapsamında çıkartılan KHK kararında ifade edilen yasal düzenlemelerden dolayı feshedildiğinin anlaşıldığı, davacının yaptığı işin niteliği, davalı şirketin tamamı kamu sermayesi olan dava dışı Ziraat Bankası A.Ş'nin iştirak şirketi olması, dava dışı bankanın müşteri kapasitesi ve bu müşterilerin kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan kişilerinde olabileceği ihtimali, müşterilerin bilgilerinin dava dışı şirket kanalıyla erişiminin mümkün olabileceği, davacının yaptığı işin yazılım üzerine olması, davacının PDY/FETÖ ile ilişkisinin tespitinin mahkememiz konusu olmamakla birlikte yine de davalı şirketin davacı asil ve eşinin devletin ilgili istihbarat kurumlarından gelen bilgiler doğrultusunda riske girmemesi gerektiği, OHAL kapsamında çıkartılan KHK'ların tedbir mahiyetinde olduğu, ve davalı şirketinde bu tedbiri uygulamasının anlaşılabilir olduğu, tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde feshin geçersizliğine ilişkin bir durumun sözkonusu olamayacağı ve davanın reddi gerektiği anlaşılmakla davacının davasının reddine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

9. Başvurucu, karara karşı 15/2/2017 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, fesih bildiriminin yazılı yapılmadığı gibi fesih sebebinin de açıklanmadığının altını çizmiştir. Fesih işlemi gerçekleşmeden önce hiçbir şekilde savunmasının alınmadığını vurgulamıştır. İş akdinin feshedilmesini gerektiren herhangi bir haklı sebep bulunmadığını belirtmiştir. Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) terör örgütüne müzahir hiçbir derneğe üyeliğinin bulunmadığını ifade etmiştir. Ayrıca eşinin Bank Asyada hesabının bulunmasının fesih için haklı bir neden olamayacağını söylemiştir. Beş yıl boyunca çalıştığı Şirkette hiçbir olumsuz durum yaşamadığını bir kez daha tekrarlamıştır. FETÖ/PDY de dâhil hiçbir terör örgütüyle bağlantısının bulunmadığını aktarmıştır. Öte yandan hakkında açılmış bir ceza soruşturması bulunmadığını da dile getirmiştir. Hakkında duyulan şüphenin somut deliller ile ispatlanmamasından yakınmıştır.

10. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 29. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 3/11/2017 tarihinde istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

11. Başvurucu, karara karşı 26/12/2017 tarihinde temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde, istinaf dilekçesinde ileri sürdüğü hususları yinelemiştir.

12. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi (Yargıtay) 3/5/2018 tarihinde dosyanın Bölge Adliye Mahkemesine geri çevrilmesine karar vermiştir. Kararda, başvurucu hakkında adli ve idari

yönden FETÖ/PDY soruşturması olup olmadığı, varsa buna ilişkin belgeler ve sonucu Cumhuriyet başsavcılığından ve çalıştığı kurumdan sorulması gerektiği ifade edilmiştir.

13. Bölge Adliye Mahkemesinin 23/5/2018 tarihli müzekkeresine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosu tarafından 25/5/2018 tarihinde verilen cevapta, başvurucu hakkında FETÖ/PDY kapsamında herhangi bir soruşturma kaydına rastlanılmadığı ifade edilmiştir.

14. Yargıtay 12/11/2018 tarihinde başvurucunun temyiz talebini reddederek Bölge Adliye Mahkemesi kararını onamıştır.

15. Nihai karar başvurucuya 3/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 2/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

16. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

17. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

18. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

19. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yapılacak olursa, somut olayda davacının iş sözleşmesinin feshi ile ilgili yasal dayanakların 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Bakanlar Kurulu kararı ile ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında çıkartılan kanun hükmünde kararnameler olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu kararnamelerin iş sözleşmesi ile çalışan işçilere yönelik hükümleri incelendiğinde, gerek 667 sayılı KHK'nin 4. maddesi gerekse 673 sayılı KHK'nin 7. maddesinde bu kanun hükmünde kararnameler kapsamında iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha yeniden doğrudan veya dolaylı olarak eski işinde veya benzer işlerde görevlendirilemeyecekleri, bunların işe iadesinin mümkün olmadığı şeklinde emredici nitelikte düzenlemelerin yer aldığı görülecektir. Bu yasal düzenlemelerin nitelik itibariyle, kamu düzenine ilişkin ve açıkça emredici nitelikte olduğu değerlendirildiğinde, açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, ilgili kanun hükmünde kararnameler kapsamındaki fesihlere ilişkin olarak açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir.

Buna göre görülmekte olan davada, sözleşmenin feshine dayanak bilgi ve belgelerin mahkemece resen araştırılması gerekmekte ise de, dosyada sadece Erzurum Cumhuriyet Baş Savcılığına davacı hakkında soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı yönünde yazılan yazı cevabi ile yetinildiği , bu yönde başkaca bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı bankadan sorularak; bunun yanında resen araştırma ilkesi kapsamında davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumu'ndan getirtilmeli, varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya nezdinde açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek ulaşılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davacının davasının kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir."

20. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi'dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

21. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 5/7/2018 tarihli ve E.2018/3181, K.2018/14806 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davacının iş sözleşmesinin 15.07.2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimi sonrası illegal yapılarla ilişki içinde olan emir talimat alanlarla ilgili her türlü takibat soruşturma ve kovuşturma başlatıldığı bu kapsamda kuruma ulaşan bilgiler ışığında 22.07.2016 tarihinde 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/II. maddesi kapsamında sonlandırıldığı bildirilerek feshedilmiştir.

Davalı Belediye fesih bildiriminde davacının illegal yapılarla ilişki içerisinde olduğunun değerlendirmesi kapsamında davacının darbe girişimi öncesi ve sonrası bir kısım sosyal medya paylaşımlarını sunmuşsa da ilgili sosyal medya paylaşımlarında hakaret, tehdit içeren bir ifade olmadığı, davacının eleştiri kapsamında kendi düşüncelerini açıkladığı, davacı hakkında adli yönden herhangi bir terör soruşturması bulunmadığı gibi davalı Kurum içi idari bir soruşturmasının da bulunmadığı, davacının ... irtibatının bulunduğunun kanıtlanmadığı, Anayasa'nın 25. maddesi ve siyasi görüşün fesih için geçerli sebep oluşturmayacağına dair 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesinin 3. fıkrasının d bendi dikkate alındığında davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanmadığı açık olduğundan davanın kabulü yerine reddi hatalıdır.

4857 sayılı İş Yasasının 20/3 maddesi uyarınca Dairemizce aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

22. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 21/9/2017 tarihli ve E.2017/36442, K.2017/18738 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda, veri kayıt personeli olarak çalışan davacının iş sözleşmesi, 20/07/2016 günü anayasal düzeni bozucu darbe girişimi ile ilgili olarak sosyal medyada devlet ve hükümet aleyhine yazılı ve görsel paylaşımlar yapması nedeniyle Sağlık Bilimleri Üniversitesi... Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından Hastane Yöneticisi, Baştabip Yardımcısı, İdari ve Mali İşler Müdür Yardımcıları ile Sağlık Bakım Hizmetleri Müdürü imzasıyla diğer davalı ...'ne gönderilen 19/07/2016 tarih ve 3 sayılı kararı gereği feshedildiği, sosyal medya paylaşımlarının dosyada belgelendiği dikkate alındığında, davacının dosyaya sunulan sosyal medya paylaşımları içeriğinde eleştiri sınırlarını aştığı, paylaşımlar içeriğine göre davalı işverenin iş ilişkisini sürdürmesi beklenemeyeceği, güvenin yıkılması veya ağır biçimde zedelenmesi nedeniyle işverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı iş sözleşmesinin feshedildiği kanaatine varılmaktadır. Zira en azından artık iş ilişkisinin sürdürülmesinin davalı-işveren açısından önemli veya makul ölçüler içerisinde beklenemeyeceği, bu durumda 4857 sayılı Kanun'un 19. maddesi gerekçesi ve 158 sayılı İLO sözleşmesinin 7. maddesi uyarınca işverenden savunma almasının beklenemeyeceği ve işveren feshinin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 20/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip

gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu, silahlı örgütle bağlantısının araştırılmadan keyfî bir şekilde karar verildiğini belirtmiştir. Hakkında herhangi bir soruşturma bulunmamasına rağmen soyut bir şekilde güven ilişkisinin bozulduğunun kabul edildiğini, yetersiz bir gerekçe ile davasının reddedildiğini ifade etmiştir. Ayrıca fesih bildiriminin yazılı olarak yapılmadığı gibi fesih sebebinin açıkça bildirilmemesinden yakınmıştır. FETÖ/PDY'ye müzahir hiçbir derneğe üyeliğinin bulunmadığını bunun yanı sıra eşinin Bank Asyada hesabının bulunmasından sorumlu tutulmaması gerektiğini ileri sürmüştür. Hakkında duyulan şüphenin somut olarak ispatlanmaksızın yapılan fesih nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

25. Bakanlık görüşünde, başvurucu hakkında yürütülen işe iade davasına ilişkin sürece yer verildikten sonra kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Olayda başvuranın terör örgütü ile irtibat veya iltisakına ilişkin bir kısım tespitlerde bulunularak iş sözleşmesinin feshedildiği ve derece mahkemelerince yapılan şüphe feshinin hukuka uygun olduğuna karar verildiği ifade edilmiştir. Hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu ve iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda, hangi nedenlerin haklı ve geçerli fesih nedeni oluşturduğuna ilişkin derece mahkemelerinin yorum ve değerlendirmesinin mevzuata uygun olup olmadığını denetlemenin Anayasa Mahkemesinin görev kapsamında olmadığı ileri sürülmüştür. Öte yandan başvurucu hakkındaki tedbirlerin olağanüstü hâl (OHAL) döneminde alınması nedeniyle, yapılacak incelemede Anayasanın 15. maddesinin de dikkate alınması gerektiği de söylenmiştir.

2. Değerlendirme

26. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası, feshin geçersizliğine yönelik iddialarının derece mahkemelerince incelenmemesine yöneliktir. Bu nedenle başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

29. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti

değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

30. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de, hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

31. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açıkça bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

32. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

33. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, feshin geçersizliği ve işe iadesi istemiyle dava açmıştır. Mahkeme, başvurucunun FETÖ/PDY'ye müzahir derneğe üye olması ve eşinin Bank Asyada hesabının bulunması nedeniyle iş sözleşmesinin feshinin haklı olduğu kanaatine varmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay da Mahkeme ile aynı görüşü paylaşmıştır.

35. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi

hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

36. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi; hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedirler.

37. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda makul olması aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 29-33).

38. Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla, şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır. Yani derece mahkemelerinin tarafların ileri sürdüğü yahut ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak ayrıca araştırma yapması ve yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varması gerekmektedir.

39. Tüm bu açıklamalar karşısında, şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması ve mahkemelerce millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantının ortaya konulabilmesi gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçebilmek adına önem arz etmektedir.

40. Mahkeme yapılan fesih işlemini haklı olarak kabul ederken ilk olarak başvurucunun FETÖ/PDY'ye dernek üyeliği bulunmasına dayanmıştır. Ancak Mahkeme, başvurucu hakkında yapılan bu tespiti aktarmakla yetinmiş, herhangi bir şekilde değerlendirmemiştir. Başvurucunun hangi derneğe ne zaman üye olduğunu, dernekte ne görev yaptığını, derneğin toplantılarına hangi sıklıkla katıldığını söylememiştir. Başvurucunun istinaf, temyiz ve bireysel başvuru aşamalarında ısrarla herhangi bir derneğe üyeliğinin bulunmadığını söylemesi karşısında söz konusu hususların aydınlatılması önem arz etmektedir.

41. Mahkemenin ikinci dayanak noktası başvurucunun eşinin Bank Asyada hesabının bulunmasıdır. Ancak söz konusu hesabın hangi tarihte açıldığı belirtilmediği hesap

hareketlerine yönelik herhangi bir açıklamada yapılmamıştır. Başvurucunun parasının söz konusu hesaba yatırılıp yatırılmadığı ya da söz konusu hesabın nasıl kullanıldığı Mahkeme tarafından aydınlatılmamıştır. Yine başvurucunun eşi hakkında yapılan söz konusu tespitin başvurucunun yaptığı göreve olan olumsuz etkisinin de ortaya konulması gerekmektedir. Öte yandan bir kişinin akrabalarının davranışlarından sorumlu tutulamayacağı hususu hukuk devleti ilkesinin evrensel prensiplerindendir. Başkasının yaptıklarından dolayı sorumlu tutulmak, insanı hür ve irade sahibi bir varlık olarak kabul etmemek demektir. Hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması -kanunda öngörülen- çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücü ve yükümlülüğünü haiz olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya, B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 54).

42. Kural olarak derece mahkemesi veya Bölge Adliye Mahkemesi kararlarında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde temyiz merciince bu kararlara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. Bölge Adliye Mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvurucular tarafından ileri sürülen esaslı itirazların temyiz mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması beklenir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının Mahkemece ve Bölge Adliye Mahkemesince kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen başvurucu tarafından ileri sürülen esaslı iddiaların Yargıtay tarafından karşılanmadığı görülmüştür.

43. Sonuç olarak başvurucu hakkında yapılan tespitlerin fesih işlemini neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almadığı görülmektedir. Derece mahkemeleri başvurucu hakkında elde edilen bilgileri herhangi bir şekilde değerlendirmemiş, bilginin tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve benzeri boyutları ile işin esası ile ilgili kendi değerlendirmesini ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle iş akdinin haksız olarak feshedildiğine ilişkin başvurucunun iddiaları yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle, yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde, başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

45. Başvurucu uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

46. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a 25/7/2018 tarihinde eklenen geçici ikinci maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan

bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

47. Bu defa, 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 40. maddesi ile 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tarih 9/3/2023 olarak değiştirilmiş ve 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir.

48. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) ve Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararlarında; ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

49. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

51. Başvurucu, haksız bir şekilde iş akdinin feshedilmesi nedeniyle çalışma hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden çalışma hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğine yönelik iddialar hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

52. Başvurucu; ihlalin tespitine, yargılamanın yenilenmesine ve 150.000 TL maddi tazminat ile 30.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

53. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiğiyargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

54. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 10. İş Mahkemesine (E. 2016/539) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DİLEK İYİLİKBİLEN

B. No: 2019/3220 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3220

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DİLEK İYİLİKBİLEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3220)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Dilek İYİLİKBİLEN

Vekili : Av. Ulaş Serdar SÜRMELİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. İşe İade Davasına İlişkin Süreç

6. 1973 doğumlu olan başvurucu 3/7/2000 tarihinde Türk Telekomünikasyon A.Ş. (Şirket) bünyesinde çalışmaya başlamış, 10/8/2016 tarihinde iletim teknikeri olarak görev yapmakta iken başvurucunun iş akdi feshedilmiştir. Fesih bildiriminde, taraflar arasındaki güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/ll-e maddesi uyarınca iş akdinin haklı nedenle derhâl feshedildiği ifade edilmiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespit edilmesi ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle Şirket aleyhine 7/9/2016 tarihinde dava açmıştır. Ankara 14. İş Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu; iş akdinin somut bir sebep ileri sürülmeksizin sonlandırıldığını, feshin usule aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

8. Davalı Şirket, cevap dilekçesinde faaliyetlerinin kamusal nitelikte olduğu hususu gözetilerek darbe girişiminin hemen sonrasında Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) ile irtibatı olan personelin tespiti ve gerekli fesih işlemlerinin gerçekleştirilmesi için bir komisyon oluşturulduğunu, bağlı olunan Ulaştırma Bakanlığı ve emniyet birimleri ile koordineli şekilde, personel bazında çalışmalar başlatıldığını belirtmiştir. Bu kapsamda Millî İstihbarat Teşkilatından (MİT) gelen bilgilerde başvurucunun kırmızı kodlu ByLock kullanıcıları listesinde olduğunun bildirildiğini ifade eden Şirket iş akdinin haklı nedenle feshedildiğini ileri sürmüştür.

9. Başvurucu 23/11/2016 tarihli karar duruşmasında ByLock iddialarını reddetmiş, söz konusu iddianın belgelendirilmediğini belirtmiş; davalı Şirket ise emniyet ve MİT'e müzekkere yazılarak başvurucunun örgütle alakası olup olmadığını, ByLock, Bank Asya vb. hususlarda gerekirse araştırma yapılmasını ve davanın reddini talep etmiştir. Mahkeme E.2016/741, K.2016/638 sayılı kararı ile davanın reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Tüm dosya kapsamı incelendiğinde; davalı kurumun bir kısım hisselerinin halen T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığına ait olduğu, halen yürürlükte olan 406 sayılı Kanun Ek 22'nci maddesi hükmü gereği müvekkil Şirket çalışanlarına mevzuat hükümlerine göre güvenlik soruşturması yapılmasının zorunluğu olduğu, davacının da 4857 sayılı İş Kanunu'na tabi veri teknikeri ve iletim teknikeri olarak çalıştığı, davalı şirketin 20/11/23003-20489 sayılı yazısında, Dilek Öksüz'ün Ulus Telekom Müdürlüğünde 4857 sayılı İş Kanunu'na tabi sosyal güvenlik yönünden SSK'ya tabi olarak çalışmakta olduğunun belirtildiği, İnsan Kaynakları Genel Müdür Yardımcısı tarafından Hukuk Genel Müdürlüğü yardımcılığına yazılan 09/08/2016 tarihli, fesih bildirimi konulu yazısında 'aşağıda ismi yer alan çalışanları 03/08/2016 tarihi itibari ile' iş sözleşmelerinin feshedildiğinin belirtildiği, davacıya 10/08/2016 tarihinde Noterlik aracığıyla yazılı fesih bildirimi yapıldığı, davalı tarafından yapılan soruşturma kapsamında Fetö/PYD örgütü ile iltisaklı ve irtibatlı olduğu; bu kapsamda -kırmızı-listedeki isimlerin söz konusu programın sürekli kullanıcıları olması nedeniyle bu listede olan 250 personel arasında davacının da isminin bulunduğu tespit edildiği için iş sözleşmesinin feshedildiği ve davacının bu bağlamda iş sözleşmesi feshinin, yazılı fesih bildirimine de gerek olmadığı hâlde davalı şirketçe davacıya yazılı bildirim de yapılmak suretiyle 4857 Sayılı İş Kanunu'nun 25/II-e maddesi uyarınca işverenin güvenini kötüye kullanılmasına dair haklı sebebe dayanılarak iş sözleşmesinin feshedildiği

anlaşıldığından, davacının davasının reddine dair aşağıda belirtilen şekilde hüküm kurulmuştur."

10. Başvurucu, gerekçeli karara karşı istinaf talebinde bulunmuş; ByLock tespitinin gerçeği yansıtmadığını, buna dair araştırma yapılmadığını, iddiaların soyut ve mesnetsiz olduğunu belirterek gerekçeli kararın kaldırılmasını ve davanın reddini talep etmiştir. Şirket ise cevap dilekçesinde yargılama sürecinde ileri sürdüğü hususları tekrar ederek istinaf talebinin reddi gerektiğini savunmuştur.

11. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi 2/7/2018 tarihli ve E.2018529, K.2018/1514 sayılı kararı ile temyiz yolu açık olmak üzere istinaf talebinin reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Somut olayda, davacının iş sözleşmesinin davalı işverence, 'Müvekkil Şirket ile olan iş sözleşmeniz, İnsan Kaynaklan Genel Müdür Yardımcılığı'nın 03.08.2016 tarihli kararı ile; güven ilişkisinin zedelenmesi gerekçesi ile 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/Il-e maddesi uyarınca haklı nedenle derhal feshedilmiştir' içerikli fesih bildirimi ile feshedildiği anlaşılmaktadır. Bu halde, davalı kurum vekilinin cevap içeriği, davalı kurumun faaliyet gösterdiği alan ve davacının yaptığı işin niteliği dikkate alındığında, davacının işe iade talebinin reddine dair mahkemece verilen karar, usul ve yasaya uygundur.

Tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dayandıkları belgelere, hukuki ilişkinin nitelendirilmesine, vakıa mahkemesi hakiminin objektif, mantıksal ve hayatın olağan akışına uygun, dosyadaki verilerle çelişmeyen tespitlerine ve uyuşmazlığa uygulanması gereken hukuk kurallarına göre, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 355. maddesi uyarınca istinaf sebepleriyle sınırlı olarak ve resen kamu düzeni yönünden yapılan inceleme sonucu, ilk derece mahkemesinin vakıa ve hukuki değerlendirmesinde usul ve esas yönünden yasaya aykırılık bulunmadığı kanaatine varılarak, davacının istinaf başvurusunun esas yönünden reddine dair hüküm kurmak gerekmiştir."

12. Başvurucu, davanın reddi kararına karşı temyiz talebinde bulunmuş; Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 19/11/2018 tarihli kararıyla, 25/10/2017 tarihinden sonra verilen işe iade davalarındaki kararlar hakkında Bölge Adliye Mahkemesi kararlarının kesin olduğu, bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamayacağı gerekçesiyle talebin reddine hükmetmiştir.

13. Nihai karar 25/12/2018 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 24/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Ceza Yargılamasına İlişkin Süreç

15. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık), FETÖ/PDY kapsamında başvurucu hakkında soruşturma başlatmış; ilgili sulh ceza hâkimliğince 26/8/2016 tarihinde başvurucunun adresinde, üzerinde ve araçlarında arama yapılmasına, elde edilebilecek ve suç olabileceği değerlendirilen iletişim ve bilişim malzemelerine el konulmasına, Kriminal Polis Laboratuvarı ve ilgili birimlerce inceleme yapılmasına kararı verilmiş; 27/8/2016-2/9/2016 tarihleri arasında gözaltı tedbiri uygulanmıştır.

16. Başsavcılık 8/2/2017 tarihinde emniyetten gelen tespite yer vermek suretiyle iddianame düzenlemiştir. İddianamede başvurucu hakkındaki ifadeler şu şekildedir:

"Şüpheli Dilek İyilikbilen: Şüpheli Dilek İyilikbilen emniyetten gelen rapora göre

di3622305065@TT Net hattından Bylock programını yüklediği..."

17. İstanbul 24. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde görülmeye başlanan yargılama ve soruşturma sürecinde başvurucu, suçlamaları inkâr etmiş; kullandığı iddia edilen program ile ilgili hiçbir şekilde bilgi sahibi olmadığını, iddianın gerçeği yansıtmadığını ileri sürmüştür.

18. Başvurucu hakkında yapılan incelemede 5/6/2017 tarihli ByLock Kimlik Tespit ve Değerlendirme Tutanağı ile 22/11/2018 tarihli ek bilirkişi raporuna göre ID'nin 10881, kullanıcı adının adem69, adın adem69, şifrenin a571632. olduğu, abone tespit kayıtlarının M.İ. (5326003298 numaralı hat ile), R.Ş. (ramazan2201105@ttnet hattı ile) ve başvurucu (di3622305065@ttnet hattı ile) adına yapıldığı tespiti yapılmıştır.

19. Yargılama sürecinde ayrıca başvurucu hakkında Bank Asyaya yönelik bilirkişi incelemesi yaptırılmış; başvurucunun 2011 tarihinden itibaren çeşitli tarihlerde katılım hesabı açtırdığı, 10/4/2014 tarihinde 1.500,00 TL, 21/4/2014 tarihinde 3.450 avro ve 5.175,04 avro nakit yatırarak katılım hesabı açtığı, 8/10/2014 tarihinde de hesabına 830 avro yatırdığı tespit edilmiştir.

20. 2/7/2019 tarihli karar duruşmasında Başsavcılık tarafından verilen mütalaada başvurucunun beraati talep edilmiş, Mahkeme E.2019/32, K.2019/275 sayılı kararla mütalaa doğrultusunda başvurucunun beraatine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Sanığın yapılan tespite göre 'di3622305065@TT Net' hattından Bylock yüklediğinden bahisle kamu davası açılmış ise de; yargılama aşamasında dosyaya giren ByLock Kimlik Tespit ve Değerlendirme Tutanağı ve ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağına göre; ID nin 10881, kullanıcı adının adem69, adın adem69, şifresinin a571632. olduğu ve abone tespit kayıtlarının M... İyilikbilen (5326003298 numaralı hat ile), R... Şahin (ramazan2201105@ttnet hattı ile) ve sanık (di3622305065@ttnet hattı ile) adına yapıldığı,M... İyilikbilen'in yargılandığı Bayburt Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2017/333 esas sayılı dava dosyasında yaptığı savunmada 10881 ID sayılı kullanıcıya ait ByLock ekli şahıslardan bazılarını tanıdığını beyan ettiğinin görüldüğü, 10881 ID sayılı ByLock kullanıcısının tespitine yönelik Bayburt KOM Şube Müdürlüğü'nce düzenlenen 29.01.2018 tarihli rapora göre10881 ID sayılı ByLock kullanıcısının M... İyilikbilen (TC No: 47...4528..) olduğunun değerlendirildiği nazara alındığında sanığın ByLock programını kullandığının her türlü şüpheden uzak olarak ispatlanmadığı, sanığın Bankasya'da 3367939 3 nolu hesabında 29.04.2013 tarihinde açmış olduğu katılım hesabına 10.04.2014 tarihinde 1.500,00 TL yatırdığı, ayrıca sanığın 21.04.2014 tarihinde3.450, 00 EURO ve 5.175,04 EURO nakit yatırarak 3367939 5 nolu katılım hesabını açtığı ve 08.10.2014 tarihinde de 830,00 EURO yatırdığı anlaşılmış ise de sanığın 2014 ten önce de katılım hesapları açtığı ve EURO katılım hesabındaki birikmiş parayı Bankasya'ya tamamen elkonulduktan hemen sonra değil de08.12.2015 tarihinde nakit olarak çekerek hesabını kapatması nazara alındığında sanığın örgütsel bilinçle, örgüte yardım sağlama amacıyla hareket ettiğinin her türlü şüpheden uzak olarak tespit edilmediği ve dosyada yer alan diğer deliller de nazara alındığında;

...

Yukarıda açıklanan deliller kapsamında sanığın üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğini gösterir her türlü şüpheden uzak delillerin bulunmadığı,sanığın üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği sabit olmadığından CMK'nın 223/2-e

maddesi uyarınca beraatine karar verilmiş ve aşağıdaki hüküm kurulmuştur."

21. Beraat kararı 10/7/2019 tarihinde istinaf edilmeksizin kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

22. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

23. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

24. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

25. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi'dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır.

Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

26. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 24/4/2018 tarihli ve E.2018/3002, K.2018/9593 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının iş akdi, hakkında .... C.Savcılığı tarafından bylock kullanıcısı olduğu iddiasıyla soruşturma başlatılmış olması, hakkında yurt dışı çıkış yasağı ve adli kontrol kararı verilmesi akabinde, davalı işyerinin faaliyet alanı bakımından stratejik önem taşıyan durumu gözetilerek çalıştırılmasında sakınca bulunduğu gerekçesiyle İş K. 25/II e-h-ı maddeleri gereğince haklı neden iddiasıyla feshedilmiştir. İlk Derece Mahkemesi ise feshin şüphe feshi olduğu ve davalının özel durumu gözetilerek geçerli nedene dayalı olduğu kabulüyle davanın reddine karar verilmiş olup, davacı tarafın istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi taralından da aynı gerekçelerle esastan reddetmiştir.

...

Davacının hakkında derdest bulunan ecza yargılamasında, 'mor beyin' uygulaması kapsamında davacı ...'ın kullandığı telefona ait gsm hattının iradesi dışında bylock IP'lerine yönlendirilmiş olduğunun bilirkişi raporuyla tespit edildiği gerekçesiyle beraat kararı verildiği, isnat edildiği üzere terör örgütü ile bağlantısı bulunduğunu gösterir aleyhine başkaca somut bir delil de olmadığı anlaşılmakla, 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, hükmün bozulmak suretiyle ortadan kaldırılması..."

27. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 8/4//2019 tarihli ve E.2019/1352, K.2019/7992 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davalı işveren tarafından yapılan fesih bildiriminde, fesih nedeni olarak davalı işverene ait fabrikada 04/02/2015 tarihi ve öncesinde davacı ile bir kısım çalışanların işyerinde üretilen rakıları çaldıkları ve çalışan işçilerden ...'in hırsızlık suçuna yardım ettikleri iddiasının feshe gerekçe gösterildiği ve davacının iş akdinin davalı şirkette çalışırken 17/03/2015 tarihinde ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri nedenle feshedildiği anlaşılmıştır.

...2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2015/257 esas 2015/777 karar sayılı dosyası kapsamına göre davacının hırsızlık olayından mahkum olan ... ile aynı fabrikada çalışıp, işyerinde servis bulunmaması nedeniyle aynı kişinin aracı ile muhtelif zamanlarda iş yerinden ayrıldığı, davacının sırf bu kişinin aracına binmesinin ve araçtaki alkol kokusunu farketmemesinin feshe dayanak yapılamayacağı, rakı dinlenme bölümünde çalışan davacının aynı araçta bulunan ve hırsızlığa konu olan rakının ... tarafından araçta taşındığına ilişkin bilgi sahibi olamayacağı, işverenin davacının bu hırsızlık olayından haberdar olduğu yönündeki şüphesinin makul ve objektif bir şüphe olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmakla, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken aksi gerekçeler ile reddine karar

verilmesi hatalıdır."

28. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 18/4/2013 tarihli ve E.2012/32147, K.2013/12471 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda bir şüphe feshi söz konusudur. Bu tür fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir.

Davalı işyerinde fesih bildirgesinde anılan olayın davacı tarafından gerçekleştirildiği ceza yargılaması sonucunda da ispatlanmamış, davacı hakkında delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. Ancak davacının kendi kredi kartının sorgulanması ile bilgisi olmaksızın kredi kartından alışveriş yapılan müşterinin kredi kartının sorgulanmasının zamanlama yönünden iç içe geçmesi ve sorgulamanın yapıldığı terminalin aynı olması dikkate alındığında, bu hususun iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni ortadan kaldırmaya elverişli bir şüphe olup, davacı ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı kabul edilmelidir. Bu durumda davalı işverenin artık işçiyi çalıştırması mümkün değildir. Bu sebeple iş sözleşmesinin feshi haklı sebebe dayanmasa da, feshin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir. İşverence yapılan fesih geçerli nedene dayandığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile kabulü hatalı olmuştur."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 20/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu, derece mahkemelerince yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığını, iddia ve itirazlarının incelenmediğini, ne kendisinin ne de davalı Şirketin talep ettiği belgelerin dosyaya getirtilmediğini, hakkında verilmiş bir mahkûmiyet kararı olmadığı hâlde soyut gerekçelerle iş akdinin feshedildiğini, bu kapsamda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş; 19/7/2019 tarihli ek beyan dilekçesi ile hakkında yürütülen yargılama neticesinde beraat kararı verildiğini iletmiştir.

31. Bakanlık görüşünde öncelikle kesin nitelikli istinaf kararının temyiz edildiği belirtilerek başvurunun süresinde yapılmadığı ileri sürülmüş, işin esasına ilişkin olarak ise dosyaya gelen bilgi ve belgeler ile tarafların iddia ve itirazları doğrultusunda davanın reddedildiği ve anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği, hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğunu, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kalacağı hatırlatılarak başvuru incelenirken hem bu hususların hem de somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

32. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevap dilekçesinde süre aşımı itirazına ilişkin olarak istinaf incelemesi sonucunda temyiz yolu açık olarak karar verildiğini, temyiz kanun yoluna bu kapsamda başvuru yapıldığını belirtmiş; esasa ilişkin olarak ise derece mahkemelerince

hiçbir inceleme ve araştırma yapılmadan sadece işverenin iddiaları dikkate alınarak ve şüpheye sebep somut bir gerekçe ortaya konulmaksızın davanın reddine karar verildiğini, bu durumun hem adil yargılanma hakkını hem de masumiyet karinesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

33. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan, iddia ve itirazları karşılanmadan davanın reddi yönünde karar verilmesidir. Bu kapsamda başvurunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Bakanlık, başvurucunun süresinde yapılmadığını, kesin nitelikli karara karşı temyiz kanun yoluna başvurulduğunu ileri sürmektedir. Anayasa Mahkemesi olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Nihal Uslukol (B. No: 2016/73086, 25/9/2019), Özkan Şen (B. No: 2012/791, 7/11/2013), Hasan İşten (B. No: 2015/1950, 22/2/2018), Ertuğrul Dalbaş (B. No: 2014/7805, 25/10/2017), Cemile Akyıldız (B. No: 2014/1382, 22/9/2016), İnta Mühendislik Mimarlık İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. (B. No: 2017/34763, 11/2/2021) ve S. K. (B. No: 2015/2438, 19/4/2018) kararlarında, uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi, hâkimin kanun yolunu ve süresini taraflara doğru gösterme yükümlülüğü altında olduğunu, başvurucunun mahkeme kararında belirtilen süreye güvenerek hareket ettiğini, mahkemenin yanıltması sonucu ortaya çıkan belirsizliğe başvurucunun katlanmak zorunda bırakılmasının ölçülü olmadığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurunun süresinde yapıldığının kabulü gerekir.

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

37. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

38. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak

arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

39. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

40. Makul gerekçe davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

41. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

42. Somut olayda işveren nezdinde 2000 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi, adına kayıtlı hat üzerinden ByLock indirdiği tespit edildiği gerekçesiyle 10/8/2016 tarihinde feshedilmiştir. Başvurucu, adı geçen uygulamadan haberdar olmadığını belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmış; bu süreçte aynı zamanda ceza soruşturması başlatılmış, 27/8/2016-2/9/2016 tarihleri arasında başvurucu hakkında gözaltı tedbiri uygulanmıştır.

43. Ankara 14. İş Mahkemesi 23/11/2016 tarihli gerekçeli kararında ByLock tespitini gerekçe göstererek davanın reddine karar vermiş, dosya istinaf incelemesinde iken ceza soruşturması kapsamında Emniyetten gelen yazı içeriğine istinaden sadece Bylock tespiti üzerinden 8/2/2017 tarihinde iddianame düzenlenmiştir.

44. Ceza yargılamasında ByLock iddiası hakkında 5/6/2017 tarihli Tespit Ve Değerlendirme Tutanağı ile 22/11/2018 tarihli bilirkişi raporu dosyaya getirtilmişse de bu sırada işe iade davasına ilişkin istinaf incelemesi tamamlanmış, 2/7/2018 tarihli kararla istinaf talebinin reddine hükmedilmiştir. Öte yandan ceza yargılaması kapsamında 2/7/2019 tarihli kararla başvurucunun ByLock kullanıcısı olmadığı hususunun sabit olduğu, Bank Asya kullanımının

ise örgütsel talimatlar doğrultusunda yapıldığı yönünde kanaat oluşmadığı gerekçesiyle başvurucunun beraatine hükmedilmiş ve bu karar istinaf edilmeksizin kesinleşmiştir.

45. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir (bkz. §§ 23, 24). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

46. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

47. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde, somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerce dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucu, sonuca varılmada kullanılan takdir yetkisinin sebeplerinin ortaya konulmasıdır (bkz. §§ 36-40).

48. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Bu kapsamda şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması ve mahkemelerce millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantının ortaya konulabilmesi gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir.

49. Somut olayda başvurucu hakkında işvereni şüphe feshine götüren olgunun ByLock tespiti olduğu görülmüştür. Bu kapsamda referans alınan belge Emniyet tarafından gönderilen yazı olup bu yazı çerçevesinde başvurucu hakkında iddianame düzenlenmiştir. Başvurucu ise hem hukuki hem de cezai süreçte söz konusu uygulamadan haberdar olmadığını ileri sürmüştür.

50. Anayasa Mahkemesi, ByLock uygulamasının özellikleri gözönüne alındığında kişilerin bu uygulamayı kullanmalarının veya kullanmak üzere elektronik/mobil cihazlarına yüklemelerinin soruşturma makamlarınca FETÖ/PDY ile ilgisi bakımından bir belirti olarak değerlendirilebileceğini kaydetmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 106, 267; M.T. [GK], B. No: 2018/10424, 4/6/2020, §§ 112-116). ByLock

uygulamasının FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suç işlediğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi ve anılan programın özellikleri de dikkate alındığında buna yönelik bir tespitin şüphe feshi açısından yeterli olduğu yönündeki değerlendirmenin keyfî olduğunu söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte söz konusu tespitin -özellikle teknik olarak tespite imkân veren bir durum olduğu düşünüldüğünde- iddia olmaktan öte gerçeği yansıtıp yansıtmadığının da mahkemelerce araştırılması gerekmektedir.

51. Bu açıklamalar kapsamında işe iade davası incelendiğinde hem başvurucunun hem de davalı Şirketin ByLock, Bank Asya ve diğer hususlarda araştırma yapılması talebinde bulunduğu, buna mukabil derece mahkemelerince davalı Şirketin ByLock iddiası esas alınarak ve başkaca bir inceleme yapılmadan fesih için yeterli şüphenin oluştuğu gerekçesiyle davanın reddi yönünde hüküm kurulduğu görülmüştür. Öte yandan işe iade yargılamasına ilişkin istinaf incelemesi devam ederken ceza yargılamasında başvurucuyla ilgili Tespit ve Değerlendirme Tutanağı dosyaya getirtilmiş, beraat kararında bu belge temel alınmak suretiyle başvurucunun ByLock kullanıcısı olmadığı yönünde hüküm kurulmuştur.

52. Somut olay kapsamında işe iade davasına ilişkin olarak derece mahkemelerinden beklenen, başvurucunun ve davalı Şirketin talepleri doğrultusunda -hâlihazırda bir ceza yargılaması da yürütülmekte iken- anılan iddialara yönelik inceleme yaparak iddia ve itirazların doğruluğunu araştırmak ve bu yönde hüküm kurmaktır. Öte yandan ceza yargılamasında başvurucu hakkında Bank Asya kaydına yönelik de birtakım tespitler ve incelemeler yapılmış ancak derece mahkemelerince sadece doğruluğu teyit edilmeyen ByLock tespiti üzerinden hiçbir araştırma yapmadan işe iade davasının reddine hükmedildiği anlaşılmıştır.

53. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendisine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde ve bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda kalabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

54. Başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında-başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

55. Dolayısıyla gerekçeli kararda, işveren yönünden başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırmanın yapılmadığı, gerekçeli kararda başvurucunu yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği, gerekçeli kararda bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

56. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

57. Başvurucu ayrıca iş akdinin hukuka aykırı şekilde feshedildiği gerekçesiyle suç ve cezada kanunilik ilkesi ile çalışma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

58. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal

iddialarına ilişkin olarak kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

59. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

60. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 14. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

61. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

62. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 14. İş Mahkemesine (E.2016/741) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT GÜLÇİN

B. No: 2019/6682 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/6682

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT GÜLÇİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/6682)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Murat GÜLÇİN

Vekili : Av. Öner Fazlı ÖZER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1985 doğumlu olan başvurucu, 15/9/2007 tarihinden itibaren Muş Türkiye Kamu Hastaneleri Birliği (Kurum) nezdinde Varto Devlet Hastanesinde (Hastane) çeşitli alt işverenler nezdinde (en son S... Telekom Hizmetleri İnşaat Gıda Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti./Şirket) temizlik işçisi olarak çalışmaya başlamıştır.

7. Hastane, alt işverenlere bağlı olarak çalışan başvurucunun da dâhil olduğu bir kısım personel hakkında illegal bir örgüt bağlantısının olup olmadığı ile ilgili Varto İlçe Emniyet Müdürlüğüne (Emniyet) yazı yazarak araştırma yapılmasını talep etmiştir. Emniyetten gönderilen 10/4/2017 tarihli yazıda, PKK/KCK terör örgütü adına kırsal alanda faaliyet gösteren örgüt mensupları ile milis/iş birlikçi faaliyetlerde bulunduğuna dair başvurucu hakkında bilgi edinildiği bildirilmiştir. Bunun üzerine Türkiye Kamu Hastaneleri Birliği (Birlik) tarafından 15/5/2017 tarihli yazıyla Hastaneye, 16/6/2017 tarihli yazı ile de Şirkete, yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması neticesinde başvurucu ve ilgili diğer personelin PKK/KCK terör örgütüne müzahir olduğu tespit edildiğinden görevlerine son verilmesi gerektiği bildirilmiştir. Bu kapsamda Şirket, Krumun yazısı ve Hastanenin talimatı doğrultusunda, 17/5/2017 tarihli ihtarnameyle başvurucuya iş akdinin feshedildiği bildirilmiştir.

8. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talepleriyle Şirket ve Kurum aleyhine 13/6/2017 tarihinde dava açmıştır. Varto Asliye Hukuk Mahkemesine (Mahkeme) (iş mahkemesi sıfatıyla) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu, yaklaşık on yıldır asıl ve alt işverenler açısından hiçbir sorun yaşamadan işini layıkıyla yerine getirdiğini, fesih işleminin usulüne uygun yapılmadığını, savunmasının alınmadığını zira somut bir tespit olmadığı için savunma yapacağı bir durum da olmadığını belirtmiş; davanın kabulü ile işe iadesini talep etmiştir.

9. Davalı Kurum cevap dilekçesinde, usule ilişkin husumet, yetki ve süre aşımı itirazlarında bulunmuş; esasa ilişkin olarak ise iş akdinin geçerli bir sebebe bağlı olarak feshedildiğini, Emniyetten gelen bilgilerde başvurucunun geçmiş dönemde PKK/KCK terör örgütüne müzahir şahıslarca düzenlenen eylem ve etkinliklere katıldığının tespit edildiğini ileri sürmüştür.

10. Mahkeme, Kuruma, Muş ve Varto Cumhuriyet Başsavcılıklarına (Başsavcılık), İl ve İlçe Emniyet Müdürlüklerine, Muş Valiliği Olağanüstü Hâl Bürosuna (OHAL Bürosu) müzekkere yazarak başvurucu hakkında bilgi toplama yoluna gitmiş; ayrıca 17/11/2017 tarihli duruşmada başvurucu ile davalı tanıklarını dinlemiş, tarafların iddia ve itirazlarını incelemiştir. Duruşmada dinlenen tanıklar genel olarak başvurucunun illegal örgütlerle bağlantısına dair bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir.

11. Emniyet tarafından müzekkere cevabı olarak gönderilen 26/4/2018 tarihli yazıda, olağanüstü hâl kapsamında millî güvenliği tehdit eden yapılarla iltisaklı olduğuna dair bu tarihe kadar başvurucu hakkında açılmış veya devam eden herhangi bir adli soruşturmanın kaydına rastlanmadığı bildirilmiş; yine bu kapsamda dosyaya giren belgelerden Emniyet tarafından OHAL Bürosuna gönderilen 5/7/2017 tarihli yazıda başvurucu ile ilgili tespitin teyide muhtaç ve istihbari nitelikli olduğu belirtilmiştir.

12. Başsavcılık tarafından gönderilen müzekkere cevabında ise başvurucu hakkında bir

kişinin yaralanmasına taksirle neden olma suçundan soruşturma yürütüldüğü ve 27/7/2012 tarihinde şikâyet yokluğu ve delil yetersizliğinden kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği, yine Başsavcılık nezdinde 2017/44 sayılı dosyada başvurucu ile ilgili olarak hem müşteki hem de şüpheli sıfatıyla hakkında soruşturma yürütüldüğü, hakkındaki isnadın suç delillerini yok etme, gizleme ve değiştirme ile görevi kötüye kullanma suçlarından ibaret olup soruşturmanın derdest olduğu belirtilmiştir. UYAP üzerinden yapılan incelemede soruşturmanın 5/1/2018 tarihinde takipsizlik kararı ile kapandığı, başvurucunun adının ise şüpheliler arasında yer almadığı tespit edilmiştir.

13. Mahkeme 12/1/2018 tarihli kararıyla davanın reddine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Konuya ilişkin Varto İlçe Emniyet Müdürlüğünün 10/04/2017 tanzim tarihli, 77378786-23140-(12512)-2017/22 sayılı yazısı ile Muş İli Kamu Hastaneleri Genel Sekreterliği tarafından 35465298-659 sayılı yazısında PKK/KCK Terör Örgütüne müzahir şahıs olarak tespit edildiği sonucunun alt işverene bildirildiği nazara alındığında, taraflar arasındaki güven ilişkisinin sona erdiği, davalı işverenden iş akdinin devamının beklenemeyeceği, fesih tarihi itibariyle işe iade davasına ilişkin geçerli nedenin bulunduğu, İş Mahkemesi hakimi tarafından kamu kurumunda işçi statüsünde çalışan personellerle ilgili kamu kurumları tarafından yapılan değerlendirme ve tespitin ise daha da irdelenmesinin, araştırılmasının mümkün olmadığı kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

14. Başvurucu, istinaf talebinde bulunmuş; hakkındaki iddiaların hiçbir şekilde somut deliller ile desteklenmediği gibi tam tersine bu iddiaları teyit edecek hiçbir bilgi ve belge elde edilemediğini belirtmiş, istinaf talebinin kabulü ile davanın reddine karar verilmesini talep etmiştir.

15. Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi 15/11/2018 tarihli kararı ile istinaf talebini reddetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Dosya kapsamı, mevcut delil durumu ve ileri sürülen istinaf sebepleri dikkate alındığında mahkemenin vakıa ve hukuki değerlendirmesinde usul ve esas yönünden yasaya aykırılık bulunmadığı ve özellikle fesih ile ilgili mahkeme gerekçesinin yerinde olduğu anlaşılmakla, davacının istinaf başvurusunun esas yönünden reddine karar verilmiştir."

16. Nihai karar 11/1/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 7/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

18. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

19. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte,

işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

20. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"... şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

21. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 20/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

23. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirinin olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

24. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu; işe iade talebiyle başlatılan yargılama neticesinde varılan sonucun hakkaniyete aykırı olduğunu, iş akdinin kanunlarda öngörülen usule riayet edilmeksizin feshedildiğini, iddia ve itirazlarının incelenmediğini, yeterli araştırmanın yapılmadığını belirtmiştir. Hakkındaki tespitin yerine başkasını almak için iftira amacıyla yapıldığını ileri süren başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüşünde; Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına atıf yapılarak gerekçeli karar hakkının tarafların tüm iddia ve itirazlarının karşılanması anlamına gelmediği, hukuk kurallarını ve somut olayı yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, başvurucunun şikâyetlerine ilişkin inceleme yapılırken bu hususların da gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

27. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, gerekçeli karara esas alınan Emniyetin yazısında kimlerle, ne zaman, hangi eylem ve faaliyetlere katıldığına dair hiçbir bilgi verilmediğini, bu kapsamda yerleşik içtihada aykırı şekilde işe iade davasının reddedildiğini, hakkında herhangi bir örgüt ile irtibat yahut iltisakını gösterir somut hiçbir belgenin bulunmadığını ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

28. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası iş akdinin somut bir gerekçe gösterilmeksizin asılsız iddialarla feshedildiği, derece mahkemelerince de yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan, iddia ve itirazları karşılanmadan davasının reddine karar verildiği hususuna ilişkindir. Bu kapsamda başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki iddialarının gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

31. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

32. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

33. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

34. Makul gerekçe davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden, hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

35. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâ le getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

36. Somut olayda, işveren nezdinde 2007 yılından itibaren temizlik işçisi olarak çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi 2017 yılında feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmıştır. İşveren Kurum ise Emniyet tarafından yapılan incelemeler neticesinde başvurucunun geçmiş dönemlerde PKK/KCK terör örgütüne müzahir şahıslarca düzenlenen eylem ve etkinliklere katıldığı tespit edildiği için iş akdinin feshedildiğini savunmuştur.

37. Mahkeme, tarafların iddialarını incelemiş; başta Emniyet ve Başsavcılık olmak üzere çeşitli kurumlardan başvurucu ile ilgili bilgi toplamış, davacı ve davalı tanıklarını da dinlemek suretiyle işverenin iddiaları kapsamında taraflar arasındaki güven ilişkisinin sona erdiğini, yapılan tespitin daha fazla irdelenmesi ve araştırılmasının mümkün olmadığını belirterek davanın reddine karar vermiş; bu karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

38. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir (bkz. §§ 19, 20). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

39. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

40. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde, somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 31-35).

41. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Bu kapsamda şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir.

42. Somut olayda başvurucu hakkında işvereni şüphe feshine götüren olgu, Emniyetten gelen bilgiye göre başvurucunun geçmiş dönemlerde PKK/KCK terör örgütüne müzahir şahıslarca düzenlenen eylem ve etkinliklere katıldığı tespitidir. Bu tespit dışında Mahkeme tarafından yapılan araştırmalarda, başvurucunun terör örgütleri ile bağlantılı olduğu şüphesini doğuracak şekilde hakkında herhangi bir soruşturma yahut kovuşturmaya rastlanmadığı gibi yargılama sürecinde dinlenen işveren tanıklarının dahi başvurucu

aleyhine bilgi vermediği görülmüştür. Müzekkere cevaplarında her ne kadar devam eden bir soruşturmadan bahsedilse de bunun örgütsel bağlantı ile ilişkili olduğu yönünde bilgi verilmediği gibi Mahkeme de bu hususu gerekçeli karara konu yapmamıştır. Buna mukabil başvurucunun PKK/KCK terör örgütüne müzahir şahıslarca düzenlenen eylem ve etkinliklere katıldığı bilgisi ise Emniyet tarafından OHAL Bürosuna gönderilen 5/7/2017 tarihli yazıda, teyide muhtaç ve istihbari nitelikli olarak tanımlanmıştır. Ancak Mahkeme yapılan tespitin daha fazla irdelenmesinin ve araştırılmasının mümkün olmadığını belirterek davayı reddetmiştir (bkz.§§ 7-13).

43. Dava dosyasına gönderilen belgeler ve başvurucunun savunması incelendiğinde başvurucu ile ilgili tespiti yapan idarenin söz konusu bilginin teyide muhtaç olduğu bilgisini de verdiği anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca bu noktada Mahkemeden beklenen; başvurucunun hangi tarihlerde, hangi eylem ve etkinliklere katıldığı, bu eylem ve etkinliklerin terör örgütü ile bağlantısının nasıl kurulduğu vb. hususlarda araştırma yapması ve buna göre işçi ile işveren arasında şüpheyi doğuran olguyu somutlaştırarak gerekçeli karara yansıtmasıdır. Nitekim başvurucu da bu kapsamda iddiaların soyut nitelikli kaldığını, kendisine yönelik somut hiçbir tespitin yapılmadığını ileri sürmüştür.

44. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edilip bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda kalabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

45. Başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında-başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, başvurucu ile PKK/KCK arasındaki bağlantıyı gösteren somut, kişisel ve güncel sebepleri gerekçeli kararda ayrıntılı bir şekilde ortaya koyması, kendisini davanın reddi sonucuna götüren sebepleri net bir şekilde karara yansıtmasıdır.

46. Dolayısıyla gerekçeli kararda; işveren yönünden başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığı, başvurucunun yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği ve bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

48. Başvurucu ayrıca haksız fesih işlemi nedeniyle masumiyet karinesinin, mülkiyet hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüşse de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddialarına ilişkin inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

49. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

50. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Varto Asliye Hukuk Mahkemesine (iş mahkemesi sıfatıyla) gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

51. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

52. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Varto Asliye Hukuk Mahkemesine (iş mahkemesi sıfatıyla) (E.2017/109) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞEFKAN GÜLERDOĞAN

B. No: 2019/7881 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/7881

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞEFKAN GÜLERDOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/7881)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Şefkan GÜLERDOĞAN

Vekili : Av. Yahya BİÇER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle makine mühendisliği görevine başlatılmama işlemine karşı açılan iptal davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. 10/8/1987 doğumlu olan başvurucu 2016 yılında girmiş olduğu Kamu Personeli Seçme Sınavı sonucuna göre Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Iğdır il Müdürlüğüne makine mühendisi olarak yerleştirilmiştir.

7. Başvurucu hakkında 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (676 sayılı KHK) 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun göreve ataması gerçekleştirilmemiştir.

8. Başvurucu söz konusu işlemin iptali istemiyle 19/3/2018 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde 2006 yılında 1 Mayıs toplantısına katıldığı sırada göz altına alındığını ve yapılan yargılama neticesinde kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılma suçunda kovuşturmanın ertelenmesine, cebir ve şiddet suçu yönünden ise beraatine karar verildiğini belirtmiştir. 2014 yılında ise Maoist Kominist Parti (MKP) terör örgütünün gençlik yapılanması olan Demokratik Gençlik Hareketine (DHG) üye olma suçundan yargılandığını ve bu yargılamada da hakkında beraat kararı verildiğini ifade etmiştir. Bu nedenle güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına bağlı olarak tesis edilen işlemin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

9. Ankara 10. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 22/6/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dava dosyasının incelenmesinden, KPSS 2016 sonuçlarına göre Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Iğdır il Müdürlüğü'nün Makina Mühendisliği kadrosuna yerleştirilmesi yapılan davacının 657 sayılı Kanunun 48. Maddesinin birinci fıkrası A bendi (8)gereğince yapılan inceleme ve değerlendirme neticesinde atama şartını taşımadığından bahisle atamasının yapılamayacağına (iptaline) ilişkin 14.02.2018 tarih, ve 86628278-903.02.01-28408sayılı işlemin tesisi üzerine bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Olayda; dosyadaki bilgi ve belgeler incelendiğinde, Elazığ Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü'nün 31.03.2017 tarihli yazısında, davacının kendisinin MKP(Maoist Kominist Parti) terör örgütüne müzahir olduğu kardeşinin de MKP gençlik yapılanması mensuplarına yönelik uygulamada gözaltına alınıp tutuklandığı 2006 da tahliye edildiği bilgisine yer verildiği, her ne kadar bu bilgi tek başına davacının atanmamasına gerekçe teşkil edemeyecek olsa da, görev yapacağı kurumun nitelik, önem ile hassasiyeti ve daha uygun personel tercih edilebileceği hususu da gözetildiğinde bu haliyle davalı kurumda görev almasının olumlu bulunmadığı sonucuna varıldığından atamasının yapılmaması takdirine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir."

10. Başvurucu karara karşı 5/12/2018 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur. Başvuru dilekçesinde, dava dilekçesinde belirttiği hususları tekrar etmiştir.

11. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 24/1/2019 tarihinde istinaf talebini kesin olarak reddetmiştir.

12. Nihai karar başvurucuya 16/2/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 7/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. 657 sayılı Kanun'un 6. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Devlet memurları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına sadakatla bağlı kalmak ve milletin hizmetinde Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını sadakatla uygulamak zorundadırlar"

14. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesi şöyledir:

"Devlet memurluğuna alınacaklarda aşağıdaki genel ve özel şartlar aranır.

A) Genel şartlar:

1. Türk Vatandaşı olmak,

2. Bu Kanunun 40 ncı maddesindeki yaş şartlarını taşımak,

3. Bu Kanunun 41 nci maddesindeki öğrenim şartlarını taşımak,

4. Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

5. Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, (…) zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak.

6. Askerlik durumu itibariyle;

a) Askerlikle ilgisi bulunmamak,

b) Askerlik çağına gelmemiş bulunmak,

c) Askerlik çağına gelmiş ise muvazzaf askerlik hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya

yedek sınıfa geçirilmiş olmak,

7. 53 üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel

olabilecek (…) akıl hastalığı (…) bulunmamak.

8. [Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.:2018/73; K.:2019/65 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir]

B) Özel şartlar:

1. Hizmet göreceği sınıf için 36 ve 41 nci maddelerde belirtilen öğretim ve eğitim kurumlarının birinden diploma almış olmak,

2. Kurumların özel kanun veya diğer mevzuatında aranan şartları taşımak."

15. 676 sayılı KHK'nın 74. maddesiyle 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen ve Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilen (8) numaralı alt bent şöyledir:

"Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 20/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

17. Başvurucu, hakkında yapılan güvenlik soruşturmasında tespit edilebilecek ceza yargılamalarına ilişkin olarak hem dava dilekçesinde hem de istinaf yoluna başvuru dilekçesinde yargılamaların beraat ile sonuçlandığını ileri sürmesine karşın Mahkeme ve Bölge İdare Mahkemesi tarafından söz konusu hususun değerlendirilmediğini belirtmiştir. Kardeşi hakkında yapılan tespit nedeniyle kendisinin haksız ve hukuka aykırı olarak sorumlu tutulduğunu ifade etmiştir. Hakkında açılan ceza davalarından beraat kararı alması ve ağabeyinin fiilinden kendisinin sorumlu tutulamayacağı nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Bakanlık görüşünde, derece mahkemelerinin dava konusu maddi olay ve olguları, delilleri değerlendirmesi, hukuk kurallarını yorumlaması ve uygulaması, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini gerekçelendirdiği ve bu suretle hükmün kesinleştiği belirtilmiştir. Yargılamalarda bariz bir takdir hatası veya açıkça keyfîlik oluşturan bir husus bulunmaması nedeniyle başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği savunulmuştur. Öte yandan olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejiminin dikkate alınması gerektiği ileri sürülmüştür.

B. Değerlendirme

19. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun iddiası, hakkında açılan ceza davalarında beraat kararı verildiğini ilk derece ve kanun yolu aşamasında ileri sürmesine karşın derece mahkemelerince söz konusu iddianın değerlendirilmemiş olması ve mahkeme kararından anlaşıldığı üzere kardeşinin fiilinden kendisinin sorumlu tutulmasıdır. Yani şikâyetlerin özünün derece mahkemelerinin kararlarının gerekçesinden kaynaklanması nedeniyle başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

22. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

23. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

24. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açıkça bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

25. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

26. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi, tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hale getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

27. Somut olayda memur olarak yerleştirilmesi yapılan başvurucunun hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak neticelenmesi nedeniyle ataması gerçekleştirilmemiştir.

28. İlk derece mahkemesi başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturmasını olumsuz olarak kabul ederken iki dayanak noktası belirtmiştir. Bunlardan ilki başvurucunun MKP terör örgütüne müzahir olduğudur. Diğer dayanak noktası ise kardeşinin MKP gençlik yapılanması mensuplarına yönelik uygulamada gözaltına alınıp tutuklanması ve daha sonra tahliye edilmiş olmasıdır. Mahkeme kararında, başvurucunun görev yapacağı kurumun nitelik, önem ile hassasiyetini göz önünde bulundurduğu belirtilmiş ve idarenin takdir yetkisi kapsamında daha uygun personel tercih edilebileceği hususunun altı çizilmiştir.

29. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen "Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" biçimindeki alt bendin başvurucunun yerleştirildiği kadro da

dâhil olmak üzere tüm devlet memurluğu kadrolarına atanabilmek için güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması şartı getirdiği açıktır. Bu sebeple makine mühendisliği kadrosuna yerleştirilen başvurucunun güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına tabi tutulacağının öngörülebilir olduğundan kuşku duymayı gerektirecek bir neden bulunmamaktadır. Bireysel başvuruya konu kararın gerekçesinden Mahkemenin 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen alt bentteki şartı güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması biçiminde yorumladığı anlaşılmaktadır.

30. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine kaim etmesi söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görev kapsamındadır. Bu bakımdan bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede derece mahkemelerinin söz konusu fıkranın güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasını gerektirdiği biçimindeki yorumu veri kabul edilecektir (Sebiha Kaya, B. No: 2108/34124, 20/5/2021 § 48).

31. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması şartının aranmasının kuralı belli ölçüde muğlaklaştırdığı söylenebilir. Zira güvenlik soruşturmasının olumlu neticelenip neticelenmediği konusunda ulaşılacak sonucun atamaya yetkili konumda bulunan kişi veya kişilere bağlı olarak değişmesi riski bulunmaktadır. Bu da keyfî ve ayrımcı uygulamaların gelişmesine, dolayısıyla bireylerin devlete olan güvenlerinin zedelenmesine sebep olabilecektir (Sebiha Kaya, § 49).

32. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi; hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedirler.

33. İdari yargı mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şekil anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir; aynı zamanda makul olması aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

34. Bu nedenle güvenlik soruşturmasının olumsuz olmasına bağlı olarak atanmamaya dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada, davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlandığı ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin kişinin yapacağı göreve neden olumsuz olarak etki ettiğinin açıkça ortaya

konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi ve söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi göz önünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını doğuran tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da davacının şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçebilmek adına önem arz etmektedir.

35. Başvuruya konu olayda başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlanması öncelikle başvurucunun terör örgütüne müzahir olduğu olgusuna dayanmaktadır. Başvurucu dava dilekçesinde güvenlik soruşturmasına ilişkin olarak hakkında terör örgütü ile ilgili açılmış olan iki davanın bulunduğunun tespit edilebileceğini söylemiş ve açılan davalar hakkında bilgi vererek hakkında beraat kararı verildiğini belirtmiştir. Söz konusu durumu kanun yolu aşamasında da ileri sürmesine karşın Mahkeme ve Bölge İdare Mahkemesi tarafından verilen kararlarda söz konusu ceza davalarındaki beraat kararları değerlendirilmemiştir. Her ne kadar ceza davasında beraat etmiş olması tek başına terör örgütü ile irtibat ve iltisaklı olmadığını göstermeye yetmemekte ise de başvurucunun neden terör örgütüne müzahir olarak değerlendirildiği açıklanmamış, yalnızca başvurucunun terör örgütüne müzahir olduğu söylenmiştir. Bunun yanı sıra kararda başvurucu hakkında yapılan tespitin başvurucunun yapacağı göreve hangi nedenle olumsuz bir etki yaptığı da ortaya konulmamıştır. Bu nedenle başvurucunun terör örgütüne müzahir olduğu nedenine bağlı olarak güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak kabul edilmesine yönelik derece mahkemesi kararlarında makul bir gerekçenin bulunduğundan bahsedilemeyecektir.

36. Güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlanmasına neden olan ikinci olgu başvurucunun kendisiyle ile ilgili bir tespitten kaynaklanmamakta, doğrudan kardeşi hakkında yapılan tespite dayanmaktadır. Bir kişinin akrabalarının davranışlarından sorumlu tutulamayacağı hususu hukuk devleti ilkesinin evrensel prensiplerindendir. Başkasının yaptıklarından dolayı sorumlu tutulmak, insanı hür ve irade sahibi bir varlık olarak kabul etmemek demektir. Hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması -kanunda öngörülen- çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücü ve yükümlülüğünü haiz olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya, § 54).

37. Mahkeme başvurucunun görev yapacağı kurumun nitelik, önem ile hassasiyetini ve idarenin takdir yetkisi kapsamında daha uygun personel tercih edilebileceği hususunu belirtse de başvurucunun abisi hakkında yapılan tespitin başvurucunun yapacağı görev bakımından ne gibi bir tehdit oluşturduğu hususunu ortaya koymamıştır. Başvurucunun kardeşi göz altına alıp tutuklandıktan sonra tahliye edilmiştir. Bu nedenle başvurucunun kardeşinin göz altına alınıp tutuklanmış olmasının -daha sonra tahliye edildiği göz önüne alındığında- başvurucunun yapacağı göreve hangi nedenle olumsuz bir etki yaptığının mahkeme kararında ortaya konulması gerekmektedir.

38. Kural olarak derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul

görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvurucular tarafından ileri sürülen esaslı itirazların istinaf mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen başvurucu tarafından ileri sürülen esaslı iddiaların Bölge İdare Mahkemesince karşılanmadığı görülmüştür.

39. Sonuç olarak istihbari bilgilerin idari işlemi neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almadığı görülmektedir. Derece mahkemeleri başvurucu hakkında elde edilen bilgileri herhangi bir şekilde değerlendirmemiş, bilginin tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve benzeri boyutları ile işin esası ile ilgili kendi değerlendirmesini ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle güvenlik soruşturmasının sonucuna ilişkin başvurucunun iddiaları yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle, yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde, başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

41. Başvurucu, aynı konumda olup görevine başlayanlar karşısında haksız bir şekilde görevine başlatılmaması nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşse de başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine yönelik iddia hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

42. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 500.000 TL maddi ve 500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

43. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

44. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1.Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 10. İdare Mahkemesine (E. 2018/668) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEVDE ÖZER POŞUL

B. No: 2019/11853 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11853

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEVDE ÖZER POŞUL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/11853)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Sevde ÖZER POŞUL

Vekili : Av. Emrah POLAT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini, feshin herhangi bir gerekçe gösterilmeden, savunma alınmadan ve yazılı bildirim yapılmadan gerçekleştirildiğini, hakkında hiçbir adli soruşturma veya kovuşturma bulunmadığı hâlde iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, feshin mahkemece geçerli sayılması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, hakkında hiçbir soruşturma olmamasına rağmen terör örgütüyle irtibatlı veya iltisaklı sayılması sebebiyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca iş akdinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, ayrımcılık yasağının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ifade etmiştir.

3. Bakanlık görüşünde; nihai kararın başvurucu vekili tarafından 2/3/2019 tarihinde

öğrenildiği, 1/4/2019 tarihi itibarıyla bireysel başvuru süresinin dolduğu vurgulanmıştır. Görüşte, süreçte verilen kararlara, konuyla alakalı içtihada ve yargılamaların tarafı olan işveren tarafından sunulan görüş ile ilgili belgelere yer verilmiştir. Ayrıca başvuruya konu olan kararın OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğu tespit edilen tarih, nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten itibaren başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Somut olayda da nihai kararın başvurucu vekili tarafından UYAP üzerinden 2/3/2019 tarihinde okunduğu ve başvurunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 2/4/2019 tarihinde yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

II. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SİNAN YILDIRIM

B. No: 2019/13739 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/13739

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SİNAN YILDIRIM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/13739)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Sinan YILDIRIM

Vekili : Av. Enver Erdal ŞİMŞEK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu, Tunceli Belediyesi (Belediye) bünyesinde hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel bir şirkette (işveren) taşeron işçi olarak çalışmaktadır. Belediye tarafından başvurucunun terör örgütü ile irtibat veya iltisak içinde olduğu yönünde işverene bildirimde bulunulmuştur. İşveren, güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle Tunceli Asliye Hukuk

Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 12/7/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan mahkûmiyet kararı verildiği ifade edilmiştir. Kararda sonuç olarak başvurucu hakkında tespit edilen olgular karşısında iş ilişkisinin sürdürülmesinin işverenden ve Belediyeden beklenemeyeceği, feshin geçerli nedene dayandığı belirtilmiştir.

5. Başvurucu anılan karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 10/1/2019 tarihinde Mahkeme kararının usul ve esasa uygun olması nedeniyle istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu hakkındaki işe iade davasında verilen ret kararlarının gerekçesinde yer alan ve başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı verildiği belirtilen yargılama sonucunda Tunceli 1. Ağır Ceza Mahkemesince 29/3/2017 tarihinde başvurucunun PKK silahlı terör örgütü propagandası yapma suçunu işlediği sabit görülmekle mahkûmiyetine karar verildiği anlaşılmaktadır. Anılan karara karşı yapılan istinaf başvurusunun esastan reddine 17/1/2017 tarihinde kesin olarak karar verildiği görülmüştür.

7. Başvurucu, nihai hükmü 24/3/2019 tarihinde öğrendikten sonra 15/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu yargılamayı gerçekleştiren mahkeme kararlarının hukuka aykırı olduğunu, mahkemenin bağımsız olmadığını, hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunmamasına rağmen iş akdinin feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca savunması alınmadan iş sözleşmesinin feshedildiğini, sonuç olarak adil yargılanma hakkının bütün güvencelerinin, yasa dışı fişlemelere dayanarak iş akdinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ve hukuka aykırı olarak işten çıkarılması nedeniyle mülkiyet hakkı ile çalışma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

10. Bakanlık görüşünde; başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet kararının kesinleştiği, özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiası incelenirken görüşte yer verilen bilgilerin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Görüşte ayrıca, başvurucu hakkında verilen kararın OHAL döneminde çıkarılan bir düzenlemeye istinaden alınması nedeniyle, yapılacak incelemede Anayasanın 15. maddesinin de dikkate alınmasının yararlı olacağı belirtilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları tekrar etmiştir.

11. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya

konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

14. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

15. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır.

16. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

17. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

18. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yöndeki Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

19. Öte yandan 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmaması halinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında da söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

20. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması, kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

21. Başvuruya konu olayda feshin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen PKK ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkinin ortadan kalkmasıdır. PKK ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphenin, başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan verilen mahkûmiyet kararına dayandığı anlaşılmaktadır (bkz. §§ 4-6).

22. Somut olayda başvurucunun PKK terör örgütü ile irtibatı veya iltisakı olduğu yönünde elde edilen ve derece mahkemelerince açıklanan bilgiler dikkate alındığında güven ilişkisinin zedelendiği konusunda başvurucudan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif bir şüphe olarak nitelendirilmeye uygun hâle geldiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda müdahalenin taraflar arasındaki güven ilişkisini ortadan kaldırmaya elverişli olduğu ve iş sözleşmesinin feshedilmesini gerekli kıldığı konusunda başvurucu özelinde bireyselleştirmenin yapıldığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla somut başvurunun koşullarında benimsenen yaklaşımın kamu gücüyle donatılan Belediyenin takdir yetkisinin kapsamında olduğu, keyfîlik içermediği ve gerçekleştirilen müdahaleyle takdir yetkisinin sınırlarının aşılmadığı değerlendirilmektedir.

23. Bu açıklamalar doğrultusunda başvurucunun devlete sadakat bağının zayıfladığının işareti olan PKK terör örgütü ile irtibatlı veya iltisaklı olma olgusunun işçi-işveren arasındaki güven ilişkisini zedeleyen bir unsur olarak kabul eden idari ve yargısal kararların müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı konusunda ikna edici nitelikte ilgili ve yeterli gerekçeleri içerdiği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla somut olaydaki müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşulunu sağlamadığı söylenemeyecektir.

24. Öte yandan başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesinde millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına, kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik meşru amacın olduğu açık olsa da alınan tedbirin amaçla ölçülü olması şarttır. Bu hususta başvurucunun mesleğinin niteliği, başka bir işte çalışma imkânının bulunup bulunmadığı ve başvurucuya düşen fedakârlığın ağırlığı bir bütün olarak ele alınmalıdır.

25. Somut olayda başvurucu bir kariyer mesleği niteliğinde olan mesleki faaliyetten

alıkonulmadığı gibi özel sektörde çalışmasını engelleyen herhangi bir ilave kısıtlamaya da tabi tutulmamıştır. Bu konuda bir kısıtlamanın getirilmemiş olması nedeniyle başvurucunun özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin öngörülen meşru amaçla ölçülü şekilde gerçekleştirildiği ve kamunun menfaati ile başvurucunun kişisel menfaati arasında adil dengenin kurulduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle başvurucu ile Belediye arasında doğan uyuşmazlığın çözümüne olanak sağlamaya uygun yasal düzenlemelerin mevcut olduğu görülmektedir. Yine başvuruya konu edilen yargılama süreci incelendiğinde başvurucunun derece mahkemeleri önünde delillerini sunduğu, iddiada bulunma ve savunma haklarını herhangi bir engellemeyle karşı karşıya kalmadan kullandığı, dolayısıyla yargılamalarda usule ilişkin güvencelerin sağlandığı anlaşılmaktadır.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin bilgi için Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYKUT ERDOĞDU

B. No: 2019/14067 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/14067

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYKUT ERDOĞDU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/14067)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Kübra ÇİFTÇİ

Başvurucu : Aykut ERDOĞDU

Vekili : Av. Tuba TORUN ERDOĞDU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, dokunulmazlık hakkını yeniden kazanan milletvekilinin bir ceza mahkemesinde yargılanmaya devam etmesinin seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkını, bir gazetede yayımlanan köşe yazısındaki sözleri nedeniyle iftira suçundan cezalandırılmasının ise ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

2. Olayların meydana geldiği tarihte -2014 yılında- Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkan Yardımcısı ve 26. dönem milletvekili olan başvurucu, ulusal ölçekte yayın yapan Birgün gazetesinde 21/4/2014 tarihinde "Her Devrin Kasası M.C." başlığıyla bir köşe yazısı yayımlamıştır. Söz konusu yazıda özetle iktidar partilerince; kamu ihalelerinin M.C.nin (müşteki) de aralarında bulunduğu belirli kişilere verildiği, ihale ve özelleştirme süreçlerinde kamu zararına yol açan çok sayıda usulsüzlük yapıldığı, bu usulsüzlüklerle ilgili hukuki süreçlerin sürüncemede bırakıldığı şeklinde iddialara yer verilmiştir. Ayrıca söz konusu yazı, aynı gazetenin www.birgun.net adlı internet sitesinde aynı başlıkla, www.odatv.com adlı internet sitesinde ise "Bakın Daha Önce Kimin Kasasıymış?" isimli başlıkla yayımlamıştır.

3. M.C.nin şikâyeti üzerine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) bahse konu köşe yazısında yer alan bazı açıklamaların suç oluşturduğu iddiasıyla başvurucu hakkında bir ceza soruşturması başlatmıştır. Söz konusu soruşturma kapsamında, Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz." hükmü uyarınca başvurucunun yasama dokunulmazlığının kaldırılması için 12/11/2014 tarihli bir fezleke düzenlenmiş ve bu fezleke Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) sunulmak üzere Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne gönderilmiştir.

4. 2014 yılının Ekim ayında yaşanan ve ülkenin büyük bir bölümünü etkileyen şiddet olayları ve sonrasında 2015 yılının Haziran ayından itibaren ülkede yaşanan terör saldırılarının artması dolayısıyla siyasi çevrelerde ve kamuoyunda milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması hususunda yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda bu yönde değişiklik yapılmasını öngören kanun teklifi 12/4/2016 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulmuştur. TBMM Genel Kurulunda 20/5/2016 tarihinde kabul edilen 6718 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle Anayasa'ya geçici 20. madde eklenmiştir.

5. Söz konusu Anayasa değişikliği 8/6/2016 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Buna göre TBMM tarafından kabul edildiği 20/5/2016 tarihi itibarıyla maddede sayılan mercilere intikal etmiş dosyalar hakkında Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan yasama dokunulmazlığına ilişkin hüküm uygulanmayacaktır. Böylece Adalet Bakanlığı verilerine göre Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) grubuna mensup 29 milletvekiline ait 50, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) grubuna mensup 59 milletvekiline ait 215, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) grubuna mensup 10 milletvekiline ait 23, HDP grubuna mensup 55 milletvekiline ait 518 ve 1 bağımsız milletvekiline ait 5 fezlekeyle ilgili olarak yasama donulmazlığına ilişkin hükümler uygulanmamış ve bu dosyalar gereği için ilgili mercilere iade edilmiştir.

6. Başvurucunun yasama dokunulmazlığı da 8/6/2016 tarihinde yürürlüğe giren Anayasa'nın geçici 20. maddesi ile kalkmıştır. Anılan madde kapsamında dokunulmazlığı kaldırılan başvurucunun hakaret ve iftira suçlarından cezalandırılması için Başsavcılıkça bir kamu davası açılmıştır. İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesinde yargılanmaya başlayan başvurucu, yargılama süreci devam ederken 24/6/2018 tarihinde yapılan genel seçimde yeniden milletvekili seçilerek 27. dönem milletvekili olmuştur. Başvurucunun yeniden milletvekili olması nedeniyle yargılamada durma kararı verilmesine yönelik talebi Mahkemece reddedilmiş ve yargılamaya devam edilmiştir.

7. Bahse konu yargılama sonucunda başvurucu, yayın yolu ile alenen hakaret suçundan 3.045 TL adli para cezası ve iftira suçundan da bir yıl hapis cezası ile cezalandırılmıştır. Hapis cezası ertelenmiştir. İlk derece mahkemesi hakaret ve iftira suçuna ilişkin bazı açıklamalar yaptıktan sonra davaya konu yazıdan uzunca bir alıntı yapmış ve daha fazla gerekçeye yer vermeden aşağıdaki gerekçe ile başvurucunun her iki suçtan da cezalandırılmasına karar vermiştir:

"...söz konusu gazete yazısında yer alan ifadelerin, kişinin onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte olduğu, ayrıca yazıdaki ifadelerle şikayetçi hakkında bir yargı kararı olmamasına rağmen kesin yargı kararı varmış gibi suç isnadı yapıldığı gerekçeleriyle katılanın hukuka aykırı veya suç teşkil eden birçok olayla ilişkilendirilerek "onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte fiil veya olguların isnat edilerek hakkında bir yargı

kararı olmamasına rağmen kesin yargı kararı varmış gibi suç isnadı yapıldığı " böylelikle "alenen yayın yolu ile hakaret" ve "iftira" suçunun unsurlarının oluştuğu değerlendirilerek sanığın eylemine karşılık gelen TCK'nun 125/2-4, 267/1 maddeleri uyarınca cezalandırılmasına karar vermek gerekmiş..."

8. Başvurucu, ilk derece mahkemesinin anılan kararına karşı istinaf talebinde bulunmuştur. İstinaf incelemesini yapan bölge adliye mahkemesi, herhangi bir değerlendirmeye yer vermeden başvurucunun açıklamalarının bir bütün hâlinde iftira suçunun unsurlarını oluşturduğunu kabul ederek ilk derece mahkemesinin hakaret suçuna yönelik mahkûmiyet hükmünü kaldırmış; iftira suçuna yönelik istinaf talebini ise kesin olarak reddetmiştir.

9. Başvurucu, nihai kararı 3/4/2019 tarihinde öğrendikten sonra 22/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

11. Başvurucu, yeniden milletvekili seçilmiş olması nedeniyle artık geçici 20. madde kapsamında olmadığını, bu nedenle yargılamayı yapan mahkemenin TBMM'den dokunulmazlığın kaldırılmasına dair parlamento kararı alınıncaya kadar durma kararı vermesi gerektiğini ancak mahkemece yargılamaya devam edilerek seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğini iddia etmektedir.

12. Başvurucunun söz konusu iddiaları, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı kapsamında incelenmiştir. Anayasa'nın "Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları" kenar başlıklı 67. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı ve dördüncü fıkrası şöyledir:

"Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak ... seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ... hakkına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir."

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile ilgili genel ilkelere çok sayıda kararında yer vermiştir (diğerleri arasından bkz. Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, §§ 127-131; Mustafa Hamarat [GK], B. No: 2015/19496, 17/1/2019, §§ 45-50; Kadri Enis Berberoğlu (2), B. No: 2018/30030, 17/9/2020, §§ 56-60).

15. Somut olaya benzer nitelikte olan Kadri Enis Berberoğlu (2) kararında ise Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın geçici 20. maddesi ile dokunulmazlığı kaldırıldıktan sonra bir ceza mahkemesinde yargılanmakta iken tekrar milletvekili seçilen başvurucu hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesinin Meclisin yeniden dokunulmazlığı kaldırmasına bağlı olduğuna ve dokunulmazlık kaldırılmadan yargılanmaya devam edilmesinin seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale oluşturduğuna karar vermiştir (Kadri Enis Berberoğlu (2), § 62). Bahsi geçen kararda Anayasa Mahkemesi, yasama dokunulmazlığına istisna getiren Anayasa'nın geçici 20. maddesinin yürürlüğe girmesinden sonra

başvurucunun yeniden milletvekili seçilmesine rağmen -Anayasa'nın 83. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca dokunulmazlığı kaldırılmadan- hakkındaki yargılamaya devam olunmasını Anayasa'nın sözüne uygunluk kriteri yönünden incelemiş; yeniden milletvekili seçilmesine karşın hükmen tutuklu olarak kovuşturma sürdürülüp infaz evresine geçilerek başvurucunun yasama dokunulmazlığını koruyan Anayasa'nın 83. maddesi hükmüne aykırı davranıldığı, dolayısıyla Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınmış olan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"86. Somut olayda Anayasa'nın 83. maddesinin "Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz." biçimindeki ikinci fıkrasının genel hüküm; geçici 20. maddenin "bu dosyalar bakımından, Anayasanın 83 üncü maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi hükmü uygulanmaz" biçimindeki hükmünün ise genel hükme getirilen bir istisna hükmü olduğu konusunda bir ihtilaf bulunmamaktadır.

87. Bu kapsamda her bir dokunulmazlık statüsünün bir yasama döneminde kazanılıp yasama dönemi sona erdiğinde de kaybedileceğini ifade eden 83. maddenin "Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır." biçimindeki dördüncü fıkrasına getirilmiş bir istisna hükmü bulunmamaktadır. Başka bir deyişle tekrar seçilen milletvekilinin Anayasa'nın 83. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca yeniden dokunulmazlık kazanacağı kuralı esastır ve geçerliliğini korumaktadır.

88. Geçici 20. madde açık bir şekilde ikinci fıkraya bir istisna getirdiğine göre tekrar seçilen milletvekilinin 83. maddenin dördüncü fıkrası uyarınca yasama dokunulmazlığını kazanmasını engelleyen bir istisna hükmü yoktur. Böyle bir istisna hükmü anayasa koyucu tarafından ayrıca ve açıkça konulmadığına göre yeni seçilen milletvekilleri 83. maddenin sağladığı dokunulmazlıktan tam olarak faydalanır, TBMM yeniden dokunulmazlığını kaldırmadığı sürece haklarında soruşturma yürütülemez ve kovuşturma yapılamaz.

89. Anayasa koyucu geçici 20. maddede yeni bir istisna konulması veya yorum yoluyla istisnanın kapsamının genişletilmesi konusunda yargı organına açık bir yetki vermemiştir. Kaldı ki yargı organı kural koyucu bir organ olmadığı için yorum yolu ile istisna da oluşturmaz. İstisna getirmek kuralı değiştirmek olduğuna göre yargı organının böyle bir yetkisi yoktur. Dolayısıyla bir konuda istisna yok ise yargı organı genel kuralı uygulamak zorundadır. Somut olayda geçici 20. maddede tekrar seçilen milletvekilinin yasama dokunulmazlığından faydalanmasını engelleyen ayrı ve açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durumda yapılması gereken istisnanın kapsamını yorum yoluyla genişletmek veya yorum yoluyla yeni bir istisna getirmek değil genel kuralı uygulamaktır.

90. Eldeki somut uyuşmazlıkta genel kural olan Anayasa'nın 83. maddesi dar, istisna olan geçici 20. madde ise geniş yorumlanmıştır. Bir istisna geniş yorumlanamaz ve istisnanın kapsamı genişletilemez. Bu ilkenin doğal sonucu olarak başvurucunun yeniden milletvekili seçilmesinden sonra statüsünün geçici 20. madde ile getirilen istisna kapsamına girip girmediği konusunda tereddüt oluşmuş ise başvurucunun durumunun o istisnanın kapsamına girmediği, dolayısıyla kaideye tabi olduğu kabul edilmelidir.

91. Anayasal bir kurum olan yasama dokunulmazlığı milletvekillerinin bir engelle karşılaşmadan yasama faaliyetlerine serbestçe katılmalarını sağlamaya yönelik bir koruma mekanizması niteliğindedir. Bu nedenle yasama dokunulmazlığı, temsili demokrasisinin

işleyişi bakımından önemli bir işleve sahiptir. Anayasa yargısına hâkim olması gereken hak eksenli yaklaşım yasama dokunulmazlıklarına ilişkin anayasal kuralların yorumlanması için de geçerlidir. Nitekim Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında bu yaklaşımının bir sonucu olarak Anayasa'nın 83. maddesine getirilen istisnaların Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı da dikkate alındığında "dar ve özgürlük lehine yorumlanma"sı gerektiğini ifade etmiştir (Mustafa Ali Balbay, § 114; Mehmet Haberal, B. No: 2012/849, 4/12/2013, § 99).

92. Buna karşın başvurucunun milletvekili seçildikten sonra yargılandığı davada durma kararı verilmeyerek tahliyesine hükmedilmeksizin yargılanmaya devam olunması ve bölge adliye mahkemesinin mahkûmiyet hükmünün onanması Anayasa'nın geçici 20. maddesi ile getirilen istisna hükmünün lafzına ve amacına aykırı olarak geniş bir biçimde ve başvurucunun Anayasa'nın 67. maddesinde koruma altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının aleyhine olacak şekilde yorumlanması ile mümkün olmuştur.

93. Sonuç olarak Anayasa'nın geçici 20. maddesi ile getirilen istisna hükmünün yeniden milletvekili seçilen başvurucu hakkında uygulanması mümkün değildir. Yeniden milletvekili seçilen başvurucunun Anayasa'nın geçici 20. maddesi kapsamında değerlendirilerek genel hüküm olan 83. maddesinin dördüncü fıkrasının emredici hükmü gereği dokunulmazlığı tekrar kazandığının kabul edilmemesi, maddenin sözüyle çelişen ve anayasa koyucunun iradesine aykırı bir yorum olmuştur."

16. Somut başvuruda da Anayasa'nın geçici 20. maddesi ile dokunulmazlığı kaldırıldıktan sonra bir ceza mahkemesinde yargılanmakta iken tekrar milletvekili seçilen başvurucu hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi, Meclisin yeniden dokunulmazlığı kaldırmasına bağlı olduğu hâlde dokunulmazlığı kaldırılmadan yargılanmaya devam edilmesi seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale oluşturmuştur. Eldeki başvuruda da Anayasa Mahkemesinin yukarıda anılan Kadri Enis Berberoğlu (2) kararında varılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir yön bulunmamaktadır. Sonuç olarak Anayasa'nın geçici 20. maddesi ile getirilen istisna hükmünün yeniden milletvekili seçilen başvurucu hakkında uygulanması mümkün değildir. Başvurucu, yeniden seçilmekle Anayasa'nın 83. maddesinin dördüncü fıkrasının emredici hükmü gereği dokunulmazlığı tekrar kazanmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle yeniden milletvekili seçilen başvurucunun yargılamanın durmasına yönelik talebinin yerel mahkemece reddedilerek yargılamaya devam edilmesi nedeniyle Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

B. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

18. Başvurucu, söz konusu köşe yazısındaki iddialarının TBMM Karadeniz Otoyolu İhalesi Soruşturma Komisyonu Raporu, bu Raporun dayanağı olan noter tespit tutanağı, Sayıştay raporu ve soruşturma raporu gibi pek çok somut belgeye dayandığını ancak derece mahkemelerinin bu iddiaların geçtiği resmî kaynakları ilgili kamu kurumlarından talep etmediğini ve bu yöndeki savunmalarını dikkate almadığını iddia etmiştir. Başvurucu, ayrıca ana muhalefet partisinin bir milletvekili olarak kamu zararına yol açabilecek uygulamalarla ilgili ciddi iddia ve bulguları kamuoyuyla paylaşılmasında kamu yararı olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak başvurucu, iftira suçunun unsurları oluşmadığı hâlde bir köşe yazısı nedeniyle cezalandırılmasının adil yargılanma hakkının ihlali olduğunu ileri sürmüştür.

19. Bakanlık, başvurucunun iddialarının soyut olduğunu, yeterince temellendirilmediğini,

ayrıca mahkeme kararının açık bir keyfilik içermediğini, bu nedenle de şikayetlerin kanun yolu şikayeti kapsamında olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevap vermemiştir.

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 22, 23). Başvurucunun bu başlık altındaki şikâyetlerinin özü, olgusal iddialara dayalı olarak yapmış olduğu düşünce açıklamaları nedeniyle cezalandırılmasının Anayasa'yı ihlal ettiği iddiası oluşturmaktadır. Bu nedenle başvurucunun bu başlık altındaki şikâyetlerinin bir bütün olarak Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

21. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması,... başkalarının şöhret veya haklarının,... korunması ... amaçlarıyla sınırlanabilir...

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

23. Ana muhalefet partisi milletvekili olan başvurucu, bir gazetede ve iki farklı internet sitesinde yayımlanan aynı içeriğe sahip köşe yazısı nedeniyle hakkında yürütülen ceza yargılaması sonucu iftira suçundan hapis cezası ile cezalandırılmıştır. Söz konusu mahkeme kararı ile başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale gerçekleşmiştir. Söz konusu müdahale yönünden 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 267. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı kabul edilmiştir. Bundan başka müdahalenin "başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına" yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. O hâlde, mevcut başvuruda geriye söz konusu müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşulunu sağlayıp sağlamadığının denetlenmesi kalmaktadır. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Bekir Coşkun, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007).

24. Somut olayda ilk derece mahkemesi, başvurucunun köşe yazısını gerekçeli karara tırnak içinde aynen almıştır. Mahkeme dava konusu yazıda, M.C.nin hukuka aykırı veya suç teşkil eden birçok olayla ilişkilendirilerek onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte fiil veya olguların isnat edildiğini ve hakkında bir yargı kararı olmamasına rağmen kesin yargı kararı varmış gibi suç isnadı yapıldığını belirtmekle yetinmiştir. Buna karşın bölge mahkemesi, başvurucunun açıklamalarının bir bütün hâlinde iftira suçunun unsurlarını oluşturduğunu kabul ederek ilk derece mahkemesinin hakaret suçuna yönelik mahkûmiyet

hükmünü kaldırmıştır.

25. Bir düşünce açıklamasına olgusal isnatlar nedeniyle müdahale edildiği durumlarda isnatların bir temelinin bulunup bulunmadığının tüm deliller toplamak suretiyle tartışılması ve maddi gerçeğe ulaşıldığının ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması gerekmektedir. Unutmamak gerekir ki değer yargısı ifade eden görüş ve yorumlar kanıtlanmaya elverişli değilken kişilik haklarına saldırı niteliği taşıyan olgulara dayanan iddiaların desteklenmesi için güvenilir delil sunulması gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Nihat Durmuş ve Durmuş Ofset Gaz. Bas. Yay. Mat. Kül. ve Spor Etk. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/5761, 10/5/2018, § 54; Arifhan Mehmet Kızılyalın, B. No: 2016/9398, 14/9/2021, § 34).

26. Derece mahkemesinin kabulüne göre öncelikle başvurucunun ileri sürdüğü olgusal isnatlar konusunda bir köşe yazarı olarak üzerine düşen ödev ve sorumlulukları yerine getirip getirmediği meselesinin aydınlığa kavuşturulması gerekir. Dolayısıyla somut olayda basının gazetecilik etik ve ilkelerine uygun olarak iyi niyetle topluma doğru ve güvenilir bilgi sağlama ödev ve sorumluluğunu yerine getirip getirmediği değerlendirilmelidir. Bu bağlamda anılan değerlendirme için gazetenin ileri sürdüğü olgusal iddiaların doğruluğu konusunda yeterli araştırmayı yapıp yapmadığı denetlenecektir (benzer değerlendirmeler için bkz. Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019, § 63; Mehmet Doğan Uğurlu ve diğerleri, B. No: 2015/954, 12/9/2018, § 54; Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (2) [GK], B. No: 2016/12313, 26/12/2019, § 51; Arifhan Mehmet Kızılyalın, § 35).

27. Başvurucunun ispat yükümlülüğünü yerine getirirken bir beyanın doğruluğunu kanıtlayan savcı gibi hareket etmesi kendisinden beklenmemektedir. Burada sözü edilen araştırma yükümlülüğü somut gerçeklik anlamında değil yayının yapıldığı andaki olayın ortaya çıkma biçimine uygunluk olarak anlaşılmalıdır. Başvurucunun haber kaynaklarının söz konusu iddialar bakımından makul olarak güvenilir olup olmadığı ile doğru ve güvenilir bilgiler sunmak için iyi niyet çerçevesinde çaba gösterip göstermediğini ortaya koyması yeterlidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Orhan Pala, B. No: 2014/2983,15/2/2017, § 51; Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (2), § 52; Arifhan Mehmet Kızılyalın, § 36).

28. Hukuk yargılamasından farklı olarak ceza yargılamasının amacı maddi gerçeğe ulaşmaktır. Maddi gerçek, gerçekleştiği ileri sürülen olayın delillerle ortaya konulmasıdır. 5237 sayılı Kanun'un 267. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan basın yoluyla iftira suçunun oluştuğunun kabul edilmesi için "işlemediğini bildiği halde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat" edilmesi gerekmektedir. Yargıtay içtihatlarında da (emsal nitelikte Yargıtay kararları için bkz. Arifhan Mehmet Kızılyalın, §§ 16, 17) vurgulandığı üzere öncelikli olarak iftira suçunun oluşabilmesi için kendisine hukuka aykırı fiili isnat edilen kişinin bu eylemi işlemediğinin bilinmesi ve kendisine hukuka aykırı fiil isnat edilen kişi hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak amacıyla hareket edilmesi gerekir. Bu itibarla suçun basın ve yayın yolu ile gerçekleştirilmesi bakımından failin hakkında asılsız suç isnadında bulunulan mağdurun masum olduğunu ya da isnat edilen fiilin asılsızlığını kesin olarak bilmesi arandığından bu suç özel kastla işlenebilir. Zanna ve tahmine dayalı isnatlarda dahi iftira suçu oluşmamaktadır. Zira şüphe üzerine şikâyet etmek vatandaşın hakkı olduğundan iftira suçunun oluşması için mağdurun suçsuz olduğunu bile bile isnatta bulunduğunu sübuta

vardıran kesin delillerin mevcudiyeti gerekir (Arifhan Mehmet Kızılyalın, § 40). Kaldı ki başvurucu da iftira suçuna vücut verdiği kabul edilen söz konusu ifadelerinin pek çok resmî belgede yer aldığını ifade etmiş, savunmalarında derece mahkemesinin ilgili kurumlardan bu belgeleri getirterek olguların gerçekliğini ortaya çıkarmasını talep etmiştir. Ancak derece mahkemesi, söz konusu yazıda geçen isnatların bir temelinin bulunup bulunmadığını ortaya koyacak yeterli bir araştırma yapmamış, başvurucunun, olgusal isnatlarını ispat etmek için dayandığı çoğu resmî belgeler -maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında yaşamsal olduğu hâlde- toplanmamıştır.

29. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru incelemesinde bireylerin anayasal hakları ihlal edilmediği sürece derece mahkemelerinin dava konusu olguları değerlendirmesine ve hukuku yorumlamasına müdahalede bulunmaz (Önder Balıkçı, § 47; Haci Boğatekin (2), B. No: 2014/12162, 21/11/2017, § 49; Arifhan Mehmet Kızılyalın, § 45). Anayasa Mahkemesi, temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahalenin gerekçesine odaklanır. Kamu makamlarının temel hak ve özgürlüklere -zorunlu bir ihtiyaca karşılık geldiğini ve orantılı olduğunu- ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koymadan yaptıkları müdahalelerin, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olarak kabul edilebilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla ifade özgürlüğüne gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahaleler Anayasa'nın 26. maddesini ihlal edecektir (Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120).

30. Gerek derece mahkemesinin gerekse de bölge mahkemesinin gerekçeleri dikkatli bir şekilde ele alınmıştır. İlk derece mahkemesi, başvurucunun hangi sözünün hakaret, hangi olgusal isnadının iftira olduğuna dair somut hiçbir değerlendirme yapmamış; bölge mahkemesi de ilk derece mahkemesinin hakaret suçuna yönelik mahkûmiyet hükmünü kaldırıp iftira suçuna yönelik istinaf istemini reddederken yine hiçbir gerekçeye yer vermemiştir. Dahası mahkemeler, milletvekili ve aynı zamanda ana muhalefet partisi genel başkan yardımcısı olan başvurucunun kaleme aldığı bir köşe yazısıyla, iş insanı M.C.'nin davranışlarının cezalandırılmasından ziyade bu davranışların kabul edilemezliğini topluma duyurmayı amaçladığını göz ardı etmişlerdir. Bu bağlamda Mahkemelerce, başvurucunun "işlemediğini bildiği halde" sırf cezalandırılması kastıyla M.C.ye bir suç isnat ettiği de kesin delillere dayalı olarak ve her türlü şüpheden uzak bir biçimde ortaya koyulamamıştır. Sonuç olarak derece mahkemesinin Anayasa Mahkemesinin uygulanmasını öngördüğü ve yukarıda belirtilen değerlendirmelerden (bkz. §§ 26-29) hiçbirisini yapmadığı anlaşılmıştır.

31. Uyuşmazlığın esasının derece mahkemelerince incelenmemiş olduğu bir konuda Anayasa Mahkemesi tarafından hakkın maddi boyutu bakımından inceleme yapılması bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi gereğince mümkün bulunmamaktadır (Semra Yelseli, B. No: 2015/6006, 12/12/2018, § 21). Dolayısıyla bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi gereği söz konusu ifadeler Anayasa mahkemesince ortaya konan kriterleri karşılayan bir inceleme ile daha önce derece mahkemelerince incelenmediği için şu halde Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi mümkün değildir.

32. Öte yandan, müştekinin şeref ve itibar haklarının ihlal edildiğinin ortaya konulması halinde, bu hakları korumak adına tekzip metni yayımlatma, tazminat yoluna başvurma gibi telafi edici yöntemleri kullanma hakkının bulunduğu da göz önüne alınmalıdır. Aynı zamanda köşe yazarlığı yapan bir siyasinin, kamuoyu gündeminde önemli ölçüde yer tutan kişileri takip etmesi onun hakkında kamuoyunu bilgilendirmeye hatta yönlendirmeye

çalışması demokratik bir toplumda kaçınılmazdır. Rahatsız edici de olsa tanınmış kişilere ilişkin yapılan bilgilendirme ve eleştirilerin cezalandırılması caydırıcı etki doğurarak toplumdaki ve kamuoyundaki farklı seslerin susturulmasına yol açabilir. Cezalandırılma korkusu, çoğulcu toplumun sürdürülebilmesine engel olabilir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 79; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 50; Arifhan Mehmet Kızılyalın, § 44). Bu hâliyle başvurucunun hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmesi, bilgilendirme ve eleştiri ortamına zarar verebilir.

33. Yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında değerlendirmelerinde Anayasa Mahkemesinin kabul ettiği standartları uygulamayan derece ve bölge adliye mahkemesi kararıyla başvurucunun hapis cezası ile cezalandırılmasının zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyduğunun kabul edilmesi mümkün olmamıştır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmayan müdahalenin Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

35. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

36. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Anayasa'nın 83. maddesine göre milletvekillerinin sahip olduğu dokunulmazlık statüsü, yasama dönemi ile sınırlı olup yasama dönemi sona erdiğinde kendiliğinden kaybedilmektedir. Bu durumda başvurucunun yasama dokunulmazlığı, 27. yasama döneminin bitmesiyle sona ermiştir. Başvurucunun 28. dönem milletvekili olmadığı da dikkate alındığında yeniden yapılacak yargılamada durma kararı verilmesini gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

37. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarının ortadan kaldırılması için seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile ifade özgürlüğünün birlikte ihlal edilmiş olması dikkate alınarak başvurucuya 39.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2016/253, K.2018/229) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net39.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET KURTGÖZ (2)

B. No: 2019/15817 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/15817

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET KURTGÖZ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/15817)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Ahmet KURTGÖZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; şüphelinin elleri kelepçeli şekilde halka teşhir edilip kamera kaydına alınması, şüphelinin gözaltında maruz kaldığı eylemler ve bu eylemler hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan yasağın, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, müdafi yardımından yararlandırılmama ve müdafinin soruşturma evrakına erişmesine izin verilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği iddiasıyla hakkında yürütülen bir ceza soruşturması kapsamında 23/9/2016-4/10/2016 tarihleri arasında gözaltında tutulmuştur. Başvurucu hakkında düzenlenen 4/10/2016 tarihli adli raporun "muayene edilenin tıbbi öz geçmişi" bölümünde sarı ve yeşil renkli, eski ekimozdan bahsedilmiştir (Rapor okunaklı olmadığı için ekimozun bulunduğu yer anlaşılamamıştır.). Sözü edilen rapora göre muayene sırasında muayene odasında sadece doktor ile başvurucu bulunmaktadır ve başvurucu ekimozun nasıl oluştuğunu hatırlamamaktadır. Önceki adli raporlarda herhangi bir yara izi tarif edilmemiştir.

3. Başvurucu 4/10/2016 tarihinde kardeşi A.K. ve M.B. isimli şüpheli ile birlikte tutuklanma talebiyle sulh ceza hâkimliğine sevk edilmiştir. Yapılan sorgusunda başvurucu,gözaltındayken fiziksel ve ruhsal şiddete maruz kaldığını öne sürmüştür. İddiasına göre ayakta bekletilmiş, soğuk su ile yıkanmış ve darbedilmiştir. Başvurucu hakkında düzenlenen son adli raporda belirtilen yara izi başvurucunun maruz kaldığı şiddet sebebiyle oluşmuştur. Başvurucu, kötü muamelede bulunan kişileri görememiştir zira başı hep öne bakar vaziyettedir. Sözünü ettiği kişilerin kendi aralarında birbirlerine nasıl hitap ettiklerini de hatırlamamaktadır. Kendisine fiziksel şiddet uygulayan sadece bir kişidir. Başvurucunun kardeşi A.K. da sorgusunda gözaltında bulunduğu sırada başvurucunun beş altı kez yürüyerek gittiği yerden iki kişinin kollarında geldiğini ve terör örgütü aleyhine bağırmaya zorlandığını iddia etmiştir. Anılan iddialar üzerine sulh ceza hâkimliği aynı gün işkence suçu yönünden savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur.

4. Başvurucu 10/10/2016 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları İnceleme Komisyonuna (İnceleme Komisyonu) bir dilekçe yazmış ve gözaltında tutulduğu süre içinde yaşadığını iddia ettiği kötü muameleleri anlatarak kamera kayıtlarının incelenmesini, süreçte görev alan görevliler ile gözaltında tutulan kişilerin ifadelerinin alınmasını istemiştir. Ceza infaz kurumu dilekçeyi aynı gün İnceleme Komisyonuna gönderilmek üzere savcılığa göndermiştir. Başvurucunun talebi üzerine İnceleme Komisyonu, kendilerine 10/10/2016 tarihli dilekçenin gelmediği yönünde başvurucuyu bilgilendirmiştir.

5. Başvurucu 4/11/2016 tarihinde, gözaltında tutulurken maruz kaldığını iddia ettiği kötü muameleler nedeniyle savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. İddiasına göreyapıldığını öne sürdüğü mülakatta kendisine sorulan kişileri tanımadığını söylediği için Gaziantep Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü (TEM Şube) binasında tutulduğu sürede küfre maruz kalmış, tehdit edilmiş, dövülmüş, üzerinde elbise olduğu hâlde yıkanmış ve uzun süre belirli bir şekilde ayakta bekletilmiştir. Ayrıca terör örgütü aleyhine bağırmaya ve bazı fiziksel hareketlerde bulunmaya zorlanmış, zaman zaman da yemek ve sudan mahrum bırakılmıştır. Y. isimli müdür bir gün başvurucuya eşinin de oraya geleceğini, bir başka gün ise eşinin yurt dışına gittiğini söylemiştir. 4/10/2016 tarihinden önceki adli muayeneler sırasında başvurucu, korkusundan maruz kaldığı muameleleri doktorlara anlatmamıştır. Başvurucunun iddialarına bakılırsa kendisine kötü muamelede bulunanlar Y. isimli müdür ile diğerlerinin “asker abi” diye seslendikleri kişidir.

6. Başvurucunun suç duyurusu üzerine savcılık konuyla ilgili bir ceza soruşturması başlatıp TEM Şubeden gerekli tahkikatın yapılmasını istemiştir. TEM Şube tarafından gönderilen belgelere göre nezarethane ve ifade alma odalarındaki kameralar ancak 28 gün süreyle kayıt yaptığı için başvurucunun gözaltında tutulduğu döneme ait kamera görüntüleri mevcut değildir. Anlaşmalı yemek şirketinden gelen yemekler günde üç öğün şeklinde başvurucuya verilmiştir. Başvurucuya kötü muamelede bulunulmamıştır ve başvurucu 4/10/2016 tarihinde müdafii ile görüştürülmüştür. Savcılıkça yürütülen soruşturma sonunda, başvurucunun kendisine işkence edilip küfredildiğine ilişkin olarak soyut iddiası dışında delil bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Başvurucu, savcılıkça verilen karara itiraz etmiş; itiraz dilekçesine başka belgeler yanında kendisiyle aynı dönemde TEM Şubede gözaltında tutulan ve tutuklanmalarının ardından kendisiyle aynı koğuşa yerleştirilen A.Ü., S.T., M.T. ve S.K. isimli şüphelilerin gözaltında iken maruz kaldıklarını iddia ettikleri kötü muameleler nedeniyle 8/11/2016-22/9/2017 tarihleri arasında yaptıkları suç duyurularına ilişkin dilekçeler ile yine kendisi ile aynı dönemde gözaltında tutulan B.A. isimli kişinin maruz kaldığını öne sürdüğü kötü

muameleler nedeniyle çeşitli adli ve idari makamlara yazdığı dilekçeleri eklemiştir. B.A. dışındaki şüpheliler dilekçelerinde başvurucunun iddialarının bir kısmını doğrulamaktadır ve bütün şüpheliler aynı terör örgütüne üye olmakla suçlanmaktadır. Başvurucunun anılan itirazı sulh ceza hâkimliğince reddedilmiş, karar başvurucuya 11/1/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

7. Savcılık, sulh ceza hâkimliğince yapılan suç duyurusunu (bkz. § 3) 21/11/2016 tarihinde kayda almış vekonuyla ilgili belgeler ile kamera görüntülerini temin etmek için TEM Şube ile yazışmıştır. TEM Şube, başvurucunun suç duyurusu nedeniyle yürütülen soruşturma kapsamında verdiği bilgilerinin aynısını (bkz. § 6) göndermiştir. Başvurucunun suç duyurusu üzerine başlatılan soruşturma sonunda verilen kararın -bu kararda başvurucunun 4/11/2016 tarihli suç duyurusunda dile getirdiği iddialar ayrıntılı olarak yer almaktadır- bir örneğini soruşturma dosyasına alan savcılık, başvurucunun kendisine işkence edilip küfredildiğine ilişkin olarak soyut iddiası dışında delil bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucunun anılan karara yönelik 18/1/2018 tarihli itirazı sulh ceza hâkimliğince 11/10/2018 tarihinde reddedilmiştir. Bu karar başvurucuya 2019 yılı Nisan ayında tebliğ edilmiştir (Tebliğ belgesindeki tarih okunaklı olmadığından tebliğ günü kesin olarak saptanamamıştır.).

8. Başvurucu, infaz hâkimliğinden kendisine sağlık dosyasının fotokopisinin verilmesi yönünde talepte bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği talep edilmesi hâlinde dosyanın ivedilikle ilgili makama gönderileceğini de belirterek başvurucunun talebini reddetmiştir. Bu karara yapılan itiraz ağır ceza mahkemesince yerinde görülmemiştir.

9. Ağır ceza mahkemesi, isnat edilen suçlama sebebiyle başvurucuyu süreli hapis cezasına mahkûm edip başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Başvurucubu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bölge adliye mahkemesinin ilgili ceza dairesi başvurucunun istinaf isteminin esastan reddine ve tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Başvurucunun tutukluluk hâlinin devam ettirilmesine ilişkin itirazı 15/8/2018 tarihinde reddedilmiş ve bu karar başvurucuya 6/9/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu temyiz kanun yoluna başvursa da istinaf başvurusunun esastan reddine ilişkin karar Yargıtayca onanmıştır.

10. Başvurucu 2019 yılında 20/10/2016-4/2/2019 tarihleri arasında gördüğü tedavilerle ilgili evrakın dosyasına eklenmesi için sulh ceza hâkimliğine dilekçe yazmıştır. Bu talep savcılıkça reddedilmiştir.

11. Başvurucu 26/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Komisyonca adli yardım talebinin kabulü ile başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. İNCELEME VE GEREKÇE

A. Anayasa’nın 17. Maddesinin Üçüncü Fıkrasında Güvence Altına Alınan Yasağın İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu; aleyhine delil olmamasına rağmen suçunu itiraf etmesi için gözaltında tutulduğu süre içinde hakarete uğramasından, uzun süre ceza infaz kurumunda kalacağı, eşinin de nezarethaneye getirileceği, eşinin kendisini terk edeceği, çocuklarının devlet korumasına alınacağı, uyuşturucu ile fuhşa bulaşacakları da dâhil olmak üzere belirli hususlarla tehdit edilmesinden, dövülmesinden, üzerinde elbise olduğu hâlde

yıkanmasından ve uzun süre belirli bir şekilde ayakta bekletilmesinden yakınmıştır. Ayrıca terör örgütü aleyhine bağırmaya ve bazı fiziksel hareketlerde bulunmaya zorlanmasından, bir süre yemek ve sudan mahrum bırakılmasından, elleri kelepçeli şekilde halka teşhir edilip kamera kaydına alınmasından, maruz kaldığını iddia ettiği muameleler hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesinden, soruşturmada verilen nihai kararın kendisine geç tebliğ edilmesinden ve İnceleme Komisyonuna gönderdiği dilekçenin muhatabına iletilmemesinden şikâyet etmiştir. Bakanlık görüşünde; ekimozların ne şekilde oluştuğunu gösterebilecek nesnel bir delil unsuru bulunmadığı, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda başvurucu hakkında düzenlenen tüm adli raporların bütünsel şekilde ele alındığı, usul yükümlüğüne ait gerekliklerin özenle yerine getirildiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında ihlal iddialarını yinelemiştir.

14. Başvurucunun İnceleme Komisyonuna gönderdiği dilekçede yer alan talebin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında yasaklanan muamelelerin soruşturulmasına yönelik olduğu görülmektedir(bkz. § 4). Bu nedenle diğer iddiaların dile getirilme şekli de dikkate alınarak bütün ihlal iddiaları anılan yasak kapsamında incelenmiştir.

15. Başvurucunun gözaltında maruz kaldığını ileri sürdüğü muamelelerle ilgili iki farklı soruşturma yürütülse de başvurucu 4/11/2016 tarihinde yaptığı suç duyurusu nedeniyle yürütülen soruşturma kapsamında verilen nihai karardan sonra süresi içinde bireysel başvuru yapmamıştır (bkz. §§ 5, 6). Bu nedenle ihlal iddiaları yalnızca sulh ceza hâkimliğinin 4/10/2016 tarihli suç duyurusu üzerine yürütülen soruşturma kapsamında değerlendirilmiştir.

16. Başvurucu, elleri kelepçeli şekilde halka teşhir edilip kamera kaydına alınmasından şikâyet etmiştir ancak bu iddiasını başvuruya konu ceza soruşturmasında dile getirmemiştir. Oysa bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için başvurucuların bireysel başvuruya konu şikâyetlerini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

17. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun elleri kelepçeli şekilde halka teşhir edilip kamera kaydına alınması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan yasağın ihlal edildiğine ilişkin iddianın diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmelidir. Bununla birlikte açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurucunun anılan yasak kapsamındaki diğer iddialarının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Kişilerin kendi tutumunun zorunlu kıldığı hâller dışında güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerince kişilere fiziksel güç kullanılması kötü muamele yasağını ihlal etmektedir (Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 52). Kişi gözaltı gibi bireylerin devletin kontrolü altında bulunduğu bir sırada yaralanmış ise bu olaya ilişkin tatmin edici ve inandırıcı bir açıklama getirme yükümlülüğü yetkili makamların üzerindedir zira bu tür olaylarda gerçekleşme koşullarına ilişkin bilgiler çoğunlukla yetkili makamların erişimindedir (bkz. S.D. B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89, 91; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 95).

19. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eder biçimde fiziksel ve ruhsal bir saldırıya uğranıldığına dair savunulabilir bir iddia varsa bu iddia hakkında etkili bir

soruşturma yürütülmelidir. Yaralama olayınıngüç kullanmaya yetkili bir kamu görevlisinin kasıtlı bir eylemi sonucu meydana geldiğinin ileri sürüldüğü hâllerde ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalı, soruşturma olaya karışmış olanlardan bağımsız kişilerceyürütülmeli, soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün deliller toplanmalı, soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine ve mağdurun erişimine açık tutulmalı, soruşturma sonunda çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanılmamalı (nesnel ve tarafsız analiz) ve soruşturma makamınca, kullanılan gücün ilgilinin davranışı nedeniyle mutlak surette gerekli olan bir güç kullanımına karşılık gelip gelmediği ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir. Ayrıca soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir (sözü edilen ilkelerin yer aldığı örnek kararlar için Ferit Kurt ve diğerleri, B. No: 2018/9957, 8/6/2021, §§ 75-78; İsmail Adak, B. No: 2018/19964, 20/10/2021, §§ 37-41).

20. Somut olayda başvurucu 23/9/2019-4/10/2016 tarihleri arasında gözaltında tutulmuştur. Daha önceki adli raporlarda herhangi bir yara tarif edilmese de başvurucu hakkında düzenlenen 4/10/2016 tarihli adli raporda sarı ve yeşil renkli, eski bir ekimozdan bahsedilmiştir (bkz. § 2). Söz konusu raporun düzenlendiği vakitte başvurucu hâlâ gözaltındadır. Başvurucu aynı tarihte yapılan sorgusunda ekimozun gözaltında maruz kaldığı şiddetin sonucu olduğunu iddia etmiştir(bkz. § 3). Anılan iddia nedeniyle yapılan suç duyurusu üzerine yürütülen soruşturma, tespit edilen ekimozun devlet görevlilerine atfı mümkün olmayan bir sebeple oluştuğunu ortaya koyamamıştır. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında yasaklanan muamelelerle ilgili değerlendirmelerine göre nasıl oluştuğu soruşturma makamınca ortaya konulamayan bir yaralanmaya sebep olan muamele, insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir muamele olarak kabul edilebilir (Bahsi geçen muamelelerle ilgili ayrıntılı açıklamalar için birçok karar arasından bkz. Osman Gökalp, B. No: 2019/7312, 3/2/2022, §§ 32-35). Bu durumda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutu ihlal edilmiştir.

21. Başvuruya konu soruşturmadaki delil durumu dikkate alınarak işbu başvurunun konusunu teşkil eden diğer kötü muamele eylemleriyönünden Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan yasağın maddi boyutu kapsamında inceleme yapılması mümkün görülmemiştir.

22. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan yasağın usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddiaya gelince başvurucu hakkında düzenlenen 4/10/2016 tarihli adli rapora ve başvurucunun sorgudaki beyanı nedeniyle sulh ceza hâkimliğince yapılan 4/10/2016 tarihli suç duyurusu rağmen savcılık, konuyla ilgili soruşturmayı ilk kez başvurucunun 4/11/2016 tarihli suç duyurusu sonrasında başlatmış; sulh ceza hâkimliğince yapılan suç duyurusunu da ancak 21/11/2016 tarihinde soruşturma defterine kaydetmiştir (bkz. § 7). Hâlbuki bir kişinin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eder biçimde fiziksel ve ruhsal bir saldırıya uğradığını gösteren yeterli, kesin belirtiler olduğunda soruşturma makamları resen soruşturma başlatmalıdır (birçok karar arasından bkz. S.D. § 112).

23. Soruşturma işlemlerinin geç başlatılması, saklama süresinin 28 gün olması nedeniyle TEM Şubede bulunan kameralara ait kayıtların elde edilememesine neden olmuştur. Kamera görüntülerinin başvurucunun iddialarının doğruluğunu ortaya çıkarmadaki önemi tartışılamaz.

24. Savcılık, ekimoz tespitine yer veren adli rapora ve sulh ceza hâkimliğince başvurucu ile

birlikte sorgulanan A.K.nın başvurucuyla ilgili beyanlarına rağmen sözü edilen ekimozun nasıl meydana geldiğine ve bu ekimozdan devlet görevlilerinin sorumlu olup olmadığına ilişkin hiçbir araştırma yapmamıştır. Bu nedenle başvuruya konu soruşturmada, maruz kaldığını iddia ettiği muamelelerle ilgili olarak başvurucunun ayrıntılı beyanına başvurulmamış; A.K.nın ifadesi alınmamış, başvurucu ile aynı zaman diliminde TEM Şubede gözaltında tutulan diğer kişilerin, nezarethane görevlilerinin ve başvurucuyla mülakat yapan görevlilerin tespiti ile beyanlarının alınması için gerekli adımlar atılmamıştır. Savcılık ayrıca başvurucunun 4/11/2016 tarihli suç duyurusu üzerine başlatılan soruşturma sonunda verilen kararın bir örneğini soruşturma dosyasına alması nedeniyle haberdar olduğu Y. isimli müdürün ifadesini almamıştır. Bu nedenle olayın aydınlatılıp sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek deliller toplanmamıştır.

25. Savcılıkça TEM Şube tarafından verilen bilgilerle yetinilerek soruşturma sonuçlandırılmıştır. Başvurucunun TEM Şubede gözaltında tutulduğu dikkate alındığında savcılığın bu tutumu,bağımsız soruşturma ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

26. Savcılık, başvurucuya işkence edilip küfredildiğine ilişkin başvurucunun soyut iddiası dışında delil bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir ancak 4/11/2016 tarihli adli rapor başvurucunun fiziksel şiddete uğradığına yönelik iddialarını desteklemektedir. Bu bakımdan soruşturma dosyasında mevcut delillerin nesnel ve tarafsız bir analizinin yapıldığını da söylemek güçtür.

27. Anılan tespitler, gerek yaralama gerek kabul edilebilir bulunan diğer kötü muamele iddiaları yönünden insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılması için yeterlidir.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

29. Başvurucu, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmamasından şikâyet etmiştir.

30. Gözaltı tedbirinin hukuki olmadığına ilişkin iddia Neslihan Aksakal (B.No: 2016/42456, §§ 34-38). kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle,tutuklama tedbirinin hukuki olmadığı iddiasının ise Mehmet Emin Kılıç (B. No: 2013/5267, 7/3/2014, §§ 27, 28) kararı doğrultusunda süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

31. Başvurucu, gözaltında iken on gün boyunca müdafi yardımından yararlandırılmamasından ve müdafiinin soruşturma evrakına erişmesine izin verilmemesinden yakınarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

32. Bireysel başvurunun ikincil niteliğinin bir sonucu olarak olağan kanun yollarında ileri sürülmeyen iddialar bireysel başvuru konusu edilemez (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 20). Başvurucu ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü iddiayı temyiz başvurusunda dile getirmediği için kanun yollarını usulüne uygun tüketmemiştir.

33. Açıklanan gerekçelerle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi

nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Diğer İhlal İddiaları

34. Başvurucu; tedavi, tanı ve rapor taleplerinin mahkemelerce dikkate alınmamasından şikâyet etmiş ve bu şikâyetini fotokopi talebi nedeniyle verilen kararlar (bkz. § 8) ile gördüğü tedavilere dair evrakın dosyasına eklenmesine ilişkin talebinin reddedilmesine (bkz. § 10) dayandırmıştır.

35. Başvurucunun tutulduğu ceza infaz kurumunda sağlık hizmetlerine erişemediğine yönelik bir şikâyetinin olmadığı, şikâyete dayanak belgelerin de buna ilişkin olmadığı görülmüştür. Bu durumda başvurucunun bu konuyla ilgili temel şikâyeti Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında yasaklanan fiil ve muamelelere maruz kaldığına ve buna ilişkin şikâyeti hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmediğine ilişkindir ve bu şikâyet zaten incelenmiştir (bkz. §§ 13-27). Bu nedenle başvurucunun diğer ihlal iddialarıyla ilgili inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

36. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden soruşturma yargılama yapılması yanında 20.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

37. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturmamakamınca yapılması gereken iş, yenidensoruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

38. Ayrıca başvurucuya manevi zararları karşılığında net 112.500 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucunun elleri kelepçeli şekilde halka teşhir edilip kamera kaydına alınması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan yasağın ihlal edildiğine ilişkin iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Gözaltı tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

6. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağına ilişkin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Mersin Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2016/51008) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 112.500 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET BURAK DEVECİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/17051 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17051

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET BURAK DEVECİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17051)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucular : 1. Ahmet Burak DEVECİ

2. Nariye DEVECİ

3. Nusret DEVECİ

Başvurucular Vekili : Av. Cihangir DOĞAN

4. Mehmet NEBİOĞLU

Vekili : Av. Salim YÜCE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; tapu iptal ve tescil davasına konu taşınmaz üzerinde ihtiyati tedbirin uzun süre devam etmesi nedeniyle mülkiyet hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. 2019/17166 başvuru numaralı dosya 2019/17051 başvuru numaralı dosya ile birleştirilmiştir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

2. Başvurucular, nihai hükmü 29/4/2019 tarihinde öğrendikten sonra 15/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm

tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucu Mehmet Nebioğlu Yönünden Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ([GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018), İhsan Metin (B. No: 2015/7044, 23/1/2019) ve Şeyhmus Terece ([GK], B. No: 2017/26532, 23/7/2020) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin uygulanmasının ölçülü olabilmesi için kapsamı ve süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerektiği ve tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesinin, mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanılmasının belirsiz olacak şekilde ötelenmesi suretiyle mülk sahibine orantısız bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda, tedbirin 7 yıl 8 ay 23 gün sürdüğü anlaşıldığından anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurucu Mehmet Nebioğlu yönünden Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Tüm Başvurucular Yönünden Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucular; ihlalin tespiti ile makul sürede yargılanma hakkı yönünden ayrı ayrı 50.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılan tedbirin uzun sürmesine ilişkin olarak tedbir sürecinde mülkiyet hakkının gerektirdiği ivediliğin ve özenin gösterilmesi bakımından yargısal makamların sorumluluğu olduğuna dikkati çekmektedir (benzer değerlendirme için bkz. Hamit Alihansoy ve diğerleri, B. No: 2017/35581, 29/9/2020, § 66). Buna göre başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Başvurucu Mehmet Nebioğlu mülkiyet hakkı yönünden tazminat talebinde bulunduğundan olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için

başvurucuya manevi zararları karşılığında net 42.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucu Mehmet Nebioğlu yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Tüm başvurucular yönünden makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu Mehmet Nebioğlu'na mülkiyet hakkının ihlali yönünden 42.000 TL net manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 1. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucu Mehmet Nebioğlu'na ÖDENMESİNE,

2. Diğer başvurucular yönünden yargılama giderlerinin üzerilerinde BIRAKILMASINA,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 6. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2012/496) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NİHAT KİPER

B. No: 2019/19273 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/19273

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİHAT KİPER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/19273)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Nihat KİPER

Vekili : Av. Mahmut VEFA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi (Belediye) bünyesinde hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel bir şirkette (işveren) taşeron işçi olarak çalışmaktadır. Belediye tarafından başvurucunun terör örgütü ile irtibat veya iltisak içinde olduğu yönünde Belediyeye bildirimde bulunulmuştur. İşveren, güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle 23/10/2017 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 13/11/2017 tarihinde

Diyarbakır 6. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 2/7/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda işverenin iş sözleşmesini başvurucu hakkında terör örgütü ile irtibatlı ya da iltisaklı olabileceği hususunda şüphenin bulunduğu gerekçesiyle 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 4. maddesi kapsamında gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Kararda başvurucunun adli sicil ve arşiv kaydında yer alan Diyarbakır 1 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin gerekçeli kararının dosyaya getirtildiği vurgulanmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda işverenin terör örgütü ile irtibatı ve iltisakı tespit edilen başvurucudan şüphe duymasının makul olduğu ve başvurucuyu çalıştırmasının işverenden beklenemeyeceği ifade edilmiştir.

5. Başvurucu; söz konusu karara karşı sunduğu istinaf dilekçesinde, terör örgütüyle irtibatının bulunmadığını, Mahkemece araştırma yapılmadan karar verildiğini, 667 sayılı KHK'nın kendisi açısından uygulanamayacağını, fesih sırasında savunmasının alınmadığını ileri sürmüş ve mahkeme kararının kaldırılması gerektiğini ifade etmiştir. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi (İstinaf Mahkemesi) 29/3/2019 tarihinde ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka uygun bulunduğunu belirterek istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; 667 sayılı KHK hükümlerine, mahkeme içtihatlarına değinildikten sonra dosya kapsamında başvurucu hakkında terör örgütü üyesi olmak suçundan mahkûmiyetine dair ilamın yer aldığı ifade edilmiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 10/5/2019 tarihinde öğrendikten sonra 30/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; hayatı boyunca bir daha çalışılamayacak şekilde kamu görevinden çıkarıldığını, bu yaptırım nedeniyle itibarı ve aile bireylerinin saygınlığının zedelendiğini bu nedenle özel hayata saygı hakkı ile çalışma hakkının ihlal edildiğini, iddiaları dinlenilmeden ve savunması alınmadan karar verildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu idari bir kurulca karar verilmesi nedeniyle masumiyet ilkesinin, yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce gerekçesiz karar verilmesi ve somut bir inceleme yapılmaması nedeniyle etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

9. Bakanlık görüşünde; süreçte verilen kararlara, konuyla alakalı içtihada ve yargılamaların tarafı olan işveren tarafından sunulan görüş ile ilgili belgelere yer verilmiştir. Ayrıca başvuruya konu olan kararın OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında; kişilerin mesleki hayatları ile özel yaşamları arasında sıkı bir ilişki bulunduğunu, 667 sayılı KHK kapsamında gerçekleştirilen işlemin hukuka aykırı olduğunu vurgulayarak Bakanlığın cevaplarının reddine karar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

10. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı

yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

13. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

14. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır.

15. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

16. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

17. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yönde Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

18. Öte yandan 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten

beklenen yükümlülüklerin OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmaması halinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında da söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

19. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması; kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

20. Somut olaydaki feshin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen PKK terör örgütü ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkinin ortadan kalkmasıdır. Yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce başvurucu hakkında 1997 yılında verildiği anlaşılan ve dosyaya getirtildiği belirtilen mahkûmiyet hükmünün kararın esasına etkili delil olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.

21. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesinin nedeni terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olması olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce 1997 yılında verilen bir mahkûmiyet kararının, başvurucunun terör örgütüyle irtibatlandırılmasına ne şekilde delil teşkil edebileceği tartışılmamıştır. Mahkemece anılan mahkûmiyet hükmünün hangi suçtan olduğu dahi belirtilmemiş, İstinaf Mahkemesince ise başvurucu hakkında terör örgütüne üye olmak suçundan mahkûmiyet kararı bulunduğu ifade edilmekle yetinilmiştir. Mahkemelerce anılan mahkûmiyet hükmüne konu olay ve olguların neler olduğuna, anılan kararın başvurucunun iş akdinin feshine nasıl etki ettiğine, belirtilen mahkûmiyet hükmünün kesinleşip kesinleşmediğine dair bir gerekçeye yer verilmemiştir.

22. Bu itibarla öngörülen güvencelere uygun şekilde gerçekleştirilmeyen müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüyü koruduğu söylenemeyecektir.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15.

maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan GK, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) GK, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 6. İş Mahkemesine (E.2017/2059, K. 2018/902) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesine (E.2019/519, K.2019/768) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ATAMAN (2)

B. No: 2019/21723 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/21723

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ATAMAN BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/21723)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Ahmet ATAMAN

Vekili : Av. Mahmut KAÇAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, gözaltına alınma sürecinde yaşanan olaylar nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda ilgili olaylar özetleaşağıda aktarıldığı gibidir. Başvurucu; Erciş Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından yürütülen soruşturma kapsamında, 17/11/2016 tarihinde, bir terör saldırısına karıştığı tespit edilen otomobili kullanırken yakalanmış ve gözaltına alınarak ilgili emniyet birimine götürülmüştür. Birden fazla kişiyi kapsayan soruşturmada arama kararı alınması üzerine başvurucuyu da yanlarına alarak başvurucunun ikametine intikal eden kolluk görevlileri, ikamette bulunduğu anlaşılan ve patlayıcı madde kullanan terör örgütü mensupları ile çatışmıştır (Başvurucu bu aşamada evde terör örgütü mensuplarının bulunmadığını kolluk kuvvetlerinin sadece eşinin bulunduğu eve ateşli silahla saldırdığını ileri sürmektedir ancak UYAP kayıtlarından erişilen bilgi ve belgelere göre başvurucu, PKK terör örgütüne üyelik başta olmak üzere başkaca suçlardan yargılandığı ceza yargılaması sürecinde ikamette teröristlerle kolluk kuvvetleri

arasında çatışma yaşandığı yönünde çelişkili beyanlarda bulunmuş; olay nedeniyle yakalanan terör şüphelisi kişiler de operasyon sırasında evde başka terör örgütü mensuplarının bulunduğu yönünde ifade vermiştir. Ayrıca Olay Tutanağı'nda çatışma yaşandığının kayıt altına alındığı, evin içinde yapılan kriminal incelemede çatışma yaşandığına dair izlerin, evden zorla çıkdığına dair emarelerin bulunduğu, çok sayıda ateşli silah ve parçasının, teçhizatın tespit edildiği görülmektedir.). Söz konusu çatışma sonunda başvurucunun evi kullanılamaz hâle gelmiş ve eşi H.A. yanarak hayatını kaybetmiştir. Başvurucunun, eşinin ölümüne ilişkin olarak yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasıyla ayrıca bir bireysel başvuruda bulunduğu görülmüştür. Söz konusu başvuruda, yaşam hakkının sağladığı güvencelerin gerektirdiği derinlik ve özende bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmiştir (Ahmet Ataman, B. No: 2019/7441, 13/9/2022).

3. 18/11/2016 tarihli ifadesinde terör örgüt mensupları ile ilişkisini, eylem sürecini, ikametinde yapılan operasyonu aktaran, beyanında eşinin ölümünden terör örgütünü sorumlu tutan başvurucu; devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçu başta olmak üzere çeşitli suçlardan mahkûm edilmiş olup hâlihazırda ceza infaz kurumunda bulunmaktadır. Başvurucu hakkında gözaltına alındığı süreçte düzenlenen Erciş Devlet Hastanesinin 18/11/2016 tarihli genel adli muayene raporunda "Frontal bölgede 4 cmlik insizyon, sütürize edildi, perietal bölgede 2 cmlik insizyon (1 sütür) sağ oksiller bölgede yabancı cisim 3x3 cmlik insizyon (yabancı cisim çıkartıldı) pansuman yapıldı, sağ inguinal bölgede 5 cmlik eski insizyon skarı ... Darp cebir izine rastlandı..." tespitleri bulunmaktadır. Başvurucu hakkında aynı hastanece düzenlenen 19/11/2016 tarihli (saat 15.32) adli raporda "... Kafa ön kısmında kesi, sağ omuz altında kesi,... Darp cebir izine rastlandı..." tespitleri, Bulanık Devlet Hastanesince düzenlenen 19/11/2016 tarihli (saat 17.02) adli raporda "...sağ omuz altında kesi, kafa ön kısmında kesi mevcut. Sol göz altında ekimoz mevcut, alın bölgesinde şişlik mevcut. Sağ kaşta sıyrık mevcut. Sol bacakta diz altında lateral tarafta ekimoz mevcut. Burun sağ tarafında sıyrık mevcut..." tespitleri yer almaktadır. Bulanık Devlet Hastanesinin 21/11/2016 tarihli (saat 12.27 ve saat 15.55) adli raporlarında bir önceki raporda yer alan tespitlere yer verilmiştir. Bulanık Devlet Hastanesinin 25/11/2016 tarihli (saat 09.48 ve saat 13.25) adli raporlarında kafada ve koltuk atında sütür izlerinin olduğu, sol diz altında yaygın ekimoz olduğu tespitleri bulunmaktadır. Başvurucunun ateşli silahla yaralandığına dair herhangi bir adli rapora rastlanmamış, bu yönde başvurucu da herhangi bir belge sunmamıştır.

4. Başvurucunun, eşinin ölümüne ilişkin olarak yürütülen soruşturma sürecinde kendisine de fiziksel şiddet uygulandığı yönünde iddiaları olduğu ancak bu soruşturma süreci sonunda eşinin ölümüne dair verilen 10/3/2017 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda ve bu karara yönelik itirazın değerlendirilmesine ilişkin 5/2/2019 tarihli hükümde başvurucuya yönelik şiddete ilişkin iddialar hakkında bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır.

5. Başvurucu 24/10/2017 tarihli dilekçesiyle -daha önce ileri sürmesine rağmen dikkate alınmadığını belirterek- gözaltına alınma sürecinde gerek emniyet biriminde gerekse operasyon için götürüldüğü ikametinin bulunduğu bölgede kendisine insan haysiyeti ile bağdaşmayacak şekilde kötü muamelede bulunulduğunu, tekme ve yumrukla dövüldüğünü, işkence edildiğini, öldürülmek istendiğini hatta silahla vurulduğunu, ifadesinin zorla baskı altında alındığını beyan etmek suretiyle ilgili kolluk görevlilerinden ve kendisini muayene etmek istemediğini ileri sürdüğü doktordan şikâyetçi olmuştur. Soruşturma sürecinde emniyet birimleri, başvurucuyu gözaltına alan ve hastaneye götüren personelin tespit

edilemediğini belirterek yakalama saatinde görevli olan personelin listesini talep üzerine Başsavcılığa sunmuştur.

6. Dört polis memurunun bilgi sahibi sıfatı ile ifadesi alınmıştır. Polis memurları birbiriyle örtüşen ifadelerinde öz olarak başvurucunun ikametinde çıkan olaylar sırasında patlama sonrasında merdivenlerden demir çubukların, tel örgülerin üzerine düştüğünü, akabinde kaçmaya başladığını ve yakalandığını, yaralandığının fark edilmesi üzerine sağlık kurumuna götürüldüğünü ifade etmiştir.

7. Başsavcılık 29/3/2019 tarihinde, daha önce konu hakkında soruşturma yapıldığını, tekrar soruşturma yapılamayacağını belirtilerek kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucunun itirazı Erciş Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedilmiştir. Ret gerekçesinde, "başvurucunun olayın hemen akabinde alınan ifadesinde herhangi bir şekilde şiddet ve yaralama olayından bahsetmediği, çatışma ortamından faydalanmak için başvurucunun kaçtığı ve kolluk kuvvetleri tarafından zor kullanılarak yakalandığı, doktor raporlarında işkence veya kasten yaralama olayına ilişkin olarak herhangi bir hususun tespit edilmediği belirtilerek atılı suçun işlendiğine ilişkin olarak her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı bir delilin bulunmadığı" belirtilmiştir.

8. Başvurucu, itirazın reddine dair kararı 23/5/2019 tarihinde öğrenmesinin ardından 14/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

11. Başvurucu, gözaltına alınma sürecinde gerek emniyet biriminde gerekse operasyon yapılan bölgede kendisinin fiziksel şiddete maruz kaldığını ileri sürmüştür. Konuya ilişkin insan hakları yargısı içtihadını sunan Adalet Bakanlığı başvurunun süresinde yapılmadığını, başvurucunun olayın üzerinden uzun bir süre geçtikten sonra yaptığı şikâyetinde özen yükümlülüğünü yerine getirmediğini, somut süreçte adli makamların tespitinden ve ulaştığı sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığını beyan etmiştir. Başvurucu, karşı beyan dilekçesinde başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

12. Başvuru, insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

13. Başvurucunun kendisine yönelik şiddet iddialarının -daha önce eşinin ölümü nedeniyle yürütülen soruşturmada ileri sürmesine karşın- değerlendirmeye konu edilmediği görülmüştür (bkz. § 4). Her ne kadar Başsavcılık 29/3/2019 tarihli kararında, başvurucuya yönelik şiddet iddialarının önceki dönemde ele alındığını ve yeniden soruşturma yapılamayacağını belirtmiş ise de itiraz makamının söz konusu karara yönelik itirazı, esasa ilişkin değerlendirme yaparak reddetmesi ve önceki soruşturma sürecinde başvurucuya yönelik iddialar için değerlendirme yapılmaması karşısında bireysel başvuru süresinin 29/3/2019 tarihli karara yönelik itirazın reddedildiğinin öğrenilmesiyle işlemeye başladığı, bu hâliyle süre aşımı yönünden başvuruda bir eksiklik bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan, maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle negatif yükümlülük olarak kamu otoritelerinin kişilerin fiziksel ve ruhsal olarak zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirdiği gibi ayrıca pozitif yükümlülük olarak devlete kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Sınırları belli bazı durumlarda, mevzuata uygun olarak ve sadece kaçınılmaz hâllerde aşırı olmaması koşuluyla güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı kabul edilmektedir. Bununla beraber fiziksel güce başvurmak kesinlikle zorunlu hâle gelmedikçe bu neviden fiiller prensip olarak kötü muamele yasağını ihlal edecektir. Devletin 17. madde kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin boyutu çerçevesinde bireyin kötü muameleye ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde yürütülmesi gereken ceza soruşturmasının etkili kabul edilebilmesi için derhâl başlatılması, sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmesi, olayı çevreleyen tüm koşulları aydınlatması, nesnel ve tarafsız analizlere dayanması, olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olması, özenle yürütülmesi ve suç tespit edildiği takdirde eylemle orantılı bir ceza ile sonuçlandırılmış olması gerekir. Kontrol altındaki kişilerin vücutlarında bir yaralanma tespit edilmişse ve kötü muamele iddiaları da varsa yaralanmanın nasıl oluştuğu konusunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğü idari ve yargısal kurumlarıyla devlete aittir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015; Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013).

15. Somut başvurudaki sürece bakıldığında başvurucu hakkında kolluk görevlileri tarafından başvurucunun gözaltında tutulduğu dönemde düzenlenen tıbbi raporlarda (bkz. § 3) başvurucunun vücudunun baş kısmı dâhil muhtelif yerlerinde sıyrık, ekimoz, kesi, şişlik tespit edilmiş ve bu yaralanmalar darp ve cebir izi olarak nitelenmiştir.

16. Söz konusu tıbbi tespitler, soruşturma sürecinde başvurucunun yakalanmasının hemen akabinde alınan ifadesinde darp ve cebir şikâyetinin bulunmaması, ikametinde yapılan operasyon sırasında kaçmaya çalışması nedeniyle kolluk tarafından yeniden zor kullanılarak gözaltına alınması ile açıklanmıştır. Ayrıca soruşturma sürecinde doktor raporlarında işkence ve kasten yaralamaya ilişkin herhangi bir hususunun tespit edilemediği ifade edilmiştir. Başvurucunun polisler tarafından başkaca delil ile desteklenmeyen, kendileri tarafından tutulan Olay Tutanağı'nda dahi yer almayan, doktor raporlarına da yansımayan, operasyon sırasında demir çubukların üzerine düştüğü yönündeki beyanı da Başsavcılık ve itiraz makamının kararında değerlendirmeye konu edilmemiştir.

17. Yakalanmasının ve evine operasyon yapılmasının hemen sonrasında alınan ifadesini baskı ve zor kullanma ile verdiğini iddia eden başvurucunun vücudundaki -göz, alın bölgesi dâhil- darp ve cebir izlerinin polisin gözetiminden kaçarken gerçekleşen yeniden tutma, yakalama eylemi ile açıklanamayacağı izahtan varestedir. Doktor raporu ile de tespit edilen darp ve cebir izlerine açıklık getiren tutanak, belge, tanık beyanı veya başkaca delilin soruşturma dosyasında bulunmadığı açıkça görülmektedir. Soruşturma makamınca da doktor raporunda açıkça ifade edilmesine karşın darp ve cebire, yaralanma biçimi ve nedenine yönelik makul doyurucu bir açıklama getirilmemiştir. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi eldeki veriler ışığında kötü muamele yasağının ihlali için aranan asgari ağırlık eşiğinin aşıldığı kanaatine ulaşmıştır. Başvurucunun yaralanmasının niteliği ve olayı çevreleyen koşullar dikkate alındığında yaralama eyleminin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele olarak tanımlanması mümkündür.

18. Diğer taraftan soruşturma süreci bütün olarak ele alındığında Başsavcılığın kolluk görevlilerinin ifadesini almasına ve görüntü kayıtlarını talep etmesine, olayı aydınlatmak için girişimlerde bulunmasına karşın soruşturma sonunda -başvurucuya yönelik fiziksel şiddet iddiaları yönünden öncesinde bir karar verilmemiş olmasına karşın- daha önce aynı olayın soruşturulduğu, tekrar soruşturma yapılamayacağı gerekçesine dayanarak mükerrer yargılama yasağı kapsamında kovuşturmaya yer olmadığına karar vermesi, itiraz makamının da Başsavcılık tarafından işin esası incelenerek karar verilmişcesine olayı irdeleyerek itiraz değerlendirmesi yapması soruşturma makamlarının göstermesi gereken özen yönünden olumsuz bir izlenim, haklı bir şüphe oluşturmaktadır. Ayrıca fiziksel müdahaleye ilişkin ikna edici unsurların varlığına karşın başvurucunun vücudundaki yaralanmalara dair bir makul açıklamada/değerlendirmede bulunulmadan fiziksel müdahalenin hiç olmadığı gerekçesi temelinde sürecin sonlandırılması etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin olayın tüm koşullarıyla, başka deyişle maddi gerçeğin ortaya çıkarılması gerekliliğine dair ilkelerle bağdaşmamaktadır.

19. Yapılan tüm tespitler doğrultusunda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul ayrımı yapılmaksızın ihlal edildiği değerlendirilmiştir.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden soruşturma yapılması, 300.000 TL manevi ve 200.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. Öte yandan somut olayda eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için insan haysiyetiyle bağdaşmayanmuamele yasağının ihlali nedeniyle manevi zararları karşılığında başvurucuya net 90.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucu maddi zarar ile ihlal arasındaki illiyet ve maddi zararın mevcudiyeti konusunda herhangi belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Erciş Cumhuriyet Başsavcılığına (Soruşturma No:2017/4300) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 90.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 9.900 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BARBAROS HAYRETTİN EKİCİ (2)

B. No: 2019/22259 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22259

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BARBAROS HAYRETTİN EKİCİ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/22259)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Barbaros Hayrettin EKİCİ

Vekili : Av. Hacer EKİCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucuya gönderilen evrakın sakıncalı bulunarak verilmemesi ile başvurucu tarafından gönderilen mektubun sakıncalı bulunan kısmının çizilmesi nedenleriyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, şikâyet konusu olay tarihi itibarıyla silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Menemen T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda (Kurum) tutuklu olarak bulunmaktadır. Başvurucunun ailesinin gönderdiği mektup ve evrak, ceza infaz kurumunun güvenliğini sağlama ve terör örgütü mensuplarının birbirleri ile haberleşmesini önleme amacı kapsamında Kurum kararıyla başvurucuya verilmemiştir. Kurum kararında başvurucuya kitap temin edildiği, kitabın başvurucunun evraktan beklediği faydayı sağlayabileceği, bununla birlikte kitabın başvurucu tarafından iade edildiği de vurgulanmıştır.

3. Karşıyaka 1. İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) itirazda bulunan başvurucu koğuş arkadaşı olan başka bir kişiden ney çalmayı öğrendiğini, bu kişi ceza infaz kurumunda iken elinde

bulunan müzik notalarının fotokopisinin çekilmesi talebinin Kurumca reddedildiğini belirtmiştir. Arkadaşının tahliye edilmesi üzerine evrakı kendi ailesine gönderdiğini ve Kurum tarafından kendisine verilmeyen mektup ve ekinin anılan evraktan müteşekkil olduğunu ifade eden başvurucu, söz konusu evrakta herhangi bir suç unsuru bulunmadığını ve sadece müzik notalarının, şarkı sözlerinin yer aldığını vurgulamıştır. Başvurucu ayrıca Kurumun kendisine temin ettiği kitabın enstrüman çalma usulüne ilişkin bilgiler içermekle birlikte ihtiyacı olan müzik notalarının kitapta bulunmaması nedeniyle kitabı iade ettiğini söylemiştir.

4. Başvurucunun itirazı, ney çaldığı ve ihtiyacına binaen ailesinin müzik notalarını gönderdiği gerekçesiyle Hâkimlik tarafından kabul edilmiş ve Kurum kararı iptal edilmiştir.

5. Kurum, Hâkimlik kararına itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesi, itiraza konu belgeler müzik notası gibi görünse de sayfaların altlarında geometrik desen ve izlerin bulunduğu, bu nedenle şifreli haberleşmede kullanılabileceği gerekçesiyle itirazın kabulüne karar vermiştir.

6. Öte yandan Kurum, başvurucunun M.F.Ö. adlı kişiye gönderdiği mektupta da beddua içerikli ifadeler bulunduğu gerekçesiyle ilgili kısımların çizilerek gönderilmesine karar vermiştir. Başvurucu, mektubunun sakıncalı bulunarak çizilen kısımlarında hukuk dışı uygulamalar nedeniyle kullandığı sitem içerikli ifadelerin yer aldığını, ceza infaz kurumu görevlilerini hedef göstermediğini ve anılan ifadelerinde herhangi bir suç unsuru bulunmadığını belirterek Karşıyaka 1. İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyette bulunmuştur. Hâkimlik, çizilen kısımlarda nezaket dışı ve rahatsız edici ifadeler olmakla birlikte bunların hakaret olarak değerlendirilemeyeceği ve ifadelerin sitem niteliği taşıdığı gerekçesiyle şikâyeti kabul etmiş ve Kurum kararını iptal etmiştir. Devam eden süreçte Karşıyaka Cumhuriyet Başsavcılığı, Hâkimlik kararına itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesi, mektubun içeriğinde örgütsel haberleşmeye dair bir husus bulunmadığını ve kurum görevlilerini hedef almadığını belirtmiş, bununla birlikte mektupta sakıncalı görünen kısımlarının çizilmesinin haberleşme hürriyetini engellemeyeceği gerekçesiyle itirazın kabulüne karar vermiştir.

7. Başvurucu, ailesi tarafından gönderilen evrakın tarafına teslim edilmemesi ile göndereceği mektubun bazı kısımlarının çizilmesine ilişkin Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından verilen kesin nitelikteki iki ayrı kararı 23/5/2019 tarihinde tebliğ suretiyle öğrendikten sonra 14/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

10. Başvurucu, ailesi tarafından gönderilen evrakın tarafına teslim edilmemesi ile göndereceği mektubun bazı kısımlarının çizilmesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin, ifade hürriyetinin ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığınca sunulan görüş yazısında, inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında

bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

12. Başvuru, haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Mahpusların mektuplarının denetlenmesi ve alıkonulması suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin kanuniliği, meşru amacı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ve ölçülülüğünün denetiminde gözetilmesi gereken genel ilkeler Anayasa Mahkemesince birçok kararda ayrıntılı olarak açıklanmıştır (bkz. Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 37-68; Muhittin Pirinççioğlu (3), B. No: 2017/34566, 10/3/2020, §§ 44-57; Cihat Ayik ve Hacı Ali Baştürk, B. No: 2017/31506, 10/3/2020, §§ 44-57).

15. Somut olayda başvurucunun haberleşme hürriyetine yönelik olarak ailesi tarafından gönderilen evrakın başvurucuya teslim edilmemesi ile göndereceği mektubun bazı kısımlarının çizilmesi şeklinde gerçekleşen müdahalelerin kanuni dayanağı ve meşru amacı vardır (aynı yönde değerlendirmeler için bkz. Ahmet Temiz, §§ 46, 55; Muhittin Pirinççioğlu (3), §§ 45, 47). Anılan müdahalelerin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

16. Ailesi tarafından gönderilen evrakın örgütsel haberleşmeyi engelleme amacıyla Kurum tarafından başvurucuya teslim edilmediği, başvurucunun itirazı üzerine başlayan yargısal süreçte nihai kararı veren Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesinin de -başvurucunun itirazını kabul eden Hâkimlikten farklı olarak- teslim edilmeyen belgelerde geometrik desen ve izlerin bulunduğu ve bu nedenle şifreli haberleşmede kullanılabileceği gerekçesine dayandığı görülmektedir. Hükümlü veya tutuklunun şifreli bir dil kullanarak örgütsel haberleşme sağladığına yönelik tespitin, gönderen ile muhatap ve yazışma içeriği bir bütün hâlinde değerlendirilerek yeterli bir gerekçeyle açıklanması gerekir (K.Ö., B. No: 2017/34068, 28/1/2020, § 34). Bununla birlikte Kurum ve Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesi kararlarında; müzik notası içerikli olduğu tespit edilen evrakta ilk bakışta bir anlam ifade etmeyen, sadece muhatabının anlamlandırabileceği özelliğe sahip şekillerin, kısaltmaların, çizimlerin ve kelimelerin kullanıldığının ve bu belgelerde örgütsel haberleşme amacına matuf sair hususların yer aldığının somut olarak ortaya konulamadığı görülmüştür. Buna göre ailesi tarafından gönderilen evrakın başvurucuya verilmemesi şeklinde gerçekleşen müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olmadığı kanaatine varılmıştır.

17. Diğer yandan başvurucunun M.F.Ö. adlı kişiye göndereceği mektubun bazı kısımlarının çizilmesi şeklinde gerçekleşen müdahaleyle ilgili olarak Kurum ve Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesi kararlarında; başvurucunun üzeri çizilen kısımların yalnızca sitem içerikli ifadelerden oluştuğu iddiasına yönelik bir değerlendirme yapılmadığı ve bizatihi Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesinin mektubun içeriğinde örgütsel haberleşmeyle ilgili bir husus yer almadığı ve kurum görevlilerini hedef göstermediği tespitinde bulunduğu gözetildiğinde mektubun bazı kısımlarının çizilmesinin hukukiliğine dair yeterli gerekçenin ortaya konulamadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla mektubun bazı kısımlarının çizilmesi şeklinde gerçekleşen müdahalenin de demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olmadığı değerlendirilmiştir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

20. Başvurucu, 1.000 TL maddi tazminat ve 15.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvurucunun 18/6/2022 tarihinde tahliye edildiği görüldüğünden hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı değerlendirilmiştir.

22. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya 6.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmayıp başvurucu da yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 6.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Karşıyaka 1. İnfaz Hâkimliği (E.2019/1636; E.2019/1745) ve Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesi (2019/1749 D.İş; 2019/1622 D.İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ AKUZUN

B. No: 2019/33592 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/33592

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ AKUZUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/33592)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucu : Ali AKUZUN

Vekili : Av. Gülnur ERDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; taşınmazın imar planında kamu hizmeti alanına ayrılması nedeniyle mülkiyet hakkının, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/10/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvuruya konu İzmir'in Karşıyaka ilçesi Örnekköy Mahallesi 2436 ada 28 parsel sayılı taşınmaz dosya kapsamından anlaşılmayan 1994 yılından önceki bir tarihte 1/1.000 ölçekli

uygulama imar planında eğitim tesis alanı ve yol olarak kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. 24/4/1996 tarihli imar durum belgesi ve eki imar paftasından mezkûr planın bu tarihten önce hazırlandığı anlaşılmaktadır.

6. Başvurucu 10/12/1980 tarihinde bu taşınmazdan hisse satın almıştır. Başvurucu 12/5/2010 tarihinde bu taşınmazın kamulaştırılması ya da tapuda yer alan şerhin kaldırılması istemiyle İzmir Valiliğine (Valilik) başvurmuş fakat bu yolla bir sonuç elde edememiştir.

7. Başvurucu, bunun üzerine Valiliğin ret işleminin iptali istemiyle 14/6/2010 tarihinde İzmir 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) Valilik aleyhine iptal davası açmıştır.

8. Mahkemece 13/12/2011 tarihinde tazminat talebinin reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; idare tarafından kamulaştırma yapılabilmesi için kamulaştırılacak alanın beş yıllık imar programında olması ve ödeneğinin bütçeye konulması gerekirken başvurucunun taşınmazının bulunduğu alanın kamulaştırılmasının beş yıllık imar programına alınmadığı ve ödeneğinin de bütçeye konulmadığı vurgulanmıştır. Ayrıca hizmet gereği bu alana gereksiniminin sürdüğü gözönüne alındığında idarenin bu konuda kamulaştırma yapmaya ya da bu alanın işlevinin değiştirilmesi bakımından uygun görüş vermeye yönelik bir işlem tesis etmeye yargı kararıyla zorlanmasına hukuki imkân bulunmadığı belirtilmiştir.

9. Başvurucu tarafından temyiz edilen karar; Danıştay Altıncı Dairesince (Daire) 10/11/2015 tarihinde, idarenin kamulaştırmaya zorlanamayacağı gerekçesiyle davanın reddine dair İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık görülmediği gerekçesiyle bozulmuştur.

10. Bu karara karşı Maliye Bakanlığının yaptığı karar düzeltme başvurusu neticesinde Daire 15/5/2019 tarihli kararı ile karar düzeltme talebini kabul etmiş ve İdare Mahkemesinin kararını açıklamalı olarak onamıştır. Daireye göre temyizen incelenen karar usul ve hukuka uygun olup dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte değildir. Onama kararındaki açıklamaların özeti şöyledir:

i. Kamu yararı ve kamu hizmeti gereklerinin bulunması hâlinde kamulaştırma yapmak ya da 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nda belirtilen diğer yolları kullanmak konusunda takdir yetkisi bulunan idareyi kamulaştırma yapmaya yargı kararıyla zorlama imkânı olmadığı açıktır.

ii. İdarenin mülkiyet hakkı üzerindeki kısıtlılığı gidermesi için kamulaştırma tek çözüm yolu değildir. 3194 sayılı Kanun umumi hizmetlerin görülmesi için ihtiyaç duyulan taşınmazları elde edebilmesi için idareye çeşitli alternatifler sunmuştur. İdareler şartların gereklerine göre bu alternatifler arasından seçim yapabilir.

iii. Başvurucunun taşınmazındaki kısıtlılık haline, davaya konu taşınmazların bulunduğu alanda farklı uygulama araçlarıyla da çözüm getirilmemesi durumunda, başvurucunun sosyal donatı alanına ayrılan taşınmazının davalı idarece 5 yıllık imar programına alınarak ilgili yatırımcı kuruluş tarafından kamulaştırılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

11. Nihai karar 11/9/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu 1/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. Konu ile ilgili hukuk için bkz. Hüseyin Ünal, B. No: 2017/24715, 20/9/2018, §§ 17-29.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 20/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu; taşınmazın imar planında kamu hizmeti alanına ayrılması şeklinde gerçekleşen müdahale sebebiyle taşınmazını dilediği gibi kullanamamasına rağmen taşınmazının kamulaştırılmadığını ve kendisine tazminat ödenmediğini belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

16. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, mülkiyet hakkı dışında adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Başvurucunun asıl şikâyetinin imar uygulamasında kamu hizmeti alanı olarak ayrılması sebebiyle maliki olduğu taşınmazdan dilediği gibi yararlanamadığına, taşınmazı kullanamadığına ve ondan tasarruf edemediğine yönelik olduğu anlaşılmakla başvurucunun makul sürede yargılanma hakkı dışındaki şikâyetleri mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

19. Anayasa Mahkemesi aynı konu ile ilgili benzer şikâyeti daha önce incelemiş ve uygulanacak ilkeleri ortaya koymuştur (Hüseyin Ünal, §§ 34-62).

20. Hüseyin Ünal kararında imar uygulamasına konu edilen taşınmazın tapuda başvurucu adına kayıtlı olması dolayısıyla Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil ettiği belirtilmiştir (Hüseyin Ünal, § 37). Bu taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanı olarak ayrılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilmiş, söz konusu müdahalenin niteliği sebebiyle mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Hüseyin Ünal, §§ 38-41).

21. Anayasa Mahkemesi 3194 sayılı Kanun hükümleri ile 4/11/1983 tarihli ve2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na eklenen geçici 11. maddeye dayalı olan müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıdığını değerlendirmiş, ayrıca taşınmazın kamu hizmetine tahsis edilmesine yönelik müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğunu açıklamıştır (Hüseyin Ünal, §§ 44-50). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi 28/3/2018 tarihli ve

E.2016/196, K.2018/34 sayılı karar ile anılan maddeyi iptal etmiştir. Bu çerçevede ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede uygulama imar planının onaylanmasından itibaren beş yıldan fazla süre geçmesine rağmen imar planında kamu hizmetine ayrılan taşınmazın kamulaştırılmaması ve herhangi bir tazminat da ödenmemesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği kanaatine ulaşmıştır. Bu sebeple başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğunu ve müdahalenin ölçülü olmadığını kabul etmiştir (Hüseyin Ünal, §§ 51-62).

22. Somut başvuruda da başvurucuya ait taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen beş yılı aşkın bir süredir kamulaştırılmadığı ve kendisine herhangi bir tazminat da ödenmediği dikkate alındığında bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durumun söz konusu olmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçülü değildir.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmı hakkında Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

24. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

27. Başvurucu, mahkeme kararının yeterli ve makul gerekçe içermediğini ve gerekçeli kararda "3194 sayılı Kanun umumi hizmetlerin görülmesi için ihtiyaç duyulan taşınmazları elde edebilmesi için idareye çeşitli alternatifler sunmuştur. İdareler şartların gereklerine göre bu alternatifler arasından seçim yapabilir. Kamulaştırma dışındaki bu alternatifler taşınmazın bulunduğu alanda imar planı değişikliği, parselasyon ve trampa uygulaması şeklinde sıralanmaktadır." ifadelerine yer verilmekle yeni bir hukuki sürece yönlendirildiğini, hak arama hürriyetini ortadan kaldırıcı, uyuşmazlığı çözmekten uzak, tekrar dava açmak zorunda kaldığı bir hukuki süreç ile karşı karşıya bırakıldığını belirterek adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim ve gerekçeli karar haklarının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucuya ait taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen beş yılı aşkın bir süredir kamulaştırılmaması ve kendisine herhangi bir tazminat da ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmış ve ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama

yapılmasına karar verilmiştir. Bu nedenle adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim ve gerekçeli karar haklarının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir..

D. Giderim Yönünden

28. Başvurucu, tazminat, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 1. İdare Mahkemesine (E.2010/954, K.2011/1407) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HUSRET AKKOYUN VE İSHAK ER

B. No: 2019/33875 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/33875

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HUSRET AKKOYUN VE İSHAK ER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/33875)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : 1. İshak ER

Vekili : Av. Emrah BORAZAN

Başvurucu : 2. Husret AKKOYUN

Vekili : Av. Rabia ÖZGÖKÇE

I. BAŞVURULARIN ÖZETİ

1. Başvurular, sosyal medya hesaplarındaki paylaşım ve beğeniler nedeniyle başvurucular ile işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucuların iş sözleşmelerinin feshedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, olayların meydana geldiği tarihte Van'da asıl işveren olan Türkerler Vangölü Elektrik Perakende Satış Anonim Şirketine'ne (VEDAŞ) bağlı olarak yüklenici firma bünyesinde arıza onarım ve bakım personeli olarak çalışmaktadır.

3. Van Valiliği Olağanüstü Hâl Bürosu (OHAL Bürosu) 27/3/2018 tarihli yazısı ile yüklenici personeli olarak çalışanların terör örgütleri ile irtibatı/iltisakı olup olmadığına yönelik yapılan araştırmaların sonucunu VEDAŞ'a göndermiştir. VEDAŞ'ın bu yazıyı yüklenici firmalara iletmesi üzerine yüklenici firmalar, terör örgütleri ile irtibatı/iltisakı olduğu

değerlendirilen başvurucuların da aralarında bulunduğu personelin iş sözleşmelerini 7/8/2018 ve 8/8/2018 tarihlerinde feshetmiştir.

4. Başvurucular, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iadelerine karar verilmesi talepleriyle asıl işveren ve yüklenici firmalar aleyhine Van 1. ve 2. İş Mahkemelerinde (İş Mahkemeleri) dava açmıştır.

5. Davaların görüldüğü İş Mahkemeleri başvurucuların açtığı davaları "OHAL Bürosu tarafından davacının, 677 ve 678 sayılı KHK'lere istinaden Milli Güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara, terör örgütlerine üyeliği veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı olabileceği değerlendirilen kişilerden olduğu işverene bildirildiğinden ve işverence bu sebeple iş sözleşmesinin feshedilmesi geçerli neden olduğu" gerekçesiyle farklı tarihlerde reddetmiştir.

6. Kararların istinaf edilmesi üzerine dosyaları inceleyen Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi)"Mahkemece yapılacak iş; işveren tarafından davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak yapılan Van Valiliği İl Olağanüstü Hal Bürosu'nun yazı ile ilgili sosyal medya paylaşımlarına ilişkin çıktılar ve içerikleri ilgili kurumdan getirtilip incelenmeli ve söz konusu sosyal medya paylaşımlarında hakaret, tehdit ve şiddet içerikli olup olmadığı, eleştiri kapsamında kendi düşüncelerini açıklayıp açıklamadığı, sosyal medya paylaşımları ile ilgili davacı hakkında adli yönden herhangi bir terör soruşturması olup olmadığı, davacı işçinin şüpheyi haklı kılacak herhangi bir davranışının olup olmadığı araştırılıp Anayasa’nın 25. maddesi ve siyasi görüşün fesih için geçerli sebep oluşturmayacağına dair 4857 sayılı İş Kanunu’nun 18. maddesinin 3. fıkrasının d bendi dikkate alınarak, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek sonucuna göre feshin geçerli/haklı sebebe dayanıp dayanmadığı açıklığa kavuşturulmalıdır. Eksik araştırma ve incelemeyle yazılı gerekçe ile davanın reddi hatalıdır." gerekçesiyle davaların esası incelenmeden İş Mahkemelerinin kararının ortadan kaldırılmasına karar vermiştir.

7. Yeniden yapılan yargılamalar sonucu İş Mahkemelerince "davacı tarafça yapılan paylaşım ve beğenilerde ülkenin bölünmez bütünlüğünün hedef alındığı, ülkenin doğusundan bağımsız kürdistan devleti olarak bahsedildiği, terörü, suç ve suçluyu övme kapsamında terör örgütlerinin, şiddet argümanlarının beğenildiği, yine devletin güvenlik güçlerine aşağılayıcı ifadelere yer verildiği, bu mahalde olanların eleştiri sınırlarında değerlendirilemeyeceği, bu paylaşımlardan dolayı aynı işyeri çalışanı diğer işçilerin iç huzurunun olumsuz etkileyeceğinin bunun neticesi çalışma ortam ve iş barışının da bozulacağının muhakkak olduğu, bu şartlarda davacı ile davalı arasında güven ilişkisinin doğal olarak zedelenmiş olacağı, davacı tarafından yapılan beğenilerin işverenin bir kamu kurumu olması da dikkate alındığında doğruluk ve bağlılık ile örtüşmediği, artık davacı ile iş akdini sürdürmesinin kendisinden beklenemeyeceği, tüm bu sebeplerle davacı tarafından yapılan feshin haklı fesih sebebi sayılamasa da söz konusu paylaşımların geçerli fesih sebebi oldukları" kanaatine varılarak davaların reddine karar verilmiştir.

8. Kararların yeniden istinaf edilmesi üzerine Bölge Adliye Mahkemesince 5/9/2019 tarihinde "alt işverene verilen bilginin niteliği, alt işverenin kamuya ait enerji sektöründe hizmet veriyor olması karşısında taraflar arasındaki güven ilişkisinin zedelendiği ve alt işverenden iş akdinin devamının beklenemeyecek derecede şüphe meydana geldiğinin kabulü gerekeceği, bu haliyle somut olayda alt işveren feshinin işe iade davası bakımından en azından geçerli nedene dayandığı" sonucuna varılarak istinaf başvurularının esastan reddine karar verilmiştir.

9. Başvurucular, nihai kararları 18/9/2019 ve 29/9/2019 tarihlerinde öğrendikten sonra 9/10/2019 ve 30/10/2019 tarihlerinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2019/36574başvuru numaralı dosyasının 2019/33875 başvuru numaralı dosya ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

12. Başvuruculardan İshak Er bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucular; sosyal medya hesaplarındaki hakaret, tehdit veya şiddet içermeyen paylaşım ve beğenileri nedeniyle haklarında herhangi bir ceza soruşturması bulunmadığı hâlde terör örgütleri ile irtibatları kurularak iş sözleşmelerinin feshedildiğini, feshin geçerli bir nedene dayanmadığını, derece mahkemelerinin kararlarının çelişkili olduğunu ve yeterli gerekçe ihtiva etmediğini, iş sözleşmelerinin feshedilmesi nedeniyle gelirlerinden mahrum kaldıklarını belirterek adil yargılanma, özel hayata saygı ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvuruculardan Husret Akkoyun ayrıca masumiyet karinesinin de ihlal edildiğini iddia etmiştir.

14. Bakanlık görüşünde; başvurucular tarafından ileri sürülen iddiaların mahkemelerce delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup olmadığı ve mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir hususun bulunup bulunmadığının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca başvuruculaın PKK terör örgütü ile irtibatlı veya iltisaklı olma olgusunu işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisini zedeleyen bir unsur olarak kabul eden derece mahkemelerinin kararları değerlendirilirken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ve somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak bir inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

15. Başvurucular, Bakanlık görüşüne cevap dilekçelerinde; önceki beyanlarını tekrar etmiştir.

16. Başvuru ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Somut olayda başvuruculaın iş sözleşmeleri sosyal medya paylaşımları ve beğenileri nedeniyle feshedilmiştir. Valilik bünyesinde faaliyet gösteren OHAL Bürosunun il sınırları içinde terör örgütleri ile irtibatı/iltisakı olan kişilerin tespitine yönelik olarak sosyal medya hesaplarının takip edilmesi usulünün de dâhil olduğu birtakım faaliyetler yürüttüğü ve bu

faaliyetler neticesinde tespit edebildiği kişilerin isimlerini ilgili kurum ve kuruluşlara ilettiği dosya kapsamından anlaşılmıştır. Başvuruculaların iş sözleşmelerinin feshi işleminin de OHAL Bürosunun bahsi geçen faaliyetleri neticesinde düzenlenen araştırma raporuna dayandığı görülmektedir.

19. Başvuruculaların feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadelerine karar verilmesi talepleriyle açtıkları davalarda İş Mahkemeleri, OHAL Bürosunca başvurucular hakkında yapılan tespitin yüklenici firmaya bildirilmesini feshin geçerli nedene dayandığının kabulünde yeterli görerek başvuruculaların talebini reddetmiş ancak Bölge Adliye Mahkemesi, ilk derece mahkemelerince feshe dayanak yapılan sosyal medya paylaşımlarının neler olduğu OHAL Bürosundan istenip değerlendirilmeden hüküm kurulduğundan anılan kararları bozmuştur. Bozmaya uyularak yapılan yargılamada ise yine soyut ve genel ifadeler kullanılmış; başvuruculaların paylaşımlarının ülkenin bölünmez bütünlüğünü hedef aldığı, devletin güvenlik güçlerini aşağılayıcı ifadeler içerdiği, terör örgütlerini ve şiddet içeren faaliyetleri övdüğü, bu nedenle başvurucular ile işveren arasındaki güven ilişkisinin zedelenmiş olduğu belirtilmekle yetinilmiş; bununla birlikte hangi paylaşımın hangi gerekçeyle bu duruma sebebiyet verdiği konusunda bir değerlendirme yapılmamış, paylaşımların içeriğine yer verilmemiştir.

20. Anayasa Mahkemesi, Kasım Çiftçi ve diğerleri (B. No: 2019/33243, 4/7/2022) kararında olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan başvuruları inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede; belirsiz süreli iş sözleşmelerinin işveren tarafından feshinde geçerli bir sebep bildirme zorunluluğu bulunduğu, işveren tarafından iş sözleşmesinin feshi için ya işçinin yeterliliği ve davranışlarından kaynaklanan ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir sebebin işveren tarafından gösterilmesi gerektiği, derece mahkemelerinin kararlarında başvurucunun paylaşımlarıyla ilgili olarak işyerinde işin görülmesini önemli ölçüde olumsuz olarak etkilediğine ilişkin bir değerlendirmeye yer verilmediği, işçiye somut olarak hangi sözleşme yükümlülüğünün yüklendiği ve işçinin hangi davranışı ile hangi somut sözleşme yükümlülüğünü ihlal ettiğinin eksiksiz olarak tespit edilmediği, işverenin zarar gören işletme menfaatlerinin neler olduğunun açıklanmadığı ve tüm bu nedenlerle ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulmadan uygulanan işten çıkarma yaptırımının amaçlanan hedeflere ulaşmak için son derece ağır olduğu gerekçesiyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

21. Somut başvurularda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvuruculaların Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvurularda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis

Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. Ayrıca başvuruculara manevi zararları karşılığında ayrı ayrı net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan başvurucular, maddi zararlarına ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Başvurucu İshak Er'in adli yardım talebinin KABULÜNE,

C. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın birer örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Van 1. İş Mahkemesi (E.2019/83, K.2019/504) ile Van 2. İş Mahkemesine (E.2019/229, K.2019/514) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculara net 18.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

G. 364,60 TL başvuru harcının başvurucu Husret Akkoyun'a ÖDENMESİNE; 9,900 TL vekâlet ücretinin ise başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET TAŞ

B. No: 2019/38157 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/38157

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET TAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/38157)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Ahmet TAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mektubun sakıncalı bulunarak alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçundan hükümlü olan başvurucu tarafından Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği adlı derneğe gönderilmek istenen mektup, Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulunca sakıncalı olduğu gerekçesiyle alıkonulmuştur. Kararda, mektubun kişi ve kuruluşları paniğe yöneltecek nitelikte yanlış bilgiler içerdiği ve görevlileri hedef gösterdiği ifade edilmiştir.

3. Başvurucu, kendisinin ve diğer hükümlülerin radyolarının hukuka aykırı bir şekilde toplandığını, mektupta sadece bu durumu anlattığını, ceza infaz kurumu görevlilerini hedef göstermediğini ve mektup içeriğinde herhangi bir suç unsuru bulunmadığını belirterek Karşıyaka 1. İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyette bulunmuştur. Hâkimlik, kararın usule ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle şikâyetin reddine karar vermiştir. Söz konusu karara yapılan itiraz, Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiş ve hüküm kesinleşmiştir.

4. Başvurucu, nihai kararı 18/10/2019 tarihinde öğrendikten sonra 12/11/2019 tarihinde

bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

7. Başvurucu, mektubun hukuka aykırı şekilde alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Adalet Bakanlığınca sunulan görüş yazısında, inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

9. Başvuru, haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Mahpusların mektuplarının denetlenmesi ve alıkonulması suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin kanuniliği, meşru amacı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ve ölçülülüğünün denetiminde gözetilmesi gereken genel ilkeler Anayasa Mahkemesince birçok kararda ayrıntılı olarak açıklanmıştır (bkz. Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 37-68; Muhittin Pirinççioğlu (3), B. No: 2017/34566, 10/3/2020, §§ 44-57; Cihat Ayik ve Hacı Ali Baştürk, B. No: 2017/31506, 10/3/2020, §§ 44-57).

12. Somut olayda mektubun alıkonulması nedeniyle başvurucunun haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğu konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır (ayrıntılı açıklama için bkz. Ahmet Temiz, §§ 46, 55; Muhittin Pirinççioğlu (3), §§ 45, 47). Öte yandan disiplin kurulu ve derece mahkemelerinin kararlarında -başvurucunun ve diğer hükümlülerin radyolarının ceza infaz kurumu tarafından toplanmasına yönelik şikâyetleri içeren- mektubun alıkonulmasına ilişkin olarak somut bilgilere dayanan yeterli bir gerekçenin bulunmadığı ve mektubun sakıncalı görülen kısımlarının çizilerek gönderilmesinin mümkün olup olmadığı yönünde tartışma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatine varılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

14. Başvurucu maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuş, ancak miktar belirtmemiştir.

15. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

16. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

17. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya 4.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmayıp başvurucu da yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Karşıyaka 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2019/4286, K.2019/4346) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 4.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesine (2019/3133 D.İş) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HEVAL TAYAM YILDIZ

B. No: 2020/2206 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2206

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HEVAL TAYAM YILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2206)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Heval TAYAM YILDIZ

Vekili : Av. Nazan SAKALLI AKTAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında meydana gelen terör saldırısı nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Ankara'da çeşitli sivil toplum örgütleri tarafından organize edilen 10/10/2015 tarihli toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında gerçekleşen (kamuoyunda Ankara Garı patlaması olarak bilinen) bombalı terör saldırısı sonucu 100'den fazla kişi hayatını kaybetmiş, aralarında başvurucunun da bulunduğu çok sayıda kişi yaralanmıştır. 15/10/2015 tarihli sağlık raporuna göre başvurucu, sol ayak diz bölgesinin arkasından yabancı cisim girmesi sonucu yaralanmış ve tedavi görmüştür (söz konusu patlama ilgili olarak İçişleri Bakanlığının yaptırdığı ön incelemeye dair süreç, bu süreç sonunda düzenlenen soruşturma raporu ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan diğer işlemlere ilişkin tüm izahatlar için bkz. Hasan Kılıç, B. No: 2018/22085, 27/1/2021, §§ 11-15).

3. Başvurucu; terör saldırısının gerçekleşeceği yönünde istihbarat bilgisi olmasına rağmen gerekli önlemlerin alınmaması nedeniyle kamu makamlarının ağır kusurlu olduklarını ileri

sürerek yaralanması ile sonuçlanan terör saldırısından kaynaklanan maddi ve manevi zararının tazmini için 12/4/2016 tarihinde Ankara 9. İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde tam yargı davası açmıştır.

4. Mahkeme 14/7/2019 tarihli kararıyla, sosyal risk ilkesi (kusursuz sorumluluk) uyarınca talebi kısmen kabul ederek 7.500 TL manevi ve 1.300 TL maddi tazminatın başvurucuya ödenmesine hükmetmiştir. Mahkeme gerekçesinde sosyal risk ilkesine ilişkin geniş çaplı bir açıklama bulunmakla beraber başvurucunun idarenin terör olayının önlenmesi için gereken önlemleri almadığı temelinde ileri sürdüğü hizmet kusuruna ilişkin olarak bir değerlendirmenin yer almadığı görülmüştür. Bir başka ifadeyle Mahkeme, kararında kamu makamlarının kusurlu olup olmadığını tartışmamıştır. Başvurucunun hükme yönelik istinaf talebi Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi tarafından 17/10/2019 tarihinde reddedilmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 10/12/2019 tarihinde öğrenmesinin ardından 9/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemelerinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu özetle, gerçekleşen terör eylemine dair riskten haberdar olan kamu makamlarının saldırıyı önlemek ve mitingin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak için gerekli önlemleri almadığını, idarenin ağır hizmet kusuru bulunduğunu, Mahkemenin olayı idarenin hiç kusuru yokmuş gibi sosyal risk kapsamında ele aldığını belirterek yaşam, adil yargılanma, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde öncelikle olaya ilişkin detaylı açıklamada bulunularak yargısal içtihadı aktaran, yargısal süreçte gerçekleşen zararın nedenlerini tespit etme ve zararı giderme bakımından ulusal hukukun yeterince etkili şekilde işletildiği, bu bağlamda bir ihlalin söz konusu olmadığı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

8. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre bir olayda yaşam hakkına ilişkin ilkelerin uygulanabilmesi için gerekli şartlardan biri doğal olmayan bir ölümün gerçekleşmesi olmakla birlikte bazı durumlarda ölüm gerçekleşmese dahi olayın yaşam hakkı çerçevesinde incelenebilmesi mümkün olup bu inceleme yapılırken eylemin potansiyel olarak öldürücü niteliği olup olmadığının ve maruz kalınan eylemin mağdurun fiziki bütünlüğü üzerindeki sonuçlarının değerlendirilmesi gerekir. (Mehmet Karadağ, B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20; Yasin Ağca, B. No: 2014/13163, 11/5/2017, §§ 10, 109). Başvuruya konu terör saldırısı, miting için toplanan kalabalığın bulunduğu alanda bomba patlatılması suretiyle gerçekleşmiş olup öldürücü niteliği konusunda şüphe bulunmayan bu saldırı nedeniyle 100'den fazla kişi hayatını kaybetmiş; aralarında başvurucunun da bulunduğu çok sayıda kişi yaralanmıştır. Uygulanabilirlik ve incelemenin kapsamı yönünden değerlendirme yapıldığında başvurucunun bütün şikâyetleri esas olarak öngörülebilir nitelikte olan terör saldırısının idarenin kusuru nedeniyle engellenemediği, açtığı tazminat davasında da hizmet kusuru için değerlendirme yapılmadığına yönelik olduğundan ve başvurucu hayatta olmasına rağmen olay, bomba patlatılarak gerçekleştirilen, büyük çapta can kaybına yol açan bir terör saldırısı niteliğinde olduğundan başvurunun yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (benzer değerlendirme için bkz. Mustafa Çetin, B. No: 2019/3290, 17/11/2021, §§ 22-31; Murat

Orçun Çalış, B. No: 2018/24472, 7/10/2021, §§ 32-40).

9. Kabul edilebilirlik yönünden başvuru ele alındığında yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği hâllerde -bazı istisnaları bulunsa da- idari makamlar veya derece mahkemeleri tarafından ödenmesine karar verilen tazminatın başvuruculların mağdur sıfatını ortadan kaldırabilmesi için yaşam hakkının ihlalinin idari makamlar veya derece mahkemelerince açıkça veya en azından öz itibarıyla tespit edilmesine ve tazminat olarak ödenmesine karar verilen meblağın Anayasa Mahkemesinin benzer yaşam hakkı ihlallerinde hükmettiği meblağlarla uyumlu olması gerekir (Hasan Kılıç, § 42). Mahkeme belirli bir miktar tazminata hükmetse de yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği yönünde bir tespitte bulunmamıştır. Üstelik mevcut başvuru, sözü edilen yükümlülüğün ihlal edildiğine ilişkin iddianın derece mahkemelerince değerlendirilmediği iddiasıyla yapılmıştır. Bu nedenle Mahkemenin sosyal risk ilkesi çerçevesinde başvurucu lehine hükmettiği maddi ve manevi tazminat, incelemeye konu ihlal iddiası yönünden başvurucunun mağdur sıfatını ortadan kaldırmamıştır. Ayrıca başvuruda herhangi bir kabul edilemezlik nedeni tespit edilememiştir. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlar. Bunun için sözü edilen başvuru yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp uygulamada da etkili olması yani başarı şansı sunması gerekir. Toplumun genelinin yaşamını tehdit eden gerçek ve yakın bir tehlikenin varlığının bilindiği ya da bilinmesi gerektiği bir durumda kamu makamlarının makul ölçüler çerçevesinde ve bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlemler almadığı iddiasıyla açılan tam yargı davasında olayın kamu makamlarının kusuruyla meydana geldiğine yönelik iddia konusunda herhangi bir inceleme yapılmadan meselenin kusursuz sorumluluk çerçevesinde ele alınması, yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlaline neden olabilir. Zira genel anlamda kusura dayanan ihlali tespit edip buna göre giderim sağlayabilecek ve benzer olaylarda idari mercilerce alınabilecek tedbirlerin neler olduğunu ortaya koyabilecek nitelikte olduğu için etkili olan tam yargı davası yolu, kusur değerlendirilmesi yapılmadığı için bir olayda etkili olmamış ve davacıya başarı şansı sunmamış olur (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 60, 61; Ali Hıdır Tekin, B. No: 2018/35243, 15/9/2021, § 49).

11. Başvurucu, açtığı tam yargı davasını esas olarak bombalı saldırı gerçekleştirileceğini bilen veya bilmesi gereken idarenin saldırının gerçekleşmesini önlemek için asgari düzeyde dahi tedbir almadığı iddiası üzerine inşa etmiştir. Mahkeme, genel koruma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediği (idarenin kusurunun bulunup bulunmadığı) yönünde herhangi bir değerlendirme yapmadan sosyal risk ilkesi çerçevesinde başvurucu lehine tazminata hükmetmiştir. Başvurucu, istinaf talebine ilişkin dilekçede idarenin hizmet kusuru bulunduğu iddiasını yinelemiş ise de hizmet kusuruna dair bir değerlendirme yapılmadan başvurucunun istinaf talebi reddedilmiştir. Olayın bir terör saldırısı olmasının başvurucunun iddiasının araştırılıp değerlendirilmesinin önünde bir engel teşkil etmediği açıktır.

12. İdari yargı mercileri, başvurucunun iddiaları yönünden teoride ve uygulamada etkili olan tam yargı davası yolunu meseleyi yalnızca sosyal risk ilkesi çerçevesinde ele almak ve saldırının gerçekleşmesinde kamu makamlarının kusurunun/ihmalinin bulunup bulunmadığı

yönünde bir araştırma/değerlendirme yapmamak suretiyle etkisiz kılmış ve bunun bir sonucu olarak yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediğinin tespit edilebilmesi adına başvurucuya makul bir başarı şansı sunmamıştır. Ulaşılan bu sonuç nedeniyle başvurucunun lehine hükmedilen maddi ve manevi tazminatların yetersiz olduğuna ilişkin iddiası hakkında değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

13. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

14. Başvurucu, ihlalin tespiti ile birlikte yeniden yargılama yapılması ve 92.500 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

15. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

16. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa’nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 9. İdare Mahkemesine (E.2016/5317, K.2019/792) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesine (E.2019/1999, K.2019/1875) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SADIK ÇELİK

B. No: 2020/5685 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/5685

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SADIK ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/5685)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Sadık ÇELİK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanıkların başvurucu (sanık) tarafından duruşmada sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Çorum Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır.

3. Soruşturma neticesinde Başsavcılık başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 13/4/2018 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede özetle başvurucunun ByLock Tespiti, tanıklar F.Z. ve E.Ç.nin ifadeleri neticesinde atılı suçu işlediğini iddia etmiştir.

4. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Çorum 2. Ağır Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) E.2018/294 sırasına kaydedilerek görülmeye başlanmıştır. Yargılamada 24/4/2018 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda diğerlerinin yanı sıra Başsavcılık ve İl Emniyet Müdürlüğüne ayrı ayrı müzekkere yazılarak sanığın ByLock

programını kullanıp kullanmadığı konusunda ellerinde bulunan bütün bilgi, belge, yazışma içerikleri ve analiz raporlarının istenmesine, tanıklar F.Z. ve E.Ç.nin istinabe yoluyla dinlenmesine karar verilmiştir.

5. Yargılama üç celsede bitirilmiştir. Birinci celsede başvurucu hakkında Çorum Emniyet Müdürlüğüne ByLock çözümlerinin yapılıp yapılmadığı hususunda yazılan müzekkereye verilen cevapta sanığın adının ByLock kullanıcı listesinde bulunduğu ancak user ID tespitinin yapılamadığına ilişkin evrak Mahkemeye sunulmuştur.

6. Yine aynı celsede tanıklar F.Z. ve E.Ç.nin bilgi ve görgüsünün tespiti için yazılan talimatlara ikmalen cevap verilmiştir. Tanık F.Z.nin beyanının başvurucu ile ilgili kısmı şöyledir:

"Ben Sadık Çelik'i 'samet' kod ismi ile Çorum'dan tanırım. Kendisi ile 2015 yılında cemaat evlerinde bulunduğumuz esnada tanışmıştık. Kendisinin Elazığlı olduğunu biliyorum. Kendisi Sağlık Meslek Yüksek Okulunda hemşirelik bölümünde okumaktaydı. Ben örgüt kapsımında BTM olarak görev yapıyordum. Kendisi de benim bir altımda örgütte görev almıştı. Kendisi ile farklı evlerde kalıyorduk. Sadık Çelik askeri liselere hazırlanan 7. sınıf öğrencilerinden mesuldü. Kendisi ile birlikte katıldığımız haftada bir olarak düzenlenen sohbet toplantıları olurdu. Bu toplantılar genel itibari ile maneviyat eksenli geçerdi. Toplantılarda Kuran-ı Kerim okunur, ardından Fetullah Gülen'e ait o haftanın 'Bam teli' videosu izlenirdi. Toplantıların ardından bizden sorumlu olan kişi nezdinde gündem konuları aktarılırdı. Gündem konularından kastım, tatil dönemlerinde öğrenciler ile ilgili faaliyet yapılıp yapılmayacağı, öğrencilerin ders çalışma programı gibi konulardır. Gündem konularında gazete, dergi aboneliği gibi konular konuşulmazdı. Zira bu talepler genellikle esnaf kesimine yapılırdı. Toplantılarda himmet de toplanmazdı. Sadık Çelik askeri liselere hazırlanan öğrencilerden mesul olup bu öğrencilerin sorumluluğu ayrıca başka üniversite öğrencilerine de verilirdi. Sadık Çelik de hafta bir bu öğrencilerden mesul olan öğrencilere sohbet verirdi. 2016 yılı Şubat veya Mart ayında ben Çorum'dan ayrıldım. Bu tarihten sonrada Sadık Çelik ile yüz yüze ya da telefon ile herhangi bir görüşme yapmadım. Bu nedenle kendisini bu tarihten sonraki örgütsel faaliyetlerine ilişkin herhangi bir bilgim bulunmamaktadır. Benden önceki döneminde kendisi BTM olarak görev yapmış olabilir. Ancak benim dönemimde iken benim bir altımda görev yapmaktaydı."

7. Tanık E.Ç.nin beyanının başvurucu ile ilgili kısmı şöyledir:

"Ben 2012-2017 yılları arasında Hitit üniversitesi makina mühendisliği bölümünde öğrenci idim, sanığı 2014 yılında benim BTM olduğum dönemde tanıdım kendisi örgüt yapılanması içinde BTM idi. [K]endisi Niğdeli olup Sağlık Meslek Yüksekokulunda hemşirelik bölümü öğrencisiydi, sanık 2014-2015 yılı eğitim öğretim döneminde 1 yıl BTM görevi yürüttü, sanık benimde katıldığım BTM lerin sohbet toplantılarına katılıyordu bu toplantılar haftada bir yapılıyordu, toplantılarda Fethullah Gülen kitapları ve risale okunuyordu, Fethullah Gülen'in CD leri izleniyordu, bu toplantılarda burs himmet bağış adı altında para toplanması söz konusu olmuyordu, sanık 2015-2016 döneminde ise (BİM) Bölge ilköğretim Mesulu olarak görev yaptı, bu dönemde sohbet toplantılarına birlikte katılmıyorduk ama benim [G.Y.] isimli samimi bir arkadaşım aynı dönem BİM olmuştu. Sanığı da bu münasebetle BİM görevi yaptığı dönemde görmeye devam ettim."

8. Başvurucu; müdafiinin hazır bulunduğu 26/6/2018 tarihli birinci celsede alınan savunmasında ByLock kullanmadığını, tanıkların hiçbirisini tanımadığını, ifadelerini kabul etmediğini, üzerine atılı suçu işlemediğini savunmuştur.

9. İkinci celsede diğerlerinin yanı sıra ByLock ID tespitine ve Dijitürk aboneliğine ilişkin birinci celsede verilen ara kararından dosyadaki mevcut delil durumu, alınan beyanlar, yargılamanın geçirdiği safahat dikkate alınarak vazgeçilmesine karar verilmiştir. Anılan celsede iddia makamı tarafından esas hakkında mütalaa sunulmuştur. Mahkeme, başvurucu müdafiinin süre talebinin kabulüne ve duruşmanın 18/9/2018 tarihine ertelenmesine karar vermiştir.

10. Üçüncü celsede başvurucu esas hakkında mütalaaya karşı beyanında önceki savunmalarını tekrarlayarak isnat edilen suçu inkâr etmiştir. Başvurucu müdafii ise örgüt üyeliği suçunun gerçekleşmediğini, önceki savunmaları doğrultusunda müvekkilinin beraatine, olmadığı takdirde lehine olan hükümlerin uygulanması talep etmiştir. Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... dosya kapsamındaki aşamalarda beyanları alınan tanıklar [E.Ç.nin] ve [F.Z.nin] beyanları bir bütün halinde değerlendirildiğinde sanığın bölgeci olarak görev yaptığı, örgüt evlerinden mesul olarak hareket ettiği, sanığın FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü içerisinde bulunduğu sorumlu düzeyde faaliyet yürüttüğü, örgüte hizmet edecek şekilde askeriyeye öğrenci yetiştirdiği ve bu öğrencileri askeri sınavlara hazırladığı, sanığın SAMET kod adını kullandığıve örgüt içerisinde Bölge Talebe Mesulü olduğu, sanığın17 Aralık 2013 tarihinden sonra FETÖ/PDY Terör Örgütü üyeleri tarafından telefon dinlemeleriyle ilgili tedbir alınmaya başlandığı, bu kapsamda örgüt görüşmelerinin bir takım haberleşme programları üzerinden yapıldığı, bu programların güvenlik zafiyeti olduğundan örgütün bu programları kullanmaktan vazgeçtiği, FETÖ/PDY Terör Örgütü Lideri Fethullah Gülen'den gelen talimatla örgüt üyelerinin yoğun olarak ByLock denilen programı kullandığı ve ByLock üzerinden mesajlaşmak suretiyle bilgi alışverişini sağladıkları, bu hususta ByLock programı üzerinden görüşme yapmayanların örgüte ihanet ettiği hususunun bildirildiği, bu kapsamda soruşturma aşamasında yapılan araştırmalar neticesinde ve ByLock sorgu kayıtlarına göre her ne kadar User-ID tespit edilememiş ise de, tanık beyanları da dikkate alındığında sanığın örgüt içerisinde sorumlu düzeyde ve kod adı kullanarak faaliyette bulunduğu, tüm bu bilgiler birlikte değerlendirildiğinde ByLock isimli programı yüklediğinin kabulü gerektiği, bu şekli ile sanığın terör örgütüne aidiyet duygusu içerisinde örgütün emir ve talimatlarını sorgulamadan yerine getirdiğinin anlaşıldığı, sanığın eylem çeşitliliği, suçun işleniş biçimi, sanığın güttüğü amaç ve saiki, meydana gelen tehlikenin ağırlığı göz önünde bulundurularak, sanığın cezası belirlenirken alt sınırdan uzaklaşmak gerektiği, sanığın yargılama sürecindeki olumlu davranışları ve cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri sanık yararına cezayı hafifletici takdiri indirim nedeni kabul edilerek hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 62. maddesinde düzenlenen takdiri indirim nedenlerinin uygulanması gerektiği kanaatine varılmıştır."

11. Başvurucu anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf mahkemesince istinaf isteminin esastan reddine karar verilmiştir. Esastan ret kararında "her ne kadar sanığın silahlı terör örgütü mensuplarınca kullanılan kriptolu iletişim ağı ByLock'u kullandığına dair bir tespit yapılamamış ise de; tanıklar F.Z. ve E.Ç.nin sanığın örgüt içerisinde aktif olarak faaliyetlerde bulunduğuna, Askeri Lise Sınavlarına hazırlanan 7. Sınıf öğrencilerinin mes'ulü olduğuna, askeri öğrencilerden sorumlu diğer üniversite öğrencilerine sohbet adı verilen gizli örgütsel toplantılarda sohbet hocalığı yaptığına, Bursa Askeri Lisesinde okuyan birkaç öğrencinin takip imamlığını yaptığına, örgüt hiyerarşisi içerisinde BTM (Bölge talebe mesulü) ve BİM (Bölge ilköğretim mesulü) olarak faaliyet

gösterdiğine, gizliliği sağlamak maksadıyla 'Samed' kod adını kullandığına dair beyanları nazara alındığında" kabulüne yer verilmiştir.

12. Başvurucu, temyiz dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra hakkında beyanda bulunan tanıklar F.Z. ve E.Ç.nin mahkeme huzurunda dinlenmediğini, Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi'yle (SEGBİS) bağlantı kurulmadığını ve soru sorma hakkının kullandırılmadığını belirtmiştir. Yargıtay onama kararı vermiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek 30/10/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

13. Başvurucu nihai hükmü 15/1/2020 tarihinde öğrendikten sonra 6/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Komisyon, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, hakkaniyete uygun yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak tanık sorgulama hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

15. Başvurucu; gerekçeli kararda beyanına yer verilen tanıkların huzurda dinlenilmesi için Mahkemenin herhangi bir girişimde bulunmadığını, kendisine tanıklara soru sorma imkânı tanınmadığını, bu suretle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde;

i. Mevcut başvuruda başvurucuya ağır ceza mahkemesi tarafından duruşmada, hakkında beyanda bulunan tanıkların ifadelerinin okunduğu, başvurucunun bu beyanlara karşı itiraz ve savunmalarını dile getirdiği, başvurucu ve müdafiinin tanık ifadeleri de dâhil olmak üzere esasa yönelik savunmalarını ayrıca sunduğu,

ii. Somut olayda başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası hakkında yapılacak incelemede ilgili mevzuat hükümleri, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşulları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

17. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevap vermemiştir.

18. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021).Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorguya çekme veya çektirme hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında

sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

21. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların -sanığın da onlara soru sormasına imkân sağlayacak ve sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edecek şekilde- SEGBİS gibi vasıtalarla dinlenmesi telafi edici bir güvence olabilir (bazı değişikliklerle birlikte Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

22. Somut olayda Mahkeme, tanıklar F.Z. ve E.Ç.nin huzurda dinlenmesine ilişkin herhangi bir çaba göstermemiştir. İlgili duruşma tutanağı ve gerekçeli kararda da tanıkların mahkemede hazır edilememesinin veya aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenmemesinin hangi geçerli nedene dayandığına ilişkin bir açıklamaya yer vermemiştir. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmamış olması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

23. Mahkeme, gerekçeli kararda -diğerlerinin yanı sıra- tanıkların anlatımlarına ve her ne kadar ID tespit edilememiş ise de ByLock haberleşme programı kullanımına ilişkin verilere istinaden mahkûmiyet sonucuna ulaşmıştır. İstinaf aşamasında da başvurucunun ByLock'u kullandığına dair bir tespit yapılamamış ise de tanıkların anlatımlarına göre üzerine atılı suçu işlediği kabul edilmiştir. Bu hüküm, Yargıtay tarafından onanmıştır.

24. Yargıtay içtihadı uyarınca sanığın ByLock kullanıcısı olup olmadığının silahlı terör örgütüne üye olma suçunun sübutu açısından belirleyici olması durumunda ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nın dosyaya getirtilmesi, anılan tutanağın temin edilememesi hâlinde operatör kayıtları ile eşleştirme yapılmak üzere Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan (BTK) getirtilen CGNAT kayıtları ile HTS sonuçlarının karşılaştırılıp belirtilen hat üzerinden ByLock kullanan kişinin sanık olup olmadığı doğrultusunda bilirkişiden teknik

rapor alınarak hüküm kurulması gerekmektedir [birçok karar arasından bkz. (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 30/6/2021 tarihli ve E.2020/2018, K.2021/4527; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 4/10/2022 tarihli ve E.2021/18943, K.2022/5428 sayılı kararları]. Somut olayda ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı dosyaya getirtilmediği gibi Yargıtay içtihadında açıklanan teknik bilirkişi raporu da temin edilmemiştir.

25. Gerekçeli karar içeriği ve hükme esas alınan delillere ilişkin Yargıtay uygulaması gözönüne alındığında tanıklar F.Z. ve E.Ç.nin sanığın bölgeci olarak görev yaptığı, örgüt evlerinden mesul olarak hareket ettiği, sanığın FETÖ/PDY içinde bulunduğu, sorumlu düzeyde faaliyet yürüttüğü, örgüte hizmet edecek şekilde askeriyeye öğrenci yetiştirdiği ve bu öğrencileri askerî sınavlara hazırladığı, sanığın SAMET kod adını kullandığı ve örgüt içinde bölge talebe mesulü olduğuna ilişkin beyanlarının başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olduğu yönündeki kanaatin oluşmasında ve temel cezanın alt sınırdan uzaklaşılarak tayin edilmesinde dikkate alındığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle sorgulama imkânı tanınmayan tanık anlatımının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

26. Son olarak yargılama sürecinde başvurucuya olayı kendi açısından anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Dosya kapsamına göre başvurucuya duruşmada sorgulama imkânı tanınmayan tanıkların anlatımlarının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğu anlaşılmıştır. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanıkların beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alındığı hâlde savunma tarafına karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin tanınmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda tanıklar F.Z. ve E.Ç.nin duruşmada dinlenmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

29. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Çorum 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/294, K.2018/427) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET BALABAN

B. No: 2020/7697 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/7697

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET BALABAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/7697)

Karar Tarihi: 20/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 24/10/2023-32349

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Mücahit AYDIN

Başvurucu : Mehmet BALABAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, babasını hastanede ziyaret etmesi ve sonrasında cenaze törenine katılması için hükümlüye izin verilmemesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/2/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu; tasarlayarak öldürme, kasten yangın çıkarma, basit yaralama, adam öldürme, müessir fiil suçlarından Tekirdağ 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak barındırılmakta iken disiplin nedeniyle 24/11/2019 tarihinde Menemen T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) nakledilmiştir. Başvurucu daha önce barındırıldığı ceza infaz kurumunda hücreye koyma, ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma, bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma, ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma gibi birden çok disiplin cezası ile cezalandırılmış ve bu cezalar kesinleşerek infaz edilmiştir. Başvurucu, nakledildiği ceza infaz kurumunda da benzer disiplin cezaları almış ancak başvuruya konu olay itibarıyla bu cezalar henüz kesinleşmemiştir.

6. Başvurucu 24/1/2020 tarihli dilekçesiyle Antalya'da yoğun bakımda yatan ve hayati tehlikesi olan babasını hastanede ziyaret etmek için izin talebinde bulunmuştur. Başsavcılık başvurucunun ceza infaz kurumuna disiplin nedeniyle nakledildiği, geldiği kurumda birden çok kez disiplin cezasını gerektirecek eylemlerinin olduğu, ayrıca hakkında kesinleşmemiş disiplin cezalarının bulunduğu, bu nedenle iyi hâlli olmadığı ve ziyaret yerinin güvenliği ile ilgili kesin bilgiler edinilemediği gerekçesiyle 29/1/2020 tarihinde başvurucunun talebini reddetmiştir. Başvurucu, babasının vefatı üzerine 3/2/2020 tarihli dilekçeyle cenaze törenine katılmak için başvurmuş ancak talebi Başsavcılıkça 4/2/2020 tarihinde aynı gerekçelerle reddedilmiştir.

7. Karar, başvurucuya 4/2/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

8. Başvurucu 19/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

9. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un "Mazeret izni" kenar başlıklı 94. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Hükümlülük süresinin onda birini iyi hâlle geçirmiş olanlara hükümlünün isteği ile;

a) Ana, baba, eş, kardeş veya çocuğunun ölümü nedeniyle ceza infaz kurumu en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet Başsavcılığının onayı ile,

b) Yukarıdaki bentte sayılan yakınlarından birisinin yaşamsal tehlike oluşturacak önemli ve ağır hastalık hâllerinin veya deprem, su baskını, yangın gibi felâketler nedeniyle zarara uğradıklarının belgelendirilmesi koşuluyla kurum en üst amirinin görüşü, Cumhuriyet Başsavcılığının önerisi ve Adalet Bakanlığının onayı ile,

Yol dışında on güne kadar mazeret izni verilebilir.

(2) Bu Kanunun 25 inci maddesi kapsamına girenler hariç, yüksek güvenlikli ceza infaz kurumunda bulunanlar da dâhil olmak üzere, güvenlik bakımından sakınca oluşturmaması koşuluyla tehlikeli olmayan hükümlünün, dış güvenlik görevlisinin refakatinde bulunmak şartıyla, talebi ve Cumhuriyet Başsavcısının onayıyla;

a) İkinci derece dahil kan veya kayın hısımlarından birinin ya da eşinin ölümü nedeniyle cenazesine katılması için yol süresi dışında iki güne kadar,

b) Sağlık Kurulu raporu ile belgelendirilmesi şartıyla ana, baba, eş, kardeş, çocuk ile eşin anne veya babasından birinin yaşamsal tehlike oluşturacak önemli ve ağır hastalık hâllerinin bulunması nedeniyle bunlardan her biri için toplam iki defaya mahsus olmak üzere hasta ziyareti amacıyla yol süresi dışında bir güne kadar,

izin verilebilir ...”

10. 28/6/2013 tarihli ve 28691 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutuklulara Yakınlarının Ölümü veya Hastalığı Nedeniyle Verilebilecek Mazeret İzinlerine Dair Yönetmelik’in (Yönetmelik) "Tanımlar" kenar başlıklı 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu Yönetmelikte geçen;

a) Dış güvenlik birimi: Mazeret izni verilen hükümlü veya tutuklunun bulunduğu ceza infaz kurumunun dış güvenliğinden sorumlu jandarma birimini,

b) Dış güvenlik görevlisi: Dış güvenlik biriminde görev yapan, hükümlü veya tutukluya izin süresince refakat eden jandarma görevlilerini,

...

İfade eder."

11. Yönetmelik’in "Cenazeye katılma izni" kenar başlıklı 5. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm olanlar hariç, yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarında bulunanlar da dâhil olmak üzere, güvenlik bakımından sakınca oluşturmaması koşuluyla tehlikeli olmayan hükümlülere; ikinci derece dâhil kan veya kayın hısımlarından birinin ya da eşinin ölümü hâlinde, Cumhuriyet başsavcısının onayıyla yol süresi hariç iki güne kadar cenazeye katılması amacıyla izin verilebilir."

12. Yönetmelik’in "Hastalık nedeniyle mazeret izni" kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm olanlar hariç, yüksek güvenlikli ceza infaz kurumunda bulunanlar da dâhil olmak üzere, güvenlik bakımından sakınca oluşturmaması koşuluyla tehlikeli olmayan hükümlülere; ana, baba, eş, kardeş, çocuk ile eşin anne veya babasının yaşamsal tehlike oluşturacak önemli ve ağır bir hastalığı bulunduğunun sağlık kurulu raporu ile belgelendirilmesi durumunda, Cumhuriyet başsavcısının onayıyla her bir yakını için toplam iki defaya mahsus olmak üzere, yol süresi hariç bir güne kadar hasta ziyareti için izin verilebilir."

13. Yönetmelik’in "Alınacak güvenlik tedbirleri" kenar başlıklı 9. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hükümlü veya tutukluya refakat eden dış güvenlik yetkilisinin bilgi vermesi ve talebi hâlinde izne gidilen yerdeki kolluk birimleri tarafından cenaze merasiminin yapılacağı veya konaklanacak yerde ya da talep edilen başka bir yerde gerekli güvenlik tedbirleri alınır.

(2) Hükümlü veya tutuklu, izin süresince dış güvenlik görevlilerinin yakın nezareti altında bulundurulur.

(3) Konaklanacak yerin içi ve çevresi de dâhil olmak üzere izin süresince alınacak tüm güvenlik tedbirlerinin nitelik ve kapsamı, görevlendirilecek personelin sayısı ve giyeceği kıyafet ile gerektiğinde hükümlü veya tutukluya devamlı ya da geçici suretle kelepçe takılıp takılmayacağı, dış güvenlik yetkilisi tarafından şahsın işlediği suç türü, kişisel durumu, koşullu salıverilme tarihi ve mevcut güvenlik riskleri dikkate alınarak belirlenir.

...”

14. Yönetmelik'in "Konaklanan yerde güvenlik riski oluşması" kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

(1) Hükümlü veya tutuklunun konakladığı yerde kendisi ya da güvenlik görevlileri yönünden kontrolü mümkün olmayan güvenlik riski oluşması hâlinde, dış güvenlik yetkilisinin kararı ve sorumluluğunda şahıs en yakın ceza infaz kurumuna veya güvenli görülen başka bir yere konulur ve bu durum tutanağa bağlanarak derhâl valiliğe bildirilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 20/6/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

16. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

17. Başvurucu; yoğun bakımda yatan ve hayati tehlikesi olan babasını hastanede ziyaret etmesine ve sonrasında cenazesine katılmasına izin verilmediğini, babasını son kez görememekten büyük üzüntü duyduğunu, son görevini yerine getirememesinin de kendisine ve diğer aile bireylerine manevi ızdırap verdiğini, bazı hükümlülerin cenaze törenine katılmaları sağlanırken kendisine bu imkânın tanınmadığını belirtmiştir. Başvurucu, anayasal haklarının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiş; ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur.

18. Bakanlık görüşünde; hükümlülerin izin talebinin reddine ilişkin başsavcılık kararına karşı infaz hâkimliğine şikâyet yoluyla başvurmalarının mümkün olduğu, başvurucunun ise izin taleplerinin reddine ilişkin kararlara karşı yargısal merciler önünde herhangi bir itirazda bulunmadığının anlaşıldığı, bu nedenle başvuru yollarının tüketilip tüketilmediğinin Anayasa Mahkemesince yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

C. Değerlendirme

19. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

20. Anayasa'nın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" kenar başlıklı 41. maddesi şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile

bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin özü, kamu makamlarınca babasının cenaze törenine ve taziye kabulüne katılmasına izin verilmemesi sonucu son görevini yerine getirememesi, ailesinin acısını paylaşamaması sebebiyle manevi ızdırap duymasıdır. Buna göre söz konusu şikâyet Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını ilgilendirmekte olup bu çerçevede inceleme yapılmıştır (Beşir Doğan, B. No: 2013/2335, 15/12/2015, § 19).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Anayasa Mahkemesi benzer bir başvuruda cenaze törenine katılma yönünden infaz hâkimliğine şikâyet yolunun tüketilmesinin zorunlu olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Rasul Kocatürk [GK], B. No: 2016/8080, 16/12/2019, §§ 32-39). Somut başvuru açısından da bu yaklaşımdan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

24. Hükümlü olan başvurucunun ağır hasta olan babasını ziyaret etme ve sonrasında cenaze törenine katılma talebinin reddedilmesinin özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkına bir müdahale oluşturduğu açıktır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Rasul Kocatürk, § 42). 5275 sayılı Kanun'un 94. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ve Yönetmelik'te yer alan hükümlülerin hangi şartlarda yakınlarının cenazesine katılmasına izin verilebileceğine ilişkin hükümler çerçevesinde müdahalenin kanuni bir dayanağının mevcut olduğu anlaşılmaktadır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Rasul Kocatürk, §§ 45, 46). Başvurucunun cenazeye katılma talebi iyi hâlli olmaması ve cenaze yerinin güvenliği ile ilgili kesin bilgiler edinilememesi nedeniyle reddedildiğinden başvurucunun özel ve aile hayatına yönelik müdahalenin meşru bir amaca dayandığı değerlendirilmiştir (benzer yöndeki kararlar için bkz. Rasul Kocatürk, § 50).

25. Kanuni dayanağı bulunan ve meşru amaç taşıyan müdahalenin ihlal teşkil etmemesi için Anayasa'nın 13. maddesinde yer verilen demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine de uygun olması gerekir.

26. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Açıktır ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile bu amacı gerçekleştirmek üzere başvurulan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Çünkü Anayasa'nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama biçiminde iki ayrı kritere yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45; Abuzer Uzun, B. No: 2016/61250, 13/6/2019, § 38).

27. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir. Dengeleme sonucu müdahalede bulunulan hakkın sahibine terazinin diğer

kefesinde bulunan kamu menfaati veya diğer bireylerin menfaatine nazaran açıkça orantısız bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde orantılılık ilkesi yönünden bir sorunun varlığından söz edilebilir (Ferhat Üstündağ, § 48; Abuzer Uzun, § 39).

28. Çağdaş demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunup onları büyük ölçüde kısıtlayan veya tümüyle kullanılamaz hâle getiren sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gerekleriyle de bağdaştığı kabul edilemez. Demokratik hukuk devletinin amacı kişilerin hak ve özgürlüklerden en geniş biçimde yararlanmalarını sağlamak olduğundan yasal düzenlemelerde insanı öne çıkaran bir yaklaşımın esas alınması gerekir. Bu nedenle getirilen sınırlamaların yalnız ölçüsü değil şartları, nedeni, yöntemi ve kısıtlamaya karşı öngörülen kanun yolları gibi unsurların tamamı demokratik toplum düzeni kavramı içinde değerlendirilmelidir (Serap Tortuk, § 46; Abuzer Uzun, § 40).

29. Anayasa'nın 13. maddesi vasıtasıyla Anayasa'da yer alan tüm temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hususunda geçerli olan bu denge, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının sınırlandırılmasında da dikkate alınmalıdır. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının sınırlanması mümkün olmakla beraber sınırlamada öngörülen meşru amaç ile sınırlandırma aracı arasında orantısızlık bulunmamalı, sınırlandırmayla ulaşılabilecek yarar ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandırılan bireyin kaybı arasında adil bir denge kurulmasına özen gösterilmelidir. Bu noktada belirtilen ölçütlere riayetle bir sınırlandırma yapılıp yapılmadığının tespiti için müdahale teşkil ettiği, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiği iddia edilen önlemin temelini oluşturan meşru amaç karşısında bireye düşen fedakârlığın ağırlığının dikkate alınması, genel yarar ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandırılan bireyin kaybı arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının belirlenmesi gerekmektedir (Beşir Doğan, § 40; Ahmet Çilgin, § 47).

30. Anayasa'nın 19. maddesi gereği hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına birtakım sınırlamaların getirilmiş olması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir. Burada mühim olan ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin sağlanmış olmasıdır (Mehmet Koray Eryaşa, § 89; Ahmet Çilgin, § 32).

31. Tüm bu ilkeler dikkate alınarak başvuru konusu olay bakımından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı incelenirken derece mahkemelerinin kararlarında ortaya konulan gerekçeler değerlendirilmeli ve müdahaleyi doğuran gerekçelerin inandırıcı bir şekilde ortaya konulup konulmadığına ve müdahalenin ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığına bakılmalıdır (Beşir Doğan, § 44).

32. 5275 sayılı Kanun'un 94. maddesinde; yakınlarının ölümü hâlinde (1) numaralı fıkranın (a) bendinde sayılanlara on güne kadar,(2) numaralı fıkranın (a) bendinde sayılanlara ise iki güne kadar cenazeye katılmaları için mazeret izni verilebileceği düzenlenmiştir. Böylece hükümlülere yakınlarının ölümü hâlinde cenazeye katılma, taziyeleri kabul etme ve ailelerine destek olma imkânı tanınmıştır. Bu imkândan yararlanmak mutlak olmayıp şartların bulunmasına ve kamu makamlarının yapacakları değerlendirme sonucu uygun bulmalarına bağlı kılınmıştır.

33. Başvurucu öncelikle ağır hasta olan babasını hastanede ziyaret etmek için izin talebinde bulunmuş, babasının vefatı üzerine de cenazeye katılmak için izin talep etmiştir. Başsavcılık

başvurucunun her iki izin talebini de iyi hâlli olmadığı ve hastane/cenaze yerinin güvenliğine ilişkin kesin bilgiler edinilemediği gerekçesiyle reddetmiştir.

34. 5275 sayılı Kanun'un 94. maddesinde yakınlarının ölümü veya hastalığı nedeniyle hükümlülere mazeret izni verilmesine ilişkin iki düzenleme yer almaktadır. Maddenin (1) numaralı fıkrasında hükümlülük süresinin belirli bir bölümünün iyi hâlle geçirilmiş olması kaydıyla on güne kadar mazeret izni verilebileceği düzenlenmiştir. Maddenin (2) numaralı fıkrasında ise iyi hâlli olma şartı aranmamış; güvenlik bakımından sakınca oluşturmaması şartıyla tehlikeli olmayan hükümlünün dış güvenlik görevlisinin refakatinde cenaze törenine katılması için iki güne kadar, hasta ziyareti için bir güne kadar izin verilebileceği düzenlenmiştir. Yönetmelik'in cenazeye katılma ve hastalık nedeniyle mazeret iznine ilişkin 5. ve 6. maddelerinde de Kanun'un 94. maddesinin (2) numaralı fıkrasıyla paralel bir düzenleme yapılmış ve iyi hâlli olma şartı aranmamıştır.

35. Anılan hükümler bir bütün olarak değerlendirildiğinde hükümlülük süresinin belirli bir bölümünü iyi hâlle geçiren hükümlülere yakınlarının ölümü veya ağır hastalığı durumunda on güne kadar mazeret izni verilebileceği, bu şartı sağlamayan hükümlülere ise ağırlaştırılmış müebbet cezasına mahkûm olanlar hariç olmak üzere, gerekli güvenlik önlemleri alınmak şartıyla yakınlarının ölümü hâlinde iki güne kadar, ağır hastalıkları hâlinde bir güne kadar mazeret izni verilebileceği anlaşılmıştır. Dolayısıyla iyi hâlli olma şartını sağlamayan hükümlülere de yakınlarının ölümü veya ağır hastalığı hâlinde mazeret izni verilebileceği görülmüştür.

36. Ölüm, insan hayatında karşılaşılan acı olaylardan biridir. Birçok kültürde ölen kimsenin tanıdıkları bir araya gelerek ölüm nedeniyle duyulan acı ve üzüntüyü paylaşır, ölenin geride kalan aile bireyleri ziyaret edilerek kendilerine maddi ve manevi destek verilir. Şüphesiz bu acıyı ölüm anından itibaren en yoğun derecede yaşayan ve desteğe en çok ihtiyaç duyanlar aile bireyleridir. Bu nedenle ölenin aile bireylerine taziye ziyaretinde bulunulması, aile bireylerinin de taziyeleri kabulü kültürümüzde önemli bir yer tutmaktadır (Rasul Kocatürk, § 61).

37. Somut olayda başvurucu, ağır hasta olan babasını ziyaret etmek ve sonrasında vefatı üzerine cenaze törenine katılmak için izin talebinde bulunmuştur. Başvurucu, talepleri için gereken sağlık raporu ve ölüm belgesini ibraz etmiş ve yol masraflarını karşılayacağını dilekçelerinde belirtmiştir. Başsavcılık her iki talebi de başvurucunun iyi hâlli olmadığı, cenaze yerinin güvenliği ile ilgili kesin bilgiler edinilemediği gerekçesiyle reddetmiştir.

38. 5275 sayılı Kanun'un 94. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ve Yönetmelik'in 5. ve 6. maddelerinde hükümlülere yakınlarının ölümü veya ağır hastalığı nedeniyle mazeret izni verilmesi için iyi hâlli olma şartının aranmadığı açıktır. Söz konusu düzenlemelerde mazeret izni verilebilmesi için hükümlünün tehlikeli olmaması ve cenazeye katılımının veya hasta ziyaretinin güvenlik bakımından sakınca oluşturmaması şartı aranmış, iznin dış güvenlik görevlisinin refakatinde kullanılması öngörülmüştür. Bu kapsamda hükümlünün cenazeye katılımının veya hasta ziyaretinin güvenlik bakımından sakıncalı olup olmadığı, cenaze veya ziyaret yeriyle ilgili güvenlik riski bulunup bulunmadığı hususlarında değerlendirme yapma yetkisi kamu makamlarına aittir. Bununla beraber güvenlik risklerine ya da izne engel teşkil edebilecek diğer nedenlere ilişkin değerlendirmelerin tüm şartlar çerçevesinde somut olaya özgü olgu ve bilgilerle gerekçelendirilmesi gerekmektedir.

39. İzin talebinin ret kararında Başsavcılıkça başvurucunun iyi hâlli olmadığı belirtilmişse de 5275 sayılı Kanun'un 94. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ve Yönetmelik'in 5. ve 6.

maddelerinde düzenlenen mazeret izinlerinde hükümlülük süresinin belirli bir bölümünü iyi hâlle geçirmiş olmak şartı yer almamaktadır. Bununla birlikte ziyaret ve cenaze yeri ile ilgili yapılan araştırmada, asayiş ve güvenlik riski bulunduğuna ilişkin olarak tespit edilmiş somut bir bilginin dosyada yer almadığı, başvurucunun ağır hasta babasını ziyaret etmesinin ya da cenaze törenine katılmasının güvenlik bakımından sakıncaları olduğunun ortaya konulmadığı görülmüştür. Hâl böyle olunca da babasını hastanede ziyaret etmesine ve cenaze merasimine katılmak suretiyle diğer aile bireyleriyle dayanışma içinde olmasına imkân verilmeyerek başvurucuya aşırı bir külfet yüklenmiş olmaktadır. Başvurucuya yüklenen fedakârlığın ağırlığı dikkate alındığında ret kararlarında gösterilen gerekçelerin başvurucunun çıkarları ile toplumun çıkarları arasında adil denge kurulmasına yönelik ikna edici, ilgili ve yeterli unsurları olmadığı değerlendirilmiştir. Bu durumda yeterli gerekçe ortaya konulmaksızın başvurucunun babasının hastalığı ve vefatı nedeniyle diğer aile bireyleri ile dayanışma içinde olma imkânından yoksun kalması şeklinde ağır bir külfete yol açan müdahalenin orantılı olmadığı sonucuna varılmıştır.

40. Açıklanan gerekçelerle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. Giderim Yönünden

41. Başvurucu, ihlalin tespiti ile karar merciinin 5 kuruş maddi ve 5 kuruş manevi tazminat ile cezalandırılması talebinde bulunmuştur.

42. Başvurucunun katılmak için izin talep ettiği cenaze töreninin üzerinden geçen süre dikkate alındığında yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

43. Başvurucunun tazminat taleplerinin ihlalden doğan zararlarının giderilmesine yönelik olmadığı değerlendirildiğinden ihlalin tespitiyle yetinilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin bilgi için İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına (2020/2640 Muh.) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUAMMER KUKUL

B. No: 2020/14178 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/14178

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUAMMER KUKUL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/14178)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Fatih ALKAN

Başvurucu : Muammer KUKUL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklu olan başvurucuya gelen veya başvurucu tarafından gönderilen mektupların Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'ne kaydedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 24/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 31/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ümit Karaduman (B. No: 2020/20874, 2/2/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mahpusun mahrem bilgileri ile kişisel verilerinin kayıt, muhafaza ve kullanımını içeren tedbirlerin kapsamını, uygulanmasını, idarenin takdir yetkisinin sınırlarını düzenleyen ve keyfiliğe karşı güvenceler içeren kuralların mevcut olmadığı

gerekçesiyle özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu; ihlalinin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda, tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kocaeli 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2019/5018, K.2020/659) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kocaeli 1. Ağır Ceza Mahkemesine (2020/473 D.İş) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HKB SOSYAL HİZMETLER İNŞAAT EĞİTİM TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2020/21312 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/21312

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HKB SOSYAL HİZMETLER İNŞAAT EĞİTİM TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/21312)

Karar Tarihi: 20/6/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Hkb Sosyal Hizmetler İnşaat Eğitim Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. İskender Fatih BALKIŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ihtirazi kayıtla verilen düzeltme beyannamesi üzerinden tarh edilen vergi ve cezalara karşı açılan davanın esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun, hakkında olumsuz tespit bulunan mükelleflerden yaptığı alışlara ilişkin olarak bir vergi müfettişi tarafından tutanak tutulmuştur. Bunun üzerine başvurucu, katma değer vergisine ilişkin olarak ihtirazi kayıtla düzeltme beyannamesi vermiştir. Düzeltme beyannamesine dayanılmak suretiyle başvurucu adına katma değer vergisi tarh edilmiş ve vergi ziyaı cezası uygulanmıştır.

3. Başvurucu, söz konusu işlemlere karşı dava açmıştır.

4. Ankara 2. Vergi Mahkemesince (Mahkeme) davanın incelenmeksizin reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde özetle başvurucunun yasal süresinden sonra verdiği

düzeltme beyannamelerine koyduğu ihtirazi kayda dayanarak, bu beyanlara istinaden yapılan tahakkukları ve kesilen vergi ziyaı cezalarını dava konusu etmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir.

5. Başvurucu, bu karara karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Danıştay Dördüncü Dairesi kararı onamıştır. Başvurucunun karar düzeltme talebi de aynı Daire tarafından reddedilmiştir.

6. Başvurucu, nihai kararı 23/6/2020 tarihinde öğrenmiş; 23/7/2020 tarihinde bireysel başvuru yapmıştır.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, bir mükellefin şirketleri adına düzenlediği faturalara ilişkin olarak yapılan karşıt incelemede söz konusu faturaların kayıtlardan çıkarılarak düzeltme beyannamesi verilmesinin talep edilmesi üzerine ihtirazi kayıtla beyanname verdiğini belirtmiştir. Ticari hayatın olağan akışı içinde değerlendirilmesi mümkün olmayan şartlarda ve iradesi dışında düzeltme beyannamesi verdiğini ileri sürerek dava açma hakkı olduğunu, derece mahkemelerince verilen kararın ölçüsüz olduğunu belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

9. Bakanlık görüşünde, başvuruya ilişkin süreç özetlendikten sonra başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının öncelikle değerlendirilmesi gerektiği ve yapılacak incelemede Anayasa Mahkemesi içtihadı ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınmasının faydalı olacağı değerlendirmesine yer verilmiştir.

10. Bakanlık görüş yazısının ekinde Gelir İdaresi Başkanlığından temin edilen görüş yazısına yer verilmiştir. Gelir İdare Başkanlığının yazısında, mevzuat gereğince mükelleflere olumsuzluğun giderilmesine davet yazısı yazılarak alışların gerçekliğinin ispatlanmaması veya beyanların düzeltilmemesi durumunda özel esaslara alınacağının bildirildiği, başvurucunun gerçekliği ispat etmek yerine ihtirazi kayıt ile beyanlarını düzletmeyi tercih ettiği belirtilmiştir. Söz konusu yazıda ayrıca süresi geçtikten sonra verilen beyannameye konulan ihtirazi kaydın dava açma hakkı vermeyeceği ileri sürülmüştür. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı sunduğu beyanda Anayasa Mahkemesinin benzer konularda mülkiyet hakkının ihlal edildiği yönünde kararları olduğunu ifade etmiştir.

11. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi; idarenin icbarıyla süresinden sonra ve ihtirazi kayıtla verilen düzeltme beyannamesine dayalı olarak tarh edilen vergi ve kesilen cezalara karşı açılan davanın, süresinden sonra verilen beyannamelere karşı dava açılamayacağı gerekçesiyle esası incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin anayasaya uygunluğunu Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi ([GK], B. No: 2015/15100, 27/2/2019) kararında incelemiştir.

13. Anayasa Mahkemesi süresinden sonra ihtirazi kayıtla verilen beyannameye dayalı olarak tarh edilen cezalı vergiye karşı açılan davanın incelenmemesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğunu kabul etmiş, bununla birlikte müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Arbay Petrol Gıda

Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, §§ 44-47, 52-67).

14. Anılan kararda, hukuki bir ihtilafın bulunduğu konularda mükelleflere -kural olarak- verdikleri beyannamelere ihtirazi kayıt koymak suretiyle dava açma hakkı tanındığı, yargı içtihatlarıyla geliştirilen ihtirazi kayıt kurumunun kanuni düzenlemeye de konu olduğu, ihtirazi kayıt konularak verilen beyanname üzerine mükelleflerin dava açabileceğinin kabul edildiği belirtilmiştir (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi §§ 57, 58).

15. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi; düzeltme beyannamesine ihtirazi kayıt koyarak dava açmak isteyen mükelleflerin durumlarının süresinden sonra pişmanlıkla verdiği beyanname üzerine dava açmak isteyen mükelleflerden farklılık arz ettiğini, pişmanlıkla verilen beyannamelere ihtirazi kayıt konularak dava açılamayacağının ileri sürülmesinin pişmanlık kurumunun doğasından kaynaklanan bir sınır olduğunu, aynı durumun süresinden sonra verilen düzeltme beyannameleri için geçerli olmadığını vurgulamıştır (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi §§ 60, 61).

16. Söz konusu karara göre başvuruculaların vergi idaresinden kanunda öngörülen usulü yani incelemeye sevk edilme ve vergi inceleme raporu ya da takdir komisyonu kararına dayalı olarak vergi ziyaı cezalı tarhiyat yapılmasını beklemeleri uygun olmayabilir. Aynı kararda, idarenin yazısı üzerine düzeltme beyannamesi verilmesine rağmen vergilendirme işlemine karşı dava açılamamasının hukuki denetim dışında kalan bir alan oluşmasına yol açtığı değerlendirilmiştir (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi § 63).

17. Anayasa Mahkemesi nihai olarak, 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 378. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen hukuk kuralını, düzeltme beyannamesine ihtirazi kayıt konulmasının dava açma hakkı vermeyeceği şeklinde yorumlamasının -sürecin bütününe bakıldığında- başvuruculaların müdahalenin hukuka aykırı olduğuna yönelik iddia ve itirazlarını etkin bir biçimde sunamaması sonucuna yol açtığını belirtmiştir (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi § 66). Kararda, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

18. Somut olayda Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi kararından ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır. Başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu, yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesini talep etmiştir.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen

ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. Vergi Mahkemesine (E.2015/1584, K.2016/77) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.346,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CAN DÜNDAR

B. No: 2020/22907 | Karar tarihi: 20.06.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22907

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CAN DÜNDAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22907)

Karar Tarihi: 20/6/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 11/10/2023-32336

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Can DÜNDAR

Vekili : Av. Abbas YALÇIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ulusal bir gazetede çıkan bir dizi haber nedeniyle şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Arka Plan Bilgisi

2. 1/1/2014 tarihinde Hatay'da ve 19/1/2014 tarihinde Adana'da içinde Millî İstihbarat Teşkilatına (MİT) ait malzemelerin bulunduğu tırlar durdurulmuş ve bunların bir kısmı aranmıştır (anılan olaylara ilişkin ayrıntılı bilgiler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 12-50; Kadri Enis Berberoğlu, B. No: 2017/27793, 18/7/2018, § 8).

3. Bu olaylardan sonra kamuoyunda söz konusu tırların içinde silah ve mühimmat olduğuna dair iddialar ileri sürülmüştür (ayrıntılı açıklama için bkz. Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 12). Bu kapsamda durdurulan ve aranan tırlarla ilgili

olarak Cumhuriyet gazetesinin 29/5/2015 tarihli nüshasında "İşte Erdoğan'ın Yok Dediği Silahlar" başlıklı haber, 12/6/2015 tarihli nüshasında ise "Erdoğan'ın 'Var ya da Yok' Dediği MİT TIR'larındaki Silahlar Jandarmada Tescillendi-Jandarma 'Var' Dedi" başlıklı haber yayımlanmıştır. Her iki haberde de tırlarda bulunduğu iddia edilen silah ve mühimmata ilişkin fotoğraflara ve bilgilere yer verilmiştir (Erdem Gül ve Can Dündar, § 14).

4. Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan ilk haberden sonra İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından aynı tarihte (29/5/2015) yapılan basın açıklaması ile bu haberlere ilişkin olarak devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme, siyasi ve askerî casusluk, gizli kalması gereken bilgileri açıklama, terör örgütünün propagandasını yapma suçlarından soruşturma başlatıldığı duyurulmuştur (Erdem Gül ve Can Dündar, § 16).

5. Soruşturma başlatıldığının kamuya duyurulmasından yaklaşık altı ay sonra 26/11/2015 tarihinde, haberleri yapan gazeteciler E.G. ve Can Dündar İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına ifadeye çağrılmış ve kendilerine Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) örgütsel amaçları doğrultusunda terör örgütüne üye olmadığı hâlde örgüte yardım etme, devletin güvenliği veya iç/dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri casusluk maksadıyla temin etme ve bunları açıklama suçlamaları yöneltilerek tutuklanmaları talep edilmiştir. İstanbul Sulh Ceza Hâkimliği 26/11/2015 tarihinde anılan suçlardan şüphelileri tutuklamıştır (Erdem Gül ve Can Dündar, §§ 22-27).

6. E.G. ve Can Dündar'ın bireysel başvuruda bulunmaları üzerine Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu 25/2/2016 tarihli kararında; tutuklamanın hukuki olmadığı, ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği şikâyetlerine ilişkin olarak başvurucuların Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir (Erdem Gül ve Can Dündar, §§ 62-100).

B. Somut Olay Bilgisi

7. Başvurucu 1961 doğumlu olup olayların meydana geldiği tarihte Cumhuriyet gazetesinin genel yayın yönetmeni ve kamuca bilinen bir gazetecidir.

8. Turkuvaz Gazete Dergi Basım A.Ş.de (Sabah gazetesi) farklı tarihlerde başvurucu hakkında birtakım haberler yapılmıştır. Söz konusu haberlerin yargılamaya konu içerikleri şöyledir:

- 18/2/2016 Tarihli Haber

"Can Dündar'ın Ankara'daki villasını, MİT TIR'larını durduran Tümgeneral C.'nin avukatının ortağına fahiş fiyata sattığı ortaya çıktı. Rayiç bedelle aradaki farkı, FETÖ'nün Dündar'a 'ihanet manşeti'nin bedeli olarak ödediği iddia edildi.(...) Cumhuriyet gazetesinin MİT TIR'ları ile ilgili ihanet manşetinin perde arkasını araştıran savcılık, Can Dündar ile MİT TIR'larını durduran Tümgeneral H.C'nin avukatı S.A.'nın 5 milyon liralık ev satışını tespit etti.(...) Söz konusu sitede villalar 2 milyon TL'ye satılırken Dündar bu haberlerden sonra evini 1.5 milyon dolara satışa çıkarmıştı."

-20/2/2016 Tarihli Haber

"Can Dündar'ın MİT TIR'larıyla ilgili ihanet manşeti karşılığı fahiş fiyata sattığı evini alan avukat FETÖ liderine bizzat hizmet veren bir avukatla bacanak çıktı. Cumhuriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Can Dündar'ın ... Evleri'ndeki villasının Cumhuriyet gazetesinin 29

Mayıs'ta MİT Tır'ları ile ilgili manşeti ardından TIR'ları durduran Tümgeneral [H.C]. nin avukatlığını yapan S. A'nın ortak olduğu avukatlık bürosuna sattığı ortaya çıkmıştı. ...nin de aralarında bulunduğu 4 şüpheli avukat hakkında gözaltı kararı verilirken, ...'nin FETÖ ile bağı olan ve satışta etkin rol oynadığı gerekçesiyle gözaltına alınan diğer avukatlardan [A.T.Ç.]nin bacanağı olduğu öğrenildi. Gözaltına alınan [Ç.] hakkında yapılan incelemelerde ise avukatın FETÖ lideri Gülen'in yanında bizzat kalarak ona hizmet ettiği, İstanbul Altunizade'de bulunan FEM Dershanesi'nde çalıştığı ve çok sayıda bilirkişi ve profesörü yurtdışı gezisine götürerek örgütün akademik dünyayla da irtibatını sağlayan isimlerden birisi olduğu ortaya çıktı."

- 21/2/2016 Tarihli Haber

"Cumhuriyet Genel Yayın Yönetmeni Can Dündar'ın Ankara'da 2 yıldır satamadığı villasının FETÖ'nün finansmanı ile 29 Mayıs 2015 günlü ihanet manşeti karşılığı fahiş bir fiyatla alındığı iddiasıyla yürütülen soruşturmada, gözaltına alınan avukatlar [B.M.Y.] ve [A.T.Ç.] tutuklama talebiyle mahkemeye sevk edildi."

- 25/2/2016 Tarihli Haber

"... MASAK'IN ULAŞTIĞI ŞOK DETAY – CAN DÜNDAR'a 3.5 MİLYON TL elden verildi. Can Dündar'ın iki yıldır alıcı bulamadığı Ankara'daki lüks villasını nasıl sattığının sırrı çözüldü. Cumhuriyet'in MİT TIR'ları manşetinin bedeli olarak Dündar'a 3.5 milyon TL elden verildi.

... Savcılığın tespitlerine göre, Can Dündar, Eylül 2013'te evini 1 milyon 500 milyon dolara satışa çıkardı. Yani, yaklaşık 4 milyon 500 bin Türk Lirası'na... Villa yaklaşık 2 yıl satılamadı. MİT TIR'ları ile ilgili 29 Mayıs 2015 tarihli ihanet manşeti yayımlandıktan sonra Dündar'ın villası ile ilgili her şey hızlandı. 18 Haziran 2015'te Can Dündar eşi ...'e satış için vekalet verdi, 25 Haziran'da da satış gerçekleşti. Dündar'ın 2 yıl önce 4 milyon 500 bin lira istediği evi resmi kayıtlara göre 2015'te 1 milyon 500 bin liraya sattı. Dündar'ın 3 milyon lira düşük bedelle satması şüpheli bulundu. Adli kaynakların elindeki tespitlere göre, 5 milyon liralık satıştan kalan 3.5 milyon TL para Dündar'a kurye ile elden ödendi. Bu ödemede de Cumhuriyet'in 29 Mayıs 2015'teki MİT TIR'ları manşeti etkili oldu."

- 29/2/2016 Tarihli Haber

"İkinci haberdeki (20/2/2016) iddiaların yinelendiği belirtilmiştir."

9. Söz konusu haberler nedeniyle başvurucu, kişilik haklarının zedelendiği iddiasıyla tazminat davası açmıştır. Davanın görüldüğü İstanbul 11. Asliye Hukuk Mahkemesi (ilk derece mahkemesi) davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Dava dilekçesinde zikredilen haberlerin yayınlandığı uyuşmazlık dışıdır. Haberlerde özü itibariyle; davacının örgüt ile bağlantısının bulunduğu, MİTtırlarına ilişkin haberin bu çerçevedeve çıkar ilişkisi nedeniyle yapıldığı, örgütün davacının sahip olduğu evi rayiç bedelin çok üzerinde bir fiyata satın aldığı, paranın büyük bölümünün elden teslim edildiği, alışverişin içinde tır operasyonunda yer alan General [H.C.]nun da yer aldığı, örgütün bu fiyat farkını özellikle tır haberi nedeniyle ödediği ileri sürülmektedir. Bilindiği gibi Anayasamız basının hür olduğunu ve sansür edilemeyeceğini vurgulamaktadır. (Madde 28/1) Diğer yandan kişilik hakları saldırıya uğrayan herkes manevi tazminat talep edebilir. (4721 SY madde 25/3), 6098 SY madde 58/1). Dolayısıyla basın hürriyeti ile kişilik haklarının ne şekilde bağdaştırılacağı belirlenmelidir. Yerleşik kıstaslar; haberin mutlak doğru olmasa dahi görünür gerçekliğe uygun olması ve güncel nitelik taşımasıdır. Yayınlandığı tarih

itibariyle haberin güncel olduğu kuşkusuzdur. İstanbul14. Ağır Ceza Mahkemesinin 2016/37 esas sayılı davasına sebep iddianamede davacı ile ilgili; FETÖ -PDY üyesi olmamakla beraber örgüte yardım, devleti ortadan kaldırmaya teşebbüs ve gizli bilgileri ifşa etme suçlarından dava açılmış birinci suçlama ile ilgili dava tefrik edilmiş, ikinci suçlama yönünden beraat cihetine gidilmiş, üçüncü suçlama yönünden ise davacı mahkum olmuştur. Karar halen temyiz aşamasındadır. Ayrıca davacının bir müddet tutuklu kaldığı akabinde tahliye edildiği anlaşılmaktadır. Anılan iddianame ve mahkumiyet göz önünde tutulduğunda, ayrıntılar noktasında bazı yanılgılar söz konusu olsa dahi davacının örgüt ile çıkar ilişkisi olduğu yönündeki anlatımların görünür gerçeklik ile örtüştüğü, ev alışverişinde elden para verilip verilmemiş olmasının haberin özünü değiştirmediği bu hali ile tazminat koşullarının oluşmadığı kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

10. Karar için istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 24/5/2018 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Davaya konu haberlerde, davacının kabulünde olduğu gibi MİT tırlarıyla ilgili yaptığı haber sonrasında davacının evinin satış bedeli ve bu satışta aracılık edenlerle ilgili haberler yapıldığı, kişilerle ilişkilendirildiği, elden para aldığı iddiasına yer verildiği görülmüştür.

Yüksek Yargıtay 4.Hukuk Dairesinin bir çok emsal kararında belirtildiği gibi, Basın özgürlüğü, Anayasa'nın 28. maddesi ile 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 1. ve 3. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde basının özgürce yayın yapmasının güvence altına alındığı görülmektedir. Basına sağlanan güvencenin amacı; toplumun sağlıklı, mutlu ve güvenlik içinde yaşayabilmesini gerçekleştirmektir. Bu durum da halkın dünyada ve özellikle içindeyaşadığıtoplumdameydanagelenvetoplumuilgilendirenkonulardabilgisahibi olması ile olanaklıdır. Basın, olayları izleme, araştırma, değerlendirme, yayma ve böylece kişileri bilgilendirme, öğretme, aydınlatma ve yönlendirmede yetkili ve aynı zamanda sorumludur. Basının bu nedenle ayrı bir konumu bulunmaktadır.

Bunun içindir ki, bu tür davaların çözüme kavuşturulmasında ayrı ölçütlerin koşul olarak aranması, genel durumlardaki hukuka aykırılık teşkil eden eylemlerin değerlendirilmesinden farklı bir yöntemin izlenmesi gerekmektedir. Basın dışı bir olaydaki davranış biçiminin hukuka aykırılık oluşturduğunun kabul edildiği durumlarda, basın yoluyla yapılan bir yayındaki olay hukuka aykırılık oluşturmayabilir.

Ne var ki basın özgürlüğü sınırsız olmayıp, yayınlarında Anayasa'nın Temel Hak ve Özgürlükler bölümü ile Türk Medeni Kanunu'nun 24 ve 25. maddesinde yer alan ve yine özel yasalarla güvence altına alınmış bulunan kişilik haklarına saldırıda bulunulmaması da yasal ve hukuki bir zorunluluktur.

Basın özgürlüğü ile kişilik değerlerinin karşı karşıya geldiği durumlarda; hukuk düzeninin çatışan iki değeri aynı zamanda koruma altına alması düşünülemez. Bu iki değerden birinin diğerine üstün tutulması gerektiği, bunun sonucunda da, daha az üstün olan yararın daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında o olayda ve o an için korumasız kalmasının uygunluğu kabul edilecektir. Bunun için temel ölçüt kamu yararıdır. Gerek yazılı ve gerekse görsel basın bu işlevini yerine getirirken, özellikle yayının gerçek olmasını, kamu yararı bulunmasını, toplumsal ilginin varlığını, konunun güncelliğini gözetmeli, haberi verirken özle biçim arasındaki dengeyi de korumalıdır. Yine basın, objektif sınırlar içinde kalmak suretiyle yayın yapmalıdır. O anda ve görünürde var olup da sonradan gerçek olmadığı anlaşılan olayların yayınından da basın sorumlu tutulmamalıdır.

Davaya konu yazılar bir bütün olarak incelendiğinde, davaya konu yayınlarda kişilik haklarına saldırı niteliğinde bulunduğu ileri sürülen isnatların, davacının kamuoyuna yansıyan eylem ve söylemleri nedeniyle ileri sürüldüğü de dikkate alındığında, yayının güncellik değeri taşıdığı ve kişinin toplum içindeki yeri, statüsü ve tanınmışlık durumuna göre yapılan eleştirilerin de o denli yoğun ve gerektiğinde ağır olabileceğinin kabul edilmesi gerektiği, davalı tarafından yapılan yayının kamuoyuna yansıyan bir kısım olaylar çerçevesinde eleştirileri dile getirmekten ibaret olduğu, değer yargısı içerdiği, basın özgürlüğünün belli ölçülerde abartmayı, hatta kışkırtma da içerebileceği gözetildiğinde davaya konu yazıların basın özgürlüğü sınırlarını aşar ve kişilik haklarına saldırı niteliğinde olmadığı, bu nedenlerle ilk derece mahkemesi kararında mahkemenin vakıa ve hukuki değerlendirmesi bakımından usul ve esas yönünden yasaya aykırı bir durum bulunmadığı anlaşıldığından davacı vekilinin istinaf başvurusunun HMK'nın353/1-b.1 maddesi gereğince esastan reddine karar vermek gerekmiştir."

11. Anılan kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 24/6/2020 tarihinde onama kararı vermiştir.

12. Başvurucu, nihai kararı 19/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 13/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; gazetede sistematik bir biçimde yer alan gerçek dışı haberler nedeniyle kişilik haklarının zedelendiğini, mahkeme dosyasında bulunmayan iddialara yer verildiğini, söz konusu haberlerin basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceğini, haberlerde yer alan başlıklarla vatan haini ilan edildiğini, bu nedenlerle şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mevcut başvuruda yargılama makamlarının bir ulusal gazetenin genel yayın yönetmeni olan başvurucunun şeref ve itibar hakkının ihlal edilip edilmediğine, başvuruya konu ifadelerin eleştiri sınırlarını aşarak kişilik haklarına saldırı niteliğinde olup olmadığına ilişkin takdirlerinin ilgili ve yeterli şekilde gerekçelendirilip gerekçelendirilmediği, bu bağlamda söz konusu hak ile ifade ve basın özgürlükleri arasında adil dengenin korunup korunmadığı konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının, somut olaya özgü tespit ve değerlendirmelerin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında önceki beyanlarını yinelemiştir.

15. Başvuru, şeref ve itibarın korunması hakkı kapsamında incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi mevcut başvuruya benzer başvurularda başvurucunun Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında koruma altına alınan şeref ve itibarın korunması hakkı ile şikâyet konusu haberi yapan kişilerin Anayasa’nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğü ve bu özgürlükle bağlantılı olarak Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü arasında adil bir denge gözetilip gözetilmediğini değerlendirmiştir (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 49; Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 27; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015 § 49; Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, §§ 56-58).

16. Somut olayda, başvurucu hakkında Sabah gazetesinde bir dizi haber yapılmıştır (bkz. §

8). Anılan haberlerde başvurucunun FETÖ/PDY ile ilişkisi olduğu, MİTtırlarına ilişkin haberin (bkz. § 3) bu çerçevede ve çıkar ilişkisi nedeniyle yapıldığı, davacının sahip olduğu evi rayiç bedelinin çok üzerinde bir fiyatla örgütle bağlantılı kişilere sattığı, sattığı villanın parasının büyük bir bölümünün elden teslim edildiği, söz konusu alışverişte MİT tırları operasyonunda yer alan bir generalin de bulunduğu, örgütün bu fiyat farkını özellikle MİT tırlarına ilişkin haber nedeniyle ödediği iddia edilmiştir. Somut olayda öncelikle basının gazetecilik etik ve ilkelerine uygun olarak iyi niyetle topluma doğru ve güvenilir bilgi sağlama ödev ve sorumluluğunu yerine getirip getirmediği değerlendirilmelidir. Bu bağlamda anılan değerlendirme için gazetenin ileri sürdüğü olgusal iddiaların doğruluğu konusunda yeterli araştırmayı yapıp yapmadığı denetlenecektir (benzer değerlendirmeler için bkz. Çetin Doğan (2), § 63; Mehmet Doğan Uğurlu ve diğerleri, B. No: 2015/954, 12/9/2018, § 54; Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (2) [GK], B. No: 2016/12313, 26/12/2019, § 51; Hacı Yakışıklı ve diğerleri, B. No: 2019/13768, 26/5/2021,§ 39).

17. Basın özgürlüğü kapsamında bir değerlendirme yapılırken basının bir olgunun doğruluğunu kanıtlayan savcı gibi hareket etmesi beklenmemektedir. Burada sözü edilen araştırma yükümlülüğü somut gerçeklik anlamında değil yayının yapıldığı andaki olayın ortaya çıkma biçimine uygunluk olarak anlaşılmalıdır. Haber kaynaklarının söz konusu iddialar bakımından makul olarak güvenilir olup olmadığı ile doğru ve güvenilir bilgiler sunmak için iyi niyet çerçevesinde çaba gösterilip gösterilmediğini ortaya koyması yeterlidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Orhan Pala, B. No: 2014/2983,15/2/2017, § 51; Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (2), § 52; Hacı Yakışıklı ve diğerleri, § 40).

18. Somut olaydan bir süre önce MİT tırları durdurulmuş ve söz konusu olay üzerine soruşturmalar başlatılmıştır. Diğer yandan gerek başvurucunun genel yayın yönetmeni olduğu gazetede gerekse de diğer medya organlarında söz konusu olaya ilişkin birçok haber yapılmış ve tırların durdurulması kamuda büyük yankı uyandırmıştır. Başvurucunun haber üzerine de hakkında soruşturma başlatılmış, başvurucu tutuklanmış ve akabinde yargılanmıştır. Başvurucu hakkında yürütülen ceza davası devam etmektedir. Başvuru konusu haberlerde de başvurucunun FETÖ/PDY ile yakın ilişki içinde olduğu ve Ankara'da bulunan villasını örgüt ile bağlantılı kişilere fahiş fiyatla sattığı şeklinde bir dizi iddialar öne sürülmüştür. Üstelik bu bilgilerin adli kaynaklardan ve başvurucunun yargılandığı dosyadaki bilgi ve belgelerden elde edildiği belirtilmiştir. O hâlde anılan haberde yer alan başvurucu hakkındaki ifadelerin olgusal bir temele dayandığı görülmektedir.

19. Söz konusu haber bir bütün olarak değerlendirildiğinde, haberin esas olarak kamuyu ilgilendiren güncel bir mesele hakkında olduğu, davalının bazı adli soruşturmalardan hareket ederek devlet ve toplum hayatında ciddi etkileri olan, o tarihten bugüne kadar kamunun merkezî gündem konularından biri hâline gelen ve altında başvurucunun imzası bulunan MİT tırları haberlerinin güvenilirliğini sorgulamaya çalıştığı görülmüştür. Kaldı ki başvurucu da o tarihlerde gazetenin genel yayın yönetmeni olduğundan rahatlıkla davalıya cevap verme imkânına sahiptir. O hâlde, başvurucunun kendisine yönelik eleştirilere daha fazla hoşgörü göstermesi gerekir (Bilal Uçar, B. No: 2019/10122, 21/9/2022, § 21).

20. Diğer yandan haberde kullanılan dil ve üslup başvurucu açısından rahatsız edici bulunabilir ancak Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında benimsediği gibi demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olan, toplumun ilerlemesi ve bireyin özgüveni için gerekli temel şartlardan birini teşkil eden ifade özgürlüğü; sadece kabul gören veya zararsız

yahut kayıtsızlık içeren bilgiler ya da fikirler için değil aynı zamanda kırıcı, şok edici veya rahatsız edici olanlar için de geçerlidir (Emin Aydın (2), B. No: 2013/3178, 25/6/2015, § 35; Bekir Coşkun, § 52). Anayasa Mahkemesi yine pek çok kararında ifade özgürlüğünün bir dereceye kadar abartıya izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiğini kabul etmiştir (Ali Suat Ertosun, B. No: 2013/1047, 15/4/2015, § 66; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 102).

21. Yukarıdaki değerlendirmelerin tamamı ve yargı mercilerinin farklı çıkarları dengelerken sahip oldukları takdir payları dikkate alındığında, somut olayda devletin başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı bağlamındaki pozitif yükümlülüklerine aykırı davranmadığı değerlendirilmiştir.

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda bir ihlal bulunmadığı açık olan başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

23. Açıklanan gerekçelerle başvuru konusu olayda şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edilmediği açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.